CATHENA HOMERI

MOSES

IOVA

SOLON NOMOΣ ΘΕΣΔΩΡΟΣ

DRACO AIMATONOMOΣ

CERES ΘΕΣΜΟΦΟΡΑ

AVTHENTICA

D. IVSTINIANI IMP. AVG.

NOVELLARVM VOLVMEN

eruditis animaduersionibus, adscriptionibusque prętextū: a falsis, ad veras allegationes reductum. non prętermissa lectionum legi dignarum varietate. Denique graphica argumenti effigie in singulis librorū prototitlis, per imaginis emblema, oculis subiecta fidelibus.

Adiectus est nunc primum libellus NOVELLARVM D. IVST. *è græca epitome, in latinū compẽdium uersus. Et partim ex Iámolim excuso, sed imperfecto atq; informi: partim ex manu scripto exquisito, eleganti, & copioso exemplari concinnatus.*

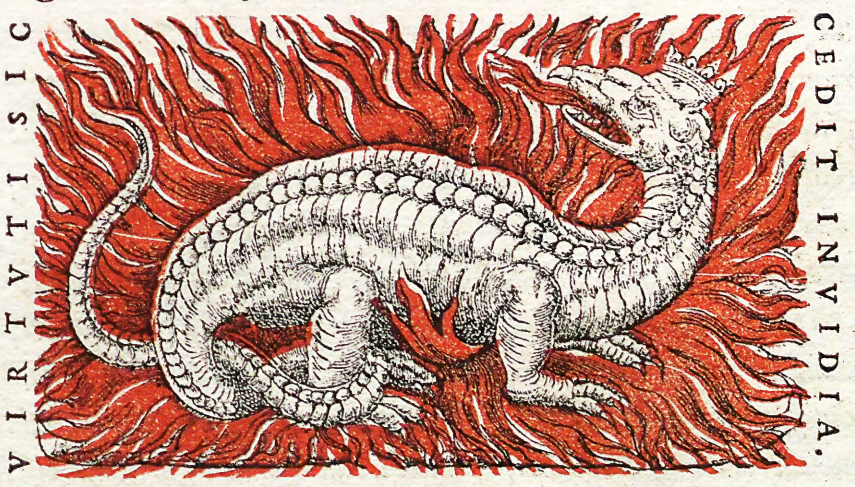

LVGDVNI,

Ad Salamandræ, Apud Sennetonios Fratres.

M. D. L.

Priuilegio Regis.

QVAESITOR MINOS VRNAM MOVET.

CATHOLIC UNIVERSITY OF AMERICA LIBRARY WASHINGTON D.C.

192.406B
Canon law
Folio
KC
9
.A17
1549
v.5
pt.2

Extraict du priuilege du Roy.

IL à pleu au Roy noſtre ſire de dõner priuilege,& pmiſsion à Iaques, Iean,& Claude Sennetõs freres,citoyens de la ville de Lyon,d'imprimer,ou faire imprimer tous les Cours des droictz Ciuil, & Canon auec pluſieurs correctiõs,annotatiõs,additions,emẽdations,& varieté de lecture,ſelon les vrays & anciens exẽplaires ſur leſquelz il les ont faict conferer par gens doctes,expers & ſcauans eſdictz droictz, & iceulz enrichi de pluſieurs figures,accommodées,& appropriées á tous les commencemens des liures du Droict,ſelon lintelligence des tiltres,& loix. Ce que par cy deuant ne à eſté faict. Pareillement hõt faict adiouſter vn petit liuret des Nouelles cõſtitutions de Iuſtinian Empereur cõme pour acõplifſemẽt de Loeuure total. Leſquelles vng Citoyen de Cõſtance,bien ſauãt certes mais diſsimulant ſon nom iadis translata de oraiſon Grecque en parolle Latine. Mais toutesfois tellemẽt trenchees & Imparfaictes que dicelles la plus grand part par les anciens docteurs alleguee eſtoit defaillante. Auſſi Corpus Legum,qui anciẽnement à eſté extraict du ppre texte des Loix & Pandectes,qui ne fut oncques imprimé. leſquelz ilz ont recouuré,faict veoir,cõferer,corriger,emẽder,additionner,& anno ter,auecques grands labeurs & deſpens. Parquoy ſont faictes defenſes de par ledict Seigneur à tous Libraires, Imprimeurs, & autres,que ilz ne ayent a imprimer,ne faire imprimer,vendre,ne diſtribuer en quelque façõ & maniere que ce ſoit deãs ſon Royaume,terres,& ſegneuries,leſdictz Cours Ciuil & Canon,auec leſdictes correctiõs,annotations, emendations,additiõs,varieté de lectures,figures,Nouelles conſtitutiõs,& Corpus legum ſuſdict,ſans le cõſentemẽt deſdictz Sennetons. Et ce iuſque au tẽps & terme de dix ans prochainemẽt venãs,à cõpter du iour & date que la premiere impreſsion deſdictz liures,& chaſcun diceulx ſera parfaicte d'imprimer,& ce ſur certaines & grãdes peines. Cõme plus à plain eſt cõtenu eſdictes lettres ſur ce expediées à Lyon,le douzieſme iour de Septẽbre,Mil cinq cens quarãte huict. Et de noſtre regne le deuxieſme.

Signé par le Roy,(Iean Iaques,Maiſtre des Requeſtes preſent)Cœſſier, & ſeellees de cire iaune à ſimple quẽue.

IN AVTHENTICA, ET NOVELLAS PROPARALEXIS.

AVTHENTICAS CONSTITVTIONES, Quæ ab Auguſtiſs. ipſius Imperatoris principali autoritate denominationẽ ſumpſerunt: ut quas ipſe ſola tituli inſcriptione per indubitatã aſsertionẽ, maximè ratas eſſe uoluit: ex ſuiſq; uelut effatis, nullius aliunde cõfirmationis indigas eſſe ſanxit; ὡσ γὰρ αὐτὸς ἔφα, Eas nos modo αὐθεντικότερας καὶ τὸ τῆς ἀληθείας ἔχουσι τῶν ἄλλων, καὶ φάει καθηγεμένας *in clariorẽ ſolis, hominũ, oculorũ, animorũ, ac iudiciorũ lucẽ emittimus. Tum etiã illis tanquã eodẽ argumẽto cõformes NOVELLAS D. Iuſt. Imp. Cõſtitutiones, pro corollario curauim⁹ adijciendas, quas ex Græca oratione, in latinũ ſermonẽ Iámolim uerterat Conſtantienſis quidam haud ineruditus, ſed nominis ſui diſsimulans, interpres. Verũ adeo truncas, & imperfectas, ut earũ bona pars multis locis à ueteribus allegata Doctoribus deſideraretur. Nos igitur nõ lacerũ & mancum, ſed integrũ, membriſq; oĩbus abſolutũ iuris corpus proferre conati: diligẽtiſsima undecũque inueſtigatione tandẽ perfecimus, ut Nouellarũ uetuſtiſsimũ exẽplar in pgamena membranarũ charta manu cõſcriptũ inuenerimus: inuentũ cõtulerimus cũ uulgato, & excuſo: ſed longe ĩperfectiſsimo libello. Atq; ita unius lacunas, ex alterius plenitudine expleuimus: & in altero lutulentã, nec ſatis propriã dictionis formã, pura ex altero elegantia eluimus: adeoq; perfectũ opus cõcinnaſſe uidemur: & ſupremo iuridici corporis uertici, pẽrinde ac columnæ firmiter conſtitutæ epiſtyliũ, nõ temere, nec ſine ratione ſuperimpoſuiſſe. Præſertim cùm Imperator ipſe Iuſtinianus in præfatione tituli tertij, C. libro primo ad Senatum urbis Conſtantinopolitanæ, conqueratur, & nõ ferat Nouellas conſtitutiones à corpore ſui Codicis auulſas diuagari. Quanquam (ni nos iudiciũ fallit) uidetur libellus hic, nihil aliud eſſe quam Epitome Authenticorum, à Græcis primum in compendium coacta, & mox á ciue quodam Conſtantienſi latinè tranſcripta. Adeo plærique loci, tituli, argumenta, ordo, & collationum numerus pariter conueniũt, paucis mutatis, ſuperfluis reſectis, nonnullis etiam fortaſſe omiſsis, quæ ut aliquando inuentum iri nõ deſperamus, ita in illis conquirendis quod noſtra, noſtrorumq; diligentia perficere potuit, certè præſtitimus. Porro nè quis paruam eſſe Nouellarũ autoritatem putet: is intelligat ex iuriſperitiſsimo Haloandro eas ab ipſo Imperatore confirmatas fuiſſe in futurũ. in tertia conſtitutione, quæ præfationis loco, repetitæ Codicis prælectioni præſcripta eſt. Item Azonem teſtimonia producere ex Nouellis in collationes collectis. ipſaſq; Nouellas in uſu habitas fuiſſe ante annos plus tercentum, ut ſi non omnes: attamen plæraſq;. Item Accurſium Collationes illas Authenticorũ multis in locis perobſcuras, ex Nouellarũ contextu illuſtrare ſolitum, easq; paſsim á Doctoribus adduci in teſtimonium. Ex quarum inopia nonnulli fœde ſunt lapſi. Vt qui in. l. non plures. &. l. qui ſub prætextu. C. de ſacroſanctis eccleſijs. interpretantur Decanos pro Clericis. Ex quibus (inquit ille) tametſi plæraque generales non ſunt: tamen eas propter cognitionem rerum, & exemplum, omiſsas non oportuit. Quibus nos adducti rationibus eas toti iuris corpori, tanquam coronæ apicem ſuperimponendas cenſuimus. Noſtris autem laboribus publica fruatur utilitas.*

Tabula titulorum voluminis.

Sequũtur tituli voluminis huius alphabetica serie disposĩti, quo facilius in hac arte tyrunculi eos inuenire possint: & primò rubricę authenticorum seu collationum.

Dministratorib⁹. columna. 318.
Administrantibus officia in sacris appellationibus. col.126.
Alienatione & emphyteusi. col.384.
Apud quos oporteat causas dicere. 261.
Appellatio & intra quæ tẽpora debeat appellari. columna.166.
Appellationibus. 336.
Armis. col. 282.
COllatoribus & alijs capitulis. col.421.
Consanguineis & vterinis fratri. 280.
Constitutio quæ de dignitatibus. 268.
Consti tutio quę ex adscriptitio &c. 204.
Consulibus. 170.
DEfensoribus ciuitatum. columna.96.
Depositо & denũ.inquilinorum. 286.
Duobus reis promittendi. 328.
ECclesiasticis titulis. colum.397.
Ecclesiasticarum rerum alienatione. col.185.
Aequalitate do.& propter nup.dona. 321.
Executoribus, & de ijs qui conueniuntur & reconueniuntur. 320.
Exhibendis & introducendis reis. 195.
FIdeiussoribus & mandatoribus&c. col.29.
Filijs ante dotalia instrumenta natis. 125.
HAec constitutio interpretatur priorem constitutionem. col.255.
Hæc constitutio innouat constitutionem. 344.
Hæredibus ab intestato venientibus. 375.
Hæredibus & Falcidia,& si hæres legata soluere noluerit. ſ. columna.1.
His qui ingrediuntur ad appellationem. 209.
IMmensis donationibus. col.312.
In medio litis non fieri sac.for. col.353.
Incestis & nefarijs nuptijs. 89.
Instrumentorum cautela & fide. 247.
Interdictis collegijs hæreticorum. 420.
Iudicibus, & vt nullatenus cũ iureiurando eligatur &c. 270.
Iusiurandum quod præstatur ab his &c. 84.
Iureiurando à moriente prestito. 188.
LAEnonibus. 93.
Litigiosis,& decima parte litis. 346.
MAndatis principum. colũ.103.
Mensura ordinandorum clericorum. 102.
Monachis. 34.
NAuticis vsuris. col.344.
Neq; virum quod ex dote est &c. 333.
Noui operis nunciatione maritimi aspectus. 220.
Non alienandis aut permutandis rebus eccle. 51.
Non eligendo secundò nubẽtes mulieres &c. 17.
Nullum credentem agricolæ &c. 175.
Nuptijs 129.
PRiuilegijs dotis hæreticis mulieribus nõ prę-standis. collum.342.
QVæstore columna.263.
Quibus mo.na.effi.legi. 234.
Quibus mo.na.effi.sui. 286.
Quomodo oportet episcopos & cæteros clericos ad ordinationes perduci. 40.
RAptis mulie.quę rap.nubent. col.420.
Referendarijs sacri palatij. 87.
Restitutione fideicommissi. 405.
Restitutionibus, 340.
Resti.& ea quę parit in.xj.mense &c. 176.
SAnctissimis episcopis &Deo amabilibus & reuerendissimis clericis & monachis. 426.
Scenicas non solum si fideiuſ.prestẽt &c. 192.
TAbellionibus. col.181.
Tempore nõ solutę pecu.super dote. 330.
Testibus. 300.
Testamentis imperfectis. 338.
Triente & semisse. 113.
VT ab illiustri. & qui super eam digni. sunt, omnimodo super pecuniarijs &c. 225.
Vt clerici apud proprios episcopos &c. 279.
Vt cum de appella.cognositur. 355.
Vt clerici qui recedunt,alijs pro eis subrogatis &c. columna.208.
Vt defuncti seu funera eorum &c. 214.
Vt determinatus sit numerus clericorum. 25.
Vt decætero commutationes ecclesiasticarum rerum non fortuitè fiant. 206.
Vt diuinę iussiones subscri.habeant. 352.
Vt differentes iudices &c. 416.
Vt ecclesia Romana centum annorum gaudeat præscriptione. 86.
Vt ea que vocantur insinuatiua &c. 207.
Vt exactione instante dotis primę &c. 315.
Vt facte nouę constitutiones &c. 221.
Vt fratrum filij succedant &c. 403.
Vt ij qui obligatas se habere perhibent &c. 242
Vt iudices non expectent sacras ius. 394.
Vt iudices sine quo.suffragio fiant. 68.
Vt in,priuatis domibus sacra misteria non fiant columna. 213 ~~203~~.
Vt immobilia antenuptialis donationis. 218.
Vt liberti decętero aureo non indige.annulo. 259.
Vt litigantes iurant in exordio litis. 394.
Vt liceat matri & auiæ. 365.
Vt neq; fœderatus &c. 351.
Vt non fiant pignorationes pro alijs personis. 193
Vt non luxurientur contra naturam. 257.
Vt nullus mutu.agri.teneat eius terram. 174.
Vt nullus fabricet oratorij domos. 223.
Vt nulli iudi.liceat habere loci seruatorem. 408.
Vt omnes obediant iudicib.prouinciarum. 227.
Vt ordinariæ prefecturæ &c. 226.
Vt præponatur nomen imperatoris documentis. columna. 189.
Vt sine prohibitione matres &c. 313.
Vt sponsalitia largitas specialis sit contractus. collumna. 380.
Vsuris nauticis. 418.

¶ Sequuntur rubricę trium librorum Codicis.

ADministratione rerum pu. 121.
Agrico.& censitis & colo. 134
Agrico.& mancipijs dominicis. 172.
Agentibus in rebus. 208.
Alexandriæ primatibus. 120.
Annonis & tributis. 22.
Annonis ciuilibus. 118.
Apochis publicis. 30.
Apparitoribus præfectiannonæ. 265.
Apparitoribus magistrorum militum. 260.
Apparitoribus præfecti vrbis. 260.
Apparitoribus comitis Orientis. 261.
Apparitoribus proconsulis & legati. 261.
Apparitoribus præfectorum prætorio. 259.
Aquæductu. 129.
Argenti pretio quod thesauris infertur. 96.
Athletis. 82.
Auri publici persecutoribus. 95.
Auro coronario. 96.
Onis vacantibus. 14.

CAnone frumen.vrbis Romæ. 116.
Canone largitionalium titulorum. 32.
Capiendis & distrahendis pignoribus. 29.
Capitatione ciuium censibus eximenda. 150.
Castrensianis & ministerianis. 220.
Castrensi peculio militum. 235.
Castrensi omnium palatinorum peculio. 225.
Censibus & censitoribus. 154.
Clasicis. 112.
Colonis palestinis. 151.
Collatione æris. 37.
Collatione donatorum. 36.
Collatione fundorum patri.& emphy. 169.
Collatione fundorum fiscalium. 178.
Collegiatis & nummularijs. 114.
Colonis illyricanis. 152.
Colonis thracensibus. 151.
Commeatu. 247.
Comitibus qui prouincias regunt. 195.
Comitibus & archiatris sacri palatij. 194.
Comitibus & tribunis scholarum. 194.
Comitibus consistorianis. 193.
Comitibus rei militaris. 194.
Conditis in publicis horreis. 35.
Conueniendis fisci debitoribus. 6.
Conductoribus & procuratoribus prędiorum. 177.
Consulibus, & non spargen.ab his pec. 185.
Cohortalibus principibus cornicularijs ac primipilarijs. 261.
Cupressis ex lucro daphnes &c. 180.
Cursu publico,& angarijs & perangarijs. 254.
Curiosis & stationarijs. 214.
Curialibus vrbis Romę. 112.

DEbitoribus ciuitatum. colum.122.
Decanis. 221.
Decurionibus & filijs eorum. 38.
Decretis decurionum. 72.
Delatoribus. 16.
Desertoribus & occultatoribus. 248.
Dignitatibus. 181.
Discussoribus. 37.
Diuersis prædijs vrbanis & rusticis. 173.
Diuersis officijs & apparit.iudicum &c. 265.
Domesticis & protectoribus. 198.

EQuestri dignitate. 226.
Erogatione militaris annonę. 236.
Exactoribus tributorum. 26.
Excoctione & transla.militarium anno. 242.
Excusationibus munerum. 72.
Excusationibus artificum. 88.
Executoribus & exactoribus. 268.
Expensis ludorum. 129.

FAbricensibus. colum. 108.
Fide instrumen.& iure hastę fiscalis. 8.
Fiscalibus vsuris. 13.
Filijs officialium militarium &c. 251.
Filijsfami. & quemadmo. pater pro his teneatur. 85.
Fugitiuis colonis patri.&c. 168.
Fundis rei priuatæ & salti. 170.
Fundis & saltibus rei dominicæ. 171.
Fundis limitrophis & terris &c. 161.
Fundis patrimonialibus & censualibus. 163.
Frumento vrbis Constantinopolitanæ. 117.
Frumento Alexandrino. 119.
GLadiatoribus. col.133.
Grege dominico. 179.

HIs qui numero liberorum &c. col. 78.
His qui se deferunt. 19.
His quæ ex publica collatione &c. 96.
His qui ex publicis rationibus &c. 12.
His qui non impletis stipendijs &c. 82.
His qui sponte publi.munera subeunt. 69.
His qui à principe vaca.acceperunt. codẽ.
His qui in exilium dati,vel ab or.moti sunt. 84.
His qui ex officio quod administrant conueniuntur. 127.
Honoratorum vehiculis. 116.

IMmunitate nemini concedenda. col.34.
Imponenda lucratiua descriptione. 60.
Incolis,& vbi quis domicilium &c. 63.
Indictionibus. 24.
Infamibus. 84.
In quibus causis coloni dominos accusare possunt. 150.
Irenarchis. 96.
Iure fisci. 1.
Iure reipublicę. 120.

LEgationibus. colum.86.
Locatione prędiorum ciuilium. 175.
Libertinis. 83.
Litorum & itinerum custodia. 248.

Tabula titulorum voluminis.

Lucris aduocatorum, & concussione officiorum columna 270.
Magistrorum sacrorum scriniorum, 193.
Mancipijs & colonis patri.& sal, 167.
Maiuma. 134.
Mensoribus, 222.
Mendicantibus validis, 118.
Metropoli beryto. 116.
Metallarijs & metallis. 102.
Metatis & epidemeticis, 243.
Militari veste. 243.
Mulieribus,& in quo loco munera &c, 86.
Muneribus patrimoniorum. 67.
Muneribus & honoribus nō cōtinuandis, 65.
Municipibus & originarijs. 62.
Murilegulis & gyneciarijs. 104.

Nauibus non excusandis. 99.
Nauicularijs seu nau.&c. 97.
Nautis tyberinis, 119.
Naufragijs, 100.
Negotiatores ne militent, 228.
Ne fiscus rem quam vendidit,euincat, 11.
Ne operę à collatoribus exigantur. 34.
Ne quis liber inuitus actum &c. 126.
Ne quid oneri publico imponatur. 100.
Ne rusticani ad vllum officium deuocentur, 153.
Non licere habitatoribus metroco,&c, 154.
Nulli licere in frenis & æquestribus, 111.
Numerarijs & actuarijs &c, 251.

Oblatione votorum. 251.
Omni agro deserto, 157.

Palatinis sacrarum lagitionum, columna.216.
Palatijs & domibus dominicis. 180.
Pascuis publicis & priuatis. 162.
Pœnis fiscalibus debitores præferri, 12.
Perfectissimatus dignitate. 226.
Periculo nominatorum. 124.
Periculo successorum parentis. 86.
Periculo eorum qui pro magistratibus interuenerunt. columna.124.
Petitionibus bonorum sublatis. 18.
Pistoribus. columna.113.
Ponderatoribus & auri illatione, 95.
Potioribus ad munera nominandis. 89.
Prębendo salario. 62.
Prædijs tamiacis. 173.
Prædijs & omnibus rebus nauicu. 98.
Prædijs decurionum sine decreto non alienandis. columna. 55.
Præfectis prætorio,siue vrbi, & magistris militū, columna. 187.
Præpositis sacri cubiculi, 188.
Præpositis laborum. 199.
Præpositiū agentis in rebus. 210.
Prætoribus & honore præturæ, 185.
Primicerio & secundicerio. 190.
Primipilo. columna. 287.
Principibus agentium in rebus, 211.
Priuilegijs domus Augustę. 178.
Priuilegijs vrbis Constantinopoli. 116.
Priuilegijs corpora. vrbis Romę. 113.
Priuilegijs eorum qui in sacro palatio mili. 222.
Priuilegijs scholarum. 223.
Professoribus & medicis. 79.
Professoribus qui in vrbe Constantinopoli. 195.
Proximis sacrorum scriniorum, 199.
Publice lætitię. 288.

Quando & quibus quarta pars debetur. columna. 56.
Quęstoribus & magistris officiorum. 190.
Quemadmodum ciuilia munera indicuntur. columna. 68.
Qui ętate vel professione se excusant. 77.
Qui morbo se excusant, 78.
Qui militare possunt vel non, 226.
Quo quisq; ordine conueniatur. 125.
Quibus muneribus vel prestationibus nemini liceat se excusare. 76.
Quibus ad conductionem prædiorum fiscalium accedere non licet. 177.
Quibus muneribus excusantur ij qui post impletam militiam.&c. 83.

Re militari. colum.229.
Reis postulatis. 84.
Salgamo hospitibus non prestando. 247.
Sententijs aduersus fiscum latis. 195.
Si curialis relicta ciuitate. 62.
Silentiarijs & decurionibus eorum. 195.
Si post creationem quis decesserit. 90.
Si propter inimicitias creatio facta sit. 89.
Si liberalitatis imperialis socius sine hęrede decesserit. 20.
Si seruus aut libertus ad decurionatum aspirauerit. 54.
Solutionibus & liberationibus debitorum ciuitatis. 127.
Suarijs & susceptoribus vini. 113.
Sumptus iniuncti muneris &c, 126.
Sumptuum recuperatione, 90.
Superindicto. 25.
Superexactoribus. 29.
Susceptoribus & arcarijs. 92.
Spectaculis & scęnicis & lenonibus, 127.
Stratoribus. 219.
Studijs liberalibus vrbis Romæ, 114.
Tabularijs,scribis &c. colum.90.
Thesauris. 120.
Tyronibus. 248.
Tractatorijs & statiuis. 258.
Vacatione publici muneris, colum. 72.
Venatione ferarum. 134.
Venditione rerum fiscalium. 11.
Vendendis rebus ciuitatis, 121.
Veteranis. 249.
Vestibus holoberis & auratis. 107.
Veteris numismatis potestate. 111.
Vt armorum vsus inscio princ.interdi.sit. 134.
Vt dignitatum ordo seruetur. 192.
Vt nemo ad suum patrocinium suscipiat rusticanos. 153.
Vt nemini liceat in emptione specierum &c. 36.
Vt nullus ex vicaneis pro alienis vicaneorum debitis teneatur. 154.

¶Sequuntur tituli feudorum.

Alienatione feudi. colum. 14.
Alienatione paterni feudi, 72.
Allodijs. 95.
Apud quem controuersia feudi definiatur. 18.
An agnatus vel filius defuncti possit reti.feud. 78.
An apnd iudicem vel curiam domini quæstio &c. columna. 79.
An ille qui interfecit fratrem domini sui, feudum amittat, 71.
An maritus succedat vxori in beneficio, 17.
An mutus vel aliâs imperfectus feu.retineat. 70.
An remoueri debeant testes qui pares esse desierunt. 42.
Beneficio fratris:& qualiter frater in benefi.columna. 19.
Capitulis corradi. colum.74.
Capitaneo qui curiam vendidit. 82.
Consuetudine recti feudi, 66.
Constitutiones feudales domini lotharij, 18.
Contentione inter dominum & fidelem. 13.
Contentione inter me & dominum de portione feudi. 14.
Contentione inter dominum & vasal.de inuestitura feudi. 21.
Controuersia feu.apud pares termi. 40.
Controuersia inter vasal.& alium de benefi. 77.
Controuersia inter episcopum & vasallum. 43.
Controuersia inter dominum & emptorem feudi. 76.
Controuersia inter masculum & fœminam de beneficio. 75.
Clerico qui inuestituram facit, 70.
Duobus fratribus a capitaneis inuestitis. columna. 42.

Eo qui fecit finem agnato de feudo patrimoniali. columna.80.
Eo qui sibi vel hæredib.suis masculis. 41.
Episcopum vel abbatem vel abbatissam &c, 8.

Feudi cognitione. colum.27.
Feudo sine culpa non amittendo. 19.
Feudo non habente propriam feudi naturam columna. 80.
Feudo marchię vel ducatus, 15.
Feudo fœminę. 64.
Fudo dato in vicem legis commissoriæ. 25.
Feudo guardię & castaldię. 3.
Feudis datis minimis valuasoribus. 17.
Filijs natis ex matrimonio ad morganaticam contracto, 63.
Forma fidelitatis. 33.
Fratribus de nouo beneficio inuestitis. 38.
His qui feudum dare possunt. colum.1.
Hic finitur lex,deinde consuetudines regni incipiunt. 6z.
Inuestitura de re aliena facta. colum.34.
Inuestitura in maritum facta. 40.
Inuestitura quam Titius accepit à Sempronio. columna. 39.
In quibus causis feudum amittatur. columna. 45.
Legelcorradi. 68.
Milite vasallo qui contumax est, columna. 44.
Natura feudi. colum. 10.
Natura successionis feudi. 80.
Notis feudorum. 101.
Noua forma fidelitatis. 33.
Pace tenenda & eius violatoribus. col.57.
Pace iuramento firmanda. 86.
Pace Constantię. 135.
Per quos fiat inuestitura. 30.
Pignori dato feudo. 13.
Prohibita feudi alienatione per lotha. 84.
Prohibita feudi alienatione per frideri. 95.
Qualiter olim poterat feudū alie. colū.36.
Qualiter iurare debeat domino vasallus fidelitatem. 32.
Qualiter dominus proprieta.feu.priuetur. 79.
Quæ fuit prima causa beneficij amittendi. 47.
Quæ sint regaliæ. 100.
Quemadmodum feud.ad filiam pertineat. 22.
Quis dicatur dux,comes,marchio &c. 37.
Qui successores feudum dare teneantur. 4.
Qui testes sunt necessarij ad nouam inuestituram probandam. 65.
Qui successores teneantur. 12.
Qui sint rebelles. 127.
Quid iuris si post alienationem &c. 77.
Quid sit inuestitura. 28.
Quid præcedere debeat,an inuestitura vel fidelitas. 32.
Quibus modis feud.constitui potest. 22.
Quibus modis feudum amittatur. 7.
Quibus modis feudum amittatur. 17.
Quo tempore miles inuestiturā petere debeat. columna. 20.
Quot testes sunt necessarij ad probandam feudi ingratitudinem. 101.
Quomodo in læse maie.crimi. proced. 106.
Si de inuestitura inter dominum & vasallum lis oriatur. 22.
Si de inuestitura feud.controuersia fuerit. 5.
Si de feudo vasallus ab aliquo interpellatus &c. columna. 51.
Si de feudo defuncti contentio sit inter dominum & agnatos vasalli. 52.
Si vasallus feud.priuetur,cui deferatur. 65.
Successione feudi. 10.
Successione fratrum, vel gradibus succedentium in feudo. 38.
Statutis & consuetudinibus contra libertates ecclesiæ:& immunitate locorum religiosorum &c. columna. 102.
Vasallo decrepitæ ætatis. colum.39.
Vasallo milite qui arma bellica deposuit.columna. 44.
Vasallo qui contra constitutionem lotharij beneficium alienauit. 72.
Vsu mediolanēsium. 26.

FINIS.

Abbas.

Tabula legum trium librorum Codicis.

¶ Tabula legum trium librorum Codicis alphabetico ordine hic incipit.

AB his.de nauicu. columna.97.
Ab illustribus.de excusa.mu.columna. 79.
Ab officijs.de pala.sa.largi. 217.
Ab oneribus.de mu.& ho. 66.
Absit.de priuile.do.augu. 179.
Actores.de exacto.tribu. 27.
Actuarij.de eroga.mili.anno. 237.
Actuarios.de numera. 252.
Ad collationem.de auro corona. 96.
Ad inferiorum.de apo.pub. 30.
Ad reparationem. de aquęductu. 131.
Ad similitudinem.de pala.sa.largi. 218.
Ad splendidioris.de diuer.offi. 260.
Ad subeunda.de decur. 47.
Ad tempus.de his qui in exi. 84.
Agentes.j.de curio.& sta. 215.
Agentes.ij.de curio.& sta. 216.
Agentes.de prępo.agen.in re. 210.
Agentes.de prin.agen.in re. 211.
Agentium.de diuer.offi. 268.
Agros.de fun.limi. 161.
Alexandrinis.de decu. 49.
A muneribus.de decu. 40.
Animalia.de cur.pub. 257
Annonas.de eroga.mili.ann. 230.
Annonas.de anno.ciui. 118.
An respublica.de iure reipub. 120.
Ante.de cas.& mini. 220.
Antiquitus.de consulibus. 185.
A palatinis.de priui. eorum qui in sacro pala.militant. 222.
Apparitioni.de appa.procon.& lega. 261.
Apparitores.de exacto.tribu. 27.
Apparitores.de appa.præfect.anno. 265.
Apud eum.de censibus. 156.
Apud eos.de debito.ciuita. 122.
Aquarum.de aquæductu. 129.
Archiatri.de professo.& me. 81.
Archiatros.de comi.& archia. 195.
Archiatros.de meta.& epide. 245.
Artifices.de excu.artifi. 88.
Athletis.de athle. colū.82.
Auratas.de vesti.olobe. 107.
Aurum quod.de ponderatoribus. 57.
Aurum.de suscep. col.95.
Auri.de fru.vrb.Constan. 117.
Auri.de auri pub.persecu. 96.
BAphij.de murilegu. 104.
Boethos.detabula. 92.

CAsus.qui morbo. columna.78.
Causas in quibus.de sen.aduer.fisc.la. 14.
Causaria.de re mili. 230.
Cautiones.de solu.& libe.debi.ciui. 127.
Cenaticorum.de eroga.mi.anno. 23.
Centum.de anno.ciui. 118.
Certa forma.de iur.fisc. colum.3.
Certe.de proxi.sa.scrinio. 207.
Certis dignitatibus.de excu.mu. 72.
Circensium.de decu. 42.
Ciues quidem.de inco. 65.
Ciuilia munera.de mune.pa. 67.
Clarissimis.de dignita. 183.
Classem.de classicis. 112.
Clementiæ.de maiuma. 134.
Codicillis.de perfectissima.digni. 226.
Cognouimus.de man.& colo. columna.168.
Coloni.in quibus cau.colo.do.ac.posc. 150.
Colonos.j.de agri. 142.
Colonos.ij.de agrico. 143.
Colonos.de agri.& man. 172.
Colonos.de colo.illyri. 152.
Commoda.de primipilo. 271.
Comparationi.de qui.mu.vel præsta.se excu. 76.
Comperimus.de cur.pub. 257.
Comperimus.de nauicu. 97.
Comperimus.de proxi.sacro.scri. 200.
Conditio.de libertinis. 83.
Conductores,de conducto.&c. 177.
Congruit.de loca.prædi.ciui.vel fisc. 176.
Consecratas.de pala.& do.do. 180.
Contra.de excu.& exact. 269.
Contra.de admi.re.pub. 121.
Contra.de re mi. 232.
Cornicularij.de appari.præfect.præto. 259.
Corporatos.de Alexan.prima. 120.
Cruenta.de gladia. 133.
Cubicularios.de præpo.sa.cubicu. 189.
Cuiuscunq;.de fugi.co. 168.
Cum ad felicissimam.de qui.mu.vel præsta.ne.licere.se excu. columna. 76.
Cum adoptiuum.de decu. 39.
Cum ad munus.sumptus iiuncti mune. 126.
Cum ad quamlibet.de condit.in pub.hor. 35.
Cum allegas.de castren.pecu. 236.
Cum allegatis.de re mi. 230.
Cum antea.de agri. 140.
Cum appellasset.de filijsfa. 85.
Cum auriculari.qui morbo. 78.
Cum decurionatus.de decu. 39.
Cum diuus.de omni agro defer. 157.
Cum ex sola.de primipilo. 271.
Cum facultates.de his qui nume.lib. 79.
Cum filios.qui æta. 77.
Cum introissent.de vetera. 250.
Cum nauarcorum.de naui. 97.
Cum neq;.de inco. 64.
Cum nulla.de pas.publ. 162.
Cum ob prouectę.de ijs qui non imple.sti. 83.
Cum per alias.de colo.palest. 151.
Cum presidem.de expen.ludo. 129.
Cum procuratores.de metalla. 103.
Cum satis.de agrico. 147
Cum scimus.de agrico. 145.
Cum sæpe.de eroga.mili.anno. 242.
Cum supra.de re mi. 231.
Cum te byblium.de munici.& ori. 62.
Cum te curatorem.quemad.ciui.mu.indi. 68.
Cum te &.quo quisq; ordi.conuenia. 126.
Cum te medicum.de professo.& me. 79.
Cum te omnibus.quemad.ciui.mu.indi. 69.
Cum vos.de lega. columna. 87.
Cum vos.qui ætate. 77.
Cuncti.de metalla. 103
Cunctis.de mandican.va. 118.
Cunctos.de meta.& epide. 244
Cura.qui milita.pos.vel non. colum.226
Curiales.si curi.relict.ciui.rus habi.ma.colum.62
Curiales omnium.de decu. 46
Curiales qui.de decu. 43
Curiales.de decu. 42
Curiales qui.de decu. columna.47
Curiales vendere.de prædijs decu. 56
Curialibus.de decu. 53
Curialibus.de lucris aduoca. 271
Curiosi.de curi.& sta. 215
Cursum.de cur.pub. 258

DEcem.de mata.& epideme. 247.
Decernimus.de aquæductu. columna.132.
De cubiculis. de priuile. eorum qui in sacr.palamili. columna.222.
Decurio.de decu. 46.
Decuriones.de silentia. 196.
Decurionibus. ibidem.
Defensionibus.de iure fisc. col.4.
Defunctorum.de re mi. 230.
De personalibus.de his qui nu.libe. 79.
Descriptionis.de impo.luc.descri. 60.
De submersis.de naufra. 102.
Deuotissimos.de meta.& epide. 245.
Deuotum.de mata.& epi. 245.
Definimus.de agrico. columna.141.
Diligenter.de aquæduct. 132.
Dispositionem.de colla.dona. 36.
Diuæ memoriæ.de decu. 52.
Diui patris.de loca.prædio.ciui.vel fisc. 175.
Diu.de suscep. columna. 93.
Diuinam.de aquæductu. 133.
Diurnos.de fru.vr. Alexan. 120.
Doctitij.de decu. 51.
Domestici.de domest.& protecto. 198.
Domini.de agrico. 136.
Dominicos.de agri.& man. 172.
Domum.de prędijs & omnibus rebus nauicu. columna. 98.
Ducennarij.de exactio.tri. 26.
Duos.de suscep. columna.94.
Duplex ratio.de fi.instru. 9.
Duumvirum.de decu. 49.

EAm legem.de excu.mu. 75.
Eam quæ.de mulie.in quo lo.&c. 86.
Edicimus.de murileg. columna. 105.
Eius summæ.de fisc.vsur. 13.
Emphyteuticarij.de colla.fun.patri. 169.
Emphyteuticarios.de mancipijs & colo. 167.
Eorum patrimonia.de iure fisc. 5.
Eos indulserunt.de decu. 42.
Eos qui.de comi.rei mili. 194.
Eos qui.negotiato.ne mili. 229.
Eos qui.de apparito.magis.mili. 261.
Eos qui.de comi.qui prouin.reg. col. 195.
Eos qui.de prin.agen.in re. 213.
Eos qui.de ijs qui spon.mu.sub. 70.
Eos qui.de ijs qui nume.lib. 79.
Eos qui.de fabricen. columna.110.
Eos qui.de diuer.prædijs vrba.& rus. 174.
Eos qui.de specta. 128.
Eos qui.de aquæduct. 130.
Eos qui.de comi.confis. 193.
Eos qui.de excu.mu. 74.
Equites.de equestri dig. 226.
Equos.de crusu pub. columna.254.
Aeris pretia.de colla.æris. 37.
Errat.de cast.pe. columna.236.
Aes quidem alienum.de anno.& tri. 22.
Est verum.de inco. 64.
Aeternam.de murilegul. 105.
Etiam hi.de excusa.mu. 72.
Etiam minores.de mune.pat. 68.
Et si duobus.quo quisq; ordi.conue. 125.
Et si instrumenta.de fi.instru. 9.
Euictiones.de cursu pub. 255.
Euectionum.de cur.publi. 255.
Euidenter. de excu.mu. 75.
Eum qui.de fun.rei priua. 171.
Eum qui.de decu. 50.
Exactores.de suscep. columna. 93.
Ex aula.de pri.co.qui in sa.pala.mi. 223.
Ex agentibus.de prin.agen.in re. 212.
Excellentia.de eroga.mi.anno. 238.
Excepto.de priuile.do.aug. 179.
Exceptis.de decre.decu. 72.
Exceptores.de numera. 252.
Exemplo.de decu. columna.45.
Ex eo.de agen.in rebus. 209.
Ex ingenuo.de agr.& man. 172.
Ex omnibus.de decu. 44.
Expertes.de decu. 39.
Ex varia.de dela. colum. 17.

FAbricenses.de decu. columna.44.
Fabricensium.de meta.& epide. col.244.
Fœnoris. de ijs qui ex offi. quod admi.conue. columna. 127.
Fideiusso. de peri.eorū. qui pro magist.&c.columna. 124.
Filiusfa.de cast.pe. 236.
Filium ab.de ijs qui nume.libe. 78.
Filios in potestate.de decu. 39.
Filios.de muni.& origi. 63.
Fiscum etiam.de fisc.vsur. 13.
Fisco quidem.de conue.fisc.debi. 6.
Forma.de vendi.re.fisc. col.11.
Fortissimis.de mili.ves. 243.
Fortissimi.de eroga.mi.anno. 237.
Frumenta.de suscep. 93.
Frustra.de re mili. 230.
Fundum.de admi.rerum publi. 121.
Fundi.de loca.prædio.ciui.vel fisca. 175.
Fundi.de fun.patri. columna.163.
Fundos.de fun.patri. 165.

GEnerali lege.de decu. columna.49.
Generali.de tabula. 91.
Glebam.de præto.& hono.prętu. 185.
Grammaticos.de profes.& me. 80.
Grammaticos.de profes.& medi. 82.
Grammaticos.de profes.qui in vrbe Constantino. columna. 195.

Tabula legum trium librorum Codicis.

Grane eſt.vt nullus ex vica.pro alie, 154.
Grauiſsime.de cur.pub, 256.
Grauiſsimum.ne fiſ.rem quam ven.euic, 11.
HAc definitione.de omni agro deſer. 160.
Hac imperpetuum.de diuer.præd.vrb.& ru. columna, 175.
Hac lege.de priuile.ſcho, 224.
Hac lege.de aquæductu, 132.
Hac lege.de meta.& epide, 246.
Hac lege.de proxi.ſa.ſcri, 207.
Hac noſtræ.de præpo.ſa.cubicu, 188.
Hac parte.de proxi.ſa ſcri. 203.
Hac prouidentiſsima, de qui. mu, vel præſta. ne. lic.ſe.excu, 77.
Hac ſaluberrima.de præpo.agen.in rebus, 211.
Hac ſanctione.de diuer.offi. 267.
Hæredes.de omni agro deſer. 157.
Hi penes.de agrico, 136.
Hi qui à.de pericu.nomina, 124.
Hi qui ex.de murilegu. 106.
Hi qui.de prædijs nauicula, 99.
Hi qui.de fil.officia. 251.
Hi qui.de caſ.& miniſt. 220.
Hi qui.de conue.fiſ.debi, 7.
Hi quibus.de fun.patri, 164.
His noſtræ.de immu.ne conce, 34.
His quidem.qui mili.poſ.vel non, 227.
His quos.de fun.rei priua. 170.
His ſcholaribus, de erogatione militaris annonæ, columna, 239.
His tantummodo.de cur.pub. 257.
Hoc proſpectum.de meta.& epi. 245
Humilioribus.de ſuſcep, 95.
Hydraulæ.de excu.mu, 72.

ID ab vnaquaq;.de anno.& tri, columna.24.
Ignominiæ.de his qui non imple.ſtip. col. 82.
Illud conuenit.de excu.mu, 73.
Immunitates.de agrico, 140.
In albo.de decu. 40
Indictiones.de ano.& tri, 22.
Inductis.de excu.mu. 72.
In æſtimatione.de fru.vr.Alexan. 119.
In excoctione.de excoct. 242.
Infamia.de decu. 40.
Infames.de libert, columna.84.
In filijs.de decu. 45.
In fiſcalibus.de exact.tribu, 27.
In fraudem.de anno.& tribu, 23.
Ingenuæ.de murilegu. 104.
In his.de prædijs nauicu, 98.
In his.de diuer.offi. 266.
In illis.non lice.habita.metro.&c, 154.
In officio.de caſtren.& miniſt. 220.
In officio.de appa.co.orien. 261.
In omnibus.de cur.pub, 256.
In prouincijs.de numera, 252.
In proconſulari.de appa.procon.& lega. 261.
In qualibet.de meta.& epi, 244.
In ſacris.j.de proxi.ſac.ſcri. 200.
In ſacris.ij.de proxi.ſac.ſcri. 202.
In ſacris.iij.de proxi.ſacro.ſcrinio. 204.
In ſcrinijs.de proxi. ſac. ſcri, 200.
In ſignis.de paſcuis pub. 162.
Inſtar.de iur.fiſ. columna.2.
In ſucceſsione.de decu. 47.
Intelligis.de caſtren.pecu. 236.
Inter chartulas.de con.fiſ.debi, 8.
Inter alias.de pala.ſa.largi, 219.
Interualla.de mune.& hono, 66.
Irenarchæ.de irenarchis. 96.
Is cuius.de his qui ſe de. 20.
Iubemus.ſi libe.imperia.ſo.ſine here.deceſ. 20.
Iubemus.de naui.non excuſan. 190.
Iubemus.de argen.pretio. 96.
Iubemus.de omni agro deſer. 161.
Iubemus.de fun.patri, 166.
Iubemus.de dignita. 184.
Iubemus.j.de præpo.ſa.cu, 189.
Iubemus.ij.de præpo.ſa.cu. 190.
Iubemus.de ſilentia, 197.
Iubemus.de proxi.ſacro.ſcrinio, 200.
Iubemus.de pala.ſa.largi. 219.
Iubemus.j.de eroga.mi.anno. columna.238.
Iubemus.ij.de eroga.mi.anno, 239.
Iubemus.de cur.pub, coulmna.258.

Iudices.de anno.& tri, columna.24.
Iudices qui.de nauicu, colum.98.
Iudices.de dignita. 183.
Iudicibus.de cur.pub. columna. 256.
Iure prouiſum.de fabricen. 109.
Ius caſtrenſis.de caſtren.pecu, 236.
Ius ſenatorum.de dignita, 182.
Ius.de fun.patri. colũ.165.
Iuſtas etiam.de iure fiſ. 4.
Iuxta.de ſuſcepto. 92.

LEge.de dome.& protecto, columna, 199.
Lege.de eroga.mili.anno. 238.
Leges.de curia.vrb.Romæ. 113.
Lenones.de ſpecta. columna.128.
Libertates.de man.& colo, 167.
Libertorum.de dignitatibus, 182.
Licet indiuiſa.de decu, 40.
Litibus.de agricolis. columna.143.
Loca omnia.de locatione prediorum ciuilium vel fiſcalium. 176.
Locorum.de omni agro deſerto, 159.
Lotas.de murilegu. 105.

MAgiſtros.de profeſſo.& me. 80.
Maioribus honoribus.quemadmo. ciui.mune.indi, columna.69.
Manifeſti iuris.qui ætate, 77.
Matriculam.de agen.in rebus, 209.
Maximarum.de excu.mu. 74.
Medicos.de profeſſo.& medi, 80.
Mediterraneæ.de anno.& tri. 23.
Meminimus.quando & qui.quar.pars. 57.
Meminimus.de prædijs tamia. 173.
Metallarij.de metalla. colum.104.
Methameos.de excuſa.arti. 89.
Militares.de mi.ve. columna.233.
Militaris.de re milita. 232.
Militaribus.de decuri. 46.
Milites.de re militari. 229.
Milites.de re milita. 232.
Miſsi opinatores.de exact.tribu, 28.
Modios.de ſuſceptoribus. 94.
Monente.de delationibus. 17.
Monetarios.de murilegulis. 104
Mulier.de agricolis. 142.
Mulieres honore.de inco, colũ.65.
Mulieres.de dignitatibus, 183.
Multi.de naui.non excuſan. 99.
Multis.de prin.agen.in rebus. 213.
Muneris publici.de vaca.pub.mu, 71.
Munera quæ.de mune.pa. 67.
Muneribus.de ſump.recupe. 90.
Murileguli.de murilegulis, 106.

NAti ex.de decu. columna.43.
Nautici.de cano.frumen.vrb.Romæ. 116.
Ne ad diuerſa.de ſilentia, 197.
Ne caſu.de diſcuſſo, 38.
Nec infames.de decu, colũ. 40.
Nec intra.de profeſſo,& me. 80.
Nec ipſi.de inco columna.64.
Nec protoſtaſiæ. de mune.pa, 68.
Nec venditio.de prædijs decurio, 55.
Ne cui.de commeatu. 247.
Ne diutius.de agrico, colum.145.
Ne diutius.de numera, 252.
Negotiantes.de excu.mu, 73.
Nemo carcerem.de exact.tribu, 26.
Nemo ex.de præto.& hono.pretu, 185.
Nemo iudex.de decu, 40.
Nemo poſſeſſorum.de anno.& tri, 23.
Nemo vir.de veſti.olobe. 107.
Nemo.j.de cur.pub. 257.
Nemo.ij.de cur.pub, 258.
Nemo.de re mi. columna.231.
Nemo.de dignitatibus. 182.
Nemo.de ſpectationibus, 128.
Nemo.de theſau. 21.
Nemo.de fun.rei priua, 171.
Nemini.de conſulibus, colũ.186.
Nemini.de numera, 253.
Neminem ex his.de dectionibus, 51.
Neminem.de re mi, 232.
Neminem.de co.fru.vr.Romæ, 117.
Neminem.de ſuſcepto, 93.

Ne per diuerſas.de execu.& exact, 268.
Nepotes.de ijs qui nume.libe. 78.
Neq; dorotheum.de decu, 50.
Neq; famoſis.de dignita, 181.
Neq; ſecrarum.de cano.lar.titu 32.
Neq; tempore.de mune.pa. 67.
Ne quis ex.de dignitatibus, 182.
Ne quis.de decu, colum.45.
Ne quis ex.ne ru.ad vllum obſe.deuo. 154.
Ne quis.de ſalga.hoſ.non præ. 247.
Nihil ſuperindictorum.de ſuperindicto, 25.
Nihil.de pala.ſa.larg. 216.
Nominationum.de decu. 47.
Non aliter.de pala.ſa.larg, 218.
Non alios.quibus muneribus excu, 83.
Non inuidemus.de ſpecta, 127.
Non iniuſta.de con.fiſ.debi, columna.6.
Non patimur.de cur.pub. 256.
Non prius.de debito.ciui, 122.
Noſtræ.de decanis, columna.222.
Non tantum.qui milita.poſſunt vel non. 226.
Non tibi.de inco. columna.63.
Non videtur.de mune.pat. 67.
Nullus.j.de ijs qui ex publi.colla, 96.
Nullus.ij.de ijs qui ex publi.col. 96.
Nullus.de cohortalibus, 262.
Nullus:de fabricen, columna.110.
Nullus.j.de diuer.offi. 266.
Nullus.ij. ibidem.
Nullus qui.de decu. colum.50.
Nullus vacationem.de ijs qui à prin.vaca.accep. columna. 71.
Nullius ſolius.de decu, 47.
Nullus.de decu. colum.43.
Nullus.de vetera. 250.
Nulli omnino.de tabula. 91.
Nullus.de cur.pub. 258.
Nullus.quibus ad conduct.prædi.fiſca.&c. 177.
Nullus.de cur.pub. 256.
Nullus.de pala.ſa.largi. 216.
Nullus.de agri,& manci. 172
Nullus.de tyro. 248.
Nullus.de agen.in rebus. 208.
Nulli poſt hac.de condi.in pub.hor. 35.
Nulli.nulli lice.in fre.&c. 111.
Nulli ſit.de priuile.corpo. 113.
Nulli.de numera. columna.253.
Nulli.de frumen.vrb.Conſtantinopolita. 117.
Nulli iam.de fun.patri. 166.
Nulli ſalarium.de præben.ſala. 62.
Nulli.de agen.in re. columna 209.
Nulli.vt armo.vſus &c. 134.
Nulli.de eroga.mi.anno, 237.
Nullum.de cohor. 264.
Nulla macula.de delationibus, 17.
Nullam.de execu.& exact. 269.
Nullam.de nauicu. 97.
Numerarios.de appa.magiſt.mili. 260.
Numerarios.de numera. 252.
Numerus.de ijs qui nume.lib. 78.
Nunq̃.de agricolis. colũ.134.

OB metallicum.de metal. 103.
Obſeruare.de decu, 39.
Obſiſtere.de anno.& tri, 24.
Obtentu.de primipilo. 271.
Occidendorum.de vena.fera, 134.
Officio.de numera. 254.
Officio.de appa.procon.& lega, 261
Officia.de cohortalibus. 262.
Omnis.de aquæductu. columna.131.
Omnem.de mili.veſte. 243.
Omnem ſummam, de canone largitionalium titulorum. columna.32.
Omnes enim.de pe.bo.ſub. 18.
Omnes iudices.de dela. 17.
Omnes iudices.de decu. 44.
Omnes omnino.de indict. 25.
Omnes omnino.de decu. 47.
Omnes omnino.de anno.& tri. 22.
Omnes.qui militari poſſunt vel non, 226.
Omnes qui.de decu. 47.
Omnes qui. de collatione fundi patrimonialis. columna, 169.
Omnes.j.de agricolis, colum.137.
Omnes.ij.de agricolis, 139.

Tabula legum trium librorum Codicis.

Omnes.de meta.& epide. 246.
Omnes.de cohortalibus. col.262.
Omnes de caſ.omnium pala.pe. 225.
Omnes de feudis patrimo. 164.
Omnes.de honora.vehi. 116.
Omnes.vt digni.ordo ſerue. 192.
Omnes.de anno.& tri. columna.22.
Omnes,de cupreſsis. 180.
Omnes. de priuilegijs eorum qui in ſacro palatio militant. columna. 223.
Omne.de cenſibus. 155.
Omnia quæ.de condi.in pub.hor. 35.
Omnia.de prin.agentium in rebus. 212.
Omnia.de colla.fund.fiſca. 178.
Omnium prædiorum. de omni agro deſerto. columna 160.
Omnibus.de fabricen. 109.
Oneri.ne quid one.pub.impo. 100.
Operarum.ne operę à col.exi. 34.
Opinatores.de exco.& tranſ.mi.anno. 242.
Opinatoribus.de eroga.mi.anno. 238.
Oratione.de profeſſo.& me. 80.
Ordinis.de decre.decu. 72.
Ordinem.de conſulibus. 186
Ordinariorum.de cohor. 263.
Ordinariorum.de col.fun.fiſca. 178.
Origine.de munici.& origina. 63.
Originarios.de agricolis. 140.

PAlatini.de pala.ſacra.lar. columna.216.
Palatinos.de colla.fun.fiſca. colũ. 178.
Palatinos.de pala.ſacrarum largi. 218.
Pamphiliæ.de diuer.prædijs vrba.& ruſti. 174.
Parippum. de cur.pub. 255.
Particulari.de indictionibus. colum.25.
Pater trium.de lega. 86.
Patrem emancipato.de filijs fami. 85.
Patrimonialis.de fundo patrimoniali. 163.
Patrimoniales.de col.fun.patri. 169.
Patrimoniorum.de mune.pa. 68.
Peculiari.de proxi.ſacro ſcrinio. 201.
Per annos.de metalla. 103.
Per bithyniam.de immu.ne.conce. 34.
Per colonum.de agricolis. col.143.
Peræquatores.de cenſibus. 156.
Per hanc.de numera. 254.
Per id tempus.de curio.& ſta. 215.
Per illyricum.de cohor. 263.
Per omnes,de ſtrato. colũ.220.
Per omnes.de colla.fun.pa. 170.
Perpenſa.de metalla. 102.
Per ſingulas.de diſcuſ. colũ.78.
Per vniuerſam.de colo.trhacen. 152.
Placet nullum.de excu.mu. 73.
Placuit.de pala.ſac.largi. 218.
Placuit.de colla.fun.patrimo. 169.
Plebs.de capitatione ciuium. 150.
Podagræ.qui mor. colũ.78.
Poetæ.de profeſſo.& me. 80.
Porcinarij.de ſuarijs. 113.
Poſſeſſores.de fundis patrimoniali. 165.
Prata.de paſcuis publicis. 162.
Præcepit.de cano.lar.titu. 33.
Præcipimus.de dignita. 183.
Præcipimus.de cano largi.titu. 34.
Precipua.de primicerio. 190.
Præclaram.de primicerio. 191.
Prædia. de loca.prædio.ciui.vel fiſ. 176.
Prędecturæ.de apparito.prędect.præto. 259.
Prędectus.de appa.prefe.anno. 265.
Præfectum.de præfect.præto. 188.
Præfectiarios.de appa.prędfe.præto. 259.
Prępoſitos.de comi.tribu. 194.
Prędes prouinciæ.ſi ſer.aut liber. ad decu.aſpi.columna. 54.
Præſidibus.de cur.pub. 254.
Præter.de appa.præfect.vrb. 260.
Præter.de lucris,aduoca. 270.
Primicerius.de domeſt.& protecto. 198.
Primicerius de menſo. colum.222.
Primicerium.de fabricen 109.
Principes.de prin. agenti.in re. 213.
Priſco.de pala.ſac.largi. 216.
Priuatę rei.de excu.munerum. 73.
Priuatæ.de murilegulis. 107.
Priuatas.de priuile.do.augu. 178
Priuilegio.de decu, columna.43.
Priuilegio.de inco. 64.
Probari.de appari.magiſtro.mili. 260.
Probatorias.de diuer.offi. 267.
Pro biennio,de proxi.ſacro.ſcrinio. 201.
Proconſularis.de prin.agen.in re. 212.
Procuratores.de decu. 44.
Procuratores.de excuſa.mune. 73.
Pro ædibus. de diuerſis prędijs vrba. 174.
Profeſsio.de mune.pa. 67.
Prohibitum.de iure fiſci. columna.3.
Pro his.de naufra. 101.
Pro immunitione.de ve.num.po. 111.
Pro locis,de anno.& tri. 23.
Propoſitis,de grege domi. 179.
Propter.de metro.beryto. 116.
Pro tyronibus.de priui.do.Augu. 179.
Prouidendum.de veteranis. 250.
Prouidendumeſt.de decu. 42.
Prouincialium.de eroga.mili.an. 238.
Prouinciæ.de mili.veſ. 243.
Proximos.j.de proxi.ſacro.ſcri. 199.
Proximos.ij.de proxi.ſac.ſcri. 202.
Publici.de cur.pub. 257.
Purpuræ.de veſti.olobe. 108.

QVando votis.de obla.voto. columna.251.
Quantum ad.de mune.pa. 68.
Quanuis.de ven.rebus ciui. 121.
Quanuis prouiſum.de decu. 48.
Quatuor.de decanis. 222.
Quęcunq;.de fi.inſtrumen. 10.
Quemadmodum.de agricolis. 138.
Qui agros.de omni agro deſer. 159.
Qui aliquem.de murilegulis. 105.
Qui autem.de murilegulis. 107.
Quibus poſt hac.de ijs qui in exi. 84.
Qui conditioni.de ijs qui ſpon.mu.ſub. 69.
Qui contemplatione.de co.rei mili. 194.
Quicquid vltra.de ſuperexact. 29.
Quicquid.pub.lætitiæ. 272.
Quicunq;.j.de omni agro deſer. 157.
Quicunq;.ij.de omni agro deſerto. 158.
Quicunq;.j.de fun.patri. columna.163.
Quicunq;.ij.de fun.patri. 164.
Quicunq;.j.de cohorta. 262.
Quicunq;.ij.de cohorta. 264.
Quicunq;.de re mi. 230.
Quicunq;.de fun.limi. colum.161.
Quicunq;.de piſtoribus. 113.
Quicunq;.de commeatu. 247.
Quicunq;.de apo.pub. 31.
Quicunq;.de prin.agen.in rebus. 213.
Quicunq;.de tabu. colũ. 91.
Quicunq;.de fugi.colo. 168.
Quicunq;.de diuer.offi. 266.
Quicunq;.de fun.rei priua. 170.
Quicunq;.de ſuarijs. colum.113.
Quicunq;.de execu.& exacto. 269.
Quicunq;. de appa.præfe.vr. 260.
Quidem ignauiæ.de decu. 43.
Quidam,de pala.ſa.largi. 217.
Qui derelicta.de decu. 41.
Qui ex.de queſtoribus. 190.
Qui fiſcales.de nauicu. 98.
Qui fundos.de omni agro deſerto. 159.
Qui grauatos.de cenſibus. 155.
Quilibet.de decu. 46.
Qui immunitatem.de mu.pa. 67.
Qui in contractibus.de iure fiſci. 5.
Qui in officio.de appa.magiſt.mili. 260.
Qui nauem.de nautis tybe. 119.
Quinq; ſummates.de decu. 49.
Qui numerarij.de numerarijs. 251.
Qui per potentiam.de omni agro deſerto. 159.
Qui publici.de ijs qui ſpon.mu. 69.
Qui relictis.de deſer. 249.
Qui ſeſe.de appa.magiſt.mili. 260.
Quiſquis.de cohor. 265.
Quiſquis.de præfect.præto. 188.
Quiſquis in crimine. de petione bonorum ſublatorum. 18.
Quiſquis.de ſpecta. columna. 128.
Quiſquis.de fugi.colo. 168.
Quiſquis.de omni agro deſer. 158.
Quiſquis.de agricolis. 135.
Quiſquis.de cenſibus. 155
Quiſquis.de tyro. 248.
Quiſquis.in quibus cauſis colo,do. accuſare poſſunt. columna.150.
Quis tam.de decu. 48.
Qui textrini.de murilegulis. 105.
Qui ſub.de collegia.& char. 114.
Qui vel.de diuer.offi. 266.
Qui vtilia.de omni agro deſer. 158.
Quod ad.de murilegu. colum.105.
Quod in libellum.de fide inſtrumentorum. 8.
Quoniam augerio.de conue.fil.de. 7.
Quoniam veredorum.de cur.pub. 256.
Quoniam.de dignita. 182.
Quoniam.de cenſi. 155.
Quoſdam.de metallis. 103.
Quoties ab.de legatis. columna 88.
Quoties.de pondera. 95.
Quoties quis.de exact.trib. 27.
Quoties.quo quiſq; ordi.conue. 125.
Quoties.de priuile.ſcholaſticorum. 224.
Quoties.de diſcuſſo. 37.
Quoties.de naufragijs. 101.
Quoties.de agri.& man. 173.
Quoties. vt nemini liceat in ſpe. ſe excuſare. columna. 36.
Quoties.de dignitatibus. 184.
Quoties.de lucris aduo. 270.
Quotieſcunq;.de decu. 45.
Quotieſcunq;.de ſuſceptoribus. 93.

REddatur.de profeſ.& me. columna.81.
Rempublicam.de iure reipu. 120.
Rem ſuam.penis fiſca.credi.prędfer. 13.
Rem priuatam.de pri.do.aug. 179.
Reos.de reis poſtula. 84.
Repetita.de eroga.mi.anno. 236.
Res eorum.de capiẽ.& diſtra.pigno. 30.
Reſtaurationi. de diuer. prædijs vrb.& ruſti. columna. 174.
Retractare,ne fiſ.rem quam ven.euin. 12.
Rura.de omni agro deſer. 160.

SAcri.de præpo.ſac.cubi.&c. columna.188.
Saluberrima.de lit.& iti.cuſ. 248.
Sancimus,de conſuetudinibus. 187.
Sancimus.de execu.& exact. 270.
Satis ſit.de capi.& diſtra.pig. 30.
Sciunt omnes.de his qui ex pub.ra.&c. 12.
Sciant iudices.de ijs qui ex pub.col. 96.
Scire debet.de bo.vac. 14.
Scrinijs,de pala.ſa.larg. 217.
Scriniarios.de numera. 253.
Securitates.de ſuſceptoribus. 94.
Securitatibus.de apo.pub. 32.
Semel ſecuritatem.de apo.pub. 31.
Semel.de re mili. colum.230.
Senatores.de incolumis. 65.
Senatorum.de dignitatibus. 181.
Septem,de eroga.mili.anno. 238.
Serui atq;.de agri.& man. 172.
Seruum domini,de delatoribus. 18.
Seruos.de agricolis. 140.
Seueram.de dignitatibus. 182.
Si ad magiſtratum.de decu. 41.
Si aliquid.de ſuſceptoribus. 94.
Si ante.ſi poſt creationem quis deceſſerit. 90.
Si apparitor.de cohortalibus. 263.
Si cohortalis.de cohor. 264
Si coloni,de agricolis. 142.
Si cuiuslibet,vt ne.ad ſuum pa.ſuſci. 153.
Si cum ingenuus. ne quis lib. inuitus ac. &c. columna 126.
Si cum te.de decu. 38.
Sicut honores.de muneribus & honoribus. 66.
Sicut fieri.de eroga.mi.anno. 237.
Si decurionum.quando & qui.quarta pars. 56.
Si de proprio.de pericu.ſucceſ. 86.
Si deſertores.de deſerto. 249.
Si diuina.de exact.tribu. 29.
Si ea cæcitate.qui mor. 78.
Si ei qui.de delatoribus. 16.
Si grauius.de dignitatibus. 184.
Si quæ hæreditatis.de vendendis rebus ciuilibus. columna. 121.
Si hi.de filijsfamilias. columna. 85.

Tabula materiarum voluminis.

§ illic qui.de decurionibus. 51.
Si in patria.de incolumis. 64.
Si in poteſtate.de caſtrenſi peculio. 235.
Si ipſe.de potioribus ad mune.no. 89.
Si ita.quo quiſq; ordi.conue. 125.
Si liber.de prędijs tamia. 173.
Si libertus.ſi ſer.aut liber.ad decu.aſpi. 54.
Si militiæ.qui militare poſſunt vel non. 226.
Si minori.de iure fiſci. columna.2.
Sine periculo.de filijsfamilias. 85.
Si peræquatore.de cenſibus. 155.
Si priuſq̃.de iure fiſci. columna.2.
Si propter.ſi propter inimi.crea.fac. 89.
Si qua loca.de fun.& ſal. 172.
Si qua.de ſpectatoribus. 128.
Si quando præfectus.de diuerſis officijs. 265.
Si quando.j.de bo.vac. 14.
Si quando.ij.de bo.vac. .15.
Si quando.de naufragijs. 100.
Si quid.de iure reipublicæ. 120.
Si quid.de cano.frumen.vrb.Romæ. 117.
Si quod extraordinarium.de lega. 87.
Si qui adſcriptitiæ.de agricolis. 149.
Si qui eorum.ne ruſticus ad vllum obſequium deuocetur. columna 154.
Si quis authoritate.de omni agro deſerto. 160
Si quis à.de lucris aduo. 270.
Si quis ab.de ijs qui ex pub.ra. 12.
Si quis conſortium.de fabricen. 109.
Si quis curialibus.quando & quibus quarta pars. columna 59.
Si quis daphnes.de cupreſsis. 180.
Si quis decurio.de decurionibus. 49.
Si quis deſerta.de omni agro deſerto. 160.
Si quis decurio.de decurionibus. 43.
Si quis decurio.de decu. 41.
Si quis decurionum.de præ.decu. 55.
Si quis ex.de cohortalibus. 264.
Si quis ex. de diuerſis prædijs vrbanis, & ruſticis. columna 174
Si quis ex.de murilegulis. 106.
Siquis fortè.de deſer. 249.
Si quis fundos.de fundo patrimoniali. 163.
Si quis in archiatri.de profeſſoribus. 81.
Si quis indebitum.vt digni.or.ſer. 192.
Si quis nauiculam.de murilegulis. 105.
Si quis ouium.de fun.& ſal. 171.
Si quis per.de curſu publico. 255.
Si quis per.de aquæductu. 130.
Si quis poſt. vt nemo ad ſuum patrocinium ſuſcipiatur. columna 153.
Si quis prędium.de agricolis. 135.
Si quis procurationem.de decurionibus. 44.
Si quis pro.de fide inſtrumentorum. 11.
Si quis ſeruum.qui mi.poſſunt vel non. 228.
Si quis vel.de curſu publico. 257.
Si quis vel.de muni.& ori. 63.
Si quis.de omni agro deſerto. 157.
Si quis de re militari. 230.
Si quis in ſacris.de proxi.ſac.ſcri. 203.
Si quis.de domeſticis & protectoribus. 198.
Si quis.de cura.vrbis Romæ. 112.
Si quis.de meta.& epi. 243.
Si quis.de caſ.& miniſt. 220.
Si quis.de naufragijs. 101.
Si quis.de aquæductu. 130.
Si quis.de commeatu. 248.
Si qui à.de fundo patrimoniali. 164.
Si quod extraordinarium.de legatio. 87.
Si quos.de decu. columna 50.
Si ſecundùm legem.de iure reipub. 121.
Si ſine de venden.rebus ciuita. 121.
Si ſub pignore.de fiſ.vſur. 13.
Si ſucceſſorum.de peri.nomina. 124.
Si tempora.de fide inſtrumentorum. 10.
Si vacantia.de bo.vacan. 16.
Siue ex.de execu.& exacto. 269.
Si vltra.de decu. columna.40.
Si vt proponis.de muni.& origi. 62.
Si vt proponis.ne quis liber inuitus. 126.
Si vt.de dignitatibus. 181.
Solidos.de ve.numiſmatis po. 111.
Solita.de cohortalibus. 262.
Sordidorum munerum.de excuſatione munerum. columna. 75.
Speciebus.de cohor. 262
Stigmata.de fabricen. 109.
Stipendia.de re militari. 229.
Super creandis.de iure fiſci. 5.
Super.qui militari poſſunt vel non. 228.
Super.de naufragijs. 102.
Super.de man.& colo. 178.
Suſceptores.j.de ſuſceptoribus. 92.
Suſceptores.ij.de ſuſcepto. 93.
Suſceptores.iij.de ſuſcepto. 94.
Tam collatores.de re militari. 233.
Temperent.de veſti.olobe. 108
Tyberianus.de fun.limitro. 161.
Tyrones.de tyronibus. 248.
Tractatores.de tractato.& ſta. 259.
Tranſmarina.de legationibus. 87.
Tribuni.de re militari. 231.
Tutelę ſolicitudo.de excuſatione munerum. 72.
Vacantia.de bo.vacan. columna.15.
Vacuatis.de decu. 42.
Vellera.de veſti.olobe. 108.
Venatoribus.de excu.mu. 73.
Veteranis, de ijs qui non impleuerunt ſtipendia. columna 83.
Veterani.de ijs qui ſpon.mu. 69.
Veterani.de veteranis. 250.
Viceſimo.de eroga.mi.anno. 236.
Viginti.de re militari. 229.
Viris.de priuilegijs ſcholaſticorum. 223.
Viris.de magiſt.ſac.ſcri. 193.
Viros.de comi.conſiſt. 193.
Viros.de diuer.officijs. 267.
Viros.de pala.ſacra.largi. 219.
Vltra modum.quemad.ciui.mu.indi. 65.
Vnicuiq;.de proxi.ſac.ſcrin. 201.
Vniuerſi.j.de fundis rei priua. 170.
Vniuerſi.ij.de fundis rei priua. ibidem.
Vniuerſi.de fun.patri. 165.
Vniuerſi.de legatis. columna 87.
Vniuerſos.de ve.num.po. 111.
Vniuerſos.de ſtud.lib.vr.Romæ. 116.
Vniuerſos.de decu. 41.
Vnuſquiſq;.de ſilentia. 196.
Vorax.de numera. colũ.251.
Vrbs.de priuilegijs vrbis Conſtantinopo. 116.
Vſus aquæ.de fun.rei priua. 171.
Vſum aquæ.de aquæductu. 130.
Vt agendi.de cur.pu. 256.
Vtilitas.de primipilo. 271.
Vxorem.de decu. 40.

¶ Finis tabulæ legum trium librorum Codicis.

Tabula materiarum voluminis ordine alphabetico diſpoſita: & primo de authen.

Abigeus quid ſit. colum.137.li.17
Abſentibus an per pręſentes prę iudicetur. 382.25.
Abſolui poteſt quis epiſcopo irrequiſito. 280.72.
Accuſare eſt laudabile. 67.50.
Aduerſario pręſente teſtes debẽt produci.310.85.
Adnumerator quis ſit. 252.60.
Agricolæ priuilegia. 176.18.
Alius non poteſt mihi dare qđ ex mę non poſſum. columna 205.linea 72.
Alienatio minori.xxv.annis conceditur. 359.44.
Alienationis prohibitio vltra filium non extendi tur. columna.407.linea.2.
Alimenta hincinde in neceſsitatibus filijs præſtantur. col.368.li.66.
Amor,furor vehemens dicitur. 239.27.
Anni dominicę incarnationis an ponendi ſunt in inſtrumentis. col.191. li.12.
Antiquo iuri relinquit quod nõ mutatur. 58.20.
Angaria quid ſit. 110.45.
Apocha quid ſit. 243.34.
Apoſtata officio curiæ traditur. 433.47.
Appellare à multis iudicibus nõ licet. 167.83.
Appellare an & quãdo & apud quẽ licet.409.78.
Appellare cuilibet licet. 273.68.
Appellare licet bis. 437.24.
Appellari poteſt bis. 382.2.
Appellatur à ſententia epiſcopi. 436.40.
Appellationis tres caſus. 169.35.
Arbiter eſt inſtar iudicis. col.277.5.
Arbiter & arbitrator differunt. 417.22.
Archiuum quid ſit. 97.31.
Armorum appellatione quid veniat. 285.18.
Artem non exerceat qui illam ignorat. 130.10.
Adſcriptitius non eſt ſeruus. 139.15.
Adſcriptitius,quis dicatur. 139.4.
Aſceterium quid ſit. 52. 56.
Aſsiſteriæ quę ſunt. 262.7.
Atteſtationes in ſcriptis fieri debent. 358.86.
Aurum eſt pretioſius metallum. 389.23.
Aurum metallorum eſt nobilius 171.80.
Auxilio egent quę de nouo accidunt. 14.86.

Bellum duo mala infert. 283.41.
Benefacientibus benefacere tenemur. 17.85.
Brephotrophium quid ſit. 52.38.

Calumniatur qui non probat. 395.52.
Canones pro legibus obſeruari debent. columna. 397.linea.36.
Captiuitas aliquando habet fauorem. 341.77.
Capud eſt rei principium. 16.4.
Caſtitas fundamentum eſt in ordinandis. 47.62.
Cauſa minima quę ſit. 169.6.
Cenſuales qui dicantur. 109.45.
Centeſima vſura quid ſit. 23.35.
Ceſsio in potentiorem facta non tenet. 245.44.
Ceſsio quando ſit fideiuſſori facienda. 31.14.
Chartularij & tabelliones qui dicantur. 284.7.
Chriſtus propter tria fuit baptizatus. 83.46.
Clericus non debet de vna eccleſia ad aliam tranſire. columna.27.linea.33.
Clericus quando debet gaudere priuilegio clericali. col.430.8.
Cognatus large quid contineat. 375.47.
Collatores qui ſint. 68.51.
Colonus inter immobilia computatur. 384.72.
Communis vtilitas priuatę præponitur. 66.5.
Compenſatio inter ſpecies fieri non poteſt. 62.17.
Concubinas plures habere non licet. 298.17.
Conceſſo aliquo conceditur & illud &c. 259.77.
Conſecrare nõ poteſt qui nõ eſt ſacerdos. 77.77.
Conſilium in alterius damnum mutari non debet. columna 241. linea.58.
Conſilium ab vxore nonnumq̃ ſumi debet. 71.11.
Conſiſtorium quid ſit. 168.58.
Conſpiratio quãdoq; in bonã partẽ ſonat.359.82.
Conſuetudo generalis vincit legem. 185.18.
Conſuetudine fit licitum aliâs illicitum. 101.22.
Conſul quis dicitur. 170.48.
Conſultatio quid ſit. 273.7.
Contractus ſuper libero homine nõ valet.412.42
Contrarium per aliud tollitur. 108.30.
Contrariorum eadem eſt diſciplina. 194.83.
Conuenitur quis etiã inuitus vbi deliquit.411.33.
Corrigere ſe,eſt honeſti q̃ ab alio corripi.403.46
Corrigere ſeipſum licet. 334.26.
Corrigit qui apte aliquid diſponit. 312.1.
Corrigi lex in dubio non debet. 293.50.
Cruces vbi reponi debeant. 441.25.
Culpa alterius non proficit ei qui cauſam præſtitit. columna 369. linea 68.

Dat qui datum confirmat. columna 238.li.51.
Defenſor ciuitatis an poſsit in integrum reſtituere. col.99.li.75.
Delictũ eſt maius delinquere in ſe q̃ in aliũ.74.73
Delicta puniri,reipub.intereſt. 106.86.
Denunciare quis cogitur. 369.77.
Dictans illicitè,puniri debet. 65.64.
Differentia non eſt generis apud Deum. 35.1.
Dignitas dat fauorem perſonæ. 40.32.
Dignitas.filij,gloria & laus patris. 269.64.
Dignitas releuat in multis. 302.5.
Dignitatis fauor extendi debet. 269.36.
Dilatio à lege data,breuiari poteſt. 198.77.
Dines ſemel,ſemper talis præſumitur. 327.8.
Diuinare nemo cogitur. 130.68.

Tabula materiarum voluminis.

Diuiti plus quam pauperi creditur. 302.35.
Dñs vſq; ad quod tẽpus auditur contra miſſum in poſſeſsionem cauſa rei ſeruandę. 202.47.
Donatio quingentos aureos excedens debet inſinuari. columna.380.5.
Dos & donatio propter nup. ſecundùm perſonarũ merita conſtituitur. colum.179.6.
Dos non eſt in bonis patris. 326.64.
Duobus fides eſt adhibenda. 300.12.

Ecclesia in quinque caſibus alienare non poteſt. columna.390.28.
Eccleſia mater imperij dicitur. 41.14.
Eccleſia nulli gremium claudit. 257.13.
Eccleſia proprius locus orandi dicitur. 373.70.
Eccleſia quę & quando poſsit alienare. 56.26.
Eccleſiæ res pauperum ſunt. 64.59.
Oeconomus quid ſit. colum.224.34.
Effectus debet ceſſare caſſante cauſa. 151.80.
Electus prelatus,à ſuperiore ſuo confirmatur. columna 96.25.
Emolumentum eſſe debet vbi eſt onus. 101.69.
Enigma quid ſit. colum.323.7.
Epiſcopus abbatem eligit. 40.3.
Epiſcopus leges ſcire debet. 437.81.
Epiſcopus.xiiij. cõditiones habere debet. 42.9.
Eremodicium quid ſit. 232.67.
Euangeliſtæ quibus figuris depingantur. 83.64.
Exceptiones in ſubiectorum libertates inductæ ſunt. columna.331.48.
Exemplo credendum eſt. col.403.53.
Exempla mala à bonis rebus orta ſunt. 197.35.
Expenſis multatur iniuſtè mouens litem. 348.1.
Fxpenſis quando ratione pſonę parcitur. 280.4.
Fxpenſæ tribus de cauſis fiunt. 274.33.
Expreſſum plus tacito operatur. 330.14.

Factum pro infecto haberi non poteſt. columna 54.73.
Falcidia in multis locum non habet. 383.74.
Falſitas,veritatis eſt immutatio. 248.13.
Fama confirmat rem de qua agitur. 303.72.
Felicitas vnius alteri prodeſt. 25.5.
Fœmineo amore nil eſt fortius. 48.3.
Fœnea poſſeſſio quæ eſt. 67.12.
Fictio tantum valet quamtum veritas. 445.57.
Fideiuſſor pro euictione tenetur. 32.77.
Filius an poſsit aliquo caſu fraudari legitima. columna 116.80.
Filius an ex delicto patris puniatur. 228.25.
Filius debet ali ſecundũ patris facultates. 335.84.
Eilius præteritus rumpit teſtamentum. 443.55.
Filiusfa.habet hęredem. 147.58.
Filij legitimi alios excludunt. 125.7.
Filio quaſi ſpectare videntur bona paterna. columna 89.20.
Filiorum quinque ſunt genera. 289.20.
Filijs dantur quę non dantur extraneis. columna 58.87.
Finis inſpicitur. 151.39.
Forte,dubitandi eſt particula. 49.4.
Forum ex rei perſona metimur. 417.52.
Fructus aridi qui ſint. 175.55.
Futura,lex aliquando reſpicit. 166.1.

Generaliter prolatum,generalem capit interpretationem. colum.123.46.
Generis appellatione quælibet eius ſpecies continentur.in feudis colum.30.81.
Gerontocomium quid ſit. col.52.41.
Græca lingua an ſit elegans. 57.7.

Haeres & teſtator fingũtur eadem perſona.columna 188.15.
Hæreticus quis ſit. colum.343.9.
Honores ianuarijs calendis dabantur. 171.25.
Honores ſuperioribus deferuntur. 171.62.

Ignorantia iuris neminem excuſat. 167.17.
Ignoto non eſt credendum. 301.71.
Immoderationi eſt contrariandum. 141.76.
Imperium de cœlo prouenit. 248.3.
Impenſarum ratione permittitur quod alias non. columna. 342.4.
Imperator,pater eſt legis. 92.67.
Imputatur ei qui ſe anguſtat. col.246.33.
Inferior,ſuperioris legem tollere non poteſt. columna 397.60.
Ingrediens religionem,ſe & ſua deo dedicat. columna 443.80.
Ingreſſus monaſterium, pro mortuo habetur. columna 445.25.
Inimicus capitalis duplex. colum.310.12.
Inimicitia à teſtimonio repellit. 309.84.
Inſtrumenti factio delegari non poteſt. 152.60.
Inuidia maximè inter fratres oritur. 152.52.
Italia,prouinciarum domina dicitur. 219.81.
Italia tributa non ſoluit. colum.111.87.
Iudex non eſt qui literas neſcit. 253.59.
Iudex quibus caſibus non cognoſcit de cauſa appellationis. colum.280.22.
Iudex iudicando ſedere debet. 225.52.
Iudicare an debeat iudex ſecundùm ſuam conſciẽtiam. colum.105.16.
Iudicari non debet de nocte. colum.272.72.
Iura duo fortiora ſunt vno. 377.48.
Iuratur de calumnia in cauſa appellationis. columna 393.80.
Iurans malignè,peierat. colum.83.84.
Iure eſt potior,tempore prior. 234.61.
Iureiurando quis obligatur colum.252.13.
Iuri qualiter poteſt renunciari. col.314.84.
Ius eſt quadruplex. colum.157.44
Iuſiurandum an & quando ſeruandum ſit. columna 162.66.
Iuſtus ſepties in die peccat. 57.60.

Legatum teſtamento,poteſt per codicillos adimi. colum.405.53.
Leges ad preterita aliquando trahunt. 353.67.
Leges non determinant de raro accidentibus. columna 183.87.
Leges propter malos factæ ſunt. 298.46.
Leges ſunt ſcientia moralis. 129.5.
Leges veteres nouas determinant. 303.38.
Legum correctiones vitandæ ſunt. 230.24.
Lex ad futura trahitur. 256.74.
Lex debet eſſe clara. colum.338,15.
Lex eſt mitior homine. 143.14.
Lex eſt iudice mitior. 276.83.
Lex futurum tempus reſpicit. colum.335.59.
Lex non debet derideri. 322.84.
Lex noua vetereminterpretatur. 421.10.
Libellus etiam in perſonali actione in rem certam continere debet. colum.348.38.
Libellus tria continere debet. col.197.76.
Libertus quas operas patrono præſtet. 260.10.
Liberi omnes erant à principio. 237.50.
Libra auri ex.lxxij.aureis ſit. 100.22.
Licet quod expreſsè non prohibetur. 299.37.
Lite pendente ſupplicare non licet. 353.20.
Literatus debet eſſe iudex,aduocatus,& medicus columna. 271.5.
Lucrari non debet quis cum alienà iactura. columna 441.75.
Ludus ſchacorum nõn eſt clericis prohibitus. columna 432.20.

Magiſtratus durante officio conueniri non poteſt. 417.82.
Magiſtratuum habentium ordinariam iuriſdictionem quinque genera. 225.82.
Maior numerus tranſcẽdit minorem. 393.44.
Maior pars quando dicatur. 388.37.
Mala fides fides venditoris nocet emptori. 383.5.
Malũ omne facile malitioſus excogitat. 243.47.
Mancipium inter & colonum eſt differentia. 52.67.
Mandatum principis quid ſit. 103.19.
Manus appellatione cætera membra veniunt. columna 109.24.
Maritima conſuetudo noſtris non repugnans legibus ſeruatur. col.419.2.
Matrimonium vno tantum ſuperſtitæ pendet. columna 335.13.
Matrimoniũ fuit à deo inſtitutum. 129.61.
Matrimonium ſine dote & ſcriptura valet. columna 367.22.
Matrimonium poteſt eſſe ſine dote, ſed non econtra. col.139.86.
Matrimonium ſoluitur frequentius morte. columna 152.77.
Mechanica ars quæ dicatur. 61.14.
Medium eligendum eſt. col.124.78.
Medium tenuere beati. 171.5.
Mendacium nonnunquam punitur. 123.81.
Merum & miſtum imperium magnis tantum magiſtratibus committitur. col.99.38.
Militare pecunia tunc quis dicitur. 325.82.
Militis creatio quomodo fit. 113.14.
Minor plura ſpecialia habet. col.333.2.
Minores magiſtratus conueniuntur durante officio. columna73.42.
Ninores magis puniuntur quam maiores. 74.20.
Monachatione non tenente an res apud monaſterium maneant, colum.37.75.
Monachatus liberat à poteſtate diaboli. 269.4.
Monachus an de veritate dicenda iurare debeat. columna 262.56.
Nonachus poteſt teſtificari. colum.442.4.
Monachus poteſt conueniri. 262.21.
Monachi quidam ſunt clerici, & quidam non. columna 43.20.
Monachum non facit habitus. col.413.57.
Monaſterium an debeat domino reddere pretium ſerui monaſterium ingredientis. 35.68.
Morbus medicina tollitur. colum.345.13.
Mors ciuilis non impedit matrimonium 132.87.
Mors omnia iura reſoluit. col.24.34.
Mors,vltimum ſupplicium dicitur. 259.6.
Mortuum eſſe,& natum non eſſe,paria ſunt. columna 148.63.
Mulier auara dicitur. col.148.26.
Mulier per decem menſes & duos dies poteſt filiũ portare. colum.180.2.
Mulier quare non nubit ante annum. 138.50.
Mulieres fauorabiles. colum.413.18.
Multitudo confuſionem parit. 88.65.
Mutuans eccleſiæ,in eius vtilitatem verſum probare debet. col.389.44.

Natura nouitati ſtudet. colum.17.40.
Negligentia cuncta ledit. 267.36.
Nobilitatur pater per filium &c. 269.45.
Nobiliores præeligi debent. colum.98.2.
Nomen facto deficienteparum prodeſt. 343.17.
Nomen conſequens eſt rei. colum.130.10
Nomine carens,caret & nominis effectu. 301.56.
Noſocomium quid ſit. columna.52.32.
Nouiſsima pœna eſt vltimum ſupplicium. 192.13.
Nubere eſt conſultius quam vri. col.22.79.
Nuncius cõmunis multa habet nomina. 274.70.
Nuncios legales iudex habere debet. 274.81.
Nuptiæ inceſtæ & nefarię differunt. 89.50.

Oblatio ad multa valet. colum.318.8.
Onus vbi eſt,& emolumentum. 72.23.
Ordinarius an poſsit recuſari. colum.100.37.
Ordinatus in ſacris non debet habere vxorem. columna 440.45.
Ordo ſcripturæ quandoque non ſeruatur. columna 388.5.
Orphanotrophium quid ſit. colum.52.53.

Papa iuriſdictionem temporalem imperij non habet. columna.41.46.
Papa temporalibus immiſcere ſe nõ debet. 41.42.
Pater poteſt legitimè cogi pro filio. col.232.25.
Patientia conſenſui comparatur. 435.16.
Patronus in alienatione eccleſiaſticarum rerum debet conſentire. colum.384.36.
Paupertas aliquando prodeſt. colum.399.84.
Peierans,mortem ęternam expectat. col.1573.
Pœna eſt delicti merces. 434.4.
Pœna vnius,multorum eſt terror. col.107.27.
Pœnam ſimilẽ par delictum exigit. 405.34.
Pœnæ ſunt minuendæ in dubijs. col.65.33.
Pendere quædam dicuntur. colum.149.2.
Periurus,a teſtimonio repellitur. 193.7.
Perſonæ factum,in damnum eccleſiæ non redundat. columna.389.73.
Poteſtates terrarum debent expellere hæreticos. columna 84.57.
Pignus plus debito valeredebet. 201.81.
Pignori obligatum alienari no poteſt. 176.74.
Pragmatica forma quid eſt. 65.10.
Præfecti prætorio priuilegia. col.167.76.
Præiudicium non fit agere non valenti. 363.36.
Præſcriptio eſt odioſa. colum.87.20.

Tabula materiarum voluminis.

Prescriptio contra impuberes non currit, columna 147.4.
Prescriptio temporalis quandoque contra minorem currit. colum.15.82.
Presens aliquãdo suspensum esse dicitur. 20.76.
Presumitur semel bonus semper esse bonus: & econtra 136.40.
Præsumptio ex retroactis capitur. col.39.42.
Presumptionem facit vnus testis. 309.71.
Præsumptione damnatur quis aliquãdo. 373.44.
Præteritus pro exheredato habetur. 21.51.
Preterita non respicit lex. colum.119.5.
Princeps est lex animata in terris. 173.32.
Princeps omnium pater est. colum.336.8.
Princeps quandoq; directo adiri debet. 73.31.
Principis sententia est lex. 182.13.
Principis sententia debet esse scripta. 353.46.
Priuato datur resistendi facultas. 396.20.
Priuilegium hæredibus datur quod defuncto nõ competebat. colum.398.14.
Priuilegium perdit qui eo abutitur. 80.8.
Priuilegium perdit qui eo abutitur. 11.10.
Priuilegium primum præfertur secundo. 317.39.
Priuilegia antiqua renouari debent. 3.57.
Probandi modi sunt quatuor. 301.9.
Procuratorem constituere quis non cogitur, columna 226.24.
Promittere & dare in delictis æquiualent. columna 429.1.
Prosequi cogitur qui semel voluit. col.349.3.
Protocolum quid sit. col.184.87.
Proximus quis dicatur. colum.377.20.
Ptochotrophium quid sit. 52.47.
Publico iudicio dãnatus infamis est. 252.85.
Punitur quis vbi deliquit. col.75.37.

Quarta an statim post ingressum potest peti. columna. 38.40.
Quartam substantiæ viri quandoque habet vxor. columna 241.30.

Rationes duę vincunt vnam. 282.78.&.138.68.
Reditus inter immobilia numerantur. columna 246.61.
Relicti verbum ad institutionem adaptatur. 7.58.
Renunciare possunt miles & clericus eorum priuilegijs. col.199.21.
Renuncians iuri suo debet illud scire. 43.38.
Reparari debent antiqua rescripta. 263.60.
Res exigua vsque ad libram auri dicitur. columna 255.20.
Res tribus modis peti potest. colum.197.79.
Rescripti forma á iudicibus non debet transcendi. columna. 273.39.
Responsio lege non probata non valet. 117.75.
Restitutio natalium plenam dat ingenuitatem. columna 236.85.
Reus actore quandoque fauorabilior est. 159.87.
Roma quot nominibus appellatur. 85.87.

Sacerdotium est dignitas. col.70.38.
Sacra ministeria in ecclesijs fieri debent. columna 399.47.
Sacramentum honestiori defertur. 160.7.
Sapiens mutat consilium in melius, 130.19.
Sapienti pauca dicenda sunt. colum.281.62.
Satisdat iterum appellans. 209.44.
Scena quid sit, colum.192.14.
Senectus veneranda. col. 168. in text.
Sententia diffinitiua aliquando ante litis contestata fertur. colum.350.47.
Sententia quandoque lite non contestata fertur. columna 230.75.
Sententia sine scriptis quibus casibus valet. columna 76.31.
Sententiæ cum sapientum consilio dẽtur. 168.66.
Seruus an testificetur. col.309.83.
Scriptura pro parte potest col.361.78
Scriptura in multis necessaria est. 240.35.
Scripturę aliquando plus quam testi creditur, columna 326.34.
Scholares iurisdictioni potestatis subsunt. 437.80.
Scholares in delictis priuilegio non vtunt. 106.83.
Siliqua quid sit. colum.175.83.
Simonia manu, lingua, & obsequio committitur. columna 42.80.
Solui aliud pro alio inuito potest. 33.1.
Solutione quandoque non tollitur obligatio. columna. 244.83.
Subditos suos locupletes esse vult imperator. columna 69.70.
Substitutum qui possunt habere. 319.53.
Successio sequitur votum naturę. 375.84.
Successio fit quandoque vsque ad tertium gradum. colum.144.60.
Suffragium quid sit, colum. 68.11.
Susceptum quid sit. colum.108.79.

Tabellio an sit de numero testium. 254.69.
Tabellio debet esse rogatus vt instrumentum recipiat. colum.182.69.
Tabellio delinquens in officio, repelli debet, columna 285.42.
Tabellionis delinquentis pœna. 53.85.
Tacens consentit. col.135.57.
Tacita quædam licent quæ non expressa. 315.47.
Tempus donationis inspicitur. col 151.5.
Tempore prior, potior est iure, 316.69.
Temporum tria sunt genera. col.167.67.
Tessera quid sit. colum.286.46.
Testatur quis aliquando de alieno. 145.85.
Testamentum vt rumpatur, duo requiruntur. columna 339.60.
Testamento infirmato, legata tamen valent. columna 359.13.
Testamento necessaria. col.15.62.
Testis causam sui dicti dicere debet. 303.70.
Testis cogitur reddere rationem sui dicti. columna 371.82.
Testis de credentia deponere non debet. 431.62.
Testis est deus quando iuratur. 241.7.
Testis qualis esse debeat. 12.54
Testes an debeant esse rogati. 251.30.
Testes debent contrahentes noscere. 248.83.
Testes non potest quis producere post didicita testium aduersarij. col.308.67.
Testium debet refrenari copia. col.306.1.
Testium productio regulariter fit post litem contestatam. colum.311.42.
Titulus varia significata habet. 397.23.
Titulum allegare sufficit. 22.27.
Transigi potest super adulterio, 374.22.
Tribunal & consistorium differunt. 168.87.
Turpitudo actionem tollit. colum.399.17.
Tutor obligatur ad ratiocinia. 244.9.

Variatio testium est cõsideranda, 305.1.
Velocitas propter imminens periculum exigitur. colum.96.5.
Vendere cogitur quis suam rem. 33.25.
Venditio rei ciuitatis fit in omnium præsentia. columna 386.52.
Venditionis nomen aliàs alienationis species non complectitur. col.62.65.
Verbum generale omnia complectitur. 234.61.
Verbum semel positum, ad diuersa referri potest. columna 223.89.
Veritatem debet iudex inquirere. col.12.65.
Veritatem super omnia debet quærere iudex. columna col.181.78.
Veste alterius in eius contemptum vtens punitur. colum.447.25.
Vicem duorum vnus gerere non potest, 27.23.
Victor victo in expensis quandoque condemnatur. colum. 100.52.
Vigilare non debemus nocte in magnis festis. columna 68.28.
Vilis plusquam nobilis punitur. col.90.77.
Villæ & castra sub ciuitate collectam faciunt. columna 291.14.
Vir quis dicatur. col.133.14.
Viros fortes esse oportet. colum.116.58.
Virtus in necessitate comprobatur. 45.27.
Voci viuæ an plus quam mortuæ credendum sit. columna 250.2.
Voluntates vltimę quinq; modis fiunt. 16.68.
Vsumfructum habet pater in aduentitijs filij. columna 377.39.
Vtilitatis gratia quædam licent quæ aliâs non. columna 387.31.
Vxor an est domina dotis. 141.86.
Vxor quamdiu maritum militem debeat expectare. colum.136.59.
Vxoris castigatio viro permittitur. 373.23.
Vxorem non ducunt in sacris positi, 159.42.
Xenodochium quid sit, col. 52.28.

¶ Tabula materiarũ in glo. contẽtarũ super tribus vltimis libris Codicis incipit.

Absens causa studij commeatum habere debet. 207.43
Aduocatus cum vincit in causa, palmam habet, 211.57.
Aduocatus, tabellionis non debet exercere officium. col.41.25.
Alimentorum causa priuilegiata est. 230.19.
Ambasiatam illicitam per se aut per alium imponens. punitur. colum.270.9.
Angariarum munus est personale. 126.64.
Animalia bruta inter mobilia numerantur. columna 60.58.
Anni domini in principio cuiuslibet contractus debent poni. colum. 91.67.
Annorum domini computatio. col.25.20.
Appellatur á discussoris sententia. 37.72.
Argumentum à contrario sensu valet, 37.81.
Arma facere, vendere, nec emere priuato licet, columna 109.1.
Ascendere, non descendere licitum est, 266.15.
Adscriptitius & seruus in multis differunt. columna 145.51.
Aureus & solidus idem sunt. 97.6.
Aurei.lxxij. faciunt libram auri. 93.63.
Aurum coronarium quid sit, 96.38.

Bastagarij qui dicuntur. colum.262.18.
Bellum animæ, corporis perditionem inducit, colum.272.20.
Bonum fuisse, hactenus prodest. colum.210.37.

Carcer ad hominum custodiam, non ad pœnam est inductus. colum.26.60.
Castrum cuilibet habere non permittitur, columna 161.71.
Censuales qui dicuntur. col.91.17.
Circitores qui sint. colum.209.37.
Citari non debet quis sine scriptis. 225.23.
Ciuilis actio criminalem non tollit. 29.79.
Collectę à diuitibus & pauperibus secundum facultates eorum sunt exigendę. col.31.43.
Colonus & inquilinus quomodo differũt. 141.48.
Coloni sunt multiplices, columna. 134.42.
Conceptionis tẽpus in partu cõsideratur. 148.71.
Concessum videtur qđ non prohibetur. 3.38.
Consentit qui non appellat. colum.39.35.
Consiliarij ciuitatis, decuriones dicuntur 38.37.
Conspiratio & dolus quandoque in bonam partẽ sumuntur. colum. 81.21.
Cõsuetudo affectum parẽtelę auget. 235.59.
Consuetudo dat iurisdictionem. col. 267.11.
Consuetudo in delinquendo aggrauat pœnam. columna 247.84.
Consuetudo loci attenditur. col.28.44.&.93.40.
Consuetudo non excusat. columna.45.68.
Consuetudo regionis in vectigalibus attenda est. columna.34.4.
Cõsuetudo regionum attenditur. 241.46.

Datum non videtur nec factum quod non tenet. columna.80.32.
Decuriones torqueri non debent. col. 113.18.
Deferre & non probare, crimen est. colum.17.72.
Deferre multis modis dicitur. colum. 16.42.
Deferri multi prohibentur. colum. 16.60.
Degradat quis dum dignitate spoliatur. 223.55.
Delatoris iniqui pœna quæ est. col.18.2.
Delictum patris an noceat ad feudum filio iam nato. colum.53.59.
Delictum qñq; pecuniariter punitur. col.50.5.
Depositio est coram iudice professio. 146.50.
Discussor multis modis dicitur. colum.17.31.
Docendo quis edocetur. columna. 88.80.
Doceri debet publicè tantum in regalibus vrbibus. columna.195.42.
Doctor aut lector non potest legere per substitutum. columna.167.87.
Doctum ndn non facit indoctus, col.47.31.
Dolus cũ principe cõmitti non potest. 267.56.
Domicilium consequitur quis ratione dignitatis. columna 65.80.
Domicilium non facit sola habitatio. 64.34.
Dos nõ annumeratur inter bona viri. 47.78.

Tabula materiarum voluminis.

Duella prohibentur. 133.41.
ELoquij tuba Tullius. col.115.li.44.
Epidemetici qui dicuntur. 143.63.
Episcopo nihil derogatur altero in eius episcopatu electo. col.116.39.
Aequalitas in iudicijs esse debet. 233.30.
Equus male pabulatus male vadit. 257.42.
Eratum & aderatum quid sit. 36.85.
Aeris appellatiõe omnis pecunia continet. 252.2.
Aetati est deferendum. 77.30.
Exactoris officiũ erat annuum. 27.86.
Exceptio non numeratę pecunię non semper opponitur. colum.32.11.
Fxẽplum non probat,sed authenticum sic.267.43.
Exilium triplex. col.84.75.
Extraneus quis dicitur. col.61.1.

FActo proprio quis contrauenire non debet. columna 12.8.
Ficta religio non excusat. 43.56.
Filius proximus est patris agnatus. 48.8.
Filijs aliquid non tanquam bæredibus, sed vt filijs competit. colum.203.80.
Fiscus habet ius commune. 4.li.7.
Fructus ex beneficio percepti ad hæredes transeunt. colum.118.42.
Frugum appellatione vindemia continetur. columna. 134.80.
Furti actio cum sententia infamat infamia iuris. colum.181.44.

GEnerale vel indefinitum verbum omnia comprehendit. colum.15.7.
Geminatio criminis pœnam multiplicat. 191.53.
Gynecium quid sit. 104.56.
Grauatus in vno,in alio releuari debet. 160.58.

HAeres quandoque plus priuilegiatur defuncto.columna. 199.20.
Hypothecaria sex mensibus tollitur. col.156.79.
Honestè quædam accipiuntur quæ inhonestè petuntur. 18.76.
Honor nolenti confertur. 237.45.
Honorem vitans stultior est onus vitante. 106.31.

IGnorantia probatur,eo quod contra non probatur. colum.227.83.
Imperator a muneribus quandoque non excusatur. 72.65.
Imperator quædam alienari non potest. 164.86.
Imperium est ęternum. 111.71.
Indigentibus dandum est. 272.54.
Infamia facti,à dignitate repellit. 181.51.
Infamis est q sponsioni suę contrauenit 184.48
Infamis factus dignitates perdit. 230.40.
Infami non potest dari priuilegium. 40.80.
In oneribus ordo seruandus est. 90.21.
Iudæi ex consuetudine aurum coronarium præstant. colum.96.42.
Iudicis defectu licet alicui se facere iudicem. columna. 49.25.
Iuramento vxoris creditur de bonis viri defuncti. colum.58.20.
Ius petendi tripartitum est. 57.3.
Ius publicum per constitutos in dignitate expediri debet. colum.181.2.

IAudibus non debet extolli malitia. columna. 119.37.
Legatus quis dicatur. 86.75.
Legati apostolici non debent in episcoporum domibus hospitari. 244.41.
Legem facere potest præfectus. 161.27.
Licentians & licentiatus æque puniũtur. 247.63.
Logographi qui dicuntur. 91.7.

MAiorum delicta cælari debent. col.266.20.
Maiorum pœna,minorum est terror. 19.24.
Marmor,saxi appellatione venit. 103.81.
Medici salaria ex publico habere debent. 81.72.
Metati qui dicuntur. 243.56.
Metrocomia quid sit, 28.11.
Metroici qui sunt. colum.3.li.7.
Militia simplex non est dignitas. 226.3.
Militantium diuersi sunt gradus, 202.15.
Missionum quatuor sunt genera, 82.68.
Mora tempore purgatur. 23.86.
Mores boni omnes diuitias excedunt. 81.10.
Munera sunt in multiplici differentia. 67.17.
Munera sordida quæ sint. 74.85.
Nunus patrimonij duplex. 22.49.
Mutatio nominis est permissa. 251.45.

NAufragium vnde dicitur. col.100.63.
Nauta quando de naufragio tenet. 102.26.
Negligentia iudicis est punienda. 24.30.
Negotiatores militare non debent. 210.28.
Numerarij qui dicuntur. 91.14.

OBligationis origo potius quam titulus inspici debet. colum.61.84.
Officium aut dignitatem male seruans,eis non iuuatur. colum.215.76.
Officia non debet quis habere. 203.11.
Officia duo regulariter quis habere non potest. columna. 207.16.
Officialis delictum dominum punit. 35.70.
Officiali modum excedenti resisti potest. 260.61.
Officiali non probanti non creditur. 215.21.
Officiales maiora mala quam alij cõmittũt. 4.86.
Optio quid sit. colum.5.78.
Ordo conueniendi fisci debitores. 7.68.
Origo non dicitur patris domicilium. 63.47.

PActum facit quod consuetudo facere potest. columna. 137.li.3.
Papa in pede osculari debet. 198.20.
Parauereda quid sit colum.254.9.
Partus aliquando ventrem non sequitur. 141.80.
Partus sequitur ventrem. 47.16.
Partem retinens,totũ retinere videtur. 147.22.
Patricius nemo fit nisi alia dignitate præcedente. columna 53.li.7.
Patriam suam relinquere est impium. 62.42.
Pœna falsi est pœna capitis. 268.8.
Pœna grauis pro delicto peruo imponit. 190.64.
Pœnæ legum differri non debent. 249.35.
Pœnitentia post factum non habet locum. 178.4.
Pensio est in fine anni soluenda. 271.31.
Possessorium ante petitorium iterari debet. columna. 142.li.57
Pragmatica sanctio fit cum procerum consilio.columna. 217.li.52.
Præbendas duas habere non licet. 227.64.
Prætium in venditione,non in alijs contractibus interuenit. colum.56.li.47.
Prælatus malus bonum subditum timet. 216.73.
Præmium non debet quis pro pœna reportare. columna 46.16.
Primicerius & secundicerius qui sint, 190.31.
Primicerius quatuor priuilegijs donatur. 191.19.
Princeps est in terris lex animata. 3.li.73.
Princeps adorari dicitur,alij salutari. 196.28.
Principis sunt omnia. colum.219.191.
Principis officialibus resistere licet. 3.56.
Principis voluntas lex est. 50.85.
Priuilegium amittit qui eo abutitur. 128.78.
Priuilegium durat etiã finita dignitate. 193.29.
Priuilegium in quibusdam ad filios trãsit. 197.66.
Priuilegium officialium dignitate finita non perditur. colum.188.36.
Priuilegium patris filio prodest. 201.82.
Priuilegium personale anad successorem transeat. colum.75.46.
Priuilegium primum per superueniens non tollitur. col.211.25.
Priuilegia personales sanctiones dicũtur. 176.6.
Priuilegia veteranorum renouari debẽt. 175.10.
Priuilegiatior est fiscus quam ciuitas. 123.79.
Procuratoris officium est vile. col.45.2.
Prohibitum in vno,in alio conceditur. 137.55.
Pronunciari defuturo potest. 150.68.
Protostasiæ munus quid sit. 68.41.
Prouincia pro ducatu capitur. 257.64.
Pudori parcendum est. colum.148.87.
Pugnantes virtutis gratia,athletæ dicuntur. columna. 82.17.
Punitur quandoque filius ex patris delicto. columna. 145.33.
Punitur plus ignobilis quam nobilis pro eodem facto. colum.153.25.
Pupillus,ecclesia,respublica,quandoque æquiparantur. colum.14.25

REnunciat qui se periculo supponit, 213.43.
Res quandoq; pretij loco succedit. 235.26.
Reuerentiam debet minor maiori impendere, & econtra. colum.216.86.
Reus quandoque forũ actoris sequitur. 114.7.
SAltus gomatici qui dicuntur. col.173.57.
Salutare principem cuique non licet. columna. 249.50.
Scire debent omnes, quod suum non est, alienum est. colum.139.81.
Scriniorum tria sunt genera. 199.83.
Sententia aduocato fisci absente contra eum lata non valet. colum.13.81.
Sententia in scriptis est ferenda. 184.82.
Seruire per substitutum nemo potest. 50.65.
Serui vnde dicuntur. colum.91.62.
Specialia quinque in debitore ciuitatis notantur. colum.123.86.
Studuisse diu non sufficit,sed bene. 201.68.
Superior,inferioris factũ confirmat. 50.46.
Superiorem debet accusare inferior. 252.13.
Superindictum quid sit. colum.25.8
TAbelliones & tabellarij an leges scire debeant. colum.91.74.
Temporis diuturnitate ius alicui queritur. 166.31.
Territorium ciuitatis appellatione venit. 63.37.
Testes aliquando ad probandum non sufficiunt. columna. 30.80.
Torneamenta prohibentur. colum.128.5.
Trabea quid sit. col.185.57.
Tributa exigere ad quos pertinet. 22.18.
Tributa soluere omnes coguntur. 30.42.
Tributa soluit minor. colum.164.4.
Tutori sine scriptura solui potest. 127.44.
Tuus sum,dominium non importat. 151.20.
VAgabundus priuilegium perdit. 198.70.
Vagus scholaris non debet magister fieri.columna. 248.18.
Vendere suam rem quis cogitur. 138.51.
Ventrem sequitur proles. col.150.8.
Verbum pro ratione quandoque ponitur. 14.85.
Vestium diuersa genera. col.112.21.
Vicarius comiti & duci æquiparatur. 195.65.
Vsura non accedit pœnę. 13.35.
Vsurpare in bonam & malam capitur partem. columna. 138.87.
Vxor inter domesticos & familiares numerãtur. columna.230.83.
Vxoris bona inter res viri annumerantur. columna. 177.56.

¶Tabula materiarum in gloss. contentarũ super libr.Feudorũ.

ABsoluimus potius quam condemnamus. colu.63.li.4.
Accusatore desistente vel defuncto potest iudex procedere. columna. 125.22.
Actio omnis,xxx. annorum spatio tollitur. colum.53.61.
Aduocatus contra dominum causas agens,an feudo priuetur. 49.84.
Alienationis appellatiõe pignus cõtinetur. 14.86.
Alienationis verbo omnis actus per quem transfertur dominium,continetur. col.73.30.
Alterius culpa quandoque nocet. 95.69.
Arma portare, & pecuniam optare, non audent rustici. colum.61.50.
Auditur quis cõtra propriam scripturam. 52.32.
BAnnitus non habet sub se vasallos, sicut nec excommunicatus. colum.62.2.
CAusam finalem denotat gerundium positum cum accusatiuo. col.107.17.
Citari qui possint,& quando, 44.71.
Citatio debet habere causam quare reus citetur. columna, 121.43.
Ciuitas sine episcopo esse potest. 129.30.
Ciuitates in multiplici sunt differentia. 129.49.
Confessionem non inducit de iure communi sola contumacia. colum.126.20.
Cõsilij verbũ quãdo pro necessitate ponit. 18.54.
Consuetudo in feudis leges vincit. 27.4.
Consuetudo longa vim constitutionis habet. columna, 132.30.

Tabula materiarum voluminis.

Consuetudines inalę tractu temporis non confirmantur. colum.16.num.36.
Culpa vasalli suis hęredibus nocet. col.11.nu.54.
Curia vendita,& beneficium ad curiam spectans vendi videtur. colum.82.num.61.
DEbitorum nomina inter immobilia numerantur. colum.27.nu.60.
Deceptio de iure gentiũ pmittitur. col.120.nu.15.
Decretis leges obuiare non possunt. col.27.n.43.
Deterior est quandoque conditio filiorum quam agnatorum. colum.78. numer.77.
Dilatio datur parti ad quærendum aduocatos. colum.116.numer. 69.
Dominium non transfert qui in feudum concedit. colum.30.nume.72.
Duellum quandoqs permittitur. col.57.nu.82.
ECclesia quandoque damnum patitur propter prælati culpam. colum.75.nu.57.
Edicta sunt multiplicia. col, 45.nu.9.
Aequitas iuris prefertur rigori. colũ. 17.nu.8.
Esse non videtur quod parum durat. col.9.nu.85.
Excommunicati vasallus à fidelitatis sacramento est absolutus. colum.21.nume.40.
Expresse licent quę tacitè non. col.12.nu.58.
FŒmina quare feudum retinere non potest. colum.71.numer. 22.
Fœminę ad feudũ aspirare nõ possunt.col.12.n.54
Feriato die an iudex ꝓcedere debet. col.117.n.73.
Feudum cum vniuersitate transit. col.69.nu.16.
Feudum emi potest. col.10.nume.83.
Fidelitas est triplex. colum.105.nume.62.
Fidelitas cum fama extinguitur & restituitur. colum.32.numer.66.
Fieri non dicitur quod cõmodè nõ fit.col.74.n.55.
Filius non amittit feudum ab auo acquisitum propter patris delictum. colum.56.nume.48.
Filiorũ appellatione nepos cõtinet. col.81.n. 80.
Filiorũ appellatiõe nepotes veniũt. col.15.nu.86.
Fiscus est successor male acqsitorũ. col.97.nu.76.
Forma fidelitatis quæ sit. colum.32.nume.20.
Frater fratri filijs non extantibus succedit in feudo. colum.2.numer.20.
Furum pœna: & qui sunt fures, & quotuplices. colum.89.numero.20.
GEneralis locutio personam loquentis non cõprehendit. colum.100,nu.84.
Generis appellatione quęlibet eius species continetur. colum.30.nume. 81.
HAeres mouere non debet quod defunctus tacuit. colum.99.nume.51.
Heredis appellatione continetur tantum filius masculus. colum.15.numer.68.
Hæredi non licet quod defuncto non licuit. colum.12.numer.81.
Homicida capite punitur. colũ.90.nu.36.
INdiuidua hæredibus insolidum debentur. colum.54.numer.55.
Infamis procurator esse potest, non autem testis. colum.121.numer. 77.
Infames & serui quandoque ad accusandum admittuntur. colum.108.numer.57.
Infinitas licitũ aut illicitũ nõ vitiat. col.69.n.64.
Ingratitudine amittit quis feudum,& redit in seruitutem. colum.50.numer.59.
Ingressus monasterium,rerum suarum dominus esse non desinit. colum.43.nu.77.
Iniuriam augent locus & persona. colũ.88.nu.63.
Inopia pœnã nõ aufert,sed auget. col.91.num.39.
Inualidum ab initio, ex postfacto non conualescit. colum.54.nume.74.
Inualidum,temporis diuturnitate non conualescit. colum.97.numer.66.
Italię appellatione omnis lingua latina continetur. colum.129.nume. 81.
Iudex per inquisitionem procedens est loco accusatoris. colum.109.num.38.
Iudicis assertioni non creditur. 118.nume.64.
Iurare quando quis dicatur. colum.92.nume.1.
Iuris non transfert quis plus in alium, quam habeat. colum.70.num. 30.
Iurium multiplicitas. 133.74.
Iusiurandũ loco ꝓbationis succedit. col.27.n. 81.
Iosiurandum quasi probatio dicitur. col.24.n.70.
Ius naturale vel gentium non nisi per sententiam amittitur. 133.76.
LEgis forma quę sit. colum.89.nu. 77.
Leges Romanorum consuetudinem non vincunt. colum.3.numer.70.
Legitimum factum per superueniens turbatur. colum.10.nume.27.
Licet antea quod postea non licet. col.10.nu. 74.
Licet insolidum quod pro parte non licet. columna 69.numero.23.
Licet per aliũ quod per se nonlicet. col.31.nu.77.
Licitum facit ex illicito personarum qualitas & differentia. colum.23.numer.87.
Lite non contestata quandoque definitiuè pronunciatur. colum.45.numer.83.
Locus illicitum facit licitum. col.8.num.46.
MAsculi melior est conditio quàm fœminę.columna. 11.numero.2.
Mutari non debent quę interpretationem certam habent. colum.73.num. 64.
NVncium quem esse an credatur sine literis. columna 122.numero.19.
PActum de futura successione feudi an valeat. columna 53.numero.9.
Pactum licitum facit quod alias non liceret. columna 39.numero.62.
Partis appellatione dimidia continetur. columna 14.numero.40.
Patientia pro consensu habetur. colum.25.nu.39.
Patientia pro consensu habetur. col.85.num. 75
Pœnę legum sunt molliendę. colum.17.num.56.
Per iuriũ anceps subire quis non debet.col.68.n.4.
Possessionem transferendi quinqs sunt casus. columna 66.numero.77.
Præconi creditur dicenti aliquid se præconizasse. columna 124.numero.48.
Prę sumptionem inducit vnius depositio. columna 67.numero.53.
Priuilegia in corpore iuris inserta non reuocantur nisi specialiter fiat de his mẽtio. col.128.n.12.
Probationum inopia testes admittuntur. columna 96.numero.58.
Prouincię appellatione quid veniat.columna.128. numero 73.&.129.col.59.
Proximus est quem nemo sequitur. col.11 nu.86.
Publicatio testium an requiratur. col. ii8.nu.30.
Puniri quis non debet vltra quam deliquit. columna 71.79.
REbellem an occultę occidere liceat. columna 134.34.
Receptatores qui sint,& eorũ pœna.col.91.nu.54.
Regum & principum est de causis arduis summariè cognoscere. colum.115.numer. 86.
Regum & iurisdictionis origo est de iure gentium. colum.133.45.
Rem suam quis nisi à fure condicere non potest. columna 76.numero.46.
Rusticus deterioris est conditionis quam miles.columna. 60.numero.78.
SEruire vasallus feudo per substitutum, potest. colum.98.numer.74.
Summaria examinatio plenariam non impedit.columna 114.60.
TEmpꝰ post scientiã currit.col.20.n.71.&.37.48.
Temporis tractu inualida quædam validantur. colum.42.nume.74.
Testium numero non adiecto, duo sufficiunt. columna 83.nume.43.
VAsallus contra omnes auxilium domino prę stat. colum.33.numer. 62.
Vasallus contra se dominum iuuare non tenetur. columna 64.numero.10.
Verba liberam voluntatem importantia. columna 119.numero.70.
Veritatem celans nocere desiderat. col.23.nu.38.
Violentia præsumptio an probationem recipiat. columna 29.numero.84.
Vniuersitas in capitalibus per syndicum respondet. colum.125.numer. 68.
Voluntas coacta,voluntas est. col.119.nu.59.
Voluntas in maleficijs,non exitus inspicitur. columna 83.numero.10.

¶ Finis tabulę voluminis.

Andreæ Alciati de Iustiniani Novellis, et cur Authentica hodie vocentur ex Parerg. Libr. II. Cap. XLVI. Ratio.

QVum interrogatus quandoq; essem, unde fieret, ut Constitutionum Iustiniani Volumen Authentici nomine citaremus, cùm tamen nusquam appareat hunc ei titulum ab ipso legislatore præfixum esse: sic respondendum duxi, editum esse eum librum à Græco sermone, & Constitutiones eas Græcè νεαρας appellatas fuisse, Verùm cùm Asiatica quadam luxuria diffusus, prolixitateq; nimia scriptus liber esset, translatum Latinè a Iuliano Patritio & exconsule fuisse, sed compendiosius, & stylo, ut tum tempora ferebant non inelegante, qui liber adhuc extat: & Nouellæ titulo circunfertur dubio procul legitimus Iustiniani ipsius partus, quem tamen doctores nostri ut spurium reiecerũt, maluitq; Accursius barbaram & Bulgari tempore factam translationem interpretari, quod uberior ei uidere tur, ideoq; authenticam appellauit, quoniam ex ipso Græco originali ad literã traducta esset. Sane authenticon pro re certæ fidei poni constat, non solùm apud Iulianum Paulumq; Iurisconsedetiam apud Cicero. epist. ad Atticum libro. ix. & .x. Tametsi Gaza libello de mensibus hanc uocem apud ueteres hoc sensu non reperiri scribat: sed eos, qui citra mille annos scripsere, hac dictione αυθέντης uti cœpisse, ut eum exprimeret, quem Latini auctorem dicunt: olim enim idem significat, quod αὐτόχειρ id est, propria manu aliquid patrans.

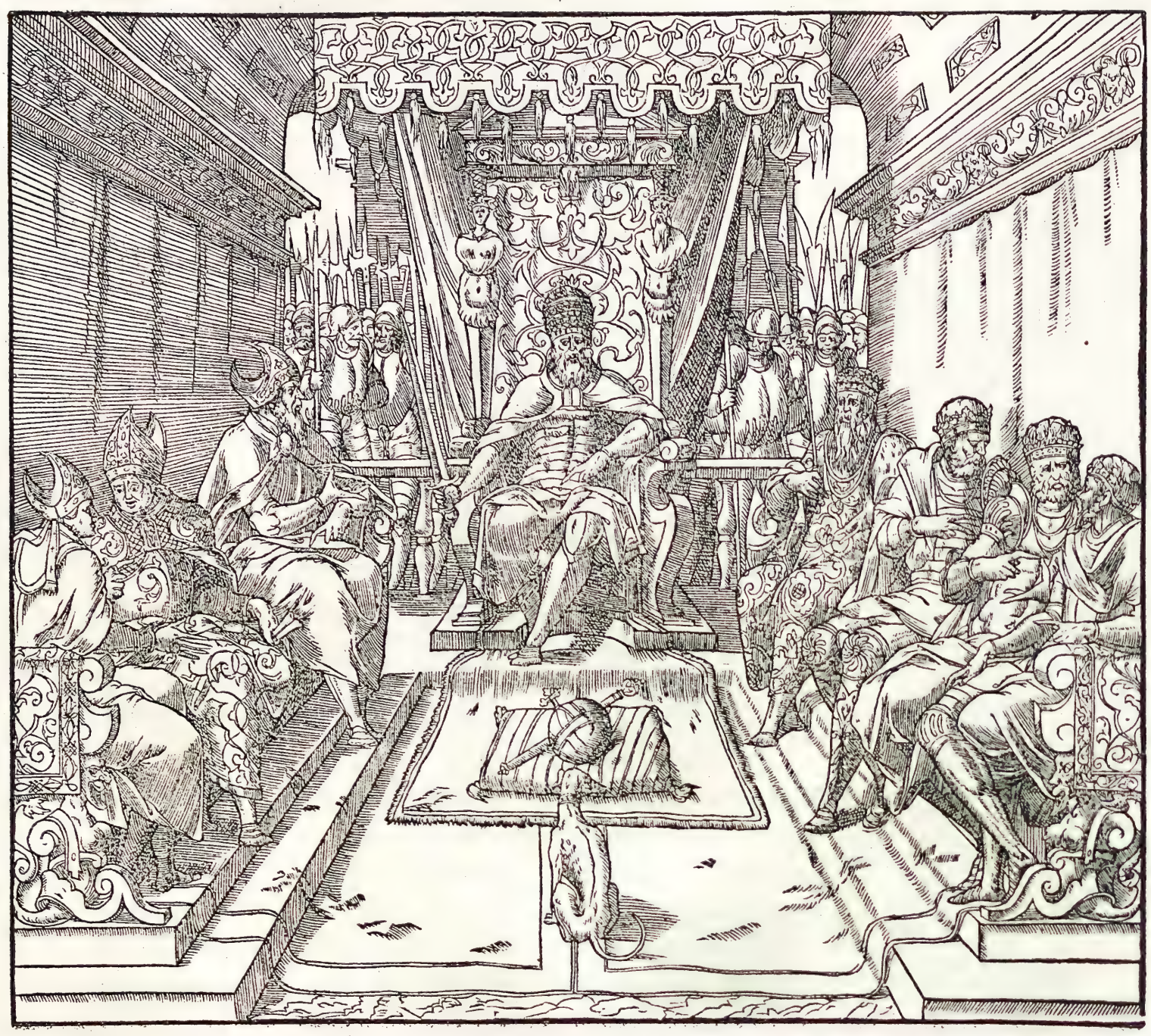

¶Dictionis Authenticorum ethimologia seu interpretatio.

AVthenticon græcè,latine authoratum possis interpretari,hoc est, id cui vel ipsi fides habeatur,quasi accersitis aliunde probationibus haudquaquam indigeat:vel quod à seipso, non ab alio dependeat,quasi dicas originale:quemadmodum & authoris dicitur,qui ipse facit,nonab alio accipit,& in quo ius est,potestas ac dignitas,nec ab alio pendet:vt hinc scilicet Iustinianum intelligas constitutiones has postremas(nempe totius iuris ciuilis velut colophonem, aut,si mauis corollarium)Authenticas ob id dixisse,ꝙ ius earum ratum esse cuperet, nec ambiguum,nihilq; iã exoticum ad suam firmitatem desiderans,vtpote à se authore quoddam velut Appollinis oraculum profectum.Distinctę sunt autem hæ constitutiones in nouem collationes,hoc est, nouem velut libellos, aut (quod pene idem est) capita:quas ideo collationes existimo nuncupatas,ꝙ ad vetustissimum ius Romanorum, ac illud iam nuper à se in Pandectis digestum,& ad æquitatem collatæ sint:vt in bono & æquo cuncta consisterent,nec quid iniuriæ,summi iuris rigor afferret:aut(quod magis forte placeat)ꝙ symbolas multi cõtulerint, vt centones intelligas. Tu interim arbitrare,ac nos redama. Vale.

In nomine[a] domini

nostri Iesu[b] Christi[c], liber Constitutionum nouellarum Authẽticorum.

TITVLVS PRIMVS.

De hęredibus[d] & falcidia[e] & si hęres legata soluere noluerit.

Constitutio prima.

¶ *Communis reipublicæ cura principẽ occupat ad cogitandum pro republica, & subiectorum utilitas, & eorum interpellatio, legis condendæ occasionem præbent. Liberis & parentibus, interdum etiam fratribus ex necessitate debita portio debetur: alijs ex uoluntate. Bartol.*

Imperator Iustinianus.a. Ioanni gloriosi sa

a ¶ IN nomine domini nostri Iesu Christi.] Iustinianus opus suum laudabile Deo attribuit vt & aliâs. C. de offi. prefec. præto. af. l. in nomine domini. &. j. de quæstor. in prin. col. vj. & de armis. in prin. col. vj. Ex quo[a] sequitur bonum principiũ, melius mediũ, & finis Deo acceptabilis: vt. j. quomodo opor. epis. in princ. col. j. nõ ergo tanquã ipse, sed tanquã Deus facere videtur[b] vt. ff. de acqui. poss. l. qđ meo. & non sua vice, sed delegantis, scilicet Dei fungitur: vt. ff. de offic. eius cui man. est iurisdi. l. j. in fin. &. j. de instru. cau. §. quia igitur imperium. col. vj.

b ¶ Iesu.] Hebraicè, Latinè saluator[c], vt patet in passione, & ex suprascriptiõe in crucefacta.

c ¶ Christi.] Græcè, Latinè vncti.

d ¶ DE HAEREDIBVS ET FAL. &c. ¶ *Non dicas instituendis, sed ab hæreditate repellẽdis: nisi uotum impleant testatoris: ut. j. eodem. §. si quis autem non implens. & hæc pars rubricæ expeditur. j. eodem usq; ad illum. §. hinc nobis.*

e ¶ Et Falcidia.][d] i. hæredi seruanda si fiat inuentariũ nõ aliâs. & hęc pars expeditur. j. eodẽ. §. hinc nobis. vlq; in fi. ti.

f Occupatis.] põt legi datiuè cum illo verbo incurrunt, qđ est. j. idem est de illa dictione eligẽtibus. Item potest in ablatiui absoluti poni. sic insti. de iure natu. in princ. vbi dictio vna, poni potest nominatiuè & ablatiuè.

g ¶ Nobis.] No. similia de occupatione j. de ap. §. j. col. iiij. &. j. de iudi. §. j. col. vj. & de quadrien. prescrip. l. fi. in fin.

h ¶ Reipublicæ.] id est totius[e] imperij sic in pœmio. ff. in prin. Et not. quòd tribus modis respublica dicitur. Primò Romanorũ: vt hîc. Item pro ciuitate Romana tantũ, & tunc propriè vt. ff. de verb. sig. l. eum qui. Item pro qualibet ciuitate, & tunc impropriè: vt. C. de offi. eius qui vicem ali. iud. ob. l. j. Ponitur & quàrtò pro quolibet municipio. vt. ff. de pub. & vec. l. sed & hi. §. pe.

i ¶ Curas.] & dicitur cura quasi cor vrens.

k ¶ Parum nihil.] id est modicũ[f] eligimus cogitare de singulorũ vtilitatibus. hæc enim dictio parũ[g], aliquid ponit licet illa dictio nihil, totum videatur negare. sed quæ sunt vtilia in vniuerso, eligimus curare, vt sequitur j. arg. j. de nõ alie. §. quia vero verisimile. ibi, oportet em &c. col. ij. Vel dic parũ nihil[h], id est parum vel nihil hoc tempore possumus cogitare de singulorum vtilitatibus. Vel dic parum nihil, id est nihil qđ sit parum. nam curamus alta. vnde appellatio ad eum. l. principẽ nõ venit nisi sit causa. xx. lib. auri, vt. C. de appel. l. in offerendis. Vel dic parum i eligimus hoc scilicet nihil cogitare, sed semper volumus cogitare vt. j. vt diui. iust. subscrip. hab. in prin. col. ij. & vt iudi. sine quoquo iusfra. fi. col. ij. in prin. et. C. de quadrien. præscrip. l. fi. §. pe. Vel dic parum id est non sic. C. de transact. l. fratris.

l ¶ Sed quatenus.] repete eligentibus nobis. & lege duobus modis, vel vt respiciat causam prẽteritã, vel prẽsentem, sic saltem[o] cogitamus ad hunc casum quatenus. i. ppter quã cogitationẽ, vt ponatur quatenus pro q & sic causam in prẽteritũ vel præsens notet, nõ futurum, secundùm Azo. Vel melius[k] dic propriè poni vt futurã causam notet et conquiescũt, ponitur pro cõquiescant, scilicet gentes Romani imperij, vt sequitur et semper ponitur quatenus pro q. ADDITIO. Qualiter ista dictio quatenus, sumat, vide Barto. in. l. j. in. ix. col. in ver. quęro de aduerbijs. ff. de condi. & demon. & Bald. in. l. antiquitas. in primo nota. C. de vsufru.

m ¶ Vandali.] hostes fuerunt populi Romani, vt. C. de offi. præfec. prẽto. Afri. l. quas laudes. in princi.

n ¶ Verò.] vel suppletiuè legas vt ibi. ff de iusti. & iure. l. ius ciuile. §. hocigitur. vel legas[l] aduersatiuè. q. d. alię gentes nostris cogitationibus per se quiescunt: vt. s. sed Vandali nõ per se, sed facto nostro: qa subiugauimus eos: vt. C. de offic. prefe. præto. Afri. l. quas laudes. vel dic q Persæ fuit nomen gentis. vnde dicitur rex Persarum: & verò ponitur p certè.

o ¶ Et Carchedonij.] gentes sunt, & repete eligentibus cogitare quatenus Carchedonij. &c.

p ¶ Antiquam.] Dic quòd primò fuerunt de Romano imperio, sed post facti fuerũt serui hostium: vt de Africa dicitur: vt. C. de eff. prefec. præto. Afri. l. quas laudes. Vel dic[m] quòd unnquam fuerunt sub Romano imperio, nisi nũc primum vt sequitur. vnde vocat antiquam libertatem à iure naturali inuctã, vt. ff. de nat. re l. ij. qđ est vetustius, vt insti. de re. diui. §. singulorum. Sed quomodo per captiuitatem eam recipiunt: imo perdunt: vt insti. de iure perso. §. pe. Rñ. amittũt[n] sed ex quo desinũt esse rebelles, recipiunt primam libertatem id est quã de iure naturali habent: vt dictum est vel quam primò habebãt ante captiuitatem.

q ¶ Quam nisi nũc.] in quibusdam est, quam nunc primum & cętera. & non est ibi nisi: & subaudi per. q. d.[p] per hanc libertatẽ habent quod Deus nobis hactenus vl eis nõ concesit nũc primum sub Ro. &c. nisi sic exponas inuuitur quòd omnes hostes antequam capiantur, sunt serui qđ nõ est verum. Item aliâs dicit quasi nunc primũ &c. & hęc plana. & expone quasi p ficut. q. d. ita recuperent libertatẽ sicut nouiter nobis adhærentes[o] hostes sponte retinent quam habent. Item aliâs est quam nisi nũc, & hanc ego habeo & est bona hoc modo quam scilicet libertatẽ habent. id pomnia sunt liberi nisi nũc &c. q. d. nisi in hoc quia erũt inter subiectos. Et secundũ hunc tertium & primum intellectum inferiora verba qđ nondum &c. sic expone q scilicet, subiugarentur, & sub republica Ro. ponerentur, tãtùm nobis concesit Deus, sed secundùm medium dic quòd nondũ &c. scilicet quòd recuperarentur.

r ¶ Incurrunt &c.] q. d. non solùm nostrę sed etiam propriæ scilicet singulorum speciales: vt. j. eod. §. fi verò aut non. Vel dic quod suas proprias appellat priuatorum solicitudines, vt. C. de cadu. tol. §. final.

s ¶ Competentem.] sic competenter petatur. quod dic. vt. j. de mand. prin. § fi verò. col. iij.

t ¶ Formam.] quandoq; generalem, quandoq; specialem: vt inst. de iure nat. §. planè ex his.

v ¶ Quęcũq; verò.] hîc ponitur verò, pro sed. q. d. verè singulis damus competentem formam: sed ne nimium grauentur, hoc oportere putamus, & lege sancire & tradere subiectis p se iuuantia, non semper &c.

x ¶ Frequenti.] sic. ff. de legi. & senatusconsul. nam ad ea.

y ¶ Potiuntur.] id est indigent vel fruuntur. Accursius.

z ¶ Per partes.] i. per singulos homines vel causas à quibus cõsulimur.

a ¶ Auxilio.] scilicet nostro quod damus per rescripta.

b ¶ Possibilia tamen sunt.] scilicet euenire & frequẽter, vt dixerat. nam de his quæ raro accidũt &c. vt. j. vt sine prohi. ma. debi. & credit. §. quia verò frequenter. col. vij. & subaudi vt, & dic vt scripta. l. &c. Vel dic, quæcunq; verò frequenti potiuntur per partes auxilio scilicet plerunq;, propter sui frequentiam nostris indigẽt rescriptis: ea tamen scripta id est possibilia sunt: & subaudi, vt communem præstent vtilitatem omnibus scilicet casibus in quibus habent opus: hæc oportere &c. Vel dic tertiò op. pu. le. san. & tra. sub. &c. i. scripta omnia quęcunq; prẽstent cõmunem omnibus vtilitatem lege i. per aliquam virtutem legis quæ quatuor sunt. vt. ff. de legib. & senatusconsultis. l. legis virtus. repete, & hæc oportere quęcunq; frequenti potiuntur. &c. Vel dic, quidem hæc pu. & le. &c. quæcunq; frequenti quidẽ potiuntur auxilio: possibilia tamen sunt repete & pu. & hæc scilicet lex scripta quęcunq; præstent cõmunem vtilitatem omnibus.

b ¶ Possibilia.] scilicet euenire secundùm primam & tertiam & quartam expositionem.

c ¶ Sunt scripta lege] subaudi secundùm primam expositionem & secundam.

d ¶ Iuuantia.] i. ea quæ p se iuuant, vt nõ sit opus noua interpretatiõe.

a Vide gl. similem in proœ. insti.

b Hoc verũ quòd ad temporalia non quòd ad spiritualia. Ange.

c Idem Ioann. de pla. & Porcus in proœmi. instit.

d Quę lata est à falcidio tribunoplebis. c. quędã. ij. d. & Alexan. in. l. j. ff. ad legẽ falcid.

e Sequunt Bartol. & Angel.

f Displicet Angel.

g Notabilis gloss. ad hoc q qñ aliquis dicit parum, vt duo dicere: videlicet q habet, & q modicũ habet. Angel.

h Ista & sequentes expositiones. placẽt Ange. Bart. tñ oẽs approbat & etiã primam.

i Ista & præcedens habent eundẽ effectum secundũ Bar.

k Vtraq; placet Bar. & Angel.

l Vtranq; approbãt Bar. & Angel.

m Ista tenet Angel.

n Idẽ An. & ẽno. gl. p bãnitis. q si rebãni unt p restitutionẽ in integrum recuperãt bona si aliena tã nõ sunt: fructũ, etiã extãtes recuperabũt. aliâs non secundũ Angel.

† Dicit q Vãdali & Mauri sub iugati fuerũt à Iustiniano ipe ratore, lege historiam domini Antonini de Iustiniano ipe ratore in ij. volum.

o Istã & sequentẽ expositionem sequit An.

p Vide scribentes in. l. nam ad ea. ff. de legat.

a ¶ Semp igitur.]qa singulorũ causę quotidie[a] nobis nũcianť:igit &c.
b ¶ Importuni.]i.valde instantes.sic.C. qui po.in pig.habe.l.assiduis.
c ¶ Prębitis.]id est datis.
d ¶ Adeuntes.]scilicet nos.
e ¶ Pro libertatibus.]s.relictis per fideicommissum,non prębitis.
f ¶ Ob aliud quiddã.]

a De natura istius dictionis & similium vide Fel.in ꝓ cę.Decreta. in vers. rex pacificus.
b Et ita habes ex glo. ꝙ legata p ecularia ita debentur si aditur hęreditas ab intestato ,sicut ex testamento,secũdum Ange. &de hacmateria videĩ l.eam quã. C. de fidei. c. In hoc tñ est conformis:quia sicut in legato dñi directò transfertur:ita indonatione causa mortis expressa. Angel.

vt ꝓ fideicommissa, quę nõ iunt legata secundũ quosdã,cũ legata ex testamẽto tm̃ ꝓstenť. fideicommissa ẏò etiã ab intestato:vt insti. de fidei. hęre.§. ꝓterea.sed hoc reprobo[b]:ga scđm hęc iura scđm q̃ loqmur nulla ẽ differẽtia:vt.C.cõia de le l.ij.& etiã iure veteri: licet nõ vetustiori: vt.ff. de lega.j.l.j. Dic ergo ꝓpter donationẽ cã mortis quę differt[c] à legato vt dixim[9] insti.de donat. §.mortis cã. Itẽ ꝓpter ꝓceptũ qđ facit testator ĩ terdũ vt fiat monumentum ab vno de hęredib[9] ꝑ quo agit familię ercisc undę:vt.ff.fa.er.l.hiscõ sequẽter.§.iij. Itẽ ꝓpter fideicõmissum vniuersale qđ differt à legatis:vt no.ff de leg.j.l.j.

& nõ semp iussione imperatorũ egẽtia. ¶ Semp igit[a] nobis importuni[b] sunt,alij quidẽ nos prolegatis relictis nõ tñ ꝓbitis [c]adeũtes[d]: alij verò pro libertatibus [e]:alij ob aliud [f]quiddã,qui trãsmittentes[g] quidẽ,hęreditates dari[h] q̃busdã, aut fieri [i]cõstituerũt[k]:indeuotè[l] autẽ & res adeũt[m],& eas ꝓcipiũt & qđ est iussum,nõ faciunt: cùm vtiq; etiã à veteribꝰ[n] legislatoribus dictũ sit,cõpetẽtes[o] deficiẽtiũ dispositiões,quęcũq; nõrepugnãt legibꝰ,oĩbusmodisimpleri. ¶ Sed qm̃ ita positas legesiam plerunq; neglectas[p] inuenimꝰ: reparare[q] eas iudicauimus oportere:& tam viuẽtibus[r] ꝓbere ex eis cautelã, q̃ moriẽtibꝰ[s] hũc exhibere honorẽ. ¶ Primũ itaq; [t]illud est cogitãdũ, q̃ testãtibus alijs[v] qdẽ necessitatẽ ĩponit lex distribuere quãdã partẽ ꝑsonis q̃busdã,tanq̃ hoc scđm ipsam naturã eis debeat: quale est filijs[x] & nepotibꝰ,& patribꝰ[y] atq; matribꝰ,interdũ verò etiã fratribꝰ[z],& siquã[a] hmõi ꝑsonã aut iijs q̃ ex nobis sunt[b],aut ex q̃bꝰ nos su

b Vide cacum dilectꝰ de confir. vti. vel inu. Priuilegia ãtiqua renouari debent.
c Quando literapotest legi: secũdũ Bar. & notarius diligens faciat de hoc mẽtionẽ.Ang.
f Nam bona illatio ẽ: filius: ergo hęres. text. est in auth. vt hi q ob. §. vt autem non demus. & ibi glos. in verbopatrẽtes.&inst. de hęred. q̃ ab intestat. §. sui. vide pleniꝰ Alb. de rosat. in l.j. C.si minor ab hære. se absti.
g Imo iure ciuili qđ fundatũ est super institutu natura li:secundùm Dyn.in re-

a ¶ Hi sigit[i] à nobis ꝓordinatis, sancimꝰ eos q̃ ab aliquibꝰ scripti[k] sunt hęredes,aut meruerũt fideicõmissa,per vniuersitatẽ[l] forsan aut ꝑspeciẽ,aut legatũ: [m]necessitatẽ habere q̃cunq; testator & honorãs[n] eos disposuerit, [o]oĩmodo ea cõplere[p],si id qđ ꝓcipit, [q]legitimũ sit†,aut si nõ illud aliqua lex ꝓhibeat: vel si nõ fiat ab eo q̃ honoratus est,tamen ratum esse expressè iam demonstrat[r].

¶ Hæres cui ex necessitate portio legitima debetur,indeuotus omni commodo hæreditario ultra legitimam priuandus est,applicando personis suo ordine enumeratis.Barto.

¶ Si quis autem nõ implẽs qđ dispositũ est,sed dũ cõpetat ei [s]q̃ honoratus est,quod relictũ est, etiã ex decreto [t]iudicis admonitꝰ[v],annum totũ[x] protraxerit nonagens

mus[c],enumerauerũt leges[d]. Alijs aũt nulla cõsistit necessitas[e] partẽ dare quãlibet ꝓprię substãtię: sed sua ptãs eis [f]largitur[g],ad quos cũq; testator voluerit, ꝓferẽda[h].

¶ Hæres & qlibet oneratus iussum testatoris ad implere debet,aliàs cõmodo hæreditario priuatur,nisi lex repræsentet factũ quod ab ipso erit faciendum.Barto.

¶ Hi sigit[i] à nobis ꝓordinatis, sancimꝰ eos q̃ ab aliquibꝰ scripti[k] sunt hęredes,aut meruerũt fideicõmissa,per vniuersitatẽ[l] forsan aut ꝑspeciẽ,aut legatũ: [m]necessitatẽ habere q̃cunq; testator & honorãs[n] eos disposuerit, [o]oĩmodo ea cõplere[p],si id qđ ꝓcipit, [q]legitimũ sit†,aut si nõ illud aliqua lex ꝓhibeat: vel si nõ fiat ab eo q̃ honoratus est,tamen ratum esse expressè iam demonstrat[r].

¶ Hæres cui ex necessitate portio legitima debetur,indeuotus omni commodo hæreditario ultra legitimam priuandus est,applicando personis suo ordine enumeratis.Barto.

¶ Siquis autem nõ implẽs qđ dispositũ est,sed dũ cõpetat ei [s]q̃ honoratus est,quod relictũ est, etiã ex decreto [t]iudicis admonitꝰ[v],annum totũ[x] protraxerit nonagens

g ¶ Trãsmittentes.]i. moriẽtes. quia sua bona ad hęredes trãsmittunt.
h ¶ Dari.]quãdo in dãdo consistunt
i ¶ Fieri.] quando in faciendo consistunt: vtĩ 4osti. de leg.§. sed tale.
k ¶ Constituerunt.] scilicet ab hęrędibus.
l ¶ Indeuotè.] id est non seruata deuotione naturalis iuris quod dicit:vbi est emolumẽtũ ,ibi sit onus &c.C.de [f]ur.l. fi.§.pe.&.ff.de re.iu.l.secundũ naturam.
m ¶ Adeunt.]scilicet hęredes.
n ¶ A veteribus.]sic.j. de nup.§.disponat.col.iiij.&.ff.ad legem fal. 5o l.j.respon.j.&.§.j.
o ¶ Competẽtes.]aliàs cõpetere:& tũc expone.i.competens esse.& est omnis voluntas cõpetens,nisi sit cõtra leges vel bonos mores, siue turpis:vt.ff.de leg.j.l.si quis in quilinos.§.pe.& fi.&.l.se.§.fi.&.ff.de cõdi.in stu.l. quidam.in princip.
p ¶ Neglectas.]s.per desuetudinem:vt.j.de iudi.j.rñ.colla.vj.et in ꝓœmio insti.§.igitur.& de iure natu.§ sed naturalia.
q ¶ Reparare.]Ar.ꝓ priuilegijs[d] antiqs et neglectis.vt possint et debeant renouari.ltẽ ar.ꝓ instrumẽtis antiquis et ferè cõsumptis vt possint et debeãt renouari[e]. sic.j.vt spon.lar.§. insup.colla.ix.et.j.de q̃sto.ĩ 6oprin.colla.vj.et.ff.ad.l.iul.maie.l.non contrahit.
r ¶ Viuẽtibus.]quibus est aliquid à testantibus relictum.
s ¶ Moriẽtibus.]s.testantibus:vt eorum seruetur voluntas. hęc eĩm lex neq; in paupertate &c.vt.j.eod.§.fin.in fin.
t ¶ Primum itaq;]quia oportet leges antiquas reparare : itaq; &c.
v ¶ Alijs.] hoc respicit.j.alijs aũt &c similis remot' respectus est insti.de act.§.j.in illo verbo,aut cum.et dic alijs i.aliquibus.
x ¶ Quale est filijs.]f.his enim descendentibus natura[g] debeť hęreditas:vt.ff.de bo.dã.l.fin.in prin.et.ff.vñ lib.l.scripto.in fi. et fuit hæc ꝑs iure isto quarta ei[9] qđ ab intestato debeť:vt. C.de inoffi.testa.l.cùm quę 7oriť.&.j.eo.§.siqs aũt. Sed hodie[h] tertia vel semis scđm numerũ liberorum:vt.j.de triẽ.& semiss §.j.nisi in casu vbi est dodrãs:vt in naturali curię dato:vt.j.de triẽ.& se.§.excipiť.col.iij.&.j.vt cũ de ap.cog.§.si qs aũt. col.viij.nisi fortè in filio arrogato,cui quarta debeť omniũ bonorũ secundũ quosdã:licet plures existãt filij ex cõstitutione diui Pij: vt insti. de ado.§.cùm autem.&.ff.de adop l.si arrogator pater.Alij quartã eius qđ habiturus erat ab intestato.& hæc est verior.
y ¶ Patribus.]nã & si &c.vt.ff.de inoffi.test.l.nã & si. Itẽ nũquid hæc quarta quę patri debeť,est aucta i?dic vt.j.de trien.& semiss.§.ij.col. iij.
z ¶ Fratribus.]vt si frater meus instituit turpem & notatã personã hę 8oredem,nõ aťs.vt. C.de inoffi.test.l.fratres. sed & tunc ita demũ si non sum ingratus:non aliàs:vt.j.de nup.§.ingratitudinem.col.iiij.
a ¶ Si quam.]supple & alijs quidẽ personis si quam &c.vel dic si pro quia:& quam.i.aliquam huius.
b ¶ Ex nobis sunt.]vt descendentes.
c ¶ Sumus.]vt ascendentes.
d ¶ Leges.]nam dicũt.ll.oĩbus inferioribꝰ & supioribus aliqd deberi: vt hîc,&.ff.de ino.test.l.j.ĩterdũ etiã extraneo quò ad sanguinẽ:vt patro

no cui debeť tertia:vt insti.de suc.liber.§.sed nostra.&.j.eo.§.nõ autem.
e ¶ Necessitas.]etiã inter viuos pacto se adstrinxerint:vt. C.de pac.l.fi.
f ¶ Eis.]scilicet testatoribus.
g ¶ Largitur.]i.relinquitur suo arbitrio cui aliquid dimittat.
h ¶ Proferẽda.]vt ad extraneũ vel cõiunctũ:vt.C.de hęre.insti.l.extraneũ.dũmodo possit ille capere.qđ dic vt dixim' institu.de lega.§. legari.
i ¶ His igitur.]Simi- 1olis continuatio,est instit. de iusti.& iur.§.is ergo.
k ¶ Scripti sunt.]qđ si nũcupatiuè aliquis est ĩstitutus? Respon.idẽ: vt j.eo.§.penul.
l ¶ Per vniuersitatẽ. vt in quota ꝑte hęreditatis cõsistente.cùm autem dicitur in specie,est 2oin re certa: vt in seruo, vel domo:vt insti. de fideicom.hęr.§.nihil aũt.
m ¶ Legatum.]Sed nũ quid legatum est aliud à fideicommisso speciali iure isto? Respõ.non. & quod dicit legatũ,dic.i. eo modo quo consueuit relinqui legatum:vt.C. 3ocommunia de leg.l.ij.
n ¶ Et honorans.]pone &,pro id est:vt hęc dictio testator,& hęchonorans,ad idẽ ponãtur.nisi eĩ testator honoret cõmodo pecuniario, nõ potest onerare:vt.ff.de lega.j.l.planè.ij.§.fin. Vel pone &,pro aut:vt si in 4ocodicillis aliquẽ honorauerit.vt.ff.dẏb.fi.l.sępe.
o ¶ Disposuerit.]scilicet honorando.
p ¶ Cõplere.] aliter tñ&aliter.nãhęres ĩplet detracta Falcidia si fecerit inuẽtariũk:vt.j.e.§.hinc nobis.reliq honorati debẽt cõplere:vt insti. de sin.re.ꝑ fidei.reli.§.j.sed nihilo detracto:vt.ff.de leg.ij.l.imperator.& de vulg.substi l.cohęredi.§.cũ filię.licet qdã dicãt cõtra.argu.illius.l.ff. 5oad.l.fal.l.pœnales.§.fin.l Sed q̃ est ratio scđm nos q̃ hęres detrahit, reliqui nõ? Rñ.ga hęrede nõ adeũte, qđ faceret si nihil haberet,nullum esset testamentũ:aťs nõ valeret testm̃:vt.C.de fideicõ.l.eã quã . sed nõ ita reliq̃ nõ accipiẽtibus:vt insti.ad.l.fal.in prin.& insti.de fideicom. hęr. §.restituta.&.j.eod.§.hinc nobis.Accursius.
q ¶ Siid qđ ꝓcipiť.]q.d.semp est cõplenda:nisi in tribꝰ casibus[m]. Primꝰ qñ qđ ꝓcipitur nõ est legitimũ.sed legitimũ intelligo siue lex expressa sit,siue nulla inueniat cõtra:vt.ff.ex qb.cau.ma.l.necnõ.§.qđ eis: &.s.eo.§.semp.&.j. de nup.§.disponat.colť.iiij.Secũdus est q̃ punitur nisi impleat,dũmõ aliqua lex illud nõ demõstret factũ ꝓpter culpã eius 6ocui debeť:puta si resperijt,nõ debet ꝓpterea hęreditatẽ hęres ꝑdere,cũ nõ sit in mora.nã ei' perijt ꝑiculo cui debeť:vt.ff.de sol.l.q̃ decem.& đ excep.do.l.si opa. Tertiũ est necessariũ vt hîc puniat si lex nõ demõstret factũ qđ erat faciẽdum ꝓ hoĩem:vt in fideicõmissaria libertate relicta q̃ repręsentat ꝑ senatusc̃sultũ rubrianũ & damasianũ & artificulianũ & vincianũ:vt.ff.de fideicõ.li.l.cùm verò.§.subuentũ.&.ll.sequẽtibus.& l.nõ tãtũ.§.sed & artificuliano.&.ff.de man.l.cãm.§.puellã.&.C.si mã. ita fue.alie.l.fi.& sic secundùm hoc verbum illud demonstrat,in fi.positumrefertur ad vtrunq; vltimũ dictum. Vel dic secundò quòd tantùm sunt duo casus : sed primus diuiditur quando lex expresè confirmat. 7o Item quando nõ prohibet.& habeas prohibeat,vel subaudias. Tertiũ autem nõ mutatur:sed secudùm hoc deest hîc ille casus quando per moram accipientis:nisi dicas sub tertio comprehendi.
r ¶ Demonstrat.]i.l.aliqua.& aliàs est demonstret.
s ¶ Competat ei.] id est iam cessit dies eius relicti vt possit peti: quia purum est:secus si esset in diem vel conditionale[n],& nondum dies vel conditio extitisset:vt.C.de cadu.tollen.§.in nouissimo.&.§. finautem.& ff.de ver.signi.l.cedere.
t ¶ Decreto.]s.admonitorio, quod est quasi interlocutoria quædam. vt.ff.de arbit.l.qualem.in fin.
8ov ¶ Admonitus.]scilicet semel & secundò secundùm quosdã:vt ar. j vt li.ma.& auię.§,si quis in sua.col.viij.& de eccle.ti.§.si aũt qui hoc. col. ix.& de san.epi.§.presbyteris autẽ & diaconibus.col.eadẽ . Sed ego contra[o]. nam dico vnã admonitionem sufficere: vt hîc:& ꝙ dictis.ll.bina exigitur:est ideo quia maior pœna imponitur cũ incontinenti relictis priuet : hîc post annum:vt.C.de pœ.l.si vindicari. neq; enim iudicis authoritas debet esse ludibrio:vt.ff.de iudi.l.si prętor .
x ¶ Annum totum.]scilicet continuum.

gula indultum . de re. iu.in.vj . & hoc sentit Bar.hîc.

† Arg. est hîc ꝙ qñ alicui cõmittit aliquid, debet illud legitimè facere. & concor. c. eausam q̃. cum glos. super verbo,si tñ idonea. extra de ele. vbimonia les cõtulerant potestatem eligendi abbatissam suam in episcopum tenet electio facta per episcopum,si tñ idoneã elegerit.

h Totam istam glos. sequit̃ An. & oẽs scribẽtes ĩ aut. nouissima. C.de inoff. testamen .
i Dic quod sic secundũ Ang. hîc& secundùm Bar.b.Paul. Salv. & Ia. ĩ aut. nouissima.C. de inoff. testa.
k Etiam si non fecerit inuentariũ hęres detrahit falcidiã de iure canõn.secundùm Pano. & Barbat.ĩ c.j.de testa.
l Ibi detrahit propter præsumptã mentem testatoris, secundũ Bar.
m Istã gl. sequit̃ Bar. & Angel.
n Sequitur eam Ange. hoc tñfallit in legato ãnuo alimentorum,secũdũ eundem Ange.
o Et bene Ang.& Io. de Imol. in c.si hęres.& scribẽtes in c.nos quidẽ de testamẽ.

Necessariò

a ¶ Necessariò.] i. quibus ex necessitate relinquit, vt. ſ. eo. §. primum.
b ¶ Vult.] ſcilicet necessariò.
c ¶ Secūdū quartā.] i. quartā illi⁹ partis quā ab intestato haberet, vt C. de inoff. test. l. parentibus. & l. cū quērit. Sed hodie est semis vel tres secundum numerū liberorum, vt. j. de trien. & semis. §. j. col iij. Accur.
d ¶ Concedit.] i. percipit vel cōcedit ad minus.

a Imo opus est sñia declaratiua. Angelus et Pau. in auth. hoc amplius C. de fideicō.

e ¶ Auferri.] vt ipso iure[a] esse hęres designat,
10 & ali⁹ ipso iure esse incipiat, vt. j. eod. §. in oīb⁹. Sed quare hoc debitū nō pdit cū defuncto nō obedit. nā si legi nō obedit in faciēdo inuētariū perdit iure institutionis debitū, vt. j. eo. §. si verò nō fecerit. cū mitius cōsueuerit agi cū lege quā
20 cum homīe, vt. ff. de ar. l. cellus. Rñ. quia hoc natura debet, vnde immutabile est, vt inst. de iure natu. §. pen. Itē hoc erat debitū[b] etiā priusquam moreretur testator, illud nō, vt. ſ. e. §. j. nō est ergo eadē ratio, vt. C. de codi. l. fi. sed iure institutionis
30 debitū perdit si defuncto nō paret, vt. j. eod. §. & hoc. Itē nūquid[c] fili⁹ posset habere duas quartas aliquo casu. Rñ. vt in sum. huius. §. hîc aūt quērit. vt si fili⁹ fuerit institut⁹, & in totū resti tuere grauat⁹, an quartā trebel. & quartā iure na
40 turę habeat, vel si fuerit legatis onerat⁹ an iure institutiōis & iure naturę quartā habeat vel est filius arrogatus, an quartā ex cōstitutiōe diui Pij, & iure naturę debitā possit habere, & idē in similibus quēri pōt. Et puto in his oīb⁹ casi-
50 bus vnā quartā sufficere vt j. eod. §. si qs aūt. & ff. de ino. test. l. papinian⁹. §. pe. nisi in casu, vt cùm rogatur de hęreditate restituēda filius institutus sub cōditiōe vel in diem[d]. nā statim pōt retinere debitū bonorum subsidiū. ſ. trientem vel
60 semissem, vt. j. de triē. & semis. §. j & ij. col. iij. sed

b Quò ad hoc vt pater teneatur ei relīquere tpe mortis. alias secus secundū bar. & Angelū.
c De hac q̄stione vide melius in. c. raiurius. cū gl. sup verbo legitimam. extra de test. vbi tene contra hāc gl. ſ. q̄ duas q̄rtas filius potest detrahere.
d Ista verba referenda sunt ad restōnē: nō aūt ad institutionē secūdū Bart. & istā glo. tenet totus mundus: vt refert la. in l. filiū quē habētē. C. fa. ercisc. & idē in. c. raiutius. extra de testa.
† Concor text. ī. c. cū dilecta. cū gl. sup ¥. iuris ordine & glos. sequ. extra de rescrip.
e Istā gl. approbat Angel.
f Sequif eā Ang. & est de mente Bart.
g Et bene An. et ē de mente Bar.
h Ista gl. ad hoc allegaſ q̄ illū quē testator pl⁹ diligit etiā lex secūdū Barto.

i Idē Ang. in. §. ij. inst. qui. ma. nō licet. et vide ibi eundem & Por.

aduenīēte die pōt habere Trebellianicā quartā, vt. C. ad treb. l iubem⁹.
f ¶ Accrescere.] ſ. si nullus[e] est iubstitutus. aliâs cōtra, vt. j. e. §. si verò institutio. Sed nūquid primò cōiuncti quā disiuncti veniūt. Rñ. sicf argu. C. de cad. tol. §. si ¥o quidā. Sed nūquid ēt inuitis. Videt q̄ sic, vt. C. de cad. tol. §. his ita. Sed cōtra dico[g] vt. j. eo. §. si vero nullus &. ff. de acq. hęre. l. si minor. Accur.
g ¶ Institutionis.] vt quē plus amauerit testator[h] instituēdo, hūc pl⁹ hęc lex diligit adiūgēdo, vt hîc, &. ff. ad treb. l. quoties. & insti. de hęre.
70 inst. §. si plures. & de vul. subst. §. & si ex disparibus.
h ¶ Alijs rebus.] i. habētibus alias res, & ponit cōtētū p cōtinēte. Acc.
i ¶ Fideicōmissarijs.] secūdū ordinē positū. j. eo. §. eterñ in legatarijs. qui est contra.
k ¶ Cautiōe.] hęc ēt cautio iure veteri p̄stabat, vt. ff. de leg. iij. l. si tibi.
l ¶ Personarū.] Vt si sit impossibile vel difficile satisfdare ppter paupertatē, remittat ei fideiusio, vt. ff. si cui pl⁹ quā p. legē falc. l. cū nō facile.
m ¶ Vel rerū.] si magnū sit relictū satisfdet ab eo q̄ pōt, aliâs caueatur. Sed cui p̄stabit Rñ. ijs quorū interest vel seruo publico: vt institu. de inuti. stipu. §. alteri. &. ff. rem pupil. sal. fore. l. iij. &. iiij. in princ.
80 n ¶ Quia res.] hęc est forma cautionis huius.
o ¶ Agunt.] i. agent & complebunt in eis bonis.
p ¶ Quæ recte.] id est legitimè, nō aliás, vt. ſ. e. §. his igitur.
q ¶ Vocat.] excepto filio exhęredato. q̄d dic vt. j. e. §. exhęredatos. Acc.
r ¶ Post eū.] hęc posteritas notatur in eo q̄d post eū cui sunt ablata bona, deferē ad eos &c. Vel dic q̄d pximior erat institutus: vnde qui erat post eum in gradu admittitur. prima verior est.
s ¶ Legitima.] imo ex testamento habebat: sed extūc ex lege habere diciturvt hîc, & argu. ff. de verb. sig. l. lege. Acc.
t ¶ Per hāc.] i. p hāc cōstitutionē. & habes hoc. j. eo. §. si verò nulli.
v ¶ Cōplēt.] i. cōplebūt. sic tempus pro tempore ponitur, vt. C. de legi. & consti. l. j.
x ¶ Cōtinētur.] Quis post istos admittitur. Respō. extranei, & postea fiscus, vt. j. eo. §. proxi. &. §. si verò. Accur.

deinde qui post illū est: ita de cętero, donec vltimus relictus d locum faciat etiā alicui exterius [c] venientiū, & adire, & quę relicta sunt implere: post quos etiā fiscum, si voluerit, ponimus. ¶ Etenim f in legatarijs & fideicōmissarijs hunc esse volumus ordinē, vt detur licentia aditionis priori per vniuersitatem fideicommissario: aut multis existentibus g maiorē partē habēti h: quoniam & in similitudinem i hęredis consistit: & maxiè [k] apud nos qui l Trebelliano soli dogmati [m] dedimus in talibus fideicommissis locum: Pegasiani circuitiones [n] odio habentes & expellentes. ¶ Si verò aut non fuerit quispiam per vniuersitatem honoratus: aut fuerit, sed noluerit agere quod iussum est [o]: ad eos qui maioribus p prijs legatis [p] aut fideicommissis honorati sunt, huiusmodi venire fiduciam [q]: sic quoque [r] seruis dari tempus qui libertate honorati sunt, & adire, & liberis [s] cautū [t] esse, & res percipere, & complere quę iussa sunt cum prędicta dudum [v] cautione. ¶ Si verò nullus fuerit legatariorum vel fideicommissariorum per vniuersitatem aut per speciem maiori parte aut in legato aut in fideicommisso honoratus, sed omnes ęqualem [x] habuerint fortunā: tūc p̄roponi quidem etiam sic per vniuersitatem fideicommissarios propter dictā iamdudum rationem [y] aut eū qui ex eis voluerit implere quod p̄ceptum est: reliquos autem legatarios. ¶ Exterius.] i. q neq; sunt notati in testamēto
40 neq; ab intestato vocāt sed prius sunt extranei [l] vt. j. eo. §. si verò. Sed q̄re hi vocātur Rñ. fortè libertatū seruādarū causa vt inst. de eo cui lib. cau. bo. addi. §. j. &. C. de test. ma. l. vlti. Sed quare ante fiscum admittitur extraneus. Rñ. fisc⁹[m] nō volebat vel ignorabat, aſas sic admittitur vt extraneus, vt. ff. de fideicō. lib. l. iiij. §. eadē constitutio. & insti. de eo cui lib. cau. bo. addi. §. & ne hui⁹. Accur.
¶ Etenim.] dixerat ordinē iter eos q̄ ab intestato veniūt, nunc inter nomiatos in testamēto, &
60 cōtinuatur[n] cum illa litera. §. proxi. §. inordinatū verò nihil.

d ¶ Relictus.] q hęreditatē non voluit sub dicta adire cautione.
e ¶ Exterius.] i. q neq; sunt notati in testamēto
40 neq; ab intestato vocāt sed prius sunt extranei [l] vt. j. eo. §. si verò. Sed q̄re hi vocātur Rñ. fortè libertatū seruādarū causa vt inst. de eo cui lib. cau. bo. addi. §. j. &. C. de test. ma. l. vlti. Sed quare ante fiscum admittitur extraneus. Rñ. fisc⁹[m] nō volebat vel ignorabat, aſas sic admittitur vt extraneus, vt. ff. de fideicō. lib. l. iiij. §. eadē constitutio. & insti. de eo cui lib. cau. bo. addi. §. & ne hui⁹. Accur.
¶ Etenim.] dixerat ordinē iter eos q̄ ab intestato veniūt, nunc inter nomiatos in testamēto, &
60 cōtinuatur[n] cum illa litera. §. proxi. §. inordinatū verò nihil.

l Extranei dicunt illi, q̄bus nil ī testō relictū est siue sint de venientibus ab intestato siue non gl. fin. in auth. hoc amplius. C. de fideic. q̄ ibi approbaſ p Sali. & Cornen. m Imo fisc⁹ postponit extraneis. Bar. & An.

g ¶ Existentibus.] generalibus fideicommissarijs. Accur.
h ¶ Habēti.] sic. ff. de pac. l. maiorē. &. C. qui bo. ce. poſ. l. fi. Sed nūquid idem in coheredibus. Respon. non, vt. ſ. eo. § & siquidem.
i ¶ Et in similitudinē.] i. loco hęredū habentur, vt inst. de fideic. hęre. §. restituta. &, §. quia hęredes.
k ¶ Maxime.] nā & idē apud alios, vt. ff. de bo. liber. l. si necem. §. fi. & ff. quod cum eo. l. si filius. §. j.
70 l ¶ Qui.] scilicet imperator Iustinianus.
m ¶ Dogmati.] id est soli doctrinę.
n ¶ Circuitiones⁹.] q̄d dic vt insti. de fideic hęre. §. sed quia. cū prędce.
o ¶ Quod iussum est.] ſ. á lege ista. ſ. quia nō vult bona sub dicta cautione. Alij autem exponunt à testatore, quod verius est.
p ¶ Legatis.] ſpecialibus.
q ¶ Fiduciā.] ſubaudi volumus.
r ¶ Sic quoque.] i. reiectis legatarijs: quia nolūt implere vel bōa accipere sub dicta cautiōe. & q̄d dicit dari tēp⁹. ſ. hęreditatē adeūdi quę est
80 ablata ei q̄ nō vult implere volūtatē testatoris: & nil subaudias, & accipe adire quod est. j

n Et hoc nota q̄ vn⁹. §. cōtinuaſ ad alium: sed hoc est de bene eē nō de necessitate. laſ. in rub. de ac. & Ange. in prin. instit.
o Quę euitari debent p. l. cū fundus. §. seruū. ff. si certum pet. & ibi Bart. B. Pé. Alex. & Iaſ.

s ¶ Et liberis.] i iam factis seruis quondam.
t ¶ Cautum esse.] per hanc. l. ſ. vt possint adire vt sequitur.
v ¶ Dudum.] vt. ſ. eo. §. siquis autē. in fi.
x ¶ Oēs æqualē.] nā legatarij & fideiſpāles iter se pares sunt. Itē gñales iter se pares sunt. sed isti prius vt subijcit, vel tm̄ habebāt in legato spāli quātū erat in fideicōmisso vniuersali. vt. j. statī ibi, reliquos aūt &c.
y ¶ Iamdudū rationē.] vt. ſ. eo. §. eterim. vbi dicit, & in similitudinē P

p De ista materia si-

consistit &c.& hoc si volunt.aliàs obtinet quod sequitur.

a ¶ Legatarios.]& fideicommissarios speciales.

b ¶ Oēs si.]bene dicit oēs si volūt:quia si prīò noīat' velit,alijs prēferri pōt:vt.ſ.ſecūdū Azo.ar.p eo.ff.de hēre.inſti.l.qui ſoluēdo.&.ff.qui & à qui.l.ſi qs habēs.Sed nos contra[a]:vt hīc innuit.nec eīs inter hēredes curo qs primô noīat' ſit:vt ſ.e.§.ſi qs aūt. qđ aūt in cōtrarijs.ll.dicitur,locū habet ratione neceſſitatis in ſeruis vt non fraudentur creditores.

c ¶ Legatarius.]ipālis.

d ¶ Ordinē denominatiōis.] vt primò noīat' accipiat hēreditatē cēteris liberis exiſtētibus,ſecūdū R,Et ſic no,ordinē ſcripturę ſeruādū.C.de no.cod.faci.in fi.&.ff.de vſuf.l.quoties.ar.cōtra. inſt.de lega.§.ante.&.ff. de ſol.l.nec eīs[b].Sed qd ſi ordo nō appareat? Rñ. pōt dici vt ſorte dirimatur:vt.ff.de iud.l.in trib' &.l.ſeq.&.C.cōia de leg. l.ſi duobus.§.ſancimus. Vel dic ſecūdum merita cuiuſque eū precedere, vt.ff.de fideic.lib.l.gñaliter.§.quis ergo.vel melius dic[c] oēs vocādos,vt in legatarijs & alijs,vt ſ.dictū ē.cū nō appareat quis debeat admitti vel prēferri ppter ęqualitatē partiū,vt.ſ.pxi.dictū eſt.

e ¶ Denominauerit.] scilicet dominus.

f ¶ Et hæc oīa.]quę diximus ab illo.§.ſi qs aūt.vſque huc.i.vt totū qđ eſt vltra debitū naturale[d], auferatur.

g ¶ Neceſſaria.]vt eſt inter aſcēdētes & deſcēdētes.vt.ſ.eod.§.j.& inter fratres quādo turpis pſona inſtituit,vt inſti.de inofficio.teſta.§.j.&.C.de inoffic.teſta.l.fratres.&.ſ.eo.§.j.& inter patronum & libertū,vt.j.eo.§.nō autem.& inſt.de ſucceſ.liber.§.ſed noſtra.

h ¶ Inſtitutionibus.]vt quia extraneus.

i ¶ Dudū tēpus.]ſ.annū,vt.ſ.e.§.ſi qs aūt.Sed videt qs nō vltra ſex mēſes expectetur,vt.j.de eccle.ti.§.ſinautē legatū.colla.ix.Rñ.diſtingue,loco religioſo legēt vel nō.Primo caſu eſt fauor,vnde incontinēti ad duplū tenet,& elapſis ſex menſibus perdit totū,vt inſt.de act.§.itē miſta. &.j.de eccl.tit.§.ſinautē legatū.Scđo caſu obtinet qđ hīc dicit.ſic & alīs eſt fauor,vt inſti.de obli.quę ex quaſi contra.§.ſi.

k ¶ Relictis.]No,verbū relicti adaptat ad inſtitutionē.ſic.C.de ſec.nuptijs l.hac edictali.circa prin.Et eſt notādū ppter hodiernā cōſuetudinē ſecūdū quā nō fit qñq; inſtitutio,ſed teſtator dicit:illi oīa bona mea relinquo.videt cīs qs nō valeat teſtīm in quo nō eſt inſtitutio,vt inſt.de leg. §.ante.& de teſt.mil.§.planè.Sed qđ dicit ibi de teſtamēto militis qs nō valet teſtīm,nō eſt ideo quia verbū relinquo,nō ſit aptū vel ſufficiens ad inſtitutionem.ſed quia teſtes non fuerunt ibi vocati. Item repete ſanctim'. Sed quid eſt relictū hēredi niſi hereditas? Rñ.ſit ita: & priuabit illa:& ſic hereditas relictū dicit. Vnde & hoc eſt teſtamentum,illi bōa mea relinquo,vt.ff.de mili.teſta.l.diuus.& de tab.exhi.l.j.in fi. Itē nūqd fructus quos medio tempore vſque ad annum habuit,amittantur? Rñ. ſic,vt.ff.de ijs qui.vt indig.l hēredē.&.l.eum qui.

l ¶ Falcidiæ.]quā habent.aliàs,vt inſti.ad leg.fal.in prin.

m ¶ Aliam cauſam.]puta per prelegationem.

n ¶ Autem.]pro ſed.Accurſi.

o ¶ Talia obtinere.]Ideſt ſancimus,qualia in eo caſu diximus qñ perſona fuit inſtituta cui fuit neceſſe relinqui,hęc ſcilicet quę ſequuntur. Accurſius.

p ¶ Seruos.]libertate donatos.

q ¶ Prius.]vt.ſ.eo.§.ſiquis autem.&.§.ſi verò nullus.

r ¶ Venire.]repete ſancimus.

s ¶ Cohærente.]ſcilicet cautionis.

t ¶ Dixímus.]vt.ſ.e.§.his igitur.&.§.ſi quis autē.in fi.Accur.

v ¶ Siverò.]lite.§.cum tribus ſeq.reſpicit tam legitimos hēredes & legatarios quàm extraneos heredes.

x ¶ Ad ſubſtitutum.]Sed nūquid hęc ſubſtitutio vulgaris adita hereditate expirauit,vt.C.de impu.& ali.ſubſti.l.poſt aditā.quę eſt cōtra? Reſpon.quidam dicunt illam corrigi. Alij dicunt hoc ſpeciale vt non expiret. Vel dic ſecundum Io.§quod nō ex vi ſubſtitutionis admittitur, ſed huius legis beneficio. Accur.

y ¶ Nolente.]ſcilicet ſubſtituto. Accur.

z ¶ Ad cohæredes.]imo videt primò & immediatè trāſire ad cohęredes,vt.ſ.eo.§.proxi.&.§.ſiquis aūt.Sed dicḥ qđ nō erat ſubſtitutus aliqs, vnde tranſit ad cohęredes immediatè.hic autē erat,vt patet ex illa dictione verò:& illa etiā quę ſunt in primo caſu huius.§.

a ¶ Datam.] vt.ſ.eo.§. etenim.Accur.

b ¶ Venient.]ſed nūqd liberat ille à quo res auferuntur? Videtur qđ ſic interuētu nouę perſonę obligatę,vt inſt.qb.mo. tol.obli.§.prēterea.Item ideo tenebat,quia erat hęres:ſed deſijt eſſe,cū alius ſit factus hęres infolidū:vt.j.eo.§.in oibus. ergo deſijt teneri ceſſante cauſa[i].Sed cōtra videtur ſecūdū Azo.vt.ff.ſoma.l.ſi ab hoſtibus.§.ſi vir.& de neg.geſt.l.ſiue hęreditaria.&.C.de decu.l.ne quis.li.x.in fine. Prima tamē verior[k] videtur. Itē quid ſi nullus vult habere illā hēreditatē á primo vſq; ad vltimū:nūquid cōpellim' hēredē vel aliū qui non cōpleuit volūtatē defuncti,eā aſſumere,& dare relicta? Rñ ſic.vt eīs hęc regula,qđ fauore &c.vt C.de legi.& cōſtit.l.qđ fauore.vera eſt:ita & ei' cōtraria.ſ.ſi aliquid in odium alicuius eſt inductū,nō debeat in ei' vtilitatē redire:vt.ff.de interdi.& releg.l relegatorū.§.fi.& de leg.j.l.ſi ſeruus pluriū.§.ij.

e ¶ Sine aditiōe.] No. interest enim &c.vt.ff.de interro.actī.l.& quia.& inſti.de bo.poſ.§.quos autem.Accur.

ſod ¶ Exhæredatos.]ſ.cā adiecta aliás exhęredatio fortè non noceret ſecundum Al.arg.ff.de bo.liber.l.ſi patronus.§.ſiquis.imo ſine fortè:vt j.vt cūm de appel.cog.§.aliud.col.viij.

e ¶ Iuſtè.]hīc exigo iuſtitiā legis,& hoīs.legis,vt rectè exhęredetur[l].ſ. noīatim hoc modo:filius meus Sēpronius ſit exhęres.vt inſtitu.de exhęre.libe.§.j.&.ff.de lib.& poſthu.l.j.ij.& iij.Itē ab oīb' hęredibus eiuſdē gradus:vt.ff.de libe.& poſthu.l.iij.§.filius.&.C.de libe.prēteri.l.j.aliás reſtitui debet ei hęreditas:vt.ff.de bo.lib.ſi patronus.§.ſi quis hominis. vt quia ſit ingrat' & cauſa ingratitudinis exprimat à teſtatore:& ab hęrede pbetur:vt j.vt cū de appel.cog.§.aliud.&.§.ſiue igitur.col.viij.& C.de inof.teſt.l.oī modo.vel dic iuſtè.i.rectè.qđ qualiter fiat vel nō,dic vt.ff.de lib.& poſthu.l.ſi poſthumus.& ll.ſeq.vſque ad.l.gallus.

f ¶ Nihil ex patris.]quid ſi aliqd habuit iure prelegati fortè qđ eſſe pōt.vt.ff.de inoff.teſt.l.fi.Rñ.tūc ſicut qlibet legatarius vel fideicōmiſſarius tantę quātitatis admittit:vt.ſ.eo.§.etenim.&.§.ſi verò aut nō fuerit.& §.ſi verò nullus.Accur.

g ¶ Reſpicimus.]quia pro mortuo habetur:vt.ff.de coniun.cū emā. lib.l.j §.ſi pater[m].Accur.

h ¶ Decies millies.]ſic.j.vt omnes obe.iu.pro.in prin.col.v.&.j.de leno.in prin.col.iij.& de nup.§.ſed hęc.col.iij.

i ¶ Legis.]ſ.hui':vt.ſ.eo.§.ſemper.&.§.his igitur.ſed alię multę hoc volunt & intendūt,vt.j.de nup.§.diſponat.&.ff.ad leg.fal.l.j.in princi. vnde poteſt dici legis in genere.prima verior eſt.

k ¶ Expreſſim.]i.noīatim.& hoc exigitur ſiue ſit maſcul' ſiue fœmina iure iſto,vt.C.de li.p̄.l.fi.§.j.oī cōtra ī fœminis.vt inſt.de exh.li.§.j.

l ¶ Noluit.]q.d.nullo mō.Sed nūquid quę dicta ſunt in exhęredato, locum habent in prēterito? Rñ.[n] ſi à patre in cuius eſt poteſtate,eſt prēteritus::ipſo iure nō valet teſtīm:ſiue cauſam prēteritiōis expreſſit,ſiue nō:vt C.de lib.prēte.l.fi.§.pe.& inſt.de exhę.li.j.rñ. Si aūt ab aliquo de linea materna:ſiue cū cauſa expreſſa ſiue nō:valet teſtīm:vt inſt.de exh. li.§.pe.&.ff.& cōtrat.l.illud.§.at teſtā.Sed hodie cauſa prēteritionis[o] debet inſeri à teſtāte,& pbari ab hęrede:vt.j.vt cū de ap.cog.§.aliđ.&.§. ſiue igit.col.viij.Idē de emācipato filio.ſ.qđ debeat inſeri cauſa prēteritionis:vt.j.vt cùm de app.§.ſiue igit.&.§.aliud.vnde apparet qđ in duobus vltimis caſibus,qñ prēteritus à linea materna,vel a patre emancipatus olim etiā ſine cauſa,hodie vō cū cauſa,locū habet qđ in hoc.§.dicit. Itē quare nō vocat exhęredat' inter eos q noīati fuerūt in teſtō,cū ipſe fuerit

a Adde tex. in.l.necnon. & ibi doct. ff.de ſolu.c.cū dilecta. extra de reſcript.c.cām q.xl. diſtin. militudinis vide latiſſimè in.c.trāſlato. de conſti.per Fel. a Et bn Angel.& eſt de mēte Barto.

b Approbatur per Bar. & Ange.

c Ista eſt de mente Bar. & Ange.

d Scilicet ſi perſeueraue rit in contumacia vſq; ad ſniam.& vide latiſ de hoc per Nec.Ange. & Ia.inſtit. de ac.§.ex maleficijs,

e Quid ſit falcidia, & quid appellatione eius veniat,vide bo.gl.in authē.vnde ſi parēs.& ibi Bar. C.dein offi.teſt.eū dē in.l.j.ff. ad.l.falci.de hac fal.& alijs quartis vide bo.gl. iuris cano.ī c.rainutius. ſuper verb. trebellianū. extra de teſta.

f Ita ſequūtur Bart.& Ang.hic &

Bar.b.p.ſaly.Alex.& Ia.in.l.poſt aditā.in gl. alleg.& ſcribētes in authē.hoc amplius.C. de fideicomm. hīdē Ange. in cōtrario & hīc Bart. & idē Ang.

i Scilicet finali: vt.c. cū ceſſante de appel.& Ang.in.§. j.inſt.de mili.teſt.

k Et bene. Barto.

l Singu.eſt ſecundū Ia. in.l. iuſtē. de acquirē. poſſ.& iſtā primā expoſitionē ſequit Ange.

m Vide pulchre Alber. de roſ.in.d. §.ſi pater. & ſeq.Bar. in.l. quidā cū filiū. de verbo.obliga.ff.

n Idē Bart.

o Iſta glo, eſt ſing.ſecundū Iac. in authenti. ex cauſa.C. de hīb.prēt.

ipſe fuerit noīatus? Rñ. [a]fuit noīatus ad dānū, non ad lucrū: & hoc mō intellige hūc.§. Itē nūquid finitis ꝑſonis noīatis in teſtō vocabīt inter eos qui ab inteſtato veniūt : cū & ipſe de illis ſit, & ꝙdē primus: vt.ff. de ſuis & legi. hęre. l. filius. Rñ. nō niſi ꝑ querelā: vt. C. de inoff. teſta. l. ſi hęredū quintiniani. & l. filiā. & ratio eſt: quia videt adhuc teſtm̄ valere cū lex faciat ēt alios ab inteſtato veniētes hęredes loco repulſi. vt. j. eo. §. in oībus. & hęres hęredis teſtatoris eſt hęres vt. C. de hęre. inſti. l. fin. & qđ dicitur filiū agnatū ꝓximū, & iō admittēdū: verū eſt non facto teſtamēto: vel eo facto nō tamen adita hęreditate: vt. ff. de contratabul. l. filiū. §. ſedcū exhęredatio. Itē nūquid inter extraneos prorſus admittīt vel cum fiſco vel etiam poſt? Rñ. quidā[b] nō fortè propter prędictas rationes in proximo. §. ſed poteſt contradici vt nō tanquā ipſe, ſed tāquā quilibet extraneus admittat: vt. C. de adop. l. ſi pater. §. qui duos. Item quid ſi teſtator vnū nummū mihi legauit, & hęres inſtitut' nō cōpleuit ſuā voluntatē: nūquid occaſione huius nūmi totā habeo hęreditatē, & priuabo agnatos ꝙ quaſi ex debito ſperabāt: vt. ff. ꝓ ſo. l. & quia? Reſpōdeo ſic: nā plus me dilexit teſtator, cū eis nihil, mihi aliquid legauerit: vt inſt. de hęre. inſt. §. ſi plures. & ſ. eo. §. ſiquis aūt. &. §. ſi verò aut non.

verò [c] ablatā partē à non cōplēte moriētis volūtatē prius deduximꝰ [b] ad ſubſtitutos, deinde ad cohęredes, & poſt illos ad legatarios & fideicommiſſarios, necnon & ad ſeruos, & ita ad eos ꝙ ab inteſtato vocāt [c], & ad extraneos [d] atq; ad fiſcū venimus. nō abſurdē hoc factum eſt nec inaniter, nec quaſi aliquē lateat [e] qđ decet: ſed ex ꝓpui dētia, & ſecūdū legem [f]: vt finitis primùm omnibus ſecundùm teſtamenta perſonis, deinde abrenūciantibus [g], ita ad eam quę eſt ab inteſtato vocationem & alios veniremus. ¶ In oībus [h] aūt caſibus in quibus ſcriptis nō cōplentibus vocamus aut ex teſtamento ꝑſonas, aut ab inteſtato, & cęteros extraneos, & fiſcū: damꝰ oībꝰ talibus perſonis fieri hęredes [i], & additionis aut ꝓ hęrede geſtionis habereius, (hęc em̄ [k] legis verba ſunt) & tāquā hęredes omnia gerere & cōuentos & conueniētes.

¶ *Hæres extraneus & quilibet honoratus inobediens, omni commodo hæreditario priuatur ſuo ordine applicādo ꝑſonis enumeratis, exhæredatis penitus excluſis, uocatis à iure hæreditis effectis. h. d.*

¶ Hęc quidē etiā antiquiſsimę [l] leges ex ꝓpria authoritate pręſtabāt: & hęredes faciebāt eos ꝙ neq; ſcripti hęredes, neq; ab īteſtato ad hęreditatē vocabantur [m]. ¶ His oībus [n] obtinētibus licet nō ab hęrede, ſed à legatario aut fideicōmiſſario, aut mortis cauſa percipiēte, dari aliq̄d aut fieri teſtator voluerit [o]: eodem ordine in occaſione ablatarum rerum ſeruando: & in choante quidem à ſubſtitutis [p] legatarijs [q] terminante [r] verò in fiſco [s]. ¶ Et nullus [t] hāc legem duram habeat tanquam relictis priuatus [v], ſed cōſiderans [x] quia omnibus [†] hominibus terminus [y]: vitę eſt mors [z]. & non ſolùm ab alijs ipſe ſe percipere contemplatur, ſed cogitet [a] quia & ipſe alijs moriens imperabit: & ſi non huius legis mereatur auxilium, nihil horum quę cum omni ſtudio diſpoſuerat, ad effectum perducet [b]. Non enim [c] ijs qui ſub nobis, neq; qui nūc ſolùm ſunt hominibus ſed omni etiā poſt hoc currēti tēpori [d] legem ponimus.

¶ *Hæres falcidiam detrahit de legatis, ſi nihil malignitatis in hæreditate commiſit, & inuentarium ſolicitè fecerit tempore & modo ſtatutis: aliàs ſecus. Ange.*

¶ Hinc nobis [e] ingreſſa eſt cura [f] & quędam conſideratio Falcidię [g] legis: quę etiā inuitis [h] teſtatoribus, ſi expendātur [i] res per legata, prębet [k] etiam retinere hęredes quantum eis impleat [l] quartam ſubſtantię. Et hic enim repugnare quidam videntur [m] voluntati [n] deficientis [o], & incumbere legi [p] talia permittenti. ¶ Sancimus igitur (quoniam tuenda nobis vbiq; eſt deficientium voluntas) hęredes ſi voluerint hac vtilitate [q] poſſi, puram ſeruare legis poteſtatem [r]: & nō per ea quę forte ſurripiunt aut malignantur [s],

a Iſta eſt de mente Bar. & Ange.

b Idē tenēt Bar. b. & Sali. in authē. hoc amplꝰ C. de fideic. quīuis Bar. dicat ꝙ relinquit arbitrio iudicis.

c Iſta gl. eſt de mente Bar. & An. ad hoc qđ bona dicūtur vacātia quādo hęreditas non aditur.

d Sequitur eam Bart.

e Dic ꝙ differentia agnatiōis & cognatiōis emācipationis & ſuitatis ab inteſtato ē ſublata ſecūdū Ang. & vide omnes ſcribētes in l. gallus. ff. de liber. & poſthu. §. quid ſi tm̄.

a ¶ Síverò.] verò accipitur pro enim, vel pro certè. Accurſius.

b ¶ Deduximus.] vt ſ. eo. §. ſi verò inſtitutio.

c ¶ Vocāt.] aſſâs. ſ. nā hîc velut ex teſtō admittīt huiꝰ. l. authoritate.

d ¶ Et ad extraneos.] qui admittūtur cā libertatū ſeruandarum. Sed quid ſi nulla libertas eſt relicta? Rñ. adhuc admittitur extraneus vt cętera relicta ſoluat. & ſic intellige qđ hîc & alibi dicīt de extraneo per hāc cōſtitutionē. Sed quid ſi nulla ſunt relicta: ſed fortè ꝓpter timorē creditorū tātū ꝑcedētes extranei noluerūt adire? Rñ. adhuc videt idē vt habeat locū hęc cōſtitutio. arg. inſti. qui ma. non poſ. §. j. Sed contra credo cùm propter vltimā voluntatē ſeruandā hęc cōſtitutio facta fuerit: vt. ſ. §. ꝓxi. ibi, vna eſt em̄ &c. Accipiēt ergo eam creditores, & diſtribuent ꝓut volunt: vt inſti. de hęre. qualit. & diffe. §. j. fiſcus aūt nō per hanc. l. ſed ſuo iure tanquam vacantem poteſt accipere ſi vult. vt. ff. de iure fiſci. l. j. vt tm̄ reſpondeat creditoribus: vt. ff. de iure fiſ. l. non poſſunt [c]. Accurſius.

e ¶ Nec quaſi aliquē lateat.] i. nullus ignoret: quia ita decreuit ſcilicet hęc conſtitutio. & eſt hîc verſus interpoſitio.

f ¶ Secūdùm legem.] ſ. factum eſt hoc. Accur.

g ¶ Abrenūtiātibus ſ. expreſsè. Sed qđ ſi nec repudiat neq; accipit? Rñ. inſtātibus ijs q cōſequēter debēt admitti: cōpellētur intra tres mēſes eā renūtiare: vt. C. de iure delib. l. vlt. §. ſimiliq; modo. Azo.

h ¶ In omnibus.] ſcilicet caſibus.

i ¶ Fieri hæredes.] ergo & ille q erat, definit: cū duo inſolidū non ꝑnt eſſe hęredes: vt. ff. de hęre. inſti. l. item quod Sabinus. Accur.

k ¶ Hæc enim.] interpoſitio eſt, & demōſtrāt hęc ꝟba, adire & ꝓ hęrede gerere quę exponuntur: vt inſti. de hęre. quali. & diff. §. fi.

l ¶ Antiqſsimæ.] vt illū q petit ſibi bona dari cā libertatū ſeruādarū vt. ff. de fideic. liber. l. iiij. §. j. vlq; in fi. l. & inſt. de eo cui li. cau. bo. addi. ꝓ totū. Itē cognati licet neq; à lege. xij. tab. neq; ex teſtō vocētur: tm̄ admittunt iure ꝓtorio qđ antiqſsimū eſt, vt inſti. de ſuc. cog. & ff. vnde cog. ꝓ totū. Itē emācipati: [c] vt inſti. de hęre. quę ab inteſt. §. emācipati. Sed hęc nō vidēt bona exēpla de cognatis & filijs emancipatis, cū nō ſint hęredes: vt inſti. de bo. poſ. §. quos aūt. Sed dic ꝙ quō ad effectū hęres eſt: vt ff. de bo. poſ. hęre. pe. l. j. & de fideic. hęre. pe. l. ij. ſed & nouę leges hoc faciunt: vt. C. de epiſc. & cle. l. fi quis ad declinandam. Accurſius.

m ¶ Vocabātur.] innuit ꝙ iſtis duobus modis tantùm fiant hęredes. quod verum eſt: vt hîc, & inſt. de bo. poſ. §. quos autem.

n ¶ His omnibus.] ſ. vt à non complente auferatur commodum: & ꝙ deſ alijs ſecūdū ordinē: vt. ſ. §. fiquis aūt. &. §. inordinatū. &. §. ſequē.

o ¶ Voluerit.] nā oēs iſtos potuit onerare: vt hîc, & inſti. de ſin. reb. per fideicommiſ. re. in prin.

p ¶ A ſubſtitutis.] ablatiui caſus eſt.

q ¶ Legatarijs.] datiui.

r ¶ Terminātę.] id ē finiente.

s ¶ Fiſco.] ſ. ponēdo. Sed quis admittīt poſt ſubſtitutū legatario? Rñ. hęredes vel alij qui magis fuerūt à teſtatore honorati: vt. ſ. e. §. etem̄. & in ſequē. §. Sed qđ ſi habuerit collegatarios & conīūctos & re & ꝟbo? Rñ. fidē qđ. ſ. vt hęredi deſ nec alteri accreſcit: quia iā erat ſciſſum iuris ꝓſumptione: vt inſt. de legа. §. ſi eadem.

t ¶ Nullus.] ſ. hęres vel alius oneratus. tacitē em̄ reſpondet obiectiōi.

v ¶ Priuatus.] per hāc l. Accurſius.

x ¶ Sed conſiderās.] ſic quia &c.

y ¶ Terminus.] licet incertus: vt. ff. de cōd. & demōſtra. l. j. Accurſius.

z ¶ Mors] ſ. naturalis vt hîc, & j. de nu. §. deinceps. coll. iiij. nō ciuilis.

a ¶ Cogitet.] ſic j. vtcū de appel. cog. §. hęc aūt diſpoſuimus. colla. viij.

b ¶ Perducet.] ſ. qñ teſtabitur ipſe. Vel ſi habes perducent, dic. ſ. hęredes eius.

c ¶ Nō enim [h].] Reſpō. tacitę obiectiōi. Accur.

d ¶ Tēpori.] non aūt ad ꝑterita tpa trahitur: vt C. de leg. & cōſt. l. lēges.

e ¶ Hîc nobis.] q. d. ex quo de incōmodo hęredis vidimus, & de cōmodo videamus. ſ. l. Falcidię. Accurſius.

f ¶ Cura.] aliâs hora. i. caſus vel euētus. vnde illud: Grata ſuperueniet quę nō ſperabīt hora. vl dic hora. i. pars tpis vel tēpus. nam dicīt hora pars tpis ex momētis plurimis cōſtituta, & per tales particulas diuidīt dies & nox: vt. ff. de ver. ſig. l. ij. &. C. de trāſa. nō minorē. ſecūdū. P. nā. xxiiij. horę diē naturalē faciūt. xij. faciūt artificialē: vt. ff. de ver. ſig. l. ij. §. fi. & de adul. l. capite [i] Ac.

g ¶ Falcidiæ.] dicīt aūt Falc. à falce: quia ſicut falx reſecat: ſic & hęc lex vel à Falcidio authore: vt publiciana à Publicio prętore: vt inſt. de act. §. alię. Et not. ꝙ ſup hac materia prīo lex. xij. tab. inuēta eſt q̄ plenū ius tribuit teſtatoribꝰ: vt. ff. ad le. fal. l. j. dic vt ibi. Scđò lex furia & vocōia. Tertiò lex Falcidia: quia dictę duę leges nō erāt ſufficiētes: vt inſt. ad le. fal. j. rñ. quia Falcidia fuit modificata ꝓ Iuſtinianū, vt demū facto inuētario haberet locū: vt. C. de iure deli. l. fi. & iterū plus per eundē fuit modificata vt ei tm̄ competat qui nō ſurripuerit: & qui ſolennitatem in inuētario adhibuerit: vt ſtatim ſequitur. Accurſius.

h ¶ Inuitis.] hoc eſt verū per. l. iſtā Falcidiā. & de iure veteri. vt hîc, & inſti. ad. l. fal. §. j. &. ff. ad leg. fal. qđ de bonis. §. j. &. §. fi. hodie ꝟò cōtra: vt. j. eo. §. ſi verò expreſſim. Sed quō etiā iure veteri fiebat cōtra voluntatē teſtatoris, vt. ſ. e. §. ſemp? Rñ. hoc fit lege ꝓmittēte. ſ. Falci. vthîc dicīt.

i ¶ Expendātur.] ſcilicet in totū, vel ita ꝙ nō remaneat hęredi quarta illius partis ex qua fuit inſtitutus: vt inſtit. eod. §. j. Accur.

k ¶ Præbet.] i. concedit hęredibus vt retineāt. Accur.

l ¶ Impleat.] ſiue aliquid deerat, ſiue nō: vt. j. eo. §. hoc autem.

m ¶ Videntur.] ſ. hęredes. ſecundùm Azo. ſed non repugnāt pręſumptione huius legis. j. eo. §. proximo. &. §. ſi verò abſunt. in fi. Acc.

n ¶ Voluntati.] tacitę. in expreſſa ſecus: vt. j. §. ſi verò expreſſim.

o ¶ Deficientis] i. morientis teſtatoris.

p ¶ Legi.] ſcilicet Falcidię.

q ¶ Vtilitate.] ſcilicet legis Falcidię.

r ¶ Poteſtatem] alias voluntatem.

s ¶ Malignātur.] ſ. deſtruendo. Accur.

f Idē Bart.

g Iſta gl. allegat ꝙ appellatione mortis in dubio venit naturalis & ciuilis. & an hoc ſit verū ꝙ mors naturalis ęquiparetur ciuili vide ſcribēt. in. l. gallꝰ. §. qđ ſi tm̄. ff. de lib. & poſt.

† Cōcor. text. in. §. deīceps, j. de nu. & đ pœn. di. ij. & ꝓ Arch. in. c. plaeuit. de cō ſe. diſ. iiij.

† Concor. c. nos qdē. ibi, cuncta ſecūdū voluntatē defuncti conſtruere. & c. tua nobis. cū glo. ſuper ꝟbo, voluntatē. extra, de teſtament.

h Facit arg. cōtra. xxx. v. q. j. cōfidimus. & c. iō &. C. de legib. l. digna vox. cū ibi not.

i Vide gloſ. in. §. rurſus. inſti. de act. & ibi ſcrib.

a ¶ Nõ fortè.]cũ nõ sic lege,si nõ surripuisset,cessaret: quia sufficiẽter erat ibi pro quarta.& potest poni exemplũ vt si erat patrimonium centũ aureorũ.lxxv.legauit.hęres subtraxit.xxv.& q̃ dicit non fortè.i. non haberet locũ,cùm nõ esset necessaria.vel si non habes nõ:dic q̃ erat patrimoniũ.c.legata erãt.c.vel nonaginta:subtraxit aliquid,puta.v.nũc non poterit vti fal.& si hoc nõ feciſſet,potuisset. Nam priuilegium meretur amittere,qui consocessa sibi abutitur potestate:vt hîc,&.C.de iudęis.l.iudęos.in fi.& in decretis.xj.q.iij.priuilegiũ.& q̃ dicit fortè, sit superfluũ. Vnde hoc casu punitur plus quisper legem istã,quàm per.l. C.de iure delib.l.fi.§.illo.sed ius vetustius hoc vellet videt:vt.ff.ad leg. fal.l.beneficio. &.l.hęreditatũ.§.fi.Accur.

Priuilegiũ perdit, qui eo abutit.

a Eius tñ omissio non vitiat inuentariũ. Bart. hoc& Alex. in rubrica de ope.nouunciati,ff.

b ¶ Tẽpora.] per quę dudũ vt signo crucis p̃positõ[2] incipiat fieri intra.xxx.dies ab apertura testamẽti,& compleatur intra duosmenſesalios, rebus & personis in prę sentia positis.aſſas intra annum:vt.C.de iure delib.l.fi.§.finautẽ dubius vsq; ad.§.& si prędictam. Accursius.

c ¶ Quando.]subaudi eo tẽpore quãdo.&c.

d ¶ Excepimus.]i.deliberauimus.

e ¶ Adiecto.]solo.scilicet illi cõstitutioni.C. de iure deliberan.l.fi.p hanc constitutionem.

f ¶ Nõ damnificari.] repete metuit dico.&c.

g ¶ Conuocare.]oportet dico.&c.Azo.

introducere p̃tẽtẽt Falcidiã:cũ vtiq; si nihil malignati eẽnt,nõ fortè[a] cõpeteret.Fiat igit̃ inuẽtariũ ab hęrede metuẽte ne fortè nõ habeat post debita& legata Falcidiã secũdũ modũ & tpa[b] perquę dudũ sanciuimus qñ[c] hoies excepimus[d] ex dãno rerũ suarũ,in aditionib⁹ statuentes onera vsq; ad substantię relictę mẽsurã:illo adiecto[e] solo,vt oporteat hmõi hęredem qui non creditorẽ solùm, sed etiã legatarios& fideicõmissarios veretur & metuit nõ damnificari[f] solũ,sed etiã non lucrari, cõuocare[g] oẽs legatarios & fideicõmissarios[h],quãticũq; in eadem ciuitate sunt cõstituti:aut quosdã p̃ eis agẽtes[i],si fortè personarũ natura[k],aut dignitas[l],aut qualitas[m],aut ętas[n],aut quęlibet necessitas[o] facultatẽ eis nõ dat adinuẽtarij p̃sentiã. ¶ Siverò[p] absunt aliqui[q],interesse testes[r] in ipsa ciuitate fide dignos,& possidentes substantiam[s],& optimę opinionis[t] existentes,non minus tres[v] (tabularijs[x] enim solis quantùm ad hoc[y] cõpetit,nõ credimus[†])corã quib⁹ cõuenit fieri inuẽtariũ[z] ita vt superueniẽtib⁹[a] legatarijs, & querentib⁹[b] forsan surreptũ aliquid rerũ,aut nõ manifestatũ: licẽtia sit nõ solũ per seruorũ examinationẽ[c] causam quęrere,(nã etiã hoc prębuim⁹ per platã dudum à nobis[d],in seruilib⁹ examinationibus obseruationẽ) sed ẽt per iusiurandũ hęredis[e],& iusiurãdũ testiũ dicẽtiũ se & affuisse ijs quę gesta sunt & vidisse[f] quę tũc agebãtur,& in nullo[†] cõscios esse factę ab hęrede malignitatis,sicq; in ijs quę relicta sunt à testatoribus,inuenire veritatem[g]:nisi forte[h] p̃sentes legatarij omnes,aut quidã cõtestatione sibi p̃missa noluerint venire,nec adesse inuẽtario. tũc enim licẽtia erit hęredi ẽt nõ aduenientib⁹ legatarijs cõtẽ tũ esse testiũ[i] p̃sentia,& facere descriptionẽ[k]:reposito[l] ẽt sic legatarijs & iureiurãdo hęredis,& seruorũ examinatiõe.& his[m] oĩb⁹ obseruatis,habere ex Falcidia p̃sidiũ[n].Sic enim nõ videbimur

h Idẽ Bart. i Sequitur eã Ange.& eã singu.secundũ Iudi roma.sing. xxxv.

† Facit ad hunc tex. glo.j.in.c. postcessio nem.circa mediũ gl. ibi, nec scriptura tabelliõis extra de probatio.

† Hęc verba ponuntur in gl. in.c.bonę memorię. j.super ✠ bo,singulares . in princi.extra de ele.

k Ista est de mente Bar.& An. l Nisi ipedimẽtũ superueniat. Bar.& Au. & can. nisi ę in.c.cũ cõtra falsam. de probati. extra.

m Hoc verũ super actu qui alio sensu q̃ visu p̃cipitur secũdũ Angel.

n Hoc verũ in his quę in vera certitudine testis cadere possunt:aliâs secus. Angel.

o Trufa est secundũ Angel.

Veritatẽ debet iudex inquirere.

p Nota q̃ vbi post plures quęstiones formatas vna conclusio sequitur :illa conclusio decidit quęstiones p̃cedẽtes vniformiter:nisi sit ratio quare decisio sit diuersa.Ang.

q Imo etiã de iure.C. falcidiã detrahet.Bar.

r Et benè. Bart.& est de mente Ange.

b Dicit Bar. q̃ ad primũ decretũ suf ficit citatio procuratoris:ad secũdum requiritur citatio domini & vltra dicit q̃ inuentariũ debet fieri coram iudice.

c Idem dicas de clericis quibus cũq; qui large dicũtur habere dignitatẽ gl. & ibi doct. in.c.vnico. devi.et honeleri.in.vj.

d Idẽ Bart. & Angel. hic.

e Sequuntur Bart.& Ang.& est sing.secundũ Ia.in.l. fideiussor. ff.qui satis. cogã.& idẽ Bal.ĩ auth. sed cũ testator.C.ad.l. fal.

f Vide de hoc scrib.in §.j.insti.de iur. perso.

g Sequitur eã Bar.& ẽ sin.secũdũ Lu.Ro.in repet.ru.ff. de arbitr.

dimus etiã sine testibus confecto instrumẽto.& est pro hoc.C.de dona.l. in donationibus.Sed certè[h] nõ creditur,ei soli nisi testes adhibuerit ipse tabellio instrumẽto:vt.j.de fide instru.§.sed & si instrumenta.col.vj.& qđ in.d.l.in donationibus continet:verũ est,vt nõ sint necessarij cũ subscriptionibus propria manu scriptis.tabellio tamen scribere debet eorũ nomina,vt dictum est.Et qđ hîc dicit quantũ ad hoc:ideo est quia aſs tabellio& duo testes:quorũ nomina nõ sunt scripta,sufficerẽt:hîc autem exigũtur tres.sed videntur hęc omnia esse correcta:& q̃ semper soli tabelliõi credatur per ius nouissimũ·vt.j. de fide instr.si verò neq; annumerator. Rñ.distinguendo tẽpus quo cõficit instrumẽtũ:vt tunc testes sint necessarij à tẽpore quo vult aliquid probari ex instrumẽto:vt tũc soli instrumẽto si nõ negetur publicũ:aſs si negetur publicũ,credat ei cũ iuramẽto tabellionis & per cõparationẽ:vt.j. de instru.caute.& fide.§. sed & si instru.&.§.sive rò moriatur.&.§.si verò neq; tres.ideſt trib⁹.

z ¶ Inuentarium .]i. sola scriptura in qua res inuentę in hęreditate,cõscribũtur:vt.ff.de admini.tuto.l.tutor qui repertoriũ.j.respõso. Sed nũquid vno cõtextu fieri debet?videtur q̃ sic, ad instar testamẽti:vt.C. de testa.l.cũ antiquitas. Sed contra dico : vt.C. de iure deli.l.fi.§.sinautem dubius.Itẽ nũquid idẽ tabellio vsq; ad finem debet adhiberi?Et idẽ in testibus quęro?Respon.sic.

a ¶ Superuenientibus.]i.redeuntibus.

b ¶ Querentibus.]pro conquerentibus.

c ¶ Examinationem.]quę fiet p̃ tormenta:vt.C.de iure deli.l.fi.§. licentia.

d ¶ A nobis.]vt.C.de iure del.l.fi.§.licẽtia.Vł dic vt.C.de q̃sti.l.j.& fi.

e ¶ Hæredis.]qui iurabit nihil malitiosè feciſſe,vt sequitur.

f ¶ Et·vidisse.]No.testimoniũ de auditu nõ recipi secũdũ nostra iura: vt hîc,&.C.de testi.l.testiũ,nisi in casu,vt in actiõe aquę pluuię arcẽdę. &.ff.de pb.si arbiter. Itẽ no.testẽ debere videre.vnde cęcus nõ admittitur hoc casu.Nũquid aliâs?dic q̃ admittitur cùm non inuenitur p̃hibitus.vt.ff.de testi.l.j.Itẽ no eũ debere dicere sic esse vel nõ esse.nõ aũt de credulitate[n]:vt hîc.&.C.de testi.l.testũ.aliter in sacramẽto calumnię. vt.C.de iura.cal.l.ij.§.qđ obseruari.Itẽ no.q̃ negatiua probatur.quod est cõtra.C.de probat.l.actor.sed habet ę quipollẽtiam affirmatiuę.cũ em⁹ iuret se stetisse vsq; ad finẽ inuentarij,& nihil potuisse fieri quin ipse videret:perinde est si affirmatiuam proponeret:vt.ff.de codil.l.nec codicillos.

g ¶ Veritatem.]Nota q̃ iudex debet omnino inquirere veritatẽ:vt.C. de edẽ.l.is apud quem.

h ¶ Nisi forte.]hoc nisi refertur.s.cũ dicit cõuocare omnes qui sunt in ciuitate &c.

i ¶ Testium]l.trium:vt.s.dixerat.nam videtur repetitum:vt.ff.de verbo.obli.l.titia.§.idem respondit.Vel dic duorum,in odium non veniẽtium,cùm minus non dicitur:vt.ff.de test.l.vbi numerus.argu.C.de catollen.l.vnica.§.penul.

k ¶ Descriptionem]id est inuentarium.

l ¶ Reposito.]i.remoto.q.d.nõ iurabit hęres neq; torquetur seruus in odiũ nõ venientiũ secundũ quosdã.vel melius dic reposito.i.reseruato:vt nihilominus dicta auxilia ei reseruentur.Accur.

m ¶ His omnibus.]l.quę dixim⁹.s. § hinc nobis.vsq; huc.Acc.

n ¶ Præsidiũ.]contra legatarios.& fideicõmissarios.Nũquid cõtra creditores?Videt q̃ sic:quia supra dixerat eũ timere legatarios & creditores:& coniũctim de his locutus est:& sic concludit hîc[p]. Itẽ est ar.insti. de hęre.quali.& diffe.§.j.Itẽ expressim.j.§.si verò non fecerit.in fi.§.& hęc videtur per hãc const.sed per.l.C.solùm habeat hoc[q] vt vltra vires nõ teneatur creditorib⁹;vt.C.de iure delib.l.fi.§.sed & si prędictã.& post esse ratio:quia hîc maior solennitas exquiritur in inuentario.vnde maior sit vtilitas:vt.ff.de reg.iur.l.secundùm naturam.& inst.de legi.patro.tu.§.fi.Sed cõtraria sentẽtia vera est: & qđ dicit j.eo.§.si verò.in fi. expone vt ibi diximus.Itẽ nũquid aduersus libertates vtetur Falcidia? Rñ.non:vt inst.ad leg.fal.§.cùm ratio.& arg.ff.de inoffi.testa.l.papinianus.§.

o Et sic nota q̃ in his quę sunt de iure nouo,vt hîc,non attenditur quid actum sit in iure antiquo.Ang.

p Nota q̃ in his quę sunt de iure nouo,vt hîc,non attenditur quid actum sit in iure antiquo.Ang.

q Et sic nota q̃ in his quę sunt de iure nouo,vt hîc,non attenditur quid actum sit in iure antiquo.Ang.

nus.§.sed an libertates.Accursius.

a ¶Minuere.] imo augere.s.vt conuocentur testes: vt.ſ.dictum est, sed & istud est restringere illam legem.

b ¶Consolationem.]sic.ff.de interrog.act.l.& quia.

c ¶Ostendit.]nam plus sępe in facultatibus suis, quã in his est homines sperant.arg.ff.qui & à qui.l.in fraudẽ.& insti.qui manu.non pos.§. in fraudẽ.Accur.

1od ¶Nõ fecerit.]sicvt ſ.eo.§.fiat igitur.Accur.

e ¶Legatorũ.]olim cõtra etiã quãdo nõ habebat locũ Falcidia cõtra legatarios:vt.ff.ad treb. l.j.§.si isqui.&.§.deniq; sed in creditoribus idẽ s.q; insolidũ tenebantur etiã vltra vires hęredita
2o tis:vt.C.de iure deliberan.l.fi.§.cũ igitur.Acc.

f ¶Minuentes.] imo augentes eam firmamus statuendo maiorem pœnam:nam per eã solũ de negabatur Falcidia contra legatarios:hîc autẽ plus dicit vt insolidum teneãtur hęredes.s.vltra
3ovires:vthîc,&.C.deiure del.l.fi.§.si verò postq̃.

g ¶Dãnificentur.]ici licet facto inuentario.

h ¶Creditoribus.]ablatiuè accipe,& largè etiã pro legatarijs:vt & alꝰ.ff.de act.& obl.l.hęreditariarũ.& de verbo. signif.l.creditores.&.l.si
4ocui.

i ¶Lucrari.]hoc facit p eo quod dixim⁹ vt ẽt contra creditores possit vti lege Falcidia:vel vt referat[a] tãtùm ad legatarios id qđ de lucro dicitur.nã qui de dãno certãt, p̃ferẽdi sunt,sed de suo hęredes non soluũt:
5ovt ar.C.de iure del.l.fi.§.licentia.Itẽ nunquid priuabit debito iure naturę si nõ facit inuentariũ ille cui ex necessitate relinquit:vt est filius &similes:vt.ſ.e.§.primũ Rñ.[b]nõ.Si em̃ non obedit testatori legãti & legi pręcipiẽti:vt.ſ.§.his i
6ogit.& iudici decernẽti: vt.ſ.eo.§.siquis aũt.non punitur,multomin⁹ hic qñ soli legi nõ obedit. prędalere em̃ debẽt iura potiora,& plura:vt.C.de edic.diui adr.tol.l.fi. &.j.de cõsang.& vter.l.fratri.§.fi.coll.vj.qđ cũ nõ est:ergo & hocnõ debet p̃dere.Itẽ qđ.ſ.dictũ est, nõ perdat, hîc intellige repetitũ: vt arg.in sti.ad.l.aquil.§.cęterũ.licet quidã dicãt cõtra q̃ in.§.loquit indistincte. &.C.de iure delib.l.fi.vbi ẽt plerũq; fit mẽtio hui⁹ ꝟbi miscuerit,qđ ad filios pertinet:vt insti.de hęre.quali.& diffe.§.testamenti.Itẽ quęro
7oquid addit hęc cõstitutio illi.l.scimus.nam & ibi sic puniebãtur nõ facto inuẽtario? Rñ.[c]hîc tenetur legatarijs vltra vires hęreditarias:qđ nõ erat ibi,vt hîc,& in.d.l.si verò postquã.Itẽ per istã vocãtur legatarij:p illã nõ:vt.ſ.§.siverò absunt.Itẽ hęredes surripientes carẽt toto:ibi puniebãtur in duplũ:vt.ſ.e.§.sancim⁹.&.C.d.l.fi.§.illo.Itẽ & q̃dã casus ponũtur.j.de hac materia qui nõ ponũt ibi:vt.j.§.si verò.&.§.nõ aũt.&.§ illud.& qđ hicdicit nõ minuẽtes &c.Rñ.est verũ in inuẽtarij cõfectione.

k ¶Hæc autem dicimus.]ſ.vt facto inuẽtario habeat locum.l.falcidia:vt.ſ.eo.§.si verò absunt.in fi.ibi,& his omnibus &c.Accur.

l ¶Hoc egit.]i.tãtũ reliquit vt nihil apud hęredẽ remaneat.Accursi⁹.
8om ¶Dispositum.]nã reliqt,sed min⁹ falcidia.sed.ſ.nil dimiserat.Acc.

n ¶Errãtis.]sępe em̃ &c.vt inst.qui manum.nõ pos.§.in fraudẽ.Accur.

o ¶Si verò hæredem.] cui certam portionem non cogebatur relinquere per legem hanc.

p ¶Hæredẽ.]penitus extraneum.Sed quid in suo vel quasi:vt in ascẽdentibus & patronis & fratribus? Rñ.[d] in ea grauari nõ põt filius â patre,vel econtra:vt.j.vt cũ de appel.cog.§.aliud.&.§.hoc quidẽ.col.viij. &.j.de trien.& semiss.§.prohibemus.col.iij.nec patronus à liberto,vt j.co.§.nõ aũt.& insti.de suc.liber.§.sed nostra.nec frater fratrẽ turpi pęsona instituta:vt.ſ.eo.§.primũ.&.C.de inoffi.testa.l.fratres.& idẽ in omni persona cui necessariò debeẽ: vt in cõiuge superstite apud morientẽ diuitem:vt.j.vt lic.ma.& auię.§.quia verò legẽ &c.col.ix.Accur.

q ¶Sed solummodo.]olim contra:vt.ff.ad legem fal.l.quod de bonis. §.j.&.§.fi.Accur.

r ¶Pie.]sed hîc hodie non est necessaria expressio:vt.j.de eccles.titu.§.
1osinautem.colla.ix.

s ¶Habentẽ.]ex quo etiam lucro locuples habetur:vt.ff.de verb.obl. l.si quis.in fi.

t ¶Lucro.]sic.ff.de re. iur.l.si in duabus.

v ¶Prædximus.]vt ſ.eo.§.si verò.

x ¶Substitutis.]ſ.hi,&
2ocohęredes iure cõmuni. alij aũt authoritate huius legis spãliter vocãt. Nũquid idẽ in Trebellianica qđ in ista, quę iure institutiõis debeẽt? Rñ. sic[e]: quia similis est effectus quodãmõ:vt insti.. de fideic. hę.§. sed quia &.C.ad.l.fal.l.si vt alle
3o gas.arg.cõtra.C.de ap. l.prędpimus.in fi.&.C. de testa.l.sancimus.

y ¶Non aũt.]licet hęredi inuẽtariũ faciẽti demus falcidię cõmodum: hîc autẽ non damus.

z ¶Subtiliter.]nõ errãdo in facto:vt.C.eo.error.

4o a ¶Quibusdã.]fortè amicis hęredis.

b ¶Quod etiã.]interpositio est.

c ¶Præcedentiũ.] i. imperatorũ qui fuerũt ante nos.pone exẽplũ:vt C.ad.l.fal.l.j.&.l.error. vl dic⁹ q̃ eas nõ habem⁹ quę hũccasum sic expres
5ose ponãt:vel si habes in litera prędcẽtes,dic vt C.eo.l.fi.

d ¶Retinere.]de non solutis.Accursius.

e ¶Velle.]imo videtur cõcedi:vt.ff.eod.l.qđ de bonis.§.nõ idcirco.cõtra sed dic eã corrigi p istã l.Vel distingue an vo-
6oluit in totũ soluere,& hoc constituit in aĩo,vt hîc,aut nõ vt ibi.Vl me liusꝫ& veri⁹ hîc subtili ter agnouit & totũ soluere incepit vnde prędiudicium in reliquis sibi parauit:vt arg.ff.ad macedon.sed Iulianus.§.fi.&.C.de fideicõ.l.j.& ij.sed in contrario nõ subtiliter agnouit.Itẽ videtur cõtra.ff.eo.l.si ex plurib⁹.Sed hîc[h] dicas nõ esse cõtra:nam nullũ solidũ legatũ fuit ibi solutũ vt ex illa litera patet:quia omnes res erant vnius legatarij.

f ¶Sententiam.]scilicet in solutis. g ¶Eam.]ſ.in non solutis.

7o h ¶Agnoscentem.]scilicet substantiam.

i ¶Sententiam.]i.voluntatem in nõ solutis.

k ¶Testatoris.]qui solida voluit prędari:vt.ff.de donat.inter vi.& vxor.l.si sponsus.§.fiquis rogatus.

l ¶Sequi]subaudi volumus. m ¶Hoc.]scilicet pœnitere.

n ¶Sequentis hæredis.]sequentis voluntatem testatoris.

o ¶Scientibus.]ſ.quantitatem patrimonij.

p ¶Percipientibus.]scilicet legatarijs qui percipiunt legata.

q ¶Inferre.]scilicet velle.

r ¶Exoluisse.]redarguitur em̃ varietas siue particularis approbatio.
8osic.ff.de admi.tuto.l.cùm quęritur.& de bo.lib.l.nam absurdum.& de lega.iij.l.neminem.& ad exhi.l.celsus.§.item celsus.

s ¶Exactionem.]quam legatarius ad hęredem facit.

t ¶Agere.]i.Falcidiam retinere.

v ¶Recte.]de soluendo toto ac incipiendo.

x ¶Inopinabili.]vt quia graue ęs alienũ sit qđ latuerat pri⁹:vt insti. de hęre.quali. & diffe.§. sciendũ est.quę em̃ de nouo emergunt,auxilio nouo indigẽt:vt.ff.de interr.acti.l.de ętate.§ ex causa.&.ff.vt in pos.

e Idẽ Bart. & Ang.hîc & scribẽtes in.l.marcel lꝰ .ff.ad trebel.

a Approbatur p Bart.

b Idẽ Bart. & Ange.

† Vñ apostolus.j.ad Corin.ix. Cũ essem liber exoĩbus:omnium meser ꝟũ feci vt plures lucrifacerẽ.

c Istã glo. vsq; ad fin. sequuntur Bar.& An.

d Approbatur per Bar. &est de mẽte Ange.

f Sequitur eã Bart. & est de mente Angeli.

g Approbatur p Barr. & Angelũ.

h Sequũtur Bar.& An.

leg.l.planè.&.j.de equali.do.§.quia verò.collat.vij.

a ¶ Receptioni.]aliâs retẽtioni.nã cui damus &c.vt.ff.de ſuper fi.l.j.§. qđ aũt.ſed ſecũdũ ea quę hîc dicũt:factũ cũ vno,inter alios faciet præiudiciũ:qđ eſſe nõ debet:vt.ff.de iureiu.l.quia.& de re iud.l.ſępe.j.rñ. ſed dic[a] hoc ideo euenire:quia quaſi ex vno fonte & quaſi vnũ factũ videt; vt.C.de duo.re.l.fin.Sed

a Sequitur hãc gl.Ange.& eſt de mẽte Bart.

qđ ſi partẽ legati legatario ſoluit: nũquid in reſiduo multo magis ſibi ꝓiudicat?Rñ.non;quia qñ ſolidũ ſoluit vni:vnã volũtatẽ cõpleuit inſolidũ.at hîc nõ ſic.preterea ſi debeãtur.xx.nomine legati.xv.ſunt debita & alia.v.indebita iure Falcidię.vñ ſoluta parte in duriore videtur accepiſſe:vt.ff.de ſolu.l.j. reſidui ergo nulla eſt petitio.at cũm ſolidũ vni ſoluo,ceſſat hęc ratio electionis.Item not.[b] quatuor caſus in qbus ceſſat Falcidia hoc iure.Vnus eſt.ſ.§.proxi.alius eſt in hoc.§.alius.j.de eccle.ti. §.ſi autẽ.collat.ix.alius j.vt ſponſ. larg.§.penul. collat.ix. eſt & alius.ſ. eo.§.hinc nobis.eſt& ſextus.ſ.eo.§.ſi verò non fecerit.

b Iſta glo. habet locũ in trebellianica.Ange. hic. Bar.& Ang.in gl. fina.§. prędenti.

b ¶Queſtionibus.] puta agitur pro legato vel fideicõmiſſo generali vel ſpeciali ex tempore litis cõteſtatę:vſq; ad annũ debet finiri hęc cã. qđ intelligas cõtinuũ, & ita eſt hoc ſpeciale vt lis duret anno lice: alꝫ ciuilis triennio:vt.C.de iudic.l.properandũ.j.rñ. criminales biennio durent:vt.C.vt intra cert. tẽp.cri.quę.ter.l.fi.ſic eſt etiã aliâs ſpeciale vt minus triennio duret.j.vt ocle.apud propri.epi.§.j. col.vj.&.C.vt omnes iudi.tam ciui.q̃ cri.l.j. in fi.&.ff.de excuſ.tu.l.quĩ quaginta.&.C. de naufra.l.penul.& de decur. l.generaliter.& de aſſer. tollen.l.j.& de ędi.pri. l.fi.Accurſius.

Tacit ad hũc.§. gl. in.c.auditis. ſuper verbo, minores. ante me.verſi.ſed in q bus caſib⁹ extra de reſti.in inte.

c ¶Neceſſitatẽ.]i.adiectionẽ & admonitionẽ:vt ſequitur ibi,initiũ aũt.& ſ.eo.l.ſi quis autem.

d ¶ Soluí.]hîc annus cõputat huic facto.i.ſolutioni.ſed.ſ.pxi.rñ.iuri.i.inſtantię finiẽdę. Sed quid ſi in.xj.menſe poſt aditionem & admonitionẽ fuit cauſa pro legato inchoata?Rñ.ſi vult legatarius hoc dicere eũ cecidiſſe à ſuo iure,nõ agit cauſa cõtra eũ plus:aliâs põt cauſa durare vſq; ad annũ:ne qđ in odiũ eius eſt inductũ,in eius vertatur vtilitatẽ:vt.ff.de inter.& relega.l.relegatorũ.in fi.

e ¶Anno.]ſ.vtili, qui datur ſolutioni legati.Accur.

f ¶Díximus.]vt.ſ.eo.§.ſi quis autẽ non implẽs.Accur.

g ¶Decreto.]per quandã interlocutoriã:qđ præcipiat ei vt ſoluat vel per ſe iudicẽ,vel per nuntium:vt.ff.de arbi.l.qualem.in fi.ar.j.de ſanct. epi.§.pen.col.ij.&.j.de eccle.tit.§.ſi quis autem.colꝫ.ix.licet dicaꝫ in nouellis contineri q̃ debeat in definitiua dari.

h ¶Relictis.]ſcilicet hereditate.Accur.

i ¶Et minoribus ętate.]ſcilicet adultis curatores habẽtib⁹:vt.C.de in integrum reſtituti.mi.l.ſi curatorẽ.aliàs non habet niſi viã reſtitutionis.

k ¶Nihíl.]ſ.quò ad effectũ:præiudicat tñ ipſo iure aꝫs nõ eſſet neceſſaria in integrũ reſtitutio de qua ſequitur:vt.ff.de min.l.in cauſę Et ita erit hoc ſpeciale vt tẽporalis præſcriptio currat cõtra minorẽ.regulariter cõtra.vt.C.in quib.cau.in inte.reſt.non eſt neceſ.l.ſ.ſic eſt ſpeciale & circa iudicia in ſpatio.x.dierũ qui dãturappellãti:vt.j.de appel.&int.quę temp.§.j.col.iij.Itẽ in inſtantia cauſę.vt.C.de iud.l.properãdũ.in fine. Item in præſcriptione quę obeſt minori volẽti accuſare:vt.ff.de minori. l.auxilium.Itẽ in præſcriptiõe quinquẽnij quę obijcit minori ad tuẽdũ ſtatũ defuncti:vt.C.ne de ſta defunc.l.ſi mater.Itẽ in præſcriptiõe dotis non numeratę,quę obijcitur minori ſuccedẽti alij,vt etiam non reſtituatur vltra tpa:vt.j.de tẽp.nõ ſolu.pe.ſup do.§.ſinautẽ minor.col.vij.

Præſcriptio temporalis q̃q; contra minorem curit.

quodã ęre alieno apparente quod minuat ſubſtantiam, & locũ receptioni[a] faciat.¶Illud quoq; ꝓſpeximus,ne temp⁹ fiat longũ in talibus queſtionib⁹[b] .Nullã em̃ taliũ queſtionũ aut litiũ trãſcẽdere anni tempus ſancim⁹:neceſſitatem[c] imponentes oĩno intra annũ poſt aditionem & legata ſolui[d],& quę à teſtatore ſunt relicta cõpleriſecũdũ ſui naturã, & oĩa agi quęcũq; pri⁹ ediximꝰ.Initium aũt anno dam⁹, ſicut pri⁹iam diximꝰ[f],ab admonitiõe ex iudiciali decreto[g] facta.Anno em̃ per culpã hęredis tranſacto,tunc ille qđem cadet relictis[h] , alij verò ad hęc venient quos pri⁹ vocauimus.¶Pupillis aũt [†] & minoribus ętate[i],nihil[k] noſtra præiudicat [l]lex.Eſt em̃ eis (ſi qđẽ ſecũdũ dictas à nobis cãs) ne lędãt,duplexquoddã ſubſidiũ, & p[m] reſtitutiões,& per viã contra negligentes curatores.¶Non autem excipim⁹ à lege[n] neq; patronat⁹[o] ſucceſſiões.& ibi em̃ legitima eis ſeruata parte quã nos defi niuim⁹[p],quicqd vltra hãc eis relictum fuerit,& aliquid à libertis petiti[q] fuerint,illi cõplere deinde noluerint:hũc ordinem tenere ſancimus quem inchoãtes ſacram noſtram hanc conſtitutionem diximꝰ[r],ita vt legalis[s] qđem pars maneat apud eos pura [t]talib⁹:reliqua verò veniat ſecundũmviã à nobis nunc apertam in talibus:maximè qm̃ in ipſa de iure patronat⁹ poſi-

1 ¶ Præiudicat.] ſ.in ſpatio illius anni qui daꝫ ſolutioni.nam per hoc minor & hæres nõ perdit hæreditatẽ quò ad effectum.Idem dicõ,in illo anno qui daꝫ pro inſtantia cauſæ.nam & ſi ſua interſit,fortè litibus non vexari,quia oportet à capite ĩcipere:reſtituẽ ĩtra illũ,annũ vt nõ videaꝫ cucurriſſe:vt.ff.de mino.l.in minorib⁹ .& ecõtra ſi agat idẽ minor,& petat leg atũ: cũ aliꝰ ſit hęres:nã reſtituiꝫ: vt.C.de iud.l. properãdum.in fi.

Caput eſt rei prĩcipium.

m ¶Per reſtitutiões.] 1 ergo cucurrit.Sed nũqd eligit quã viã prius velit?Videꝫ q̃ ſic:vt.C. ſi tu.vel cu.per totũ.qđ verũ credo quò ad annum q̃ datur ſolutiõi.quò ad aliud nõ:imo primò contra tutorẽ vel curatorẽ agit:poſtea reſtituiꝫ in ſubſidiũ.& eſtratio:quia 2 opditũ nõ eſt ius defendẽ di vel agendi:licet inſtãtia perierit:vt.C.de iud. l.pperãdũ.in fi.

n ¶ A lege.]iſta.i. de pœna noſtrę legis.

o ¶ Patronatus.] i. ſi patronꝰ inſtituatur â liberto.

p ¶Definiuimꝰ.] ſ.ho- 3 die tertiam ſi moriatur ſine filijs cõdito teſtamẽto:ſed ab inteſtato totũ: ſed iure veteri erat aliter.quod dic vt inſti.de ſucceſſio.liber.à princ.titu.vſq; ad.§.multis autẽ. Accur.

q ¶ Petiti fuerĩt.] i.liberti petierunt q̃ patrõi 4 aliqd dẽt vꝫ faciãt.Acc.

r ¶ Díximus.]vt.ſ.eod. §.ſi quis autẽ.

s ¶ Legalis.]id eſt lege debita.

t ¶ Cura talibus.] ſ. pœnis:licet de ea nolit ꝑſtare: vt.ſ.e.§.ſiqs aũt.

v ¶ Conſtitutiõe.]ſ. Greca q̃multa cõtinebat 5 cũ multoties ei⁹ memoriãhabeam⁹:vtĩſt.de ſuc. lib.§.ſed noſtra.& de ſeruili cogna.in prin.& de leg.agna.ſuc.§.pe.

x ¶Et líbertinitates.] i.ęquauimusſucceſſiões ĩgenuorũ & libertorũſerè.& hoc iõ dicit quia patrõi vſq; ad.v.gradũ: 6 ocũ agnativſq;ad.x.cognati vſq; ad.vj.ſuccedãt.vt inſt.đ ſuc.li §.multis. &de ſuc.cog.§.fi.& alias adijcias differẽtias:vt in p̃d.§.multis.dixim⁹.

Voluntates vltimæ quinque modis fiunt.

Teſtamẽto neceſſaria.

y ¶ Quía delatus.]in cui⁹ cõpoſitiõe q̃tuor ſunt neceſſaria.ſ.nũer⁹ ſeptẽ teſtiũ,q̃ qlibet ſubſcribat,& q̃ ſint ibi ſigilla ſeptẽ teſtiũ.vt inſt.de teſta.§.j.&-ff.e.l.ad teſtiũ.§.ſi qs ex teſtib⁹.& q̃ teſtator ꝓpria voce & manu nomẽ hęredis ſcripſerit:vt.C.de teſt.l.iubem⁹.qđ vltimũ hodie tollitur:vt.j.vt ſpõ.lar.§.quia ẏò.col.ix.

z ¶Diſpoſitionem.]ſ.ſolennem.

a ¶ Nõ ſcriptã.]in q̃ ſufficit cõuocatio ſeptẽ teſtiũ:vt inſt.de teſta.§.fi.

b ¶Vltima.]Fiũt em̃ qnq; modis vltimę volũtates,ꝑ teſtm̃ ſcriptũ.Itẽ 7 nõ ſcriptũ:vt hîc.Itẽ codicillis in quib⁹ qnq; teſtes ſufficiunt.vt inſti.de fideicõ.hęre:§.fi.Itẽ illa q̃ fit à patre inter filios:vt.C.de teſta.l.hac cõſultiſſima.§.ex inperfecto.Itẽ volũtas militis q̃ fit etiã corã duob⁹ teſtibus. vt.ff.de.mi.teſt.l.din⁹.Itẽ donatio cã mortis,vt.ff.de dona.cau.mor.l.j.

c ¶Mílitari.]vt miles hęres inſtitut⁹ poſſit repelli ſi nõ obediat defuncto.Itẽ teneaꝫ inſolidũ ſi nõ fecerit inuẽtarium.vnde corrigiꝫ .C. de iure deli.l.fi.§.fi.Nã hũc.§.gñaꝫ intelligo referri ad vtranq; partẽ huius eõſt.vt ſequiꝫ.cõem nãq; &c.Itẽ ſi miles inſtituat hęredẽ,hęres poſſit retinere Falcidiã ſi fecerit inuẽtariũ.vnde corrigiꝫ.C.de teſt.mi.l.in teſta. &.C.ad.l.fal.l.in teſtõ.Sed quidã dicũt vt lot.& bã.q̃ hęc litera ſit in- 8 telligenda tm̃ in milite inſtituto,nõ aũt teſtante.primũ verius eſt.

d ¶Imperiali .] ſiue inſtitutus ſiue inſtituẽs fuerit princeps:vt in milite diximus:ſed hoc ex volũtate,non neceſſario:vt.C.de legi.& conſti. l.digna.& inſti.quib.mo.teſta.infir §.fi.

e ¶Metropolitaní.]i.archiepiſcopi.

f ¶Paupertate.]nam concedit retinere Falci.

g ¶Permíttit.] nam præcipit ſeruari voluntatem morientis:vt.ſ.cod. §.ſi quis autem.&.§.his igitur.

De non

a ¶ DE NON ELIGENDO &c. ¶ *Tribus modis hoc intellige. Primò q, illæ duæ dictiones .s.mu.nu.sint nominatiui casus: & hæc dictio eligendo conuertatur in uerbum.subaudi eo q,q.d.de eo quod secundò nu. mu.nõ eligant in lucris primi matrimonij unũ de filijs primi matrimonij: ut.j.eo.§. prospeximus. similis est hæc oratio in Psal. In cõuertendo dominus cap.sion. Secundò dic q, illæ duæ dictiones .s.nu.mu.sint accusatiui casus, & conuertantur in nominatiuum, & uerbũ eligendo cõuertatur in uerbũ. similis est locutio: In cõueniendo populos in unũ.i. dum conueniret populus in unum. Vel melius & planius dic q, hæ dictiões nu.mu.sint nominatiui casus: & uerbũ eligẽdo sit gerũdiuũ, sicut est. & subaudi, habeat potestatem. q.d. mu.secũdò nu.de eligendo non habeant potestatem. & qd' dicit mu.idem dicas in uiris secundas accipientibus uxores: ut.j.eo.§. quia uerò cõtra binubos. & prima pars rubricæ expeditur.j.e.usq; ad.§.hoc aũt.*

b ¶ *Alienatione. hæc expeditur.j.eo.§.hoc autem. usq; ad.§.cùm igitur.*

c ¶ *Et de successionibus. actiuè legitur.q.d. qualiter mulieres succedant filijs. quod dic ut.j.e.§. cùm igitur. usq; ad.§.aliud uerò. Accursius.*

d ¶ Ante nos. non solùm nobis. Nam quotidie natura ꝺ properat nouas inuenire formas: vt. C. de vete. iur. enucle. l.ij.§. sed quia.

e ¶ Legislatoribus.] i. ijs qui faciebant leges vel erãt imperatores. nã alius non poterat postq̃ populus trãstulit imperiũ in principẽ: vt inst. & iure natu. §. sed quod principi. & C. de legib. & consti. l. vlti. Accursi.

f ¶ Omnem partẽ.] q.d. si in aliqua parte leges latè desiderarent ordinationem modũ vel correctionem aliquam etiam nos fecimus. Vel melius dic q, ipse ordinauit reipub. leges latas antiquas in septẽ partes Digestorũ: vt. C. ꝺ vete. iure. enu. l.ij.§. igit. & seq.§. & hoc faciẽdo corrigebat corrigenda. qꝺ fecit p. C. quandoq; per interpellationem: vt. C qui po. in pig. ha. l. assiduis. quadoq; iudicando: vt. C. de le. & consti. l. fi.

g ¶ Legislationis.] id est compositionis. Accur.

h ¶ Ordinantes.] s. sub certis titulis & coniunctis: vt. ff. de sta. ho. l. j. & ij. Accur. [i ¶ Penè.] & hoc ideo q, & multæ remanserũt corrigẽdę in volumĩe digestorũ quas p hũc librũ corriget. Vel dic scꝺm quoꝺã q, ideo dicit penè: qa qñq; corrigit spõtaneo motu: vt. C. de le. & cõ. l. leges. Alij dicũt q, ideo: qa & alij impatores aliqua correxerũt. prĩa ꝟior est.

k ¶ Correctionem.] per Codicem.

l ¶ Conscripsimus.] quæ sunt in. C. Accur.

m ¶ Quale.] s. negotiũ istud quale respicit qꝺ est. s. aliquando quidem pro egentium &c.

n ¶ Emergens.] scilicet negotiũ. o ¶ Legem.] scilicet condendam.

p ¶ Gregoria.] ppriũ nomen est mulieris. Ac. [q ¶ Virũ.] primũ.

r ¶ Extulisse.] extra ciuitatem ad sepeliendũ portasse. sic j. vt exac. in stan. do. §. j. col. vij. nam in ciuitatibus nõ erat ius sepeliendi olim: vt. ff. de sepul. vio. l. iij §. diuus. & C. de relig. l. mortuorũ. Alij dicunt extulisse. i. suscepisse virũ. s. scꝺm: qꝺ nihil est, vt sequitur ibi: licet nõ veniens &c. arg. pro eis. ff. de coniun. cum eman. lib. l. qui duos. circa prin.

s ¶ A filio experta.] quia filius magis sibi seruierat quàm filia. Acc.

t ¶ Oportere.] Nota nos adstringi iure naturali benefacere ijs qui benefaciunt nobis. sic. ff. de peti. hęre. sed & si. §. consuluit. & ff. de fur. si pignore. §. j. Accursius.

v ¶ Restituit.] eo q, quod à patre habuit: & superfluit alterum. & dic q, dedit retento usufructu: vt. j. sic enim &c. Accur.

x ¶ Ei.] i. matri. q.d. nõ tantùm in vita seruiuit matri, sed etiam in morte seruiuit matri omnia bona sua dimittendo ei ab intestato: qꝺ est pro expresso: vt. ff. de iure cõd. l. cõficiunt. j. reip. & ff. de bo. lib. l. j. in fi. Azo.

y ¶ Ex hominibus.] als ex omnibus. q.d. separauit se ab hominib⁹ relinquẽdo eos: vt. ff. de tabu. exhi. l. j. §. fi.

z ¶ Antiqua.] vt inslit. ad tertul. §. soror. Accur.

a ¶ Nostra.] vt. C. ad tertul. l. fi. Sed quidã dicunt q, illã veterem non habem⁹, sed in. ꝺ. l. C. dicit, p veterũ legũ &c.

b ¶ Permansisset.] i. nõ peruenisset ad secundas nuptias. Accur.

c ¶ Nulla quæstio.] quin debebat succedere qa est casus legis: vt. C. ad tertul. l. antepenul.

ꝺ ¶ Donauit.] s. filio.

e ¶ Fieret.] i. remaneret. sic. ff. de serui. rusti. p̃dio. l. fi vr. us. §. fi. & de iudi. l. iulianus[a]. vel melius propriè ponitur.

f ¶ Omnem.] hîc est allegatio filiæ.

g ¶ Proprietatem.] s. antenuptia. donationis quam mater donauerit filio quò ad proprietatem. Accursius.

h ¶ Quantum.] i. nõ solùm p ea parte qua successit fratri, sed insolidum. Accursius.

i ¶ Habere.] s. fratrem morientem. q.d. nõ crẽdidit matrem suam nupturam. nam dimisisset tunc donationem ꝓpter nup. sorori. vl' dicas maritũ huius mulieris. nã si sciuisset. s. hãc nupturam: non dimisisset hãc donationem ei. Vel dic habere .s. matrem .q.d. nullam habeat mater spem ex donatione ex quo nubit.

k ¶ Verum.] pro sed.

l ¶ Mater.] responsio matris.

m ¶ Hæreditatis.] q.d. nõ amplius dicetur donatio antenup. sed filij hęreditas dicẽda est. sic. C. de inoffi. test. l. fi. in fi.

n ¶ Si.] id est sibi matri.

o ¶ Vnciarum.] tanquam hęredes. sic. C. de inofficio. testamẽ. l. fi. in fi.

p ¶ Proprietatem.] pro medietate.

q ¶ Et usum. [b]] i. usumfructum. s. in totũ propter pactũ quod posuerat in donatione: vt. s. ibi, sic eñ &c. sed hęc allegatio. i. q, videat facta hæreditati, reprobat. j. eo. §. antenuptiali. vbi videtur q, totum usumfructum perdat mater dictę donationis secundò nubens.

r ¶ Et nõ solùm.] hoc. s. quod dictum est de donatione ista.

s ¶ Reluctabatur.] sed hęc secunda quęstio soluitur. j. eo. §. cũ igit.

t ¶ Vocauimus.] vt insti. ad tertul. §. ità tamen. & C. ad tertul. l. fin.

v ¶ Vna.] maximè. nã idem si essent plures sorores, vt. C. ad tertul. l. fi.

x ¶ Cum ea.] sorore.

y ¶ Vocata.] scilicet matre.

z ¶ Filia verò] nunc incipit allegatio filiæ.

a ¶ Sanctionibus.] s. duabus: quarũ vna est in. C. de secũ. nup. l. fœmi ne. §. fi. alia est in. C. ad tertul. l. mater quę sunt priores ad prędic. l. vlt. ejusdem titu. quæ Iustiniani est: & de his dicitur in seq. litera.

b ¶ Vendicaret.] pro medietate. Accursius.

c ¶ Hæreditatem filij.] vt insti. ad tertu. §. sed nos. & C. ad tertu. l. mater. j. responso.

ꝺ ¶ Venientem.] repete & dicente filia matrem venientem &c.

e ¶ Alterum.] post mortem filij: vt fuit in casu nostro.

f ¶ Acquisiuit.] sed per se & filium quarta veniet ad ambos.

TITVLVS II.

De non eligendo[a] secũdò nubẽtes mulieres: & de alienatione[b] †& lucro antenuptialis donationis: & de successionibus[c] earũ filiis suis.

¶ *Mater filio nõ succedit in lucro antenuptialis donationis filio superstite liberorũ electione matri iure prohibita in dicto lucro. Bart.*

Imperator Iustinian⁹. a. Hermogeni glorio. magi. sacrorũ officiorũ excõsule & patritio.

TAnte[f] nos[ꝺ] legislatorib⁹[e] Romanis cõtinuam legislationis occasionẽ emergentium causarũ dabat varietas: & nos omnẽ partẽ[f] legislationis[g] ordinantes[h], reipublicæ cunctã penè[i] correctionẽ[k] aliquando quidem pro egentium interpellationibus, aliquãdo verò in iudicialibus quæstionibus celebrauim⁹: & multas leges hinc subiectis nostris conscripsimus[l]: quale[m] est quod etiam nũc emergẽs[n] ad hanc nos vocauit legẽ[o]. Gregoria[p] eñ supplicauit dicens habuisse se dudum virum[q], & duos fecisse filios masculũ & fœminã, & extulisse[r] quidẽ maritũ. plurimũq; à filio[s] experta fauorem, existimauit oportere[t], ne relinqueret eũ sine remuneratione: nec extra competentem honorem dimitteret. Igitur antenuptialem donationem, licet non veniens ad secunda vota, tamen restituit[v] & dedit filio: qui tamen non viuens ei[x] permansit, sed abijt ex hominibus[y] antequã ad secundas venire vellet nuptias mater, & lex tã antiqua[z] quã nostra[a] vocauit ambas, & filiã & matrem ad minoris successionem. Et siquidẽ in prioribus maternuptijs ꝓmansisset[b], nulla quęstio[c] fuerat sed illa quidem ad virũ descendit secundum, vsumfructum qui fuerat omnẽ habẽs antenuptialis donationis. sic enim eã etiam omnẽ donauit[ꝺ], vt vsus quidẽ apud eam remaneret, proprietas autem fieret[e] apud filium. omnem[f] verò ꝓprietatem[g] filia percipere minabatur, nõ scꝺm quãtum hęres erat fratris, sed scꝺm quantũ[h] pater dederat matri, dicens nullã fiduciã habere[i] matrem ad secũda vota migrantem: proprietatem habere donationis quacũq; ratione. verum[k] mater[l] nequaquã hoc antenuptialem esse donationẽ omnino affirmabat, sed permistã iam reb⁹ filij, & tanquã hęreditatis[m], nõ adhuc tanquã donationis existẽtis, cõpetere ei[n], sex vnciarũ[o] & proprietatẽ[p] & vsum[q] habere. Et non solũ[r] hoc dubitabat, sed etiã de ipsa hæreditate fratris cõtra eã filia relucta batur[s], matre quidem petẽte eius hęreditatẽ pro media parte secundũ quã eã nos ad hæreditatem filij vocauimus[t] vna[v] existẽte sorore, moriẽte verò filio, cũ ea[x] vocata[y]: filia[z] verò obtinere hęreditatẽ fratris valde fortiter ex prioribus sanctionib⁹[a] insistẽte, & dicente qa mater siqdẽ ad scꝺas nuptias nõ veniisset, rectè vẽꝺicaret[b] hæreditatẽ[c] filij: veniẽtẽ[ꝺ] verò ad virũ alterũ[e], oĩno priuari ijs q, ex paterna substãtia filius acqsiuit[f]:

Natura nouitati studet.

Bñfacientibus bene facere tenemur.

a Adde tex. in .l. interdum .ff. de naut fœno. & .l. imbecillum. §. fi. C. de sac. san.

b Text. est in. §. si verò cum nõ ascendentibus. j. de hæred. quæ ab intest. defer. & in. §. causas. j. vt licear mat. & aui. æ. differũt tñ vsus & vsusfr. vt ff. de vsu. & habi. l. j. cũ ibi not.

a ¶ Vndecunq;.]â patre,vel alionde,Accur.
b ¶ Ipſa.]ſcilicet filia.
c ¶ Domina.]hoc in plena ꝓprietate,licet filijs primũ ſeruare deberet.
d ¶ Decernunt.] quarũ vna loquitur ſi mater primò nubat,& poſt moriatur filius: vt.C.de ſecun.nup.l.fœminæ.in fi.alia qñ poſt mortem filij nubit: vt C. ad tertul.l.mater.in fi.&.j.eo. §.ſi autem non.
e ¶ Mater.] allegatio matris:& habet tres rationes, & ex ſeq. litera patet.
f ¶ Clemẽtia.]ſ.vt corrigat.& hac ratione prima obtinet hoc mater: vt.j.eo.§.ſi autem,ibi,ne quaquam igitur.
g ¶ Verũtamẽ.]q.d.licetvideat ſufficere dicta prima ratio,tñ & ſecũdamdicit.&.l.alle.vt.C. ad tertul.l.fi.j.rñ.&.§.j. quã dicit nõ corrigi per eas quas allegauit filia: cùm priores ad poſteriores trahantur:nõ ecõtra vt.ff.de leg. & ſenatuſc. l.non eſt nouum.
h ¶ Subdi.] i.corrigi. aꝑs ſubdiuidi,&tũc dic i.determinari.hoc tñ eſt qñq; falſum: vt.ff.de le. & ſenatuſcõ.l.ſed & poſteriores: vt colligimus jn.ff.qui ſatiſ.cog.l.ſciẽdũ.&.j.ꝺ exhi. & intro. re.§. ſancimus.col.v.
i ¶ Priorib⁹.]cõcludit ex prædictis duabus rationibus.
k ¶ Vocari.] nõ obſtãte.l.C.ad tertu.l.mater.
l ¶ Copulantur.]inuita filia.
m ¶ Nequaquã.]vtdicebat filia ꝑ.l.fœminę. §.ſi,C.deſec.nu cui legi Gregoria nõ reſiſtit:qa nõ loquitur de caſuſuo.
n ¶ Hic aũt.] i.hoc caſu & hîc eſt tertia ratio matris.
o ¶ Peregrinũ.]i.extraneũ.q.d.quędã rõ ſingularis eſt i iſto caſu ꝑ quã ceſſant quę dicit filia contra matrem.
p ¶ Se enim.] ſic cõtinuabis.bñ dico hîc aliqd extraneũ.em̃ ꝑ qa: qa affirmabat mater.ſ.ſe cõferẽtẽ largitatẽ in filiũ videri poti⁹ rurſ⁹ donatio nẽ occaſione electiõis recepiſſe,q̃ ſic ſimpliciꝫ habere lucrũ irrationabile.
q ¶ Conferentem.]matrem.& repete dicit.
r ¶ Electionis.] nã eligit filiũ mater : & donationẽ ꝓpter nup.largita fuit ei:vt.ſ.§.gregoria.
s ¶ Donatione.]ante nuptias.Accurſius.
t ¶ Videri.]prę ſumptione naturę:vt.ff.de peti. hęredi.l.ſed & ſi lege. §.cõſuluit.&.ff.de don.hoc iure.§.penul.& prę ſumptione iuris: vt. ff. mã.l.ſi verò.§.inde papinianus.
v ¶ Electionũ.]Hoc ad primam quę ſtionem refertur:vt.ſ.eod.§. gregoria. quam ſoluet ſtatim.
x ¶ Hæreditatũ.]hoc ad ſecũdã:vt.ſ.eod.§. & non ſolùm. quam ſoluet.j.eod.§.cùm igitur.
y ¶ Præſens.]duplex.
z ¶ Vſum.] i.vſumfructũ:vt.j.de nu.§.ſi verò expectet.col.iiij.ſic &.j. eod.§.aliud.ibi:ſed diligentiam &c.
a ¶ Donationis.]qđ hodie eſt generale in quolibet lucro quòd habet ſuperſtes coniunx ſiue titulo dona.ſiuc legati:ſiue fideicõmiſ. ſiue alio: vt.j.de nup.§.ſi verò expectet.&.§.ſi verò ſit ſoboles.
b ¶ Et nullã eſſe licentiã.]ex hoc.§.&.§.veniẽt.j.de nu.ſumiť aut. lucrum. quę eſt.C.de ſecun.nup.poſita ſuper.l.fœminę. Accur.
c ¶ Eligere.]C.de ſecũ.nu.l.in qbus.cõtra.ſed illa corrigiť ꝑ hãc.Azo.
ADDITIO. Dic q̃ lex cõtraria loquiť qñ ꝓprietas donatiõis referť ꝑ trãſitum.ad ſecũda vota:an poſsit eligere vnum ex filijs: & ibi ꝓuidere de dicta donatione:& ibi tex.dicit q̃ ſic.nec hoc reperiť correctũ:licet glo.ibi dubitãter. hîc verò loquiť an mater q̃ facit iniuriã filijs primi matrimonij ꝑ tranſitum ad ſecunda vota:vt hîc dicitur poſſit ꝓuidere vni ex filijs quibus fecit iniuriam magis quàm prouideat alijs? Et dicitur quòd non.& iſta eſt vera ſolutio ſecundùm Barto.
d ¶ Iniuriam.]ſic.ſ.de ſecun.nupt.§.venient.

quia ſi poſt ſecundas nuptias filius mortuus eſſet,vndecunq; [a]acqſita eſſet ei ſubſtãtia,ipſa [b]eſſet dña [c]: hęc cõſtitutionib⁹ ambabus volẽtibus quę talia decernũt [d], mater [e] qđẽ valde crudeliter habere cõſtitutionesillas,& dignas clemẽtia [f] noſtrorũ tẽporũ affirmabat: verũ tamẽ [g]vſa eſt à nobis poſita cõſtitutione,dicẽs hãc nõ ſubdi [h]cõſtitutionibus prioribus [i],atq; matres quidẽ nondũ ad virũ ſcđm venientes:cũ filijs vocari [k]:quę verò ſcđis copulant [l]nuptijs,nequaq̃ [m].hic [n] aũt etiã aliqd adeſſe peregrinũ [o]. ſe em̃ [p]in filiũ largitatẽ cõferẽtẽ [q] occaſione electionis [r],rurſus de donatione [s]potius recepiſſe videri [t], q̃ ſic ſimpliciter lucrũ irrationabile habere. Hæc nos diu ꝓſcrutãtes, & oẽm taliũ electionũ [v]& hæreditatũ [x] contẽplationẽ cõſiderãtes, oportere credidimus cõem ſup his ſcribere legẽ,ſcđm quã & ꝑ ſeus [y] q̃ſtio ſuſcepit terminũ. ¶ Proſpeximꝰ itaq; nõ cõfuſum hoc de electionibus indiſcretũq; relinquere, ſed hmõi dare ordinẽ cauſę: matre ſemel ad ſecũdas nuptias veniente vſum [z]mox tantũmodo eiꝰ,filiorũ ꝓprietate manẽte: antenuptialis fieri donatiõis [a]:& nullã [b] eſſe licẽtiã mri alios qđẽ filiorũ eligere [c]: alios aũt exhonorare: qm̃ [†]oĩbus ſi mul ſecũdis nuptijs fecit iniuriã [d].

† Cõcor. c.j. cũ gl. vnica, extra de ſec. nupt.

e ¶ In præſenti.]i.iu queſtione Gregorię.
f ¶ Vſu.]i.vſufructu. Accurſius.
g ¶ Conſtitutionem.]vt. C.de vſufru.l.corruptionem.
h ¶ Competit.] quia vſusfructus extinguitur morte vſufructuarij.
i ¶ Filia.] ſ. moriatur. [k ¶ Ex pacto.][a] circa hoc diligenter diſtingue,cũ mulier dat dotẽ:vir aũt donationẽ ꝓpter nu.aut nullum apponitur pactũ de lucrando:& tũc dos mulieri& donatio marito , vel eorum parẽtibꝰ reſtituẽda eſt matrimonio ſoluto: vt.j de ęqua.dot.§.j.col. vij.aut apponiť: & tunc aut eſtęquũ:aut iniquũ ſi iniquũ,maiꝰ trahitur ad minus.vt.C. de pact. cõ.l.lege.nullũ tñ trahiť ad aliqđ:vt ſi in dote ſit pactio,in donatione vero nulla:vt.C.de do.ante nu.l.fi.§.finautẽ.licet qđ nihil eſt , poſſit dici minꝰ:vt.ff.de tri.l.illud. Si ęquũ,aut ſimpliciter aut nõ.ſi ſimpliciter:puta ąſquis morieť,alterlucreť,valet:vt.j. de ęqua. do.§.j.hoc tñ lucrũpdit ſicut & alia ſi ad ſecũda cõuolet vota:vt.j.de nu. §.ſi verò expectet.col .ii ij.&.§.ſi ꝙò ſit.& in hoc §.ſi ꝙò nõ ſimpliciꝫ.aut in caſu filiorũ exiſtẽtium, aut nõ exiſtẽtiũ:aut vtriuſq; :qa ſi in caſu filiorũ puta ſi ſint filij,ꝓcipiantur lucra:nõ aꝑs,valet. Idẽ in ſcđoqñ nõ exiſtũt hoc tñ intereſt,quia primo caſu põt ꝑdere q lucrať ꝓpter ſcđa vota: in ſcđo nõ:vt.j.de nup.§.ſi verò expectet .Si autem vtrũq; apponiturpactũ: puta ſi erũt filij ex hoc matrimonio,ſupſtes lucreť totã donationẽ vel dotẽ.Si aũt nõ erũt: tũc tertiã fortè lucreť vꝰ dimidiã·tunc qdẽ extãtibꝰ filijs valet primũ pactũ: nõ aũt ſcđm.Si aũt non extant,valet ſecundùm & non primum:& tunc quando extant:ſi cõuolet ad ſecunda vota perdit lucra ratione primi pacti:vt in hoc.§. ſed ſi moriantur omnes,poteſt reuiuiſcere lucrum ratione ſecundi pacti : vt hîc, &.j.proxi.§.&.j.eod.§.aliud.ibi,aut ſi oẽs &c.& ſic tertiam lucrať, vel dimidiã donat vt dotẽ:put ſcđo pacto inſertũ fuit.Sed ſi vnꝰ moriať ex plurib⁹, puta ex quatuor,vnꝰ tertiam quartę lucreť:ſi vnꝰ ex tribꝰ tertiã tertię nõ ꝑ hanc aut.ſed ꝑ illã.j.de nup.§.qm̃ infirmas. & ſemper intelligas q̃ moriť ſine filijs.Si aũt nõ conuolet,lucreť ſcđm vires pacti nec ꝑdit nec ſeruat filijs hoc iure:vt.ſ.eo.§.gregoria.&.j.de nu.§.ſi ꝙò. &.§.hinc nos.ſed hodie,& tũc ſeruat filijs totã ꝓprietatẽ:vt.j.neq; virũ qđ ex do.eſt.colꝓ.viij.§.j.ſed & illa corrigiť ꝑ parte.nã pro virili ꝑte ad mittiť mater ad ꝓprietatẽ cum filijs:vt amplius ſit ei aliquid quę non nubit,quàm ei quæ nubit:vt.j.vt fratrum filij.§.fi.colla.ix.Accur.

[a] Facit pro hoc quod not. ſpecul. eo.tit. verſ. porro.& ſequenti. benep vnam colũnã. & Bar.in.l.cũ à te.ff.de vi & vi arma.

l ¶ Ex lege.] i.ad ipſam matrẽ ſi nemo eſt de inferioribꝰ:vt.j.de hære. ab int.§.j.colꝓ.ix.& nõ ex iſta vt fratres vel ſorores:vt.j.eo.§.antenuptia. alios autẽ excludit ĩ hęreditate:ergo & ĩ donatiõe iſta:vt.j ꝓxi.§.fi.Ac.
m ¶ Per aliũ.]cùm multi ſint modi alienãdi:vt.ff. de publi.l.ij.&.iij.
n ¶ Euacuatur.] nam ex quo proprietas redit ad filios,patet matrẽ rẽ alienã alienare nõ poſſe:vt.ſ.ꝑ.§.&.j.de nu.§.ſi ꝙò expectet.col.iiij.Ac.
o ¶ Modis.]euacuatur repete ratione furti.
p ¶ Suſpẽſo.]No.qđ eſſe in pendenti qđ etiam præſens eſt.ſic inſt.qb. mo.ius pa.po.ſol.§.ſi ab hoſtibus.&.ff.de vſufr.l.ſed & ſi qs ſtipuletur. §.j.arg.cõtra.ff. ſi cer.pet.ita q;.&.l.cũ ad ꝑſens.&.l.reſpiciendũ. & inſtitu.de verbo.oblig.§.conditionales.& faciunt hæc ad id qđ diximus inſti. quib.mo.ius pa.pot.ſolu.§.ſi ab hoſtibus.Accur.

Præſens aliquãdo ſuſpẽſum eſſe dicit.

q ¶ Superſtites.] ſ.poſt mortem matris:qa tũc vſusfructus reddit ad proprietatem:vt.ſ.proxi.§. Idem ſi aliâs ſit finitus:vt inſtitu.de vſufru. §.finitur. & hoc eſt verum per hanc conſtitutionem, etiam ſi vnus tantùm filius ſuperſit: quia in totum vacuatur alienatio: aliud per aliam aut.vt.j. de nup.§.quoniam infirmas.
r ¶ Reſpiciente.] ſ.lege. [s ¶ Si quid egerit.] i.alienauerit.
t ¶ Omnes.]hodie etiam ſi vnus:vt.j.de nup.§. quoniam infirmas.

Non exiſtentium.

firmus nõ in totũ sed secũdũ pactũ nõ existentiũ [a] filiorum qđ nos introduximus [b] primi, & statuimus nup de hoc scribentes legẽ [c]. Et secundùm quandã qdem partẽ erit cõtractus firmus, scđm quandã verò infirm [d] apparebit: hoc est scđm hoc qdem qđ pmanet apud matrẽ occasiõe pacti filiorũ nõ existentiũ valebit: secũdùm hoc verò qđ trãsmittitur ad filij successores, infirmus erit: vt si mater sola filio succedens inueniat, oĩs cõtractus rursus firmus erit. ¶ Quia verò cõtra binubos pœnæ cõmunes [d] & viri sunt & mulieris: ille [e] quidẽ in dote [f] ad secũdas veniẽs nuptias periculũ sustinebit: hęc aũt [g] in antenuptali seu propter nuptias donatione [h]. Et hæc lex in vtraq; sit posita pson, hæc & de electiõe & de alienatione & de lucro sanciẽs.

¶ Mater filio in bonis omnibus excepta antenuptiali donatione succedit: nubat secũdò uel nõ antiquis cõstitutionibus non obstantibus, & rationibus pluribus comprobantibus. Bar.

¶ Cùm igitur [i] reliquum sit cogitare de hæreditatibus filiorum, p quo etiam præsens est dubitatio [k] oportere credimus generali lege & præsentẽ quæstionem dirimere & determinare, & in futuro mouendis omnibus [l] decisionem dare. Et sancimus alias res post antenuptialem [m] donationem ad filios venientes, siquidem filius masculus aut fœmina fortè testetur secũ dùm legem venire ad scriptos hæredes: hic matre nõ prohibita scribi à filio hærede, sed etiã contra testamentũ ei datis allegationibus [n] si fortè filius etiã prætermiserit [o], aut irrationabiliter exhęredatam fecerit. Si verò intestatus [p] decesserit, reseruãs illius partem, siqdem habuerit filios [q] ppios ad filios venire. sin autem non habuerit quidem filios proprios, fit fratrum [r] vocatio & matris vnà cum fratribus (secundũ qđ à nobis sancitũ [s] est) ad hæreditatem venientis, & eam firmè habentis, siue ad secundas vellet venire nuptias, siue non. Nec enim maiores [t] pœnas aduersus mulieres quæ ad secundas veniunt nuptias, facimus [v]: neq; ex hoc eas ad necessitatem deducimꝰ amaram, & nostrorum temporũ indignam, vt metu castarum nuptiarum (licet secũdæ sint) ab his quidem abstineant, & descendant ad quasdam interdictas permistiones, & forsan etiam ad seruorũ [x] corruptiones: & quoniam non [y] licet legaliter castè viuere [z], contra leges luxurientur [a]. Nequaquã igitur hoc valere volumus, neq; in quinto libro Codicis agnouimus nostræ pietatis positam cõstitutionem [b] decernentem de hæreditatibus filiorũ quos matres ad secundas nuptias venientes [c] vide runt præobeuntes [d]: neq; in sexto libro eiusdem conscriptionis [e] sub titulo [f] Tertulliani [g] qui [h] de mulieribus disputat secundis quidem nuptijs iunctis, ante secundam tamen copulationem filios amittentibus: sed vocetur ad filij hæreditatem modis omnibus mater cum fratribus, & hanc habeat firmè [i], nihil ex secundis lædenda nuptijs. qđ & in subiecta quæstione [k], quę legem hanc mouit obtineat: & mater [l] vnà cum filia succedat hæreditati, aut etiã succedens [m] hanc irrefragabiliter habeat: nihil ex spe secundarum lędẽda nuptiarum, sed domina eiusdem hæreditatis cum filia absolutè [n] consistens. ¶ Optimum [o] itaq; est atq; laudabile, & dignum oratione, vt mulieres ita se honestè tractent, quatenus quæ semel ad virum [p] venerũt, seruent inuiolatum morientium torum. & huiusmodi † mulierem & mirabilem pariter & laudamus, & non procul à virginitate [q] ponimus.

¶ Sin autem non valuerit [r] (cùm forsitan & iuuenis [s] hoc nõ patiatur [t], nec possit contra feruorem [v] naturę resistere [x]) non est torquenda propter hoc: nec interdicendæ sunt ei communes leges: sed ad viri alterius veniat nuptias honestè, & omni luxuria abstineat: & fruatur successione filiorum. Sic enim eos [y] adhuc amplius diliget, & non quasi quosdam odibiles respiciet, pœnis subdita amaris. Sicut enim patres si ad secundas veniunt nuptias, non fraudamus filiorum suorum successione, nec quę libet est lex aliquid tale dicens: sic neq; matres priuabimus filiorum successione, si matres ad virum veniant secũdum, licet ante nuptias secundas, aut post secundas filij moriantur. Alioqui ex absurditate legis, licet præmoriantur filij omnes non relinquentes filios aut nepotes, nihilominus suppliciũ [z] manet & non succedit eis mater, nec si sine filijs moriantur: sed inhumanè ab eorum expellitur successione, frustra quidem pariens, frustra simul & nutriens, propter legales nuptias [a] subiecta pœnis: & succedent quidem illis aliqui ex longa cognatione: mater autẽ

a ¶ Nõ existentiũ.] Vt si fiat pactũ liberis extantibus de tota donatiõe lucrãda. Item eis nõ extantibus de tertia, & extant: tũc totũ habet si nubit scđò, & totũ perdit ratione pprietatis: si moriãtur oẽs filij lucrãtur tertiam scđm vires pacti qđ est factũ filijs nõ extantibus: vt dixi. s. proxi. §. in fi.

b ¶ Introduximus.] i. nullus ali⁹ Imperator.

c ¶ Legem.] vt. s. §. prospeximus. in fi.

d ¶ Quia verò.] cõmunes. sic. j. de nup. §. si verò expectet.

e ¶ Ille.] scilicet vir.

f ¶ Dote.] i. lucro dotis qđ habebat ex pacto.

g ¶ Hæc autem.] scilicet fœmina.

h ¶ Donatione.] subaudi piculũ sustinebit.

i ¶ Cùm igitur.] qa vidimus de prima parte & secunda rubricę: igitur de tertia videamus.

k ¶ Dubitatio.] vt s. e. pxi. s. & non solùm. Acc.

l ¶ Omnibus.] s. similibus qstionibus. sic. s. tit. j. §. j. Nã de ea dicit specialiter. j. eo.

m ¶ Antenuptialẽ.] i. pter antenup. dona. nã de ea dicitur specialiter. j. eo. §. antenuptiali.

n ¶ Allegatiõibus.] in quarta iure isto: vt. s. tit. j. §. si quis aũt. hodie tertiã: vt. j. de trien. & semis §. j. col. ix. sed qdam intelligunt augmentũ in filijs tantùm esse, & nõ in ascendentibus.

o ¶ Prætermiserit.] qđ p exhęredatione habetur: vt instit. de exhære. lib. § pe.

p ¶ Intestatus.] qđ fit sex modis. qđ dic vt isti. de here. q ab intest. j. rñ.

q ¶ Filios.] hac appellatione oẽs descendẽtes cõtinentur: vt. ff. de ẏb. si. ol. liberorũ [a]. licet vulgariter tm̃ prio gradu cõstituti cõtineant: vt inst. q da. tu. pos. §. fi. sic accipit: vt hîc, & j vt exact. instã. do. in prin. col. vij.

r ¶ Fratrũ.] appellatiõe fratris & soror cõtinet: vt. s. e. §. j. & est hoc verũ nisi sint ingrati qđ ẽ tribus ex cãis: vt. s. de nupitijs. §. ingratitudinẽ.

s ¶ Sancitũ est.] s. vt cũ fratribus vocet in virilẽ cũ sororib⁹ in vnã dimidiã: in altera verò dimidia oẽs sorores: vt. C. ad tertul. l. fina. & instit. ad tertullia. §. pe. sed hodie innouat. nam cũ oĩbus vocat in virilẽ: vt. j. de nup. §. qm̃. & j. de hære. ab intesta. §. si verò cum ascẽdentib⁹. col. ix. Ac.

t ¶ Maiores.] alãs ad maiores.

v ¶ Facimus.] i. ponimus. s. quasi nõ venirẽt.

x ¶ Seruorum.] corruptiones. quod valde est illicitum: & ideo acrius puniendũ: vt. C. de mulie. quæ ser. l. j. Accursi.

y ¶ Licet.] i. nõ possũt cassè viuere si legaliter viuãt. i. si secũdò nubãt & ideo luxuriant: vel dic secũdò nõ nubẽdo.

z ¶ Viuere.] s. secũdò non nubendo.

a ¶ Luxuriẽtur.] cũ seruis, vt dixerat: vl̃ etiã mulier cũ alia fœmĩa vt C. đad. l. fœdissimã. sic. j. vt nõ lux. cõtra na. co. vj.

b ¶ Cõstitutionẽ.] vt C. đ se. nu. l. fœmię. §. fi.

c ¶ Veniẽtes.] iam eñ venerãt ad scđm virum.

d ¶ Præobeũtes.] i. ante se morientes. Accursi.

e ¶ Conscriptionis.] scilicet Codicis.

f ¶ Titulo.] no. sufficit allegare titulũ. & facit ff. de polli. l. j. §. si quis.

g ¶ Tertulliani.] vt. C. ad tertul. l. mater. Accu.

h ¶ Qui.] s. titulus Ac.

i ¶ Firmè.] supfluũ est dicere illas duas leges hîc corrigi q̃ tam expĩsè hîc corrigunt. sed videt q illa. l. fœminę. non sit corrẽcta. Nã & illa permittit matri succedere. Sed dic q p illam nõ habebat firmè: sed cogebat̃ filio supstiti dimittere. sed p hãc cõstitutionem firmè habet tamin pprietate quã in vsufructu: & tam in paternis q̃ in alijs: vt. j. de nupti. §. hinc nos. sed hodie pro parte corrigunt̃: vt. j. de nup. §. hinc &. §. seq. Ac.

k ¶ Quæstione.] vt. s. eo. §. nõ autem. Ac.

l ¶ Mater.] Gregoria.

m ¶ Succedẽs.] s. sola si nõ supsit filiaq̃ nolit.

n ¶ Absolutè.] id est indubitanter.

o ¶ Optimum.] sic. j. de nuptijs. §. soluto.

p ¶ Virum venerũt.] i. semel habuerũt virũ.

q ¶ Virginitate.] differũt em̃ incęlesti ordine.

r ¶ Non valuerit.] s. morientium seruare torum inuiolatum.

s ¶ Iuuenis.] sic. ff. mã. l. si verò nõ remunerãdi. §. si adolescens. sic. C. de bo. quæ lib. l. fi. Accursi.

t ¶ Nõ patiatur.] aĩs est sine nõ: & vtrũq; legi potest. s. nõ patiatur & patiatur.

v ¶ Cõtra feruorẽ.] qđ esset philosophię: vt j. quib. mo. natu. effi. legi. §. illud. colla. vj.

x ¶ Resistere.] Melius est enim nubere quàm vri: vt dicit Paulus.

y ¶ Eos.] s. filios quos habuerit ex primo matrimonio.

z ¶ Suppliciũ. i. pœna.

a ¶ Nuptias.] qđ non debet esse: vt. C. de adu. l. gracchus. Accur.

Præteritus p exhæredato habetur.

a Adde tex. in. l. qui filiabus. &. l. qui quartã. §. fi. &. l. liberorũ. ff. de lega. j. & Albe. de rosa. in. l. quisquis. versic. item queritur. C. ad. l. iu. maiesta.

† Vnde Paulus. j. ad corint. c. v. Viduas honora q̃ verè viduæ sunt. Iuuenes feruori naturæ resistere non possunt.

Titulum allegare sufficit.

Nubere est consultius quàm vri.

a ¶ Colligentes.] nunc quicquid dixit à.§. cùm igitur, vſq; huc, breuiter comprehendit. Accurſi.

b ¶ Diximus.] vt.ſ.eo. quia verò. [c ¶ In dote.] vt qlibet admittat ſcdò nubens ſiue vir, ſiue vxor. [d ¶ Quæſtiões.] vt ſi q̃ratur an mater ſuccedat filijs? Rñ. ſic: & ſi quæratur an pater? Rñ. etiam ſic.

e ¶ Fruatur.] ſ. pprietate: ſed vſufr. ſic: qđ dic vt. ſ. eo. §. proſpeximus.

f ¶ Sed hoc filiorũ.] 10 quos habuit ex primo matrimonio.

g ¶ Pars.] nũc cautè reſpondet cuidam allegationi quam poſuit. ſ. eo. §. verumtamen.

h ¶ Quæ.] ſ. oĩa p̃dicta.

i ¶ Híc.] i. qđ cautum eſt hac. l. Accurſi.

k ¶ Alíud.] hîc eſt expe 20 dita rubrica: ſed adhuc ponit duos caſus pręter eam: vt in hoc. §. & pxi. § illud.

l ¶ Cõſtitutionibus] vt. C. de ſecun. nupt. hac edictali. §. his illud.

m ¶ Quæ.] ſ. cõſtitutio prima.

n ¶ Vota.] & ppter hoc 30 amiſit pprietatem lucri donationis.

o ¶ Soluerent.] filij.

p ¶ Ei.] mulieri.

q ¶ Cẽteſimæ.] eſt aũt centeſima q̃ ſorti in anno ęquiparaŕ, triceſima quæ in tribus annis: vt C. de vſur. l. eos.

Centeſima quid ſit.

r ¶ Mínores.] ſiue fi- 40 lios mariti ſiue nõ: qui ſuccedebant marito.

s ¶ Veníẽte.] i. redeũte vt. C. de ſecũ. nup. l. hac edictali. §. oĩb⁹. q.d. hoc eſſet iniquũ ꝙ modo filij oĩa vẽderẽt p ea. ſ. pecunia q̃ etiã ad eos redire debet mortua matre.

t ¶ Sí quis.] ſ. maritus.

50 v ¶ Res.] ſ. in vxorẽ: & factũ fecerũt de lucrãda donatiõe ſi ipſe p̃moriatur: alŝ hæc donatio patri mariti reſtituenda eſt vt. ĩ. de ęqual. do. §. j. col. vij. Accur.

x ¶ Colligat.] quò ad immobilia nihil innouatur: cũ idẽ eſſet olim 60 quod hîc dicit: vt. C. de ſecũ. nup. l. hac edictali. §. his illud. Accur.

y ¶ Eorũ.] alŝ earũ. ſ. rerũ, alŝ eorũ ſ. prędiorũ.

z ¶ Iubet.] hîc eſt ſenſus. hęc mater talẽ p̃ſtet diligentiã qualẽ p̃cepit lex dñis exiſtentibus.

a ¶ Vſu.] i. vſufru. q.d. 70 fructuarius vtatur fruatur arbitrio boni viri vt ff. vſuf. quẽadmo. ca. l. j. & inſti. de vſufr §. finit. Vel dic ſcđm Al. qualẽ lex iubet: vt & modò dixit: vſu. ſ. exiſtente apud matrem exiſtentib⁹ dñis ſ. filijs in pprietate. ſed prima magis placet.

80 b ¶ Antiquas.] quò ad hãc: vt. C đ ſec. nu. l. hac edictali. §. hęs. & §. ſe.

c ¶ Omnes.] alŝ non p hãc cõſtitutionẽ: vt. ſ. e. §. hoc aũt. ſed corrigit. ĩ. de nup §. qm̃ infirmas.

d ¶ Legẽ.] ſ. hanc. vt. ſ. eo. §. proſpeximus.

irrationabiliter expellitur. Quapropter & ipſa ſuccedat filijs: & ſit hæc lex clemens & mitis matres filijs concilians. ¶ Colligentes[a] igitur huius legis partes, ſancimus quoniã matrem (ſecundùm quod iamdudum diximus[b]) aſsimilam⁹ patri in antenuptiali donatione: & ipſam ſuſtinere quidem pœnas ſicut ſuſtinet pater in dote[c]. in hę reditate autem filiorum ſine tergiuerſatione veniant & pater & mater ſecundùm ſubiectas vtriq; caſui quæſtiones[d]. Proinde quod patres habent, ſiue ad ſecundas venient nuptias, ſiue non: hoc etiã matres habeant: voceturq; mater ad filij hŕditatẽ, ſiue iam ad ſcđas venit nuptias, ſiue poſtea veniat.

¶ Mater filio non ſuccedit in lucro antenuptialis donationis ſuperſtite filio, immiſtionis ratione ſublata: his obtinentibus in præteritis caſibus & pendentibus. Bartol.

¶ Antenuptiali verò donatione, ad ſecundum veniens conſortium neq; ſecundum quantum hæres exiſtet filij, fruatur[e]: ſed hoc filiorum[f] ſit ſolùm lucrum, eis à lege datum, & non videatur eſſe pars[g] hæreditatis filij, ſed adhuc antenuptialis donationis nõ abijciens naturã. Quę[h] cõpetit tenere etiã circa eas quæ nũc iã ſunt viduatę mulieres, & pprijs ſucceſſerunt filijs: & quę nõdũ ad ſcđas veniũt nuptias, licet poſtea veniant. Qđ igit hic[i] habeť: ſic omni tẽpore ſanciatur.

¶ Mulier ſecundò nubens, donationis proprietatem amittit: & ſi in immobilibus rebus conſiſtit, recipiet eas. ſi verò in mobilibus, recipiet cautionem niſi uir ſubſtantias habeat: hîs obtinentibus & in permiſtis rebus. Bart.

¶ Aliud verò[k] quidam occaſione ſecundò nubentium mulierum & antenuptialis donationis, adijcere prioribus, bene ſe habere credidimus. Priſcis nanq; conſtitutionibus[l] præbentibus electionem mulieri quæ[m] ad ſecunda vota[n] deſcendit, ſi vellet accipere antenuptias donationem, ſecũdùm qđ ei permittũt pacta, & exponere filijs cautionem quia moriens hæc reſtituere t: ſiue cùm nõ valet dare cautionem, aut nollet forte, manerẽt quidem res apud filios antenuptialis donationis: ſoluerent[o] autẽ ei[p] etiam tertiam partem centeſimę[q] vſuræ: nos ex quęſtionum emergẽtiũ varietate moti, qm̃ inuenimus minores[r] in hoc periculũ patiẽtes antenuptiali donatiõe in pecunijs exiſtẽte: & alios aurũ q̃dem nõ habẽtes, coactos aũt omnia paterna vendere quaten⁹ exolueret antenuptialis donationis debitum, ad eos vtiq; ſcđm legẽ antenuptiali donatiõe veniẽte[s] ꝓpterea iudicauim⁹ oportere hũc dari ordinẽ cauſę vt ſi qs[t] contuleritres[v] ſcđm antenuptialẽ donationẽ: ſiqdem oẽs immobiles ſint: maneat harũ vſus apud matrẽ: & ipſaeũ colligat[x], & nõ reſpuat: neq; exigat filios ꝓ harũ ęſtimatione vſuras: ſed & diligentiã earum[y] habeat, ſicut lexiubet[z] vſu[a] qdẽ exiſtentib⁹ dñis: & cuſtodiat eas ſcđm leges ãtiquas[b] filijs ſupſtitib⁹: aut ſi oẽs[c] moriãť ſcđm nr̃am legẽ[d] veterẽ in caſum qdẽ nõ exiſtẽtiũ filiorũ, matri: reliquũ v̂ò filiorũ hŕdib⁹ cõſeruãdũ[e].

¶ Si aũt oĩs[f] forte conſiſtat in pecunijs aut alijs mobilib⁹ reb⁹ ante nuptialis donatio: tertiã vſurarũ partẽ ꝑcipientẽ matrẽ cũ cautiõe iam definita, nõ exigere à filijs aurũ: niſi forte idonea[g] ſit viri ſubſtãtia, & habeat aurũ & argentum & veſtẽ, & quicqd cõſcriptũ[h] fuerit matri. tũc em̃ electionẽ matri dabimus ſiue voluerit res ꝑcipere & ꝓbere cautionẽ: ſiue iſtã quã dixim⁹ vſuram accipere & ſcđm priores leges[i], & ſcđm nr̃am[k]. Si verò ꝓmiſtę ſint res & donatio antenuptias aliud quidem in pecunijs, aliud verò in ĩmobilib⁹ habeat reb⁹: ĩmobilia q̃dem modis oĩb⁹ manere apđ matrẽ, vt alimẽtũ habeat inde: porro de mobilib⁹ hęc valere quæ ſancimus prius ſi eſſent in rebus mobilibus omnia antenuptialis donationis conſiſtentia.

¶ Pactis inter uirũ & uxorem de lucrãdo appoſitis, mulier quæ nihil omnino de dote dedit, nihil de donatione lucrabitur. quæ uerò partem dedit, partem lucrabitur donationis. Barto.

¶ Illud quoq; dudũ acerbè q̃dem ſancitum eſt[l], raro aũt in iudicio examinatũ, exiſtimamus oportere clara lege cõplecti, & tradere vſui & deducere ad iudicia, ꝓ cõi poſitũ adiutorio. Si em̃ cõiũgant aliq alterutris cũ dotis & antenuptialis donatiõis documentis[m]: deinde vir qdẽ antenuptialẽ prębeat donationem, mulier aũt ſcribat dotem aut ipſa prębente eam, aut dante patre, aut quolibet extraneo: poſtea appareat matrimonij tempore dos nõ data marito, ſed ſuſtineat onera[n] matrimonij, & matrimoniũ morte[o] viri ſoluatur: nõ eſt iuſtũ omnino mulierem dotem nõ dãtem marito, antenuptialẽ accipere donationẽ. Sin aũt nõ totã dedit dotem: & ipſa ꝓ tãto exigat donationẽ inquantũ dederit dotẽ. Aequalitatis† em̃ & iuſtitię ſum⁹ amatores: quã[p] in oĩb⁹ alijs, & [q] in cõſortijs[r] volum⁹ obtinere. Quapropter quæ mulier nil oĩno dat[s], nil oĩno ꝑcipiat[t]. quæ verò minus quã profeſſa

e ¶ Cõſeruãdũ.] tale quale accepit: vt. ĩ. đ nu. §. & quia parũ. in fi. Ac.

f ¶ Omnis.] ex hoc. §. colligit aut. ſed ſi aurũ quam habes. C. de ſecũ. nup. l. hac edictali. Acc.

g ¶ Idonea.] ſic. ĩ. defi 10 deiuſſ. §. qđ aũt. colp. j. Accurſius.

h ¶ Cõſcriptũ.] noĩe donationis antenu. Acc.

i ¶ Leges.] vt. C. de ſe. nup. l. hac edictali. §. his Accurſius.

k ¶ Noſtram.] ſ. hanc pręſentem. Accurſi.

l ¶ Sancitum.] qđ ſan 20 citum non habemus.

m ¶ Documẽtis.] i. inſtrumẽtis. ſic dicta: quia veritatem docent. ſic accipit. ĩ. de fide inſtr. §. in pleriſq; locis colp. vj. nã hinc inde facta erat promiſsio, ſed nõ donatio.

n ¶ Onera.] vt alere eã & ſeruientes ei: vt. ff. ſolu. 30 mat. l. ſi cũ. §. ſi aũt. qđ eſt iniquũ: vt. ff. de cõdi. cau. da. l. ſi donatari⁹. §. j.

o ¶ Morte.] q̃ omnia etiam ſoluit. ĩ. de nup. §. deinceps.

Mors omnia iura reſoluit.

p ¶ Quam.] alŝ quandoq; alŝ quã. & tũc dic quam. ſ. æqualitatem.

q ¶ Alíjs.] ſ. cõtractib⁹ 40 & iudicijs: vt. ff. de re. iur. l. nõ debet. Arg. contra. ff. de ferijs. l. fi.

r ¶ Conſortijs.] i. matrimonijs de qbus agit: & hoc debuit præmittere. Accur.

s ¶ Dat.] nomine dotis vel aliud pro ea.

t ¶ Percípiat.] hoc ſic 50 intelligo. ſ. noĩe lucri donationis ppter nup. & hæc eſt mens huius literę. Sed cõtra. ĩ. vt exac. in ſtan. §. fi. col. vij. Rñ. ibi fuit parata dare ſed maritus noluit accipe: quare videť cõditionem impleſſe, vt ibi dicit, &. ff. de cõdi. cau. da. l. iij §. fi. 60 &. ff. de cõdi. & demon. l. iure ciuili. Alij dicunt nil recipiat, neq; donationis noĩe, neq; etiã dotem quã nõ dedit, neq; aliquod oĩno lucrũ. Sed cõtra eos eſt. C. de dote cau. l. fi. nam dos nõ data recipiť: & reſpondet eã correctã p̃ hanc. Item 70 c cõtra. ĩ. de tẽpo. nõ ſol.

† Cõcor. c. fi cliẽtu l°. de alie. feu. col. x.

pe.§.generaliter.Rñ.hanc correctã ꝑ illam.vel dicunt hoc verũ nisi præscriptio tpis interueniat vt in dictis duabus.ll.contrarijs dicit.Item cõtra.j.de nup.§.si quis.Rñ.illud ꝓpter delictũ mariti.Item cõtra j.de exhibẽ.& intro.reis.§.qm.colſ.v.ied illud pietatis causa dicũt.Nam vni' felicitas alteri ꝓdest:vt.C.de nup.l.fi.sed vtrũq; horum duorũ cõtrario rum recipit modificatio
nem hodie: vt.j. vt liceat matri & auiæ .§. qa verò legem dudum.
10 col.viij. Itẽ contra.j.de exhi.§.fi.sedibi expresse voluit relinquere.Itẽ cõtra.C. vnde vir & vxor. l.j. vbi etiam in totum vxor succedit viro: sed ibi nõ est q obijciat hoc mulieri:cũ nullus sit legitimus successor. sic.ff. de inof.test.l.posthum'.
20 §. si qs ex his.Sed quid erit econtra mulierẽ dãte dotem, maritus non dat donationẽ. Rñ. idẽ nam ęquitatis&c.vt hîc dicit:nõ tñ dico q̃ tenea tur maritus vxori sic da re donationẽ vt fruatur mulier ea: qa cũ tm̃ sit in donatione quantũ in
30 dote,tã nõ seruiret dos oneribꝰ matrimonij: vt j.de ęqua.do.§.j.co.vij. Quid ergo pderit mulieri.Rñ. deficiẽtibus alijs bonis mariti hasres mulier poterit vẽdicare:& licet alia sint obligata, facilè illi iuri hypothecarũ poterit renũciare:
40 vt.C.ad velle.etiã.&.l. iubemꝰ.qđ hîc nõ fit:vt j.vt imo. ante nupt.do. in prin.col.v.Accur.

† Cõcor. cũ hac rubri.& aut. ea.qm̃. vt ait, extra de vit. & ho.cle. & c. cõstitutus. cum gl.j.extra de reseri.

a ¶ Professa.] i. quam dare promisit.
b ¶ Obtulit.] i.dedit.
c ¶ Etiam hoc.] q.d. nõ solùm superior.§.sed etiam iste fuit bonum
50 augmẽtũ huic.l.prẽter rubricam.nam in ea tantùm tria continebantur quæ iam erant expedita ante hunc.§.& superiorem.
d ¶ In cãu.]s.Gregorię.
e ¶ Prograṁata.]progrãma est scriptura publica consilio sapientis
60 facta, vt patet ferè ī fi. cuiuslibet cõstitutionis huius libri.&dicitur.C. de diuer.re.l.vniuersa.
f ¶ Ditio.] i.iurisdict. sic instit. in pœmio.§.j.

¶ VT DETERMINATVS SIT NVME.&c.

† Cõcor. s. cùm in multis.de rescrip.li. vj.in prĩ. cap.

g ¶ *Ecclesiæ. Cõstãtinopolitanæ ciuitatis. Accursi.*
70 h ¶ *Ecclesiarũ.sub dicto patriarchatu cõstitutarũ. Et ita est hæc lex localis. sic aliàs.j.de eccle.re.imo. ali.§.fi.coll.iiij.& j.de tabel.§.fi.col.iiij. & econtra quædã ualent aliàs sed non ibi:ut.C. de ijs qui ad eccle. confu.l.fi.j.respon.*

i ¶ Vdũ. Tuã.loquitẽ epiphanio patriarchæ al-
80 mæ vrbis constãtinopolitanæ.
k ¶ Patriarchas.] antecessores tuos.
l ¶ Mensura.]s.nõgẽti quinquaginta: vt.C. de sac.san.eccle.l.non plures.

m ¶ Disposuimus.]in quadã lege greca:& pars sententiæ illius est in d.l.C.de sac.san.eccle.l. nõ plures.nam & alia multa in illa continebantur:vt patet in hac litera.illud fatuũ est dicere quòd loquatur hic de illa.l.non plures.cùm illa non sit Iustiniani.

n ¶ Bonũ.] nam omne qđ est nimiũ, vertit in vitiũ:vt hîc,&.j.de rese. sacri pa.§.fi. colla.iij.&
10 j.de men.or.cle.coll.iij. in prin. nisi in casu illo: & ideo dicit penè vt imperatorem donare ecclesiæ:vt.j.de non alie.§.finimus.colla.ij.
o ¶ Diaconissis.]ordo est mulierũ quę nõ possunt dicere euãgelium. Sed nũqd in illa maiori
20 ecclesia stabãt mulieres cũ maribus. Rñ.non:vt j.de mona.§.cogitandũ. col.j.federãt monasteria fœminarũ q̃ recipiebãt sustẽtationem à maiori ecclesia:vt.j.e.§.in alijs.
p ¶ Matrem.]sic.C.de sac.san.ec.l. iubemus.§. j.in fi.
30 q ¶ Inquisitionẽ.] vt non oporteat nos oĩ die de hoc cogitare:vt.s. de hære.& fal.§.j.
r ¶ Venerabilibus.] s.domibus.Accursius.
s ¶ Quantos.]i.quot. & sic dicas inferius.
t ¶ Jis.] locis venerabilibus.
40 v ¶ Cõstituta.]hoc cõtinuaẽ.j.& ꝓmãerint &c.& qđ est hîc in medio,cãcellãdũ est.vl dic si quisaũt.s.ecclesię ędificator.& qđ dicit extẽdenti nõ sufficiẽtẽ.q.d. plures etiam posset pati q̃ habeat.Vel dicsi quis autẽ.s.episcopꝰ. & de eo
50 odie vt modo diximꝰ:qa non adiecit vltra modũ & interim ędificator largiebatur nęcessaria.
x ¶ Sẽper.]i.multoties.
y ¶ Vndiq;.]scilicet factũ sunt.
z ¶ Vsuræ.].s.auctæ.
a ¶ Nouissima.]s.inopia.& subaudi superuenięs emersa ẽ tãta vt&c.
60 b ¶ Incredulitatẽ.] s. cãdẽ.s.inueniri possunt.
c ¶ Necessitate.]s.fiũt cũ nõ possint mutuãtes creditores inueniri. Accursius.
d ¶ Cõtra leges.]Leonis & aliorũ imperatorũ q fuerunt postea: vt.C. de sac.san.ecc.l.iubemꝰ.
70 & l.sancimus.Accursi.
e ¶ Indecentes.]s.fiũt cùm nõ possint creditores inueniri.Accur.
f ¶ Prædia.]rustica.
g ¶ Sufficerẽt.]s.eccle.
h ¶ Expendit.]vt qa ꝓdigus est:& ita bonis ei interdicit:vt.ff.de curat. fu.l.j.Vel dic vt insti.de
80 ijs q̃ sunt sui vel alie. iur.§.fi.Prĩa placet Accursius.
i ¶ Cogitandum.]nobis.si em̃ ꝓ causis corporalibus cogitamus &c.vt j.vt cùm de ap. cog.§.si verò liberi.in fin. colla. viij.Accur.

gationes reuerendissimis clericis, anteq̃ aurũ nõ parũ mutuũ sumat faciẽs tam hypothecas q̃ pignorũ dationes in optimis suis prędijs rusticis & suburbanis. Propter hoc igit̃ perspeximus nos met ipsos deponere ad hmõi causæ inquisitionẽ q, & agnoscere quẽamodũ priꝰ se habuerit: quidq; lõgitudo temporis adinuenerit. Inuestigantes igitur illud vndiq;,inuenimus qm̃ singuli horum qui sanctissimas ecclesias ædificauerũt in hac felicissima ciuitate:nõ pro ædificio solũmodo cogitauerunt, sed etiam vt expẽsas sufficientes darent à se factis venerabilibus r : & determinarẽt quãtos s quidem cõpetẽs esset presbyteros ꝑ vnãquãq; ecclesiã, quantos diaconos masculos atq; fœminas & quãtos subdiaconos, & rursus cantores atq; lectores & ostiarios cõstitui: & super hęc etiã oratorij expensas definierũt:& reditus proprios dederunt sufficientes ijs t quæ à se constituta v sunt.

¶ Si qs aũt adiecerit multitudinẽ nequaq̃ penitus extẽdenti sufficiẽtem,permanserunt vsq; ad multũ tps talia conseruata:& donec hoc fuit donauerunt sctissimarũ ecclesiarũ domibꝰ quę sufficerẽt.¶ Cũ verò Deo amabiles epi ad aliquorum preces semp x respicientes ꝓtracti sunt ad ordinationũ multitudinẽ:aucta quidẽ est expensarũ qũtitas ad immẽsitatem multã: creditores aũt iam vndiq; y ,& vsurę z ,& nouissima inopia a est:neq; creditores inueniũtur ꝓpter incredulitatẽ b iam causę:sed alienationes cũ necessitate c ,& cõtra d leges & causę indecẽtes e ,& neq; ꝓpria dignitate temperatę: vt ex hac nimietate neq; prędia f neq; suburbana sufficerẽt hypothecis & pignoribus:neq; creditores propter hoc inuenirẽtur,sed ad inopiã descẽderent nouissimã:& nec ipsis ministris emolumẽtũ dare sufficerẽt g ; sed ad viam omniũ infelicissimã causa descẽderet,quatenus rerum omniũ creditoribꝰ cederet:qđ dicere etiã piget nos:& quemadmodũ non fiat prouidemus.Nam si non aliquis ferret libenter eũ qui vltra substãtiã suã expẽdit h ,quomodo nõ & de his nobis est cogitandũ i ? Nõ em̃ oportet ad mẽsurã expensarum quęrere etiam possessiones

p. Ditio.] i.iurisdict. sic instit. in pœmio.§.j.

¶ VT DETERMINATVS SIT NVME.&c.

† Cõcor. s. cùm in multis.de rescrip.li. vj.in prĩ. cap.

g ¶ *Ecclesiæ. Cõstãtinopolitanæ ciuitatis. Accursi.*
70 h ¶ *Ecclesiarũ.sub dicto patriarchatu cõstitutarũ. Et ita est hæc lex localis. sic aliàs.j.de eccle.re.imo. ali.§.fi.coll.iiij.& j.de tabel.§.fi.col.iiij. & econtra quædã ualent aliàs sed non ibi:ut.C. de ijs qui ad eccle. confu.l.fi.j.respon.*

i ¶ Vdũ. Tuã.loquitẽ epiphanio patriarchæ al-
80 mæ vrbis constãtinopolitanæ.
k ¶ Patriarchas.] antecessores tuos.
l ¶ Mensura.]s.nõgẽti quinquaginta: vt.C. de sac.san.eccle.l.non plures.

m ¶ Disposuimus.]in quadã lege greca:& pars sententiæ illius est in d.l.C.de sac.san.eccle.l. nõ plures.nam & alia multa in illa continebantur:vt patet in hac litera.illud fatuũ est dicere quòd loquatur hic de illa.l.non plures.cùm illa non sit Iustiniani.

n ¶ Bonũ.] nam omne qđ est nimiũ, vertit in vitiũ:vt hîc,&.j.de rese. sacri pa.§.fi. colla.iij.&
10 j.de men.or.cle.coll.iij. in prin. nisi in casu illo: & ideo dicit penè vt imperatorem donare ecclesiæ:vt.j.de non alie.§.finimus.colla.ij.
o ¶ Diaconissis.]ordo est mulierũ quę nõ possunt dicere euãgelium. Sed nũqd in illa maiori
20 ecclesia stabãt mulieres cũ maribus. Rñ.non:vt j.de mona.§.cogitandũ. col.j.federãt monasteria fœminarũ q̃ recipiebãt sustẽtationem à maiori ecclesia:vt.j.e.§.in alijs.
p ¶ Matrem.]sic.C.de sac.san.ec.l. iubemus.§. j.in fi.
30 q ¶ Inquisitionẽ.] vt non oporteat nos oĩ die de hoc cogitare:vt.s. de hære.& fal.§.j.
r ¶ Venerabilibus.] s.domibus.Accursius.
s ¶ Quantos.]i.quot. & sic dicas inferius.
t ¶ Jis.] locis venerabilibus.
40 v ¶ Cõstituta.]hoc cõtinuaẽ.j.& ꝓmãerint &c.& qđ est hîc in medio,cãcellãdũ est.vl dic si quisaũt.s.ecclesię ędificator.& qđ dicit extẽdenti nõ sufficiẽtẽ.q.d. plures etiam posset pati q̃ habeat.Vel dicsi quis autẽ.s.episcopꝰ. & de eo
50 odie vt modo diximꝰ:qa non adiecit vltra modũ & interim ędificator largiebatur nęcessaria.
x ¶ Sẽper.]i.multoties.
y ¶ Vndiq;.]scilicet factũ sunt.
z ¶ Vsuræ.].s.auctæ.
a ¶ Nouissima.]s.inopia.& subaudi superuenięs emersa ẽ tãta vt&c.
60 b ¶ Incredulitatẽ.] s. cãdẽ.s.inueniri possunt.
c ¶ Necessitate.]s.fiũt cũ nõ possint mutuãtes creditores inueniri. Accursius.
d ¶ Cõtra leges.]Leonis & aliorũ imperatorũ q fuerunt postea: vt.C. de sac.san.ecc.l.iubemꝰ.
70 & l.sancimus.Accursi.
e ¶ Indecentes.]s.fiũt cùm nõ possint creditores inueniri.Accur.
f ¶ Prædia.]rustica.
g ¶ Sufficerẽt.]s.eccle.
h ¶ Expendit.]vt qa ꝓdigus est:& ita bonis ei interdicit:vt.ff.de curat. fu.l.j.Vel dic vt insti.de
80 ijs q̃ sunt sui vel alie. iur.§.fi.Prĩa placet Accursius.
i ¶ Cogitandum.]nobis.si em̃ ꝓ causis corporalibus cogitamus &c.vt j.vt cùm de ap. cog.§.si verò liberi.in fin. colla. viij.Accur.

a ¶Sed ex ijs.] f.possef sionibus.Et no.q̃ q̃ hoc seruaret paup non esset.

b ¶Reliquis.]al's reliquas oēs& tūc repete in alijs p̃ reliquas oēs venerabiles domos.Accur.

c ¶Schemate.] .i. ordine siue dignitate.Acc.

10 d ¶Sācimus.] quę in hac consti.diximus.

e ¶Tēpore.] f.futuro.

f ¶Numerus.]nongēti quinquaginta vt.s̄. in prin.dixit Accur.

g ¶Ecclesia.] f.pri' sanctæ Sophiæ q̃ est maior ecclesia.

h ¶Verina.]proprium nomen.Accu.

i ¶Ecclesijs.] f.tribus.

k ¶Consistentes.]hic no.q̃ vnus vicē duorum gerere nō possit.sic.ff.de pac.l.si plures.Itē no.q̃ quidā libri non habent plus in hac cōstitutione. & quidam habent tres colum. sed non legitur.

Vicem duorūvn' gerere nō potest.

30 l ¶Quoniā.]respondet tacitæ quæstioni.

m ¶Illud quoq̃.]No. q̃ nō debet clericus transire de vna ecclesia ad aliam.qđ non seruatur.

De vna ecclesia ad aliam clericus trāsire nō debet.

n ¶Contradicere.] Not.arg. p̃ episcopo vel p̃lato q̃ liceat ei reclamare à literis dñi papæ vt.C.si cōtra ius vel vtili.public.l.& si legibus. sed pōt dici q̃ hīc non à principe,sed ab alio nomine principis erāt missę;si autem cōstat literas esse principis,recipiēdæ sunt,sed secunda iussio debet expectari vt.C.de man.prin.l.j.&.j. de māda.prin.§.deinde competens.col.iij.

† Aliâs, Sphraciò.

† aliâs, Irenes.

(hocenim simul ad auaritiam impietatēq̃; pducit) sed ex ijs a quæ sunt,expēsas metiri. Quapropter cōpetenter etiā de his sancim⁹, & immēsitatē excludim⁹,certæ medicinę cām tradentes. ¶Sancim⁹ igit̄ eos q̃dem q̃ hactenus sunt in eadē sanctissima maiore ecclesia & reliqs b oībus venerabilib⁹ domibus reuerēdissimos clericos,& mulieresdiaconissas,& hostiarios manere in quo sunt schemate c nō enim qđ est minuentes,hæc sancimus d.reliquo verò tpe e nulla fiat ordinatio,donec ad antiquum numerū institutū ab ijs qui sanctissimas ecclesias ædificauerūt,reuerē dissimorū clericorū quātitas redigatur. ¶Sed qm̄ pridē etiā reuerē dissimorū clericorum sanctissimę maioris ecclesiæ regiæ nostræ ciuitatis determinat⁹ est numerus f, & valde breuis erat: vtpote vna existente sctissima ecclesia g: post ea verò & venerabilis domus sanctæ glorioseq̃; virginis & Deigenitricis Mariæ iuxta sanctissimæ maioris ecclesiæ vicinitatem posita ædificata est à piæ memorię Verina h: & veneranda dom⁹ sancti martyris Theodori à Sporcatio † glorioſæ memoriæ dedicata est: erat aūt etiā venerabilis dom⁹ sanctę Helenę †: quę sanctissimę maiori ecclesiæ copulata est: ꝓpterea redigere numerū ad antiquā figurā impossibile est. Non enim suffi cient tantis ecclesijs i pauci consistentes k: qm̄ l qm̄ nō ꝓprios clericos,neq; matres habent basilicas,sed communes sunt & sanctissimæ maioris ecclesiæ,& earū oēs circūeuntes,secundū quendā ordinem & circum, ministeria in eis celebrāt: deinde etiā plurima multitudine,& ex antiquis hæreticis ad sanctissimā maiorem ecclesiam deducta,gratia quidē magni dei & saluatoris nostri Iesu Christi,labor⁹ aut immutationib⁹ nostris oporteat plures quā à principio ad præsens officij ministerium definiri: quapropter sancimus nō vltra sexagīta quidē presbyteros in sanctissima maiore ecclesia esse,diaconos aūt masculos centū & quadraginta fœminas: sub diaconos verò nonaginta,lectores aūt centū & decem cantores vigintiquinq;:ita vt sit omnis numerus reuerendissimorū clericorū sanctissimæ maioris ecclesiæ in quadringentis vigintiquinq;: & supra centū existentib⁹ ijs qui vocātur ostiarij. In sanctissima siqdem maiori ecclesia huius felicissimæ nostræ ciuitatis tres venerabiles domos vnitas ei,tanta clericorū sit multitudo:nullo qdem horū qui nunc sunt excludendo: licet multò pluriū sit numerus ab ijs qui à nobis nūc determinati sunt:nullo autem decętero adijciendo in vnoquoq; ordine in ijs qui nūc sunt: donec ad hunc numerum mensura redigatur. ¶Illud quoq; m adijciendum est vt quod hactenus nō decenter fiebat,nequaquam in republica geratur,id est multos reuerēdissimorum clericorum dedignari q̃dē in ijs q̃b⁹ ordinati sunt sanctissimis ecclesijs aut hic aut ī ꝓuincijs deseruire: ad sanctissimā verò maiorem ecclesiā & venerabilē clerū eius p̃ patrociniū quodlibet accedere: qđ de cætero fieri ꝓhibemus.Nam si sup venerabilib⁹ monasterijs prohibemus ex alio monasterio ad aliud transmigrare: multò magis neq; reuerendissimis clericis hoc permittamus lucri & negociationis habere huiusmodi horū desidē rium iudicantes.Si verò & aliquādo talē quandā migrationem tua beatitudo aut per tempora imperium fieri perspexerit:non aliter hoc agi,anteq̃ ad prædictū à nobis numerum caussa redigatur,vt migratio in officium deficientis fiat: & non supra numerum aliquid omnino excedatur.hoc enim nulla machinatione,neque ex aliquo modo fieri sinimus.Et hæc quidem de sanctissima maiore ecclesia.¶In alijs aūt oībus ecclesijs quarum expensas sanctissima maior ecclesia facit sancimus nūc quidem existentes manere similiter eos etiam sub schemate: decætero verò nullū ordinari antequā ad eū q̃ vocatur statutus vniuscuiusq; ecclesiæ (qđ antiquitus ordinatum est) ab ædificatorib⁹ ecclesiarū,presbyterorū,diaconorū masculorū atq; fœminarū,et subdiaconorū atq; lectorū,necnō cantorū & ostiariorū numerus,redigatur,& nullus in medio penitus adijciatur.Nosq; ipsi cauemus tale aliquid agere & ordinandos abbreuiam⁹:nulluſq; nostrorū iudicū tale aliqd agat nr̄am formidās legē: & licētia sit beatissimo archiepo & patriarchæ huius regiæ ciuitatis ordinationi cōtradicere n, licet iussio de palatio veniat. Nā & q̃ præcipit,& cui præcepit̄,sub ecclesiastica multa erūt,si tale aliquid egerint. ¶Sed neq; in alijs ecclesijs quæcūq; emolumentū & expēsas habent à sanctissima maiore ecclesia incompetēs est multitudinē inire ordinādorū eius: neq; transcendere de cætero constitutam à principio etiā super illis mensurā: ne forsan oēs etiā qui eas cōsequunt̄,in multitudinē incidētes immē sam,& accedētes sibimet piē agentib⁹ quæst⁹ diuidentes,& exinde vsq; ad mensurā eorum nō sufficiētes,in maximā angustiam incidant. ¶Si verò vltra mēsurā definitā sanctissimę maioris ecclesiæ siue aliarū ecclesiarum ordinet: qui p̃ tpa fuerit sanctissimæ maioris ecclesię sanctissimus ep̃s,& venerabilis eiusdem ecclesiæ œconomi erogationem ecclesiasticis præbuerint quęstibus: ipsi quoq; de sua & ꝓpria facultate prębeāt expēsam,& qui hęc expēdere eos p̃miserit beatissimus patriarcha.Sciāt en̄ quia si quid tale egerint,licentiam dam⁹ & sanctissimis patriarchis qui post tale aliquid agētes fuerint,& posteriorib⁹ œconomis, & omnib⁹ reliquis reuerendissimis clericis talia perscrutari,& facta prohibere,& indicare imperio: vt illud cognoscens prępcipiat ex substātia hęc agētiū œconomorū aut etiā permittentis archiepi hoc farciri sanctissimę ecclesiæ. ¶Quapropter ne rursus forte fiat talis aliqua rei cōfusio atq; tumultus:cā ad mensurā à principio cōstitutā redacta,tunc ordinare liceat intantū vt non transcendatur definita mēsura,neq; numerus transeat̄,aut fiat quædā circa hoc calliditas. Non enim † illud patimur omnino fieri,vt dicat̄:q̃a licentia erit ordinare quidē nō tn̄ emolumenta præbere.hoc enim est rursus ad cōfusionem efficientiū, & immensam adiectionē secūda collegia cōstituentiū.deinde etiā plurimas habebit causas circūuentionis,vt alias sibimet vias auaritię inueniāt & pro alimentorū expensis.Et hoc igit̄ agi penitus etiam sub multa quæ vocatur ecclesiastica,ꝓhibemus:maximā vtilitatem hāc esse putantes,vt sanctissima maior ecclesia neq; debitis subijciatur,neq; angustietur

† Cōcor. cū hoc tex. glo. quarta in.c.cū. M. extra de const.

¶ DE FIDEIVSSORIBVS ET MANDATORI.&c.

a ¶ Egem antiquã.]quẽ habem⁹.C.de fideiuſ.l.non rectè.quę hîc corrigitur:& noua ei adijcit:& pro parte ſeruatur,vt qui dã dicũt:quod nihil eſt:ſed dic ꝙ erat quędã lex quæ duo dicebat.Primũ vt præſente vtroq; reus primò ſit cõueniẽdus:& in hoc benè: vt.ĵ.eo.§. antiquaſi quidẽ.Scđm qđ abſenti reo non dabat ſpatium ſi deiuſſo.i ad ꝓducẽdũ
b orẽ ũ:& in hoc malè dicebat:vt.ĵ.eo.§.ſiverò ſi deiuſſor.ibi,nõ em̃ &c. & fuit hęc lex antiquior q̃ illa.C.eo.nõ rectè. vel q̃ aliæ quæ tractãt de eadẽ materia:vt pater.ĵ.proxi.

b ¶ Olim.]ſ ſancimus⁹. & accipitur ex ſequenti
2overb.neſcimus.ſic.ff.de tute.& ra.diſ.l.j.§.nunc tractemus.

c ¶ Nõ approbatã.] i.reprobatã per cõſuetudinem ei cõtrariã:vt.ff. de leg.& ſenatuſcõ.l.de quibus.§.fi.&.ĵ.de quę ſto.§.ſi verò.col.vj.

d ¶ Exquiſitas.]i.plezorũq; in iudicijs neceſſariò examinatas.nam & hodie plerę q; cauſæ ſunt de ſimili materia.

e ¶ Apparentem.]ſ. fore vtilẽ.vel dic apparet.i.ad memoriã reducit,& deplorat:vt facit vxor de marito bono mortuo,cũ minus bono
4ofit coniuncta.

f ¶ Erat enim.]interpoſitio eſt,.

g ¶ Eius.]ſcilicet antiquæ legis.

h ¶ Non diſcreta.] vt ĵ.eo.in prin. diximus.

i ¶ Augmẽto.] nã cùm duo tantũ capitula in ea continebantur:
5oin hac conſtitutione in finita ſunt:vt.ĵ.cod. per totum.

k ¶ Sí quís ígitur.]qa legem antiquã volum⁹ reformare:igitur &c.

l ¶ Crediderit.]ſ.mutuando aurũ,vt ſequitẽ. Sed quid ſi in alio contſtat mutuum quàm qđ
6opondere,numero,menſura conſiſtat ?vt .ff.ſi cer.pet.l.ij.Vel quid ſi alius contractus ſit vbi poſſit fideiuſſor accedere:vt.ff.e.l.j?Reſpõ.ſemper locum habet quod hîc dicit:vt.ĵ.eo.§.nõſolũ.&.§.abſolutè. &.§.ſi militer.&.ff.ſicer.pe.l.j.

†aliás revocare.

7om ¶ Fideiuſſorẽ.]No.differẽtiã inter iſtos.nã fideiuſſor & ante obligationẽ &poſt accipi põt:vt inſt.e.§.ij.Mãdator tatũ ante:niſi in caſu:vt ff.mãda.l.ſi verò nõ re.§.ſi poſt.&.§.planè.&.§.cũ qs.Spõſor q ſpõtè ſine rogamine ꝓ alio intercedit:qa & iple habet actionẽ mãdati:vt.ff.mã.l.ſi pro te.aſs eſt.l.q patit.licet M.dicat ſpõſorẽ pro cõſtituẽte ſe debere poſitũ eſſe:& in his trib⁹ locũ habet hæc cõſtitutio.Idẽ dico de cõſtituẽte q tiñ poſt obligationẽ accipit:vt.ff.de cõſti.pe.l.j.ad inſtar fideiuſſoris: vt C.de cõſti.pe.l.fi.Quid in expromiſſore q.ſ.ꝓmittit alio nõ obligato ꝓ quo obligat:vel ẽt nũc liberãte eũ:vt.ff.de do.l.& elegãter.§.ſeru⁹ pactionis?Rñ.nõ habet locũ hæc cõſtõ:cũ nõ poſſit dici cõtra eũ cõtra quẽ agere nõ põt eſſe negligẽs:vt.C.de an.exce.l.j.§.fi.Itẽ qđ ſi pricipaliter ſe
8ore cõſtituit debitorẽ:vt fit tota die?Rñ.refert an nouet alteri⁹ obligatio, qđ fieret ſcđm vetera iura,ſemp mutata ꝑſona:vt.ff.de ac.& ob.l.obligationũ ferè.§.fi.& iſtu.q.mo.tol.ob.§. ꝓterea.hodie hoc exꝑſſo,nõ aliâs:vt C.de no.l.fi.& tũc nõ habet locũ hęc cõſtõ rõne dicta i ſupiori. q.anverò nõ fiat,& tũc locũ habet:cũ eadã ſit rõ hui⁹ & fideiuſſoris:vt.ff.de ver. ob.l.à titio.ĩ fi.&.ff.ad.l.aql.l.illud.Itẽ ęqtatis ſum⁹ amatores:vt.ſ.ti.ij. §.fi.&. C.de cõſti.pe.l.fi.hæc gl.locũ habet quãdo vn⁹ poſt aliũ obligat.

a ¶ Accedat.]hîc corrigit qđ eſt in.C.e.l.nõ rectè.&.l.mater.&.l.ſi alie

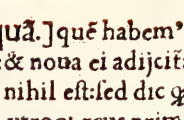

Egẽ antiquã[a] poſitã q dẽ oli,[b] vſu verò (neſci m⁹ quẽ admodũ) nõ approbatã[c],ꝓ cãs aũt ſem p exq ſitas[d] atq; neceſſarias apparẽtem[e],rurſus aduocaret,& ad ſtietur perpetuo ędificio,ſed ſemper abundet.Sicut enim de his expenſam determinauimus:ita congruet pro tempore ſanctiſſimũ patriarcham & reuerendiſſimos œconomos cõſiderare vt aliæ expenſę quæ fiunt ex eccleſiaſticis q̃ ſtibus,circa pios erogentur actus & Deo placentes,& illis hæc miniſtrentur qui pro veritate egẽt, et nõ habẽt aliũde alimẽtorũ occaſionẽ.Hoc enim dominũ deũ placat: & nõ in patrocinijs & ſtudijs hominũ eccleſiaſticas expẽſas hominibus locupletibus diſtribuãt: & ideo inopes neceſſaria non mereãtur.Sciant autẽ Deo amabiles œconomi,& qui nũc,& p tẽpora futuri ſunt:qa ſi qđ præter hęc egerint,& diuinis ſupplicijs ſuliacebunt,& ex ſua ſubſtãtia indẽnitatem ſanctiſſimæ procurabũt eccleſiæ. ¶ Beatitudinem igitur tuam quę ab initio & ex infantili penè ætate in ſacro omni ordine & ſchemate ſanctiſſimam ordinauit eccleſiam,ex ſacrato vtique genere deſcendentis,hæc cuſtodire cõtinuè ſancimus: ſcientẽ quia nõ minor nobis cura eſt horũ quæ ſanctiſſimis eccleſijs proſunt, quàm ipſius animæ.

TITVLVS IIII.

De fideiuſſoribus,& mandatoribus, & ſponſoribus, & ſolutionibus.

¶ *Reo abſente primò fideiuſſor eſt conueniendus:dilatione ſibi ſtatuta ad reum repræſentandum,lege antiqua non obſtante.Bar.*

Impe. Iuſti.a.Ioanni gloriſ.ſacrorũ ꝓto.ꝑfect.

b ¶ Probet ígitur.]vulgariter dicit.q.d.experiatur an poſſit repræſen
8otare reum vel non.

i ¶ Det tempus.]ſ.ſex mẽſium ſecundùm quoſdam:vt.C.eo.l.ſancim⁹. vel melius pro arbitrio iudicis:vt.ff.de iu.deli.l.j.in fi.qđ erit in.xx.miliaribus diurnis:vt.ff.ſi quis cau.l.j.vel erit arbitriũ ſecundũ cõtinentiam prouinciarum:vt.ĵ.vt omnes obedien.iudi.§.ſi verò alter.collat. v.&. C.de dila.l.j.

k ¶ Príus.]hoc dicit Azo verum,quãdo negat ſe fideiuſsiſſe:quod nihil eſt:imo etiã cùm conſtet:vt hîc,&.ĵ.de duo.re.in prin.col.vij.

na.q̃ oẽs leges dicunt idem. Vltimò quære hîc qđ dixi.ĵ.de duo.re.col. vij.§.j.Item nunquid huius legis beneficio renunciari poteſt?Reſpon. ſic:vt.C.de pac.l.ſi quis in conſcribendo.arg contra.ĵ.de duo.re.§.j.

o ¶ Moleſtus ſit.]petendo ab eis vt ſoluatur.Accur.

p ¶ Veniat.]ſcilicet creditor. q ¶ Receperit.]quod ſibi debetur.

r ¶ Quid enim ei.]ſcilicet creditori.

s ¶ Extraneis.]id eſt ſi deiuſſoribus.

10 t ¶ Cõpleto.]i.ſatisfacto.q.d.nihil. Accur.

v ¶ Valuerit.]ſ. creditor.

x ¶ Sumat.] Quid ſi pignus habebat à debitore?Videtur ꝙ primò debeat illud vendere: vt hîc colligit.ſed quia graue eſt etiã pign⁹ ven
2odi ꝓpter ſubhaſtatiões quæ fiunt:vt.C.de iur. do.impe.l.fi.dico contra:vt.ff.eo.l.inter eos. §.creditor.Nec dico eã correctã,licet dicãt qdã. ſ.per iſtã:cũ leges veteres in quantum poſſumus,tolerare debeam⁹: vt.ĵ.qui.mo.na.effic.ſui. §.trib⁹.col.vij.

30 y ¶ Præſẽtes.]ꝑſens reſpectu abſentis multis modis dicit.Primò qñ ſe adinuicẽ audire poſſunt[a]:vt in ſtipulationibus accipit:vt.ff.de ver. obli.l.j.ĵ.rñ.& inſtit.de inuti.ſtipul.§.item verborũ.Scđò quãdo quis
4oeſt in eadẽ prouĩcia:vt cùm de preſcrip.inter ꝑ ſentes agit:vt.C.de preſcri.lõ.tem.l.fi. Tertiò cùm eſt in iudicio:vt in productione teſtiũ quæ debet fieri preſente altera parte:vt.C.de teſti.l. ſi quando.&.ĵ.de teſti. §.pen.col.vij.Quartò ſi
5oeſt domi cuius nomine volo nunciare opus nouum:vt.ff.de dã.infect. l.iij.§. abeſſe. &.ff. qđ vi aut clã.l.aut qui aliter.§.j.Quintò vt ſi eſt in ortis etiã cũ tractam⁹ de ꝓcuratore cõſtituẽdo vt ff.de ꝓcu.l.ꝑſens.&.l. & q.Sexto mõ accipio
6ohîcſi eſt etiã i eodẽ territorio vt facilè poſſit citari:vt ar.ff.de iuriſd. om.iud.l.vlti.licet quidam dicant eum ĩ iudicio debere eſſe ꝑſentẽ: vt.ĵ.de teſti.§.pe.

†Iſte.§.ponitur pro auț.ſuꝑ.l. non rectè. C.de fide iuſ.& mã. & incipit, ꝑſente tñ vtroq; & concor.cũ hoc.§.j.in gl.j. extra eo titu.

†Aliás,& principalis &fideiuſſor:hoc omni &c. Qui dicatur præſens.

a Concor. clemen. dudum.in gl. ſuꝑ verbo preſentari. vbi etiam per domin. Cardi.de ſepulturis.

z ¶ Eí.]ſcilicet.creditori.Acc.

a ¶ Seruetur.]vt pri⁹ conueniatur principalis quàm acceſſorius,

7ob ¶ Abeſſe.]qđ dic vt modò diximus.

c ¶ Acerbum.]durum & crudele.Al.

d ¶ Alicubi,]extra territorium ius dicẽtis:vel fortè etiam intra,dũmodo extra iudicium. quod dic vt.ſ.§.j.diximus.

e ¶ Hîc.]in iſto caſu.

f ¶ Antíquæ legi.]i.ab antiqua lege cuius mentionem habuimus.ſ. eo,in prin.

g ¶ Introduxit.]in ſimili caſu vt dilatione reo data abſenti & fideiuſſori licet præſenti dari debeat.vt.ff.eod.l.ſi teſtamento.§.fi.

a ¶ Hoc.] i.in dilatione quã eis dat ad repręsentandum reum.
b ¶ Talibus.] ſ. mãdatoribus & ſponſoribus & ſimilibus: vt.ſ. eo.§.j.
c ¶ Vt illo.] ſ. principali. d ¶ Deducto.] ſcilicet ad iudicium.
e ¶ Liberentur.] fideiuſſores. f ¶ Conuenit.] interpoſitio eſt.
g ¶ Cõtra eũ.] ſ. reũ prĩcipalẽ ꝓ quo &c. & hoc dico actionibus ceſsis.

nã fideiuſſores ipſi exigẽt, dũmodo & ipſi prius ſoluãt: vt.ff. de ſolu. l. ſtichũ.§. pe. vel cõtra eũ
10 fideiuſſorẽ. ſ. debitũ dico ab eo pro quo &c. & hoc dico actionib⁹ ceſsis. & ſic ſunt ablatiui abſoluti. Et eſt facienda ceſſio ante ſolutionẽ: vl tunc vel parũ poſtea: vel multum poſtea: hoc tamẽ acto tunc in ſolutio nevt poſtea fiat: vt.ff. de
20 ſolu. l. modeſtinus.

Ceſſio qñ ſit fideiuſſori facienda.

h ¶ Debitorũ. i. ad res quæ fuerũt quõdã debitoris: nũc autem alienatæ ſunt. vnde tranſit dominium licet cũ ſua cã: vt.ff. de acq. re. do. l. traditio. &.ff. de contrahẽ. emp. l. alienatio. Sed quid ſi depoſuit vel cõ
30 modauit? Rñ. apud eun dẽ videnť eſſe: vt.ff. cõmo. l. rei. &.ff. depoſi. licet. & dever. fig. l. penes.

i ¶ Veniat prius.] ſcilicet creditor ꝓ hypothecariam actionem.

k ¶ Perſonalibus.] ſ. actionib⁹. Sed contra. j. de lit. §. ad hoc. B. & Al.
40 dicũt hoc corrigi. Ir. dicit ꝙ ibi debitor idẽq; vẽditor tenebat adhuc. Alij dicũt ꝙ ibi habebat cãm à debitore contra quẽ dicunt agi poſſe etiã prius. ſed Io. contra: qa dol⁹ actoris non nocet emptori: vt.ff. de do. excę. l. apud celſum.
50 §. ſi cũ legitima. Alij dicunt ꝙ illud locũ habet excuſſis prius bonis debitoris: vt hîc. Vel melius illud in exp̃ſſo: hoc ĩ tacito pignore: vt hîc, cũm hoc etiã iure veteri erat: vt.ff. de iure fiſ. l. moſchis. Vel dic aliter ſcđm Azo. & Ioan. vt in
60 ſumma de pi. §. damus.

l ¶ Sí ve.] ſunt duæ partes: ve pro &. q. d. & ſi pro quãuis &c. fic. j. de duo. reis. §. j. col. vij.

m ¶ Res.] ab eis vel ab alio poſſeſſas.

n ¶ Idem eſt.] quod in interceſſoribus eſt dictũ.

o ¶ Habuerit.] creditor
70 p ¶ Hoies.] ſimiles ſupradictis: vt cõſtituto.

q ¶ Ipſi.] ſ. creditores.

r ¶ Obligatos.] ex conſtituta pecunia.

s ¶ Hypothecarijs.] quid ſi reali puta hypotheca teneť fideiuſſor, cũ perſonali ſit p̃ſcriptũ? Rñ. idẽ qđ hic dicit. vnde diſtingue: qa platio ſit perſonaliũ actionum ad pſonales. Itẽ perſonaliũ ad reales. Itẽ realiũ ad reales. De primo dic qualiter reus prius, quã fideiuſſor cõueniať, vt. § j. ſ. eo. In ſecundo dic ꝙ pſonales realib⁹ præferunť: vt hic, niſi in caſu quãdo idẽ debitor tenet res: vt. j. proxi. nõ ita in fideiuſſore cõuento pſonali. nam
80 licet teneat res, nõ põt creditor eligere: cũ prĩ⁹ oporteat eum redire ad res debitorum, quas ipſi tenẽt vel alienauerũt: vt hic. In tertio dic ꝙ primõ ad res debitorũ agitur: vt hic: licet olim ſemp eſſet in electiõe creditoris tã in primo: vt. C. eo l. nõ rectè. q̃ in ſcđo vel tertio caſu: vt. C. de pignо. l. perſecutione. Azo.

t ¶ Data eſt.] vt. C. de actio. & obli. l. ſi. quæ. l. hic corrigitur: niſi in hoc caſu: vt. ſ. diſtinximus modo.

v ¶ Creditoribus.] ſtrictè pro mutuatoribus. ſic. C. de proba. l. j. alias

ceſſori aut ſpõſori & mãdatorii hoc[a] quoq; iudex. fideiuſſoribus enim & talib⁹[b] prodeſſe ſancitũ eſt, vt illo[c] deducto[d], interim cõ uẽtione liberentur[e] qui pro eo in moleſtia fuerũt. Si verò tp̃s in hoc indultũ exceſſerit, (cõuenit[f] nãq; etiãtẽpus definire iudicãtem) tũc fideiuſſor aut mandator aut ſpõſor exequatur litẽ, & debitũ exigatur contra eũ[g] pro quo fideiuſsit, aut pro quo mandatũ ſcripſit, aut ſpõſionẽ ſuſcepit: à creditoribus actionibus ſibi ceſsis.

¶ *Hypothecaria actio cõtra extraneos pignorum poſſeſſores intẽtari nõ debet: niſi prius reorum & fideiuſſorum oĩbus facultatibus excuſſis, his obtinentibus & in omnibus creditoribus & ſucceſſoribus. Bar.*

¶ Sed neq; ad res debitorum[h] quę ab alijs detineať, veniat prius an tequã trãſeat vtã ſup perſonalib⁹[k] cõtra mãdatores & fideiuſſores & ſpõſores: ſicq; ad res veniẽs prĩcipalis debitoris, ſi vel ab alio detineãtur, & detinẽtes eas cõueniẽs. ſi neq; inde habuerit ſatisfactionẽ: tũc veniat aduerſus res[m] fideiuſſorũ & mãdatorum & ſpõſorũ: idẽ eſt[n] dicere, vel ſi quoſdã habuerit[o] homines[p] ipſi[q] ſibimet obligatos[r], & ꝙ hypothecarijs[s] actionibus ſibi teneri poſsint. Cõtra prĩcipales tñ exiſtẽtes apud eos res, ſiue pſonalib⁹, ſiue hypothecarijs, mox ſiue ambab⁹ vti voluerit: omnẽ ei damus licẽtiã q̃ dudũ à nobis data eſt[t], & viã & ordinẽ in alijs pſonis caſibusq; ſancitã. Et nõ ſolũ hoc in creditorib⁹[v] dicim⁹: ſed etiã ſi qs emerit aliquid ab aliquo: deinde acceperit eũ quẽ vocant cõfirmatorẽ[x]: & moueaturĩ aliquo venditionis cõuẽtio[y] cõtra vẽditorẽ facta: nõ aduerſus cõfirmatorẽ mox emptor accedat, neq; tenẽtẽ[z] aliquid rerũ vẽditoris, ſed aduerſus venditorem prius & ſic ad cõ-

x ¶ Cõfirmatorem.] Not. eũdẽ dici fideiuſſorẽ cũ cuilibet cõtractui accedere poſſit, vt.ff. eo. l. j. idẽ & cõfirmator: qa vẽditionẽ ſiue cõtractũ cõfirmat: vt inſti. eo. in prin. & de repli. §. fi. idẽ actor ſeru⁹ dicit: vt.ff. de eui. l. illđ.

y ¶ Cõuẽtio.] i. agať ex aliquo pacto ĩ vẽditiõe appoſito ĩ ꝓ iudicium vẽditoris q̃đ venditor nõ ſeruat.

z ¶ Tenẽtem.] repete aduerſus. Azo.

firmatorẽ, & tertio loco cõtra detentorẽ: eadẽ etiã[a] hic exiſtẽte diuiſione ſup præſentibus & abſentibus, quã[b] dudũ in fideiuſſoribus & mãdatoribus & ſpõſoribus ac creditorib⁹ cã debitorum ſanciui m⁹:[c] ſimiliter obtinẽte ẽt in alijs[d] cõtractibus[e] in qbus fideiuſſores aliq aut mãdatores aut ſponſores accipiũtur: & in ipſis principalibus ex vtroq;[f], & in hæredibus eorũ & ſucceſſoribus, antiqua ſiqdẽ lex hęc valeat rurſus[g], & cũ huiuſmodi iuſtitia atq; diuiſione noſtros ſubiectos foueat.

¶ *Creditor qui á debitore debitũ recipere nõ uult, cõpellitur in ſolutũ res eius immobiles meliores recipe, ſubtili earũ æſtimatione facta, ſufficiẽti ꝓ euictione præſtita cautela quã debitori poſſibile eſt præſtare emptore nullo apparẽte: aut gẽtariorũ ſpõſiõibus ĩ ſuo ſtatu inanẽtibus. Bar.*

¶ Qđ aũt[h] deçtero humanis auxiliatur curiſi: licet qbuſdã creditorib⁹ nõ forte ſit gratũ, à nobis tñ ꝓpter clemẽtiã ſancit. Si qs enĩmu tua ueritaurũ, đbitoris ſubſtãtię credes: at ille ad reſtitutionẽ aurĩ n ſit idone⁹, ſubſtãtiã aũt immobilẽ habeat: verũ creditor ardeat[k] aurũ oĩmodo quęrẽs: illi verò nõ ſit facile neq; vlla mobilis[l] ſubſtãtia[m]: dam⁹[n] creditori licẽtiã volẽti ĩmobiles res accipe pro auro. Sed[o] ſi nec qſpiã ẽptor ĩmobiliũ ei⁹ rerũ adſit, creditore frequẽter ẽt diuulgãte qm̃ ſubiacent[p] debitoris res, & ob hoc terrẽte adire volentes emptionem: tũc in hac quidẽ feliciſsima ciuitate glorioſiſsimę noſtræ reipublicę iudices ſcđm vnicuiq; cõceſſam à lege & à nobis iuriſdictionẽ: ĩ prouĩcijs aũt gẽtiũ p̃ſides prępărẽt ſubtili æſtimatiõe facta rerũ debitoris dari[q] ſcđm quãtitatẽ debiti poſſeſsionẽ ĩmobilẽ creditorib⁹ cũ tali cautela,[r] cũ qua debitor dare poſsit.[s] Rerũ verò datio ſit hmõi: q̃cũq; qdẽ meliora ſunt, dentur[t] creditori: q̃ verò deterio-

a ¶ Cõcor. c. veſtras. extra de do inter vi. & vxorem.

ti. vel ſi hoc nõ põt, fideiuſſor dabiť: licet aliâs ꝓ euictiõe nõ deť[a]: niſi immineat euictio in limine cõtract⁹: vt. C. de euic. l. ſi poſt. &.ff. de euic. illud. vel ſi hoc nõ põt, iuratoriã faciat cautionẽ: vt inſti. de ſatiſd. §. ſed hodie. &. j. de nu. §. qđ verò ſequiť. Sed nunquid hodie ſemp dabitur fideiuſſor à quolibet venditore pro euictiõe ſi dari põt? qdã dicũt ꝙ ſic ꝓ l. iſtã. & qđ dicit. ff. de eui. l. illud. dicũt eſſe correctũ. Sed dic ꝙ hic caſus eſt ſpãlis: & in alijs erit hæc ſpecialitas. ſic & aliâs cũ imminet euic. in li
80 omine cõtract⁹: ſicut nũc dixim⁹: vt.ff de peri. & cõmo. rei vẽ. l. pe. §. fi. & C. de eui. ſi poſt. Itẽ alĩs vbi eſt excõſuetudine: vt.ff. de eui. l. ſi fund⁹. Acc.

t ¶ Dẽtur creditori.] j. de ali. & emphy. §. qđ aũt prębeť. col. ix. cõtra. ſed illud fauore loci venerabilis: vel qa hoc erat ptioſius metallũ: vt. j. de cõſul. §. itaq; ibi, argẽtũ verò &c. col. iiij. Iõ melior res debitoris reddať. arg. ff. mã. l. ſi verò nõ remunerandi. §. idẽ papinian⁹. ſed prima verior eſt. nam idẽ credo ſi in quacũq; pecunia cõſiſtat mutuũ, cũm poſsibile ſit ex oĩ pecunia fieri. i. cõparari aurũ: vt C. de conſti. pe. l. ij. Azo.

Coactum.

Solui aliud pro alio inuito potest.

a ¶ Coactũ.] No. q aliud p alio soluit inuito. sic. C. de do. l. si qs argẽtũ. ī prin. & ff. d e le. j. l. si dom⁹. §. q confitet. & ff. de re iudi. l. miles. & j. de ali. & emphy. §. si verò scđm p̃dictũ. & ff. de rei vẽd. l. q restituere. Regulariter aũt cõtra. ff. si cer. pe. l. ij. §. mutui datio. & instit. q. mo. tol. ob. §. j. Azo.

b ¶ Immobilem.] scilicet insolutum.

c ¶ Vel.] p etiam. Acc.

d ¶ Perduceret.] seos.

e ¶ Cedere.] nec enim in carcere detruderetẽx 10 quo cedit bonis suis vt C. qui bo. ce. pos. l. j. nisi dolosè dissipauit. vt. ff. quę in frau. cre. l. fi. §. fi.

f ¶ Acerbo. i. cũ cessione bonorũ terribili. Ac.

g ¶ Auxiliamur.] dũ aliud pro alio patimur solui. Accursius.

h ¶ Aduenirẽt.] scili-20 cet creditores: quia bonis suis cederẽt debitores. Accur.

Vendere cogit quis rem suam.

i ¶ Hoc agere.] hoc est vẽdere & sic no. quẽ inuitum rem suam vendere. sic insti. de ijs q sunt sui vel alie. iur. §. fina. & C. de ser. commu. ma. l. j. & ff. de relig. & sum. fu.

30 ol si quis. & ff. cõmu. diu. l. communi diuidũdo. §. fi. & ff. de iure do l. cùm in fundo. §. pe. & C. de fideicõ. lib. l. si rem donatam. scđm Al. regulariter contra, vt. C. de iure delibe. l. nec emere.

k ¶ Iudicantis.] q đ dic vt. ī. §. quod aũt dixim⁹.

40 l ¶ Et absolute.] hic. §. cõis est ad totũ hũc titulum. sic & aliâs, vt in instit. de iure natu. §. fi. & instit. de seruili cog. §. penul. & §. fina.

m ¶ Sequẽtes.] nos sci licet. Accur.

n ¶ Leges.] vt. ff. si cer. pet. l. j. & de ver. sig. l. cre 50 ditores. & l. si cui. Acc.

o ¶ Argẽtariorũ.] Argentari⁹, est q p̃ponebaẽ authoritate publica pro argẽto dando & recipiẽdo: ad cuius fidem velut ad fidẽ tabelliõis recurritur. idẽ in nũmularijs, qui alienã pecuniam sic tenebãt publica autho-60 ritate: vt. ff. d edẽ. l. quę dam §. nũmularios. Ac.

p ¶ Moderno.] s. huiⁿ cõstitutionis secundùm quosdam, vt idem sit in eis sicut in alijs accessorijs, vt post principalem conueniant accessorij argentarij: sed malè. Dic ergo si argẽtari⁹ habẽs 70 meũ argẽtũ, & idẽ in nũmulario dico, si det mihi aliũ argẽtariũ spõsorem: potero conuenire pri⁹ quẽ volã. & sic bene ponit durãtibus in ordĩe moderno. s. codicis: vt C. eo. l. non rectè. nõ veteri ante codicẽ p. l. antiquã, vt s̃. eo. in prin. si em̃ esset idem ius q đ in alijs. s. accessorijs supradictis, malè diceret durãtibus. Itẽ si diceret de iure veteri primò. s. legis antiquę ante codicẽ, malè diceret moderno. Vel pone casum vt qa cãpsor me⁹ alijs spopõdit p me poterit ẽt prius cõueniri iure medio. s. codicis vt dictũ est: & hoc ppter 80 vtilitatẽ &c. s. vt facile qlibet apud eos deponat. nã eorũ officiũ habet publicam authoritatem vel curam vt. ff. de eden. l. argentarius. §. j. Azo.

Officiũ campsorũ est publicum.

q ¶ Tua eminentia.] ô Ioannes præfecte prætorio.

¶ DE MONACHIS.

r Onuersationis monachalis.] Horũ triplex est conditio. vt. j. eo. §. cogitandum.

s ¶ Venientem.] ad conuersationem monachalem.

t ¶ Maculã detergat.] i. purget. l. à peccato. vt. j. e. §. si verò ītra. in fi. non ergo ingratitudinẽ filij deleret, licet sit macula: vt. C. de inof. te. l. fratres. de iure canonũ, secus. xix. q. vl. c. nõ liceat. nec infamiã facti vel iuris: licet etiã sit illa macula: vt. C. de infa. l. aũp. Sed ecõtra si est grat⁹ nõ ideo efficit ingrat⁹ qa monasteriũ ītrat: vt. j. de san. epis. §. nulli. &. §. interdicim⁹. colla. ix. &. C. de epi. & cle. deo nobis. §. hoc etiam. Azo.

TITVLVS V.

De monachis.

¶ *Volens monasteriũ cõstruere non põt priusquã ab episcopo loci licẽtiã obtineat: qua petita episcopus extẽsis in cælũ manibus locũ debet cõsecrare, & tũc fundamentum iaci debet. Ange.*

Imper. Iustinia. a. Epiphanio sanctiss. & beatiss. huius regię vrbis archiepiscopo, huiusq; vniuersi tractus patriarchæ.

Onuersationis[r] monachalis vita sic est honesta, sic cõmẽda re nouit Deo ad hoc veniẽtẽ[s] hominẽ, vt oẽm q đ hũanã ei⁹ maculã[t] detergat†, purũ[v] aũt declaret[x], ac ratióabili natura decẽtẽ[y], & plurima scđm mentẽ[z] operãtẽ & hũanis cogitationibus celsiorẽ[a]. ¶ Siqs igit futurus est monachus p̃fect⁹, indiget & diuinorũ eloqorũ eruditione[b], & cõuersatióis integritate, vt tãta dignus factus sit mutatióe[c]. Credim⁹ igit & nos[d] explanare q đ agendũ est ab eis: & decertatores[e] eos veros ad sacrã viã cõstituere & ita nobis intentio p̃sentis est legis, vt post illa[f] q̃ de sẽtissimis epis sanctiuim⁹, & q̃ de reuerẽdissimis clericis disposuim⁹[g]: neq; q đ monasticũ est, extra q đ cõpetit[h] reliquam⁹. ¶ Illud igit añ alia dicendũ est, vt oĩ tpe & ī oĩ terra siqs ędificare venerabile monasteriũ voluerit: nõ pri⁹ licẽtiã esse hoc agẽdi[i], q̃ Deo amabilẽ locorum ep̃m aduocet. at ille[k] man⁹ extẽdat ad cęlũ, & p̃ orationẽ locũ cõsecret Deo, figẽs ī eo salutis nr̃ę signũ (dicim⁹ autẽ adorãdã & honorãdã verè crucẽ) sicq; inchoet ædificiũ: bonũ vtiq; q đ đ hoc & decens fundamẽtũ ponẽs[l]. Hoc itaq; principiũ piæ venerabiliũ monasteriorũ fabricę fiat. Hinc aũt nobis ẽt de singulis monachis cogitãdũ est quo cõueniat fieri modo[m], & vtrũ liberos solũ, anẽt forte seruos, eò q̃ oẽs similiter[n] diuina susceperit gr̃a, p̃dicãs palã qa quã tũ ad Dei cultum, nõ est masculꝰ[o],

v ¶ Purum.] à peccato.

x ¶ Declaret.] hoc verbũ regit omnes sequentes accusatiuos.

10 y ¶ Decentẽ.] ergo q nõ facit decẽtia rationabili naturæ. i. homini qui est animal rationale mortale: non decet vt dicaẽ homo, sed bestia.

z ¶ Secundũ mentẽ.] id est animã, quę à mente diuina deiciẽdit. Vel dic scđm rationẽ insitã 20 menti à Deo.

a ¶ Celsiorẽ.] nam erit in vita cõtẽplatiua, quę est celsior siue altior quã actiua. Accursius.

b ¶ Eruditione.] nõ tamẽ exigit q̃ sit summus theologus, sed q̃ in fide nõ erret, & literas sciat vt sit monachus clericꝰ: 30 aliâs põt esse monachꝰ sed nõ clericus: vt. C. de epis. & cle. l. generaliter.

c ¶ Mutatione.] quæ fit cũ labore: vt. j. eo. §. fiant cim⁹. nũq d ergo erit capite minutꝰ? Rn. sic: vt insti. de cap. di. in prĩ. Item nũquid actiones 40 tẽtes extīgũtur: & nũquid postea restituunt ex illo edicto de cap. di. vt. ff. de cap. di. l. ij? Rn. quidam dicunt vtrũq; verum: vt. ff. de capi. di. l. tutelas. §. iniuriarum. Sed põt dici eas non extingui, cũ possit adhuc cõueniri, & p̃ abbatem vel p̃ aliũ rei põsalẽ resõdebit: vt. j. apud quos opor. cau. dila. col. vj. & ibi plenius dicemus.

d ¶ Et nos.] Sed quid ad principem de spiritualibꝰ tractare? Rn. vt dicetur. j. titu. j. in prin.

e ¶ Decertatores.] scilicet ieiunijs & orationibus cõtra diabolũ & expone decertatores, id est bellatores.

f ¶ Vt post illa.] hĩc collige cõtinuationem huius cõstitutionis.

g ¶ Disposuim⁹.] q̃s cõstitutiões nõ habem⁹. nã de ea q̃ est j. de sanct. epis. nõ dicit cũ illã posuim⁹ post istã: vt. C. đ no. co. fa. l. j. nec de illa q̃ est s̃. eo. vt deter. sit. qa ibi nõ dicit de episc. Itẽ nec de illa q̃ est j. titu. j. quia est & illa post istam. Vel dic q̃ dicit de illa s̃. vt deter. &c. quia de clericis & epis fit mentio ibi in fi. primę col.

+ Cõcor. glo. vnica ante fi. ver fi. & ingref. sus. i. c. vlt. extra de fi li. presby. vide tñ gl. in. c. cũ de putati. fu. per verbo notiõis. de iud. vbi vi det diffinguere qua lis sit irregularitas & quę tol latur p̃ in gressumre ligiõis. Dicit hoc verũ de irretingui, cũ possit adhuc gularitate cõtracta p̃ qui cõtrahitur defectu nataliũ. Si aũt esset irregularitas cõtracta p̃ pter bigamiam vel homicidium: talis irregularitas nõ tollitur per ī gressũ religionis vt ibidem dicit.

h ¶ Competit.] id est extra monasticam vitam.

i ¶ Agendi.] id est monasterium ędificandi.

k ¶ Ille.] scilicet episcopus.

l ¶ Ponens.] sicut etiam in constitutione cuiuslibet eccleśię: aliter facta nõ est ecclesia, sed spelunca illicita dicitur: vt. j. de eccle. ti. §. si quis autem. &. j. vt nul. fabr. ora. do. j. rñ. colla. v.

m ¶ Fieri modo.] scilicet monachos.

n ¶ Similiter.] id est æqualiter.

o ¶ Non est masculus.] hoc intelligunt quidam sic vt monachus nõ sit liber vel seruus, vel masculus vel fœmina: cũ mortuus sit: vt. j. eo. §. si autem vxorem. sed illud quô ad dotem vel donationem verum est vt ibidem dicitur: vt. j. de nupti. §. per occasionem. collati. iiij. Dic ergo

nō est liber &c. i. nō est differentia hominū inter ista gña quò ad gratiā Dei susciperē dam, sed quò ad alia differētia est ĩter mares & fœmias: vt ff. de stat. ho. l. in multis. & inter liberos & seruos[a] cū sint spēs oppositæ: vt insti. de libe. §. j. Itē seruus fact⁹ monachus recedens reddit dño cū rebus: vt. j. eo. §. fi. ꝙò seruitij, sed liber recedēs res monasterio dimittit: vt j. e. §. si qs autem semel.

Itē in ordinatione clerici est differentia: qđ dic vt. j. de san. epi. §. adscriptitios. &. §. fi seruus. col. ix.

a Sic etiam dicit b. Ambrosi. in vita beatorū martyrum Vitalis & Agricolæ.

Nō est accepcio personarū apud deū.

a ¶ Oēs.] Sic etiā ī alio oēs pares sunt: vt. ff. de acc. l. hos accusare. in fi.

b ¶ Regulas.] sic. j. tit. j. §. j.

c ¶ Singularē.] monasticā. nam etiā monach⁹ à monos qđ est vn⁹ dicit quasi solus & achos qđ est tristis[b]: vt. C. de epis. & cle. l. decernimus.

b Vñ chrysostom⁹ super epistolam ad hebræos: Qui monachum ꝓfiteris qui crucifix⁹ es: qui debes lugere, rides.

d ¶ Prōptè.] hoc si dubia est eius cōditio: aliâs si certa, statim pōt fieri monach⁹ & ponī cucullam: vt. j. đ san. epis. §. si qs aūt. sed & si est dubia: in laico ignoto triennium: ignoto biēniū: in clerico ignoto bienniū: ī noto aūt annus expectat de iure canonum[c].

c De hoc vide in ca. ad apostolicā. cum gl. suis extra de regula. & trās eun. ad religionē. vbi text. & glo. & multę cō cor. ad hoc.

e ¶ Tōsura.] s. rotunda siue corona: qa illa confert ordinē scđm quosdam: quod non credo.

f ¶ Vocantur.] s. vulgariter, vt in ecclesijs.

g ¶ Eos.] repete & sānctissimos reuerendissimos abbates requirere &c.

h ¶ Docent adhuc.] qui nouitij appellātur.

i ¶ Experimento.] sic instit. in proœ. §. cunq;.

k ¶ Nō enim.] interpositio est, vt in infinitis locis ī hoc volumine: vt. j. &. §. si qs aūt monasticā.

l ¶ Cum animę.] i. animati corporis. nā anima gaudet & nō patitur laborem in hoc. sic. C. de sac. san. ec. l. sancim⁹. ī fi.

m ¶ Vestem.] s. cucullam & scapularium.

n ¶ Tonsuram.] scilicet cum corona.

o ¶ Migrātes.] seruidico migrates. i. accedētes.

p ¶ Ex lege.] vt. C. cō. de ma. l. fi. &. C. pq. cau. ser. acci. li. p totū titu. & C. de lati. lib. tol. p totū &. C. q mili. pos. vel nō l. sup seruis. Sed nunqd monasteriū pretiū talis serui reddet dño? Videt ꝙ sic: vt. C. pro quibus cau ser. l. fi. sed cōtta dico: qa imputo dño quare tantùm tardauerit.

An monasterium debeat reddere dño pretiū serui monasteriū ingredientis.

q ¶ Quō.] sic insti. qb. mo. iuspa. po. sol. §. fili⁹. sic. j. cōst. q đ dig. ī prin.

r ¶ Nuper.] hęc est interpositio vsq; illuc, si quis igitur.

s ¶ Ex Lycia.] nomen propriū ꝓuincię.

t ¶ Famosissimus.] abbas fuit sanctissimus: vt dicitur in decretis.

neq; fœmina, neq; liber, neq; seruus: omnes[a] enim in Christo vnā mercedem ꝓcipere. ¶ Sancimus ergo sacras sequentes regulas[b], eos ꝙ singularem[c] cōuersationem ꝓfitentur, nō prompte[d] mox à reuerendissimis præsulibus venerabilium monasteriorū habitum percipere monachalem: sed per triennium totum (siue liberi fortè sint siue serui) tolerare nōdum monasticum habitū promerentes: sed tō sura[e] & veste eorum ꝙ laici vocātur[f], vti, & manere diuina addiscentes eloquia & reuerendissimos eorū abbates requirere eos siue liberi sint, siue serui, & vnde eis desiderium vitæ singularis accesserit: & discentes ab eis: quia nulla maligna occasio ad hoc eos induxit: & habere eos[g] inter eos ꝙ adhuc docentur[h] atq; monent: & experimē to[i] percipere eorum tolerantiā & honestatem: (nō enim[k] facilis est vitæ hoīm mutatio, sed cum animæ[l] fit labore) & dum triēnio to to ita ꝓmanserint, optimos semet ipsos & tolerabiles alijs monachis & præsuli demōstrantes: hos monasticā ꝓmereri vestem[m] atq; tonsurā[n], & siue liberi sint, sine calūnia permanere: siue serui, penit⁹ nō inꝙetari migrantes[o] ad cōem oīm dicimus autem cælestem dñm, & arripiant in libertatem. Nam si in multis casibus etiam ex lege[p] hoc fit, & talis quędā libertas dat: quomodo[q] nō prævalebit diuina gratia talibus eos absoluere vinculis? Si verò intra triēnium venerit qspiā, & aliquē horum qui cōuersationem ꝓfessi sunt, trahere tanꝙ seruum voluerit (hoc qđ nobis nuper[r] ex Lycia[s] nunciauit Zosym⁹ Deo amabilis, vir famosissimus[t] in conuersatione, & propè vicesimum & centesimum ætatis agens annum: pollens autem & animi virtutibus, & corporis operationibus, tāta quædam in eo gra Dei floret). Si quis igitur (sicut ꝓdiximus) intra trienniū veniat, aliquē in seruitutē trahens volentiū & ꝓ durantiū[v] vt fierent monachi, & dicat qm̄ abripuit quasdā res, & ꝓpterea recurrit ad monasteriū: sancimus eū non prōptè agere, sed prius nunquid dolo malo est in possessione? ergo est pro eo ac si in possessionē seruitutis esset: vt. C. de proba. l. vis eius. &. ff. de lib. cau. l. qđ autem. quare dic ꝙ hîc est fauor religionis vt ipse nō probet licet dolo malo sit in possessione libertatis: aliás vt dictum est, esset contra.

y ¶ Vitijs.] Vt quia ad vxorem alterius accessit: vel simile. Accursi.

mò ꝓbare[x] ꝓ veritate quia seruus est, & pro furto forsan aut vita maligna, aut vitijs[y] pessimis fugerit qdem ꝓpter[z] suum vitium, ad monasterium aūt venerit. & si quidem verax ostendatur, & apparuerit[a] ꝓpter eiusmodi causam monasticā simulās[b] cōuersationē, aut ꝓpter turpitudinē vitę forte diffugiens[c], & nō ꝓ veritate sanctimoniæ habitum cōcupiscēs, hunc reddi dño cū quib⁹[d] forsan abripuit, si tamē hæres etiā in monasterio fuerit: eum verò qui dñs approbatur, dare ei[e] iusiurandum ꝙ nihil mali ei faciet, & suscipere atq; eum reducere domum. ¶ Si verò is quidem qui dicit se esse dominū nihil tale probauerit, & appareat is qui in talibus accusatur, ex ipsa conuersatione honestus ac mitis & forsan testimoniū[f] habeat alio rum ꝙ etiam apud dominum cōsistens disciplinatus fuerit, & honestatis amator[g]: & si nondum forte cōpletum est triennij tempus, attamen etiam sic maneat in venerabili monasterio, trahentium asperitate liberatus. Triennij verò semel expleto tempore iudicatus quia monastica dignus est honestate: maneat ī monasterio. Nequaquam enim damus licentiam vlli penitus perscrutari quæ eius[h] sunt: sed siue liber, siue seruus sit, manere eū in conuersatione volum⁹. nam etsi[i] vitium in priori abeo forte gestū est vita[k] (humana[l] enim natura quodāmodo labitur ad delicta) attamen sufficit ad mediocrem[m] purgationem peccatorum & ad virtutis augmentum, triennalis temporis testimonium. ea verò ꝙ rapta sunt etiā si apud quoscunq; inueniant modis oībus reddant prisco[n] domino. ¶ Si verò seruitij necessitatem effugiēs[o] tentauerit[p] monasterium quidem derelinquere: aliam autem vitæ sectari figuram[q]: licentiam dam⁹ domino & trahere eum: & probāti fortunā[r] inter seruos habere[s], non enim iniuriam patietur tantā ad verum seruitium tractus[t], quā tùm ipse iniuriatus[v] est Dei culturam refugiens. Et hæc quidem de fortuna[x] horum qui inter monasteriū pretiū seruiturum debeatredere dño pretiū serui monasteriumingrediētis.

z ¶ Propter.] s. statim à dño vt nō verberaret & postea ad monasteriū otiosè iuit: vt, sequit: aliꝙs si statim ad monasterium iret: redderet dño vt. C. de ijs qui ad eccle. confu. l. præsenti. §. fi.

a ¶ Apparuerit.] propter ꝓbationem illius.

b ¶ Simulans.] tanquā liber, cùm sit seruus: vel melius simulat se velle fieri monachum, cùm solùm voluerit euitare pœnam.

c ¶ Diffugiens.] s. ad monasterium vt euitet pœnam illius delicti. nā aliás interficit se qs quā doq; propter conscientiam delicti: vt. ff. de bo. eo. qui sibi mor. l. fi.

d ¶ Cum quibus.] s. rebus.

e ¶ Dare ei.] scilicet abbati. vel dic seruo: vel impersonaliter, nō curo vt. j. de man. princ. §. sed neq; collatione. ix.

f ¶ Testimonium.] s. bonū: vt vulgariter dicitur. j. eo. §. cogitandum.

g ¶ Amator.] nam si prius tunc bonus fuit, & nūc bonus ꝓsumitur: sic & econtra: vt. ff. de remili. l. nō omnes. §. à barbaris. &. ff. de accusa. l. si cui. §. eisdem.

Prēsumitur semel bon⁹ semper esse bonus, & ecōtra.

h ¶ Eius.] s. serui an sit liber necne. Accursius.

i ¶ Et si vitiū.] i. peccatum vt furtū vel simile: vt. s. eo. §. j. Accur.

k ¶ Vita.] i. antequam esset monachus. Accur.

l ¶ Humana.] interpositio est Accur.

m ¶ Mediocrē.] aliás meliorem. Accursius.

n ¶ Prisco.] i. antiquo. Accursius.

o ¶ Effugiens.] prius tē iuit ad monasteriū.

p ¶ Tentauerit.] scilicet postea.

q ¶ Figuram.] quancunq; vitam faciat.

r ¶ Fortunam.] i. seruitutem.

s ¶ Habere.] Sed nōne iam erat liber ꝓpter monachationem? Rñ. sic[d], sed tanꝙ ꝓ ingratitudinē in seruitutē reducit. vt. C. de lib. & eo. libe. l. iij. Qualiter ergo probabit eū seruū cùm cōstet eū liberū? Rñ. ꝓbabit eū prius fuisse seruum suū vt tūc sibi cōpetat occasiōe ingratitudinis actio. Si aūt curialis fuisset, suæ curiæ reddit: vt. j. eo. §. si verò relinquens. Si aūt est prorsus liber, res ꝓdit suas, & primo monasterio applicantur & ipse in aliud monasteriū detrudit: vt dicem⁹. j. eo. §. si verò relinquens. vt & ibi dices.

d Secus tñ est si seruus promoueat ad sacros ordines cōtra volūtatem dñi sui vt ī c. j. & ij. extra de ser. non ordi.

v ¶ Et per durantium.] scilicet in probatione. Accur.

x ¶ Probare.] Not. quia dominus probat: ergo seruus est in possessione libertatis: vt. C. vbi causa sta. aga. l. j. &. ff. de libe. cau. l. liberis. §. fina. Sed

[t ¶ Tractus.] i. ad veram seruitutem primi dñi.

v ¶ Iniuriatus.] scilicet Deo. [x ¶ Fortuna.] id est conditione.

Certatores

a ¶ Certatores.]sic.ſ.eo.j.reſpon.
b ¶ Stratura.]locus quidã vilis ad iacendũ diſpoſit⁹:vt.ff.de ver.ſign. l.in ſtratum. [c ¶ Teſtes.]nudo verbo nõ dico coram Deo:licet qui dã contradicãt:qa ſibi nullũ latet ſecretũ. Sed nunquid aliâs in iudicio põt eſſe teſtis?Rñ.ſic²cùm nõ ſit phibitus:vt.ff.de teſti.l.j. nec obſtat q̃ dicit mortu⁹, quia quò ad matrimoniũ verũ eſt vt.j.eo.§.ſi aũt vxorem. imo ideo magis ei creditur,& magis punire tur ſi falſum inueniret dixiſſe.arg.C.de epiſ.& cle.l.preſbyte.Item nun quidp monaſterio vl̃ cõtra poteſt ferre teſtimoniũ?Videtur q̃ nõ:vt.ff. de in ius voc.l.ſed ſi.§.q manumittit.&.ff. de re. diui.l.intantũ.§.vniuer ſitatis. &.ff. qđ cuiuſ. vniuer.l.ſicut.Sederedo cõtra,cùm nõ ſit prohibitus:vt.ff. de teſtib.l.j. Itẽ nunqd in cauſa alterius monachi?Rñ. q̃ ſic eadẽ ratione:quia &cauſam poteſt habere:vt.j. apud quos opor. in patre licet tanq̃ amico aliquantulũ minor fides habeatur:vt.C.de teſt.l. eos.& ff.de teſti.l.iij. Idẽ de conuerſo.idẽ de monacho:vt.j.eo.§.pe. &.j. tit.j.§. quanta igitur.
d ¶ Habeant.]alias habeatur.
c ¶ Niſi tamẽ.]benedixi eos ſimul eſſe niſi&c.
f ¶ Anachoretas.] Hebraicè, latinè eremita ſiue extraneus vel ab alijs diſcedẽs,vt ſequit.
g ¶ Heſychaſtas.]grẽcè:aliás vt in nouellis.
h ¶ Zelus.] i. amor erga Deũ:alʒ p inuidia dicitur.vñ illud: Zelus domus tuæ comedit me,& alʒ zelo zelat⁹ ſum &c.
i ¶ Perfecta.]Vnde illud: mores á coniuncto formãtur,vt.ff.de ædil. edi.l.ędiles.
k ¶ Abbati.]vl̃ priori.
l ¶ Conuerſationẽ.] id eſt regulam.
m ¶ Schemateq̃.] i. ordine vl̃ habitu monachali:& ita poſt triennium.
n ¶ Et nihil.] idem in alijs clericis qui bona inferũt in eccleſia: vt C.eo.ſ.de epiſ.& cleri.l. deo nobis.§.hui⁹. Quid ſi non tenuit monachatio,nunquid res in monaſterio remaneãt?Rñ.diſtingue:aut & monachatio & rerum oblatio ex preſsè vtrũq; factũ fuit quo caſu cũ vnũ ex altero nõ pẽdeat:licet vnũ nõ valeat,alterũ valet:vt.ff. de eo qđ cer.lo.l.centũ.Si aũt monachatio tm̃ facta fuit:& ſic p cõſequens rerũ oblatio:vt.j.proxi.§.ſublato principali nõ remanet acceſſoriũ:vt.ff.ſi qs cau.l.ij.j.rñ.arg.ff.de ſer.ruſt.p̃di.l.iij.&.C.ſi pẽ.app.mors interue.l.iij.&.C.ſi reus vel accu.l.j. Item nun quid earũ rerũ nomine monaſteriũ cõuenit?Videt q̃ nõ tanq̃ ſucceſſor: vt.ff.de iu.do.l.mulier bona.& inſti.de acqſi.p arro.§.fi.ſed rõne poſſeſſionis rei vẽditæ vel hypothecę ſic:vel alijs q̃ rõne poſſeſsionis dantur p̃ſonalibus aũt idẽ monachus conuenit:vt.j.apud quos opor. mo.cãm. colla.vj.vel dic vt not.in aut.ingreſsi.C.de epiſ.& cle.
g ¶ Voluerit modo.]poterit ergo ſibi vel vſufruct⁹ noĩe vel p̃prietatis aliqd ſeruare:vt hîc.ſed cõtradico:nam nihil retinere põt vt ſequtur & qđ hoc dicit verũ eſt in alios & nõ in ſe.Sed nunqd intrando rũpit te ſtamentũ?Rñ.ſic duab⁹ rõnib⁹ & qa capite minut⁹ eſt vt inſti.q.mo.teſt. infir.§.non tm̃.&.ſ.eo.§.j.& qa quaſi filius ſibi agnaſcit.ſ.monaſterium vt.j.de ſan.epiſ.§.ſed hoc p̃ſenti.Quare dic q̃ alia volũtas hæc fuerit & nõ teſtamentũ:vel aliqd monaſterio relinquat vt nõ videat p̃teritus poſthumus:vt inſt.de exhęre.li.§.ij. [p ¶ Non erit dominus.]ſed videt q̃ ſit nam adhuc poſtea diſponit ſi prius non diſpoſuerat:vt.j. de ſan.epi.§.ſi qua mulier.col.ix.Sed dic q̃ nõ ideo eſt dñs. nam & de alienis aliqs q̃nq; teſtat:vt inſti.de pupil.ſubſti.§.j.&.C. de ſec.nup.fœmine.§.fi.Vel dic vt ibi dicemus.Itẽ qd ſi cauſa orationis vel probationis? Rñ.nõ habet locũ qđ hîc dicit:ſed ita demũ ſi ſeculo renunciauerit: vt j.eo.§.ſi verò relinquẽs.

Secus tñ Videt iure canonũ: vt extra ne cleri.vel monach. per totum.

Mõachatione non tenente an res apud mõaſteriũ maneant.

chos profiteri volunt, ſancimus. ¶Cogitãdũ verò eſt quõ ipſos habitantes & degentes, monaſticæ philoſophiæ certatores[a] dignos eſſe oſtẽdamus.Volumus em̃ nullum monaſterium ſub ditione nr̃a conſtitutũ,ſiue plurimorũ hoĩm eſt,ſiue paucorum:monachos qui ibi ſunt diuiſos ab alterutris eſſe, & p̃prijs habitationibus vti: ſed cõiter qdẽ eos comedere ſancimus: dormire verò oẽs in cõi,vnoquoq; quidem in propria quadam ſtratura[b] iacente,in domo verò vna collocatos:aut ſi fortè non ſufficit ad multitudinem monachorũ dom⁹ vna, in duas forſan aut plures,non tñ ſeorſum &apud ſemetipſos,ſed in cõi,teſtes[c] alterutris ſint honeſtatis & caſtitatis: & neq; ipſum ſomnũ deſidioſum habeant[d], ſed meditantes bonum ornatum,propter increpationẽ reſpiciẽtiũ:niſi[e] tñ quidam eorũ in cõtemplatione & perfectione degentes,vitam remotam habeãt in hoſpitio: (quos vocare anachoretas[f], id eſt diſcedẽtes: & heſychaſtas[g], id eſt quieſcentes conſueuerũt tanq̃ à cõmunione ad meliora exceptos) alioq; alios quibuſcũq; inter multitudinem cõuerſatio eſt,in ijs q̃ vocantur cœnobia,id eſt in communi vita eſſe volumus.ſic enim zelus[h] eis ad virtutem creſcit,& maximè iuuenibus ſi cum ſenioribus conſtituantur. fiet enim ſeniorũ cõuerſatio iuuẽtutis educatio perfecta[i] & ſic ſint ĩ cœnobijs ſuo p̃prio abbati[k] obediẽtes,& traditã ſibi cõuerſationẽ [l] ĩculpabiliter obſeruãtes.

¶ Conſtitutus in minoribus ordinibus ſi uxorẽ ꝺ̃c eperit,de clero eſt expellendus.Angel.

¶Si quis aũt forte ſemel dedicatus ſchemateq̃;[m] potitus: deinde à monaſterio diſcedere voluerit, & priuatam fortaſsis eligere vitam:ipſe quidem ſciat quam pro hoc dabit Deo ſatiſſactionẽ: res autẽ quaſcũq; habuerit dum in monaſteriũ intrabat,eas dominij eſſe monaſterij: & nihil[n] penitus eijciat. ¶Illud † quoq; decernimus:qui in monaſteriũ introire voluerit, anteq̃ monaſterium ingrediatur, licentiam habere ſuis vti quo voluerit modo[o]. Ingredientẽ nãq; ſimul ſequũtur oĩno res:licet nõ expreſsĩ q̃ introduxerit eas, dixerit: & non erit dñs[p] earũ vlteri⁹ [q] vllo modo. Si verò filios habuerit: ſi quidẽ cõtigerit iam eũ res aliquas donaſſe eis,aut p̃ antenuptialẽ[r] donationem,aut per dotis occaſionẽ cõtuliſſe, & faciũt hęc quartam abintẽſtato eius ſubſtantię:nullũ in reliquis rebus habeant participiũ filij. ſi autem nihil eis donauerit, aut min⁹ quarta[s]: poſtq̃ abrenũciãs[t] conuerſatus fuerit iter monachos nihil hominus quarta debeatur filiis[v]:aut ſupplementum,ſi cõtigit eos iam aliquid accepiſſe: aut etiã quatenus totum[x] eis detur[y].Si autem vxorem habens deinde eam relinquens[z], in monaſterium ingrediatur: & dos mulieri ſeruetur & ex morte[a] pactũ:(qđ in alia nr̃a ſanciuimus cõſtitutiõe[b]) oĩb⁹[c] q̃ ſup monachis de his dicta ſunt,& in mulierib⁹ in monaſteriũ ingrediẽtib⁹ valituris. ¶Si verò relinquens monaſterium,ad quandam veniat militiam,aut ad aliam vitæ figuram:ſubſtantiae eius etiam ſic in monaſterio (ſecundùm qđ à nobis prius dictum eſt[d]) remanente,ipſe inter officiales[e] clariſsimi prouinciæ iudicis ſtatuetur[f]:& hunc habebit mutationis

† Cõcor. c. in p̃ſentia.extra đ proba.

Quarta an ſtatim poſtingreſſum poteſt peti.

quas filijs dederat vt do narent vxori:& idem de dote quam dat filiæ vt det marito:vel etiã ipſe pater dat.Acc.
s ¶ Minus quarta.] quod hic de quarta dicitur,hodie correctũ eſt vt.j. de trien.& ſemiſ. §.j colla.iij.
t ¶ Abrenũciãs.]ſecuſo & proprijs,
v ¶ Filijs.]hîc ſubdiuidit aut &c.
x ¶ Totum.] quando nihil dederat eis.
y ¶ Detur.]Sed an qđ debeãt. ſ. quarta ſtatim poſt ingreſſum peti poteſt?videt q̃ nõ:vt.C.de dona.inter vir.& vxo.l. res.in fi.ſed contradicas qa filij fame perirẽt:qđ p̃cauendũ eſt:vt.C.de alen. lib. p̃ totũ. & qa p̃ mortuo eſt iam: vt.j.p̃xi.§.&.j.de nup.§.ſcđm occaſionem . colla. iiij. &.j.vt lice.ma.&auię. §.quia verò ex cõſenſu. colla.viij.& ſunt hęc vera quando volens quis monachus efficit:alʒ ſi inuitus efficit monach⁹, alię duę partes deſcẽdẽtib⁹ tertia mõaſterio:vl̃ ſi nõ habet deſcendẽtes tertia aſcẽdentib⁹: duæ monaſterio danť: vt.j. vt nulli iud.§.adulterã. &.§.q̃ verò.&.§.adulteria. collatio.ix.&.j.vt lice.mat. & auiæ.§. quia verò ex conſenſu.
z ¶ Eam relinquẽs.] p̃ certo ponit quòd poteſt dimittere eam: qđ eſt verum ſecundùm leges.ſed ſecundùm canones nõ poteſt ſi cognouit illam carnaliter:niſi & illa voueat caſtitatem.ſi autem nõ cognouerit poteſt:vt extra de conuer.con.c.ex publico.Accurſius.
a ¶ Ex morte pactũ.]vt ſi fecerat pactũ mulier de donatione lucranda tota:vel pro aliqua parte ſi p̃moriatur maritus:vt.ſ.de non alie.§. hoc autem.nunc lucratur: quia pro mortuo habetur:vt.j.de nup.§. ſecũdùm occaſionem.Accurſius.
b ¶ Conſtitutione.]vt.C.de epiſc.& cleri.l.Deo nobis.§.ſponſa. &.§. hoc etiam.
c ¶ Omnibus.]facit.j.titu.j.§.quarta.ſic &.j.eo.§.penul.
d ¶ Dictum eſt.]vt.ſ.eo.§.ſi quis autem ſemel.
e ¶ Officiales.] erat autem officium multiplex miniſtrans præſidi & onerosum. vnde etiam ſine remiſsione naturalitatis fiebat: ſi quis filius naturalis curię accederet,& præſidi ſeruiret:vt inſt. de nup.§.fi.& j. quibus mo.nat.effi.ſui.§.ſi quis igitur fuerit.coll.vij.ex his officialib⁹ interdum accõmodabat defenſori p̃les:vt.j.de defen.ci.§.nulla.colla.iij.
f ¶ Statuetur.]hoc ſi prius fuerat officialis: aliâs ſi ſeruus domino: vt ſ.eod.§.ſi verò ſeruitij.liber in aliud monaſterium cum rebus poſt exitũ quæſitis mittitur:vt.j. de ſanc.epiſ.§.ſi monachus.colla.ix.

fructum[a], vt qui ſacrum miniſterium deſpexerit, tribunalis terreni obſeruet ſeruitium. Si verò relinquens monaſteriũ in quo cõuerſationem habuerit, ad aliud tranſeat monaſterium: etiam ſic quidem eius ſubſtantia maneat & vendicetur à priori[b] monaſterio vbi abnuncians hanc reliquit. Cõpetens aũt eſt reuerendiſſimos abbates nõ ſuſcipere eũ[c] q̃ hoc egit. Erronea nanq; talis eſt vita monaſtica, nullatenus tolerantiæ p̃xima, neq; cõſtantis & perſiſtentis aiæ, ſed indicium habetis circũlatæ[d], & aliunde alia[e] requirentis[f]. Ea propter etiã hoc p̃hibeant Deo amabiles epi & archimãdritæ[g] nuncupati, monaſticã honeſtatẽ ſcdm regulas[h] ſacras cõſeruantes. ¶ Si q̃s aũt monaſticam p̃fitentiũ[i] conuerſationem[k] meruit clerici[l] ordinationem: maneat etiã ſic[m] purã ſeruãs cõuerſationẽ. q̃p ſi facti clerici abutantur[n] fiducia[o], & ad nuptias venire p̃ſumãt: quippe[p] in tali gradu cõſtitutus inter clericos, q̃ ei vxorẽ ducere p̃mittat[q]: (dicimus aũt gradum cantorũ, aut lectorũ[r]: aliis[s] eñ oĩbus[t] nuptias ſcdm ſacras regulas penitus interdicimus, aut cõcubinas[v] habere, aut luxurijs tradere vitam) excludatur modis oĩbus à clero, tanq̃ priorem conuerſationem & ſolitariã cõfundens[x] vitã: & priuat[y] ſit decætero: ad militiã quidem, aut ad aliud officiũ venire nõ p̃ſumens, niſi voluerit dudum[y] à nobis interminatis ſubiacere pœnis: ipſe autem apud ſemetipſum degens, & agnoſcens qualẽ p̃ hoc daturus ſit magno Deo[z] ſatiſfactionem.

¶ *Abbas eligẽdus & ordinãdus eſt optimus meritis & uirtute, & non ex ordine uel tempore, his obtinentibus generaliter in omnibus. Barto.*

¶ Ordinatione verò abbatũ ſi quãdo contigerit egere monaſteriũ[a]: abbatem nõ per ordinem[b] reuerẽdiſſimorũ fieri monachorũ, nec[c] omnino eum qui poſt primũ eſt, mox abbatem fieri: nec qui poſt illum ſecũdus eſt, neq; tertium aut reliquos (hoc qd̃ etiam alia lex[d] noſtra dicit) ſed Deo amabilem locorum ep̃m[e] percurrere quidem cõſequenter per oẽs (nõ enim[f] exhorandũ[g] eſt omnino tp̃s[h], & ex eo ordo) & eum q̃ apparuerit prior optimus[i] inter monachos conſtitutus, & dignus præſulatu[i] eorũ, hũc eligere: eo quòd humana natura talis[k] eſt qd̃ neq; oẽs per ordinẽ inter ſummos[l], neq; rurſus omnes inter nouiſſimos conſtituti quidẽ ſint: ſed procedat quidem ſcdm[m] gradũ præcedentis[n] inſpectio: qui verò prior mox inter numeratos optimus apparuerit, is abbas ſit, & ordinem ſimul & virtutem ſuã fragantem[o] habens. Oportet eñ eos qui diſcernunt quod melius[p] eſt, à peiore: aliud quidem ad regẽdum dimittere[q]: aliud verò inclinari[r] iubere, & paulatim per eruditionem hoc etiam ad melius accedere. ¶ Q̃ecunq; [s] tamen à nobis in omnibus q̃ prius[t] & q̃ nũc prolatæ ſunt ſacris noſtris cõſtitutionibus ſunt ſancita de clericis, aut monachis, aut monaſterijs: hæc communia ponimus & in maſculis & in fœminis[v], & monaſterijs & aſceterijs[x]: nõ diſcernentes quantum ad iſtos maſculũ aut fœminam: eò q̃ ſicut prædiximus[y], vnum omnia in Chriſto cõſiſtãt. ¶ Hæc igitur omnia ſanctiſſimi patriarchæ ſubſe conſtitutis Deo amabilibus metropolitis[z] manifeſta faciant: at illi ſubiectis ſibi Dei amabilibus epiſcopis declarent: & illi monaſterijs Dei ſub ſua ordinatione conſtitutis cognita faciant: quatenus per omnia domini cultura maneat vndiq; incorrupta. Imminebunt enim maximę pœnæ iſta tranſgredientibus: dicimus autem de cęlo: quas neceſſe eſt rectorum[a] dogmatũ contemptoribus imminere. Et noſtræ ſiquidem reipublicæ iudices ſi hæc eis nunciẽtur: omnibus ſtudeãt modis ea quę ſacris regulis continẽtur, quas noſtra ſequitur[b] lex, ad effectum perduci procurare. Nam nec illos deſerit pœna hęc negligentes: qua propter ſequentem[c] hæc tuam[d] ſanctitatem decet omnibus ſub ſe poſitis ſanctiſſimis metropolitanis hæc facere manifeſta. Datũ xiiij. calend. Aprilis Cõſtantinop. Beliſario V.C. Con.

TITVLVS VI.

Quomodo oporteat ep̃os[c] & cęteros clericos[f] ad ordinationes perduci: & de expẽſis[g] eccleſiarum.

a ¶ Fructum.] id eſt damnum: & ſic ironicè loquitur.
b ¶ A priori.] hoc eſt verũ de acquiſitis ante exitum: aliàs contra: vt ſ. §. proxi. diximus.
c ¶ Non ſuſcipere eum.] niſi voluũtate abbatis prioris monaſterij & ep̃i. nã ep̃s mittit eum in aliud monaſteriũ: vt j. de ian. epi. §. ſi monach⁹.
d ¶ Circumlatę.] i. iudicium vagum.
e ¶ Alia.] quã quæ habebat in primo monaſterio.
f ¶ Requirentis.] ſcilicet animæ.
g ¶ Archimandritæ.[a]] archos princeps: mandrita magiſter: inde archimãdrita, i. princeps magiſtrorum: hoc eſt abbates vel priores monachorum.
h ¶ Regulas.] ſic j. titu. j. §. j.
i ¶ Profitentium.] id eſt eligentium.
k ¶ Conuerſationẽ.] aliàs conuerſionem.
l ¶ Clerici.] in minoribus ordinibus.
m ¶ Etiam ſic.] q.d. ac ſi iam eſſet in gradu altiori clericatus puectus.
n ¶ Abutãtur.] ex eo q̃ erat clericus in minoribus ordinibus cõſtitutus, erat fiducia. i. ſpes aſcendẽdi ad maiores: qa ſæpe abutitur accipiendo vxorẽ; & ideo ad maiores non aſcendet.
o ¶ Fiducia.] ex his eñ quæ geritur minori ordine p̃ſumimus q̃ malus erit clericus in maiori: ſic & econtra eſt bona ſpes quãdoq; : vt inſti. in proœmio. in fi.
p ¶ Quippe.] interpoſitio eſt vſq; ibi, excludatur &c.
q ¶ Permittat.] ſ. aliàs ſi non eſſet monachus vt in quatuor minorib⁹ ordinibus cõſtitutus: vt j. tit. j. §. neq; autem. qui ſtatim ſequitur.
r ¶ Lectorum.] qui ſunt in minoribus ordinibus conſtituti.
s ¶ Aliis.] in maiorib⁹ ordinibus conſtitutis.
t ¶ Omnibus.] etiã ſi non ſint monachi.
v ¶ Concubinas.] ſic j. de ſan. epiſc. §. preſbyteris. col. ix.
x ¶ Confundens.] cõfundere enim bonam & malam vitam vult.
y ¶ Dudum.] in Græca conſtitutione quam non habemus.
z ¶ Deo.] ſic. ſ, eod. §. ſi quis autem fortè ſemel. Accurſius.
a ¶ Monaſterium.] ſubaudi fieri volumus: & repete fieri volumus Abbatẽ non per ordinẽ.
b ¶ Per ordinẽ.] aliud in defenſore ciuitatis: vt j. de defen. ciui. §. interim. colla. iij. Accurſius.
c ¶ Nec oĩno.] Arg. cõtra. ſ. de hæred. & fal. §. inordinatum. Accurſi.
d ¶ Lex noſtra.] Græca, quam non habemus nec enim de illa quę eſt j. de ſanct. epiſco. §. iubemus. dicit quæ eſt poſt illam: cùm poſtea inueniamus eam: vt. C. de no. co. fa. §. fi.
e ¶ Epiſcopum.] Not. q̃ per hanc conſtitutionem epiſcopus eligit abbatem: ſed hoc corrigit: qa monachi eligunt & ep̃s ordinat: vt j. de ſanc. epiſco. §. iubemus.
f ¶ Nõ enim.] interpoſitio ẽvſq; ibi, & eũ &c.
g ¶ Exhonorandũ.] id eſt honorandum.
h ¶ Tẽpus.] Not. arg. p nouis doctorib⁹. ſic. C. de off. rec. puin. l. potioris. arg. contra. ff. de mu. & ho. l. ſemper. & C. de poſtu. l. puidẽdũ. & ff. de fi. inſtru. l. fi. & ſ. eo. §. cogitandũ. & ff. ſi cer. pet. l. cùm quid. in fi.
i ¶ Præſulatu.] id eſt dign⁹ quòd ſit abbas.
k ¶ Talis eſt.] vt oẽs homines ſint æquales, vt ſubijcit. Accurſius.
l ¶ Summos.] vt. C. de vete. iur. enu. l. j. Accur.
m ¶ Secũdũ gradũ.] ſ. bonorũ non temporis: vt ſ. proxi. dixit.
n ¶ Precedẽtis.] ſ. epiſcopi. Accurſi.
o ¶ Suffragantem.] i. adiuuantem. Et ſic no. q̃ dat fauorem perſonę authoritas dignitatis. ſic ff. de ſena. l. fina.
p ¶ Quod melius.] ſic j. quibus mo. na. effi. ſui. §. i. colla. vij.
q ¶ Dimittere.] ſic. ff. 4ò loca. in naue. ĩ fi. ſic. ff. dmu. & hon. l. reſcripto.
r ¶ Inclinare.] id eſt omittere.
s ¶ Quęcunq; .] nunc dicit, q̃ dixi. ſ. in monachis habeãt locũ i monachab⁹: & vltimò dicit q̃ archiepiſcopi debẽt hęc omnia manifeſta facere ep̃is ſub ſe poſitis. Ac.
t ¶ Prius.] vt. C. de epi. & cleri. l. fi.
v ¶ In fœminis.] ſ. eo. §. omnibus.
x ¶ Aſſiſterijs.] ab aſſiſtendo dicitur, q̃ multũ ſtat ibi ad orãdũ: vt i loco vbi ſit corp⁹ ſanctum.
y ¶ Prędiximus.] vt. ſ. eo. §. hinc autem.
z ¶ Metropolitis.] i. archiepiſcopis: aſs metropolitanis.
a ¶ Rectorum.] neutri generis.
b ¶ Sequitur lex.] ſic j. vt cleri. apud propri. epi. §. fi. col. vj. & j. de ecclę. titu §. j. j. ñ. colla ix.
c ¶ Sequẽtẽ.] ſ. nos.
d ¶ Tuam.] ô Epihani vt. ſ. eo. in princ.

¶ QVOMODO OPORTEAT EPISCOPOS &c.

¶ *De Monachis dictum eſt ex q̃bus ſiunt epiſcopi q̃are uideamus de epiſcopis: ut j. eod. §. igitur ordinandu⁹, & de hoc dicitur j. e. uſq; ad. §. & illud etiã.*

f ¶ Clericos. *hoc expeditur j. eo. §. hoc autẽ dedeo. & §. ſed neq; & §. quãta.*

g ¶ *De expenſis. hoc dicetur j. eo. §. ſed neq; effuſas.*

† Cõcor. e. iij. cũ gl. ſup ẏbo, ſanctiores. extra de offic. cuſto.

Præſumptio ex retroactis capitur.

a de hoeverbo vide j. q. vij. c. diſpenſatores.

Epiſcop⁹ abbatẽ eligit.

Dignitas dat fauorẽ pſonæ.

¶ Administrationes & iurisdictiones papæ & principis distinctæ sunt. Episcopus ordinandus est honestus, & gloria fruens, benè eruditus uerbo & opere, & corporis sapientia, contradicto re nullo apparente, uel repulso. Barto.

Impe. Iustinianus. a. Epiphanio archiepiscopo & patriarchę Conitantinopolitano.

Maxima [a] quidem in omnibus sunt dona Dei †, à superna collata clementia sacerdotium & impiũ [b]: illud [c] quidem diuinis ministrans: hoc autem [d] humanis præsidẽs ac diligentiã exhibẽs. ex vno eodẽq; pricipio †vtraq; [e] ꝓcedetia humana exornant [f] vitã. Ideoq; nihil sic [g] erit studiosum imperatoribus sicut sacerdotũ honestas: cũ vtiq; & ꝓ illis [h] ipsi semper Deo supplicent. nã si hoc [k] quidẽ inculpabile sit vndiq;, & apud Deum fiducia plenũ: imperium [l] autem rectè & cõpetẽter exornet [m] traditam sibi rempublicã: erit cõsonãtia quędã bona, omne ꝙcqd vtile est humano cõferens [n] generi. ¶ Nos igitur maximã habemus solicitudinem circa vera Dei dogmata, & circa sacerdotum honestatem: quam [o] illis [p] obtinentibus credimus: qa ꝙ eã maxima nobis dona dabuntur à Deo, & ea ꝙ sunt, firma habebim[o]: & ꝙ nondũ hacten[o] venerũt, acqrem[o]. Bñ aũt [q] vniuersa geruntur [r] & cõpetenter, si rei principiũ fiat decens & amabile Deo [r]. Hoc aũt futurũ esse credimus, si sacrarũ regularũ obseruatio custodiat quã iusti & laudãdi & adorãdi inspectores & ministri Dei verbi tradiderũt apostoli, & sancti [s] pres custodierũt & explanauerũt. ¶ Sancimus [t] igit sacras ꝓ omnia sequẽtes regulas [v], dum quispiam sequenti omni tpe ad ordinationẽ episcopat[o] adducit [x], cõsiderari pri[o] eius vitã, secundũ sanctũ apostolũ [y], si honesta & inculpabilis & vndiq; irreprehẽsibilis sit, & in bonis [z] testimoniũ [a] habeat: & sacerdotẽ decens [b], & neq; ex officiali [c] aut ex curiali veniat fortuna: nisi tñ ex noua ætate (scdm qđ iam dispositum [d] est) in monasterio cõstitut[o] fortuna liberetur: quartã [c] tñ prius substãtię reddẽs curię. ¶ Neq; eñ idiota [f], neq; ex ijs ꝙ vocant laici [g] existens, ita mox ad episcopatum ascẽdat: nec imaginariã [h] suscipiat ordinationem: tanꝙ modò quidẽ idiota, mox autem clericus, deinde paruũ aliquod tẽpus prętereiens [i], episcop[o] appareat. ¶ Et neq; vxori aliæ [k] copulatus, sed aut in virginitate deges [l] à principio, aut vxorẽ quidẽ habẽs ex virginitate, aut ad eũ venientẽ [m], & nõ viduã, neq; seiunctã [n] viro, neq; concubinam, neq; filios aut nepotes [o] habens, neque cognitos [p] legi, neq; illi [q] odibiles [r]. alioqui ꝙ prętер hoc aliqd agit: & ipse cadet sacerdotio: & ꝙ eum ordinat, foris episcopatũ sectabitur, hãc legem offendens. Sed neq; pecunijs [s] oportere emere sacerdotiũ ei permittimus: solũ verò eũ respicere domini Dei culturã volumus: & nõ plurimis humanis cogitationibus distrahi. ¶ Sed neque †ineruditus existens sacrorũ [t] dogmatũ, ad episcopatũ accedat, prius aũt aut monasticam vitam ꝓfessus, aut in clero cõstitutus nõ minus mensibus sex, vxori [v] tamen non cohęrens, aut filios aut nepotes habens. Hoc enim omnimodo super Deo amabilib[o] episcopis quærimus: sicut etiam prius duab[o]

a ¶ Maxima.] verè est maxima: qa ex his duobus totus regit mundus. vnde illud: ecce gladij duo hîc secũdùm vnum intellectũ. alij dicunt quòd duo testamenta significant.

b ¶ Imperiũ.] imo à populo Romano videt esse imperium: vt insti. de iu. nat. §. sed qđ principi. Rñ. & illud dei dispositiõe factũ fuit, sine quo factũ est nihil: vt dicit in euãge. &. j. de fi. instr. §. qa igit. in prin. col. vj.

c ¶ Illud.] sacerdotium.

10 d ¶ Hoc autẽ.] scilicet imperium.

e ¶ Vtraq;.] s. dona & sacerdotiũ & imperiũ. Cur ergo mater imperij dicit ecclesia: vt. s. vt deter. sit nu. cle. §. j. cũ magis soror sit vt hîc? Rñ. illud dicit rationedignitatis. s. ꝙ res diuinæ digniores sunt: vt. C. de ve. in. enu. l. ij. §. sed qa idem tamen principiũ habent vt hîc: & ideo parum differunt vt. j. ti. j. §. finimus.

20

f ¶ Exornant.] id est cum honore gubernãt. Accur.

g ¶ Sic erit.] i. esse debebit.

30

h ¶ Pro illis.] scilicet imperatoribus.

i ¶ Ipsi.] scilicet sacerdotes.

k ¶ Si hoc.] s. sacerdotiũ.

l ¶ Imperium.] i. Imperator.

m ¶ Exornet.] i. cũ honore gubernet.

40

n ¶ Cõferẽs gen.] ergo apparet ꝙ nec papa in tpalibus nec imperator in spiritualibus se debeãt immiscere. Non qd habet ergo papa tpalem iurisdictionẽ in ijs ꝙ sunt imperij, qđ Constantin[o] impator donauit btõ Siluestro papæ?

50

o Videt ꝙ sic: licet immẽsa fuerit donatio. j. tit. j. §. finim[o]. ꝓterea qđ vult princeps, hoc est lex: vt ff. de cõsti. prin. l. j. Item sicut patrimonialia, ita imperialia donare põt, cũ nulla sit differẽtia: vt C. de quadri. ꝓscr. l. fi: in prĩ. ecõtra videt ꝙ nõ: qa

60

tũc nõ esset August[o] dictus: vt ĩ rubrica pœmij insti. Itẽ impare non potuit pari. i. impatori venienti post se: vt. ff. de arbi. l. nam magistratus. &. ff. ad treb. ille à quo. § tempestiuũ. Itẽ ne turbet opus Dei si clerici intromittãt se in tpalib[o] vt. C. de epis. & cle. l. placet. Itẽ ne vnus duorũ officiũ habeat: vt. ff. de pac. l. si plures. sed licet so-

70

lutio facti ad nos nõ pertineat, soluimus ꝙ de iure nõ valuit talis collatio siue donatio: vt. j. eo. tit. §. igitur. &. C. de leg. & consti. l. digna. in fin. & insti. qb. mo. testa. infir. §. fi. nec ob. j. tit. j. in prin. quia auxit honorem ecclesiæ quantũ in eo fuit Constantinus vel in alijs: non autem in iurisdictione: quia sic posset totum imperium perire, vt dictum est.

80

o ¶ Quam.] scilicet honestatem.

p ¶ Illis.] scilicet sacerdotibus.

q ¶ Bene autem.] sic. ff. de origi. iur. l. j.

r ¶ Deo.] sic. j. de armis. in princi.

s ¶ Et sancti.] sequentes apostolos.

80

t ¶ Sancimus.] ad qd pro deo intromittit se imperator de spiritualibus vel ecclesiasticis, cùm sciat ad se non pertinere: vt. s. j. respon. dic ꝙ non inuentendo de nouo vel constituendo ponit: sed recitando sacras regulas contra quas si quis fecerit, imponit pœnas: vt. j. eod. §. fi. vel dic ꝙ authoritate papæ facit. Vel dic hoc faciendo statũ reipu. tuet, cũ interfit reipub. esse sacerdotes honestos, á qb[o] pœnitentiã peccatorũ petamus: vt C. de sum. tri. l. fi. & ecclesias de quarũ cõsti. s. tit. j. §. illud igit. dixit. nã in eis veniã petim[o] peccatorũ: vt. j. vt lice. ma. & auię. §. qa verò. coll. viij.

v ¶ Regulas.] sic. s. tit. j. §. si verò relinquens. &. §. fi.

x ¶ Adducitur.] nota quasi per vim: nam inuitatus fugit: vt. C. de epi. & cle. l. si quenꝙ. velle tamen debet: vt j. eo. §. sed etiam sic. licet coactus: vt. ff. quod met. causa. l. si mulier. §. pe. vnde quidam dixerat: nolens volo: volens nolo.

y ¶ Apostolum.] qui dixit episcopum esse debere bonę vitę & opinionis. qui dixit. xiij. capta circa episcopum considerandа. primũ oportet eum esse sine crimine, vnius vxoris virum, non vinolẽtum, prudentem, modestum, ornatum, hospitalem, puditum, doctorem, non percussorẽ, nõ litigiosum, non cupidum, domui suæ benè præpositum, non neophitum.

Epis. xiiij. conditiones habere debet.

z ¶ Bonis.] scilicet factis.

a ¶ Testimonium.] i. famam bonam: quæ valet multum: vt. s. de mona. §. cogitandum. &. ff. de quæst. l. de minore. §. penul. &. j. de armis. §. hanc igitur. col. vj.

b ¶ Decens.] scilicet testimoniũ & bona fama.

c ¶ Ex officiali.] Multa sunt huiusmodi officia: vt dixi. s. tit. j. §. si verò relinquens.

d ¶ Dispositum.] scilicet in Greca constitutione. credimus tamen eam idem dixisse quòd dicitur. j. de sanc. epis. col. ix. §. curialem. scilicet ꝙ xv. annis. steterit in monasterio à iuuentute: vt hîc, & infra de sanctiss. epis. §. sed neque curialem.

e ¶ Quartã.] hodie tamen sibi quartam tenet sortes verò partes curię dimittit: vt. j. de san. epis. §. curialem.

f ¶ Idiota.] qui nescit literas.

† Cõcor. c. tãta est. &. c. j. extra de simoni.

g ¶ Laici.] sed hodie cõtra si necesse sit laicum ordinari: vt. j. de sancti. episco. §. damus. qđ iure canonum correctum est vt ibi not.

h ¶ Nec imaginariã.] i. non sufficit simulatũ honorem clericatus habuisse secundùm Azon. vel imaginariam, i. momentariã. nam reijcit cũ laicus inuenitur statim. sic. ff. de manumis. l. iiij. §. ij.

i ¶ Prętereiens.] scilicet tempus.

k ¶ Alię.] alias alienę.

l ¶ Degens.] eligendus episcopus est.

m ¶ Venientem.] scilicet vxorem.

n ¶ Seiunctam.] id est separatam à viro primo per diuortium.

o ¶ Nepotes habẽs.] j. e. §. sed neq; inerudit[o]. in fi. §. cõtra. Sol. vt ibi.

p ¶ Cognitos.] s. quia ex vxore sunt, sed tamen fuerat vidua vel nõ virgo. vnde præstat impedimentum promotioni.

q ¶ Illi.] scilicet legi.

r ¶ Odibiles.] quia incestuosi: vt. j. quib. mo. nat. effi. sui. §. fi. col. vij.

s ¶ Pecunijs.] idem si precib[o], idem si obsequio alio. nam manu, lingua Simonia manu, lingua, & obsequio cõmittitur.

80 obsequio committitur simonia: vt in decre. j. q. j. c. sunt nonnulli.

t ¶ Sacrorũ dogmatũ.] quia nõ solũ literas scire debet: vt. s. c. §. neq; ex idiota. sed etiam decreta & theologiam scire debet: vt hîc dicitur.

v ¶ Vxori tamen non cohęrens.] donec conuersatur in monasterio & cùm ordinatur: vt. j. eo §. prius autem nõ nocet habuisse: vt. s. §. & neq; vxori. Vel dic vxor præsens nõ nocet, vt ibi, nisi vidua vel alio viro coniuncta olim: vt hîc, &. j. statim. & hoc valet secundùm canones: vt hîc, & j. de sanc. epi. in prin. col. ix.

† Facit. c. nouit. cum gl. sup verbo, nostra. in prin. ibi imperium enim. extra de iudic.

Papa iurisdictionem temporalẽ imperij non habet.

† Concor. cap. in nomie. xxiij. distin.

Ecclesia mater imperij dicitur.

† in qbusdam scriptis exemplis nõ est vox Dei.

a ¶ Cõstitutionib⁹.] Græcis.
b ¶ Coherentes.] vt ante.l.istã.nã ad præterita nõ trahitur: vt.C.d legi.& cõsti,l.leges. &.j. de nup.§.j. in fi.col.iiij.
c ¶ Legis.] l.huius.Ac.
d ¶ Habẽti.] ẽ.§.ij. con iotra.Solu.vt.ẽ.eo.§.q̃m,
e ¶ Legem.] i. qđ dixerat modo.ẽ. eo.§. q̃ non debeant vxorem habere: renouat in hoc scilicet confirmando &c,
f ¶ Igit̃.] qa multa honesta in ep̃o req̃runt: ergo ex monachis &c. breuiter repetit supradicta,
Mõachi quidã sunt clerici, & quidam nõ,
g ¶ Aut ex clericis.] 20 sal, alijs.nã etiã monachi q̃q; sunt clerici; & illos oportet l̃as scire: vt.ẽ.ti, j in prin. alij nõ sunt: & isti ẽt illiterati esse possunt monachi: vt. C. de epis.& cle.l.gñaliter. sed ex literatis est episopus eligẽdus: vt.ẽ.eo.§. neq; 30 ex idiota.
h ¶ Constitutũ.] i. habilem per iam dicta.
i ¶ Ecclesia.] Fortè psalmũ illũ qcũq; vult &c.
k ¶ Ex frequẽti.] sic C. deemẽ, iu. co. l. j. in fi.
Renuncians iuri suo debet illud scire.
l ¶ Interroget.] Not. hîc q̃ ille q̃ iuo iuri renũciat debet illud scire 40 al's nõ videt renũciare, sic. ff. de trãsac. l. q cũ tutor. j. rñ. &. §. fin. &. ff. de inoffi. testa. l. mater, & p̃ dest mulierib⁹ Velleiano renũciantibus: qđ fieri põt à scientẽ vt dictũ est: vt. ff. ad velleia. l. fi, in fi. &. C. de pac. l. pe.
m ¶ Sancierunt.] sunt 50 em̃. xij. p̃cepta apostoli cę regulę: vt in decretis,
n ¶ Cõplebit.] & hoc post multas coactiones: vt. C. de epis.& cler. l, si quenquam.
o ¶ Imperatoribus.] vt. C. de epis.& cle. l. cũ clericis. §. penul.
p ¶ Et à nobis.] sic. ẽ, 60 tit. j. §. fi. & ẽ. eo. §. j.
q ¶ Vnumquenq;.] scilicet ordinandum.
r ¶ Ille.] qui ordinauit per pecuniam.
† Cõcor. c. vlt. in fi. cum gl. fi. extra de sẽ cũ. nup. & c. j. de no. oper. nun.
s ¶ Retributionem.] ironicè loquit̃. sic. ff. de dã. inter. l. ex dãni. §. quoties. &. C. de inoffi. testa. l. fratres.
70 t ¶ Ecclesię.] cui iniuriabat̃ emendo eã vt le quit̃. sed qua actiõe? Respõ. cõdictione ex hac lege: vt. ff. de condi. ex lege. l. j.
v ¶ Maxime.] qa cùm eis plurimũ honoris datur, magis puniunt si tales inueniunt̃ in crimie:
80 vt. C. de epis.& cler. l. presbyteri. Idẽ ergo & si nõ sit in dignitate: licet decre. videatur dicere q̃ tunc tm̃ sit simonia q̃n ipsis electoribus dat̃: vt extra de elec. c. cũ nobis.
x ¶ Pœnam.] scilicet

noſtris ſacris cõſtitutionib⁹ [a] hoc ſancitũ eſt: per quas dudum cohęrentes [b] vxoribus, non pſcrutamur omne præteritũ relinquẽtes, decẽtero aũt nulli p̃mittetes à poſitione legis [c] vxorem habenti [d], talem imponi ordinationem. quã legẽ [e] etiam nunc renouamus: ne forte ſi præter hoc aliquid fiat: & ipſe cadat ſacerdotio, & ordinantẽ ſimiliter excludi p̃curet. ¶ Igitur [f] ordinandus ep̃s, aut ex monachis, aut ex clericis [g], ſit etiam in huiuſmodi vita teſtimonij boni, vita bon⁹ & honeſtus, & gloria fruẽs bona: & hoc fundamentũ pontificat⁹ de ponens ſuæ animæ.

¶ *Epiſcopus ordinandus nõ eſt priuſquam coram eo ſacræ legantur regulæ: & reſpõderit ſe uelle eas ſeruare. Bart.*

¶ Sed etiam ſic eum conſtitutũ [h], & ad epiſcopatũ præparatũ, cõpetẽs eſt venerabiles & vndiq; p̃batas legere regulas ante ordinatione, quas recta & inuiolata noſtra ſuſcipit fides, & catholica Dei apoſtolica q; diſpoſuit & tradidit eccleſia [i]: & dum ex frequenti [k] earũ lectione trãſierit qui ad ordinatiõnẽ deducitur: tunc is qui ordinatiõnẽ impoſiturus eſt, interroget [l] eũ ſi ſufficiens eſt cuſtodire & agere q̃ ſacræ regulæ ſancierũt [m]. Et ſi q̃dem ille declarauerit & dixerit p̃cepta ſacrarum regularũ nõ ſe valere ſeruare: nullo modo ei ordinationem imponi. ſi verò ſuſceperit & dixerit: qa quantũ nomini eſt poſsibile, cõplebit [n] hęc quę his cõtinẽtur: tũc monere eum & dicere qa niſi hęc obſeruãuerit, & à Deo alien⁹ erit, & cadet à iam dato honore: & neq; ciuiles leges delictũ inultum relinquent: eo q̃p à præcedẽtibus nos imperatoribus [o], & à nobis [p] ipſis recte dictum eſt oportere ſacras regulas pro legibus valere [†], & ſi etiam ſic permanſerit cauſam amplectens: tunc ſuper his p̃feſsionib⁹ vnũquenq; [q] ſacrã ſuſcipere epiſcopatus ordinationem.

¶ *Epiſcopus per pecuniam ordinatus, dignitatem amittit ambitã & habitã & etiã ordinator, & qlibet alius ſuffragator: & dignitatem ſuam amittit, & pecuniam reddit in duplum.*

¶ Et hanc nõ pecunijs emere, neq; per rerũ aliquarũ dationẽ ſuſcipere, ſed purã percipere, & ſine mercede, & tanq̃ à Deo datam. nam ſi etiam alia omnia habeat vtilia q̃ prius à nobis dicta ſunt, pecunijs autem vel rebus videat̃ epiſcopatum emiſſe, ſciat ſe & ab epiſcopatu caſurũ, & hoc munus retributurum ordinanti: vt & ille [r] epiſcopatũ amittat, & à clero cadat: & vtriq; cauſa talem præſtet retributionem [s], vt & hic quidẽ nõ adipiſcatur q̃ ſperabat, ille aũt etiã quę habebat, amittat: verumtamen pecunijs ac rebus datis occaſione ordinationis, ſanctiſsimæ aſsignandis eccleſiæ [t], ſiue epiſcopus ſit accipiens, & p̃pterea à ſacerdotio cadẽs ſiue etiam quilibet alius in clero cõſtitutorũ. Nam & illi æquã imponimus pœnam: vt ab ordine quẽ inter ſacerdotes habuerit, cadat, & reddat aurum aut res quæ ordinationis occaſione datæ ſunt, iniuriã paſſæ quantum ad ipſum eccleſiæ.

¶ Si quis aũt extraneorũ ſit, & nõ in clero cõſtitutus, q̃ aurũ aut rem aliquã p̃pter patrocinium ordinationis accepit: & maximè [v] ſi adminiſtrationẽ aliquã gerat: habebit q̃dem ipſe à Deo pœnã [x], & ſuccedet ei de cælo ſupplicia. verũtamẽ etiam illud quod datũ eſt, totum ablatum ab eo ſanctiſsimæ eccleſiæ oĩbus reddatur [y] modis in duplũ [z]. Inſuper [a] etiã ſi quã adminiſtrationẽ [b] habet, ea cadat, & p̃petuo exilio condemnetur. ¶ Illud quoq; ſciat aperte q̃ pecunijs, aut rebus alijs emerit præſulatũ: qa ſi prius diaconus, aut preſbyter ſit deinde p̃ ſuffragiũ [c], ad ſacerdotiũ [d] veniat: non ſolũ cadat epiſcopatu ſed nec prior ei relinquet̃ ordo preſbyterij forſitan, aut diaconatus. Amittit etem̃ etiam illud, vtpote decentiã indignè [e] cõcupiſcens: & omni ſacerdotali excludit̃ ordine.

¶ Oportet autem in ipſo ordinationis tempore eum q̃ imponit eam [f], illi corã omni fideli populo ſanctiſsimæ eccleſiæ hæc omnia prædicere, vt agnoſcens [g] eũ omnia quæ prius dicta ſunt à nobis, habere, ad ſacram eum [h] deducat ordinationem [i]: vt etiam ille corã omnibus hæc audiẽs, nõ ſolũ habeat Dei timorem, ſed etiã coram oĩbus denunciationem & p̃feſsionẽ erubeſcat.

¶ *Epiſcopus ordinandus eſt contradictore nullo appareẽte uel repulſo: aliàs ordinatio facta non ualet. Barto.*

¶ Si quis autem talis quidem eſſe putẽt, & ad ep̃atus ordinationem [k] tranſeat [l], cõtradicat autem aliquis, atq; dicat conſcium ſe eſſe alicuius illicitorum [m] eius non prius mereatur epiſcopatus ordinationem, quàm examinatio querimoniarum fiat [n], & appareat vndiq; innoxius. Quia ſi etiã [o] poſt huiuſmodi cõtradictionem non paſſus is qui ordinationem facit, legitimam examinationem imponi cauſę currat ad oridnationẽ: ſciat quod ab eo fit [p], pro nihilo eſſe: ſed & is qui cõtra legẽ facit, cadat ſacerdotio: & q̃ ſine p̃batione imponit ordinationẽ, & ipſe q̃dem ſimiliter cadet ſede ſacerdotali [q]: reus aũtẽ erit Deo, qui præcipuè omnium [r] quærit ſuorũ ſacerdotũ puritatem. Si tamẽ is qui ordinationi contradicit, aut examinatione facta p̃bẽt calũniator [s] aut in ipſo principio: neq; in examinatione perſiſtere cõfidat: ſegregetur iſtum in perpetuum à ſacra cõmunioneis

expectet â Deo.
y ¶ Reddat̃.] i. detur.
z ¶ Duplum.] i. conditione ex lege.
a ¶ Inſup.] ſic, j. de ſan. epiſ. §. prę oĩbus. coll. ix,
b ¶ Adminiſtrationẽ. i. ſecularem dignitatem.
c ¶ Per ſuffragium.] 10 i. pecunijs quæ præſtat ſuffragium.
d ¶ Sacerdotium.] id eſt dignitatem.
e ¶ Indignè.] priuilegiũ em̃ meret amittere q̃ conceſſa ſibi abutitur ptãte [a]. ſic. C. de iudę. iudæos. &. ff. de iu. immu. l. j. &. ff. de vulg. ſubſti. l. 20 ex facto. in fi.
f ¶ Eam.] ſcilicet ordinationem.
g ¶ Agnoſcens.] ſcilicet ordinator,
h ¶ Eum.] ordinandũ.
i ¶ Ordinationẽ.] ſic j. eod. § hæc aũt de deo.
k ¶ Epiſcopatus ordinationem.] aliâs ordines.
30 l ¶ Tranſeat.] non tamen adhuc tranſiuit.
m ¶ Illicitorũ.] quærumerata ſunt. ſ. de ſimonia & de alijs.
n ¶ Fiat.] ſ. ĩtra tres mẽſes. qđ die vt. j. de ſanct. epiſ. §. ſi quis autẽ ante.
o ¶ Quia ſi etiã.] argu. 40 C. de app. l. nominationes. ſic. ff. de rebus eo. q̃ ſub tut. l. magis. §. ſi ęs alienum. &. j. eo. §. hæc autem de deo.
p ¶ Fit.] epiſcopus.
q ¶ Sacerdotali.] id eſt epiſcopali.
r ¶ Omnium.] i. inter oĩs hoĩes. nihil em̃ &c.
50 vt. j. e. ti. §. neq; aũt.
s ¶ Calumniator.] ſed

a Concor. c. vt priuilegia. poſt prã ci. extra de priuile.

nonne eoipsò q̄ nō probat, calūniator videt? Rſi. quidam q̄ nō: vt. ff. ad turp. l. j. §. j. ſed Io. contra. ex eo enim eſt calūniator q̄ nō probat: vt. C. de aduo. di. iudi. l. j. & q̄ in. d. l. ad turpi. dicitur loquitur ſi ſuas ſuorumq; iniurias exequatur: vt. C. de calum. l. mater.

a ¶ Impunita.] nec etiā aliud maleficiū: vt. ff. ad. l. agl. l. ita vulneratus. in fin.

b ¶ Sicut.] vt. C. de caſum. l. ſi.

c ¶ Aut totam.] i. ex 20 toto, alʒ in totū: & tūc habet locū hæc glo. i. ex toto, vel in totum nō faciat examinationem deinde &c.

d ¶ Et nō incurrit.] i. nō pręcurrit, vl̄ nimiū citò nō currit, vt hæc p̄positio in, augeat. ſic. ff. de libe. & poſthu. l. gal- 20 lus. §. ille.

e ¶ Impunitam.] i. nō punitā. p puniendā: ſic C. de ijs q̄ notā. infa. l. ſi poſsidoniū. q. d. nō puniendam: qa bonam vitam faciēt. & not. hic q̄ virtus in neceſsitatibus comprobatur.

Virt⁹ in neceſsitate comprobatur.

f ¶ Foras.] ſic. j. vt nul. 30 fabr. ora. do. §. illd̄. col. v. ſic. j. de ſanc. epiſ. §. interdicimus. col. ix.

g ¶ Tūc enim ſolū.] item & qñ cauſa ſit neceſſaria: tūc cum literis ſui ſuperioris: vt. j. eo. §. nō aliter. & j. de ſan. epi. §. interdicimus. col. ix.

† Arg. eſt hîc q̄ ſi qs eſt in legatiōe regia: non teneī compare- te coram lega. apoſtolico. de hoc videī c. cùm parati. cum glo. ij. extra de appel.

h ¶ Patriarchas.] re- 40 pete definimus.

i ¶ Dioœceſeos.] id eſt patriarchatus.

k ¶ Compellentes.] id eſt vt compellant.

l ¶ Et ipſum.] ſcilicet annum.

m ¶ Miſericordiā.] vt non cōpellatur ſemper. q. d. ſtare domi.

50 n ¶ Legitimis.] forte ſpatio. xxx. dierū inter vnāquaq; denunciationem: vt. j. de litigio. §. omnem. & §. interdicim⁹. col. ix. & j. deſan. epiſ. colla. ix.

o ¶ Obſeruationē.] vt non turpiter citetur vel capiatur.

60 p ¶ Introducat.] ſ. patriarcha.

q ¶ Hæc oīa.] ſ. quę dixi de patriarcha circa opponendam pœnam.

r ¶ Litium cauſa.] hoc eſt propter q̄d &c. vel ſi habes cauſas litiū &c. dic propter cauſas: aliās cauſa: & ſemper re- 70 git dictionem litium.

s ¶ Reſpicientium.] ſ. reorum &c. Accurſi.

t ¶ Conſtituti.] i. in hac vrbe Cōſtantinopolitana vbi habitabāt imperatores tpe Cōſtātini q̄ illā ciuitatē cōſtituit.

v ¶ Miniſteria.] i. miniſteriales vl̄ ſeruientes 80 eccl̄i iacētes tanq̄ beſtiæ vel dic miniſteria diuina quę i eccleſia eſſe debent: nūc peregrinātur: q̄d eſſe nō debet: vt hîc &. j. vt cle. apud propri. epiſ. §. j. colla. vj.

x ¶ Luſtrent.] intra cubile ferè, quinquēnia luſtra fuēre. [y ¶ Apocriſarios.] ab apos q̄d eſt ſupra: & criſis iudiciū, quaſi cōtutus ſup iudicio agēdo. vel dic chryſos aurū. inde Ioānes chyſoſtomus. inde apochryſari⁹. i. theſaurari⁹.

z ¶ Oeconomos.] [a]œconomus eſt cui res eccl̄iaſtica gubernanda mandat ab eccl̄o: vt. C. de ſac. ſan. eccle. l. iubemus. circa prin. & de epi. & cle. l. omnes qui. §. hoc proculdubio.

a Facit .c. imperatorū extra de iura. calū. vbi ponit diſſinitionem œconomi.

neis qui ordinationem facere vult vt non ipſa falſitas impunita[a] ſit. Sicut[b] enim bonam gloriā in eo qui ordinandus eſt quærimus: ita etiam calūniam in eo qui fruſtra accuſauit, punimus. ¶ Si verò nemo accuſauerit omnino, aut in totum[c] denūcians examinationem nō faciat, aut facta examinatione demōſtrare (ſicut prædiximus) nō valuerit accuſationem veram: tūc oportet eum qui per tot vias inculpabilis apparuerit, accedere ad vētu ram ordinationē. Qui ēm ita ordinatur, ex hoc multa & meliora cognoſcit præceptorum, & nō incurrit[d] ad vitam impunitam[e] huiuſmodi eruditus animo, verbo, & opere corporis, & ſapientia. ¶ Et illud etiā definimus vt nemo Deo amabilium epiſcoporum foras[f] à ſua eccleſia plus quàm per totū annum deeſſe audeat: niſi hoc per imperialē fiat †iuſſionē: (tūc[g] ēm ſolū erit īculpabile) ſacratiſſimos patriarchas[h] vniuſcuiuſq; dioœceſeos[i] cōpellētes[k] deo amabiles epiſcopos ſuis inhęrere ſanctiſſimis eccleſijs: & nō lōgo itinere ſeparari, neq; in pegrinis demorari velle, neq; ſanctiſſimas eccleſias negligere, neq; annū excedere, quam & ipſum[l] propter miſericordiam[m] conſtituimus. ¶ Si verò vltra annum errauerit & dereliquerit: & nō ad epiſcopatum remeauerit p̄prium: neq; imperialis aliqua eum (ſicut prędiximus) detineat iuſſio tunc ſiquidem ſit metropolita, circa eccleſiaſticam diſpoſitionem ſegregatum, regionis illius patriarcha reuocet quidem eum legitimis[n] inclamationibus, ſeruans vbique ſacrarum regularum obſeruationem[o]. Si verò maneat per omnia inobediens, expellatur à ſacro epiſcoporū choro: & aliū ītroducat[p] huiuſmodi. & reuerentia & verecūdia & honeſtate dignū. Si verò nō metropolita, ſed aliorū epiſcoporū aliquis ſit qui errauerit: hæc oīa[q] à metropolita fiant. Nemo ēnim eorū talem ſuſcipiat occaſionem, ſi dixerint propterea proprias derelinquere eccleſias, p̄ pterea q̄ litiū[r] cauſas, aut aliarum rerū propriarū, aut ad ſacras eccleſias reſpicientiū[s] circunluſtrāt, & hic cōſtituti[t] adhęrent, autin aliis veniant locis. Hoc enim nō habet decentem rationem, vt cū multitudine quam neceſſe eſt ēpm habere miniſteria[v] luſtrent[x] peregrè: & expendāt, & neq; vllū ſanctiſsimis eccleſijs lucrū, neq; vllū præbere iuuamen, neq; ſecūdū q̄d decet ſacerdotem, propriū habere habitū. Præſertim ſi quædā ſint lites fortè ſanctiſsimis eccleſijs p̄pter quas has occaſiones afferūt: nec p̄ eos q̄ ſub ipſo ſunt religioſos clericos, aut apocriſarios[y], aut œconomos[z] mouere[a], & petitiones[b] nō ad imperiū dirigere[c]: impetrare[d] autē ſperata: propterea[e] ſancim⁹[f] ſi quando propter eccleſiaſticam occaſionem inciderit neceſsitas[f], hanc[g] aut per eos qui res agunt ſacrarum eccleſiarum (quos apocriſarios vocant) aut per aliquos clericos huc deſtinatos, aut œconomos ſuos notam imperio[h] facere, aut noſtris adminiſtratoribus, vt impetrent quod competens eſt: & non hoc Deo amabilibus epiſcopis erroris & abſentiæ, & ſanctiſsimis eccleſijs læſionis occaſionem[i] fieri tam in prouincia eccleſiaſticarum rerum per abſentiam eorum neglectarum, quàm etiam hic expenſis multis ab ipſis factis: nec non in peregrè habitationenō habili conſtituta, & vndiq;[k] cauſam[l] nullum iuuamen, magis autem læſionem[m] eccleſijs ſanctiſsimis inferentem. ¶ Non autem aliter Deo aliquem amabiliū epiſcoporum p̄ſumere dirigere[n] ſe ad hanc feliciſsimam ciuitatem prius quàm (ſiquidem quis eps ſit) literas acceperit p̄prij metropolitæ ad imperiū: & quæ ſecundùm diuinas regulas p̄babilia vocantur, teſtimoniū perhibentia neceſsitatis eius[o] præſentiæ. Si verò metropolita ſit q̄ p̄ficiſci vult, literas ſumat eiuſdē dioœceſeos patriarchę, eius præſentiam neceſſariā eſſe dicentes: & ſic oportere imperatorem iubere hūc præſentari, & nō temere & ſine cōſcientia metropolitarum aut patriarcharū proficiſci, p̄ eo q̄ hoc diuinis interdictū eſt regulis: vt huc aduenientes nō p̄ſumant per ſemetipſos ſe prius p̄nūciare ad imperiū: ſed primitus aut à Deo amabilem patriarcham[p] proficiſci, aut ad vniuſcuiuſq; dioœceſeos[q] ex qua[r] ſunt apocriſarios[s]; & cum ipſis conferant cauſas

a ¶ Mouere.] ſcilicet apud iudices ordinarios & communes id eſt iudices q̄ ſunt boni & optimi. Accurſi.

b ¶ Et petitiones.] id eſt libellos petitorios in quibus petitur. Accurſi.

c ¶ Dirigere.] ſ. directo: vt. j. de manda. prin. §. deinde. colla. iij. &. ff. de appel. l. imperator.

20 d ¶ Impetrare.] ſ. à dictis ordinarijs iudicibus.

e ¶ Propterea.] ex quo ad eos hæc negotia remittimus.

f ¶ Neceſsitas.] p̄pter quam oporteat huc venire: puta p̄pter confirmationem alicuius pri- 30 uilegij vel impetrationem. q̄d neceſſe eſt per principem fieri non per alium: vl̄ p̄pter aliquod aliud propter q̄d oportet principem adiri.

g ¶ Hanc.] ſcilicet neceſsitatem.

h ¶ Imperio.] id eſt imperatori.

40 i ¶ Occaſionem.] Not. duplicē læſionē: vt ſubijcit tam in prouincia &c.

k ¶ Et vndiq;.] ſubaudi fieri. Accur.

l ¶ Cauſam.] id eſt abſentiam.

m ¶ Læſionem.] propter expenſas.

50 n ¶ Dirigere.] ſ. ſemetipm vt ſequit: vt differat à ſuperiori p̄xime dicto vbi cōceſsit mitti. Accurſi.

o ¶ Eius.] ſ. archiepi: vt hîc, & j. de ſan. epi. §. interdicimus. col. ix.

p ¶ Patriarcham.] ſ. Conſtantinopolitanum.

60 q ¶ Dioœceſeos.] Q̄d nos territoriū dicimus[b] ſ. vbi habet iuriſdictio ī tpalib⁹: vt. ff. de iuriſ. om. iud. l. fi. & de ẏb. ſig. l. pupillus. §. territorium. Hinc dicit dioœceſis in gñe fœmineo vbi eſt iuriſdictio in ſpiritualibus: vt hîc innuitur.

b An ciuitas & dioœceſis ſint idē videī c. rodulphus. in gloſ. vnica. in prin. extra de reſcr.

70 r ¶ Ex qua ſunt.] nā ſi eſt eps & mittit ad ciuitatē Cōſtātinopolitanā: & ibi ſit apochriſari⁹ ſui metropolitę ob cām iſtā fortè vel aliā: vl̄ metropolita ſit: & ſit ibi apocriſari⁹ ſui patriarchę ob hāc vel aliā cām: vel ſibi vel patriarchæ illi⁹ 80 ciuitatis prius ſe debet p̄ſentare, & cās conferre vt hîc. Sed hodie ad ſolum patriarchā videt q̄ debeat ire: vt. j. de ſanct. epi. §. ītердicim⁹. col. ix.

s ¶ Apocriſarios.] ſi eos ſecum duxerunt.

a Qui sint referendarij vide in spe. de supplica. §.j.postpri cipi.

a ¶ Referendarij.[a]] q stant in curia vt pstēt aduocationē venientib⁹ vt dicta eorū referāt: vt j.de referen.p totū titu.

b ¶ Suggerere.] i.negotia sua dicere,

c ¶ Hæc autem de Deo.] q dicta sunt.s.

10 d ¶ Cōstituentes.] scilicet nos.

¶ Clericos.] s.cæteros.nā epi clerici sunt: vt.s.eo.§.igitur.Et no.q ferè eadem hîc exigunt q in ordinatione epi: vt hîc,&.s.eod.§.j. vsq; ad §.illud.

f ¶ Constitutos.] de

20 theologia.Accur.

g ¶ Neq; vnū.] s.nolum⁹ illiteratos esse, ne dū plures hoc tñ fallit si de literatis habere non potest.

h ¶ Docētiū.] i.docere debentiū.q.d.cū hęc de beāt facere nō debēt eē illiterati ī aliquo ordie.

30 i ¶ Suscipientes.] s.nos ordinationem &c.

k ¶ Pridē.] i.pri⁹.vt.s.e. §.& neq; ex officiali.Ac.

l ¶ Sanciuimus.] vt s.e.§.illud.in fi.

m ¶ Neq;.] sic.j.de sanc. epis.§. clericos.col.ix.

n ¶ Diaconum.] idē in subdiacono: vt,j.hoc.§.

40 o ¶ Seiūctę.] s.qnq; i.viduę,qd sivirgini fuit cōiunct⁹? Rñ.potest esse clericus dūmodo voueat castitatē: nō aliàs: vt j.de san.epis.§.clericos. & ī authē.vt lice,ma,& auiæ.§.quia verò.colla, viij.&.j.statim.§.pe.

p ¶ Derelinquēti.]

50 morte viri vl repudio: multò min⁹ si adhuc iū ętam alij habeat.Accur.

q ¶ Castitate.] pterita vt modò dixit:& psenti quam vouere debet:vt modò dixim⁹.sic.j.de le no.§.pe.colla.iij.

r ¶ Ipsam.] s.mulierē.

s ¶ Castitatē.] sic.j.de

60 lenonibus.§. pen. Acc.

Castitas fundamentū est in ordinandis.

t ¶ Constitutā.] s.castitatē.nā est fundamētū aliarū virtutū quę in ordinando requiruntur q multæ sunt: vt.s. pxi.§. & hoc.§.

v ¶ Cadat.] No.q causa prīcipiū īpediēs & post supueniēs destruit.arg.

70 contra.insti.de leg.§.si quis debitori.

† Concor. c.cām matrimonij.ī glo.vlti.in princi.ibi, Est illa.extra depba. Ethabetur ecclesiastici. c.xxvj. vbi dr ois pōderatio non condigna continētisaię.

x ¶ Idiota.] id est eo loco quo sunt idiotæ.

y ¶ Lector.] q.d.careat beneficio clericali: vt hoc.§.

z ¶ Quædam.] s.quę iuitāt hominē ad matrimoniū & quasi necessi-

80 tatē imponūt vt sequitur: vt dilectio filiorum procreandorū: qđ vtile est: vt.ff.de bo.dā.l. fi.§. fi. Vel quia iuuenis est: vnde feruori naturæ resistere nō pōt vt.j.proxi. §.&.s.de non eligē.§.cū

propter quas venerunt, & ingredi ad imperiū eius,& deinceps imperiali pfrui aspectu.mox quā imperāti astiterint,liceat qdem petē tibus epis aut p eos q vocant referendarij[a] sanctissimæ maioris ecclesię,aut per religiosos apocrisarios cuiusq; diœceseos sanctissimorū patriarcharū suggerere[b] se ipio,& pmeteri rñsum celeriter, ita vt si aut iusta ab imperio petierint, hæc accipiāt,aut si nō iusta quærunt velociter reuertantur vn de profecti sunt.

¶ *Clericus ordinādus est boni testimonij uir,literas omnino sciens: cōcurrētibus quibusdam q in episcopi ordinatione statuta sunt.Bart.*

¶ Hęc aūt[c] de Deo amabilib⁹ epis scdm diuinas cōstituentes[d] regulas,& religiosos clericos[e] cū multa fieri inquisitione scdm diuinas regulas,& boni testimonij viros ordinari sancimus,literas omnino scientes,& eruditos constitutos[f]. Literas enim ignorantes omnino nolumus neq; vnū[g] ordinē suscipere,clericorū videlicet,presbyterorū & diaconorū,tam sacras orationes docentium[h]: quā ecclesiarū & canonū legentiū libros,ordinationem sine querela & inculpabilē & sine aliqua cōtradictione & datione pecuniarū aut rerū suscipiētes[i]. ¶ Neq; autem eos volumus omnino officiales aut curiales constitutos suscipere ordinationē,nisi secundū leges quas super his posuimus pridem[k]: quas & hic nunc cōfirmamus:ipsos aūt ordinatos, sacra præcepta in cōspectu totius populi suscipere, ppter has ipsas causas ppter quas hoc ipsum agi etiam super Deo amabilibus episcopis sanciuimus[l], Neq;[m] autē secundas habentem aut eum qui habuerit nuptias,ordinari in diaconum[n] aut presbyterum, neq; si mulieri coniungatur seiunctę[o] & proprium virum derelinquenti[p]: sed neq; si cōcubinam habeat, sed ipsam vxorem, si cū castitate[q] & ex virginitate sit.Nihil enim sicin sacris ordinationibus diligimus, quā cū castitate viuentes, aut cum vxoribus non cohabitantes, aut vnius vxoris virum qui vel fuerit vel sit,& ipsam[r] castitatem[s] eligē tem,primum principium[t] & fundamentum manifestū scdm diuinas regulas & residuę virtutis cōstitutam[t]. ¶ Si autem aliquis presbyter aut diaconus aut subdiaconus postea ducat vxorem aut concubinam,aut palam,aut occultè: sacro statim cadat[v] ordīe,& deinceps idiota[x] sit. Quia si & lector[y] secundā ducat vxorem ppter quæ dam[z], & hoc forsan irrecusabili necessitate: nullatenus ad altior ē accedat gradum, neq; perfruatur gradu maiori in sacerdotio: maneat autem in eodē gradu perpetuò: sed non ad tertias veniat nuptias.satis est enim si ad secundas. Si verò aliquid tale egerit, & ad secundas veniens nuptias, ad maiorem gradū venire festinauerit: exinde idiota erit & laicus, omnino sacro ministerio cadens[a]. Pudicè etenim nobis per omnia pertinet viuere.Si enim tales constituti ij qui in clero adducuntur, ordinē tur:facilis eis ad episcopatū ascensus erit:& ex multis[b] bonis viris facilius inuenientur qui adducantur ad primum[c] gradum sacerdotij digni.

§ *Diaconissa ordinari debet ætatis quinquaginta annorum,& non minoris:nisi ex necessitate imminente pudicitiam & castitatem seruare compellatur.Bar.*

¶ Quanta[d] igit̄ super venerabiles clericos à nobis dicta[e] sunt, hæc etiam super Deo amabilibus diaconissis[f] agi volumus: vt neq; ipse citra obseruātiā[g] fiant:sed primū quide eis ætatē neq; nouellam esse neq; crescentem,neq; ex hac[h] ad delinquendū salientem: sed super mediā cōstitutas ętatem,& circa quinquaginta[i] annos secudùm diuinas regulas agentes:sicq; sacrā promereri ordinationē: & aut virgines constitutas, aut vnius viri quæ fuerant vxores.non enim permittimus neq; secūdas contrahentibus nuptias,neq; vitam non habentibus (vt diximus) irreprehensibilem[k],sed nec suspectam omni no adsacrum venire ministeriū,& adorandis ministrare baptismatibus,& alijs adesse secretis quæ in venerabilibus ministerijs per eas[l] ritè aguntur. ¶ Si verò quædam necessitas[m] fiat, & minorem[n] hac ætate quam dicimus,ordinari diaconissam contigerit: liceat[o] eam in aliquo venerabilium asceteriorum ordinari, & in illo habitare. nequaquam viris admista constituta sit,neque suo arbitrio habitans:sed vitæ separatæ[p] & mediocris,& à conueniente multitudine[q] bonum testimonium[r] habens. ¶ Volumus autem & ipsas quę ad ordinationem perducuntur diaconissas,siue ex viduitate,siue ex virginitate,non cum aliquo cohærentes aut cognatorum, aut eorū quos appellāt dilectos (talib⁹ enim nominib⁹ vtentes, maligna suspicione suam replent vitam) sed aut solæ habitent, aut cum parentibus solis & filijs, aut verè fratribus: aut ijs cohærere de quibus si quis suspicari[s] aliquid præsumpserit malignum,ipse insipiens simul & impius forsan putabitur. Et si dicatur

tale aliquid

igit̄.ver.finautē.Vel qa amore pulchrę fœminę detinet̄,quo nil est vehementius:vt.j. qui. mod. na.effi.legi.§.illud. coll. vj.vel qa amore eius est inebriatus p artē fortè magicā: vt qs vino bacchat:vt insti.de suc.sub. 10 quę fi.per bonorū venditionem.§.fi.

Fœmīeo amore nil est fortius.

a ¶ Cadēs.] & nihilomin⁹ curię ciuitatis dabit̄ cū sua substātia tota vt.j.c.§.semel.&.j.đ san. epis.§. sed neq; curialē.

b ¶ Ex multis.] subaudi aūt,si nō est in textu.

c ¶ Ad primū.] i.sum

20 mū scilicet episcopatū.

d ¶ Quanta.] i.quot vel quæ iura. Accursi⁹.

e ¶ Dicta.] vt.s.eo. per totum.

f ¶ Diaconissis.] ordo erat monacharum quæ habebant quandā prærogatiuā: non tñ cantabant euangeliū, sed alīs

30 sacerdoti ministrabāt: vt inter mares sunt pricicerij & cantores, & alij ordines.

g ¶ Obseruantiam.] scilicet supradictam.

h ¶ Ex hac.] scilicet ętate.

i ¶ Quinquaginta.] sic. C.de episco. & cle.l.

40 nullam.

k ¶ Irreprehēsibilē.] i.valde reprehēsibilem sic.s.eo.§.si verò nemo. in fine.§.& subaudi hîc tantùm.Accur.

l ¶ Per eas.] scilicet diaconissas.

m ¶ Necessitas.] sic.C. qui & aduer. quos.l.j.

50 sic.ff.de decu.l.generaliter.§.spurios.ad idem.ff. de mu.& hon.l. ad rem.

n ¶ Et minorem.] scilicet quinquaginta an. qđ hodie indistinctè fieri potest, dummodo.xl. an.habeat:vt.j. de sanct. epis.§.diaconissam.

o ¶ Liceat.] id est licitū

60 sit episcopo.

p ¶ Separatę.] à viris.

q ¶ Multitudine.] s. mōnacharum.

r ¶ Testimonium.] s. famam.quod dic vt.s.e. titu.§.j.

s ¶ Suspicari.] sic.C.đ

epi.& cleri.l.eum qui.&.j.de ſanc.epi.§.preſbyteris.&.§.ſi qs.col.ix.Acc.

a ¶ Diaconię.]id eſt diaconiſſę.

b ¶ Schemate.]id eſt ordine vel figura.

c ¶ Et reliquis.]ſ.legibus vel pœnis:vt.C.de raptu virgi.l.vnica.&.C.de epiſ.& cle.l.ſi quis non dicam.&.l.pe.& inſti.de pu.iu.§.item lex.

d ¶ Audire.]ſ.diacõiſſas.

e ¶ Corã reliquis.] vt fit in ordinatione clericorum:vt.ĩ.eod.§.hęc autem de deo.

f ¶ Reliquis.]ſ.legib⁹

g ¶ Aut erubeſcentes.] quia verecũdabantur portare velum.

h ¶ Aut derelinquẽtes.]ob aliã cãmquamlibet:velſine cauſa,vt ſegẽt.

i ¶ Morti.]ſ.animę.nam ſciat qualem deo &c.vt 20ĩ.tit.j.§.ſiquis aũtſemel.aliàs ſi verò relinquens.&.§.ſiquis autẽ monaſticam.Alij dicunt eam vltimo ſupplicio damnandam:vt hîc:licet monachus ſic recedens nõ puniat in perſona,ſed mittitur in aliud monaſterium:vt.j.de ſan.epiſco.

30 §.ſi monachus.

k ¶ Vocabãtur.]erant enim quędam mulieres diaconiſſę vel virgines nominatę,quaſi Dianę ſocię:vt in fabulis legit.

l ¶ Maxime.] i.valde. ſic.j.vt ma.&.ĩ.in princ.

m ¶ Cõpetẽs.]id eſt qđ competit.

40n ¶ Sacerdotio.]ideſt honeſtas.

o ¶ Semel autẽ.]redit ad maſculos.

p ¶ Forte.]ſub dubio fortè reſpondent ſępe periti.& ſupfluit:vt hîc &.j.titu.j.§.quia vero veriſimile eſt.

Fortè dubitãdi eſt particula.

q ¶ Lector.] ſed nunquid idẽ inalijs in minoribus ordinib⁹ poſitis qđ in lectore? Rñ.ſic: cùm eadẽ ſit ratio:vt.ff.ad legem aquil.l.illud.

r ¶ Sancitum eſt.]in Greco.Accur.

s ¶ Sub inopia.]i.quia non habent ſubſtantiã.

† Habeẽt eccleſiaſtica.xxvj.c.

t ¶ Sinimus.] ſic.ĩ.eod.

60§.ſed neq; ineruditus.

v ¶ Non propter hoc.ſ.qđ retro ſit factũ.

x ¶ Lege.]vt.ĩ.vt deter. ſit nume.cleri.

y ¶ Foris.]id eſt extra hanc vrbem.

z ¶ Redigatur.]nam plures nunc fortè reperiuntur.

70a ¶ Nõ fecerit.]neq; expenſas conſtituit;neq; numerum clericorũ conſtituit.

b ¶ Eccleſia.]ſ.maior.

c ¶ Emolumenta.]ici licet neceſſaria.

d ¶ Nõ promptum.] id eſt non promptè.

e ¶ Compaſsiones.]puta clerico pauperi,cuieſt compatiendum.

f ¶ Hęc pia.]hîc ſume prouerbium;nõ eſt eleemoſina vnum altare tegere,& alterũ detegere.

g ¶ Scim⁹ enim quã tę.]id eſt quot.

tale aliquid de aliqua earũ quę in diaconiſſarũ ordinationẽ ingredi vult,q̃ alicui cohęſerit ſub imagie quidem bonę appellationis, malignaverò ſuſpicione:nõ oportet huiuſmodi mulierẽ pduci oĩno ad ordinationẽ diaconię[z].Nã ſi ordinetur, & tale aliquid egerit,& cohęſerit alicui cum prędicto noie aut ſchemate[b]: cadet quidẽ â diaconia: & ipſa & ille ſubiecti erunt huic legi & reliquis [c] quæ corruptores puniũt.Oportet enim oẽs q̃ ordinãtur venerabiles diaconiſſas,tẽpore ordinationis & moneri, & ſacrorũ audire [d] mãdatorum prędcepta corã [e] reliquis [f] quę dudũ ſunt venerabiles diaconiſſæ: vt & ipſe Dei timorẽ habeãt, & adhærentẽ ſacris mãdatis fiduciã:timere autẽ & cõfundi ſacro cadere ordine: ſcituris q̃ ſi prędſumpſerint aut erubeſcẽtes [g] ordinationẽ,aut derelinquẽtes [h] ſacrũ miniſterĩũ adnuptias venerint, aut aliã oĩno elegerit vitã,ipſeqđẽ obligatę effi ciunt morti [i]:& ſubſtãtia earum applicabit ſctiſsimis eccleſijs aut monaſterijs in quibus ſunt.Qui verò eas aut vxores accipere aut corrũpere prędſumpſerint:obnoxij q̃dem & ipſi gladio erũt: ſubſtãtia autẽ eorum applicabitur fiſco.Si enim in antiquis legibus virginibus illis quę in eorum errorẽ vocabantur [k],mortis incumbebat dãnũ corruptis:qũo non magis nos in his quę à Deo glorificãtur,definimus pudicitiã [l] (quę quã maximè [l] mulieres exornat)conſeruari volentes:competens [m] venerabilibus diaconiſsis,vt qđ decet naturę cuſtodiant: & quod debetur ſacerdotio [n],conſeruent?

¶ *Clericus ordinẽ ſuſceptum relinquere non debet.Barto.*

¶ Semel aũt [o] ſecundũ hoc factos diaconos aut preſbyteros, nullo modo derelinquere ſacerdotium. quod non ſolũm in preſbytero & diacono ſancimus,ſed etiã ſi ſubdiaconus aut fortè [p] lector [q] fiat aliquis,hũc relinquere priſtinũ ſchema, & ad alterã migrare vitã:ſciẽtem quia ſi tale aliquid egerit(ſecũdũ qđ à nobis iã ſancitũ [r] eſt) autin curiã cum ſubſtãtia,aut ſub inopia [s] degẽs ad officialẽ deponitur fortunam.

¶ *Eccleſiarum omnium antiquus numerus ſerua ridebet: & ultra numerum conſtitutum permanere non debẽt:& in eorum locum alij creandi non ſunt, donec ad antiquam perueniatur menſuram. Ange.*

¶ Sed neq; effuſas competit fieri decętero reuerendiſsimorũ clericorum ordinationes.qđenim hactenus geſtum eſt, licet corrigi oportet:attamen propter tempus ſinimus [t],decætero autẽ non propter hoc [v] fieri,neq; ad damnũ ſanctiſſimarum eccleſiarum venire ſancimus.Quæcunque igitur oportebat de tali modo in ſanctiſsima maiore eccleſia huius noſtræ regiæ ciuitatis,& ſub ea conſtitutis ſanctiſsimis eccleſijs, & alijs quæ hic ſunt, fieri, hac ſpeciali lege [x] complexi ſumus.in omnibus autem quæ foris [y] ſunt locis ſancim⁹,
ſi quis cũ cõſtituerit ab initio & ędificauerit eccleſiã definiuit ordinationũ mẽſurã,tãquã ſecũdũ eã ,expenſas cõſtituẽs, nõ pri⁹ ordinari quẽquã in eadẽ eccleſia,niſi ad numerũ à pncipio definitũ ei⁹ mẽſura redigat [z].Si verò hoc nõ [a] fecerit,ipſa verò ciuitatis eccleſia [b] miniſtrat emolumẽta [c] & ſibi & alijs eccleſijs:tũc nõ prõptũſit [d] augereilli clericos,neq; ꝓpter aliquas fortè cõpaſsiões [e] aut beneficia ex hoc eã ſumptib⁹ ꝯgraũare(nõ ſunt eĩ hęc [f] pia,neq; ſacerdotib⁹ digna)ſed ex q̃b⁹ dñs dederit. De⁹,exijs quę poſsibilia ſunt miniſtrare,aut antiquam cõſeruare cõſuetudinẽ nihil penit⁹ innouãtẽ.Vñ cõpetit Deo amabiles patriarchas & metropolitas hui⁹ habere ꝓuidẽtiã: & eos qđẽ qui hacten⁹ ſunt,ſinere i ſchemate in quo ſunt clericos.metiri verò vniuſcuiuſq; eccleſię virtutẽ:& ita ipſos quoq; ſctiſsimos patriarchas ſub ſe cõſtitutas eccleſias ordinare, & metropolitas hoc ipſum à ſctiſsimis patriarchis cõmõitos facere,illos aũt alios oẽs ſub ſe poſitos epiſcopos ad mẽſurã hãc deducere: & ſtudere nõ vltra expẽſas facere clericorũ ordinatiões.ſcim⁹ eĩm quãtæ [g] ſctiſsimæ eccleſiæ ꝓpter hãc ordinationẽ & alterius expẽſæ effuſionẽ inopes [h] factæ ſunt.Et q̃a aliquas earũ vix qđẽ,tñ liberauim⁹:q̃dã verò adhuc onerate iacẽt,ex tali releuari anguſtia nõ valẽtes: iõ hoc ꝓuideãt ſctiſsimi patriarchæ & metropolitę,& reliq̃ Deo amabiles epi: vt & nos q̃ ab eis agũtur diſcetes approbem⁹ eos qui noſtrã legẽ in literis poſitã apud ſe metipſos oſtenderũt operib⁹ adimpleri.¶ Quæ igit [i] à nobis ſancita ſunt, & ſacrũ ordinẽ ſtatũq; cuſtodiũt ſe cũdũ ſacrarũ regularũ obſeruationẽ & virtutẽ decætero cõſeruẽt perpetuè integra & ſanctiſsimi patriarchæ vniuſcuiuſq; diœceſis & deo amabiles metropolitæ & reliqui reuerẽdiſsimi epiſcopi atq; clerici vbiq; Dei culturã & ſacrã diſciplinã cuſtodiẽtes inuiolatã, pœna imminẽte hæc ꝯuaricãti quó penit⁹ alien⁹ ſit à Deo: & impoſito ſibi ſacerdotio ordine [k].nã velut indign⁹ hoc excludit.¶ Licẽtiã verò vniuerſis [l] dam⁹ cuiuſcũq; ſint officij vel cõuerſationis reſpiciẽtibus aliquid horũ prę uaricari,nunciare nobis, & ad imperiũ quod ſemper [m] eſt:vt nos qui hæc ſecũdùm ſacrarũ regularum explanationem apoſtolicamq; traditionem conſtituimus:decentem etiam indignationem præuaricantibus inferamus etiam his videlicet quę ſancita [n] ſunt à nobis de hęreditatibus Deo amabilium epiſcoporum cuſtodiendis.Sanctiſsimi ſiquidem patriarchæ vniuſcuiuſque diœceſis hæc proponant in eccleſijs ſub ſe con

h ¶ Inopes.]ſic.ĩ.vt deter.ſit nume.cleri.

i ¶ Quę igitur.]ꝑ vt.

k ¶ Ordine.]repete ſit alienus.

l ¶ Vniuerſis.] fortẽ etiã ſeruis hoc calu.ſic aliàs.C.de preci.imp.offer.l.j.& fortẽ ſine ĩſcriptione & ſolẽnitate actiõis cùm ſuã iniuriã quilibet proſequatur. nã qđ in diuinã religionẽ &c.vt C.de hęre.& mani.l.iiij.

m ¶ Semper eſt.] ſic.j. vt prępo.no.impera.do. col.v.

n ¶ Sancita ſunt.]ſcilicet in Greca conſtit.nec 2oem dicit de illa quę eſt j.de eccle.titu.§.finautem.col.ix quia illa poſt iſtam eſt:ſed fortè idem dicebat Greca qđ dicit illa Latina.

CATHOLIC UNIVERSITY OF AMERICA LIBRARY WASHINGTON D. C.

a ¶ Illorum.]scilicet episcoporum.
b ¶ Tua.]Epiphani.
c ¶ Contrahenda.]id est tenenda,
d ¶ Scripta.]hęc cõstitutio istis płonis fuit missa,
e ¶ Adiectum est.]plꝰ quàm alijs quibus fuit remissa.& hęc est adiectio vsq; in fin.
f ¶ Adiectione dominica.]id est, cum annis domini:tamen non habemus eos.Accur.

DE NON ALIENANDIS AVT PERMVTANDIS RE. ECCLE. &c.

2 ¶ *Vt in specie repete:& de nõ &c.et expeditur hæc pars.j.eod.§.si uerò creditor.&.§.si enim.*

g ¶ Nam intentionem proponimus.sic ſ.de non eligend.in princip.fic.j.ti.j. in prin.
3 oh ¶ Super sacris.]i. quasi sacris:
i ¶ Lege.]scista.Accur.
k ¶ Renouet.]vt in lege Leonis quę confirmatur: vt.j.e.§. vult enim.
l ¶ Emendet.]vt.j.eodem.§.anastasius.&.§.finimus.in fin.
m ¶ Adijciat.]vt.j.eod.
4 o §. ab anastasio.&.§.qa verò leonis.
n ¶ Abscindat.]sunt autem alię:scilicet Leonis & Anastasij superfluè ex quo ista scilicet Iustiniani generaliter omnia comprehendit.
o ¶ Auxit.]Hîc nota arg.ad quęstio.quã diſoximus.ſ.titu,j.in princ.
p ¶ Lex.]vt.C.de sacrosanct.eccleſi.l.iubemus. licet quidam dicant ꝙ eam non habemus.
q ¶ In omnibus.]scilicẽt terris: quia localis est:vnde fit generalis vt.j.eodẽ.§.nos igitur. Itẽ in contractibus:quia
6 o non in pignore nec in contractu emphyteusis loquitur, sed per hanc suppletur: vt.j.e §.quia verò Leonis.
r ¶ Correctione.]no. corrigi ex eo quod suppletur.sic.ff.ad leg.rho. de iactu.l.final.§.j.&.§. fina.
7 os ¶ De talib⁹.]ſ.reb⁹ ecclesiasticis immobilibus non alienandis.
t ¶ Lex est.]apud Grę cos.
v ¶ Priori.]ſ.legi Leonis.nã generalior est quã illa: vt j.sequitur.
x ¶ Minus.]in perfectione plus tamen quã 8 olex Leonis.
y ¶ Foris.]ſ.extra Constantinopolitanã ciuitatem:qđ non erat in lege Leonis:vt.C. de sarcosanct. eccleſ.l.iubemus. primo respon.

ſtitutis: & manifesta faciant Deo amabili b⁹ metropolitis quæ à nobis cõstituta sunt.Illi quoque rursus etiã ipsi ꝓponãt ea in metropolitana sanctissima ecclesia,& cõstitutis sub se episcopis hæc manifesta faciant.illorũ[a] verò singuli in propria ecclesia hæc ꝓponãt: vt nullus nostræ reipublicæ ignoret quę à nobis ad honorem & ad augmẽtũ magni Dei & saluatoris nostri Iesu Christi dispositа sunt. ¶ Insuper sequens hæc tua[b] sanctitas omnib⁹ qui sub ea sunt metropolitis sanctissimis hæc faciat manifesta: vniuerso tẽpore cõtrahenda[c]: scripta[d] exemplaria Epiphanio sanctissimo archiepo Theopolitano: scripta exemplaria sanctissimo epo Hyerosolimorũ: scripta exẽplaria Ioãni viro gloriosissimo præfecto sacrorũ prætoriorũ secũdo excõsuli, & patricio: cui etiã hoc adiectũ est[e]: & tua quoq; celsitudo hęc sciens vnà cũ semp susceptu ris sedem tuã hęc seruare festinet: & si denunciatum fuerit aliquod tale delictum, prohibeat, & maximè quęcunq; in ordinationibus curialium vel officialiũ interdicta sunt. Nunciet autem etiã nobis, vt decens super eis imponatur correctio. Vtatur quoq; prece ptis ad clarissimos prouinciarum iudices: vt & ipsi quę fiunt inspicientes, non permittant aliquid extra hoc quod à nobis constitutũ est, fieri. imminebit enim eis pœna quinq; librarum auri: siquidẽ & ipsi pręuaricari videntes nõ denunciauerint aut sedi tuę autim perio: vt vndiq; decens ornat⁹ ordinationis gradui cõseruetur. Scripta cum adiectione dominica[f].

TITVLVS PRIMVS.

De nõ alienãdis aut permutãdis rebus ecclesiasticis immobilib⁹, aut in specialẽ hypothecã dãdis creditoribus, sed sufficere generales hypothecas.

¶ *Res immobiles ecclesiæ maioris urbis Constãtinopolitanæ & ecclesiarũ suæ diœcesis alienari generaliter prohibentur: omni fraude & circumuentione remota. Barto.*

Imperator Iustinianus Augu. Epiphanio archiepiscopo & patriarchę Constãtinopolitano.

Collatio Secunda.

Nam intentionem hanc semper proponimus g, omne quicquid pri⁹ imperfectũ aut confusum videbatur, hoc & expurgare, & ꝓfectũ ex impfecto declarare. qđ ẽt i oĩ legislatiõe facientes, credim⁹ oportere & in alienationib⁹ quæ fiunt super sacris h rebus, vna cõplecti lege i, quæ priores oẽs & renouet[k] & emẽdet[l]: & qđ deest adijciat[m]: & qđ supfluũ est, abscindat[n]. A Leone siquidem bonę memoriæ (qui post Constantinum piæmemoriæ Christianæ fideiinteriperatores prĩcipatũ auxit[o], & cõstituit sacrarũ ecclesiarũ honorẽ & disciplinã) scripta lex[p] est de i alienatiõib⁹ ecclesiasticis, cõclusa ĩsola hui⁹ felicissimæ ciuitatis sctissima maiore ecclesia. Et laudam⁹ plurima huius legis, cũ oĩ vehemẽtia & Dei cultura posita: sed eò ꝙ l non generaliter posita sit in omnibus[q], egere etiam eam quadam correctione[r] credimus. ¶ Ab Anastasio quoque piæ memoriæ scripta quædam de talibus[s] lex est[t]: neque similis priori[v], & omnino minus[x] habens. Effusa nãq; & per loca foris[y] posita, nihilominus mansit inperfecta, eò ꝙ ad solũ sacerdotiũ & diœcesim respiciat cõstitutã sub beatissimo patriarcha hui⁹ regię & felicissimæ ciuitatis[z]; aliàs aũt nõ perscrutata[a] sedes[b]; cùm vtiq; dignã correctiõe esse eã arbitrabatur[c]: ꝓpter quã occasionẽ alia qdẽ corrigebat alia verò incõposita relinquebat. Quãobrẽ eã quoq; vacare[d] decæteris sancim⁹, vt pote impfectã & loco circũclusam & nõ gñalẽ inter leges existentẽ, neq; aliquid studiosum introducentẽ. ¶ Hæc ergo nos oĩa emendãtes, vnã existimamus oportere legislationẽ imponere oĩb⁹[e] sanctissimarũ ecclesiarũ, xenodochiorũ[f], & nosocomiorũ[g] & monasteriorũ[h] & brephotrophiorũ[i] & gerõtocomiorũ[k] et toti⁹ sacrati[l] collegij reb⁹, et hãc legẽ Leõis pię memoriæ cõstitutiõi adijcere: pri⁹ breuiter ei⁹ legislationẽ exponẽtes sicq; oẽ qđ reliquũ est, intexẽtes. ¶ Vult[m] enim illa neque Deo amabilem archiepiscopum & patriarcham huius felicissimę ciuitatis seu sanctissimæ maioris ecclesiæ, neq; œconomum vendere aut donare aut aliter alienare rem immobilem, domum forsan, aut agrum, aut colonum [n], aut

z ¶ Ciuitatis.]Constãtinopolis.
a ¶ Perscrutata.]ſ.lege Anastasiana.
b ¶ Sedes.]i. alia loca ꝑ terquã in vrbe Constantino.& eius diœcesi.
c ¶ Arbitritatur.]in hoc credidit Anastasius
10 Leonem cnrrigere dicẽ do generalius,& non fecit, vt sequitur. sed Iustinianus hoc fecit per hãc constitutionem: vt.j.eo. §.nos igitur.&.j.e.§.pe.
d ¶ Vacare.]id est necessaria non esse hęc omnia scilicet à Leone & ab Anastasio dicta quod
20 facimus addẽdo: vt.j.eodem.§.in fin.sic & aliàs corrigit lex distinguendo: vt.ff.ad leg.rhod.de iact.l.final.j. respons.& §.j.&.§.fi.
e ¶ Omnibus.]accipe reb⁹ quod est.j.Accur.
f ¶ Xenodochiorũ.] locus est vbi peregrini
30 suscipiuntur: vt hospitale sancti Ioannis. Xenodochium.
g ¶ Nosocomiorũ.] locus vbi ęgroti curant. Nosocomium.
h ¶ Monasteriorũ.] loc⁹ vbi monachi simul conuersantur: vt.ſ.de mona.§. hinc nos. Monasterium.
i ¶ Brephotrophiorũ.]locus vbi infantes
40 aluntur. Brephotrophiũ.
k ¶ Gerontocomiorum.]locus vbi pauperes & propter senectutẽ infirmi curantur. Gerõtocomium.
l ¶ Et totius sacrati.] i.rebus cuiuslibet alterius loci sacri: vt ptocho trophium de quo habetur mentio.j.eod.§.nos
50 igitur.& est loc⁹ in quo pauperes & infirmi homines pascuntur. Item orphanotrophium, id est locus, in quo orphani vtroq; parente carentes pascuntur. Item ascetariũ loc⁹ in quo fœminę debiliũ subsistẽtatrices habitãt: & ꝓbatur hę expo
60 sitiones in nouellis.e.ti. idẽ dicas in qualibet ecclesia seculari: vt.j.eo.§. nos igitur.&.§.penulti. Ptochotrophium. Orphanotrophi. Ascetarium.
m ¶ Vult enim illa.] ſ.lex Leonis.
n ¶ Colonũ.]sed q̃ est differẽtia inter hũc.ſ.colonũ & mãcipium? Rñ. Differentia inter mancipiũ & colonũ.

mancipia

hîc loquit̃ de adscriptitijs vel originarijs:vel similib⁹ & qui à solo non possunt separari,nec sine eo alienari:vt.C.de agri.& censi.l.ij.&.l.quẽad modũ.&.ff.de le.j.l.si quis inquilinos.j.rñ.at mãcipiũ dicit̃ seru⁹ ab hostibus captus:vt instit.de iure perso.§.serui.qui etiam sup possessionib⁹ ponit̃ & inscribitur,& ab eis nõ poterit separari, cũ immobilis cẽseatur vt .ff. de diuer. & tẽpo. prescrip.l.ij. vel de adscriptitio ibi dicit.& hęc est verior.

10a ¶Ciuiles annõas.] s.reditus à fisco percipiẽdos singulis ãnis.vt .C.đ sa.san.ec.l.priuilegia.vel ab alia ecclesia: vt.s. vt deter.sit nu.cle.vel à priuato:vt.s.tit.j.§.sed neq; effusas.

b ¶ Nã.] interpositio sic.j.eo.§.nos igitur.

20c ¶Hęc.]s.hęc tria,colonus & mãcipium,& ciuilis annona.

d ¶Numeranda.]licet nõ sint immobilia.Sed qd in actiõe cõpetẽti ecclesię ꝓqualibet re:nũquid poterit cedi vl̃ alienari? Rñ.nõ:vt.ff.de iur. deli.l.ait prętor.§.quid 30 sit.licet possit distingui vtrũ pro mobili vel ĩmobili re cõpeteret:vtprio casu valeat:scđo non.

e ¶Interminatur.] id est interdicẽdo minatur.

f ¶ Occonomo.]Sed nũqd idẽadmittit̃ advẽ dicãdũ qui alienauerit? Videt̃ qđ nõ:cũ nõ de-40 beat cõtra suũ factũ venire:vt.ff.de adop.l.post mortẽ.&.ff.de ser.rust.ꝓdi.l.ꝓ fundũ.Ecõtra q̃ sic:cũ hoc factũ nullũ sit vt hîc.&.C.de agri.& cẽ si.l.quẽadmodũ.&.C.de li.cau.l.j.qđ vltimũ credo veri⁹.nã & marit⁹ revocat qđ donauit vxori 50 vt.ff.de do.ĩtervi.&vxo. l.si spõsus.§.fi.Sed nunquid œconom⁹ ipso iure erat priuatus ab administratiõe? quõ ergo vẽdicat vt.C.e.l.iubem⁹.§.œconom⁹? Rñ.dic q̃ nõ ipso iure,sed ꝓ sñiam priuãdũ,& ante sñiam revocat:cũ statũ nõ mutaue-60 rit:sic.ff.de leg.iij.l.j.§. hi.Alij dicũt q̃ ipso iure:& tũc dicas eũ admitti ad vendicãdum post restitutionẽ in prelatura,non prius:vt arg.inst.de suspe.tu.§.si quis.

g ¶Temporis.]à tempore venditionis donec redeat ad ecclesiam.

h ¶Pretiorũ.]s.quantũ est contra ecclesiam:sed cõtra œconomũ habet: vt.j.eo.§.si quis igitur.quid miri? hoc iure cõmuni est:vt. C. de fur.l.in ciuilem rem.&. C.de rei vend.l.iij.&.l.mancipium.

i ¶Ponat.]s.lex leonis:vt. C.de sacros.eccle.l.iubemus.sic.C.de le.& cõstitu.l.non dubium.

k ¶ Hęc.]scilicet statuta á Leone.

70l ¶ Preuaricantẽ.]id est alienantem.& sic facit contra hanc legẽ.

m ¶ Lucratus.]vt pretium rei.

n ¶Excludit.] s.per sententiã nõ ipso iure:vt.s.proxi.diximus.

o ¶Dat.]s.lex Leonis.Accur.

p ¶Siue ipsi.]s.œconomi.

q ¶Episcopus.]scilicet alienauerit.

r ¶Clericorum.]s.alienauerit:repete aut videntem &c.

s ¶Videntes.]scilicet œconomi:& subandi aut &c.

t ¶Alienãtem.] scilicet episcopum vel alium clericum.

v ¶Degeneri.]s.dederũt.nã genus clericorũ audax debet esse:cũ defen 80 datur lege Dei² quę dicit:nolite tangere christos meos.i.sacerdotes.vn de securi sunt ex hoc.sic instit.de re.di.§.sanctę.Accur.

x ¶Libertate]id est timidi erant vt serui:non audaces vt liberi.

y ¶Consentientes.]scilicet expresse:vt differat à superiori responso.

z ¶Tradet.]scilicet lex Leonis.

a ¶ Reuersionem.]sic &alias tabellio qui in suo officio deliquit,per petuò illud prohibetur exercere:vt.C.de iuscep.& arca.l.si aliquid.lib. x interdũ ad tempus:vt.C.de nu.& act.l.iij.in fin.li.xij.sic & in prelato: vt.s.eo.§.proximo.sic & in tutore:vt instit.de suspectis.tutorib.per totum.

a Concor. xij.q.j.& in c.solitę. extra de mai. & obedięt. Tabellionis delinquẽtis pœna.

b ¶Participans.]sed nunquid Imperator posset si meruerit in integrum hodie restituere? Videtur q̃ non:vt.j.eo.§.quia vero verisimile.ibi oportebit enim &c.sed tamen dico contra:cùm Leo non potuerit sequẽ

mãcipia rustica aut ciuiles [a]annonas (nam [b]& hęc [c]inter immobilia sunt numerãda [d]) quę cõpetũt Cõstantinopolitanę sanctissimæ maiori ecclesiæ:sed neq; ꝓ vlla cõpensatione aut alia qualibet circũuentione tale aliquid agi:& interminatur [e]emptori quidẽ rei restitutionem,vt reddat per tẽpora œconomo [f]rerũ sanctissimæ ecclesiæ rem quã ipse perceperit,cũ omni medij temporis [g]fructu,& alijs lucris casu imminente ꝑtiorũ [h]ei qui tale aliquid accipere aut cõparare præsumpserit:cũ etiã hoc qdẽ qđ cõtra leges actũ est,ita ponat [i]ac si neq; à principio gestũ sit: Oeconomũ verò hęc [k]præuaricãtem [l], dare quidẽ de suo sanctissimæ ecclesiæ iubet oẽ quicquid ex ea causa lucratus [m]est:aut sanctissimã ecclesiã dãnificauit.Super hoc autẽ etiã excludit [n]eum officio œconomi:& dat [o]actionẽ sanctissimę ecclesię nõ cõtra solos Deo amabiles œconomos,sed etiã cõtra successores eorũ:siue ipsi [p]hoc alienauerint:siue pro tẽpore Deo amabilis episcop⁹ [q]aut aliquis aliorũ clericorũ [r]vidẽtes [s]alienantẽ [t],taciturnitate degeneri [v] & sine libertate [x]passi sunt:& multò poti⁹ si consentientes [y] & videntes tale aliquid permiserunt,& nõ causam prohibuerũt. ¶Ad hoc autẽ & tabellionẽ qui talia confecit instruta, perpetuo tradet [z] exilio: nullã ei clemẽtiã neq; reuersionẽ [a]participãs [b]:ipsos [c] quoq; maximos iudices q̃ad hęc accedũt & ministrãt [d]talib⁹ causis [e]aut cõfici apđ semetipsos monumẽta [f]ꝑ confirmatiõe taliũ dõationũ aut aliorũ actuũ patiunt̃: & cingulo & dignitate & substãtia interminatur [g]excludere. Hoc igit̃ [h]ĩcrepãs vehemẽter,ꝑmittit [i]rei ecclesiasticę vsum aut qui vocat̃ vsufruct⁹: sub certo quodã tpe,aut ẽt vsq; ad vitã pcipiẽtis dare sctissimã maiorẽ ecclesiã,sub hac tñ definitione,vt is quĩ hãc accepit munificentiã eiusdẽ quãtitatis recõpẽset rẽ sctissimæ maiori ecclesiæ sub ꝓprietatis rõne ex qua posit eũdẽ reditũ sctissima ecclesia habere quãtũ ille ex vsu accepit: post pcipientis vtique mortẽ,aut definitũ tps,vsu [k] videlicet & vsufuctu dato [l]ecclesiasticę rei:ad sctissimã maiorẽ ecclesiã redeũte & vsu donatæ rei [m] cũ ꝓprietate [n]sctissimæ ecclesiæ [o]faciẽdo.talẽ nãq; cõtractũ sine periculo [p]esse ponit lex [q]. ¶Si verò min⁹ fuerit q̃ qđ dat̃ à sctissima ecclesia,illud qđ cõpẽsat̃ ei:cui⁹ mox q̃ dẽ pcipiet [r] ꝓprietatẽ,sperat aũt & vsum accipe: infirmũ cõtractũ & ꝓ nõ facto [s]ponit:datq; licẽtiã vẽdicatiõis [t]vtpote circũuẽtione cõtra ius sanctissimę ecclesię facta. ¶Lex [v]itaq; talia sub breuitate [x]decernit,& mulctã ĩponit: & vsq; ad res sanctissimę ecclesię [y]stat solũmodo: & oẽm quidẽ pimit circũuẽtionẽ quã ꝑdixim⁹: nõ tñ retinere calliditatẽ postea ĩsurgentiũ [z] valuit [a]. Quidã [b] enim dudũ hoc

rerum: vt .s. eodem.§. 60 vult.

i ¶Permittit.] scilicet.d.l.leonis. vt.C.de sacrosan.eccle.l.iubem⁹.§.fin.

k ¶In vsu.]id est in concessione vsus seu vsusfructus.

l ¶Dato.]scilicet illi cum quo sic permittit ecclesia:vt.j.eo.si quis autẽ voluerit.

m ¶Donatę rei.]id est repensatę ipsi ecclesię.

n ¶Cum ꝓprietate.]quam á principio debet habere ecclesia:vt in fin.huius.§.

o ¶Ecclesię.]scilicet remanente.

p ¶Periculo.]scilicet pœnarũ prędictarum.

70q ¶Lex.]scilicet Leonis.

r ¶Perpiciet.]scilicet ecclesia.

s ¶Pro non facto.]quãtum est de iure:vt.C.de leg.& const.l. non dubium:sed factum ipsum pro infecto haberi non potest[b]:vt.j. de ęqua.do. §.quę igitur.col.vij.&.ff.de cap.l.in bello.§.factę.&.ff.de acgrẽ.pos.l.j. § adipiscimur.

Factum ꝓ infecto haberi nõ potest.

t ¶Vendicationis.]s.œconomo pro tempore:vt.s.eo.§.vult,

v ¶Lex.]scilicet Leonis.

x ¶Breuitate,]non q̃ ipsa breuiter dicat,sed quia nos breuiter eam retulimus.

80 y ¶Ecclesię.]s. Constantinopolitanę:vt in princ.sui patet.

z ¶Insurgentium.]s.hominũ contra eam vel in fraudem eius.

a ¶Valuit.]cùm diuinare non potuit:vt.ff.man.l.si fideiussor.in prin.& ideo non peccauit lex Leonis vt.C.de testa.l.iubemus.in fin.

b ¶Quidã]sic cõstrue: quidã.s.hoĩes dudum hoc qđ vocatur colonarium ius adinuenientes:colonarium ius dico neq; nostris legibus, neq; &c.& procedit vsq; ad ver.illũ qđ nos.&c.& postea accipe colonariũ ius est &c.quia interpositio est.

b Concor. c.vt nostrũ cũ gl.fin.extra de appe.

† Paroech⁹ quis dicatur: vide Alc.li. prę term. j. in hac ipsa dictione.

a De propria.]scilicet domo,
b Iste.] scilicet qui sic accipit.
c Paroechus.]i.pēsionator,à pariare qđ est soluere:vt.ff.de statu.libe. l.antepe.§. pen.&§.fi.vel dicitur á pari: quia domino p oīa fer è par est,
d Alię.]scilicet legi.
e Omniū.] vel imperatorū vel iurisc̄sultorū.
f Pene.]hoc ideo quia pensionē aliquā percipit.
10 g Quod nos.]s.huiusmodi contractum.
h Cōseripsimus.] sed per consuetudinē derogatur huic.§.& fit emphyteusis per hunc.§.
i Legem.]s.istam.
k Dudū.]& hic & superior articul⁹ in.l.adijcitur Leonis: quia ibi non
20 sunt.
l Respexerūt.]s.œconomi, cùm hoīes ad malitiā dediti nihil est qđ nō inueniant: vt.j.vt ij qui ob.ha.perhi.res mi. j.respon.col.v.
m Imminuerūt.]s.p̄stationes œconomi, vt ie quitur Azo.
30 n Prestātes.]i. dātes œconomi in emphyteusim.
o Constitutionū.] quas non habemus.
p Casus.] qui imminēt ēphyteutę, nisi fit totius rei interit⁹: vt in fu.lo.§ adeò.qđ nō est in simplici colono:vt.ff.lo-
40 ca.l.si fundum.
q Verò.]pro certè.
r Anastasius.]s.loquēs in eodē casu in quo superior.§.s. in emphyteusi.
s Gesta]i.vt ea quę geruntur ex hoc contractu emphyteutico,in monumētis fiāt.i.scripturis.sic
50 accipiē.ff.de proba.l.celsus.
t Constituens.]s.in lege quā habuim⁹ in memoria.s.eo.§.ab anastasio.& in fi.huius.§.
v Huius.]s.eccleśię.
x Rei.]s.eccleśiasticę.
y Fieret.] emphyteuticus cōtractus. Accursi.
60 z Extēdēs.]s.Anastasius.
a Neque vtilē.]& iō corrigitur.j.e.§.finim⁹. in fi.§.
b Prędiximus.]s.eod. §.j.
c Nos igitur.]quia legē leōis·ia breuiter retulim⁹ & duos casus su-
70 pueniētes determinauimus:vt.s.eo.§.vult.&.§. lex.&.§.dudū.igit ad legēveniam⁹ quā facere p posuimus.vt.s. eod.j.rn.
d Iā enim.]interpositio est hîc ver.sic.j.e.§. vt aūt.ibi,qđ ēm &c.Accursius.
e Sancimus.]ex hoc.§.&.§.seq.&.§.finimus.ibi,quod actio &c.&.j. de aliena.& emphy.§.& hoc.& super ipsis collige qđ est.C.de sacrosan:
80 ecclę aut.hoc ius.in prin.Accursius.
f Felicissimę.]s. Cōstantinopolitanę,vbi hęc lex fiebat,sed qualiter ibi fiebat,cùm in veteri Roma habeant fieri:vt.j.vt ecc.roma.coll.ij.in princ? Rn.illud fuitante tempora Cōstantini:vt diximus.s.quō oport. episc.in princ.&.§.si verò metropolita.
g Ecclesiam.]subaudi habere licentiam:vt in fi.huius.§.& sic ad inferiora semper repete illud.Azo.
h Prerogatiōnem.]id est dispendia.
i Interpretatus.]vt.s.eo.§.j.
k Existentes.]vt sanctę Marię & sanctę Theodorę, & aliarum: vt.s. vt deter.sit nume.in medio titu.
l Metropolitas.]id est archiepiscopos.
m Ipse.]scilicet,patriarcha.
n Complexiue.]id est generaliter sancimus.

legislationem statuens.

Nulla ecclesia ubicūque sita uel aliquod monasterium uel xenodochiū uel quiuis alius pius locus rem immobilē alienare potest: nec specialiter pignori obligare.Angelus.

¶ Nos[c] † igitur(iā em[d] adlegē veniendū est)sancimus[e] neq; sanctissimā huius felicissimę[f] ciuitatis maiorem eccleśiā[g],neq; sub ea cōstitutas eccleśias quarum ipsa prærogationem[h] suscepit(sicut eam Anastasius piæ memoriæ interpretatus[i] est)neq; alias omnes eccleśias in hac felicissima existentes[k] ciuitate,aut circa eius confinia,neq; sub patriarchica sede huius felicissimæ ciuitatis constitutas,quarum metropolitas[l] ipse[m] ordinat, nèq; alium vllū vndique patriarcham neque episcopum (dicimus autem & eos qui in oriēte,& qui in Illyrico,insuper & in Aegypto, & in Lycaonia atque in Licia,& eos qui in Aphricana prouincia sunt complexiue[n] dicendum per omnes quæcunque nostræ sunt terræ, necnō in occidēte sunt deo amabiles episcopos ab ipsa seniori Roma vsque ad oceanum consistentiū sanctissimarum orthodoxarum eccleśiarū) neque aliquem xenodochum[o] aut ptochotrophum, aut nosocomū, aut orphanotrophum,aut brephotrophum,aut gerontocomū,aut monasterij virorum vel mulierū abbatē vel abbatissam,aut quēlibet omnino præsidentē venerabilib⁹ collegijs licentiā habere alienare rem immobilē,aut in domib⁹,aut in agris,aut in hortis,aut oīno in hmōi,[p] neque rusticū mancipiū, neque ciuilem annonam,nec per specialis[q] pignoris occasionē tradere[r] creditoribus. ¶ Alienationis[s] † autem nomen generalius ideo posuimus,vt prohibeamus & venditionem & donationem & cōmutationē & in ppetuū[t] extēsam ēphyteusim q̄ nō ꝓcul[v] ab alienatione cōsistit.Sed oes vbiq;

o Xenodochū.] hęc verba expone vt.s.§.hęc igitur.
p Imōi]s.immobile: nisi in casibus.vj.vt ꝓpter debitū qđ alīs solui non valet:vt.j.de ali.& emphy.§.& hoc ēt insup. Itē in emphyteusi,vt.j.e.§.emphyteusis.&.§.se.&.j.de ali.&emph.§.licētiā.Itē ꝓmutat cum alia eccleśia:vt.j.de cōst.q̄ ex adscrip.§.fi.Itē cū princi
20 pe:vt j.e.§.finimus.Itē ꝓpter on⁹ fiscale:vt.j.de ec.re.īmo.ali.§. sancim⁹ igitur.Itē in redēptione captiuorum:vt.j.de ali. & emphy.§.sanctissima verō.Sed ecōtra ecclesia in quinq; casibus oīno prohibet[d] etiā in his casibus vt notauimus.j.de
30 alie. & emp.§.ea.col.ix. Sed quid de mobilib⁹? Rn. possunt alienari,cū nō inueniatur phibitū: vt.ff.ex q.cau. ma.l. necnō.§.qđ eis.nisi sint sacra circa altare necessaria, q̄ alienari non p̄nt. vt institu.de re.di.§. nulli⁹ &.C.đ sa.sanc.ec.l.sancim⁹. nisi ꝓptercaptiuorū redemptionē:vt.j.de ali.& emp.§.de sacris.& §.si verò ꝓpter.Itē quę
40 sunt superflua:& tūc ēt propter debitū nō solū ꝓpter redēptionē captiuorū:vt.j.de ali.& emp. §.si verò sunt plura.
q Specialis.]hîc no.q
50 vbicūq; dicit̄ in hac cōstitutiōe de phibitiōe spālis pignoris,illud fit correctū per.l.j.de ali.& emphyt.§.hoc etiā.Vel dic illud speciale causa necessitatis propter quā cessat,omnis lex:vt.ff.de offic.procō.l.j.generalis autē obligatio permittit:
60 vt.j.e.§.si enim.
r Tradere credi.]sed nūqd sine traditiōe speciale pignus facere potest.ff.de pig.ac.l.j? Videtur ꝙ sic:vt hic,&.j.e.§. si aūt creditor.nā ibi dicit accipere.&.§.si enī.i fi.&.§. finim⁹. ibi, sed
70 neq; dationē &c.sed his legib⁹ largè ponit̄ ꝙ vbū dare.sic.ff.de pig.ac.l.si cōuenerit.§.fiqs.Quare dicas ꝙ nec sic fieri pōt obl.per istā cōstit. vt.s.j. rn. sed gnalis obligatio fieri pōt.l. sine traditione cùm dicat in rub.hypotheca:vt.ff.de pig.ac.l.si rē.§.proprie. sed quę est ratio? Rn.quia plus iuris constituitur creditori per spāle pignus quā per generalē:cū mācipia generaliter obligata mamumittamus,nō si specialiter:vt.ff.de manumiss.l.iij.&.C.de ser.pi.da. ma.l.iij.

† Facit ad hūc.§.glo. in.c. auditis.sup verbo, minoris.postprī ci.extra de restī.in inte.& est situatus iste §.super.l. vlti.C. de sacrosanc. eccl.&.xij. q.ij.§.hoc ius porrectum.
Ecclesia q̄ & qñ possit alienare.
a Cōcor extra de re. cle. non ali. &.xij. q.iij. per totum.

† Concor. c. nulli liceat nomē alienationis largissimè ponitur extra de re.eccl. ali.vel nō. cum gloss. super ver. alienationis.

s Alienationis.]vt.C.de re.ali.non ali.l.fi sic.ff.de sta.liber.l.statu liber.§. fina.
t Etin perpetuū.]Hîc no.ꝙ vbicūq; in hac cōstitutione fit mētio de perpetua emphyteusi,phibēda,illud corrigitur:vt.j.de alie.& emp. §.licētiā.Vel dic:ibi cōceditur in perpetuū.i. quādiu reditus prestetur. & ita hîc,& insti.loca.§.adeo.Vel dic fieri in perpetuū.i.in tertiā generationem:vt.j.eo.§.emphyteusim.prima verior est.
v Non procul.]id est non multum.

Constitutio

a ¶ Constitutio.]vt.ſ.eod.§.vult enim.
b ¶ Illam.]ſcilicet legem Leonis.Accur.
c ¶ Propterea.]ſ.vt prohiberemus omnes ſacerdotes vt dixerat,non vt confirmaret.ſ.legem Leonis: quia & ſine hac erat confirmata.ſ.eo.& ſic nõ refertur ad proximum dictum.

Græca lĩ gua an ſit elegans.

d ¶ Voce.]ſ.latina:ſed in græca q̃ eſt magis cõis vt hîc dicitur.nã græcã ſciũt græci.Itẽ latinos oportet ſcire ꝓpter interpretationẽ &trãſlationẽ vt patet ꝓ multas leges trãſlatas:vt ff.de exc.tu.l.j.& de iudi.l.pars.& finiũ reg.l.fi.& aliq̃ ĩfinitę.Sed ecõtra liguã noſtrã Græci vilipẽdũt,nec eã ſcire volũt:vñ tantũ nobis eſt cõis.ꝑterea(vt legit̃ in diuinis) qñ Hebraica ligua trãſferebaꝫ in Latinã:pri⁹ in Græcã trãſferebaꝫ,vt facili⁹ ex ea ſumeret̃ in Latinã:ſicut & de obligatiõe iuriſgentiũ quę tollit̃ per acceptilationẽ ꝓ quoddã mediũ:vt inſti.quib.mo.tol.obl.§.ij.Et not.ꝙ hęc lex ſic loquit̃ hîc acſi adhuc non eſſet trãſlata in Latinũ:& facit Imperator mẽtionẽ trãſlatiõis.vel ideo eſt cõis: quia fiebat Conſtantin.

e ¶ Itaque.]inceptiuę non illatiuè ponitur.

f ¶ Documenta.]i.inſtrumẽta facta de alienatiõibus rerũ eccleſiaſticarum.

g ¶ Tergiuerſatiõis.]ſic.C.de teſt.l.iubemus.§.pe.ſic.j.e.§.fi.&.C.de ca.tol.§.fi.ſic.j.de refer.§.fi.col.iij.ſic.C.de leg.& conſti.l.leges.

h ¶ Schema.]id eſt ordinẽ vl̃ figurã ſcdm Ac.

i ¶ Predictas.]ſ.§.vl.Azo.

k ¶ Vt aũt lex ad.]i.contra.

l ¶ Quod.]i. varietas.

m ¶ Quid enim.]iſti tres verſus ſunt interpoſitio vſq; illuc, neceſſarium &c.

Iuſtus ſepties ĩ die peccat.

n ¶ Inter homines.]vnde dicitur:Iuſtus ſepties in die cadit.ſic.C.de vete.iu.enu.l.ij.§.ſed quia.ſic.j.de cõſan.& vte.fratr.in princ.col.vj.aliud eſt in diuina natura:vt inſti.de iuſti.& iure.j.reſponſ.& de iure nat.§.ſed naturalia.

o ¶ In auxilio.]imo vidꝫ ad deſtructionẽ. nam falſa efficitur lex: vt.ff.de reg.cato.l.j. ita & vitioſa:vt.ff.de regu.iur.l.j.in fin.contra:ſed illud eſt quòd ad exceptionem quę remota eſt à regula:ſed ipſa lex vel regula firmatur quę remanet:vt hîc dicitur.

p ¶ Moueatur.]ſic.j.e.§.quia verò veriſimile:ibi, oportebit &c.Ac.

q ¶ Sinimus igitur.]i.permittimꝰ:ꝙa exceptiones facimꝰ à lege quę pnibet alienationẽ rerũ eccl̃aſticarũ,ergo hęc eſt prima ꝑ legem iſtam.

r ¶ Reipublicę.]quia publica vtilitas eſt prę̃ferenda priuatę:vt hîc &.ff.pro ſocio.l.actione.§.labeo.&.C.de cadu.tollen.§.pen.&.j.vt omnes obe.iu.prouin.§.arripiat.col.v.

t ¶ Indemnitate ſeruata.]ſic.j.conſtitutio quę ex adſcri,& li.§.fin.

v ¶ Ab eo.]Imperatore.

x ¶ Quid.]q.d.bene debet dare etiam maiorem rem.
y ¶ Immenſitas.]ſ.vt deter.ſit nu.cleri.§.j.contra.Sol.vt ibi.
z ¶ Pragmatica.]ſcriptura facta cum conſilio procerum.
a ¶ Forma]ſ.pragmatica. b ¶ Præcipiens.]ſ.eccleſię.
c ¶ Imperio.]id eſt imperatori.

natarũ eis rerũ immẽſitas y? Vñ ſi quid tale fiat,& pragmatica z p̃ceſſerit forma a præcipies imperio c darealiquid taliũ rerũ,& recõpẽſa uerit moxrẽ meliorẽ & vberiorẽ &vtiliorẽ:ſit ea ꝓmutatio firma d &ij qui preſidet c domib⁹ quarũ eſt qđ alienaꝫ,&qui talib⁹ admini ſtrãt literis f, ſine querela vndiq; ſint,nullã metuẽtes pœnarũ quę à Leõe piæ memoriæ interminãt, & à nobis firmatæ g ſunt:vtiq; cũ nec † multũ h differãt ab alterutro ſacerdotiũ & imperiũ,& reſ ſacræ à cõib⁹ & publicis:qñ i oĩs ſanctiſſimis eccleſijs abũdãtia & ſtat⁹ ex imperialib⁹ munificẽtijs ꝓpetuò præbeaꝫ. Alterutris itaq; cõpẽſantes k q̃ decet,nõ ab aliq̃b⁹ iure culpabũtur. Aliã verò l oẽm ſiue ad imperiũ ipſum:ſiue ad aliã quãcũq; pſonã factã ſiue vẽditione,ſiue donatione,ſiue ꝓmutationẽ, ſiue emphyteuſim perpetuã m oĩno perimimus.ſed neq; dationẽ cuiuſdã pignoris n in re immobili factã occaſionemutuorũ fieri ſinimus.Et hæc valere volumus in oĩ eccleſia oĩq; monaſterio & noſocomio & xenodochio & brephotrophio & aſceterio & gerõtocomio,& omni abſolutè collegio qđ actio pia o cõſtituit:nullo penitus horũ p aliquid accipere ab eis q valẽte.Vnde neq; cõſtitutione r Anaſtaſij diuę memoriæ vlterius opus erit:neq; ſcdm illam faciẽdi decreti memoratæ obſeruationis.ipſa em rei principia s perimẽtes & prohibentes qđ fit:nequaquã perſcrutatiõe de inceps indigebimus.

¶ Eccleſiarum & locorum uenerabilium res in emphyteuſim dari poſſunt in perſonam accipientis & duorum ſucceſſorum:uidelicet filiorum & nepotum, & uiri & uxoris ,ſi de eis ſpecialiter dictum fuerit,aliter nõ.Bar.

¶ Emphyteuſim autẽ ſiue in ſanctiſsima maiore eccleſia, ſiue in oĩbus reliquis adorandis domibus fieri ſinimus: & in accipiẽtis perſona & in duob⁹ t eiuſde pſonę hæredib⁹ deinceps,filijs v tãtùm ſolis

d ¶ Firma.]nũquid ergo ſimiliter à priuato in eccl̃ia fieri põt immẽſa donatio ſine inſinuatione? Quidã dicunt ꝙ ſic: vt hîc,&.C.de ſa.ſan.ec. illud.nos cõtra. cùm em̃ nõ iueniam⁹ expreſſum hîc vel alibi,ſtabit ĩ ſuo ſtatu,vt vltra qngẽtos ſolidos fiat inſinuatio:vt inſt.de don.§.& cũ retro &.C.de dona.l.pe.in fi. qđ em̃ nõ mutaꝫ,veteri iuri relinq̃t:vt.C.de ap.l.pręcipim⁹.§.fi.in fi.& C. de teſt.l.ſancimus.& qđ hîc dicit̃,eſt ſpãle in pricipe:vt ar.ſ.e.j.rñ.& ſ.quo.opor.epi.j.reſpõ. vel dici põt hîc nõ dici ꝙ imperator donet ſine inſinuatione: imo fieri videtur,ex quo fit pragmatica forma q̃ eſt ſcriptura publica: vt.j.e.§. quia vbi veriſimile.& ſic de iure cõi videt̃ fieri hęc donatio.

Antiquo iuri relinquitur,qđ non mutatur.

† Concor. c.ſolitę.extra de maio.& obe.

e ¶ Præſidẽt.]vt ꝑlati.

f ¶ Literis.]vt tabelliones & iudices:vt.ſ.eo.§. ad hęc.&.§.aliquid.

g ¶ Firmate]vt.ſ.e alienationis.ibi,illa &c.

h ¶ Nec multũ.]differũt em̃ in vſucap.triẽnij quia res fiſcales nõ vſucapiũt̃, vt inſt.de vſuca.§.res fiſcales.ſed res eccleſię.ſic:vt.j.hęc conſtiter &c.col.vj.ſcdm Ala. ſednõ valet:ꝙa hęc cõſtitutio non cogitauit de illa inferiori:ſed differũt ꝙa vnũ ſacris,alterũ hũanis ꝑſidet:vt.ſ. quo.opor.epiſ.j.reſpõ. ſimilitudinẽ aũt habent.nã vtriuſq; res iure iſto adhuc cẽtũ annis ꝑſcribũtur:vt hîc &.C.de ſac.ſan.eccl.l.fi. licet poſt hãc legẽ ſit correctũ quò ad eccl̃ia: vt.j.de ec.tu.§.ꝓtẽporalib⁹.

i ¶ Quãdo.]pro quia.

k ¶ Compenſentes.]ſ.eccleſia & imperator.

l ¶ Aliã verò.]quã ſupradictã permutationẽ in qua tria fuerũt neceſſaria:& ꝙ ſeruaret̃ illę ſa eccl̃ia:& ꝙ eſſet publica vtilitas:& fieret pragmatica forma:vt.ſ.proxi.

m ¶ Perpetuam.]j.de alĩ.& emphy.§.licentiã contra.Sol.vt dixi.ſ.eo.§.alienationis.

n ¶ Cuiuſdam pignoris.]j.de ali.& ẽphy.§. hoc etiã inſuper.in prin. col.ix.contra.Solu.vt dixim⁹.e.§.nos igit̃.ĩ fi.Ac.

o ¶ Actio pia.]id eſt intentio.vel dic.i.actus pius.

p ¶ Horum.]i.emptorum ab eccleſia,vel donatorum & ſimilium.

q ¶ Ab eis.]ſcilicet locis.

r ¶ Cõſtitutiõe.]cui⁹ memoriã fecit.ſ.e.§.ab anaſtaſio.&.§.anaſtaſius.

s ¶ Principia.]ſic.ff.de aqua plu.arc.l.ſed interdum.ſic.ff. quod vi aut clam.l.nam origo.

t ¶ Duobus.]imo in perpetuum:ſed dic vt.ſ.eo.§.alienatiõis.

v ¶ Filijs.]Nota filijs dari quędam quę non dantur extraneis heredi-

bus. Sic in priuilegio hypothecarum quando succedũt matri: vt. C, qui pot. in pig l. fi. sic in priuilegijs ne damnetur vir insolidum: vt. ff. solut. mat, l. maritum. & l. etiam. sic. ff. ad trebel. l. ex facto. §. fin. sic. C. de inoffi. testa. l. scimus. in fi. l.

a ¶ Aliter.] quám nunc diximus.

b ¶ Sub nulla.] nõ sub vlla: quia nihil dixit de hoc. vel dic ꝙ eoipsò ꝙ generaliter alienare phibuit, ꝙ & hãc phibuit. s. emphyteusim.

c ¶ Constitutione.] de qua memoriam habuimus. s. eo. §. dudum.

d ¶ Rei.] i. mercedis. s. quę potest haberi ex re si locaretur annuatim.

e ¶ Tãta.] fortè qñ res venit ad ecclesiã, reddebat singulis annis. x. & nũc tantundem reddit.

f ¶ Diximus.] s. eo. §. dudum. & §. proxi.

g ¶ Sextam.] ad plus.

h ¶ Partẽ.] accipe verbũ j. cõcedimꝰ, i. remittimꝰ.

i ¶ Imputãdam.] i. compensandã cũ scrupulositate: nã quia interdũ emphyteuta dãnũ sentit: vꝑ ꝓpter tẽpestatẽ: vt. ff. locã. ex cõducto. §. j. vel ꝓpter rei interitũ particularẽ: vt. C. de iu. ẽph. l. j. dicit fieri quędã cõpensatio: vt hîc. & s. eo. §. dudum.

k ¶ Cladẽ.] quia fundꝰ ꝑ parte chaimate perijt: vt. ff. de mino. l. verũ. §. pe. vel quia arbores iunt vẽto dirutę, vel domus exusta: vt inst. de cõtrah. emp. §. cùm autem.

l ¶ Aut.] hoc est de responsione.

m ¶ Accipiat.] vt si nomine pẽsionis reddat. v. & nũc. v. reddat & nõ minus: imo potius dimittat vt sequitur. Et vt hęc plenè intelligãtur, distingue: aut res quę dat in emphy. est tãtę pẽsionis quatę erat tunc cùm ad ecclesiam puenit: aut maioris, aut minoris, aut ferẽ nullius, aut prorsus nulliꝰ. primo casu fit diminutio in. vj. partẽ. s. e. §. dudum. & s. pxi. §. & j. de alie. & emphy. §. j. in prin. & §. q̃cũq; . co. ix. In iscdo fit diminutio sicꝫ: vt puta in. vj. parẽ: sed habetur respectus qñ ad ecclesiã peruenit: ne qd̃ fauore eius inductũ est cõtra eã interpretemur: vt. ff. de le. & senatusc. l. nulla. & C. de leg. & cõs. l. qd̃ fauore. In tertio qñ est minoris: nũ qua qñ peruenit ad ecclesiã: puta in dimidiã vel circa idẽ tũc accipiat ꝑ ea pensionemque nũc est, aut dimittat, vt hîc: vbi aũt parũ minꝰ vꝑ ẽt esset parũ plꝰ: tũc credo idẽ qd̃ ī prio casu. nã ppter minimã rẽ à iure nõ recedo vt. ff. de in inte. restu. l. scio. In quarto. s. qñ ferè nulliꝰ est, vt quia ruinosa esset, tũc aut soluere vult statim: & tũc fit diminutio in tertiã partẽ ab ea pẽsione quę poterat colligi adhuc re existẽte in suo statu. aut vult soluere demũ re refecta, & tũc nulla fit diminutio prẽsentis mercedis: imo medietatẽ eius pẽsionis q̃ adijcieẽ ex rei ędificatiõe, debet adijcere: vt. j. de alu. & em. §. fi verò quędã. Sed quidã dixerũt nõ esse faciẽdã differẽtia inter dicta duo mõ capitula: cũ in eo dẽ casu intelligerẽt qd̃ hîc dicit. vt. j. de alu. & emphy. §. fi verò quędã. & illũ. §. hũc supplere dixerũt: qd̃ nõ credo. In quinto casu dico ꝙ put põt qualicũq; pẽsione debet locare. s. in emphy. œconomus: vt. j. de alien. & emphy. §. j. in fi. Addo etiã extũ mẽbrũ qñ tantę est nunc quãtę prius: sed parũ est respectu ęstimationis rei vt turris: & tunc dic vt. j. eodem. §. fina. & hęc oĩa ęstimantur per architectos: vt. j. eo. §. quodautem. Accur.

n ¶ Cùm liceat.] i. magis licitũ est sic locare ad annos, quã pẽsiõem diminuere: licet sit securius: licet econtra qñq; fit: quia melius est &c. vt. j. de ta. & vt protho. di. §. nos autẽ in fi.

o ¶ Conducere.] id est locare.

p ¶ Digna pretio.] scilicet prędia.

q ¶ Pẽsiones.] vt sunt turres.

r ¶ Non ex reditibus.] licet hoc fiat aliàs: vt. s. eodem. §. proximo.

t ¶ Subtiliter.] per architectos: vt. j. eo. § quod autem.

t ¶ Computari.] quasi dicat talis detur pensio quę collecta vsque ad. xx. annos contineat pensionem vel ęstimationem rei. sic & econtra in venditione rei ecclesiasticę quandoque sumitur pretium ex pensione: vt j. de aliena. & emphyt. §. ex hoc autem concedimus. Accur.

v ¶ Prędiximus.] vt s. eodem. §. emphyteusim.

x ¶ Faciẽdam.] imo ꝑ petuò: sed dic vt. s. eod. §. alienationis.

y ¶ Canonem.] id est solitam mercedem.

z ¶ Hoc enim.] interpositio est vsque illuc fieri.

a ¶ Hominum.] nam in priuata ẽphyteusi per triennium expectatur: vt. C. de iure emphyteutico. l. ij. §. final. sed in ecclesiastica biennium: vt hîc, & j. de alien. & em. §. fi verò quis. Sed in simplici colono indistinctè biennium expectatur: vt ff. loca. & conduct. l. quęro. §. inter locatorem. & l. cùm dominus horreorum.

b ¶ Ad casum.] id est ad remissionem.

c ¶ Defendere.] scilicet vendicando vel condicendo ex. l. ista.

d ¶ Melioratiõnũ.] quę Gręcę emponemata dicuntur: vt. C. de iure emphyteutico. l. ij. & in de dicitur emphyteusis id est contractus melioratiõis.

e ¶ Fecerit.] scilicet dolo vel culpa lata vel leui quę veniunt in omnibus contractibus quę gratia vtriusque partis fiunt: vt. ff. de regul. iur. l. contractus. & ff. commoda. l. si vt certo. §. nunc. ad instar enim; fructuarij bona, fide vtetur: vt. ff. vsufruct. quemadmod. ca. l. j.

f ¶ Prædium.] scilicet rusticũ.

g ¶ Ad restitutionem.] i. diligentem restitutionem.

h ¶ Omnes reditus.] ratione prẽteriti tpis tm̃: vt. j. de ali. & emphy. §. fi verò quis. Sed cõtra. j. e. §. fi verò etiã perpetua emphy. Rñ. ibi cõtractus ab initio nõ tenuit: sed vbi tenuit obtinet. quod hîc dicitur; vt. j. de al. & emphy. §. fi verò prẽter.

i ¶ Quod autẽ dictum est.] j. vt. s. eod. §. nos igitur.

k ¶ Valere] i. alienationem. contra enim videbatur ex eo quod imperatori est licitum: vt. s. e. §. finimus. & suę familię licitum videtur: vt inst. de vsu & habi. §. ij. cùm & aliàs dicat quod sit pars sui corporis: vt. C. ad l. iul. maie. l. quisquis. in princ.

maſculis, aut fœminis, aut nepotibus vtriuſq; naturę, aut vxore, aut viro: ſi hoc videlicet de vxore, aut viro expreſsim nominetur: alioqui nõ tranſire ad aliquẽ alterum hęredẽ: ſed vſq; ad ſolã vitam percipiẽtium ſtãdũ, niſi filios aut nepotes habuerint. Aliter[a] autẽ penitꝰ emphyteuſim agi eccleſiaſticę cuiuſdã aut ptochij rei ĩmobilis, aut mãcipij ruſtici & ciuilis annõç nullo permittimus modo: neq; qd̃ fit habere aliqd̃ penitꝰ robur ſinimꝰ.

¶ *Eccleſiarum res pẽſionẽ eãdem reddentes in emphyteuſim dari poſſunt pro eadem penſiõe quanta ab initio fuit ſtatuta, diminuta ad plus in ſextã partẽ: penſione ucró ob eãdem minuta pro extante penſione in emphyteuſim dari debẽt: & ſi res ſit precioſa paruã aut nullã reddẽs penſionẽ, re ſubtiliter æſtimata pẽſio cõſtitui debet, quæ in. xx. annis faciat æſtimationẽ. Bar.*

¶ Quia verò Leonis quidem pię memorię cõſtitutio ſub nulla[b] penitus diminutiõe dari rẽ eccleſiaſticam ſanciuit: nos autem in alia cõſtitutione[c] à nobis ſcripta ſextã excipi ſolùm ſuper emphyteuſim ſanciuimus: huiuſmodi quẽdã diminutionis rei[d] damus ordinem, vt queratur cum omni veritate & ſubtilitate penſio eorum quę dantur, tãta[e] quãta ab initio fuit quãdo ad ſanctiſsimam venit eccleſiã & detur emphyteuſis talibus perſonis quales dudũ diximus[f]. tunc enim ſextam[g] ei partem[h] cũ ſcrupuloſitate imputandã[i] cõcedimꝰ. Si verò minui contigerit per quãdã cladẽ[k] penſionẽ, aut[l] in toto: tunc cõſtantẽ penſionẽ accipiat[m] qui emphyteuſim ſubire vult: aut nec accipiat penitus, cũ liceat[n] cõducere[o] potius quã tales diminutiones in emphyteuſim celebrare.

¶ Si verò alicuius eccleſiaſticiprędij ſuburbani emphyteuſis detur: qualia plurima maximè in hac nouimus felicisſima cõſiſtere ciuitate, multo quidem digna pretio[p], paruas verò reddẽtia penſiones[q] aut nihil penſionum omnino: nõ ex redditibus[r] metiri emphyteuſim, ſed ęſtimari ſuburbanum ſubtiliter[s], & reputari ex pretio collecto reditus poſsibiles in viginti annis† computari[t]: & in reditibus ex hoc computatis agi emphyteuſim, non perpetuò, ſed in eum qui percipit, & duas ex eo ſucceſſiones, & viro & vxori ſicut prędiximus[v] faciendam[x].

¶ *Emphyteuta ſi canonẽ non ſoluerit per biẽnũ, cadit à iure ſuo, & reddere rẽ cõpellitur, & pẽſionem pro tempore præterito ſoluere, & damnum emendare, nulla pro melioratione retentione competente. Bart.*

¶ Scire autem emphyteutas cõuenit, quia ſi biẽnio cõtinuo nõ exoluerint emphyteuticum candnẽ[y] (hoc enim[z] tempus pro triennio aliorum hominũ[a] ſufficere ad caſum[b] eccleſiaſticarũ aut ptochicarũ emphyteuſium ꝓ nõ ſoluto canone ponimus) fient oĩno extranei emphyteumatis: & volentibꝰ prępoſitis ſacrarum domuũ licebit prædia aut domos defendere[c] nullã metuẽtibus melioratiõnũ[d] redditionem. ſed ſi quidẽ deterius fecerit[e] prædiũ[f] ſuburbanũ aut domũ, qui emphyteuſim pcepit: cogi eũ de ſuo diligẽtiã acreſtitutionem[g] priſci ſtatus facere, & obligatũ eſſe ad hoc ipſum & hæredes eius & ſucceſſores, eiuſq; res, inſuper & debitos omnes reditꝰ[h] ſine dilatione exigi.

¶ *Res immobiles eccleſiarum alienari prohibentur in quancunq; perſonam, ſiue ſint integræ, ſiue ruinoſæ, niſi in emphyteuſim à iure ꝑmiſſam rerũ æſtimatiõe ſubtiliter facta ꝑ architectos, reuolutiõe ſiue machinatiõe remota. B.*

¶ Quod aũt dictũ est[i] à nobis vt nullius immobilis rei eccleſiaſticę aut ptochicæ alienatio ſit ꝑmiſſa: ad nullã noſtræ reipublicæ ꝑſonã ſancimꝰ valere[k], nõ ſolũ ſup cõſtãtibꝰ domibꝰ & ſuburbanis & oris

†/Concor. gl. ij. in cã. cũ cauſam. poſt medi. ibi, qñque cõſideratꝫ. extra de teſtibus

a ¶ Qualibet cã.]vt vetuſtate vl̃ chaſmate:vt.ff.de mino.l.verũ.§.pen.
b ¶ Sed etiã.]q.d.non ſolùm ſuper ruinis,ſed etiam &c.
c ¶ Iacent.]quia totũ eſt deſtructum,ſed non eſt exportata ruina:ſed in ſequenti caſu eſt exportata.arg.ff.de dã.infec.l.prętor.§. fin.&.l. ſequẽt.
d ¶ Temporali.]imo perpetua hodie:ſed dic vt.s̃.eo.§. alienationis.
e ¶ Prædiximus].vt.s̃. e.emphyteuſim.
f ¶ Vt neq;.]hîc põt eẽ §.&dic neq; p & nõ:ac ſi 10dicat,& vt nõ &c.Accurſius.
g ¶ Mechanicis.]ſ.iter ueniẽtibus.qđ verbũ eſt infra.Et nota q̃ hoc nomen mechanicus,generalius nomẽ eſt quã architectus. nam mechanica eſt ſcientia adulterina ſiue non liberalis:vt pelliparionũ,fabrorum,& ſimiliũ.Inde mechanici.i. magiſtri harũ artiũ:ſed architectus magiſter tectorũ vel domuũ tm̃ diciť,& maior,ab archos qđ eſt princeps& tectũ: quaſi dicat prĩceps magiſtrorũ ſtectorũ vel domuũ per quos iſtę ruinę 30eſtimantur vt non decipiatur eccleſia.

Mechanica ars quę dicatur.

h ¶ Siue.]hoc ſiue,reſpicit infra aliud ſiue &c. qđ eſt remotũ:ſicut.ff.de in rem verſo.l.iij.§. ſiue.
i ¶ Inſignibus.]ſ.maximis.
k ¶ Euãgelijs.]ſ.corã 40põſide.ſecũdũ.R. qđ nihil eſt:imocorã his nõ tamen tãgent.ſic.C.de iudi.l.rem nõ nouã.&.j.de ſan.epi.§.nulli verò.
l ¶ Modũ ẽphyteuſis.]ſ.deſignatum.s̃. eodẽ.§.quia verò.&.§.ſi verò.
m ¶ In his.]ſ. domibus. 50n ¶ Emphiteuticã.] cõſcriptionẽ.ſ.ſcripturã p tabellionẽ factã.vij.teſtibus adhibitis: vt mõ numerauit.ſic& aliâs eſt neceſſaria ſcriptura : vt j.de ali.& emp.§.& hoc etiã regulariter contra: vt.C.de pact.l.pactum.
o ¶ Dictã.]vt.s̃.eod.§. 60quia verò leonis.&.§.ſi verò.
p ¶ Illum.]ſ.emphyteutam.
q ¶ Duas.]imo imperpetuũ.vt.j.de ali.& em. §.licentiã.ſed dic vt.s̃.e. §.alienationis.
r ¶ Dictũ eſt.]vt.s̃.e.§. emphyteuſim.
70 s ¶ Cõtractus.]alĩs cõtra tales leges habebãtur contractus &c.
t ¶ Agebatur.]ſ.p̃ pactum.
v ¶ Licentia.]i.neceſſitas ĩponať.ſ.prełatis: & ita hęc dictio importat neceſſitatẽ:vt in ſequẽti litera patet.ſic.ff.demi. 80etiam ei.§.imperator. &.ff.de ſo.l.ſiñ qs ſeruo. in verbo,ſufficit.

tis & agris,ſed etiã ſuper ruinis,ſiue ex igne,ſiue ex terrę motu,ſiue ex alia qualibet[a] cã ruina ſit:ſed etiã[b],ĩijs quę oĩno deſtructa ſunt & in pauimẽto iacẽt[c],ſiue etiã in puris ruinis nullũ ędificiũ habẽti b9,neq;materiã iacentẽ.nõ eñ in illis alienationẽ fieri pmittim9 niſi in ſola emphyteuſi tẽporali[d],ſecundũ qđ dudũ à nobis dictũ eſt, & in trib9 pſonis talib9 qualespdiximus[e]:vt neq;[f] vlla circũſcriptio in rẽ eccleſiaſticã ĩ talib9 fiat:duo b9 pertpa primatib9 mechanicis[g] aut architectis,ſiue[h] in hac regia & maxima ciuitate vnà cũ Deo amabilib9 œconomis, & quĩq; reuerẽdiſſimis preſbyteris,& duobus diaconib9,preſente quoq;Deo amabili epiſcopo:ſiue etiã in prouincia duobus inſignibus[i] mechanicis aut architectis,aut etiã vno, ſi vnum ſolùm ciuitas habeat,interuenientib9 in illis locis ſacroſanctis euãgelijs[k] poſitis definiať ab architectis quantùm cõpetat p hoc ſolui ſanctiſsimę eccleſię ſecundũ modum emphyteuſis[l]:& in his[m] emphyteuticã[n] cõſcriptionẽ in eo celebrari ſcđm figurã pri9 dictã[o].Illum[p] verò & ædificare, & vti materieb9 ſi materias habeat,& trãſmittere emphyteuſim vſq; ad duas[q] ſucceſsiões (ſicut dictum eſt[r])& ſic reuerti poſt triũ perſonarũ mortẽ ad ſanctiſsimã eccleſiã aut venerabilẽ domum ex qua facta eſt emphyteuſis, & etiã valere talẽ cõtractum,vtpote præſenti nõ repugnãtẽ legi:neq; illud quod hacten9 cõtra tales cõtract9[s] agebať[t],valere permittendum eſt de adiectione,vt ſi vel duorũ hæredum cõpleať tẽpus,licentia[v] ſit eis qui poſt illum[x] ſunt,ĩ emphyteuſim dare id vnde agitur,& ſemper eos prępponi alijs[y].In hoc[z] eñ nihil aliud eſt quãper reuolutionem & machinationem perpetuas eis emphyteuſeis[a],magis autẽ priuationes eccleſiaſticarum agi rerum. Sed & ſi qđ factũ eſt tale[b]:nullã neceſsitatẽ eẽ reuerẽdiſſimis œconomis duob9 hęredibus ceſſantibus, cęteris tradere[c].

¶ *Res eccleſiæ cõcedi põt ad tps accipere uolẽti ad uſumfructũ,re alia eiuſdẽ reditus in eius cõ-* 10 *penſationem eccleſiæ donata:ut tempore finito utraq; res pleno iure ad eccleſiam redeat. Bartolus.*

¶ Siquis aũt voluerit accipere ſecũ dũ rõnẽ vſus,aut q̃ vocať vſufructo9,rẽ eccleſiaſticã aut ſanctiſsimę maioris eccleſię aut alteri9 cuiuſlibet[d] quę in oĩ noſtra ditiõe ſunt poſitę,aut ptochicorum,oĩno pci piat hoc,& ſecundũ p̃dictã obſeruationẽ, & ſecũdũformã cõſtitutiõis Leõis[e] pię memorię:vt iſte locuples exiſtẽs,& ſubſtãtiæ immobilis dñs,aliã mox rẽ ſecũdùm ꝓprietatis ius[f] cõpẽſet[g] ſctiſsimę eccleſię,aut venerabili domui,ex qua hic pcepit tantos & tales frequẽtes redit9,quantos aut quales habet.qđ daťh ita vt poſtei9 obitũ eccleſiaſtica aut ptochica res reuertať ad venerabilẽ domum cum vſu qui dat9 eſt,nõ trãſcẽdẽte tps vitæ pcipiẽtis.Accipiat[i] autẽ ſimiliter ẽt rei ĩ cõpẽſatiõem datę[k] & [l] vſum: q̃ten9[m] ſit poſt pcipiẽtis obitũ,aut tps in quo dõatio vſus cõuenit,nõ trãſcẽdẽs videlicet pcipientis vitã:vtrũq;[n] ex toto & ſecũdũ ꝓprietatẽ & ſecũdũ vſum apud ſanctiſsimam eccleſiã[o] remãſurum.

¶ *Oeconomi res eccleſiarũ in caſibus ꝓhibitis alienãtes,pœna legis leonis afficiũtur,& ẽptor pretiũ amittit,& rẽ cũ fructibus reddit.Itẽ dõatarius rem donatam cum fructibus reddere compellitur. Bartol.*

¶ Quia verò Leõis pię memoriæ cõſtitutio pœnas penè[p] ſolummõ in venditione[q] decreuit:nos autẽ interdicimus;[r] non venditiones ſolùm, ſed etiam donationes[s] & permutationes & perpetuas emphyteuſeis & pignorum datiões in rebus immobilibus[t]:videmus autem quoſdam ſic amatores periculi cõſtitutos,vt præſumant ad ea quæ interdicta ſunt,accedere: & circũuentionem facere legibus ex volũtate & præſumptiõe quã habẽt: & quæ oĩb9 modis interdicta ſunt, & forſitã deducũt homines ad mortẽ[v] qui hoc agunt: ꝓpterea

d ¶ Cuiuſlibet.] domus venerabilis.Accur.
e ¶ Leonis.]vt.C.de ſacroſanct.eccle.l.iubem9. 10 §.fin.
f ¶ Ius.]ſcilicet vſufructu remanente apud eũ.
g ¶ Compenſet.] impropriè ponitur ſecundùm Alberic.quia inter ſpecies fieri non poteſt compenſatio:vt inſtitut. de actionib.§.in bonę fidei.nec obſt.C.de com- 20penſat.l.fin.in princip. quia actiones reales tũc compenſantur cum rebus peremptis vt veniatur ad ęſtimationem qđ fit quandoq;:vt.ff.de rei vendi.l.quí reſtituere.

Compẽſatio ĩter ſpecies fieri non poteſt.

h ¶ Quod datur.]ſcilicet ab eccleſia modo. & impropriè ponitur ꝓ 30bum dare,cũ dñium nõ trãſeat:vt hîc,&.s̃.eo.§. hoc igiť.&.j.de ali.& emphy.§.ſi ꝓ ò qs.alĩs ꝓpriè accipiť cũ dñium trãſit: vt inſtitu.de act.§.ſic ita q;.Vl̃ dic propriè,q̃ vſuſ fructus trãſit,& eius poſſeſſio:vt.ff.de acquiren. poſ.l.naturaliter.& pro- 40out de facto res trãſit vel de iure quò ad vſumfr. eatenus poſtea ad eccleſiam redit,vt ſequitur.
i ¶ Accipiat.] ſcilicet venerabilis domus.
k ¶ Datæ.]ſcilicet à fructuario eccleſię abinitio cuius etiam medio tempore habet vſumfructum. 50
l ¶ Et.]pro etiam.
m ¶ Quatenus.]i.inquãtum.
n ¶ Vtrunq;.] ſcilicet quod datũ fuit fructuario:& quod ipſe dedit eccleſię.
o ¶ Eccleſiam remanſurum.] defectiua eſt: 60&ideo ſubaudi decurreret.
p ¶ Penè.]i.ferè. Accurſius.
q ¶ In venditione.] quod nomẽ nõ ad omnẽ alienationem pertinet: vt.ff.de ſtat.liber.l.ſtatu liberi.in fi.vnde non cõtinet emphyteuſim,nec 70 etiã pignoris datiõnẽ, ſed hęc conſtitutio ſic: quia non procul ab alienatione conſiſtit:vt.s̃.e. §.alienationis. propter hoc dixit hîc penè.

Venditionis nomen alias alienationis ſpecies non cõplectitur.

r ¶ Interdicimus.]vt.s̃. eo.§.nos igitur.
s ¶ Donationes.]de his primis dixit etiam 80 Leo:ſed de duob9 ſequẽtibus non.
t ¶ Immobilibus.]ſcilicet prohiberi.
v ¶ Ad mortem.]ſcilicet ciuilem,ad quam deducuntur tabelliões, qui deportãtur:quę eſt mors ciuilis:vt.s̃.eodem.§.ad hoc.&.ff.de contratabul.l.j.§.filium.Item œconomi & magiſtri & magni iudices pœnã patiuntur, licet non mortem:vt.s̃.eo.§.œconomũ.&.§.ipſos.nam & hîc dicit forſan.
x ¶ Illũ.]id eſt in ijs qui ſunt vltra tertiam generationem.
y ¶ Alijs.]ſ.extraneis.ſic & aliâs.C.de contrahẽ.empt.l.dudum.
z ¶ In hoc.]ſ.pacto vel tali facto promiſſo.
a ¶ Emphyteuſeis.]accuſatiuus eſt pluralis numeri.
b ¶ Tale.]ſ.pactum,vt eis & non alijs detur.

a ¶ Dispositum est.]vt.s. eod.§.vult.Accur.
b ¶ Mox.]id est statim.
c ¶ Oeconomos.]sic.ff.si cer.peta.l.ciuitas,
d ¶ Eorum.]scilicet œconomorum.
e ¶ Cõtractu.]sed qualiter ex inutili cõtractu agitur:vt. C.de leg.& cõsti.l.non dubiũ? Resp. inutilis est in fauorẽ ecclesię vt possit vẽdicare. sed in odium œconomi
10 valet vt teneat. Vel dic ex inutili contractu agi: vtaĩ.ff.de acti.emp.l.ex empto.§.ijs q.& de cõtrahen.emp.l.sed celsus. & de pi.actio.l.solutũ.§.j. Itẽ nõne œconom⁹ poterit agẽtem exceptiõe excludere:vt.C.delib.cau. l.si is.&.ff.sol.mat.l. vi-
20 ro.&.l.cũ mulier.& qa potior est cõditio possidẽtis ĩ talib⁹:vt.ff.de cõ.obtur.l.i j.&.l.si ob turpẽ? Rñ. dic emptorem bona fide emisse:nec sibi nocet iuris ignorãtia in dãno vitando:vt.ff.de iur. & fac.ignorã.l.error. in fine. Vel dic ꝙ œcono-
30 mus tanquã suam vendebat vt inueniret emptorẽ:vt. C. de bo.mat. l.j.

† Gl.si.in c.ad audiẽtiã.extra de re.ecc.alie. ĩtelligit ꝙ isti empto res rerum ecclesię habeant actionẽ contra œconomũ ad pretiũ repetẽdũ si sint bonę fidei emptores aliàs nõ:vt xvj.qõ.iij. §.pẽt.vsi. vniuersis.

f ¶ Si.] id est quanuis.
g ¶ Repẽset.]vt.C.de do.l.nec ignorãs. contra ff.de regu.iur.l. donari. Sed hoc est spãle ꝓpter
40 delictũ suũ: vel aĩs in odium malę fidei possessoris:vt.ff.ad.l.aquil.l.si seruus ser.§. si oliuã. & insti.de rer.diuisio.§.ex diuerso.
h ¶ Prędiximus.]vt.s. eod.§. finimus.
i ¶ Amittat.] impriẽ tamen:cùm nõ trãsierit dominium: vt.ff.
50 de reg.iu.l.non videt rẽ amittere.secundùm Alberi.
k ¶ Substãtia eorũ.]s. œconomorũ &similiũ. arg.s.pxi.&.§.siquis igitur.& hoc erat dictum in l.leonis.de permutatione.
l 60 ¶ Corporali.]i.speciali.
m ¶ Suburbanis.] i. ortis iuxta vrbanum.
n ¶ Aurũ.]vel etiam aliud:vt.s.de fideiussori. §.j.
o ¶ Ab hoc.]scilicet auro quod mutuauerat ecclesię.
70p ¶ Habeat lucrũ.] Sed quomodo eccĩa locupletaĩ cũ alienaĩ actura in omnib⁹ his casib⁹: vt.ff.de cõdi.inde.l.nam natura ? Hic rñ.nõ fit cũ ĩiuria:imo iure & ex culpa eius qui accipit:vt.ff. de regulis iuris.l. quod quis.
80q ¶ Præsulem monasterij.]sed quõ tenenĩ,cũ nihil habeãt:vt.s.de mo. §.illd.nã inanis est actio &c.vt.ff.de do.l. nam is? Rñ. qdã,qa affines & consanguinei eorũ tenenĩ ꝓ eis: qđ nihil est: cũ alius ꝓ eo nõ debet exigi: vt.j.vt non fiant pignor.§.j.col.v.&.C.de pœ.l.sancim⁹. Vl dic ꝙ hîc loquitur qñ hic habebat adhuc bona:quia non diuiserat inter filios:vt.j.de san.epis.§. si qua mulier.Vel dic tertiò quod hęc constitutio loquitur de his monachis vel abbatibus qui ante constitutionem illam de mo.intrabant monasterium qui non perdebant propterea rerum suarum dominium:vt.j. hęc cõ. inter. priorẽ. con.de ijs qui ingr.monast.col.vj.
10 Alberi.dicit ꝙ de eo qđ acquisiuit ex genere coniuncto vsq; ad quartũ gradũ:vt.j. de ec.tit.§.interdicimus.col.ix.&.j.de san.epi.§.siquis cõtra alia quã.sed hoc in episcopo nõ monacho posset habere locũ.Alij dicunt ꝙ q
20 dam sunt abbates laici, nõ monachi:vt petrago ricẽ,& sancti Frõtonis q habent ꝓpria.Sed tertia opi.verior est.
r ¶ Si enim.] verè non debet rẽ immobilem pignori dare.
s ¶ Aut.]opus dico aut &c.
t ¶ Occasionem.] puta
30 vt soluat debitum vsurarum.
v ¶ Cõsistentẽ.]vt in emẽdis bobus pro laborerio terrę ecclesię,vl alia iusta causa.
x ¶ Earũ.] ecclesiarum.
y ¶ Ad generalem.] sicdicendo: omnia bona ecclesię tibi obligo. sed
40 nunquid est plus quàm speciale? Respon. non vt diximus.s. eod. non igitur. in fine.
z ¶ Speciale.] sed hodie contra: vt.j. de al. & em.§.hoc etiã.col.ix. sed dic vt.s.eo.§.alienatiõis.
a ¶ Obseruationem.] quam habuimus.s.eo.§.
50 ꝓ emphyteusim.&.§.quia verò.&.§.si verò.
b ¶ Futurus.]etiãꝓ futuro tempore,quia cõtractus nõ valuit: quod dic vt.s.eodem.§. scire autem.
c ¶ Pauperũ.]i.ex rebꝰ ipsius ecclesię.& nota res ecclesiarum pauperum
60 esse.
d ¶ Prædictis.]vt.s.eo, vult enim. cum sequẽt. vsq; ad.§.hęcigitur.&.s. eodem.§.quia verò. vsq; huc.
e ¶ Sacra.]id est concessio facta á principe. sic j.§.quia vero verisimile.
70f ¶ Iudicibus.]sic.C. de decu.l. omnes.
g ¶ Sustineant.] vt.s. eod.§. ipsos.
h ¶ Eos.] scilicet œconomos.
i ¶ Legem.] vt .C.de sacrosan.eccles.l. sancimus.
k ¶ Conflãt.]id est con
80 quassant&liquefaciũt.
l ¶ Haud.]cum aspiratione haud ponitur pro non.si autem est sine aspiratione, debet subijci maiori.
m ¶ Sacras.]sic.j.de alienaĩ.& emphy.§. de sacris. &.§.sanctissimas.

necessarium existimauimus in vno quoq; cõtractu etiam certam statuere pœnam: his quippe pœnis quę posite sunt aduersus œconomos ex constitutione prędicta pię memoriæ Leonis, similiter & nunc imminentibus œconomo,aut xenodocho,aut nosocomo, aut brephotropho, aut abbati,aut abbatissę monasterij,aut asceterij, scđm quod prius dispositum est[a]. ¶ Si quis igitur emere præsumpserit rem ecclesiasticam aut ptochicam:cadat quidem mox[b] pretio:exigaĩ autẽ res quã accepit,cum omni medij temporis incremento:& contra sanctissimam quidem ecclesiam,aut venerabilẽ domum nullam omnino habeat actionẽ ꝓ: contra venerabiles verò œconomos [c] aut qui omnino vendiderunt,in prijs eorum [d] substantijs ex contractu [e] habeat actionẽ,vt metu suę substantiæ, & si [f] non propter Dei timorẽ,tamen segniores circa venditionẽ fiant. ¶ Si quis autem per donationem accipere prę sumpserit rem ecclesiasticam aut ptochicam: & ipso quod datum est,omnino cadat: & aliud tantundem ex sua substantia repensęt [g] sanctissimæ ecclesię,aut venerabili domui ex qua hoc susscepit:vt quam nisus est agere cõtra eã nouitatẽ, hanc sibimet in ꝓprijs exhibẽs, suã sentiat malignitatẽ. ¶ Si aũt ꝓmutatio in qbusdam personis fiat, ꝑ præter solũ imperium sicut prædixim⁹ [h]) & qui permutationem accepit subiaceat pœnæ,& datã sibi rem amittat [i] & recurrat rursus hæc ad venerabilẽ domũ vñ ꝓgressa est: & qđ ꝓ cõpensatiõe dedit,manet apud venerabilẽ domũ: & q accesserit ad cãm legi cõtrariã,cadat vtroq; iustè, & scđm hoc pœnę subdat, scđm qđ & prijs cadet. & qđ sperauit,nõ acqsiuit:etiã hac actiõe ei seruata in ꝓpria substantia eorum [k] qui cõtractũ cum eo celebrauerunt.

¶ *Cõtentus debet esse creditor generali hypotheca in re ecclesiastica,& nullum speciale pignus accipere.Ange.*

¶ Si aũt creditor in pignore corporali [l] elegerit accipe rẽ immobilẽ ecclesiasticã aut ptochicã in domib⁹ forsan, aut suburbanis [m], aut agris,aut ortis, aut ciuilibus panib⁹,aut rusticis mãcipijs,& dederit aurũ [n]: ab hoc [o] cadat creditor & habeat lucrũ [p] q̃ mutuũ accepit sanctissima ecclesia aut venerabilis dom⁹ qđ mutuata ĩ est aurũ: etiamhic cõtra celebrãtẽ mutuũ œconomũ aut xenodochũ aut brephotrophum aut ꝑsulẽ monasterij [q], aut asceterij,aut aliorũ venerabiliũ collegiorũ, creditori actione manẽte: nis omnib⁹ etiã ĩ abbatissis muliebriũ asceteriorũ aut monasteriorũ valẽtib⁹. Si emẽ [r] omnino sctissimis ecclesijs aut alijs venerabilib⁹ domib⁹ crediti op⁹ fiat, aut [s] in solã necessariã videlicet & ĩeuitabilẽ occasionẽ [t] & ꝓter q̃ nõ poterit qđ ĩminet,adimpleri: aut in aliã cãm vtilissimã sctissimę ecclesię cõsistentẽ [v]: licebit ꝓpositis earũ [x] vsq; ad generalẽ [y] hypothecã stare: & nullum speciale [z] pign⁹ creditoribus præbere.

¶ *Suscipiẽs ab ecclesia in emphyteusim ꝑpetuã vel tẽporalẽ cõtra huius legis dispositionẽ ,cadit ab emphyteusi,& tenetur ad canonis præstationẽ ac si empyteusis teneret: & datum per eum remanet ecclesiæ.Ange.*

¶ Si verò in ꝑpetuã qspiam emphyteusim acciper perę sumpserit qđ nõ licet, aut tpalẽ qdem, nõ tñ scđm hui⁹ nostrę legis obseruationẽ [a]: etiã sic cadat qdẽ de emphyteusi: & qđ datũ est maneat apud venerabilẽ domũ. Debet autẽ continuò,& post casum emphiteumatis quantum futurus [b] erat soluere si secundũ legẽ subijsset emphiteusim: nihil apud eum remanente ex rebus pauperũ [c] quę frustra ꝑ emphiteusim datę sunt. ¶ Hęc igitur oĩa custodiãtur ꝑdictis [d] subiecta pœnis: neq; tabellioĩbus prę sumẽtibus instrumẽtis talib⁹ ministrare,sed metuẽtibus vsq; ad exiliũ, & vt nunquã reuertãtur, nec si sacra [e] hoc prębeat forma: neq; iudicibus [f] vel dictare talia instrumẽta prę sumentibus,vel facta susscipere: & gestis monumẽtorũ ea firmare: ne etiã ipsi & cinguli & dignitatis & sustãtię casum secũdũ Leonis cõstitutionem sustineãt [g]: ijsdẽ pœnis † seruã di setiã aduersus eos [h] qui sacrata vasa contra nostram legẽ [i] aut pignori dãt,aut vendũt aut cõflãt [k] ꝓpter alienationẽ. nã & illos equa aut [l] maiori pœna dignos esse sancimus,quantò etiam circa sacras [m] res & Deo dicatas

Ecclesię res pauperũ sunt.

† Concor. cũ toto.§. isto.c.j. cũ suis gl.extra de pig.

Pragmatica forma.

Pœnæ sunt minuendę in dubijs.

Dictans illicitè puniridebet.

a ¶ Diximus.]ſ.eod.&.C de ſacroſanct.eccle.l.ſancimus.& legitur inſtitu.de re.diui.§.nullius.&.§.ſacrę.Accurſius.
b ¶ Animę.]i. animata corpora.& ſic ponitur cõtentũ pro continẽte.
c ¶ Hominum.]ſic.j.de eccle.ti.§.ſi autem pro redemptione.col. ix.
d ¶ Poſſeſsio.]i.ex qua prẽſtaretur ciuilis panis:vel dic ipſa poſſeſſio talis prẽſtationis annuę.
e ¶ Lex.]ſ. Leonis:vt.ſ. eod.§. vult enim.
f ¶ Pragmaticas formas.]i. noſtrum reſcriptum cum conſilio procerum factum . Accurſi.
g ¶ Aliquid.] id eſt emere rem eccleſię.
h ¶ Permittentes.]pragmaticas formas.
i ¶ Prohibemus.]ſ. tentare.acquirere tale reſcriptum.& etiam ſi acq̃ratur , prohibemus vti eo:vt ſequitur,& ſancimus &c.
k ¶ Quẽpiam.] id eſt talem aliquem .
l ¶ Proferre.] Sed nũ quid teneẽ.l.corn.defal. ex eo capite ſiqs ſciẽter vtiẽ illicito inſtrumẽto: vt.C. ſi reus vel acc.l.iij.
30 &.ff.ad le.corne. de fal.l. falſi. §.j?Rñ.nõ,duabus rationibus:& quia pœnę ſunt minuẽdę in dubijs, vñ ſufficit pœna huiꝰ legis:vt.ff.ꝺ pœ.l.interpretatione.& qa nõ videtur falſum qđ veritatis primordio adiuuatur:vt.ff. de le.ij.l.cùm filius.§.hę
40 ores.vbi autem eſſet falſum reſcriptum, locum haberet pœna leg.corne. argu.C.ad,leg.corne. de fal.l.maiorẽ.&.ff.de fal. l.fi.quę pœna ẽ.ff.ad le. cornel.de fal.l.j.§. final.
m ¶ Typum.]id eſt reſcriptum tale.
n ¶ Compendium.]i.
50 non poterit contrahere etiam ſi habeat reſcriptum.
o ¶ Monaſterijs.] ad omnes hos ablatiuos repete de, quòd eſt ſupra.
p ¶ Queſtori.] nam ſine iſto queſtore nullum reſcriptum poteſt elici, ſeu impetrari:vt.j.vt di-
60 ouinę iuſſio.ſubſcriptionẽ hab.glorioſi. queſto. in princi.collatio.viij.
q ¶ Dictauerit.] Not. puniri illicitè dictantẽ: vt hîc,&.ff.de iniu.l. lex cornel.§. ſi quis librum. & inſti.de iniur.§. j.
r ¶ Iudicibus.] alijs à queſtore.Sed eſt cõtra.j.
70 demã.prin.§.deinde.ſi. colſ.iij.Sol.ibi nõ ſuſcepit prima vice: ideo nõ punit ſicut & hic nõ puniretſ.ſed poſtquã Imꝑator ibi ſecũda vice ꝑcepit ſcđm Al. vnde bene fecit ſi tertiũ non expectauit ꝑceptũ[a]: qa tũc vt inobediens puniretur
80 vt.ff. de re iudi.l. contumacia.§.contumax.

a Concor. c. ſi quãdo extra de reſcript.

per.offe.l.reſcripta.&.C. qui mili.non poſ.l.eis.&.C.dẽ pe.bo.ſub.l.j. & ij.&.C.ſi nu.ex re.pe.l.j &.C.ſi contra ius vel vtil.pub.l fina.
y ¶ Vtilitatem.]nam communiter intereſt eccleſias eſſe vt in eis petamus veniam peccatorum:vt.j.vt hic.ma.& auię.§. quia verò.
z ¶ Valere.]Hic no publicam & communem vtilitatem prẽferri priuatę.ſic.ff.ꝑ ſo.l.actione. §.labeo.&.C.đ ca.to.§.fi.
a ¶ Aliquos.] œconomos.
10 b ¶ Emphyteuſi.]alꝰ ẽphyteuſis: & tũc ſubaudi nomine.
c ¶ Tale aliqđ agere.] ſi eſt in litera,tali aliquo egere.ſ.vt deẽ in emphyteuſim: plana eſt.ſi ẽ tale aliquid agere: & tunc dic.i. quas putãt.ſ. prẽlati.i.agentes tale aliquid
20 in emphyteuſim.
d ¶ In potẽtatu.] maximè.idẽ eſt ẽm in quolibet alio,vt.C.de act.& obl.l.ſicut.ſed de hisma ior erat tumor : cũ pares potẽtioribꝰ eſſe nõ poſſimus.vt.ff.đ ali.iu.l.iij.& iſti volebãt ſine reſcripto
30 cogere eccleſiam:vt diferat à ſuperiori.
e ¶ Pœnę.] quę qñq; capitalis eſt ꝑ qualitate iacrilegij:vt.ff.ad.l.iul.pe. l.ſacrilegij.&.l.ſacrilegi.
f ¶ Multis.]i.pœnis. nã certę ſunt: ſed multa dicitur incerta pœna ꝑmotu iudicis:vt.ff. de verb. ſig.l.qua pœna.
40 g ¶ Hac noſtra.]vt ſ.eod.§.vult.&.§.fe. vlq; ad.§.hoc igitur.
h ¶ Quoſdã.]ſubaudi.ſ
i ¶ Monaſteria.]i. ipſam eccleſiam vt ſequit. vt.j.de ali. & emphyt.§. quoniam.collat.ix.
k ¶ Ad priuatã.]i. ad formam nõ ſacram: verè
50 otamen ſemper remanet ſacra.vt.ff. de rerum di. l.in tantùm.§.ſacrę.& inſti:de rerũ diui. §. ſacrę. niſi in caſu:vt.ff.de reli. cum loca.
l ¶ Prohibemus.]ſic ſ.titu.j.§.ſemel.
m ¶ Nulli.] Sed an unquid fit cõtractus taliũ
60 inter ignorãtes:vt.ff.de contrahen . emptio.l. liberti.&.l.celſus?Rñ. ſic, vt obligentur contrahẽtes,non vt dominiũ trãſferatur:vt.ff. de contrahen.emptio.l. ſi in emptione.§.j.& inſtitut. de inutil.ſtipul.§.j.&.ff. de verb.obli.l. inter ſtipulã
70 tem.§.ſacram.
n ¶ Factũ.]i. quatenus de facto ꝓceſſit:nam fieri non poteſt cum effectu vt diximus.
o ¶ Caſum.]i.amiſsionẽ.
p ¶ Venditorẽ.]i. emptorem:vt ff.de acti.em. l.veteres.alꝰ vel ditionẽ
80 &tunc planum eſt.
q ¶ Alienatum eſt .]

Regulariter res immobiles eccleſiarum alienari prohibentur omni priuilegio ceſſante: omni compulſione & uiolentia prohibitis. Item ecceſiarum & monaſteriorum penitus alienatio interdicitur.Bartolus.

¶ Quia verò veriſimile eſt quem piam etiam in circũuentionẽ huiꝰ legis tẽtare pragmaticas noſtras formas [f] accipere talealiqd [g] ei agere permittentes [h], & hoc prohibemus [i] in omni ꝑſona maiore vel minore,ſiue in cingulo conſtituta,ſiue norũ qui circa nos ſunt ſiue aliorum quiſpiam inter populos habitantiũ: & ſancimus nulli penitus licentiã eſſe,talẽ quẽpiã [k] pragmaticũ ꝓferre [l] typũ [m],neq; ex noc accipere aliquod de ſanctiſſimis eccleſijs cõpendiũ [n],aut monaſterijs [o], aut ptochijs, aut alijs venerabilibus collegijs, immobiliũ rerũ,ſed & glorioſiſſimo quæſtori [p] pœnã imminere centũ libras auri ſiqđ tale dictauerit [q]: ſimul & ſuſcipiẽtibus inſinuationẽ talis cuiuſpiã ſacręformę glorioſiſſimis iudicibus [r] aut alijs qbuſdã eãdẽ [s] imminere pœnã: & tabelliones ſuccũbere Leonis piæ memorię cõſtitutioni [t] ſi egerint tale aliqđ inſtrumẽtũ: & Deo amabiles epos aut venerabiles œconomos ſine periculo refutare hmõi ſacras pragmaticas formas,magis aũt cũ piculo [v] ſuſcipe & agnoſcere: qa circa ipſũ ſacerdotiũ ꝓiculũ ſuſtinebũt ſine negligẽtes has leges [x] q̃ ita fiũt,pragmaticas ſequant formas. Oportet em̃ ea q̃ cõiter & gñali ter in oim vtilitatẽ [y] ſanciunt,potius valere [z] quã ea quę circa aliquos [a] ſtudẽt agi ad corruptionẽ cõium legum. ¶ His ſolis videlicet cõducẽdis, & emphyteuſi [b] dãdis rebus,quaſcũq; putãt tali aliquo egere [c]. Si tñ voluerit q̃dã ſub propria gubernatione hre Deo amabiles œconomi,aut aliorum ꝑſules collegiorũ: nulli eorũ q̃ in potentatu [d] ſunt,neq; ſcđm ſacram pragmaticã formã licẽt iam eſſe cogere eos aut ꝓ cõductionem aut ꝑ emphyteuſim hęc tradere ei q̃ hoc agit: & ſacrilegij ſubiacere pœnę [e] & oibus multis [f] q̃ hac nra [g] lege ſacra cõtinẽt, & ſupplicijs. ¶ Quia verò cognouimꝰ aliqđ peſsimum delictum factũ & apud Alexãdrinos & apud Aegyptios,iã aũt & in alijs qbuſdã imperij locis quoſdam [h] prẽſumere ipſa venerabilia monaſteria [i] vẽdere aut ꝑmutare aut donare(in qbus & altare collocatũ eſt,& ſacrum exhibitũ miniſteriũ,quale moris eſt in ſctiſſimis eccleſijs celebrari,ſacris q̃ppe lectis ſcripturis,& ſacroſancta & ineffabili cõione tradita,& monaſtica illic facta habitatione) ita vt hęc mutarentẽ ex ſacro & Deo amabili ſchemate,ad priuatã [k] mãſionẽ & ſtatũ: hęc oino decętero fieri ꝓhibemus [l],nulli [m] hoim ꝑmittẽtes hoc delinquere,ſed ẽt factũ [n] infirmũ oibus declaramꝰ modis, & ꝓtiorũ caſũ [o] iponimꝰ accipiẽtibus:vẽditorẽ [p] quoq; damnificamus & rei caſu,& ꝓtij amiſsione, ſctiſſimę ecclię ciꝰ loci & venerabilibꝰ mõaſterijs hoc tribuẽtes quatenꝰ ipſi ꝓ uideãt vt qđ malè alienatũ [q] ẽ,rurſus ad monaſticã reuocẽt figurã: neq; hypotheca ſuꝑ his valẽte,ſed etiã ipſa ifirmãda [r], & rurſus ſacro monaſterio aſſignãda.

¶ Sicut damnoſa rei eccleſiaſticæ immobilis alienatio prohibetur:ita & poſſeſſionis inutilis & damnoſæ eccleſiæ inhibita eſt conceſſio. Angel.

¶ Sicut aũt dãnoſas alienationes phibemus:ſic & damnoſas poſſeſſiones interdicimus [s]. multę em̃ apud nos motæ ſunt quæſtiones vbi quidã minus [t] idonea [v] prędia de ſolo facto.

r ¶ Infirmanda.]ſic.C.de legi.& conſtitu.l.non dubium.
s ¶ Interdicimꝰ.]ſcilicet eccleſię acquiri à principio.
t ¶ Minus.]id eſt parum
v ¶ Idonea.]Quid ſi non ſint idonea?Dic q̃ non prodeſt donãti eccleſię:vt.ſ.eod.l.quia verò leonis.Accurſius.

Commu nis vtilitas priuatę ꝓponitur.

† Hic. §. ponit. C. de sacrosc. eccle. sup l.vlti.& incipit,sicuti alienatio. & x.q. ij.§. sicut autem.

Fœnea possessio.

Accusare est laudabile.

a ¶ Nocuerunt.] propter onus fiscalium,vel publicas functiones,vel angarias ipsis prędijs impositas secundùm Albe.

b ¶ Cognoscere.]i.recipere à donatoribus,vt vendentibus,vel legātibus. vel dic aut cognoscere.i.cognoscant quia subibunt pœnas.

c ¶ Fœnea.]i.sterilis:vt dicunt quidā. Vel dic q tm herbā fert,& illā malā:vt quidā agri faciūt: vt.ff.de ędi.edic,l.etiā.& C.de ędil.ac.l. si prędiū.

d ¶ Damnosa.] scilicet nomine fiscalium.

e ¶ De suo.] sed qualiter cū nihil habeat? Dic vt.s.eod.si aūt creditor.

f ¶ Pro hoc.]i.p hac sterili pos. qa fortè nō fuit possessio data ecclesiæ, sed aurū vt eam colerēt.

g ¶ Detur.] ecclesiæ ab eo q dat sterilē possessionē:cū ecclesia a?s nollet recipere. Vel dic q alius mandato œconomi dedit illi qui dedit illā sterilē possessionē ecclesię.

h ¶ Contra eum.] i. cōtra œconomum.

i ¶ Prędiximus.]vt.s. c.§.si qs.& facit ad hunc §.j de ali.& emphy.§. si verò quędam.coll?. ix.

k ¶ Et nō aliud.]hoc dicit ppter Anastasiū q hęc fecit: vt.s.eod.§.j.

l ¶ Gerontocomis.] hęc verba expone vt.s.c. §.hęc ergo.

m ¶ Denūciare.]i.principi:vt in nouel.eo.ti.vl? ꝓsidi puncię vel epo:vt C.de episc.& cle.l. nulli.

n ¶ Laudabilis.]no. laudabile & vtile accusare.sic.C.de episco.& cle. l siquis in hoc.&.l.nulli in fi.&.C.loca.& cō.l. fi. &.C.de male.& ma.l.iij. &.C.ad le.iul.repetun.l. iubemus.&.C.de ijs qui se deiece.l j.lib.x.arg.cōtra.ff.de iure fisci.l.ij. §. j.respon.j.

o ¶ Calūniatoris.]no. quē sine metu calūniatorē accusare.sic.C.deadu. l.quāuis.sed generaliter contra:vt.C.de accusa.l. fi.&.s. quomodo oport. epis.§. si quis autem.

p ¶ Seruabūt aūt cā. s. constitutionem illam.

q ¶ Et.]pro etiam.

r ¶ Medias.] hîc nota de ordine magistratuū. quod dic vt.j.vt ab illu. & qui su.eos sunt, dicemus.

s ¶ Pręuaricatores.] i. qui contra hoc faciunt.

t ¶ Subdat.]scilicet ciuile auxilium

v ¶ Nisi tamen.]no. nil corrigi nisi expressè inueniatur correctum. sic.C.de appella.l.prędipimus. &.j. quib. mod. natura.effici.iui.§.trib⁹. collat. vij.

x ¶ Tua.] loquitur archiepo:vt s.eo. in princ.

y ¶ Illam.]scilicet tuam beatitudinem.

donauerunt sanctissimis ecclesijs aut venerabilibus domibus, aut etiam vendiderūt tanquā idonea cū vtiq; sterilia à principio essent & ex hoc venerabilibus domibus nocuerunt.a ¶ Interdicimus† igitur rectoribus venerabiliū domorum tale aliquid agere, aut certè cognoscereb: quia si nō cum omni subtilitate fecerint contractus:sed fœneac quędā possessio aut dāno sad dēt ecclesijs, aut monasterijs, aut xenodochijs,aut nosocomijs, aut alijs venerabilibus collegijscō tractus quidem pro nō facto erit: & recipiet omnino qui dat,quod per circumuentionem & fallaciā datum est: œconomus aūt qui tale aliquid egerit,aut abbas,aut xenodochus,aut nosocom⁹,aut ptochotrophus,aut orphanotroph⁹, aut gerontocomus,de suoe ei qui dedit,saluabit ex hoc dānū. ¶ Si verò sic causa figuretur,vt etiam aliquod aurū pro hocf detur g:& hoc lucrabitur quidē venerabilis domus quę fœneum aliquod acceperit.qui verò aurum dedit, habebit cōtra eumh qui contractū celebrauit,ex hoc actionem, sicut p̄ diximusi.¶ Hęc omnino à nobis super ecclesiasticarum aut omnino ptochicarum rerum alienatione posita sit lex, Leonis quidē pię memorię sequens constitutionē & non aliudk quidē curans,aliud autem incuratum relinquens: sed in omni terra quam Romanorū continet lex,& catholicę ecclesię sanctio,hęc extendatūr, & determinet quę sua sunt,& valeat perpetua,& custodita & à sanctissimis patriarchis vniuscuiusq; diœcesis,& à Deo amabilibus metropolitis, & abalijs epis & clericis & œconomis & abbatibus & xenodochis & nosocomis & brephotrophis & gerontocomis l & orphanotrophis,& omnibus similiter rectoribus aliquorū sanctorū collegiorū: oibus imponēs ꝓpriū robur,& licētiā prębēs volēti denūciarem quę delinquunt. Laudabilisn em̄ huiusmodi est,& calumniatorio effugiet nomē,q causam cōtra leges factā redarguit,auctor pietatis & vtilitatis sacris domibus fact⁹. Seruabūt aūt p eā nihilominus & q nostrę reipublicę iudices maiores & minores,ciuiles & militares: & precipuè p oēs diœceses cōstituti glorioſissimi prędicti sacrorū ptoriorū: & medias r habētes administratiōes,quos spectabiles vocāt: dicim⁹ aūt augusta les & pconsulares & spectabiles comites,& alios Orientis, & qui post illos sunt magistratus,hoc ē prouinciarum consules siue prędes cōstituti,atq; defensores ciuitatum. & similiter omne ciuile & militare & publicum auxiliū hāc nostram legē tanquā in cōi vtilitate & pro totius terrę pietate positam seruet: & pręuaricatores s subdat t pœnis quas primit⁹ diximus.¶ Siquid autem de conductionibus ecclesiasticarum rerum aut in alijs capitulis sanciuimus,aut à prioribus nostris sancitum est,maneat hoc in ꝓpria firmitate: neq; ex prędicti sacra nostra constitutione nouandum. alia eī omnia manere in proprijs terminis sinimus: nisi tamen v aliquid de his habeat quę hic constituimus: cùm sufficiat pro omnibus hęc lex sup id qđ à Leone pię memorię factum est,omnē aduersus ptochicas res auferre alienationis occasionem. Tua x igitur beatitudo: & q post illam y in pōtificalibus sedibus fuerint,quę à nobis dispositā sunt, operi effectuiq; tradere festinet. Datū.xviij.calendas Maij Belisario.V.C.Con.

TITVLVS. II.

Vt iudices z sine quoquo suffragio a fiant.

¶ *Dignitates & administrationes gratis conferri debent,nihilo suffragiorum nomine dato: aliàs omnia mala sequuntur,cùm à radice procedat auaritiæ,quæ mater est omnium malorum: antiquo iure penitus sublato.h.d.Barto.*

Impera.Iustinianus.a.Ioanni prę.pretorio iterum exconsule & patricio.

OMnes nobis dies ac noctes contingit cū omni lucubratiōeb & cogitationedegere,semp volentibus vt aliquid vtile & placēs Deo à nobis collatoribus p̄beatur. & non in vano vigilias ducimus,sed in imóic ea sd expendimus consilia,pernoctantes,† & noctibus sub ęqualitate dierum vtentes e: vt nostri subiecti sub omni quiete consistant,solicitudine liberati: nobis in nosmetipsos pro omnibus f cogitationē susципientib⁹, per omnē namq; curiositatem & inquisitionem subtilem discurrimus,illa agere quęrentes quę vtilitatē nostris subiectis introducēdo, oi eo onere liberent, & omni damno extrinsecus illato: citrag publicū censum,& iustā legitimāq; collationem. Inuenimus em̄ plurimā ingressam causish iniustitiam: & hāc nō olim, sed ex q busdam temporibus violenter accessisse,& omnes nostros subiectos ad inopiam compulisse: vt ad nouissimam ipsi penuriam deuenire fluctuarenturi, & neq; cōsueta & legitima tributa, & ꝓ veritate piask functiones secundùm publicum censum possint sine maxima necessitatel persoluere. Quomodom enim valerēt collatoresn ,cùm ex aliquo tempore o imperatores semp aliquid

z ¶ Vt iudices.i. *prædides: aliàs pconsules uel rectores prouinciarum.*

a ¶ *Suffragio.i.sine aliquo dato nomine suffragij: ut j.§.hæc omnia.* Suffragiū.

b ¶ Mnes.] Lucubrationes.i. nocturna vigilia.vnde dicitur qđ luna habet radios lugubres:simile verobum inſti. de leg §.ij.

c ¶ Hmōi.]i.in vtilitatibus collatorum.

d ¶ Eas.].s. vigilias nostras.Accursius.

e ¶ Vtentes.]Mirabile hîc colligit q qñ magni dies sunt, non debemus tantùm vigilare denocte quantum qñ sunt parui Vigilare non debemus noste in magnis diebus.
3odies: qđ ego male seruo.

f ¶ Pro oibus.]s.subiectis.sic.j.e.§.fi. in fin.

g ¶ Citra publicum.] sic.j.de man.prin.§.ij.

h ¶ Causis.] scilicet electionum iudicum

i ¶ Fluctuarentur.] i.fluendo siue facile venire cogerentur.

4o k ¶ Pro veritate pias.] huius pietatis ratio est.j.eod.§.oportet.

l ¶ Necessitate.]i.difficultate.

m ¶ Quomodo.]hanc literam interrogatiuè lege vsq; illuc, cogitatio. &c.ex hac administratiōe vel interrogatiōe infert 5sequęs illatio.igitur &c.

n ¶ Collatores.]illi dicuntur collatores q cōferunt annalia tributa: & ita in toto hoc titulo accipit,&.j.de colla.col.ix. Collatores q sint.

o ¶ Exaliquo tpe.]qa snup hoc fuit inchoatū vt.s.in prin. huius.§.

† Cōcor. c.bonę memorię. cū glo. super verbo,generale.extra de postu.prel.& in glo.j.in proœ.dec. in me. ibi & noctes ducit insomnes.& in pœ.lib. vj. decret. ibi, & noctes qñq; transimus insomnes, & in.c. ecclesia vīa. lo.j.cū gl. super ver. vigilijs.extra đ elec. in.vj.

aliquid lucrari ex prouentu iudicũ cogitarent[a], & meritó hos ſequerentur etiã glorioſiſsimi pręfectu: ex hac iniuſtitia & dãnis extrinſecus[b] illatis, ſolennibus[c] pijs collationibus ſufficere[d]? Cogitatio igitur nobis facta eſt, q̃ agẽtes[e] omnia quęcunq; in noſtris prouincijs ſunt, vno actu[f] cõmuni ad meliora migraremus[g]. Hoc em̃ omnino euẽturum credimus[h], ſi pręſides[i] gentiũ quicunq; ciuiles administrationes prouinciarũ habent, puris procurem[9] vti manib[9][k], & ab omni abſtinere acceptione pro illis, ſolis cõtentos eis quę á hſco dãtur. qđ nõ aliter[l] fiet, niſi & ipſi cingula[m] ſine mercede ꝑcipiãt, nihil omino dantes nec occaſione ſuffragiorũ[n], neq; ijs qui cingula habent[o], nec alij hominũ vlli. ¶ Cõſideraui mus enim q̃ licet queſtus immodicus[p] imminuitur imperio, attamen noſtri ſubiecti incrementũ maximum percipient ſi indẽnes à iudicibus cõſeruẽtur & imperium † & fiſcus abundabit vtens ſubiectis locupletibus[q]: & vno hoc introducto ordine, pluri ma rerum & innumera erit vbertas. ¶ An certè non omnibus manifeſtum eſt: quoniã qui aurũ dat & ita adminiſtrationẽ emit, non dat hoc ſolùm[r] quãtùm occaſione adinuẽtum[s] eſt ſuffragiorum: ſed & aliud extrinſecus addit amplius occaſione cõmodi adminiſtrationem aut dantibus aut ſpõdentibus? & ſic vno principio illicito[t] dato plurimas neceſſe eſt manus circũire eũ qui donationẽ facit: & hoc nõ de ſuo forte prębere, ſed mutuatũ, & vt mutuare[v] poſsit, damnificatũ[x], & cõputare apud ſe q̃ cõuenit eũ tm̃ ex ꝓuincia ꝑcipere, quantũ libet quidem ei, debita ſortis & vſuras, & damna pro ipſo mutuo: computabit autem & in medio expenſas largiores[y]: iã & iudicẽ[z], vel qui circa ipſum ſunt degẽtes[a] & quẽdã etiam ſibimet recondere queſtũ in tempore ſequẽti, in quo forte non adminiſtrabit. Quapropter eius quod ab eo datum eſt, triplũ, magis autem ſi oportet verius dici, decuplũ erit quod à ſubiectis noſtris exigitur: & ex hoc etiam fiſcus imminuit̃. nam ea quę oportebat in fiſcũ inferri eò quod adminiſtrationẽ habet puris vtentẽ manibus: hoc ad propriam[b] vtilitatem redigens qui adminiſtratio nem habet, & inopem faciẽs nobis collatorẽ, inopiã illius[c] quę[d] per ipſum[e] agitur, nobis[f] reputat[5], & quãta[u] impietalia fiũt, ad horũ furtorum meritò relata occaſionẽ. Adminiſtrationes nãq; habẽtes prouinciales, ad hãc acceptionẽ reſpiciẽtes, multos q̃dẽ reorũ dimittunt, vẽdentes eis delictum[k]: plurimos autẽ innoxiorum cõdemnãt, vt noxijs pręſtẽt. & hoc nõ ſolũ in pecuniarijs cauſis agitur, ſed & in criminalibus, vbi de anima[l] eſt periculũ. fugiũt q̃ué[m] ex prouincijs, & confluũt huc[n] oẽs ingemiſcentes ſacerdotes[o], & curiales, & officiales, & poſſeſſores, & populi, & agricolę, iudicũ furta meritó & iniuſtitias accuſantes. & hęc nõ fiunt ſola, ſed etiam ciuitatũ ſeditiones[p] & publicę turbę plerunq; fiunt atq; ſedantur[r]. & omnino vna quędã eſt hęc omnium occaſio malorum: & accipere † ſuffragiũ à iudicibus totius nequitię eſt principiũ & terminus. eſt quoq; hoc ſacrorũ eloquiorum[s] mirabile & verũ q̃ auaritia omniũ ſit mater malorũ, maximè quãdo nõ priuatorũ ſed iudicum inhæret animabus. Quis em̃ ſine periculo nõ furet̃: q̃s nõ latrocinabit̃ ſine reatu ad adminiſtratorem[t] reſpiciẽs? Illũ nãq; vidẽs[v] oĩa auro vendetẽ[x] & pręſumẽs[y] quia quicq̃d egerit illicitũ, hoc pecunias dãdo redimet. hinc[z] homicidium & adulterium & inuaſiones, & vulnera, & raptus virginũ & cõmerciorũ[a] confuſio: & cõtẽptus legum & iudicũ, omnibus[b] hæc venalia propoſita eſſe putantibus tanq̃ aliquod optimorum mancipiorum[c]. Sed neq; ſufficimus cõſiderare & exponere quãta ex furto prouincialium iudicũ fiũt peſsima: nullo eos[d] ꝑſumẽte[e] cum fiducia redarguere, cùm illi repẽtẽ[f] ſe emiſſe cingula[h] pronũ-

a ¶ Cogitarẽt.] hoc eſt dicere, q̃n imperatores aliquẽ iudicẽ ꝓponebãt in aliquo loco: aliq̃d ab eo ſperabãt & habebant: & idẽ faciebant pręfectu: q̃d erat dãnum iubiectorũ: licet videatur extrinſecus vel à remotis eſſe: vt ſequitur: q̃a à collatoribus q̃d ſic dabatur poſtea extorquebatur: vt j. eod. §. an certè. Accurſius.

b ¶ Extrinſecus.] quę habebit per iudicẽ recuperare volentem quę dedit. Accurſius.

10 c ¶ Et ſolẽnibus.] ſcilicet fiſcalibus.

d ¶ Sufficere.] nam nihil eſt adeo magnũ q̃d ſi per plures diuidatur partes, non fiat quaſi nihil: vt. j. de natur. in curiam depu. j. reſpon.

e ¶ Agentes.] ſ. nos.

f ¶ Vno actu.] i. hac. l.

20 quæ erit communis.

g ¶ Migraremus.] i. aliquid q̃d eſſet cõmuniter vtile faceremus per l. iſtã, cùm talibus maximè intendamus: vt §. de hęred. & fal. §. j. &. C. de cadu. tol. §. fina.

h ¶ Credim[9].] q̃ hic actuſcõmuniter vtilis erit.

30 i ¶ Pręſides.] gñaliter hic accipe: vt. j. eo. §. hæc omnia. &. ff. de offici. pręſi. l. j. Accurſi.

k ¶ Manibus.] ſcilicet q̃ nihil perperam vel ꝑ pecuniã faciãt ſic. j. de mãda. princi. §. j. col. iij.

l ¶ Quod nõ aliter.] ſ. vt ipſi puris vtantur

40 manibus.

m ¶ Cingula.] i. dignitatem illam vel adminiſtrationem ſic dictã: q̃a fortè aliquid ei cingebatur cùm eligeretur. ſic. ff. de mili. teſtament. l. vlti.

n ¶ Suffragiorum.] & ſubaudi nihil debent dare: neq; his &c. Azo.

50 o ¶ Habẽt.] i. debent dare dignitatem Azo.

p ¶ Immodicus.] i. nõ modicus, ſed magnus ꝑ pter depauperationẽ collectarum: niſi hęc lex fieret. vnde ob hoc ipſum facere debem[9] legẽ iſtã: attamẽ & alia vtilitas eſt & ſic duę vtilitates ꝓue

60 niũt: q̃a & imperiũ abũdabit &c. vt ſtatim dicit: & collatores nõ vexabũtur. Vel dic imminuunt̃ ex hac cõſtitutione: quia nil dabunt ammodo iudices imperatori pro administrationibus.

Subditos ſuos locupletes eſſe vult imperator.

q ¶ Locupletibus.] Not. hîc q̃ impator ſtudet vt ſubiecti ſint locupletes: ſicut & aliâs intereſt reipubl. &c. vt inſtitu. de ijs q̃ ſunt ſui vel alie. iur. §. pe. Itẽ aliud not. q̃ iudex debet curare, vt ſit rerum vbertas. ſic. ff. de of ꝓfe. vr. l. j. §. cura carnis. argu. contra. C de iudę. l. nemo.

80 r ¶ Solùm.] i. tantã quantitatem. Accurſius.

s ¶ Adinuẽtum.] de iure: vt. j. titul. proxim.

t ¶ Illicito.] Not. q̃ præcedente vno malo, ſequuntur & alia. ſic. ff. de rei vendi. l. ex diuerſo. §. j. Sic prouerbium cui aduenit vnum, non aduenit ſolũ. vnde & canõ, q̃ malo inchoata ſunt princi. vix eſt vt bono paganẽ exitu: vt. j. q. j. c. principat[9].

v ¶ Mutuare.] i. vt poſsit habere mutuũ.

x ¶ Damnificatum,] ſ. ꝓ. in vſuris & expenſis. Accurſi.

y ¶ Largiores.] nam largius expendit qui ſperat ſibi aliquam dignitatem euenire: vt hic, &. ff. de peti. hære. l. ſed & ſi. §. ſi quis reſua.

z ¶ Iudicem.] i. aſſeſſorẽ quem ſecũ habet vt iudicet: vt hîc, &. j. de iu. §. j. quem precibus & pretio debet allicere: vt hîc, &. C. de aſſeſ. l. j.

a ¶ Degentes.] vt pro milite quem ſecum ducit, vel alia familia.

b ¶ Ad propriam.] q̃d non debet eſſe vt priuata vtilitas publicę pręferatur: vr. §. titu. j. §. quia. vero veriſimile. Azo.

c ¶ Illius.] ſ. collatoris.

d ¶ Quæ.] ſ. inopia.

e ¶ Ipſum.] ſ. præſidem.

f ¶ Nobis.] eò q̃ accipimus pretium ab eis. Accurſius.

20 g ¶ Reputat.] præſes.

h ¶ Et quanta.] quaſi dicat dinumerari nõ poſſunt.

i ¶ Acceptionem.] aliâs exceptionem: aliâs acceptionem.

k ¶ Delictum.] id eſt pœnam delicti.

l ¶ De anima.] i. de animato corpore. ſic. §. tit. proxi. §. i. Idem pœnis.

30 m ¶ Aeque.] id eſt æqualiter.

n ¶ Huc.] ſ. conſtantino poli.

o ¶ Sacerdotes. [aliâs preſbyteros accipe. vel nomen dignitatis eſt: vt C. de na. li. l. j. vel vtrũq;

40 quod eſt verius.

Sacerdotiũ eſt dignitas.

p ¶ Seditiones.] q̃ ſcilicet ſeditiones vt non fiant, iudices debent prouidere: vt. j. de mã. prin. §. deinde. collat. iij.

q ¶ Publice.] nõ q̃ publica fiãt authoritate: ſed quia publicè patent.

r ¶ Sedantur.] id eſt ad

50 cõcordiam reducunt̃ dicte turbę propter timorem mali iudicis.

† Concor. gl. ſup verbo oriuntur. in ca. nam concupiſcentiã. extra de conſti. & gloſ. in prœ. dec. ſuper verbo, cupiditas. eſt em̃ auaritia i dolorum ſeruit[9]: vt in. c. auaritiæ. extra de prębẽ. & dignit.

s ¶ Eloquiorũ.] Not. ar. q̃ poſſunt diuinę authoritates in cauſis allegari tanquã leges. ſic. §. quomodo opor. epiſ. §. quanta. circa princip.

t ¶ Adminiſtratorẽ.]

60 ſcilicet malũ. nam malùs iudex abſoluit omnes per pecuniam.

v ¶ Videns.] id eſt delinquens. Accurſius.

x ¶ Vẽdentẽ.] ſ. iudicẽ.

y ¶ Præſumens.] ſcilicet delinquens.

z ¶ Hinc.] id eſt occaſione accepta ex iſtis.

70 a ¶ Commerciorũ.] i. cõtractuum: vt inſti. de inu. ſtipu. §. j. Accurſius.

b ¶ Omnibus.] delinquentibus.

c ¶ Mancipiorum.] q. d. ſicut ſeruus vel alia res eſt vendibilis: ſic pœnæ delictorum.

d ¶ Nullo eos.] præſides.

80 e ¶ Pręſumente.] ſcilicet vel priuato vel pręfecto vel etiam impera-

tore: vt. j. eod. §. itaq;. in fine.

f ¶ Illi.] ſcilicet præſides.

g ¶ Repente.] id eſt redarguenter.

h ¶ Cingula.] id eſt dignitates.

Consilium ab vxore nonnunquam sumi debet.

a ¶ Pronuncient.] loco exceptionis.
b ¶ Hęc.] scilicet malefícia. Accursius.
c ¶ Hic.] i. ad istam faciendam legem.
d ¶ Reuerendissimã coniugem.] Theodoram nomine vt. j. iusiurandũ quod prę. Et not. q consilium ab vxore sumendum est. vnde Cato dixit á seruis consilium exigendum.
e ¶ Tuę.] Ioanni præfecto prætorio loquitur vt. §. in prin.
f ¶ Consílio.] quia iã nobis circa hęc aliquacõ solueristi.
g ¶ Proconsulariã.] procõsules sunt q longe á Roma aliquã prouinciam regunt. & erat de consulibus Romanis electus quasi consul procul missus vt patet ex significatiõe vocabuli, cui est seruiendum: vt instit. de donat. §. est & aliud. Azo.
h ¶ Correctiuas.] Isti sunt in Italia: vt. ff. de offi. pre. l. ex omnibus.
i ¶ Descriptio.] vt. j. proxima constit. scriptum est.
k ¶ Quas q;.] scilicet administrationes.
l ¶ Solas.] id est eas solas comprehendim° quę in proxim. §. comnumerantur.
m ¶ Donationem.] scilicet dare.
n ¶ Prębere.] scilicet sancimus.
o ¶ Codicillis.] quędã paruę expensę sunt quę tabellionibus pro scripturis & similibus dantur, & hę declarantur. j. tit. prox. vt hic sequitur.
p ¶ Chartis.] scilicet dantur.
q ¶ Laterculo.] i. in camera vel scrinio.
r ¶ Tuę.] Iô prefecte ptorio.
s ¶ Ne.] oare dico ne &c.
t ¶ Illi.] scilicet administrationem suscipienti.
v ¶ Illud.] hic. §. &. §. sc. hoc autẽ. & alius. §. hoc autem. q postea sequitur ad eandem sunt sententiam: vt duę prouinciæ habẽtes prius duas cõsulares, ammodo vnã habeant: vt fecerunt Bononienses quando elegerunt potestates per villas.
x ¶ Ita nũcupari.] i. vicarium Asianę prouincię.
y ¶ Annonarũ.] vt. p fundis collatorum.
z ¶ Capitum.] vt probobus & alijs animalib°. Boar. j. de man. prĩ. §. coges col. iij. Vel dic q capitatio dicitur à capite militum quib° datur: vt. C. de ero. mi. an. l. fina. libr. xij. &. C. de exact. & trãl. mi. an. l. fina. eod. lib.
a ¶ Officijs.] i. vicarij

cient.[a] ¶ Hęc[b] autẽ omnia apud nos cogitantes, & hic[c] quoq; participem cõsilij sumentes eam quæ à Deo data est nobis reuerẽdissimam cõiugẽ[d], & tuę[e] celsitudini causam cõmunicantes, & quædam etiam à tuo sumentes cõsilio[f], ad hanc sacram venimus legem: per quam sancimus neq; proconsulariam[g] vllam, neq; hactenus vocatam vicariã, neq; comitem Oriẽtis, neq; aliam quamlibet administrationem, neq; proconsularem neq; prędidalẽ (quas cõsiliarias & correctiuas[h] vocãt) quarũ expressim meminit subiecta huic sacræ legi nostrę descriptio[i], quasq;[k] solas[l] sub hac lege dicimus, dare aliquod suffragium: neq; pro administratione quãlibet donationem[m] neq; iudicĩ vlli, neq; horum q circa administrationem sunt alicui, neq; alteri per occasionem patrocinij: sed gratis quidẽ sumere administrationes: pauca verò prębere[n] occasione eorum quæ pro cingulis dãtur singulis codicillis[o] & chartis[p]. nam & subiecimus de scriptionem huic sacrę nostrę legi declarantẽ quid competat vnãquãq; administrationem nostrã prębere in sacro nostro laterculo[q] aut in foro tuę[r] celsitudinis occasione codicillorũ aut præceptorũ: vnde & illud abs reuiatũ est, ne[s] prędestet illi[t] maximum damnum.

¶ *Duabus prouincijs sub uno comite & uno dictu constitutis, idem salarium debetur pro una quod olim præstabatur pro utraq; cum periculo functionum publicarum: uno tamen nomine comitis nuncupando. h. d. Barto.*

¶ Illud[v] tamẽ decernimus, oportere vicarium Asianę, q est quoq; iudex Pacatianæ Phrygiæ, non vlterius quidem ita nuncupari[x], sed decætero comitem Phrygiæ Pacatianæ nominari: & percipere de fisco quę etiã nũc occasione annonarũ[y] & capitum[z] p vtraq; administratione pcipiebat, nihil horum imminuto: nõ autem duobus officijs[a] vti: sed permistum & iudicis & vicarij vnum esse, comitianum[b] existens: & nominãdo[c] periculo functionum publicarum & ei & omnibus[d] similiter imminente[e]: vt pote vno officio cõstituto, nõ diuidendo penitus, sed per vnam continuationẽ militãtibus vniuersis. quod[f] accipiet tantùm propter duplex periculum[g], annonas, & capita: quę vtrunq; pridẽ pcipiebat officiũ[h]: non tñ in altera quadã administratione pridem quidem vicarium, nunc autem spectabilem comitem quem in Pacatiana[i] Phrygia, non habentẽ penitus vllum participiũ in alijs Asianę puincię dioecesibus: sed habentem quidẽ spectabilis comitis Pacatianę Phrygię cognominationem, cõtentũ verò in sola Pacatiana (sicut prędixim°) Phrygia.

¶ Hoc autẽ ipsum & i alterutro[k] pridẽ vicario definiuimus: dicim° aũt eũ q est in Põticadioecesi, vt nõ duo cõsistãt decætero: sed vnus comes qdẽ Galatię primæ nominãdus, & habiturus etiã sup milites potestatẽ: sicut habet & nunc, & vtriusq; cinguli pcepturũ annonas, nõtamẽ foris primã Galatiã. nullam etenim ei aliã penitus damus habere potestatẽ in vlla Pontica regione, sed i sola Galatia prima, officio qdem miscendo, & secundũ vnã (sicut dictũ est) intelligẽdo & numerãdo cõiunctionẽ, Comitiano existẽte & nominando: nulloq; pœnit° eorũ ad alios habẽte aliquã differẽtiã, sed vnũ esse officiũ sub vno iudice vnius puincię prędsule, oi simili officio vnã cum suo iudice circa fiscalia periculum sustinente.

¶ *Regulariter nulli iudici licet per prouincias loci seruatores mittere. Barto.*

¶ Nulli quoq; iudici penitus cõcedimus neq; ciuili, neq; militari mittere p ciuitates puincię qbus præsidet, eos qui vocant loci seruatores[l]: sciẽtib° qa si qđ tale fecerint, ipsi cadent administratione, præsumẽtes alios in suum officium eleuare. ¶ Hoc autem ipsum[m] dicimus & in clarissimo comite Orientis, & clarissimo iudice. & illic enim vnam administrationẽ vtrãq; facimus, habentem quidẽ & spectabilis comitis Orietis nomẽ: officio verò vno prędidẽte, comitiano[n] existẽte & nominãdo, & primę soli° Syriæ, & Cyrenẽsis præsidẽte, & vtriusq; administrationis annonas habẽte. equalem nãq; vicarijs illũ ponimus, vt & ipse cũ subiecto sibi officio piculũ habeat & pro fiscaliũ exactione: & pro ciuili & publica disciplina.

¶ *Iudices qui prouincias regunt, iurisdictionẽ a lege habent in priuatos in pecuniariis & criminalibus causis omnibus: & in milites in fiscalibus & criminalibus causis, & etiam in officiales & iudices qui de principis curia emanant, & potestatem habent de eis ad principem referendi. h. d. Barto.*

¶ Volumus autem omnibus iudicibus nostrarum prouinciarum omnes subdi, priuatos[o] quidem secundùm qđ cinguli propriũ præmiũ[p] est in oĩbus causis & vniuersis

Vbi onꝰ ibi emolumentum.

& iudicis. aliâs sic. C. de proxi. sa. scri. l. hac parte. in fine libro. xij. &. ff. de pact. l. si plures.
b ¶ Comitianum.] à comite sic dictum.
c ¶ Nominando.] hoc comite. id est eligẽdo: vt hîc.
d ¶ Oĩbus.] qui secũ sunt: vt. j. §. hoc autem in fine.
e ¶ Imminente.] sic. j. proximo. §.
f ¶ Quod.] pro sed.
g ¶ Periculũ.] fortè & prosiscalium exactione, & pro ciuili siue publica disciplina: vt. j. §. hoc autem ipsum. vel ppter duas solicitudines. s. vtriusq; prouinciæ: vt vbi est onus ibi sit emolumẽtum: vt instit. de lega. patu. §. fina.
h ¶ Officium.] i. vterq; officialium: alterum eorum dico pridem.
i ¶ In Pacatiana.] q̃tũ ad nomẽ: sed vtrunq; simul geret officium. Vel certè possunt intelligi isti tres. §. vt vnam tantũm de duobus debeãt habere administrationẽ licet salarium suscipiãt tãtũ quãtũ p vtraq; priꝰ percipiebãt: licet aliter dixerim in prĩ. huius. §.
k ¶ In alterutro.] i. altero vicario. nã. s. pro. §. dicit de vno: & hic vocabatur vicarius tantũ: erat tñ & comes, vt sequitur. sic ponitur hoc verbum. ff de pac. l. rescriptum §. si pacto.
l ¶ Loci seruatores.] i. vicarios: vt in nouel. e. soti. & pbatur generalius j. vt nulli iudi. in princ. Sed videt cũ absit q posit delegare: vt. ff. de off. eius cui mãda. est iurisd. l. j. j. rñ. &. ij. rñ. cõtra. Sed solu. vt. j. de man. prin. §. eos.
m ¶ Hoc aũt ipsum.] s. qđ diximus in. §. illud &. §. hoc autẽ. & qui modo fuit ppositus. s. nulli melius postea stetisset.
n ¶ Comitiano.] à comite sic deriuatum. Accursius.
o ¶ Priuatos.] i. oẽs priuatos hoies. idẽ in militibus & alijs: vt. j. §. qđ autem. &. j. px. §. & facit ad hũc. §. C. in qui. cau. mi. fo. præ. vti. non posf. l. j. &. C. vbi quis decur. vel cohort. l. j. &. C. vbi se, vel clari. l. j.
p ¶ Præmium.] Nota præmium dignitatis vt habeat subditos.

a ℊ Occaſionibus.] i. accuſationibus.
b ℊ Fiſcalium.] cauſarum. Accurſius.
c ℊ Criminalium.] cauſarum.
d ℊ Eis.] ſ. iudicibus.
e ℊ Hinc.] ſcilicet á noſtra curia.
f ℊ Foro.] cū multiplex 10 ſit ibi forū: vt ĵ. de man. prin. §. ſed ne q; ex magiſtris &. §. deinde cōpetēs.
g ℊ Exequuntur.] i. ferunt.
h ℊ Licet.] id eſt licitū eſt iudices prouincię nō ſinere percipere eos qui hinc deſcendunt.
i ℊ Iudicibus.] delegā- 20 tibus vt ſubijcit á quibus &c.
k ℊ Sacra.] ſ. greca. nec em̄ dicit de illa ĵ. de iud. §. ne autē. licet fortè cautum fuerit vt ibi dicitur Accurſius.
l ℊ Ipſi.] ſcilicet præſides vel proconſules.
m ℊ Eis.] ſ. collatoribus.
n ℊ Ad noſmetipſos.] 30 Hic no. ſpeciale q̄ directò poteſt recurri ad prīcipem. aſſās cōtra: vt ĵ. de mand. prin. §. ſittibi. col. iij. &. ff. de appella. l. imperator. j. reſpon.
o ℊ Aliquos.] iudices ſcilicet hinc deſcendentes, vel alios habentes dignitatem aliquam.
40 p ℊ Examinare.] No. q̄ durāte officio hi minores magiſtratus conueniuntur: vt. ff. de iniur. l. nā magiſtrat⁹. aliud in ordinarijs. vt. ff. de iud. l. pars & ď in ius vo l. ij. Accur.
q ℊ Iniuſto.] id eſt turpibus exactionibus.
r ℊ Honore.] ſic. ĵ. eo. 50 §. illud.
s ℊ Cum Dei.] Not. per Deū[a] debere iurari, non aſſās: vt hîc, &. ĵ. iuſiurā. quod prę. col. ij. interdū tamen & aliter iurat̄ ſi hoc placeat partibus: vt ff. de iureiuran. l. iij. in fi. &. l. iiij. &. l. v.
t ℊ Vacat.] ſ. noſtra prę 60 ſentia: quia alijs occupatur: vt. ĵ. de app. §. ij. col. iiij. &. ſ. de hęred. & fal. j. reſpon.
v ℊ Tua.] ò prefecte. cui hęc conſtitutio dirigit̄: vt. ĵ. tit. proxim. & repete hîc coram. Azo.
x ℊ Dare.] i. iurare hæc q̄ ſequuntur ſtatim, & alia 70 quędam: vt ĵ. iuſiurād. quod prę. Accurſius.
y ℊ Prębere.] id eſt prębuiſſe vel prębiturum. confuſum enim tempus eſt: & vtrūq; ſignificat, ſic & in eo quide calum. iurat: vt ĵ. vt liti. iurent. 80 in prin. coll. ix.
z ℊ Sed ſicut.] vnde illud: quod gratis accepiſtis, gratis date.
a ℊ Has enim.] iterpoſitio eſt. Accurſius.
b ℊ Manibus.] Facit ad hunc. §. C. ad leg. iu. rep. l. fi. ſic. ĵ. de man. princ. §. j.
c ℊ Sedes.] id eſt q̄ fuerūt poſtea in ea dignitate. Accurſius.
d ℊ Conſuetudinū.] ſic. ĵ. de lan. epi. §. p cōſuetudinibus. co. ix. Accur.
e ℊ Decreuímus.] vt ĵ. titu. proximo.
10 of ℊ Nō inparuis.] i. nō imponet̄ paruapœna, ſed magna. vel dic nō ſolūm paruis hominibus erit pœna delinquētibus: vt ĵ. eo. §. ſi quis autem. ſed etiam iſti magni puniuntur licet nō in tātū. qđ eſt generale vt ſemp minores amplius in ſimili de 20 licto puniantur: vt. ff. de incē. rui. naufra. l. pedi⁹. & hoc colligitur ex hoc §. & prefato. §. ſiqs autē. ĵ. eod. niſi incaſu: vt. ff. de pe. l. quędā. Sed quidam dicunt q̄ etiam iſti verberantur ſicut & minores: vt. ĵ. eod. §. ſi quis autem. & ſupplent hunc. §. 30 per illum, qđ nō credo.
g ℊ Nō emendātes.] Sed quomodo pōt pœnitere cū iā ad actū puenerit? Dic hoc ſpeciale: aſs cōiter diſtinguere t̄: aut pueniſſet ad actū, aut nō in primo ſi fuit cōſūmatū, nō licet pœnitere, ſi nō fuit, licet: vt. ff. de fal. 40 l. qui falſam. niſi in caſu lęſæ maieſtatis: C. ad. l. iuli. maie. l. quiſquis. Si verò ad nullū actum puenerit: tunc nō punitur vt. ff. de pœ. l. cogitatiōis.
h ℊ Perceperunt.] p̄fecti.
i ℊ Suſtinebunt.] ſ. prefecti.
k ℊ Conceſſum eſt.] 50 vt ĵ. titu. proxi.
l ℊ Congruunt.] fortè in exilium dantur: vt C. ſi cer. pe. l. quiſqs. vel dic pro motu iudicis: vt hîc dicitur.
m ℊ Egentes.] Egent em̄ vt eis neceſſitas imponatur adeo ſunt deſi- 60 odes. & ſic ponitur ĵ. ti. j. iuſiur. qđ prę. §. j.
n ℊ Paterne.] facit ad hęc. ĵ. eo. §. ex diuerſo. & ĵ. de mā. prin. §. q̄ ſi delīquētes. in fi. coll. iij. &. ĵ. iuſ. qđ p̄. §. pe. col. ij. &. ĵ. de defē. ci. §. ſiqua. co. iij.
o ℊ Imponentes.] ſub 70 audi ſupplicium. Acc.
p ℊ Illi.] ſcilicet iudices.
q ℊ Quod magís.] No. maius eſſe delictū delinquere in aliū quā in ſe: vt hîc, & colligit̄ ex duabus legibus ff. de ijs qui no. infa. l. athletas. §. pōponi⁹. &. l impator. & ē verū. q̄ & ipſe peccat, & aliū facit delinquere vñ 80 verſus. Peccādo peccare docēs hic peccat & in ſe. Qui reus eſt, & in hos quos facit eſſe reos.
r ℊ Sumant.] in loco aſſeſſorum & ſociorum.
s ℊ Ideoq;.] quia tot bona habet facere præſes.

Princeps quandoq; directò adiri debet.

Minores magiſtratꝰ cōueniunt durāte officio.

a Cōcor. c. & ſi chriſtꝰ per totum ca. extra de iureiurād.

Delictū eſt maius delinquere in aliū quā in ſe.

uerſis pecuniarijs & criminalibꝰ occaſionibus [a]. Qui verò in militijs conſtituti ſunt: etiam iſtos nihilominus occaſione fiſcalium [b] & criminaliū [c] ſubdi omnibꝰ eis [d] modis. Sed etiā eos qui hinc [e] deſcendunt, & ex quolibet foro [f], q̄ quaſcūq; exequūtur [g] ſententias, licet [h] prouinciarum iudicibus [i] non ſinere ampliusaliq̄d q̄ſacra [k] noſtra cōſtitutione diſpoſitū eſt, pcipere ſportularū ſcientibus q̄a ſi hocneglexerint, omne damnū ex hoc noſtris collatoribus illatū ipſi [l] pſoluent. Damusaūtlicentiā eis [m] & referre de eo nō ſolū ad iudices á quibus ſunt miſsi, ſed etiā ad noſmetipſos [n] vt nos hāc agnoſcentes cauſam cōpetenter exequamur. ¶ Si autē ipſi aliquos [o] inuenerint propter dignitatis & cinguli ſupercilium noſtris collatoribus violētias irrogantes, licentiā eis damus etiam examinare [p] violētias, & reos inuentos priuare cingulo: & noſtrū ordinem in prouincijs adimplere: hoc qđ etiā veteribus dictum eſt legibus. Sicutem̄ eos omni iniuſto q̄lucro prohibemus: ita etiam purè cingulis vtentes, omni honore [r] & reuerentia & honeſtate frui ſancimus.

ℊ *Adminiſtratores iuſiurandum præſtare debent, ut in litera dicitur: & maximè iudices & eorum officiales ſi deliquerint, pœna hac lege ſtatuta punientur. h. d. Barto.*

¶ Sicigitur á nobis ſingulis diſcretis, conuenit eum qui ſic acceperit adminiſtrationem, cū Dei [s] memoria coram nobis, aut ſi non vacat [t], coram tua [v] celſitudine, & qui tuam rexerint ſedem, & qui ſemper fuerit glorioſiſsimo comite ſacrarum noſtrarum largitionum, & glorioſiſsimo q̄ſtore ſacri noſtri palatij, & glorioſiſsimo comite vbiq; ſacrarum noſtrarum priuatarum rerum, prełente quoq; & per tempora magnificētiſsimo chartulario ſacrorum noſtrorum cubiculorum, qui codicillis his apud nos miniſtrat, iuſiurandū dare [x], nihil penitus nec quodlibet ſe prębere [y] neq; occaſione ſuffragij neq; patrocinij, & neq; promittere, & neq; de puincia profiteri dirigere neq; glorioſiſsimis prefectis, neq; alijs cingula habentibus, neq; eis qui circa eos cōſtituti ſunt, nec alteri cuilibet per occaſionē patrocinij: ſed ſicut [z] ſine ſuffragio accepit adminiſtrationem, á publico perceptu rus annonas (has em̄ [a] ſolas accipere eū ſinimus) ſic eam puris cuſtodire manibus [b], Deo & nobis pro ea redditurus rationem. Sciat em̄ tua celſitudo, & q̄ poſt te eaſdem cōſcenderint ſedes [c]: q̄a ſiue ipſi preſumpſerint accipere quic quam abijs qui ad p̄dictas adminiſtrationes accedūt, ſiue proceres ipſi ſiue etiā officiū tuū, vltra ea q̄ occaſione cōſuetudinum [d] á nobis eis definita ſunt: que ſcilicet ſuffice re ſola putātes, dari decreuimus [e] non in paruis [f] pœnā fieri: ſed maximi quidē iudices accipere aliq̄d preſumētes ab ijs q̄ ad adminiſtrationes accedūt, aut etiā permittētes ſuum officiū tale aliquid agere & nunciatum nō emendantes [g]: nō ſolùm quadruplum reddēt totius quantū pceperūt [h], ſed etiā magnam indignationē ſuſtinebūt [i], & cinguli piculum formidabunt: & qui circa eos ſunt, & obediens eis officiū, ſi amplius aliquid quā á nobis cōceſſum eſt [k], tentauerint accipere, ipſi quoq; ſubijcient dānis quadruplę redditionis, & cadent etiam ſubſtantia & cingulo: inſuper & ſupplicijs ſubiacebunt que congruunt [l] delictis eorum.

ℊ *Adminiſtratores prouinciarum ipſi & eorum aſſeſſores, & qui circa eos ſunt iuſtitiā in publicis & priuatis cauſis debēt ſeruare: & deuotos fraternè tractare, & indeuotos punire. Bartolus.*

¶ Eos aūt qui ita ſine mercede ſumunt adminiſtrationes, prę omnibus ſtudium habere decet fiſcalia vigilanter inſpicere: & indeuotos q̄dē & egētes [m] neceſsitate cum omni exigere fortitudine, in nullo flexos, neq; p̄ hoc ſi p̄ lucrū aliquod oīno cōſiderātes: deuotis aūt paternè [n] ſe exhibere: deinde noſtros ſubiectos reſeruare vndiq; ſine violētia, nihil ab vllo eorum percipientes: ſed q̄ ſi ſint in iudicijs: q̄ verò in publicis diſciplinis: exequētes quoq; delicta, innoxios quidē vndiq; cuſtodiētes eos q̄ puri ſunt: reis aūt pœnā imponētes [o] ſcđm legē, & ita preſidētes collatoribus tanq̄ patres filijs diligētes quidem eos qui ſunt innocētes: qui verò rei monſtrantur, caſtigātes ac puniētes omnēq̄; iuſtitiā in publicis & priuatis documētis eis ſeruātes: & nō ipſi ſoli hoc agētes ſed etiā ſemp cōſiliariū talē ſumētes: & q̄ circa eos, ſunt oēs vt non videant̄ illi [p] qđē velut innoxij eſſe, per alios aūtē delinquāt atq; furentur: hoc qđ magis [q] turpe eſt, vt & pticipes iniuſtitiarū ſumāt [r] Ideoq; [s] licebit tuę celſitudini honeſtiorū quoſdā ad adminiſtratiōes

a ¶ Curialium.] q.d. isti & illi qui eliguntur, erunt de curia, & ideo magis experti.

b ¶ Precipuam.] interrogatiuè lege.

c ¶ Similiter.] i. vtrūq; simile est delictum: ergo pari pœna puniendum: 10 vt. C. de epis. & cleri. l. si quenquam. in fine.

d ¶ Prædiximus.] sed non tantis vt diximus. s. §. sic igitur. in fi. §. & de illo fit mentio hîc.

e ¶ Ex administrationibus.] i. administratoribus superioribus.

f ¶ Episcopi.] facit ad 20 hoc. j. vt dif. iudi. col ix.

g ¶ Habētis.] ergo durante officio conuenitur hic ordinarius in his casibus: nec mirū: qa corā principe hoc fit. vñ non est contra. ff. de in ius vo. l. ij. &. ff. de iudi. l. pars. est & alia ratio: quia ille ll. loquuntur qñ ex alia 30 causa conuenitur, non ratione officij. nā de eo etiā durante officio posset cō ueniri: vt. C. ad leg. iuli. repe. l. iubemus.

h ¶ Dirigemus.] s. nup

Punitur qs vbi deliquit. i ¶ Illic.] vbi no. quem puniri vbi deliqt. sic. j. vt oēs obe. iu. pro. §. hec igit. col. v. &. ff. de re mili. 40 l. iij. j. rñ. &. ff. de ac. l. si cui. §. idē īperator. &. l. fi.

k ¶ Exemplum.] sic. C. ad leg. iul. repe. l. j. &. C. de fur. l. si quis.

l ¶ Priores cōstitutiones.] C. vt oēs tā ci. quā mili. iu. l. j, fa. ad hoc j. e. §. oportebit. &. j. de col. §. sup hoc. col. ix. &. j. de 50 admi. §. j. j. rñ. &. §. sancimus. col. vij.

m ¶ Fasces. i. dignitates.

n ¶ Detinere.] hîc colligē qlicet alicui capere debitorem fugientē [a] facit ad hoc. C. vbi de cri. agi opor. l. j. sic. j. vt nulli iudi. §. si verò qs. col. ix. &. ff. qm frau. cre. l. ait 60 ptor. §. si debitorē. et C. vt nemini li. sine iu. l. ij. ar. cōtra. C. de iud. l. nullus.

a Vide abbatem in. c. cū non ab homine. extra de iudi.

o ¶ Furti] i. tanquā sit manifestus, in quadriplū teneat & in qnquaginta li. auri damnet ipsi principi. Itē tps auget: quia per sex menses ammodo stabit: vt hic, &. C. vt oēs 70 otā ci. qmili. l. j. §. q si qs. &. §. ipse aūt. Itē & alias tres patit pœnas. s e. §. si qs aūt. in prin. si aūt durāte administratione fugeret, crimine lesę maiestatis tenetur pręter supradicta. vt. j. d adm §. ij.

p ¶ Pręsente.] Sed nūqd sōlus eps hic cognoscit? 80 Rñ. qdānō; sed princeps vl ab eo delegat [a]. sed eps erit secū: vt. s. px. §. vl melius dic q durante officio etiā possunt collatores querelā deferre d̄ his tribus: de furto. s. de accepto: & dato occasione dirigere, & sciētiū tributa fiscalia: curialiū [a] q̄ppe & aliarum psonarum, experimentū sui dātiū bonū & ad magistratus opportunorum. Quis em nō diligat eū, & honesta te cōpleri magna putet, si nostro decreto iudicioq; tui culminis ad cingulū veniat, testimoniū qdem habens qa sit optimus, gratis verò eum suscipiēs: nō vacās oīno per ꝓuincias populi priuati nec quem admodū qd dedit cōgregat, necvn de colligat aurū, sed vt hoc solùm habeat studiū Deo nobisq; semeti psum commendare, & gloria frui optima, & recompensationē spe rare pręcipuam [b]?

¶ *Administratores in officio uel actione eius delinquentes, etiam officio durante pœna à lege statuta puniendi sunt: licentia data prouincialibus eorum delicta episcopo uel archiepiscopo nunciandi: ut per eos relatione ad principem facta, in locis ubi fecerunt iniustitiam, puniātur ut eorum pœnæ sint alijs in exemplum. Bartol.*

¶ Si quis autem pręter hoc aliq̄d egerit, & donec in administratione est iudex furti reus appareat, & probē aut aurū dans vt accipiat administrationem, aūt accipiens ex administratione (vtrunq; enī similiter [c] noxiū est) sciat quia & cōfiscationem & exiliū sustinebit, & in corpus verbera atq; suppliciū. Ipm quoq; q acceperit ab eo (sicut prędixim [d]) malis subijciemus maximis. puras em exiginus esse ꝓuincialib⁹ iudicibus man⁹: vt collatores custodiam⁹, & iste q dē tā ex legib⁹ quā ex administrationib⁹ [e] imminebūt pœnęijs q̄in p̄dictis administrationib⁹ sunt, si tale aliq̄d egerit. Damus aūt ꝓuincialibus licentiā, si quid apud prouinciam iniustū q̄ administrationē habet egerit, vel si damnis aliq̄bus aut calumnijs subdat nostros collatores: vt Deo amabiles epi [f] & ꝓuincię primates p̄ces ad nos dirigāt, exponētes cingulū habentis [g] delicta. nos em hęc agnoscentes dirigem⁹ [h] in ꝓuinciā hoc examinaturū: quaten⁹ ipse vbi iniustitiam fecit, illic [i] quoq; pœnas subeat delictorum: vt neq; alter q̄spiam tale aliquid agere pręsumat ad exemplum [k] respiciens.

¶ *Administrator in prouincia officio finito qui quaginta diebus debet commorari, redditurus omnibus rationem. & si ante fugerit, ab omnibus capi potest: episcopo causas ex non scripto examinandi necessitate imminente. h. d. Bart.*

¶ Necessitatē habēte eo q̄ administrationē rexit, scdm priores cō stitutiones [l], dū deposuerit fasces [m] p dies q̄nquagitaī ꝓuincia cōmorari, publice semōstrātē, & ab oībus susc ipientem conuentiones. si tñ antequā compleantur quinquaginta dies, fugiens capiatur vel aliq̄d inhonestissimorū mācipiorum: damus licentiā collatoribus detinere [n] eum in ꝓuincia: & omne qd̄ dederūt ei, occasione furti [o] hoc exigere, p̄sente [p] tñ Deo amabili epo, & cām ex nō scripto [q] examinante, donec reddat omne quic qd furatus ostenditur [r]: sed etiā [s] ipsos prouinciales, si senserint ad ministratorum furtū, licentiā habere, magis autē necessitatē, hæc referre nobis: vt cognoscētes quia oīno auro vēdidit iustitiā, prędictis eum subijciamus pœnis. super qd̄ etiā cælestib⁹ supplicijs reus erit, transcedēs iusiurādum [t] in quo acceperit administrationē. Si aūt voluerit ex quacūq; causa nō completis q̄nquaginta diebus ex ꝓuincia fugere: tunc comprehensus vbi cunq; degere videtur, reuocabit quidem in prouinciā in qua administrabat: omne verò qd̄ inuent⁹ fuerit accepisse, restituat in quadruplum.

¶ *Subditi iudicibus nullam debent inferre iniuriam, sed fauorem: nisi in eorum deliquerint officio: pœna mortis imminente: & iudices iustitiam omnibus debent seruare: & superior inferioribus oppressionē inferre nō debet. h. d. Bar.*

¶ Illud videlicet obseruandū, nulla esse nostris subiectis licentiā in alio quodā pręter furtū [v] hoc circa iudices agere. Nō em si videat venemetissimus indeuotis ꝓpter fiscalium exactionē, aut ꝓpter delictorum executionē, dabim⁹ subiectis agere aliq̄d aduersus eū. Ex diuerso aūt etiam pœnis eos omniū amarissimis [x] subiūgamus si eos q̄ puris vsi sunt manibus, & fiscalium exactionē cū omni detulerint subtilitate, postea [y] deponētes administrationem iniuriari p̄ sumpserint, & non cum omni fauore post legitimum tēpus ꝓuinciās relinquētes deduxerit. Oportet em eos qui post hāc legem nostram faciēdi sunt clarissimos subiectarum prouinciarū iudices cōsiderare quāta qdē perfruētur gloria tales apparentes [z]: quanti⁹ [t] aūt sint incursuri difficultatibus, legē hāc soluere quantum ad se [a] pręsumentes. Erit enim absurdum si eos quidem qui in vilibus capiuntur furtis, ipsi [b] torquebunt, & nō primitus quiescāt donec reddāt furta: ipsi autem innoxij [c] manserint in maximis constituti furtis, & neq; apud subiectos erubescen

administrationis: & tūc solus princeps vel eius delegatus pōt cognoscere ad instantiā epi & collatorum: vt. s. ꝓx. §. & sic intelligitur ꝓx. §. sed finito officio de omnibus delictis poterit cognoscere etiā episcopus [b]: vt in 10 hoc. §. qd̄ intelligo idem & si nō fugerit. et hoc p cōstitutionē illā. paliāve rò etiā durāte officio: et de oībus cognoscit eps vt. j. vt diffe. iu. §. si tñ. Et sic no. epm cognoscere: vt hic, et j. vt cle. apud p. epil. §. j. necmirum: quia ordinari⁹ est: vt. C. de epis. audien. l. epale. interdum tñ vnā cū pręside: vt si crimē canonicū lai conferatur: vt. j. de mā. d. princ. §. oportet. col. nj. Itē qñ pręses suspectus: habetur: vt. j. vt diffe. iu. §. si verò. col. ix.

b Cōcor. c. j. ij. &. iij. & iij. extra de for. compe.

q ¶ Ex nō scripto.] i. sine libello sedm Alb. et 30 sine actis. Item et sententia lata sine scriptis: qd̄ est speciale: sicut sunt & alij quatuor casus: vt. j. de mā prin. §. sic tibi. vbi sunt duo. quart⁹ est. j. vt cle. apud pro epis. circa prin. vt qñ eps inter clericos cognoscit. Itē qñ īter laicū conuenientem 40 clericum & ipsum clericum: vt. j. vt cle. apud pro pri. epis circa prin. co. vj. & qñest cā vilis & parua. Itē qñ viliū personarū: vt j. de mā pri. §. sit tibi. sed iure cōmuni libell⁹ est necessari⁹ in scriptis: vt j. de exhi. §. sancimus. col. v. & sententia in scriptis dāda est: vt. C. de sententia ex bre. re. l. fi. Accur.

Sentēcia sine scriptis quib⁹ casibus valet.

r ¶ Ostenditur.] vel p testes vel etiam per solū sacramentum agētis, secundùm Al. vt j. de collato §. sup hoc. co. ix. Ac.

s ¶ Sed etiam.] non solùm apud episcopum.

t ¶ Iusiurandum.] facit 60 ad hoc. C. de iureiu. l. ij.

v ¶ Pręter furtū.] & ꝓter quā si aliq̄d accipiat vel det p administratione: vt. s. eo. §. siqs aūt. & intellige hūc. §. durante officio. vt. s. ꝓxim §. diximus & manifestè ex ipsa litera colligitur.

x ¶ Amarissimis.] mortis ergo. vel dic q̄ pœna parricidij: & qa in loco filiorum sunt collatores quos quasi occidit: vt. s. eo. §. eos. & qa illa est omniū pœnarū maior: vt in 70 §. de pub. iu. §. item lex pom. & §. alia demum.

Legendum fortè quātas autem sint incursuri difficultates.

y ¶ Postea] colligehūc §. loqui durante officio.

80 z ¶ Apparentes.] scilicet innocentes.

a ¶ Ad se.] sic. s. quomodo opor. epi. §. igitur. & ff. de dona. inter virum & vxo l. si socer.

b ¶ Ipsi.] iudices.

c ¶ Innoxij.] i. sine pœna Exemplū.

a ¶ Exemplum.] Vnde Cato: Turpe est doctori cũ culpa redarguit ipsum.facit ad hoc.j. de sanctissimis episcopis.in prin.col.ix.&.ff.de eden.l.si quis ex.§. fina.

b ¶ Et liberis.] scilicet à furto.

10 c ¶ Ostẽdi.]apud episcopum vel principem: vtsequit. Vel die ipsis colatoribus finito officio. vt.s.§. necessitatem. Accursius.

d ¶ Spem.] percipiẽdi aliquam dignitatem: vt insti in proœ.in fin.secũ dùm Azo.

20e ¶ Ciuilib' causis.] i.in aliqua ciuili causa cõtra eos iudices agere durãte administratione: vt.s.in prin.huius.§.Sed cõtra.j.vt dif.iud.§.si verò.col.ix.Sol. vt ibi.

f ¶ Eis.].f. iudicibus.

g ¶ Illi.] iudices.

h ¶ Venerabilibus.] 30f.epis.de quibus est habita mẽtio.s.eod.§.necessitatem.

† Facit, cum instãtia. in prĩ. extra decẽ sib.

i ¶ Eius.]scilicet Dei.

k ¶ Quæ.] scilicet lex.

l ¶ Festiuis diebus.] subaudi poterit exerceri quia cõtra pessimos latrones exercetur, vt modò dixi,&.C.de fe.l. pro 40uinciarum.vel quia celeritatem desiderat: vt.ff. de dam.infect.l.j.

m ¶ Patres.]sic.s.§.eos sic.j.iusiur. qd præstat. col.ij.

n ¶ Necessitate.] quasi dicat,spõtè agatis qd tandem ex necessitate faceretis.sic.s.de fideiusso. 50§.qd autem.col.j.

o ¶ Ipsis.]f. operibus.

p ¶ Clementia.].i. per hoc q fecimus.l.istam.

q ¶ Periculum.] quia de hoc iuratoriã prestat cautionem:vt.j.eo.§.tuo quippe.&.j. iusiurã. qd prestan.§.j.

r ¶ Indeuotionem.] 60nolite ꝑbere,vt subijcit.

s ¶ Diligentia.] vt institu.in prœmio. circa princip.

t ¶ Reparauimus.]i. recuperauimus.

v ¶ Vndiq;.]sic.s. quo modo oportet episcop. j.respon.

x ¶ Hymnos.] i. gratias.sic,j.titu. proxim. 70

y ¶ Benignitatem.]qa in sola clementia possumus esse pares Deo: vt C.de nup.l. imperiales.

z ¶ Quantũ ad nos.] Nam verè cõsecrare nõ põt, cùm non sit sacerdos:vt instit.de re. diui. §.sacrę. Accursius.

Consecrare non potest q non est sacerdos.

80 a ¶ Eis.] aliàs eas.

b ¶ Dedignantes.]scilicet in hoc.in alijs autẽ imitatur:vt.C.de leg. & cõstu.l.digna vox.sic ĩsti. de here.qual.& dif.§.pe.

c ¶ Qui.]scilicet imperatores.

tes exẽplum[a], cùm liceat eis honestis & liberis[b] & vndiq; laudãdis ostendi[c]:& à nobis habere testimoniũ & spem[d]. Non sinimus aũt nec spectabilib⁹ iudicib⁹, nec alteri alicui quãlibet eis oppressionẽ aut iniustitiam inferre, aut ciuilibus[e] oĩno causis cõicare: vt & nos eis[f] honestatẽ seruemus, & illi[g] puritatẽ nobis deuotionẽq; restituant. Sciant eñ omnes subiecti quia ꝓpter eorum vtilitatem & vndiq; eorũ indemnitatẽ, & vt ꝓ omnen agantur quietẽ, & nõ cogãtur prouincias relinquere, & ĩ peregrinis affligi, propterea prę sentem legẽ scripsimus, Deo eam vouentes, & prẽsentibus venerabilibus[h] maximè eius[i] cõmunionisq; festiuis diebus,[l] vt omnibus liceat patres[m] suscipere magis iudices quã fures & solicitatores & eorum substantijs insidiantes.

¶ Oportet† quoq; vos nostros subiectos scientes quantam vestri posuimus prouidentiã cum omni deuotione, publica sine imminutione tributa persoluere, & neq; administratorum egere necessitate[n], sed itã deuotos vosmetipsos prębere, vt nobis metipsis ostẽdatur operibus: quia & ipsis[o] ꝓ huiusmodi clemẽtia[p] propriãnobis deuotionẽ restituetis: & meritò habebitis omnem à iudicibus occasionem deuotionis, fauorẽ & ꝓuidentiã, illud sciẽtes qa iudicibus imminet vndiq; fiscaliũ piculũ[q]: & manifestũ est qa ꝓprio suo periculo administrationes assumũt: & vos hęc agnoscentes, & omni modo euitare ideuotionẽ[r], & nolite vestras volũtates ita præbere inobedientes quatenus eorũ prẽsidum egeatis vehemẽtia, quam necessarium est eos assumere ꝓpter ineuitabilem fiscaliũ exactionem: scientibus vobis nostris subiectis quia militares expẽsę;& hostium incursiones multa egent diligentia[s], & nõ possunt citra pecunias hęc agi, causa videlicet nullã recipiente dilationẽ, neq; nobis cõcedentibus despici Romanorum terram diminutam, qui & Libyã omnem reparauimus[t], & Vandalos in seruitutem redegimus, & plurima adhuc & maiora horum speramus à Deo percipere & agere: pro quibus competens est fiscalia tributa sine imminutione, & deuotè, & secundùm definita exigi tempora. Quapropter si vos qdem deuotè occurratis iudicibus illi verò facilem & prẽparatã fiscalium illationem in vos exhibuerint: & iudicum laudabimus studium, & vestram approbabimus voluntatẽ, & vndiq; v vna quędã erit optima, consonaq; prẽsidentiũ, & quibus prẽsident congruentia magna. ¶ Itaq; Deo & saluatori nostro Iesu Christo omnes similiter offerãt hymnos[x] pro hac lege quę eis dabit & patrias habitare g cautè, & proprias facultates habere firmissimè, & iudicũ fruiiustitia. Nam & nos propterea eã posuimus, vt & iustitiã quę in legeest, valeamus domino Deo vouere, & nosmetipsos & nostrum cõmendare imperiũ, & nõ videamur despicere homines oppressos quos nobis tradidit Deus, vt eis per omnia parcam⁹, eius sequẽtes benignitatem[y]. Ideoq; quantum ad nos[z] cõsecrẽt hęc lex Deo eò quòd nihil in mentẽ nostrã veniens boni pro tuitione subiectorum relinquimus. volentes eñ inhonesta hęc & seruilia furta perimere, & nostros subiectos in qẽte à ꝓuincialibus iudicibus cõseruari: ꝓptereafestinauim⁹ gratis administrationes eis[a] dare: vt nec ipsis liceat delinquere, & abripere subiectis, quorum causa† omnem perferimus laborem, dedignantes[b] imitari eos qui ante nos imperauerunt, qui[c] pecunijs ordinabant administrationes sibimetipsis, auferentes licentiam administratoribus nocentibus increpandi iustè, & ipsi[d] ea quæ percipiebant celando, iusti putati, & proprios collatores propter hoc[e] abripere à malis iudicibus non valentes: vnde nec ipsis iudicibus increpare poterant agere castè, occasione prædictæ causæ. Nos autem sufficientem imperio quæstum[f] esse putamus vt collatores sola fiscalia conferant tributa, & nihil aliud extrinsecus quæratur, quòd subiectis omnem commoueat vitam.

† Cõcor. tex.in cle. ij.in prin. de re iud.

¶ *Iudices iurisdictionem habent aduersus omnes, omni priuilegio cessante. Bartolus.*

¶ Quod aũt primitus à nobis dictum est[g]: adhuc maiori opere & subtiliori cõplecti existimauimus ligislationẽ[h], quatenus nostra intentio omnib⁹ fiat apta. Sancimus enim clarissimos subiectarũ ꝓuinciarũ administratores citra[i] omnes facto pecuniarum suffragium, & ab his dato iureiurando, memores habere & hanc à nobis licentiam[k], vt nulla sit vlli apud eos[l] penitus fori prescriptio[m] neq; in ijs quæ committuntur ab aliquibus violentijs, neq; in criminibus[n]: & quæ hinc oriuntur lęsionibus, neq; in seditionibus publicis, neq; in publicorum tributorum exactionibus, sed omnes similiter subiacere horum[o] iurisdictioni, non expectantium neq; prẽcepta suscipere à iudicibus[p] quibus subiecti[q] sunt, neq; nunciare ad eos[r]: sed contentos esse hac nostra lege, per quam[s] omnẽ eis potestatẽ

d ¶ Et ipsi.]f.impatores

e ¶ Propter hoc.] q acceperint aliquid:vt.s. eo.§.cogitatio.in fi.&qa erant participes:in simili delicto:vt.s.e.§.si quis autẽ.vndenil poterãt ad inuicemopponere:vt.C. 10de libe.cau.l. si filium.

f ¶ Quęstum.]quiasi bi plura dedit Deus: vt s.de nõ ali.§. finimus.

g ¶ Dictum est.] vt.s. eod.§.volumus.

h ¶ Legislatione.]scilicetistius,vt subijcit.

i ¶ Citra.]i.sine:aliâsesset mala grãmatica.aliâs est in litera citra omne 20 suffragium.

k ¶ Licentiam.]i.quę sequitur.

l ¶ Eos.]magistros militum puta.

m ¶ Prescriptio.]in sequentibus.

n ¶ In criminibus.] Sed nõne violẽtia estcrimen publicum siue sit 30publica siue priuata:vt ff. de pub.iud.l.j? Rñ:est sed crimen hîc promaiori crimine ponit.vt.C.d custo.reo.l.ij.&.ff. de remili.l.iij.j.respon.

o ¶ Horum.]f.prędũ prędum dico non expectantium.

p ¶ A iudicibus.]puta à magistro militum sifortè erãt milites isti q deliquerunt.

q ¶ Subiecti.]scilicetili qui delinquunt.

r ¶ Ad eos.] magistros militum puta.Accur.

s ¶ Per quã.].i. hanc.l. nostram vt sequitur.

a ¶ Præbemus.]ergo nõ poterit alteri delegare:vt.ff.de offic.eius cui manda.est iur.l.j.j.rñ.Accursius.
b ¶ Omnem.]nisi in casu:vt.j.eod.§.interdicimus.
c ¶ Habẽtes.]præsides.
d ¶ Causis.]proximè nominatis.
e ¶ Priuilegio.]s.a lege indulto:vt qa sit scholaris q habet priuilegiũ magistri:vt ī pœ.fforũ.ī
10 si.vl clericꝰ q habet epi vt.C.de epi.& cle.l. oẽs. vel militis q corã magistro militũcõueniť:vt.C. de iur.om.iu.l. magisterię.Sed nũquid à principe põt habere? Rñ.sic si dicať nõ obstante hac.l. vt.ff.de le.iij.l.siquis.in prin.& non aliàs : vt.C.
20de p̃ci.impe.offe.l.rescripta.&.s.de nõ ali.§.quia vero verisimile.in fin.& hîc subijcit.Alij tñ intelligũt hũc.§.ī priuilegijs q̃ iuris corpore nõ sunt clausa:vt in rescripto, & similibus.nã si est à lege indultum,nõ tollitꝫ ei eos.Et est p̃ceptor meus
30 in hac snĩa.sed B. fuit in prima:quod plenè diximus.j. vt omnes obe. iu. §.siquis igitur. col. v.
f ¶ Neq; ex hoc.].s. priuilegio.si eñ priuilegium sibi valeret,securè delinqueret,& inde nasceretur malũ vnde bona oriri deberẽt: qđ nõ
40esse debet.vt.C. vnde vi. l meminerint.& de indi. vidu.l.ij.
g ¶ Non enim.] sic.C. de iuramen.calum.l. ij. in fin.§ sinautem reus.
h ¶ Prouincijs.] aliàs in puincijs,aĩs prouicię.
i ¶ Cuiuspiam.]magistri militum fortè,vel alsoterius de quo videtur.
k ¶ Et hanc.].s.legem.
l ¶ Eis.]subiectis.
m ¶ Ostendent.]scilicet præsides.
n ¶ Auxilientur.]scilicet l.ista sic.j. de man. prin.§.patrocinia.co.iij.
o ¶ Patientur.]sic.s.e. §.siquis autem.
60p ¶ Vt nobis.]bñ dico vt vtiliter ibi maneãt vt per hęc non egeamus dare eis aliquem adiutorem qui nõ iuuaret:imo impediret eum iuuando malos homines: vt dum haberent nomen adiutoris,ipsi magis essent fures & mali:vt.j.§. proxi.
70&.§.interdicimus.
q ¶ Et aut.] & repete o pũs sit:& accipe verbum mittere,qđ est.j.
r ¶ Officiũ.].i. oĩa põt p̃ses p hãc.l.quę possunt varij magistratus Romę vt.ff.de offic.p̃si.l. illicitas.§.qui vniuersas.& l. ex omnibꝰ.&.l.sed licet.
80s ¶ Vti]q.d.nullus.
t ¶ Infectatores.]qui ita nominarent : magis autem essent fures:vt.s.dixi.
v ¶ Inhibitores.]quia & ipsi fortè pecuniam acciperent pro sceleribus occultandis.
x ¶ Tales]qui bona præsumptione mitterentur.
y ¶ Præsumpserint.].s. illucire vel mittere. z ¶ Capti.] i.missi.

a ¶ Nunciata.]permittit ergo relatio in istis missis à magistro militũ, vel alio: aliàs contra.vt.j.vt iudi.nõ expe.sa.iust.§.j.col.ix.
b ¶ Promeritos.]qui meruerunt hanc dignitatem habere.
c ¶ Metuendi.]sic.ff.de offi.procon.l.obseruare .
d ¶ Administratione.]ablatiui absoluti.

oĩbus metuẽdi[c]:sciẽtes q̃a si data à nobis administratiõe[d],malè & indignè abutanť[e] à nobis cõcessa sibi licẽtia: subiacebũt supplicijs q̃ primitꝰ[f] diximꝰ,& donec administratiões habẽt,hęc[g] p̃ferẽtes[h], & dũ eas deposuerint,maiori[i] ad huc experienť[k] piculo. Nõ eñ[l] eis damꝰ licẽtiã ãteq̃ legitimũ q̃nquaginta dierũ cõpleat tp̃s,à p̃uincijs in q̃bus administrauerit,discedere aut p occasionẽ reuocatorię[m],aut p occasionẽ fugę,[n] aut p aliã quãlibet causam,[o] sciẽtibus(sicut p̃diximus)siue ad hãc veniãt felicissimã ciuitatẽ,siue ī quãcũq; regionẽ ad p̃uinciã denuo reuocati cui p̃fuerũt,pœnas sustinebũt oẽs quas priꝰ diximꝰ[p]. Iusiurãdũ verò dabũt hoc q̃dẽ qđ supius diximus[q]. ¶ Si verò aliquibꝰ in p̃uincijs[r] existentibꝰ mittanť singuli codicilli[s], & corã Deo amabili epo metropolitano,& q̃ in eis primates sunt, iusiurãdũ subibũt,& ita singuli suscipiẽt actiões,[t] tua q̃ppe celsitudine,p̃uidẽte,siue in hac maxima ciuitate p̃ceperit aliqs administrationẽ,siue in p̃uincia,ei cocilli[v] eiꝰ trãsmittanť[x] à tua celsitudine:vt ipseꝰ[y] q̃ accepit,[z] cautionẽ[a] faciat fisco de tributorũ incolumbili exactione,sicut ipse purẽ p̃ bauerit. ¶ Posita sit aũt lex hæc à nobis in oĩbus administrationibꝰ à nobis nominãdis[b],& ex p̃senti tp̃e sine suffragio p̃cipiẽdis. nam q̃ p̃cesserũt,pridẽ positis subiacent legibꝰ:nulla pœna horũ queī hac nostra lege determinata sunt īminẽte hacten administratiões habẽtibꝰ:nisi tñ & ipi post insinuationẽ huius legis nostrę furari[c] capianť. ¶ Hęcigiť tua celsitudo vniuersa cognoscẽs,in oĩbus gẽtibus sub se cõstitutis fieri manifesta p̃curet,solẽniter p̃ceptis vtens apud oẽs p̃uinciarũ p̃sides: vt ipsi cognoscẽtes nostrũ circa subiectos studiũ,& quãtã habemꝰ circa ordinationẽ iudicũ volũtatẽ cõsiderẽt quãta eis bona p̃ticipãtur neq; īperij medelę pro eorum[d] felicitate parcẽtes.Datum Belisario præfecto.xvj.calen. Maij,

e ¶ Abutãtur.] Not. priuilegiũ debet p̃dere qui abutitur eo vt hîc, &.C.de iud.l. iudęos. Priulegium perdit,qui coabutitur .
10f ¶ Primitus.]vt.s.e. §.si quis autem.
g ¶ Hæc.]i. has pœnas.
h ¶ Hęc p̃ferentes.]s. in tribus casibus:vt diximus.s.e.§. necessitatem.
i ¶ Maiori.]j.de admi. §.ij.col.vij.contra.Solu. ibi in fuga loquiť, vbi magis puniť durãte ad-
20ministratione quã si postea fugiat.hîc autẽ ex dicto prius cõmisso punitur:& postea plus poterit puniri cũ sit dignitate exutus.vt.ff.de inc.ru. naufr.l.pedi.& de pœ. l.in seruorum.
k ¶ Experienť.]i. experiri poterunt si accu-
30sentur.sic.ff.de stat.lib. l.labeo.& ff.ad le.iul.re. l.antepenul.
l ¶ Nõ enim.]bñ dico eum posse puniri postea non enim ..&c.
m ¶ Reuocatorię.]i. reuocationis:& ita adiectiuum resoluit ī substãtiuum.Axo.quia dicit se
40reuocatum à suis .
n ¶ Fugę.] quã nõ ex primit licet ĩcordegerat.
o ¶ Causam.] vt occasione rei familiaris .
p ¶ Diximus.] vt.s.e. §.necessitatem.
q ¶ Diximus.]vt.s.eo. §.sic igiť. qđ iuramentũ dabiť Romę vel Cõstan
50tinopoli si ibi fuerit electus:alsa iurabit in p̃uincia in qua est.& hęc sunt vera sc̃dm id tempus qñ princeps eligebat hmõi potestates . Sed nũqd cũ iurent hodie in suis ciuitatibus.i.in his vũ debẽt esse ptãtes habebit locũ hęc cõst ? Rñ. sic:vt arg.
60ff.de pub.iudi.l.ordo.& ff.de neg gest.l. actio .
r ¶ In prouincijs.]aliquibus .
s ¶ Codicilli.].i. literę continentes præsidatus illius prouincię.
t ¶ Actiones .]i.actus. sic.s.de nõ ali.§.sinimus .
v ¶ Codicilli.] expone
70vt s.proxim .
x ¶ Tua.] ô præfecte .
y ¶ Ipse.]tu subaudi.
z ¶ Accepit .] scilicet administrationem .
a ¶ Cautionẽ.] Nũqd sine fideiussiore? videtꝰ sic:vt.C.de v̄b.si.l.sanci mus.sed tñ cõtradicimꝰ. nã dari debet fideiussor
80de fideli exactiõe tributorum:vt.j tit.iusiur.qđ

pręc.&.ff.ad municipa.l. quoties.§.pe.&.l.libertus.§ fi.&.C. de bo.vaçã. l.fina.& de cano.largi.l fin.lib x.& s.eod § oportet.
b ¶ Nominãdis.]vt.j.tit.proxi.& s.eod.§.hęc aũt oĩa.Vel dic nominãdis i.eligendis.sic accipitur verbum.C.de decu.l. nominationum.
c ¶ Furari.]sic.j.de in.ce.nupt.§.ij.&.§ .iij. d ¶ Eorũ.] s. subditorũ.

Scriptum.

† In hac aut'. potes videre q̄ ta fuerit potentia Iustiniani imperatoris qui tot, & tā nobiles p uīcias sub īperio suo gubernabat.

SCriptum.]inutilis constitutio. hac constitutione declarat̄ qd debeat dare ex consuetudine quilibet electus sicut & promiserat dicere. s̄. ti. j. §. hęc omnia. nec est legenda.

b QVantā.] vba edicti sūt ista.

c Prō metropoli] pōtestas archiepiscopalis ciuitatis, vt est ciuitas Berytus & Tyrus: vt. C. de metropo. berito. l. j. lib. xj arg. cōtra. j. de defen. ci. §. denuo. colla. iij.

d QVolo.]i. quādo volā, dabitur mihi.

e SCriptum.]constitutio inutilis. hæc cōstitutio exēplū quod dā est cōtinēs q̄ fuerūt ī illa vt iu. sine quo sūfr: & q̄dā cōtinet pl⁹ de admonitionib⁹ quas facere debēt episcopi & pręfecti & p̄sides postquā iurauerūt: vt. j. eo. sicut eīm si quis mitteret epistolam secretā & quādā apertā: ita hæc est aperta respectu superioris.

¶ Notitiam horū quæ ab una quaq; administratione debent præberi, demonstrat hæc lex, pœnam contra facientibus statuens. hoc dicit. Bar.

SCriptum a est exemplar edicti Cōstantinopolitani habēsita.

QVantam b †subiectorum posuimus prouidentiā ostendit à nōbis nuper posita lex quam ad glorioſissimos nostros præfectos scripsimus. Sed competēs est & vosipsos scire nostram prouidentiam quā circa omnes homines habemus, & propterea legem ipsam & in edictis proposuimus figuratam: vt & vos domino Deo ac saluatori nostro Iesu Christo iustē referatis hymnos, & nostro imperio: quia omnem pro vestra vtilitate perferimus laborē. ¶ Notitia eorum quę ab vnaquaq; subditarum administratione debent pręberi circa cōsuetudinem quantitatis ab ijs q̄ administratiōes habent: nullo præsumente extra ea quæ subscripta sunt, nequaquam requrere amplı⁹ aliqd. ¶ A spectabili comite Oriētis ī sacro cubiculo solidos. lxiij. primicerio clarissimorū tribunorū notariorū cum quatuor scriniarijs sacri laterculi solidos nume. l. ei⁹ adiutori solidos. iij. officio glorioſissimorū p̄fectorū pretoriorū solı. lxxx. A procōsule Asię ita in sacro nostro cubiculo, soli. nu. xiij. primicerio clarissimorū tribunorum notariorū cum quatuor scriniarijs sacri laterculi soli. nu. xl. eius adiutori soli. nu. iij. officio glorioſissimorum pręfectorū prætoriorū soli. nu. lxxx. A spectabili comite Phrygię Pacasianę chartularijs tribus sacri cubiculi soli. nu. ix. primicerio clarissimorū tribunorū notariorū soli. nu. xxiiij. ei⁹ adiutori sol. nu. iij. officio glorioſissimorū p̄fectorū p̄toriorū soli. nu. l. A spectabili comite Gallatię primę spectabilib⁹ chartularijs trib⁹ sacri cubiculi soli. nu. ix. primicerio clarissimorū tribunorū notariorū sol. nu. xxiiij. ei⁹ adiutori soli. iij. officio glorioſissimorū p̄fectorū p̄toriorū sol. nu. l. A vicario Lōgimuri chartularijs trib⁹ sacri cubiculi soli. nu. ix. primicerio clarissimorū tribunorū notariorū sol. nu. xxiiij. ei⁹ adiutori soli. iij. officio glorioſissimorū p̄fectorū p̄toriorū soli. nu. xl. & q̄cūq; administratiōes cōsulares vesunt. ix. A iudice Palestinæ spectabilib⁹ chartularijs trib⁹ sacri cubiculi soli. ix. primicerio clarissimorū tribunorū notariorū soli. xxiiij. ei⁹ adiutori soli. iij. officio glorioſissimorū pręfectorū p̄toriorū soli. nu. xl. A iudice secūdæ Syriæ spectabilib⁹ chartularijs trib⁹ sacri cubiculi soli. nu. ix. primicerio clarissimorū tribunorū notariorū sol. nume. xxiiij. eius adiutori soli. nu. iiij. officio glorioſissimorū præfectorum prtoriorū soli. nu. xl. A iudice Cypri spectabilib⁹ chartularijs tribus sacri cubiculi soli. nu. ix. primicerio clarissimorū tribunorū notariorū soli. nu. xxiij. eius adiutori soli. nu. iij. officio glorioſissimorū pręfectorū p̄toriorū soli. ixl. A iudice Pāphiliæ spectabilibus chartularijs tribus sacri cubiculi soli. nu. ix. primicerio clarissimorū tribunorum notariorum soli. nu. xxiiij. eius adiutori soli. nu. iij. officio glorioſissimorū præfectorū p̄toriorum soli. nu. xl. A iudice Armaniæ maioris spectabilibus chartularijs trib⁹ sacri cubiculi soli. nu. ix. primicerio clarissimorū tribunorū notariorū soli. nu. xxiiij. ei⁹ adiutori soli. nu. iij. officio glorioſissimorū p̄fectorū p̄toriorū dādi sunt solidi. nu. iiij. siveró alteri⁹ ciuitatis, solidi. iij. & vltra hęc nihil. Nec eīm defensores vel dare iudicib⁹, nec alteri cuiq̄, nec accipe volum⁹: nisi q̄dā sint, cū ab eis volo d, præsideāt cōsuetudines: sciētib⁹ eis q̄a si nūcietur nostræ potestati de aliquo eorū q̄a præuaricat̄ q̄ à nobis sancita sunt: & qđ receperit, quadruplū reddēt: & officio soluto, exiliū habitabūt cōtinuum: cùm etiā p uinciarum iudices si hoc neglexerint, & defensores sinant rapere: non modicam & ipsi sustinebūt pœnam.

¶ Iudices & ciuitatū defensores pro administratione nec dare nec recipere licet à subditis, ex administratione: nisi in defectum sui salarij: iureiurando ab eis præstando pœna contra facientibus imminente. hoc dicit. Bartolus.

SCriptū c est exēplar huiⁿ Dñico glorioſissimo p̄fecto apud Illyricū prætoriorū. Sed ita q̄ dē adiectionibus iusiurādū subeāt, scđm propriū de hoc facto īditū sacr̄m, cui⁹ exēplar ēt directū est tuę celsitudini. Qui verò administratiōes suscipiūt à tua celsitudine, directos hīc eis à nobis codicillos suscipiēt p̄sente Deo amabili ciuitatis in qua degūt epo, & alijs q̄m in ciuitate sunt ī iudicio tuę celsitudinis cōgregatis, & officio oītuo, corā q̄bus ēt codicillos accipiāt, & iurēt p̄dictū iusiurādum. & maximè hoc p̄cipimus corā curialibus agi, quos cōpetēs est magna frui & à tua celsitudine: & qui idē ferēt cīgulum. Optima aūterit, puidētia & studiū vt nihil ab eis tu lucreris oīno, neq; p̄mittas eos ab vllo lædi. eos eīm q̄ hāc nituntur iniq̄tatē, quatenus & felicissimo nr̄o vtant̄ exercitu, & reliquas curiales adimpleāt functiōes: q̄a nō oportet talia attētari solatia, vt possit referri ad tātā tarditatē. nihil eīm nobis tam cōmēdat tuā celsitudinē, quomodò circa curiales vniuscuiusq; ciuitatis prouidētia, quā p̄beri volum⁹ istis & à tua celsitudine, & à cīguli semper succesſorib⁹. Quapropter dum codicillos dederis administratiōes accipiētibus à te, aut præsente, hoc eis tuā denūciare volum⁹ sedē, vt curialibus oēm ferant fauorē, nihil penitus ab eis accipiētes. Prohibeat̄ aūt & ab alijs eis afferri damna: & agnoscāt per te: q̄a si pręter hoc aliquid egerint: pœnis subiacebunt grauissimis. Sicut enim curialibus parcere te volumus, ita & defensorū castigare & retinere

a¶ Auaritiã.] quę est radix oĩm malorũ: vt.s. vt iud. fine quoquo. suf fra.§.an certè.& põt hîc notari vt hîc lex sit correcta: vt.ff.de off.procõ. l.solẽt.§.fi.nã hec nõ p mittit aliquo modo accipere esculentũ dũmõ
10 habeat salarium ex quo sibi satisfieri põt vt statî sequit.idẽ dico de illa. ff.đ off.pto.l.plebiscito.

b¶ Studuim⁹ legẽ.] vt.s.vt iu.fine quoquo suffra.

c¶ Plenã.] alʒ pœnã.

d¶ IVSIVRAN. &c. *Hæc cõstitutio adijcit & diligẽter comprehẽdit sacramẽtũ quod debet facere quilibet administrator. ut.s.ut iu.fine quo.sufr.§. sic igitur.*

e¶ *Administrationẽ.quãlibet.ut.s.ut iu.fine quoquo suf.§.hæc autẽ omnia.*

f IVro ego.] Hîc not.prius
30 substãtiã sacramenti vlq; illuc, purã cõscientiã &c.ibi autẽ incipiũt capitula q̃ durant vlq; ad.§.fi.postea autẽ pœnas dicit quas vult ĩubire si cõtra fecerit: & sic tria cõtinenť ĩ hac cõstitutione. Accur.

g¶ Christũ.] per hoc
40 verbũ & sequẽs sacramẽtũ qđ dicit de virgine excludit Iudęos ab his administrationibus vel potestarijs. ar. C. de sum.tri.l.j. Nã Christus vt dicit in decret. ꝑpter tria fuit baptizatus. pro pter exẽplũ vt nos faceremus idẽ. Itẽ ꝑpter cõsomẽdationẽ suę hũanitatis. Itẽ propter vi regeneratiuã cõferẽdã ags, quã nõ hñt Iudæi ĩse: vt in decre. dicit, de cõse. dis. iiij c.si baptizata. &. c. nũquã. in hoc eñ noĩe Christ⁹, tria cõtinenť. s. f.g, & â quo, & đ quo. i. tres ꝑsonę: pater vngẽs,
60 filiꝰ vnctꝰ, spũssanctus vnctio: vt in decre. de cõse. dis. iiij c.à quodã.

h¶ Quatuor.] i. à quatuor euãgelistus facta & composita. s. Matthæo, Marco, Luca & Ioãne: q suis figuris pinguntť: vt hoc versu continet. Est hõ Matthę⁹: Marcusq;
70 leo, vitulus Lucas: pingit aq̃la Ioannes. hi eñ quatuor oĩa euãgelia fecerũt: & nõsunt plura licet diuisim legant ĩ ecclesia. Sed qđ si supvnũ librũ tñ, vel qđ si sup aliũ? Videt nõvalere, vt hîc. sed cõtra est: qa habetur respectus ad vera
80 euãgelia. Itẽ mens deferentis est considerandа vbi iurans vellet malignari: vtĩ dec. xxij. q.v. quacunq; arte. & facit ad hoc versus Fallit: iurantẽ iuratio facta par

Christꝰ ꝑpter tria fuit baptizatus.

Euangelistæ quib⁹ figuris pĩguntur.

Iurãs malignè peierat.

auaritiã sancim⁹, & ab eis ꝑsume re accipere à nr̃is subiectis, nisi secundũ qđ eis administrat respublica: aut si nõ est aliquod eis publicũ solatiũ, quantũ inculpabilis antiqtas definiuit: vt à spõtaneis ipis magis q̃ ab inuitis accipiãt, & hoc parũ, & quãtũ eis ad mediocrẽ sufficit vitę gubernationẽ. Sciãt eñ qa si citra hæc aliqđ acceperint: nõ solũ quadrupli subiacebũt pœnę, sed etiam exilium habitabunt continuum priꝰ eis plagis corporeis infligendis.

¶Edictũ scriptũ in omni terra Deo amabilibꝰ archiepis & sanctissimis patriarchis.

¶ Traditæ nobis à Deo reipublicæ curam habentes, & in omni iustitia viuere nostros subiectos studentes, subiectã legẽ cõscripsimus quã & tuæ sanctitati, & ꝑ eã omnibus qui tuæ prouinciæ sunt, facere manifestam, bene habere putauimus. Tuæ igitur sit reuerentiæ & cæterorũ hęc custodire: & si quid transcendatur à iudicibus, ad nos referre, vt nihil contẽnatur norũ quæ sanctè & iustè à nobis sancita sunt. Sic eñ nos quidẽ nostrorum subiectorũ miserati, qm supra fiscalium functionem exactionẽ etiã maximas sustinent ex furto iudicum violentias, propter factas prouinciarũ vẽditiones, hæc auferre per subiectã studuimus legẽ. Vos autẽ si negligentes nõ referatis à nobis quidẽ consecratam dño Deo rationem reddetis apud eũ pro aliorũ iniustitia si qđ non agnoscentibus nobis damnũ apud vos nominib⁹ inferatur. sed oportet præsentes vos prouincijs, & ꝑ eis ac reliquis detestantes, manifestos nobis facere & rectos iudices, & transcẽdentes hãc legẽ nostrã: quatenus vtrosq; cognoscẽtes, hos quidẽ puniamus, illis aũt repensemus. Cũq; lex publicè proposita fuerit, & omnib⁹ manifesta: tunc intus recõdatur in sanctissima ecclesia cũ sacris vasis: vtpote & ipsa dedicata Deo, & ad salutẽ ab eo factorũ hominum scripta. Facietis aũt melius, & illic habitantibus vniuersis hominibus vtilius, si eã insculpẽtes aut tabulis aut lapidibus, in porticibus sanctissimæ ecclesiæ describatis, plenam[c] præbẽtes omnibus horũ quę sancita sunt lectionem atq; possessionem. Si verò pro iudicũ puritate hanc habuim⁹ prouidentiã, palã est: quia multò magis defensoribus nõ peremisim⁹ nec quicquã accipe nec dare. Dabunt enim cõcessis sibi præceptis in foro glorioſissimorũ prę fectorum (si quidẽ maiores sint ciuitates) solidos. iiij. si verò minores sint, solidos. iij. & vltra hęc nihil. Accipient autẽ nihil ab vllo, si aliquid ex fisco solẽnis eis quæst⁹ erit. aut si nihil ex fisco percipiunt: nihil vltra, quã sacra nostra statutũ est cõstitutione, percipiãt, alioqui si quid accipere capiantur aut ipsi, aut qui vocantur eorũ chartularij, aut alter qspiã qui circa eos sunt: illi quadruplum restituent qđ acceperunt: & hac solicitudine repellãtur: insuper exilio ꝑpetuo mulctabũtur: & in corpore castigati, reddent prouinciã viris bonis pro malis defendẽdam. Mentiri autem & in hoc custodes nos inhibentes, & qui preces hic agunt, & insinuantes: vt neq; lateat aliqđ horũ quæ delinquũtur: neq; latẽdo sit impunitum, sed omnis æquitas atq; iustitia nostris subiectis floreat. Si verò etiam hactenus iudices non post insinuationẽ hui⁹ legis omni abstineãt furto: sciant & ipsi hui⁹ legis pœnæ se esse subiectos.

TITVLVS. III.

Iusiurãdum[d] quod prę stat ab iis qui administrationem[e] accipiunt.

¶ *Sacramenti substantiã docet: iurisq; iurãdi formam demonstrat: & pœnam ostendit hæc constitutio. h.d. Barto.*

f IVro ego ꝑ Deum oĩpotẽtẽ, et filiũ eiꝰ vnigenitũ dñm nostrum Iesum Christũ, & Spm̃ sctm̃, & per sanctã gloriosam Deigenitricem & semp virginẽ Mariã & per quatuor[h] euangelia quæ in manibus meis teneo[i], & per sanctos, archangelos Michaelem & Gabrielem, puram conscientiam germanumq;[k] seruitium me seruaturum sacratissimis nostris dominis[l] Iustiniano & Theodoræ coniugi eius, occasione traditæ mihi ab eorum pietate administrationis: & omnem[m] laborem ac sudorem cum fauore sine dolo & sine arte[n] quacunq; suscipio in commissa mihi ab eis administratione de eorum imperio atq; republica: & communicator sum sanctissimæ Dei catholicæ[o] & apostolicæ[p] ecclesiæ: & nullo modo vel tempore aduersabor ei: nec alium quemcunq; permitto, quantum possibilitatem habeo.

¶ Iuro quoq; idem iusiurandum[r]: quia nulli penitus neq; dedi neq; dabo[s] occasione dati mihi cinguli[t], neq;

tem. & repete semp ꝑ, ad oĩs hos acculatiuos. Itẽ cõsuetudo sic interptať vt iuramẽtũ faciũ sup quolibet libro valeat vt ff. de le. & senatusco. l.si de interptatiõe.

i¶ Teneo.] No. q tãgere debet: & est verũ nisi
10 ĩ casib⁹: vt ĩ iudice iudicãte, vt. C. de iu. l. rẽ nõ no. Itẽ in epo testificãte: vt.s. de san. epis. §. nulli. col. ix. Itẽ in alienãte rẽ ecclesiasticã, vel dãdo eã ĩ emphyteusim: vt.s. de nõ ali. §. qđ aũt à nobis dictũ. ibi, & vt neq;.

k¶ Germanũ.] Ger-
20 omanus frater, germana soror dicit: quasi ex eodẽ germine natꝰ vel nata. et sic facit se parẽ: qđ est verũ quoad quid cũ vterq; ad statum imperij studeat: vt.s. vt iu. fi. quoq. suffra. §. oportet. sed subijcit seruitiũ per qđ reddit se subijcibilẽ.

30 l¶ Dominis. Hîc no. q̃ genꝰ masculinũ cõcipit fœmini. sic. ff. de le. iij. l.q duos. &. ff. de pac. l. tres fratres. sed nõ ecõtra: vt. ff. de leg. ij. l. si ita scriptum. de quo plenè dic vt. ff. de ver. si. l. j.

m¶ Et omnẽ.] s. iuro me prestaturũ repete.

40 n¶ Arte.] i. deceptione. vnde cato: Sic ars deluditur arte.

o¶ Catholicę.] id est vniuersalis.

p¶. Apostolicæ.] i. Romanę q̃fuit ab apłoPetro fundata: vt.j.ti.pxi.§.fin.

q¶ Permitto.] i. permittam. sic enim est mo
50 odus loquẽdi Theutonicorũ. vnde extunc patet q̃ ex eis Theutonicis erat imperator vsq; ad hoc tempus: qđ tñ dicem⁹. j. vt ꝑpo. no. impera. colla. v. No. tñ hic q̃ potestates terrarũ debent expellere hæreticos de suis locis ꝑ l. istã. &. C.
60 de sum. tri. l. j. in fi. & in cõsti. Frid. ad decorẽ. §. ij. q̃ est. C. de hære. l. gazaros. Accursius.

Potestates terrarũ debent expellere hæreticos.

r¶ Idem iusiurandũ. repete per.

s¶ Dabo.] facit. j. vt iu. fine quoquo suffra. §. sic igit. &. C. ad. l. iul. re. l. sancimus. Accursius.

70 t¶ Cinguli.] i. dignitatis.

a ¶Suffragij.]i.p suffragio præstãdo coram dño imperatore pro dignitate habenda. Accursius.

b ¶Famosissimis]hic in bona parte accipit. aliàs in mala: vt cũm dicit famosus latro: vt ff. de pœ. l. capitalium. §. famosos. &. §. fi.

c ¶Percepi.]quodcũq; .vt. ꝛ. vt iu. fine quoquo suffra. §. hęc aũt omnia.

d ¶Dominorum.]i. imperatorum &vxoris: &concipit hîc masculinũ fœmininũ, vt. ꝛ. dixi.

10 e ¶Annonis.]vt tũ esculentiũ & proculẽtũ possit accipere: vt. ff. de offi. procon. l. solẽt. §. fi. &de offi. præfi. l. plebiscito. Sed illæ possunt dici correctæ qñ habet sufficiẽs salariũ vt dixim⁹. ꝛ. tit. proxi. circa princ.

f ¶Fiscalia.]f. tributa.

20 g ¶Indigẽtes.]i. qui b⁹ ex necessitate ponit necessitas: vt. ꝛ. vt iudic. fine quoquo suf. §. eos.

h ¶Subinclinatus.]i. flexus in aliquo.

i ¶Per gratiam.] sic j. de san. epi. ĩ prin. co. ix. &. C. debo. aut. iu. pos. l. fi. &. j. de alie. & emphy.

30 §. fi quis autem. col. ix.

k ¶Citrà quã,] id est aliter quã deceat. alias vltra q̃: & tũc idẽ sonat.

l ¶Possibilitatẽ.]sed nũquid bene põt: vt. ꝛ. vt iudi. fine quo. suf. §. qđ aũt. circa fin. §. &. j. de mã. princ. §. patrocinia. Quare ergo reddit

40 se suspectũ? Rñ. loqtur hîc de potẽtia tributa á natura. i. à iure: vt. ꝛ. quomõpor. epi. §. igit.

† Contrariũ habẽt ca. j. extra de cõstitu. sed vide ibi gl. vlt. hoc declarãtẽ. vide glo. in. c. j. super verbo, canones. extra de offi. iu. ordina. ad quãcõiter canonistæ de hac materia recurrunt. † aꝛs, agã, vt non sit op⁹ Accursij scholio.

m ¶Visum.]excepto defensore q̃ iurat omnia se acturũ sc̃dm legẽ: vt. j. đ defen. ci. §. iusiuradũ. col. ij. sc̃dm Hu. Vel qđ est veri⁹ idẽ in quolibet

50 vt sc̃dm legẽ iudicare debeat: vt. j. de iud. §. oĩs autẽ. colla. vj. nec ob. qđ hîc dicit: quia & postea subdit sc̃dm. l. oẽm. & facitad l. istã. j. vt iu. nõ expe. sa. iusſ. § j. col. ix. &. C. de iu. l. rẽ nõ nouã. &. j. vt dif. iu. §. sitñ. col. ea. & C. de iud. l. placuit.

60 n ¶Ago.]i. agã. f. omnem iustitiam.

o ¶Assidentem.]sic. j. vt nulli iu. §. quoniam verô. col. ix. Azo.

p ¶Et circa me. f. sunt.

q ¶Delinquãt.]qa turpius est. vt. ꝛ. vt iudic. fine quoquo suffra. §. eos.

r ¶Me sanare.]f. iuro.

70 s ¶Hîc.]f. talionem in hoc seculo ppter cupiditatem.

t ¶Cũ iuda.] scilicet in inferno: vt sicut ille propter cupiditatẽ .xxx. argenteorum fuit damnatus: sic & iste.

v ¶Et lepra Giezi.]Gieziseruus fuit Elizei prophetæ. Naaman leprosus quidam accessit ad pphetã vt liberaret eum á lepra: qđ fecit gratis. in recessu illi⁹ liberati seruus pphetæ contravolũtatem domini cucurrit post eũ vt referret ex. xl. oneribus camelorum quæ habebat domino suo duo mutatoria vestimẽtorum. qđ cũ dñs sciuit leprã liberati cõuertit in seruum Giezi toto tempore vitæ suæ propter cupiditatem. sic erit de hoc iudice. Accur.

80 x ¶Tremore Cain.]vt sicut ille semp tremuit & timuit postquam interfecerat fratrem suum: sic iste.

y ¶Eorum.] scilicet domini imperatoris & suæ vxoris.

¶VT ECCLESIA ROMANA CENTVM ANNO. &c.

Roma quot nominibus appellat.

VE legum originem. verũ est apud Latinos, sed non apud Græcos: imo Roma ab eis habuit: vt. ff. de ori. iur. l. ij. §. j. & institũ. de iure natu. §. & non ineleganter. Accursius.

a ¶Anterior.]Roma multa sortitur noia: vt dñs Alex. hîc notauit. nã dicitur anterior, vt hîc. vet⁹: vt. C. de vete. iur. enu. l. ij. §. pe. splendidissima: vt. C. de vete. iur. enu. l. ij. §. quæ oĩa. Aeterna: vt C. de priui. corpo. vr. li. xj. & de suar. l. j. eo. lib. Regia, vt inſti. de satisda. §. fi Antiqua. Inclyta, Alma: vt. C. de tẽp. in integ. restitu. l. fi. &. C. vbi se. vel cla. l. ij. &. nj. Sacratissima: vt. C. de do. l. in hac. Felicissima: vt. j. de leno. col. iij. in princi. &. j. de tab. &. j. de ecc. re. imo. ali §. fi. col. iiij. Senior: vt. C. de adop. l. arrogatiões. Florentissima, maxima: vt. j. de ex. & intro. §. fi verò magna. col. v. Regia: vt. j. qui. mo. na. effi. Iui. §. fi quis igitur. col. vij. & est hoc nomen anterior respectiuũ. nã est ecda Roma, vt constãtinopolis, quę videt habere eadem priuilegia oĩa quæ vetus habet: vt C. de priui. vr. cõ. l. j li. xj. nisi in quibusdam. nã vetus habet primam sedem eccleſiarum secunda habet secundam: vt. j. de ec. tit. §. j col. ix. Item originem legum habet vetus, & nõ nouav t hîc. Itẽ fontẽ sacerdotij habet vetus & nõ noua: vt hic. Itẽ vetus Roma caput est orbis terrarum, & impator ibi creat, nõ in noua: vt. C. de consuli. & nõ spar. l. nemini. §. qñ. lib. xij. &. C. de vet. iur. enu. l. j. §. pe. Itẽ priuilegiũ qđ habet vetus Roma. in præscript. centũ annorũ, nõ habet noua: vt patet hîc in rub.

b ¶Nemo.]qui talibus intendat.

c ¶Patriã.]f. ipsam Ro.

d ¶Ex hac.]scilicet Roma, id est ecclesia romana.

e ¶Ad Oceanum.]id est occidentem.

f ¶Nostras.]i. in nostra protectiõe positas: sicut oĩa sunt vt. C. đ quadri. pre. l. fi. in prin. Acc.

g ¶Cõsecratã.]sic. ꝛ. vt iu. fine quo. suf. §. ita q;.

h ¶Antiqua.]f. codicis q̃ sunt antiqua respectu istarũ legũ: vt. C. de p̃scr. xxx. anno. ſsicut. &. l. oĩs. &. l. cũ nouissimi. nã iuresſorũ. nõ inuenit de hac p̃scriptioue. xxx. vel. xl. an. sed p̃dicta. l. sicut. primò dicit de ista materia Nec ob. C. de consti. pe. l. ij. quia ibi fit mẽtio debitis p̃scriptiõib⁹: qa notior est q̃ illa sicut in rẽ cũ sit Instiniani. Accur.

† Habetur de Iuda Matthæi xxvij. c. & in actibus apostolorum. c. j. ſ litera. c

† Est tũ casus in quo præscribit cõtra ecclesiãromanã quadraginta annis: vt in c. j. §. si post mortem. extra de præscri. li vj. & cõcor. cũ hoc tex. c. cum nobis. cum gl. sup verbo, legali. extra de præscript. &. c. si diligẽti. in fi. eo. titu.

& in futuro seculo interribili iudicio magni Dei domini & saluatoris nostri Iesu Christi: & habeam partem cum Iuda, t † & lepra Giezi v, & tremore Cain: x insuper et pœnis quę lege eorũ y pietatis cõtinentur, ero subiectus. Scriptũ est exẽplar hui⁹ dominico glorioſsimo p̃ Illyricũ p̃toriorũ præfecto.

TITVLVS IIII.

Vt ecclesia Romana cẽtũ annorũ gaudeat p̃scriptiõe.

¶*Ecclesia Romana cũ ecclesijs sibi subiectis cẽtenaria gaudeat præscriptione in contractibus, causis, rebus, & actionibus omnibus.* Bar.

Impe. Iustinianus a. Ioanni beatiſſ. ac sanctiſſimo archiepo & patriarchæ veteris Romę.

VT legũ originẽ z anterior a Roma sortita est, ita & summi põtificatus apicem apud eã esſe nemo b est qui dubitet. Vnde & nos necessarium duximus patriã c legum, fontẽ sacerdotij, ſpãli nostri numinis lege illustrare: vt ex hac d in vniuersas ecclesias catholicas q̃ vsq; ad Oceanũ e positę sunt saluberrimæ legis vigor extẽdatur: & sit toti⁹ Occidẽtis, necnõ & Oriẽtis vbi possessiones sitæ inueniuntur ad ecclesias nostras f siue nũc pertinẽtes, seu postea eis acquirẽdę, lex propria ad honorẽ Dei cõsecrata g. ¶Cũ em̃ antiqua h iura. xxx. annorum metis temporales exceptiones concludebant, & si hypotheca fuerat, pauló longiora i eis ſpatia condonabãt: nos sacrosanctas ecclesias huiusmodi quidem curriculis temporum nullatenus excludi concedimus, maximè k in his rebus in quibus vel læsionẽ l sustinuerit, vel quicq̃ debeatur: m sed cẽtum tãtũmõ annorũ n lapsu

i ¶Longiora.]f. xl. ann. si cõtra principalẽ debitorẽ intendit. si contra aliũ sine titulo possidentẽ. xxx. annis: vt. C. de p̃scri. xxx. an. l. cũ notissimi. & de anna. excep l. j. Sed & si titulo q̃s extrane⁹ possidet: cũ mobilis est, per triennĩ: immobilis per decẽ velviginti annos p̃scribit: vt. C. si aduer. cre. l. i. & ij. & sic patet q̃ hypothecaria habet quatuor vias. Ac.

k ¶Maxime.]quare dixit maximè, cũ nihil habet aliud nisi, qđ suũ est, & hîc ſpãliter dicit lęsionẽ: vel qđ ei debẽt p̃sonali actiõe: vt hîc dicit, vel quicquam &c. Rñ imo vt si quã rem ĩmobilem alienet ecclesia, non datur vendicatio œconomo: sed hoc vsq; ad. c. annos. & ideo dixit maximè: vt hîc &. ꝛ. de non alie. §. vult em̃ illa.

m ¶Læsionem.]i. proprię rei amissionẽ. l ¶Debeat.]f. actiõe p̃sonali

n ¶Annorũ.]sed hodie videt q̃. xl. an. vt. j. de ec. ti. §. pro tẽporalib⁹ & j. hæc consti. interpre. §. j. col. vj. quæ sunt cõtra. Sol. dicunt quidam q̃ hîc gñaliter loquit in omni ecclesia posita sub Romana ecclesia: & pro ut generaliter dicit: & gñaliter in oĩbus dignoscit corrigi per illas. & in hac sententia est Placen. lo. & Azo. sed Ale. dicit q̃ hæc gñaliter loquitur: & in vna specie aliarũ tm̃ derogat scilicet in rebus ecclesiarũ aliarum quã Romanæ. & Ir. dicit idem: quæ sniã nobis placet. nam & iure canonico comprobatur: vt extra de præscript ca. cum nobis. qđ intelligi eo. titu.

debemus.vt.ĩ.de ec.ti.§.j.colla.ix.&.s̃.quomodo opor.epi.§.fin. Verum per nouissimas decre.Innocẽtij oĩs præscriptio tollit: qđ scilicet ius canonicum iure naturali firmatur: vt ff.de reg.iur.l.iure nature.

a ¶ Temporalem.]aliâs spiritualẽ: nam aliâs non habet locum talis p̃scriptio nisi q̃busdã priuilegij loco sit cõcessum: vt ecclesiæ Nouantulanæ cõcessum est hodie.

b ¶ Plerunq;.]qa qñq; viuit aliqs vltra, vt Noe & Zozimus Abbas: vt s̃.de mon.§.hinc nobis versi.si veró.& facit ad hoc.C. de sacrosan.ecc. l.fi.& .ff.de vsufru.l.an vsufr. &.ĩ.hæc cõsti.ĩter constitu.§.fi.col.vj.

c ¶ Donariũ.]i.donũ.

d ¶ Iniquis.]aliâs iniqs aliâs impijs.

e ¶ Præsidium.] id est auxilium s.prælcriptionis.& not.prescriptionẽ esse odiosam.

Præscriptio est odiosa.

f ¶ Innoxius.] facit s̃. titu.j.§.& æqu⁹.&.s̃. vt iu.sine quo susfra §.eos. &.C.de pœ.l.sancim⁹. &.ĩ.de incest.nu.in prĩ. col.iij.

g ¶ Improba.]iure naturali inspecto: vt.ff. de cõdi.inde.l.nam hoc natura.sed iure ciuili cõ probatur: licet non hoc casu ammodo: vt.ff.de vsucap.l.j.&.ff. pro socio.l.fina.

h ¶ Tẽpus pro puritate.]No.hîc ar.p M.vt præscriptionẽ[a] dñiũ dirorectum queraĩ.nãsi nõ est hic pro veritate, & est spãle: aliâs ergo est sic p eo.C.de p̃scri.xxx. an.l.si qs emptionis. in prin.&.ff.de vsuca.l.eũ qui.Sed nos contra, vt C.de pact.traditionib⁹. & no.insti.de vsuca.§.j.

a Idem tenet Innoc. in .c.cæterum.in gl. parati. extra de iud.

†aliâs in æternum reminiscentes. Huiusmodi aũt legis &c.

i ¶ Venerandæ.] s.ẽt ad honorem.Azo.

k ¶ Petri.]Per hoc dicũt qdã q̃ hęc lex nõ est gñalis: qđ falsum est: vt s̃.dixim⁹ eo.tit. Sed possent ipsi respõderevt qđ dicit hîc statũ.dealijs terris: vt habeat locum si sint specialiter sub ro. eccle.& de suo orto: vt oest Ferraria et marchia & aliæ similes .nam remotarum ecclesiarum quandoq; maior ecclesia procurationem sumit: vt.s̃.vt deter.sit nume.cle.&.ĩ.de ali.& emphi.§ j.colla. ix qua tamẽ ratione nõ moueor.

l ¶ Imperij.]id est legis huius.

m ¶ Reminiscẽtes.]i. epilogantes.

¶ DE REFERENDARIIS SACRI PALATII.

b Referendarij q sint vide ĩ Spe. de supplica. §.j.in me.

†In qbusdã exẽ.legitur: ĩtro apud sacratissima va.re.& â no.ser.& o in omnes eccle.pos. seruiturã.

n ¶ Vmalijs. Sed vbi sunt hęc q̃ in ordinẽ cõpetẽtẽperduximus? Rñ.vt.s̃.vt deter.sit nume.cler. &.s̃.quomodo opor.epi.§.sed neq;.

o ¶ Referendarijs.[b] sunt aũt referẽdarij q̃ suntaduocati ĩ curia principis: dicti ex eo q̃ referunt vices hominum corã principe: vt.s̃.quõ oper.epis.§.non aliter.in fi.§.&.ĩ.statim subijcit.&.ĩ.vt liti.iu.§.pe.col.ix.

p ¶ Vtiliores.]Sed in quo? Rñ.vt cum honestate & curialiter proponãt: vt.ff.de postu.l.j.j.respõ.&.s̃.quomodo opor.epis.§.nõ aliter.in fin.

q ¶ Primũ.]i.à prĩcipio,& breuiter tria notanttpa primò erãt octo tm̃: sed imperator ad quorũdã supplicationẽ duos vel tres cõstituit:& sic dicit ĩtra qdicit esse plures quãpri⁹ cõstituerit. Tertium est q̃ res iam in infinitum ꝓcedebat quãdo vsq; ad.xiij.vel plures erãt.& hæc sequunt.

mero debet terminari: alijs ultra hunc numerũ iam constitutis in suo statu manentibus Bar.

Imp.Iustinian⁹.a.Hermogeni gloriosiss.sacrorum officiorũ magistro excõsule & patricio.

Vmalijs [n] ob⁹ quæ in ordinẽ ꝓduxim⁹ cõpetentem, neq; ea quę de spectabilibus nostris referendarijs [o] sunt foras relinquere existimauimus à nostra prouidẽtia: & tantò magis quanto nobis vtiliores[p] cõstituti sunt. primũ[q] quidem eos nõ in multitudine cõstitutos, nos vt pote multos per eos audiuimus singulorũ facilẽ petitiones dicentes plures esse[r] quã dudum fecimus, sed apparuerunt quidam nostram largitatẽ in immensum vocãtes: & multos[s] quidẽ nobis supplicantes introducẽtes: multis autem petitionibus vsi ita semper adiectiones in immensum[t] incõpetens, causam sic perduxerunt honestam. nil em̃ petentibus factum est finitum, donec[v] in quatuor & decẽ eorũ numerus exiret. ¶ Propterea igitur, vt pote causa forsan à nobis honorata[x], deinde in multitudinẽ effusa, ne propria imminuatur honestate, præuidimus certa eorum numerũ cõprehendere mẽsura: nõ vt quæ sunt, auferamus eis cõcessa (necem̃ hoc imperialis est maiestatis propriũ[y]) sed vt oĩm placentiũ nobis & honestè ministrantiũ, foras aliquos ex his cõstituamus â nostro ministerio, nullo oĩno concedimus modo: sed manere quidem eos sancimus secũdum figurã qua sunt: neminẽ tn̄ oĩno adijci, donec in octo viros perueniat numerus: vt hi ꝑpetué sint octo cõstituti:[z] numero q̃dẽ hoc ꝓ nullũ modũ aut tp̃s aucto, restinãtib⁹ aũt ipsis ꝑpetuè ĩuicem trãscendere[a] circa nos & imperiũ cura & deuotione: nemine licentiã habente neq; petere aliquid deinceps tale, sed scienteq; neq;[b] impetrabit petita: pro eadem aũt petitiõe nõ solũ obligatus erit pœnæ auri librarũ decẽ, sed ẽt propria spoliabitur militia. Volumus em̃ eos ĩ mẽsura quidẽ vsq; ad dictum numerũ cõtineri, iustitia[c] vero† & alijs virtutib⁹ augeri, & ad maiꝰ apparere[d]. Multitudo em̃ numerosa nihil habet honestũ[e] † :qm̃ĩ paucis[f] ex multis quæ scđm virtu

r ¶ Plures esse.] subaudi ẽt.& tn̄ qa nõ erãt ifiniti, audiuim⁹ eos vt ꝓ multos & melius etiã&c.

s ¶ Multos.] subaudi per.Accursius.

t ¶ Immẽsum.]nã omne immẽsum incõpetẽs est[c] vt s̃.vt deter.sit nucle.in prin.

c Concor. tex.in.c.venerabilis. extra de do.& con. & inclemẽ. & dispendiosam. tit.de iudi.

v ¶ Donec.]i.nõ cessauerũt instare donec &c. & facit ad hmõi preces. s̃.vt deter.sit nu.cle.§.j.ĩ fi.&.C. de pe.bo.sub.l.j.

x ¶ Honorata.]puta ĩ duos vel tres.Azo.

y ¶ Propriũ.]q̃nimo vt illæsa beneficia conseruentur: vt.ĩ.cõ. quæ de di.§.illud.& facit ad hoc.C.de aduo.di iudi. l.iubemus.& ĩ.de mensura or.cle.col.iij.&.C. de sa.san.eccle l.nõ plures.et.s̃.vt deter.sit nu. cle.&.C.q̃ mili.nõ pos. l.eis quidem.

z ¶ Constituti.]s.sint.

a ¶ Transcẽdere.] q. d.circa qualitates augmentum recipiant: hoc est bonitatẽ, vt dicit, nõ circa numerũ.Azo.

b ¶ Neq;.]No.interdiciali qđ peti.sic.s̃.de nõ ali.§.qa ꝓ veriſimile. &.C.vtli.pẽ.l.fi.&.C.de pe.bo.sub.l j.&.ij li.x.

c ¶ Iustitia.] quæ est maior inter cæteras virtutes.vt.ĩ.vt omnes obe. iudi.in princ.colla.ix.

d ¶ Apparere.neutraliter.q.d.admaioritatẽ honorisvolum⁹ apparere.

e ¶ Honestum.]vnde dicitur: vbi est multitudo ibi est confusio.

Multitudo cõfusionẽ parit.

f ¶ In paucis]q.d.non lite cõsidere i mulitudine. nã pauci sunt.s.referendarij: etiã inter multos per quos vita saluatur.i.hominum substantię ex quibus viuunt & oipsæ personę: vt.ĩ.quibus mod.natu.effi.legi. §.quisquis.&.C.de aduoca.diuer.iudi.l.aduocati.& hoc secundũ virtutem. nam clamãdo q̃libet esse posset bonus vndè Cato: Sermo datur cunctis: animi sapientia paucis. q̃ verba licet ad oreferẽdarios aptauerim⁹: ad qđlibet factũ bo. num possent aptari. Illud non placet dicere vt hæc litera secundũ animã intelligaĩ: licet etiã, tũc esset verũ. vñ illud

Multi sunt

† Concor. cum hoc tex.ĩ pœ. decre. cũ gl.sup verbo, iustit. † Concor. c.ij.cũ gl. sup verbo multis.in fi. de rescriptis. li.vj.

TITVLVS. V.

De referendariis sacri palatii.

¶ *Numerus referendariorum in octonario nu-*

Multi ſunt vocati: pauci verò electi. nã ſcdm hoc nõ ſic benè referret ad ſupradicta. & facit ad hunc. §. ſ. vt deter. ſit nu. cle. in prin. &. ff. de cõdi. in ſtu. l. fili⁹. & ff. dever. ob. l. cõtinu⁹. §. itẽ q inſulã. & ĩ decre. di. xxiij. c. tales.

a ¶ Promiſimus.]id eſt impoſuimus.

b ¶ Ex patribus.]No. fili⁹ præſumitur bonus ꝓpter patrẽ. quid miri? imo & ratiõe natiõis ꝑſumitur bonus vel malus: vt. ff. de ædili. edi. l. qđ ſi nolit. §. qui mancipia.

10 c ¶ In eos.]ſ. indigẽtes.

d ¶ Auxilium.]ſ. iplorãdũ pro indigẽtibus. Et no. hîc eſſe laudabile pauperes adiuuare: vt. C. qñ imper. inter pupil. & vidu. l. j. &. C. de epi. & cle. l. orphanotrophos.

¶ DE INCESTIS 20 ET NEFARIIS NVPTIIS.

e ¶ Ro inceſtis. Leges.]. vt. C. de inceſt. nu. l. ſi quis inceſti.

Filio qua ſi ſpectare videnť bona paterna.

f ¶ Que.]ſ. leges.

g ¶ Priuãt.]qđ cõtingit ex eo qa cũ oĩa bona 30 patri auferebantur, magis filio auferri videbãtur, cuius quaſi iã erãt: vt inſti. de hære. quali. & diffe. §. ſui. ſ. propter votũ patris: vt. ff. de libe. & poſthu. l. in ſuis. &. ff. vn de liberi. l. ſcripto. in fin.

h ¶ Reatu.]id eſt ſine pœna reatus.

†De hac rubricavi de .xxxv. q. j. &. xxx vj. qõ. ij. &. iij. qua ſi ꝑ totũ.

40 ¶ Puniri.]qđ nõ debet eſſe: vt. C. depœ. l. ſancimus. & vt. ſ. vt in. fine quoquo ſuſſra §. eos. & ſ. iuſiur. §. & æquus. &. j. de manda. princ. §. oportet. in fin.

Nuptiæ ĩ ceſtę & nefariæ differunt.

k ¶ Illicitas.]hoc generale nomen eſt, quocũq; modo ſint nuptiæ cõtra ſolegem: licet non ſint cõtrarię naturę, ſed iuri. nefariæ verò iter aſcẽdẽtes & deſcẽdẽtes, inceſtęaũt inter collaterales & affines: vt inſti. de nup. §. ergo. &. ff. de ri. nu. l. qnẽt &. ff. de adul. l. ſi adulte. j. rñ. licet lex qñq; promiſcuè vtatur. & ſecun- 60 dũm hoc reprobo hic opinionẽ Mar. qui dicit. iſtum habere locum tñ quando erant nefarię vel inceſtæ: ſed hæc lĩtera dicit plus. ſ. quocũq; modo illicitas. Nec ob. rubrica huius tit. quã pro ſe inducit. nã plerũq; gñalior eſt textus q̃ rub. vt. ſ. vt eccle ro. &c. nam de alijs ibi loquit̃. & ecõtra rubri. gñalior eſt tex. vt patet. C. de re li. & ſum. fu. nã licet in rub. dicat de luſu: in tex. tñ nõ dicit. vnde nõ eſt bona ſua argumẽtatio: licet noſter fuerit cõciuis. ſ. florentin⁹. pro nobis aũt hæc eſt liter. ſ. illicitas: vt iſti. de nup. §. ſi aduerſus. &. ff. de adul. l. ſi adulteriũ. §. ſtuprũ. in fi. §. quocũq; igit̃ mõ matrimoniũ illicitũ eſt, qđ 70 eſt. xiiij. modis, vt diximus inſtit. eo. §. ſunt. ſemp locũ habet hic tit.

l ¶ Contraxerit.]de facto ſic. C. ad le. iul. de adul. l. eũ. Accurſius.

m ¶ Imminere.]Sed nũquid ipſo iure vel per ſnĩam? Rñ. ſatis credo ipo iure: qa dicit mox. ſnĩa verò nõ poſſet ita mox dari, ſed tractim & cũ deliberatione fertur: vt. C. de ſen. ex bre. reci. l. ij & ideo ſtatim cùm erit tale matrimoniũ contractũ à ſcientibus, ipo iure dominiũ perdit̃ rerum. & facit ꝓ hoc. j. de ra. mul. quæ propri. ra. nu. §. ſancimus. col. ix. &. C. ad l. iul. ma. l. fi. &. ff. de pu. l. cõmiſſa. &. C. loca. l. fi. &. j. de liti. §. ſiverò, apud. in fi. col. vii j. Sed qđã dicũt ſnĩam neceſſariã, & legitimè rẽ probari debere antequam dñiũ rerũ ꝑdat̃. & eſt pro eis. ff. de iur. fiſ. l. eius q. j. rñ. 80 &. C. de hære. & ma. l. quicũq; §. q ſi fecerit. &. ff. ad ſylla. l. neceſſarios. C. de apo. l. j. &. j. vt liti. iurẽt. §. illo. col. ix. Sed reſponderi põt his. ll. quia nõ eſt in eis tam horrẽdũ delictũ: vt hîc, &. ſ. proxi. &. j. proximè dicitur. Sed ad quid hoc proderit q bona nõ auferantur, niſi lata ſentẽtia? Rñ. quò ad fructus medij tpis: vt. ff. de ijs qui. vt indig. l. eũ qui. Accur.

n ¶ Dotis nomine.]verè autem non eſt dos, cùm nec ſit matrimonium. vt inſtitu. eo. §. ſi aduerſus.

o ¶ Potiri.]id eſt vti.

p ¶ Aerario.]id eſt in camera fiſci. ſed videtur etiã quòd filijs nõ extãtibus nõ ſint dãda filĩco, ſed cõſanguineis ei⁹: vt. j. de mã. prin. §. oportet &. j. vt nul. iudi §. fi. co. ix. cõtra. Sol. quidã dicũt corrigi per illam de mãda. princip. & illam per aliam, vt nulli iudic. Alij dicunt hoc ſpeciale, ſicut in crimine læſæ maieſtatis. dicit illa, vt nulli iudic. Alij dicũt hoc eſſe intelligendum, cùm nec filij ſunt, nec alij cõſanguinei: & ita ſecũdũ illas. vel dic quod eſt verius vt ibi diximus. ſ. vt nulli iudicum.

q ¶ Licuerit.] ex hoc verbo colligo q hæc auth̃. loquit̃ de eo q ſciẽs tale fecit matrimoniũ, ex eo q poſtea dicit de pœna exilij, quæ tĩn dolo delinquenti imponit̃ & ex eo q poſtea dicit 20 omulierẽ quoq; & ſi ſciens[a] &c. Et vt omnia ſint tibi clara, diſtingue: aut ille qui dicitur puniend⁹, ſciuit factũ. ſ. cõſanguineã: & ius. ſ. nõ licere ſibi de iure talẽ habere: aut ignorauit vtrũq; : aut ſciuit ius, ſed ignoranit factũ: aut ecõtra. primo 30 caſu cõſtat eum puniendum: vt hîc. Item ſecundò conſtat quod non: vt hîc. Item in tertio conſtat ſimiliter quod nõ: niſi ſit paruus error: vt C. eod. l. qui contra. & C. de in integrum reſtitutio. minor l. tutela. Sed in quarto dico qua- 40 ſi idem quantũ ad pœnam ex hoc ti. cùm non ſit in dolo etiam qui in iure errat: vt. ff. de pe. hęre. l. ſed & ſi. §. ſcire. & ĩ dãnovitando iuris error nõ nocet: vt. ff. de iur. & fac. igno. l. error. &. l. iuris ignorãtia. quaſi ideo dixi: qa ſi in iure ciuili 50 erravit, vt quia adoptiuã ſororẽ accepit, prorſus excuſet̃. nec ob. C. de interdic. matri. l. j. quia ibi clam accepit: quare præſumitur ſciens: vt. ff. de ri. nupt. l. ſi. Si verò iure gentium: ratione ætatis iuuatur: vel ſi dimiſit eã anteq̃ accuſetur: & tunc 60 oin totũ. Si verò nõ dimiſit, punit̃: licet parum: vt ff. ad leg. iul. de adul. l. ſi adulterium. §. ſtuprũ. &. §. nõnũq̃. &. §. fratres. &. § idẽ pollioni. &. §. inceſtũ autẽ. Et hæc in maſculo: ſed fœminæ ſemp à pœna hui⁹ tituli excuſant̃ quacũq; iuris ignorãtia, vt hîc. Sed in pœna adulterij non excuſant̃ quacunq; iuris ignorantia maſculus vel fœmina: vt. ff. de adul. l. ſi adulterium. §. fratres. in fi.

a Concor. ca. cum ſecũdum leges. in princi. de hære. li. vj. cum ſuis cõcor.

r ¶ Sobolem.]ſ. natã ex hmõi nup. illicitis. nã nec filiⁱ dicit̃: nec alẽdus eſt à patre: & oĩ bñficio excludit̃: vt. j. qui. mo. natu. effi. ſui. § fi. Accur.

s ¶ Generi]i. conſanguineis ſuis. nã aliquẽ eſſe malũ, dedec⁹ eſt parẽ 70 totũ: vt hîc, &. ff. de libe. cau. l. j. §. fi. &. l. ij. &. l. iij. &. ff. de appel. l. nõ tãtũ.

t ¶ Admonent]i. faciunt.

v ¶ Cinguli.]i. dignitatis ſi quã habet. Accurſius.

x ¶ Exilium.]i. relegatio, ĩ inſulã: vt puto: licet alia duo gña ſint exilij: vt. ff. de inter. & re. l. exiliũ. Sed tunc qũo poſſet caſtè viuere, vt ſequit̃? Rñ. qa vxorem primam põt retinere, vel nouam accipere: vt. ff. de bonis dã. l. iiij.

y ¶ Vilis.]. no. magis puniri vilẽ q̃ nobilẽ: vt. ff. de incẽ. rui. nau. l pedius. &. ff. de pœ. l. capitalium. §. verenarij. &. l. ſi quis aliqđ. §. qđ verò. qđ plenè diximⁿ. ſ. vt iudi. ſine quoquo ſuſſra. §. ſic igitur, in fi. Et ſacit 80 etiã ad hoc. ff. de iniu. l. fi. &. C. quę res ven nõ poſ. l. fi. &. C. de pla. l. fi.

Vilis plus quàm nobilis puni tur.

z ¶ Caſtigatio.]aliàs verberatio.

a ¶ Legem.]ſ. licet tale matrimonium prohibentem.

b ¶ Sciens.]ſemper tamen præſumo q ignoret, niſi contra probetur. In viro econtra. ff. de iuris & facti ignorã. l. regula. quod poteſt vir probare ratione ætatis, vel ratione ruſticitatis: vt in prædicta. l. dicitur: & C. de teſta. l. fi. Accurſius.

c ¶ Pœna.]congruente tamen mulieri. Accurſius.

TITVLVS VI.

De inceſtis & nefariis nuptiis.

¶ Maſculi & mulieres illicitas contrahentes nuptias, pœna hic ſtatuta ſunt puniendi: ſubſtãtia eorum liberis extantibus applicanda uel fiſco. h. d. Bar.

Impe. Iuſtinianus. a. Floro glorioſiſſi. comiti vbicunq; poſitarum ſacrarum rerum priuatarum.

¶ Ro inceſtis dudũ nuptijs ſcriptas ab imperatoribus leges [e] non perfectè ſe habere iudicamus: quæ [f] eos quidẽ qui inceſtis copulantur nuptijs, impunitos ſinũt: ex his aũt procedentẽ ſobolem, vtiq; inculpabilẽ exiſtẽtem, priuant [g] rebus patris: vt neceſsitas ſit eos quidem qui peccãt ſine reatu [h] eſſe: eos autem qui innoxij ſunt, tãquam peccãtes puniri [i]. ¶ Sancimus igitur decætero, ſi quis illicitas [k] & cõtrarias naturæ (quas lex inceſtas & nefandas & damnatas vocat) cõtraxerit [l] nuptias: ſi quidem nõ habuerit filios ex prioribus legitimis & inculpabilibus ſibi cõtractis nuptijs, mox ei ſuarum rerũ caſum ĩminere [m]: ſi mul aũt & eis quæ noĩe dotis [n] data ſunt ei, in nullo potiri: [o] ſed oĩa ærario [p] aſſignari: eò quòd dum licuerit [q] nuptias facere legitimas, cõtra leges amauerit, & cõſuderit quidẽ ſobolẽ [r]: nocuerit aũt & generi: [s] egerit verò quæ impia ſunt & ſceleſta, & talia cõcupierit qualia plurima etiã irrationabilia admonẽt [t] animalia. ſitq; ei pœna nõ cõfiſcatio ſolũ, ſed ẽt cĩguli [v] priuatio, & exiliũ [x] & ſi vilis [y] fuerit, ẽt corporis caſtigatio, [z] quatenꝰ diſcat caſtè viuere: & intra naturam ſe continere: nõ autẽ delectari & amare vltra terminum traditum nobis à natura: etiam his legibus repugnare. Muliere quoq; ſi legem [a] ſciens [b] hanc quidem neglexerit, inceſtis autem ſemetipſam tradiderit nuptijs: ſub eadem conſtituenda pœna. [c] ¶ Si verò contigerit ex prioribus nuptijs inculpabilibus filios eſſe ei, aut ne potes forte, aut vlterius: paternã

a ¶ Mox.]id est statim.
b ¶ Supplicio]i.in pœnam patris, quę magna est vt hic, &.ff.de lega.j.l. filiusfamiliâs.§.secundùm vulgarem.
c ¶ Pascentes.]scilicet filij.
d ¶ Eum].scilicet patrem.
e ¶ Alia necessaria.] advestitũ.Et facit ad hoc j.qui.mo.natu.essi.sui.§. pe.&.ff.ad trebel.l.ex fa
10cto.§.si quis rogat⁹.&.l. imperator.in fine.&.C. de alẽ.li.l.j.Sed quomodo pascẽt eum in exilio positũ?Rñ.benè, mittendo sibi necessaria . nam etiã eo capto ab hostib⁹ illuc sunt sibi necessaria mittẽda:vt.j.vtcũ de ap. co.§.sivnum de p̃dictis.
11 f ¶ Trãsactum.]scilicet ante legem istam.
g ¶ Innoxiũ.]i.sine pœna.Et facit ad hoc.s̃.vt iud.sine quoquo suffra. in fi.&.s̃.titu.proxi.
h ¶ Dissolui.]Ante legem istam.
i ¶ Reatu.] id est sine pœna reatus.quid enim
30peccauit antiquitas&c. vt.C.de test.iubemus.§. penul.
k ¶ Post tales.] id est post se.
l ¶ Nuptias.]f.secũdas.
m ¶ Insinuata est.] id est ex quo in notitiam p uenit.Sed nũquid á tempore duorum mensium
40hic bienniũ cõputatur: vt.j.vt factæ no.constu? Respon.non,vt hîc,&.j. eo.§.si autem
n ¶ Figuraliter.]nã nõ debet fingere se dimittere,& pro veritate tenere.
o ¶ Prioribus.]f.nuptijs
50 vel delictis.Accursius.
p ¶ Quarta.]hoc qđ de quarta dicit,credo correctum:vt.j.de mã.prin. §.oportet.&.j.vt nul.iudi.§.fi.col.ix.& sic dicas vbicũq;.s.in hac constitutione fit de ea mẽtio s.residuã totã partẽ,& hoc scđmvtrũq; casum,
60sed solue vt.j.§.j.
q ¶ Ad filios.]ied de q bus filijs hîc loquitur? Rñ.de ijs qui nati sunt ex hoc ĩcesto cõiugio ante tpa tñ hui⁹.l.vel post intra duos annos.vel potest itelligi de legitimis expriori legitimo matrimonio.& hoc vłq; ad illũ versi.etiã &c.& scđm
70vtrũq; casum potes lite rã cõcordare,vt statĩ no.
r ¶ Eis.]scilicet incestuosis secũdũ primũ.vel legitimis scđm alium.
s ¶ Concedimus.] hîc accipe & ipsi legitimi sint qđ. est.j.siqdẽ soli & non cũ alijs subaudi natis ex nuptijs existen
80tib⁹ inculpabilib⁹.&hic accipe vt prętermissum non priuetur &c.& qđ dicit i sequẽti casu,si verò &c.loquit̃qñ nõ sunt soli hmõi filij.& hoc secundũ primã positionẽ casus.secundùm aliã plamox illi accipiat successionẽ, sue quidem potestatis patris supplicio[b] facti: pascẽtes[c] autem eum[d], & alia[e] necessaria præbẽtes. Nam licet legum contemptor & impi⁹ sit: tamen pater est.

¶ *Pœna legis huius in nuptijs futuris obtinet, & non in præteritis ante hanc legem dissolutis, nec etiam in postea dissolutis intra biennium. In nuptijs uerò ultra biennium durãtibus sub eadem æqualitate & pœna per omnia locum habet.h.d.Bar.*

¶ Et hoc quidem sequens tempus habeat post præsentẽ nostrã constitutionem currens: nullo contristando si caste vixerit. licebit eminil peccantes sub hac lege non subdi. Quod verò iam trãsactũ[f] est: nec omnino relinquimus innoxium:[g] nec omnibus modis sub acerbam indignationem submittim⁹: sed si quæ incestæ factæ sunt nuptiæ, si quidẽ cõtigerit eas quolibet modo dissolui[h], sine reatu[i] sint. ¶ Si verò hæc nostra lex inu[e]nerit aliquẽ post[k] tales nuptias[l], licentiam ille habeat ex quo omnibus insinuata[m] est: intra duos annos sic sibi copulatam dimittere coniugem, non reuersuram vlterius ad eum: neq; separatam quidem figuraliter[n]: pro veritate verò cõiũctam. forsan enim sic prioribus[o] satisfaciat: sola quarta[p] eius substantiæ parte ad fiscum deferenda, & ad filios[q] omni alia substantia: quam eis[r] tanquam innoxijs concedimus[s]: vt si quidem soli[t], & non cum alijs, & ipsi legitimi sint: & ex alijs nuptijs inculpabilibus existentibus: non priuetur paterna successione: nisi iuste[v] eos odio habens pater propter aliam quandam legitimam offensionem à sua excludat successione. ¶ Si verò etiam nuptiæ sint aliæ prius factæ, & non offendentes legem, & filij inde oriantur: tres quidem partes hæreditatis vndiq; inculpabilibus & innoxijs relinqui filijs: nisi aliquid offendant aliud quod eos indignos patris secundùm legem successione demẽstret: quartam verò filijs iniuriã[x] quidem passis, innoxijs tamen, relinquere liceat[y]: & ipsis inculpabilibus per omnia alia circa patrem vifis scilicet & percepta ex paterna substantia quarta parte: quam fisco dari præcipimus[z].

nus est hic casus:& differt à sequẽti:qa hîc sunt soli legitimi sine huiusmodi filijs incestuosis:sed in sequenti sunt cũ illis.s.incestuosis.Accur.
t ¶ Soli.]s. incestuosi:& nõ cũ alijs.s.legitimis,secundũ primũ.Vel dic soli.s.legitimi,& non cum alijs.s.incestuosis scđm secundũ casum.& qđ dicit nõ cũ aljis,subaudi sint,vt ipsi p legitimis habeant scđm primum
v⁹ propriè scđm alium.
v ¶ Iuste.]ex causis determinatis.j.vt cũ de appel. co.§.cãs.colla.viij.Accu.
10 x ¶ Iniuriã.]i.dãnũ à nobis qui eos cũ alijs nõ admittimus ęqualiter.
y ¶ Liceat.]s.patri.
z ¶ Præcipimus.]qđ est correctũ vt pxi. dixim⁹.
a ¶ Eis.]i.tam filijs legitimis q̃ incestuosis.
b ¶ Eodẽ.]s.qđ dictũ est ex naturalib⁹.i.incestuo
20 sis existentibus,& legitimis primis.hoc idẽ fit si postea sint legitimi,& prius huiusmodi naturales.Vel secundò põt intelligi hic.§.q̃ dictũ est naturalibus existentib⁹ & legitimis prius: hoc idẽ & qñ pri⁹,& postea essent legitimi:& scđm
30vtrũq; apta literã.Ac.
c ¶ Ex priore.]s.incesta scđm primum casum:vł legitima scđm aliũ.Acc.
d ¶ Prius tẽpus.]i.naturales cũ legitimis:vel legitimos primos cum vltimis scđm aliã expositionem.Accursius.
e ¶ Clementiæ.]i.clemenˉter.Accursius.
40
f ¶ Præcedenti.]prædicta:vt.s̃.eo.§.
g ¶ Lex.]scilicet ista.
h ¶ Paterna.] vt.j qb. mo.na.effi.le.§.fi.col.vj.
i ¶ Prędiximus.]vt.s̃. eo.§.ij.
k ¶ Sancimus.]vt.s̃ eo. §.j.Hæc paritas fallit in
50 quarta quã habet fiscus quam non habet si post hanc legem quis talem contrahit incestum. Et est ratio:quia hîc videtur in alio releuari.i.biennio quod datur ei: quare econtra grauetur in hoc:vt arg.ff.de iure
60iur.l.eum qui.in princ.
l ¶ Dubitatũ.]est subaudi.vel dic dubitatum poni neutraliter.
m ¶ Existimauimus.] subaudi:& ideoexistimauimus &c.
n ¶ Patres.]No.imperatoremvocari patrẽ legis vnde & leges iunt eiiub iectę:vt.j.de consulibus.
70 in fi.&.j.vt ij qui obli. se habe.per hi.§.fina.
o ¶ Legẽ.]f.ex qua oriť dicta dubitatio:vt.C.de natu.lib.l.cùm quis
p ¶ Ex hominibus.]Si mihis oratio est.s̃.de nõ eli.§.j.Accursius.
q ¶ Trãsigente.]i.separãte:scilicet matrimoni
80 um per diuortium.
r ¶ Legitĩ.]i.vt lex cõcedit.j.de nup.§.fi igiť. &.C.de diuor.l.cõsensu.
s ¶ Vxorẽ.]facit ad hoc j.de tri.& semil.§.fi.&.j. vt li.decę.§.si quis aũt.
t ¶ Ea.]f.documenta dotalia.

Damus aũt eis[a] nõ ex testamento solo, sed etiã ab intestato genitorũ secundùm prius à nobis dictũ modũ fieri hæredes: hoc eodem[b] valẽte si etiã postq̃ prius dimiserit cõiugem incestę sibi commissam vel copulatam: alteram duxerit secundum legem vxorem filijs ei & ex priore[c] existẽtibus, & postea ex legitima procreatis. sic enim prius[d] tempus clemẽtiæ[e] vincimus, dote quippe præcedenti[f] mulieri danda. Si autem vxorem nõ dimiserit intra duos annos ex quo lex[g] fuerit publicè insinuata, & ipse cadat sua substantia & mulier dote, & supradicta fiat pœna. tales quoq; filij nihil ex paterna[h] substantia habebũt, neq; ex materna dote. Sed si qui fuerint ex prioribus nuptijs innoxij filij ei procreati: illi res accipiant (post quartã quippe partem quæ ad fiscum defertur) suæ potestatis effecti, & patrem alentes, & aliam ei præbẽtes sufficiẽtẽ sanationẽ, sicut prædiximus, [i] dote etiam hic incestæ coniugis sub fisco facienda. Si verò filij non sint ex prioribus inculpabilibus nuptijs hoc agenti procreati: tunc totius eius substantiæ dominus erit fiscus. hæc enim etiã in postea nubentibus incestę sancimus[k]: sub æqualitate per omnia ponentes eum qui non dimittit intra prædictum à nobis tempus incestam coniugem: cum eo qui post hanc nostram legem incestas & odibiles quasdam nuptias eliget.

¶ *Liberi naturales per matrimoniũ legitimantur in omni casu, & quò ad omnia.Bar.*

¶ Dubitatum[l] itaq; in quibusdam gentibus etiam aliquid de legitimis filijs ex nostra constitutione factis: existimauimus[m] recte se habere nos tãquam legis patres[n] & adijcere ei, & soluere dubitationem. etenim cum tali intellectu ab initio legem[o] posuimus. nam & si legitimorum quisquam sit pater, & obcunte eius vxore ex hominibus[p], aut etiam legitimè transigente[q], habuerit quandam consuetudinẽ ad aliã mulierẽ, quã licebat etiã legitimè[r] ducere vxorẽ, [s] & fuerint ei filij ante dotalia documenta, si tamen ea[t] fecit: aut etiam postea vel etiã soli maneant

Impera tor est pater legis.

talia.q.d.& eam postea accipit in vxorem.
a ¶ Secundis.]i.post matrimonium.Accursius.
b ¶ Secūdos.]i nato s ex concubina.
c ¶ Demōstrauimus.]i si eam acceperit in vxorem.
d ¶ Cōfectione.]quod est necesse quantū ad legitimationem filiorū: nō quò ad matrimoniū vt.ff.de reg.iur.l.nuptias.Sed P.etiam ad matrimonium dicebat hęc
10 duo necessaria: scilicet dotem constitui,& fieri instrumentum.arg. pro eo institu.de hære.quæ ab intest.§.j.& fi.
e ¶ Primi.]id est nati ex concubina quam postea duxit in vxorē tāquam primi:& expone verò p certè.Accursius.
20 f ¶ De secunda.]sic j.de filijs ante do.instr. natis.Accursius.
g ¶ Ei.]patri tales habēti filios.
h ¶ Leges.]vocāt.§.in quarta:vt.C. de inoffi. testa.l.cū quęritur.&.l. parentibus.& instut.de inoffi.test.§.finali.
30 i ¶ Quid enim.]fit hīc mētio de eo qđ est.j. de trien.& semis.§.fina.
k ¶ Quę.]ea subaudi.
l ¶ Decent.]vt querela inoffic.testam.& bono.pos.contra tab.scēdm Al.vt instut.de exhæreda.libe.§.nostra.
m ¶ Foris.]id est extra
40 Cōstantinopolitanam ciuitatem.Accur.
n ¶ Alienigenas.]i. alienas à iure.Accur.

¶ DE LENONIBVS.

Tantiqs.]vt .ff. de in-fa.l.j. §.qui lenocinij.&.l.athletas.§. qui lenocinij.&.ff.de adulter.l.j.§.lenocij. &.§. qui hæc.
p ¶ Legibus.]s.fforū.
q ¶ Dudum.]in.C.
r ¶ Imperantibus.]vt
60 C.de adulter.l.de crimine.§.fina.&.l.ita nobis pudor.
s ¶ Causam.]scilicet odibilem.
t ¶ Leges.]s.quas modo diximus.Accursius.
v ¶ Auximus.]scilicet in græco.
x ¶ Leges.]quas non
70 habemus.
y ¶ His.]scilicet vestimentis,& similibus.
z ¶ Venari.]i.decipere:sicut venatores esca ostensa decipiunt aues.
a ¶ Ciuitatem.]s.constantipolitanam.
b ¶ Miserandū.]i.miserum.
80 c ¶ Cōscriptiones. i.cautionē quæ sequitur.
d ¶ Quasdā.]i. à quibusdam.
e ¶ Nō sinerent.]s.lenones.
f ¶ Decēnum.]q etiā

ante dotalia filij:secūdis[a] aūt non procreatis,aut etiam postquā nati sunt,morietib[9]: existimauerūt quidam non posse secundos[b] esse legitimos:qm præexistāt ex priori cōiuge alij legitimi & proprij filij.qđ nullā rectā & consequētē habet consonantiam.Si em̄ nūc filios nos legitimos & proprios demōstrauimus[c],dotaliū documētorū cōtenti cōfectione[d]:legitimi vero etiam primi[e] constituti sunt in omnibus: legitimus etiā pater moritē & ijs qui ex prima fuerūt, & qui de secūda[f] licet ante dotalia documēta p̄creati sunt, & nullus post eos post documentū dotis natus est,aut etiam natus & mortuus: & licentiā lex ei[g] præstat quo vult testari modo in suā sobolem, vt tamen non offendat in aliquo leges[h] quæ mēsura certa successionis omnes filios vocant. Veniēt igitur etiā ab intestato & ex testamēto(sicut & pater & lex p̄mittit)proprij existētes atq; legitimi alterutrisq; succedent.Quid em̄ aliud decernimus,cū sufficiat legitima & suorū appellatio sub potestate eos ostendere,& dare etiam cōtra testamentum quæ[k] leges prębent,& omnia habere quæcunq; huiusmodi appellationē decent[l].

¶ Tua igitē eminetia quæ placuerant nobis,& per hanc legē declarata sunt,agnoscēs,operi effectui q; tradere festinet,præceptoūtens apud gentiū p̄sides,vt & q foris[m] sunt homines agnoscāt quia sobolis innoxiæ & puræ curā habuerimus,& alienigenas[n] atq; nostris odibiles legibus auersamur copulationes .Datū. vj.idus Octobris Cōstantinop.Belisario viro clarissimo consu.indictione.xiiij.

TITVLVS I.

De lenonibus.

¶ Lenones mulierū hac lege esse prohibētur:pœna contrafacientibus imminente, Barto.

Imperator Iustinianus Augustus Constantinopolitanis.

Collatio. iii.

Tantiquis[o] legibus[p],& dudum[q] imperantibus[r] satis odibile visum est esse lenonum causam[s] & nomen,in tantum,vt etiam plurimæ contra talia delinquentes scriberētur leges[t].Nos autem dudum posita contra eos qui sic impiè agūt supplicia auximus[v]:& si qd relictū est à nostris p̄decessoribus,etiam hoc per alias correximus leges[x]:& nuper interpellatione nobis facta rerū impiarum pro talib[9] negotijs in hac maxima ciuitate cōmissis,causam nō despeximus.Agnouim[9] em̄ quosdam viuere quidē illicite:ex causis aūt crudelibus & odiosis occasionem sibimet nefandorum inuenire lucrorū,& circūire p̄uincias & loca plurima,& iuuenculas miserādas decipere,promittentes calecamenta & vestimenta quędā & mis[y] venari[z] eas,& deducere ad nanc felicissimam ciuitatem[a]:& habere cōstitutas in suis habitatiōib[9]: & cibū eis miserandū[b] dare,& vestes:& deinceps tradere ad luxuriam eas voletibus:& omnē quæstum miserabilē ex corpore earum accedentē ipsos accipere, & celebrare cōscriptiones[c]:quia ipsę vsq; ad tempus qđ eis placuerit,obseruabunt impiam & sceleſtā hanc functionem implentes.Quasdam[d] verò earū etiā fidei iussores expetere,& intātum procedere illicitā actionem,vt in omni penè,& in hac regia ciuitate, & in transmarinis eius locis,& (qđ deterius est)iuxta sacratissima loca & venerabiles domos sint tales habitationes,& causæ sic impiæ & iniquæ sub nostris temporibus p̄sumantur:ita vt etiam quosdam miserantes earum,& abducere à tali operatiōe crebrò volentes,& ad legitimum deducere matrimonium,non sineret[e]. Aliquos autem sic sceleſtos existere:vt puellas nec decimum[f] agentes annum ad periculosam deponerent corruptionem: & quosdam[g] aurum dantes non paruum,vix inde redemisse miseras,& nuptijs copulasse castis.Esse etiam decies[h] mille modos[i],quos nullus præualeret sermonibus comprehendere: cum ad infinitam crudelitatem deductum sit tale malum: ita vt primum quidem in vltimis partibus ciuitatis esset[k]: nunc autem & ipsa[l] & quę circa eam sunt omnia[m] plena talium sint malorum.

¶ Hoc igitur dudum quidem aliquis nobis secretè denunciauit : deinde etiam nuper magnificentissimi prætores à nobis talia inquirere præcepti , hæc eadem ad nos retulerunt:moxq; audiuimus & iudicauimus oportere Deo huiusmodi commendare causam: & velociter liberare tali scelere ciuitatem.

¶ Sancimus igitur omnes quidem,secundum quod possunt,castitatem agere:quæ etiam sola Deo cum fiducia possibilis est hominū animas p̄sentare.† Quia verò plurima sunt humana[n]:cū arte & dolo & necessitate[o] quaslibet taliū ad luxuriā deduci oīb[9] phibeni[9]p

lege iul.de adul.tenentur:vt.ff.de adult.inter liberas.
g ¶ Et quosdam.]scilicet alios bonos homines.
h ¶ Decies.]sic.s.de hære.& fal.§.& hęc omnia quidem.col.j.
10 i ¶ Modos.]s.agnouimus:quod est supra.
k ¶ Esset.]scilicet istud malum.
l ¶ Ipsa.]s.ciuitas.Al.
m ¶ Omnia.]loca.
n ¶ Humana.]id est labilia & prona.
o ¶ Necessitate.]scilicet quando desunt eis
20 necessaria:vel necessitate adulationum . nā vt dicunt pecuniam voluit homo,nedum cor mulieris.
p ¶ Prohibemus.]facit .s.de mon.§.si quis igitur.

† Concor. gl.i proœ. decre.sup verbo, pudicos . in prin.& gl. in.c. cūm cām.super verbo,priuilegio.in prin.extra de proba. tio.

a ¶ Negotio.] vt quia eã camerariã dicit: vt. C. ad le. iul. de adul. l. quæ adulterium.

b ¶ Cõscriptiones.] i. cautiões quas dabãt istę fœminæ ne recederent.

c ¶ Exigere. nec ẽt. iusiurãdũ: vt. j. scenicas &c.

10d ¶ Sperare.] s. lenones.

e ¶ Sustineãt.] q. d. nõ dam⁹ repetitionẽ: quia cũ illæ reddere nõ possent, sustinerent potius se prostitui.

e ¶ Sustineant.] s prostitui per h uiusmodi suasiones. Azo.

20 f ¶ Tale.] id est huiusmodi suasiones.

g ¶ Auferre.] sic. ff. de cõdi. obtur. cau. l. idẽ. §. sed qđ meretrici. Acc.

h ¶ Præconizamus.] id est p̃conia & alta & publica voce p̃cipimus.

i ¶ Inuitã.] maximè. nã idẽ si vult scđm Ala. vt

30 arg. C. de epi. & cleri. l. raptores. in fine. &. C. de rap. virgi. l. j. in fi.

k ¶ Nouissima.] vt occidatur: vt. ff. de pœ. l. vltimũ

l ¶ Eos.] prætores.

m ¶ Emendatores.] i. correctores, puniẽdo eos melius Accur.

40n ¶ Elegimus.] nõ q de hoc habeamus legẽ.

o ¶ Habitationem.] ff. de pe. hæred. l. ancillarum. §. fi. cõtra. Sol. illa corrigitur. vel verius: licet veniat in hęreditatis petitionẽ talis pensio: tamẽ punit qui sic exigit & locat. & facit

50 ad hoc. C. de fal. mo. l. j.

p ¶ Conscriptionẽ.] idest cautionem.

q ¶ Presumpserit.] s. accipere. Accur.

r ¶ Fideiussor.] q̃ p̃mittat se curaturũ q̃ illa patiet se p̃stitui: aliàs si p̃mitteret eã passurã, nec iure cõi valeret: vt istit.

60 de inuti. sti. §. veriavice.

s ¶ Nõ erit.] cũ effectu.

† in vetustis exem. circa ipsam periclitaturũ habit. &c.

t ¶ Cõscriptio.] i. cautio. Azo.

v ¶ Prędiximus.] scilicet modo proxi.

x ¶ Expelletur.] ponẽdo in bannũ si nõ inueniat. nam inuẽtus punitur ad mortem: vt. s.

70 y ¶ Volumus. sic. s. de nõ eli. §. cùm igitur.

z ¶ Oramus.] i. deprecamur vt castè viuant.

a ¶ Oĩbus.] ergo & in Bononia: sed tñ nõ videmus eã ibi seruari, Acc.

b ¶ Vos primi.] loquitur Constantinopolitanis quibus primùm p̃

80 cepit eam seruari.

c ¶ Oblata.] græcum est, latinè Conitantinopolitanis. & hoc etiam aliàs est in litera.

¶ DE DEFENSORIBVS CIVITATVM.

modis, & nulli fiduciã esse pascere meretricẽ, & in domo habere mulieres, aut publicè prostituere ad luxuriã, & pro alio quodã negotio[a] talia mercari: neq; cõscriptiones[b] sup hoc p̃cipere, neq; fideiussores exigere[c], nec tale aliqd agere qđ cogat miseras & inuitas suã castitatẽ cõfundere: neq; sperare[d] qa licebit decætero eis vestiũ dationẽ aut ornamentorum forsan aut alimẽti decipere vt ẽt iuitę sustinerent[e]. Nõ em̃ permittim⁹ quicquã fieri tale[f]: sed etiã nunc oĩa talia breuiter cõpetẽti cura disponim⁹ statuentes etiam reddi eis omnem quã cõtigerit cautionẽ occasione sceleris huius exponi: & neq; p̃mittimus scelestos lenones si quid derũt eis, hoc ab eis auferre[g]: sed ẽt ipsos lenones iubem⁹ extra hãc fieri felicissimã ciuitatẽ, tanq̃ pestiferos, & cõmunes castitatis vastatores factos, & liberas ancillas q; req̃rẽtes & deducẽtes ad hmõi necessitatẽ, & decipiẽtes, & habẽtes educatas ad vniuersam confusionẽ. ¶ Præconizam⁹, b itaq; ca si qs decętero præsumpserit inuitã puellã assumere: & habere ad necessitatẽ nutritã, & fornicatiõis sibi deferentẽ quęstũ: hũc necesse esse à spectabilibus p̃toribus populi huius felicissimę ciuitatis cõprehẽsum, omnium nouissima[k] sustinere supplicia. Si em̃ pecuniariorũ eos[l] furtorũ & latrociniorũ emẽdatores[m] elegim⁹[n]: quomodo nõ multò magis castitatis furtum & latrociniũ eos coercere permittimus? Si qs aũt patiat in sua domo qđã lenonẽ & hmõi præpositũ operationis habere, & hæc denunciata cognoscens nõ ex domo sua expulerit: sciat se & decẽ librarũ auri sustinere pœnã, & citra † ipsam perditurũ habitationem.[o] Si quis autem conscriptionem[p] decętero in talibus p̃sumpserit[q], aut fideiussorẽ acceperit: sciat nullam quidẽ se vtilitatẽ hmõi fideiussionis aut cõscriptiõis habere etem̃ fideiussor[r] qdẽ obligatus nõ[s] erit cõscriptio[t] verò omnino ĩualida manebit, & ipse (sicut p̃dixim⁹[v]) in corpore supplicium sustinebit, & à magna hac lõgissimè ciuitate expelletur[x]. ¶ Mulieres itaq; castè q demviuere volum⁹[y] & oram⁹[z], nõ aũt inuitas ad luxuriosam vitã deducẽ, nec ĩpiè agere cogi. oĩno em̃ lenociniũ & fieri prohibemus, & factũ punim⁹: p̃cipue q̃dẽ ĩ hac felicissima ciuitate. & in eius circuitu nihilominus aũt & in locis

foris positis omnibus[a], & quæ ab initio nostrę sunt reipublicę: & q̃ nũc â dño Deo donata sunt nobis & maximè in illis: eó q̃ Dei donaquę circa nostrã fecit rempublicam volumus cõseruari pura ab omni tali necessitate: & dñi Dei circa nos munera esse & permanere digna. Credim⁹ em̃ in dño Deo et ex hoc nostro circa castitatẽ studio magnũ fieri nostrę reipublicę ĩcrementũ. Deo nobis omnia prospera per talia opera cõferẽte. Quate n⁹ ergo vos primi[b] nostri ciues casta nac nostra fruamini dispositione. p̃pterea hac sacratissima prędicatiõe vtimur, vt sciatis nostrum circa vos studiũ, circa castitatẽ at q; pietatẽ labores nostros, p̃ quos in omnib⁹ bonis custodiri nostrã rempublicam speram⁹.

Scriptũ exẽplar glorioſiſſimo, magiſtro in quo adiectum eſt:

Vt ergo omnibus hæc manifesta fiant in nostra habitãtibus republica tua sublimitas hãc nostram suscipiẽs sacrã legẽ, in omni ditione p̃ceptis p̃prijs eã vniuersis ciuitatibus nr̃is insinuet: & nõ solũ in hac felicissima ciuitate, sed etiã in prouinciarũ custodiatur locis: dño omniũ Deo pro alio quodã modo in odorem suauitatis oblata[c]. Lata Cõstãtinopolitanis ciuibus nostris. Datũ cal. Deceb. Constantinop. Belisario V. C. Con.

TITVLVS II.

De defenſoribus ciuitatũ.

¶ *Defensores ciuitatum debent eligi honesti uiri, fide digni, & ciuitatum nobiliores, & per circulum: præsidito iureiurãdo ab electoribus, antiqua solẽnitate seruata.* Bar.

Impe. Iustinianus. a. Ioanni gloriosissi. præfecto prætoriorũ, iterum excõiule & patricio.

Nisi[d] velociter reuocemus[e] curam defensorum per cõpetens officiũ[f], nec ipsam vlteri⁹ antiquorum nominũ habebimus[g] veritatem. alijs si quidẽ alia data sunt ab antiquitate[h] noĩa significatiua à parte rerũ[i]: hoc autem defensorũ nomen purè demõstrat antiqtatẽ aliquos præposuisse rebus, quatenus ex oĩ eas[k] iniustitia vindicarẽt, liberas[l] quidẽ: & propter hoc paterna[m] voce defensores eos vocamus, quatenus eripiant â malis iniustitiã patiẽtes[n]. Nunc autẽ hoc defensorũ nomẽ valde cõculcatũ est multis[o] nostrę reipublicæ partibus: & ita contemptum[p] vt ĩ iniuria quidẽ potius quàm in qualibet iaceat[q] honestate[r]. si quidem fiũt[s] † viri[t] quidam obscuri[v] †, decreta[x] verò super eis misericordia[y] magis quàm electione[z] conficiuntur. quibus enim non est victus & vita sufficiens, isti defensorum emendicantes ordinationem, ad hanc accedunt

d Velocitas ꝓpter ĩminens periculũ exigitur. Nisi velociter.] sicut aliàs ꝓpterĩminẽs dãnũ exigitur velocitas: ita hîc vt homines liberẽtur â malis cito: vt. ff. de dã. infect. l. j.

e ¶ Reuocem⁹.] nam iocùm fuerit olim ad opprobrium ponem⁹ eos ad honorem.

f ¶ Officium.] scilicet eis assignandum: qđ in iũget. j. eod. §. nulla. vsq; ad. §. fi.

g ¶ Habebimus.] i. nõ seruabimus significationem huius nõis antiqui

20 defensor qđ facere debem⁹: vt instit. de do. §. est & aliud. &. C. de epi. &cle. l. decernimus.

h ¶ Ab antiquitate.] i. ab antiquis sapiẽtibus. Electus ꝑlatus â iuniore suo confirmatur.

i ¶ Rerũ.] vt est hoc nomẽ defensor: vt sequit: & similia vt Petrus, qa firmus vt petra.

30 k ¶ Eas.] res. Accurs.

l ¶ Liberas.] s. res.

m ¶ Paterna.] i. græca: quã linguã secuti sunt nostri prędecessores. sic ff. de nõ alienã. §. alienantur &. j. vt fac. no. cõsti. §. j. in fin. col. ix.

n ¶ Patientes.] s. homines.

40 o ¶ Multis.] subaudi in.

p ¶ Cõtemptum.] scilicet nomen defensoris. i. ipse defensor.

q ¶ Iaceat.] scilicet hoc nomen defensor.

r ¶ Honestate.] vt capitanei. i. ꝓceres & pauperes quasi capti dicãt

s ¶ Fiũt.] s. defensores.

t ¶ Viri.] aliàs viris.

v ¶ Obscuri.] i. viles & infimi & impĩti: vt. j. q. b⁹ mo. na. effi. le. §. quisque. col. vj.

x ¶ Decreta.] i. confirmationes. Nam vt electꝰ prælatus confirmatur â maiori: sic & defensor

60 eligebatur â præside, & confirmabatur á præfecto: vt sequitur.

y ¶ Misericordia.] i. propter paupertatẽ electorum magis cõfirmabatur eorũ electio: vt sequitur: quam propter bonitatẽ. Azo.

z ¶ Electiõe. tũc em̃ fit

† Concor. ca. statuimus. in gl. ij. post prĩ. ibi, & ratio stipendiorum.

dunt

electiõe.i.bonitate,cùm ex bonis eligitur præcipuus: quod hîc nõ erat.

a ¶ Lusu.]non em̃ expresse petebat: sed aſâs applaudebant præſidibus vt defensores crearentur qui iudices dicuntur:vt.j.eo.§.nos autem.

b ¶ Remouent.]scilicet præſides.Accursius.

c ¶ Paruissimum.]accipiũt em̃ occasiõem,vt fecit lupus agno de turbatione aquę.

d ¶ Quasi.]hoc est dicere,loco defensorũ faciũt loci seruatores: quod est
2oprohibitum:vt.s.vt iud. sine quoquo suffr.§.nulli.&.j.vt nulli iudi.j.respo.col.ix. aſs dic loci & defensores, & tunc est plana.

e ¶ Non actorum.]cũ enim eis parua habeaſ dignitas p cõsequẽs nulla eorum scripturis est fi-
2odes habẽda:vt.ff.de edẽdo.l. si quis.§.j.Accursius.

f ¶ Imperauerint.]s. ne fiant monumenta.

g ¶ Venundant.]q. d.per pecuniam aliquid, scribũt & tenẽt vt habeant qđ dẽt præſidi vt nõ remoueat eos:vt.s.vt iu.
3osine quo.suf.§.an certè.

h ¶ Archiuum.]loc⁹ est vbi acta publica reponuntur: vt hîc, &.ff.de pœ.l.moris .§.solet.&.j.e.§.præceptor.&.j.de ijs qui ingre.ad ap.§.pe.co.v.Sed aſs dicitur locus vbi vasa sacra reponũtur vt.j.quibus mo.nat. effi.
4ole.§.istud.in fi.col.vj.

'Archiuũ quid sit.

i ¶ Poni.]i.positum.

k ¶ Ad hęredes.]i.ab hęredib⁹ quęrũt qui indigẽt,vel ab alijs successoribus.Vel dic q̃ hoc ỹ bum quęrũt,regit duos diuersos accusatiuos.

l ¶ Digna.]propter rationem, quam diximus
5os.eod.§.j.

m ¶ Disposuimus.]vt.s.vt iud.sine quoquo suff.§.illud videlicet.

n ¶ Potestates.]id est dignitates.

o ¶ Eorum.]præſidũ.

p ¶ Procul.]nã maioribus habent intendere.s. toti prouincię: & ideo
6onõ possunt vni ciuitatitã tùm prospicere.fic.s. de hęre.& fal.j.respon.

q ¶ De defensoribus.]superior ergo illa constitutio de præſidib⁹ tm̃ dicit:hęc aũt de defensoribus ciuitatũ:sed illa scriptũ exẽplar cõis est:vt patet in fin.

† Facit ad hũc.§. ca. qđ in dubijs.cũ gl. j.in princ. extra de renuncia.

7o¶ Cõgruẽtia.]fic.s. quõ opor.epi.s.j.rn̄.Acc.

r ¶ Sumant.]ex hoc videtur q̃ olim non poterant iudicare:sed quę de voluntaria iurisdictione erant faciebant & scribebantur corã eis acta,vt dicũt quidã.Sed certè & ante.l.istam poterãt iudicare:vt.C.e.l.j.quare dic sumant officium iudicis & honorem & statum iudicis quẽ perdiderant:& q̃ inuito alio possint iudirare vt patet.j.eod.§.nulla.qđ prius nõ poterãt inuito præſide:vt.s.pxi.§.qđ etiã est propriũ iudicis in inuitum dare iudicium:vt.ff.de verb.oblig.l.inter stipulantem.§.j.

t ¶ Precedentium.]s.ante tempora huius legis.

8ov ¶ Quanto.]si ergo vt hîc dicit alius propter meã discretionẽ apparẽt maior:multò magis ego:vt.C.de postu.l.prouidendum.

x ¶ Honestior.]non loquitur de honestate ad animã:sed ad honorem seculi:sic instit.de publi.ind.§.item lex.

y ¶ Interim.]i.antequã ad eius officium perueniamus.quod dicet.j.eo.§.nulla.vsq; ad.§.si prius.dicit de electione eius interim.

z ¶ Declinare.]id est ille qui eligitur non potest recusare vt hodie fit Bononię in officialibus: aliâs punitur in quinq; lib.auri:& nihilominus compellitur:vt.j.eo.§.si qua verò.Azo.

a ¶ Nobiliores.]Not.nobiliores ,debere eligi,sic.j.eod.§. finali. &.s.de referend.§.finali.

Nobilio res ꝑlegi debent.

b ¶ Eis.]scilicet ciuitatibus:vt rependant præmium habitationis: vt.j.e §.penulti.

e ¶ Adimpleãt.]nisi appellarent:vt diximus j.§.penulti.

d ¶ Priuilegiũ.]scilicet vt non compellatur
10esse defensor:quod priuilegium habeat in secreto:vt differat á casu sequenti.

e ¶ Sint collati.]scilicet eodicilli.i priuilegiũ aliquod quod non compellatur essedefensor:qđ habuit cũ consilio procerum:vt.C.de leg.&cõst.
20l.ij.&.s.denõ ali.§.quia verò verisimile.col.j.

f ¶ Circulũ.]fiebat em̃ quidam circulus hominum: & ex his duo quærebant cęteros conferendo bonitatem singulorum vt meliorem eligerent,quod habebat locũ cùm pauci homines erãt
30per ciuitates.hodie autẽ non sic:quia difficile est conuocare sic omnes bonoshomines de ciuitate: sed quidam eliguntur, quorum factum omnes alij tenent:vt insti.de iure natu.§.senatusconsultũ.&.ff.de reg.iu.l.aliud §.j.&.ff.ad municipal.l.
40quod maior.Item ex cõ suetudine etiam ad octo est reducta electio:vt fit Bononię.

† Sic etiã quilibet prælat⁹ ec clesię collegiatę est iudexordinarius in plebe sua: vt extrade offi.ord.c. cùm ab ec clesiarũ.cũ glo.j.in fi.

¶ Hęc implentibus.]subaudi aliquib⁹ puta duobus.Azo.

† Et sic est hîc argu. q̃ iudexdebet iudicare secundùm allegata & p̃bata,& nõ secundùm conscięntiã. de hoc vide in.c.j. ĩ gl.sup̃ verbo , canones. extra de of.ord. vbi dehoc melior gl. iuris canonici.

h ¶ Expletur.]vt quia totum circulum illi duo quę fierunt.

50i¶ Reuertẽtibus.]adinuicem.

k ¶ Iudex.]velut pater enim esse debet: vt.C. eod.l.iiij.&.s.vt iud.sine quoquo suffra.§.cos aũt &.s.iusiu.§.deuotos autem &c.

l ¶ Defensor.]qualis antea erat:vt.j. eo.s.rn̄.
60 m ¶ Decreto.]id est electiõe aliâs electione.

n ¶ Possessorum.]oẽs em̃ q̃ possidebãt in illa ciuitate debebãt interesse electioni & iurare vt dicit:dũmodo & ibi habitent:vt sequit.Et sic est arg. ad electionẽ canoni corũ quam faciunt irre
70quisitis absentibus.

o ¶ Vrbe.]idem credo & si aliâs habitent.

p ¶ Præbens.]scilicet ipse defensor futurus.

q ¶ Legem.]ad hoc solus defensor adstringitur secũdũ quosdã.Alij verò vt eis videtur iurãt:vt.s.iusiu.§.& q̃s⁹ Sed cõtra est:vt ibi dixim⁹.

r ¶ Sicut nunc.]nam & ante hanc.l.confirmabantur à præfecto:vt.s.c. in princip.&.C.eo.l.j.

s ¶ In biennio.]olim vsq; ad quinquennium.vt.C.eod.l.iiij.

t ¶ Remouẽdus.]post biennũ nisi in casu.vt.j.eo.§.fi.in fi.Accur.

8ov ¶ Remouẽdi.]p̃fect⁹ maior est p̃side:præses maior est defensore.cũ ergo defensor creatur à præfecto per cõfirmationẽ non poterit eũ remouere præses:vt arg.ff.de diuer.& tẽp.præ.l.de accessionibus.

x ¶ Datur.]ex cõfirmatione,quod dic vt.j.qui.mo.na.effi,legi.§.liceat. col.vj.fic & aliâs.ff.de verb.sig.l.lege.

y ¶ Administratori.]i.præſidi.

z ¶ Vices agentes.]i.vicarios.Alb.

a ¶ Modis.]Hoc interdictũ nõ obseruãt quidã ptãtes Bononię qui duas

simul & plures recipiũt potestarias vicario posito. Accur.

a ¶Insinuationes.]Romę verò apud magistrum census: vt. C. de test l. consulta.

b ¶Donationum.]vt. C. de dona. l. in hac. & hoc si erat vltra quingentos solidos, non aliâs: vt instit. de dona. §. alię.

c ¶Quicquid aliud.] qđtamẽ pertineat ad voluntariã iurisdictionem aliâs nõ vt in fi. huius. §. 10 sicut sunt manumissiones, emancipationes & adoptiones: vt. ff. de offi. p cons. l. ij. j. respon.

d ¶Iudicum.]i. p̃fidũ.

e ¶Motus.]aĩs nutus.

f ¶Voluerit.]s. aliquis corã defensore. aliâs voluerint. s. defensores.

g ¶Tãgat.]dicoad pecu 20 niariũ q̃stũ, nõ q̃ tãgat eũ potẽtẽ ratione iurisdictionis: vt sunt causæ de mero vel misto imperio: vt in fi. huius. §.

h ¶Potentum.]i. qui habet merũ imperium.

i ¶Administrationibus.]s. maioribꝰ q habẽt merũ imperiũ. Acc. 30k ¶Affuerit.]i. p̃sens fuerit. s. preses. scribitur enim per. d. vel per. ff. nõ per. bf.

l ¶Quispiã.]s. priuatꝰ.

m ¶Voluerit.]hocgñale dictũ statiresstringit.

n ¶Iurisdictiõe.]i. maiori, vt merũ imperium vel mistũ qđ maioribus 40tm̃ cõpetit: vt. ff. de offi. p̃si. illicitas. §. q vniuersas. & de iurisdom. iud. l. magistratibus. &. C. e. l. defensores nihil. & hoc idem statim innuit. & ex ipsa iur. &c. est em̃ quasi expositio. Hoc enim nomẽ iurisdictio[a] quãdoq; ponit (vt hîc) pro mero vel misto imperio: vt ff. de offi. eius cui mã. est iurisdi. l. j. ibi iurisdictionem suam &c. nã nisi sic ibi accipiatur, non errarent qui sic dicunt vt ibi dicit. qnãdoq; proeo qđ iure magistratus competit: vt. ff. de iurisdic. om. iud. l. imperium. &. ff. de 60 officio eius cui mãd. est iur. l. j. §. fi. & secundũm hoc põt delegari. hîc aũt secũdũ primũ modũ accipitur & diffinitur: Iurisdictio est potestas de publico introducta cũ necessitate iuris dicendi & equitatis statuẽdę. & dicitur à iure & ditione 70q. d. de iure potestas. Diuiditur aũt sic. aĩs merũ imperiũ: aĩs mistũ: aliâs stat in suo noie. fic. ff. de adop. l. j. Sed nũquid in integrũ restitutionẽ dare põt? Rñ. iureveteri nõ vt. ff. ad munic. l. ea quæ §. j. Sed hodie contra: cũ enim possit delegari spe 80 cialiter & generaliter: vt. C. vbi & apud quẽ. l. fi. in fi. ergo cõpetit iure magistratus: vt. ff. de officio eius cui mãd. est iurisd. l. j. §. quę verò. alia verò quę sunt de mero vel misto imperio, nõ potest facere: vt hîc dicitur. Sed cõtra seruatur: tum ex cõsuetudine, tũ quia quibusdã ciuitatibꝰ hoc cõcessum est à principibus quandoq;, vt à Friderico Lombardis.

Merum & mistum imperium magnis tãtum magistratibꝰ cõpetit.

a De iurisdictione vide multa p abbatẽ i. c. quod sedes apo. extra de officio ordina.

An defensor ciuitatis possit in integrum restituere.

o ¶Pendent.]puta causa liberali. Al. vt. C. de pedane. iudi. l. ij. Accur.

p ¶Tributariorũ.]i. eorum qui soluerunt tributa. Alb.

q ¶Agentes.]i. eos qui inordinatè agũt.

nisi ipsos defensores, quos iudicum officium cõplere in ciuitatibꝰ volumus: ipsos quoq; in omnibꝰ diligentiã adhibere ciuitatibus in quibꝰ sunt: & agi apud defensores testamẽtorũ insinuatiões[a], & donationũ[b], & quicqd[c] aliud est monumẽtorum propriũ, non valente clarissimo prouincię iudice p̃hibere qnod agendũ est, aut præcipere: quia non velit aliquid agi, aut actũ non edi. nõ em̃ hmõi alicuius ei omnino ptãtem damus: absurdissimũ existimãtes necessarijs rebus cedere hoĩes p̃pter iudicum[d] fortè irrationabiles motus[e] atq; præceptiones, sed etiã agere quæ cunq; voluerit[f] & edere: & licet qđ agitur, tãgat[g] p̃uinciæ præsidẽ aut quẽlibet potentũ[h], neq; hoc p̃hibere. Oportet etem̃ sic agere eos qui in administrationibus[i] sunt, aut in qualibet potestate, nõ vt p̃hibeãt quędã fieri contra se gesta: sed ita inculpabilẽ suũ prębeãt modũ, vt nulli det tẽpus querimoniarũ aduersus eos: & siue affuerit[k] ciuitatibus iudex siue nõ, nequaquã prohibeatur quispiã[l] agere apud defensores quędã monumenta in quibuscũq; voluerit[m] præter illa sola quę iurisdictione[n] egent, & ex ipsa iudicũ authoritate pẽdẽt[o].

¶Defensor publica exigere debet tributa & inordinatè agẽtes uidere, & publicũ remouere tumultũ: & officiales prouinciæ debẽt ei auxilium impartiri, & ex prouinciali curia unum exceptorem & duos officiales habere. Barto.

¶Deinde eos qui publicas exactiones habent, ciuitatũ defensoribus omnibus auxiliari modis, & si opus fuerit, occasione cõtẽptus cõtumacię tributariorũ[p] monumenta cõficere: & hęc fieri velociter iubemus, & interesse, vt inordinatè agẽtes[q] videãt[r], & his ipsis testimoniũ perhibere, vel publicum remouere tumultũ[s], & absolutè iudicum obtinere ordinẽ, & maximè qñ absunt[t]: & officiales prouinciæ quicũq; in ciuitate sunt illa in qua defensor est, obedire illi, & adiuuare: vt absentibꝰ p̃fidibus gẽtiũ, nihil videat deesse ciuitatibꝰ sub illorũ p̃sentia[v]. ¶Ex puinciali[x] aũt officio habere & exceptorẽ[y] eis administrãtẽ, & duos officiales[z], q ea quę ab eis decernuntur, adimpleant.

¶Defensores iudicare debẽt in pecuniarijs causis usq; ad aureos trecẽtos, cõuẽtiõe in uetito examine prohibita, appellatiõe ad p̃sidẽ p̃missa, & in curia circa p̃sonã defensoris ab officialibus uetita, successoribus electione mãdata. Barto.

¶Et iudicare[a] in causis oibꝰ pecuniarijs vsq; ad aureos trecẽtos[b] nõ valẽtibꝰ nostris subiectis trahere[c] sibimet obligatos ad clarissimos prouinciarũ iudices si vsq; ad p̃dictã trecẽtorũ solidorũ quãtitatẽ lis cõsistat. Sed neq; p̃ hoc ipso actores amplius æstimare lite, vt cõterãt reos, & nõ ciuitatis defensori, sed prouinciæ deferãt iudici. Sed si quid tale egerit: & snia[d] manifestet minorẽ esse lite trecẽtorũ aureorũ, & studio auctã vt apud[e] p̃uincialẽ iudicẽ & nõ ciuitatis defensorẽ examinaret: solũ actorẽ oĩ litis[f] subdi dispẽdio, & à defensoribus[g] appellationes ad ipsos fieri iudices[h]. ¶Si verò egerint aliquid iniuriosum circa defensores officiales: tũc prouinciarũ p̃sides vlcisci & castigare officiales possit. Licentiã em̃ dam̃ defensoribus si hoc neglexerint gentiũ præsides, sedis tuę[i] eminẽtię huc nũciare, vt inde detur auxiliũ eis & vindicta cõpetẽs: & reverã defensores eos[k] esse cõtra delinquẽtes, habẽtes iudiciariæ claritatis & honestatis imitationẽ. & si cadere[l] cõtigerit ciuitatis defensorẽ, mox ad alium deferri decretũ[m], qui ex circulo vocatur, cum dudũ dicto[n] iureiurando: & susciperе quidẽ mox curã: decretũ verò nũciari & cõfirmari, à tuo culmine: & nequaq̃ defensoribus vices agẽtes (sicut prædixim̃[o]) dari: nerursus priori cõfusionidem̃ quasi rationabilem[p] occasiõem. p̃cepta[q] verò faciat tua eminẽtia p vnãquãq; p̃uinciã vt in ciuitatibꝰ habitatio q̃dã publica distribuat̃ in qua cõueniẽs est defensores monumẽta[r] recõdere, eligẽdo quẽdã[s] in p̃uincia qui horũ habẽt interim. &. §. iussu.

s ¶Tumultũ.]sic. j. ti. ij. §. deide. t ¶Absunt.]s. p̃sides, vt subijcit.

v ¶Presentia.]i. ex quo defensores sunt prẽsentes.

x ¶Ex prouinciali.]i. ex curia prẽsidis prouincię.

y ¶Exceptorẽ.]i. notariũ† vel scriptorem: sic dictus: quia hominũ dicta excipit. i. recipit. Sed hodie videtur qđ duos debeat habere: vt. j. de iudi. §. nullo. Vel dic q hũc habet à prẽside: aliũ habet de suo.

z ¶Officiales.]qui vi 10cẽ executorũ tenẽt, vt se quitur. Accursius.

a ¶Et iudicare.]subaudi volumꝰ. qđ & ad superioraverba multa subauditur.

b ¶Ad trecẽtos.]sed olim vsq; ad quinquagĩta tm̃: vñ corrigitur. C. e. l. j. hęc aũt summa. ccc. 20põt extendi vsq; ad. cc. & quinquaginta libras cùm. lxxij. aurei faciant libram auri positoquòd libra auri valeat. lx. li. bononiẽ. vt. C. de susc. & ar. l. quotiescũq;. li. x. qđ ergo vltra est, nõ cõpetit iure magistratus. p̃les ergo delegare nõ põt p. l. 30 illã: nisi cõtigat eũ abesse: vt. ff. de of. eiꝰ cui mã. est iur. l. ij. §. j. vel p̃pter multitudinẽ causarũ: vt C. de ped. iu. l. ij.

c ¶Trahere.]ergo nõ põt recusari qđ est mirũ cũ sit ordinariꝰ. b sed ęps põt adiũgi: vt. j. vt diffe. iu. §. fi & ò cõtigerit. col. 40ix. licet. M. cõtradixerit s. q ordinariꝰ possit recusari. arg pro eo. C. de iu. om. iudi. l. nemo.

d ¶Sententia.]scilicet p̃sidis.

e ¶Apud.]quia maior summa petebat cũ est agitata: vt. ff. de iurisd. om. iudic. l. cùm quędã. in fi. 50 f ¶Ois litis.]no. hîc specialissimũ q victorvicto dãnat̃ in expẽsis. sed regulariter est cõtra: vt C. de iu. pperandũ. §. fin aũt. &. j. de iudi. §. oportet. col. vj. Sed nũquid & hîc perdit litẽ: vt. C. depꝰpe. l. j? Rñ. nõ, quia deliqt tm̃ in pꝰ petẽdo 60 nõ autem caute exegit: vt ibi.

Victor vicio in expẽsis qñq; condẽnatur.

Exceptorẽ tñ propriè vocant eum qui qđ alius dictat scribit: qđ si faciat ciuilissimè dicturnotis excipere, authore Budęo.

Libra auri ex. lxxij. aureis fit.

g ¶A defensoribus.]s. iudicatibꝰ de summa eis permissa. s. ccc. sol. vt ꝫ proxi.

h ¶Iudices.]i. p̃sides, & subaudi volumꝰ: nã cũ maior sit eo: vt ꝫ. §. nos igit. &. j. e. §. si verò. etiã 70 appellatio rectè dirigit vt. j. de app. & intra quę temp. §. fi. col. viij.

i ¶Iuę.]ô prefectę.

k ¶Fos.]i. prẽsides.

l ¶Cadere.]vel morte: vel qa finitũ sit biennũ.

m ¶Decretũ.]de suscipiendo hoc munere. Al.

n ¶Dicto.]vt ꝫ. eod. §.

o ¶Prędiximus.]vt ꝫ. eod. §. nulla.

p ¶Rationabilẽ.]aliâs est quamlibet rationabilem, & aĩs quasi rationabilem.

q ¶Præcepta.]publica, vt in palatio cõmunitatis & camera massarię.

r ¶Monumẽta.]i. publicas scripturas.

s ¶Quendam.]qui vulgò massarius vocatur Bononię aliâs carmelingus. sed in iure ędiles vocantur: vt. ff. de ori. iur. l. ij. §. item q đ ait.

Inueniantur.

a ¶ Inueniãtur.] s.mo numenta prędicta.
b ¶ Archiuum.] hoc expone vt.s. eo.§. i.
c ¶ Quia verò etiã.] q.d. nõ solùm præsides maiores: vt.s. vt iud. sine quoquo suffra. §. hęc autem omnia.
10 d ¶ Fient.] quãtũ est à subiectis: sed à principe vel communi ciuitatis potest haberevt subijcit.
e ¶ Maiores.] vt florentia.
f ¶ Minores.] vt pistoriũm.
g ¶ Constitutũ.] vt supra scriptum est exem-
20 plar.
Cõsuetudine fit licitũ aĩãs illicitum.
h ¶ Percipient.] no. cõsuetudo facit licitũ qđ aĩs est illicitũ: vt hîc, & de san. epis. §. pro consuetudinibus. col. ix. arg. cõtra. j. vt nul. iudic. §. j.
i ¶ Mittẽt.] facit ad hoc. C. de defen. ciui. nihil. & l. defensores ciui-
30 tatũ. & ff. de offi. procõ. l. si quid.
k ¶ Vnaquę q3.] aliás vnaquaq3.
l ¶ Iudicc.] vt prędice: & sic no. arg. pro doctoribus antiqs contra nouos. sed cõtra eos est manifestè si benè ĩtelligaĩ. nam nõ sunt maiores in
40 solertia: vt. C. de offici. rect. prouin. l. potioris.
m ¶ Rescindẽtur.] i. decidentur minima maleficia. s. per defensorem.
n ¶ Ipsi.] defensores.
o ¶ Remouentes.] s. decidendo lites istas.
p ¶ Dictũ est.] vt.s. e. §. nos igitur.
50 q ¶ In administrationib9.] s. maioriũ. nã quantô &c. vt.s. e. §. nos igitur.
r ¶ Detineãtur.] ab aliquibus tributarijs.
s ¶ Si qua verò.] digni tatis occasiõe: vt subijcit.
t ¶ Ad operam.] i. administrationem.
60 v ¶ Cogaĩ.] captis pignoribꝰ ad instar tutoris: vt. ff. de mune. & ho. l. si quis. & inst. de satis. tut. §. fina. nisi appellet: vt. C. de ap. l. hi qui. & facit ad hoc. C. de decu. l. nulli.
Emolumentũ esse debet, vbi est onus.
x ¶ Eis.] s. ciuitatibꝰ. nã vbi emolumentũ, &c. vt
70 inst. de legi. pa. tu. §. j. & C. de cad. tol. §. pro scdo.
y ¶ Maximorũ.] no. in cõcionãdo ꝓponi maiores & in oibꝰ vt diximꝰ insti. de bo. pos. §. aliam.
z ¶ Tale.] s. impedimentum.
a ¶ Solicitudine.] i. à legis huius compositione.
80 b ¶ Suorũ.] nã & alia multa mãdabis eis pro nobis.
c ¶ Bonę opinionis.] idem in testibꝰ: vt. j. de testu. §. sancimꝰ aũt. & facit ad hoc. j. de armis. §. hãc igitur. col. vj.

beat custodiã: quatenꝰ incorrupta manẽãt hęc, & velociter inueniãt a à requirẽtibꝰ: & sit apud eos archiuũ b: & qđ hactenꝰ ꝑtermissum est in ciuitatibꝰ, emẽdetur. ¶ Quia verò c ẽt defensores ciuitatũ extra oẽ cõmodũ fiunt d, & pro decretis eorũ si quidẽ ciuitates maiores e sunt, quatuor solũmodo dabunt aurei foro tuę sublimitatis: si verò minores f, tres: sicut iamdudum nostris cõstitutũ g est legibus. si verò quædã salaria habẽt publica, ẽt hęc secundũ cõsuetudinẽ percipient h.

¶ *Defensores leuia crimina audient: & castigationi competenti tradent: & ultra biennium defensoris officium minime durat: nisi tota ciuitas nullo reluctante elegerit eum.* Barto.

¶ Audient quoq; leuiora crimina & castigatiõi cõpetẽti cõtradẽt: & eos qui in maioribꝰ criminibꝰ capiũtur, detrudẽt in carcerẽ, & mittent i ad ꝓuincię præsidẽ. sic enim fruẽt ciuitas vnaquæq; k cura iudiciali: & oĩs gens sub maiori cõstituta iudice l, maiorẽ sentiet prouidentiã: & rescindentꝰ m plurimæ iudicũ curæ, cũ ciuitatũ defensores in semetipsis eas imponũt, & leui gãt præsidũ quas pro oibꝰ hoĩbus habet solicitudines: ipsi n particulariter remouẽtes o ea quę vim patiẽtibꝰ inferũtur, aut dubitationes soluẽtes, & honestos (sicut sæpe dictũ est p) eos q in administrationibꝰ q sunt, demõstrãtes. Si verò ẽt detineãt r ab aliquibꝰ publicę functiones, gentiũ præsides defensoribus imperabũt contra detẽtores exactiões, vt & secũdũ hoc eos adiuuent. ¶ Siqua verò s defensoris ꝑter hæc fiat ordinatio, aut renuerit aliquis defensoris officiũ in semetipsum veniẽs siue dignitatis, siue militiæ, siue priuilegij, siue alterius cuiusꝓiã occasione: istequin quelibrarũ auri subiectꝰ pœnæ, ẽt sic post eius exactionẽ, ad opera t ciuitatis proficientẽ cogaĩ v defensoris implere solicitudinẽ. Cõuenit eñ vnũquẽq; nobiliũ semper functionẽ agere ciuitatũ quasinhabitat, & hãc eis x cõferre habitationis repensationem. ¶ Quę igitur placuerũt nobis, & per hac sacram insinuata sunt legẽ, tua sublimitas in prouincijs quibꝰ præest, facere manifesta per programãta ꝓpria studeat: quatenus cognoscãt oẽs quia & maximorũ y & mediocriũ & paruulorũ nobis cura est: & nihil est tale z qđ à nostra solicitudine a remoueamus. Partẽ verò faciat tua eminẽta suorũ b præceptorũ: vt ex hociam gentiũ præsides ꝓparẽt secđm vnã quãq; ciuitatẽ eos q bõę opinionis c sunt, noiari defensores secđm circulũ (sicut iã dictũ est d) & decreta fieri cõia c cum iureiurãdo in eis habito f, & describere ꝑdictũ circulũ: & ita ꝓ biẽniũ subintrare curã eos qui subsequũtur g †: & si exciderit qspiã ex eis, aliũ introduci, semꝑ quidẽ decreto cũ iureiurãdo faciẽdo: ipsoq; dũ futurus fuerit curã suscipere, definitũ iusiurãdũ subeũte, & electione eius facieda à deo amabili epo, & venerabili clero, & alijs in ciuitate bonę opiniõi studẽtibꝰ. quod etiã nũc mox fieri cõuenit, oĩbus (sicut dictũ est) secđm hanc nostrã gñalẽ ꝓcedẽtibus legẽ. Nũc aũt h defensores existentes: si quidẽ placiti videãtur, ẽt ipsos inscribi circulo, & biẽnio cõplere curã: & si quidẽ iam biẽniũ in ea cura habẽt remoueri defensoris solicitudine: nisi tñ voluerint cõi decreto teneri eos biennio in eodẽ officio. Si verò nõdũ biẽniũ impleuerint: digni verò videañ cõicare circulo: ĩpleãt reliquũ tps, vltra qđ nullus ciuitatẽ defendat: sed vsq; ad hoc solũ stet tps: nisi cũcta ciuitas reluctãte nullo elegerit eũ, & hoc facto alio biẽnio suscipiat solicitudinẽ, & modis i oĩbus deponaĩ, & tunc rursus k fiat, qñ ipse eũ circulus ad hũc adduxerit ordinem: ne frequẽtia l ordinatiõis, & cõtinuatiõe curæ: & per quãdãmachinationẽ illud semper renouẽdo, fiat aliquibus infinita prędicta gubernatio. His omnibꝰ valituris in omne tẽpus: qñ cum toto hoc studio & vigilantia & dñi Dei intuitu adinuenimꝰ, & nostris subiectis cõtulimus. Datũ Ro. idibꝰ Auguſt. aut. consulari. Bel. vicecon.

d ¶ Dictum est.] vt.s. e. §. interim. & not. ꝙ hîc repetit breuiter quasi oĩa supradicta. sic facere debẽt aduocati in fine sui dicti. sic.s. vt ec. rom. ibi, hoc in ęternum reminiscentes.
e ¶ Cõmunia.] ab omnibus nobilibus.
f ¶ Habito.] tam ab eligentibus quã ab electo.
g ¶ Subsequuntur.] i. q. post hãc legẽ eligent.
h ¶ Nũc autẽ.] i. tępore huius factę cõstitutiõis.
i ¶ Modis.] ẽt si oĉs cõ sentirent in cõtrarium.
k ¶ Rursus.] q.d. tũc pter omittitur supradicta electio qñ bõa fide fecit circulũ & non instructè vt iterum eligeretur.
l ¶ Frequentia a.] No. frequẽter fieri qđ fit bis fic. C. de epi. aud. l. nemo in fi. & s. de non ali. §. neq;. & C. de dona. l. si qs.

¶ DE MENSVRA ORDI. &c.

m [illegible] Egem scripsimꝰ: vt.s. vt deter. fit numerꝰ cle.
n ¶ Ciuitatis. aĩs vrbis.
o ¶ Alijs.] s. sibi adiacẽtibꝰ: vt.s. vt deter. fit nume. cle. Idẽ tñ facit & de alijs ecclesijs, licet hîc de illis non dicat: vt.s. qũo opor. epi. §. sedneq;.
p ¶ Suã.] nõ aliâs. Accu.
q ¶ Priore.] i. nõ habẽte aliquid qđ sit contra priorem.
r ¶ Eius.] s. prioris.
s ¶ Adhuc.] sed in quo hęc ꝓdest ad qđ illa nõ ꝓfit? Rñ. in eo qđ hîc dicit qñ deficit numerus in vna, qđ debet sumi ex alia vbi numerꝰ supera bũdat: vt.j. §. j. ibi, si ẋò diminuta. qđ nõ dicit in superiori constitutione.

a De hoc verbo frequenter vide gl. ĩ ver. frequenter. q̃ est gl. ij. in. c. monasteria. extra de vi. & ho. cle. vbi vult qđ frequẽtia causatur ex duabus vicibus.

Ex Aecurfiſcholio legẽdũ videt ſubſequẽtur.

TITVLVS III.

De mensura ordinãdorum clericorum.

¶ *Numerus clericorũ antiquus debet seruari, & nullo casu augeri: & in defunctorũ loco nullus debet substitui donec ad antiquũ numerũ perueniatur, manẽtibus antea ordinatis in eo in quo sunt schemate. Sed si in una ecclesia in qua clericus moritur diminuta est clericorũ multitudo, & in alia ecclesia superabundat, debet eligi & assumi clericus ex ea ecclesia, & ad aliã trãsferri: & non noua ordinatione creari.* Barto.

I dẽ imp. anthemio sacrat. & bea. archiep. Cõst. & vniuersi ei' tract' patr.

IEgẽ nup scripsimꝰ m de mẽsura ordinationũ, & vt nõ cõpeteret effusas eas esse neq; in sctissima maiore ecclesia hui9 felicissimę ciuitatis n, neq; ĩ alijs o: quã ẽt firmam esse & valere secđm oẽm suã p volumꝰ virtutẽ. ¶ Quia verò intẽtio nobis est abbreuiare qdẽ ordinatiões, huic aũt sctissimę maiori ecclesię excellẽtẽ expẽsam ad mediocrẽ quãdã atq; portabilẽ stata ꝙrere quãtitatẽ, quatenꝰ multitudo ei expẽsarũ minuaĩ propter hoc oẽm circũeũtes viã, ad ꝓsentẽ veniꝰ legẽ: nihil qdẽ aliud existẽtẽ à priore q, sed ex eiꝰ r ꝓcedẽtẽ volũtate: adhuc s aũt ampliꝰ sctissimę maiori ecclesię prodesse valentẽ. Sancimꝰ eñ si in qbusdã san

a ¶ Superius.]vt.s.vt deter.sit nu.cle.Accur.
b ¶ Statutus.]s.modus.
c ¶ Restituatur.]facit ad hoc.s.de ref.§.j.&.C.de sac.san.ec.l.nō plures &.s.quomodo opor.epi.§.sed neq;.
d ¶ Si verō.]nūc incipit adijcere superiori cōst.illi.s.vt deter.sit num.cle.
e ¶ Plus est.]ī alia eccl.
f ¶ Defuit.]alibi.Accu.

DE MANDATIS PRINCIPVM.

g ¶ IX libris.quos uon habemus.
h ¶ Tua sublimitas.]loquit Tribonia no quęstori cui mittit & dat hęc constitutio: vt.j.§.j.ibi,illustris.
i ¶ Mādatis prīcipū.] Est aūt mandatū principis [a] cōstitutio q̄dā conti onēs p̄cepta de laudabiliter puīciagubernāda,sed P.dicebat q̄ nō erat cōstitutio:cū tanquā opposita mādato q̄nq; iueniat cōstitutio:vt.ff. de colla. illi.l.iij.j.rñ.&.C.de inc. nu.l.q cōtra legē.sed certè cōstitutio gen⁹ est: mādatū spēs est cōtinēs huoiusmodi p̄cepta tm̄ q̄ dixim⁹.& ita hic ti.accipit aļs dicit mādatū quodlibet prīcipis p̄ceptū p̄ excellētiā & sic accipit.C. e.ti.aļs dicit rogatusquidam & ita accipit.ff.māda.l.j.& per totum.

Mādatū principis quid sit. aMādatum papęq̄ habeatvī sentētiæ vide p Inn. in.c. cū ex literis extra de in integ. resti.

k ¶ In suo]q̄sq; trāsportādo & eliciēdo de antiquis libris.Et sic not.legē laudabilē esse&licitū hoc facere,nec mirum: quia q̄ non insubtiliter factū emēdat &c.laudabilior est eo q̄ pri⁹ inuenit:vt.C.de vet.iu.enu.l.j.§.oīa em̄.&facit ad hoc inst.in proœmi.§.igit.
l ¶ Quia.]q̄m̄ alij scripsoperunt de mādatis principum,igitur.&c.
m ¶ Placuit.]s. nobis.
n ¶ Nostris.s. codicillos p̄stare & mādata dare. accipe quod est.j.
o ¶ Medias.] sūt aūt q̄nq; gña magistratuum vt dicemus.j.vt ab illustribus & qui supra.&c.
op ¶ Correctores.]s.de Italia. sed p̄sides īpuin.
q ¶ Codicillos.]id est literas dignitatis.
r ¶ Subter.]i.infra est scriptū p̄ linguā latinam & grecā.sed tātū latinā habemus: vt.j.eo.§.pxi. vsq; in fi.hui⁹ cōstitutionis, quia nec greca est oneccssaria nobis.Sed tm̄ illa idē dicit:& habēt eā greci vt subijcit statim.
s ¶ Authoritas tua.] ō Triboniane.
t ¶ Transcribi.] s.vt hęc cōstitutio sit de corpore iuris.
v ¶ Laterculo.]loc⁹ vbi legesetcōstōnes reponūt sodictusiacer;quia legessacre sunt:vt.C.de leg.& cōst.l.legessacratissimę.
x ¶ Codicillis.]i.cū dignitate quę per codicillos demonstrantur.
y ¶ Lege,]vt.s.vt iudices sine quoquosuffra.§. fin.

ctissimarū ecclesiarū(quarū ipsa sctissima maior ecclesia gubernationē & expēsas suscepit)cōtigerit aut p̄sbyterū,aut diaconū,aut lectorē aut cātorē mori,nō aliū mox extrīsec⁹ītroduci:sed cōsiderare q̄nta tūc est mēsura ibidē ministrātiū reuerēdissimorū clericorū.Et siq̄dē nōdū clericorū minuta mēsura est sed adhuc abūdāt quātūadid q̄d superi⁹[a] definiuim⁹,& eū q̄ vocāt statut⁹[b],nullā fieri p̄ eo ordiationē donec numer⁹ in remedio ipso restituatur[c].¶Si verò[d] diminuta multitudo est,vt necessitas sit ne de sit statut⁹ numer⁹:aliū p̄ moriēte introduci clericū: cōsiderare beatitudinē tuā siqs est in alijs ecclesijs citra sctissimā maiorē ecclesiā,ex abūdāti eiusdē ordinis cleric⁹: & ex inde restituere aliū,& nō nouā facere ordinationē.Sic em̄dū ex eo q̄pl⁹[e] est,semp̄ hoc q̄d defuit[f],implet:bōa & Deo amabilis impōit cāę mēsura:& sic sctissima maior ecclesia paulatim debitis liberabit. Alioq̄ siq̄d defuerit q̄dē,cōpleat ītroductiōib⁹ extraneis:q̄d verò est pl⁹ nō minuat:plurimū & infinitū trāsiet tp̄s donec oē q̄d pl⁹ est,minuat.¶ Tua igit beatitudo ea quę p̄ptersctissimarū ecclesiarū vtilitatē rectè nobis placuerūt,operi effectuiq; cōtraderefestinet.Etem̄ si quid fiat p̄ter hoc:scire necesse est eū q̄ cōtrā hāc nostrā legē susciperit ordinationē p̄sumpserit,nihil hīc vtilitatis habiturū:neq; reputabit à reuerēdissimis œconomis in hac parte facta sctissimę maiori ecclesię expēsa:sed ipsi ex hoc cognoscēt dānū à semetipsis hūc suę negligētię recipiētes fructū.Datum ibi b⁹ Aug. Constantinop.post cōsulatum Belisarij.V.C.

TITVLVS IIII.

De mandatis principum.

¶ Administratores mūdas debēt seruare manus et fiscalia tributa uigilāter inspicere:et erigere & pacē ciuitatib⁹ dare,& seditiōes ꝓhibere.B.

Imperator Iustinia.a.Tribaniano quęstoriscri nostri palatij exconsuli.

EX libris[g] antiqs q̄ iura Romani nōis cōtinebāt,nō ignorat tua[h] sublimitas quāta de mādatis p̄ncipū[i] legūlatores in suo[k] quisq; volumine conscripserunt.Quia[l] igit̄ nobis reparātib⁹ oēm vetusta

z ¶ Memorātes.]s.in eadē.l.§. sic igit.&.s.iusiurā.q̄d p̄stat̄ur &c.
a ¶ Tibi.]Triboniano.Accursius.
b ¶ Administrationē.]quęstoriā.s.vt.s.dictum est,& dicitur institu.in proœ.§.cumq; hoc deo.Accur.
c ¶ Genitoribus.] q.d. & nostri priores faciebāt.vt.s.eo.j.respōso.
d ¶ Directis.]i.missis.
e ¶ Dabāt.]vt ne qs munus vel talia sumeret nisi esculētū & poculētū
10 vt.ff.de off.c proc.solent. §.fi.&.ff.de offi.p̄fi.l.plebiscito.& hoc ipsum ho die aliter est:vt.s.scriptū exemplar.Accur.
f ¶ Oportet.]hīc incipit liber mādatorum in lingua latina.
g ¶ Et.]pro id est.
h ¶ Suffragio.]i.sine
20 aliquo dato nōie suffragij.vt.s.vt iud.sine quoquo suffa.§.hęc omnia.
i ¶ Mundas.]ab omni munere secundùm Alb.
k ¶ Lucrū.]j.de iu.§.ne aūt cōtra.sed ibi in iudice delegato loquitur.at hīc ī ordinarijs.& facit ad hoc finis illius.§.&.s.
30 vt iu.sine quoquo suf. §.illud.&.s.iusiuran.q̄d p̄ę.§.& primum.
l ¶ Negotiatione.]i.p aliquē modū negotiādi vt.C.de cōtra.iudi.l.j.& ff.de cōt.emp.l.nō licet.
m ¶ Ministratis.]s.annonis vel salarijs.Accur.
n ¶ Seruare .] repete
40 oportet te.& facit ad hoc.s.iusiu. quod p̄st.§. pe.&.s. vt iud. sine quo. suffr.§. eos autem.
o ¶ Festinare.]repete oportet.&est hīc aliud capitulū licet.j.§.fit tibi. hoc innuat.& primū p̄ vno:q̄d est verū:quia & sub vno.§.sunt:& quia
50 vtrunq; pecuniariū cōmodum respicit.
p ¶ Saluare.]s.oportet te.
q ¶ Alia.]ergovidet̄q exactio tributorū est calūniosa,q̄ falsum est:sed certè nō īplicat.sic &aļs crucifix⁹ est christ⁹ & alij duo nequā.q̄d dic vt no.
60 j.vt defun.seu fune.§.j. col.v.
r ¶ Prius dātes.]i.illi q̄ ante legē istā suo tp̄e nō soluebāt tributa:imo in futuro tp̄e remanebāt ad soluēdū:hodie suo tē pore soluent.
s ¶ Deinde.]s.in secundo p̄cepto.
70 t ¶ Alterutris.] id est adinuicem.
v ¶ Pacem.]No.potestates terrarū teneri ad faciēdum pacem fieri,vt dicit.& est ad hoc.ff.de offici.p̄sid . congruit.& C.de ijs q̄ ad ecc.cōfu.l, denūciam⁹.&.ff.d̄ vsuf.

tē iā deperditā ac diminutā, placuit[m] ēt oīb⁹ iudicib⁹ nostris [n] q̄ minores vel medias[o] administratiōes gerūt,siue ītercorrectores[p] siue ītercōsulares,siue interspectabiles ordinēt,nō solū codicillos[q] p̄stare,sed ēt mādata dare q̄bus inspectis oīa gubernare laudabiliter p̄ssint:iō librū mādatorū cōposuim⁹,q̄ subter[r] per vtrāq; linguā annex⁹ est:vt det administratorib⁹ nostris scdm locorū qualitatē in q̄b⁹ Romana vel Greca lingua frequētat̄,scire eorū sanctionē:vt nihil ex his audeāt p̄terire, sed saluberrimas dispositiōes nostras obseruātes,ī p̄petuū nostras p̄uīcias,nostroq; īperio subiectos gubernare festinēt.¶ Illustris igit̄ authoritas[s] tua,ad quā q̄storia p̄tinet cēsura: eadē mādata et ī libris legū trāscribi[t] et in sacro laterculo[v] depōi p̄cipiat:quatēn⁹ exhis v nà cū codicillis[x] susciptēdis administratoresquēadmodū posīt rei pub. subuenire,nō ignorēt.¶ Iā q̄ dē ī gñali nr̄ę pietatis lege[y] oīa declarata sunt in q̄b⁹ cōueniēs est administratiōes accipiētes,eas gubernare,memorātes[z] iusiurādū q̄d sup his p̄stat.Necessariū tn̄ existimauim⁹ ēt nūc percipiēti tibi[a] administrationē[b] designare q̄d à genitoribus[c] reipublicę nostrę adinuētū est: q̄ ad administratiōes directis[d] certa p̄cepta dabāt[e],mādata p̄ncipū ea vocātes scdm q̄ oporteret eos gubernare administrationes.¶ Oportet[f] igit̄ te pure sumētē administrationē,& [g]sine oī suffragio[h] p̄ oīb⁹ alijs mūdas[i] seruare deo nobis q̄; et legi man⁹,et nullū cōtīgere lucrū[k],neq; maiⁿ neq; min⁹,neq; captiosum q̄ddā cōtra subiectos facere negotiatiōe[l] sed cōtētū esse solis à fisco tibi ministratis,[m] & tā p̄ te quā p̄ eos q̄ circa te sunt,purū eis vndiq; seruare[n] ius,& festinare[o] p̄mū q̄dē fiscalia tributa exigi vigilāter,nihil diminuēs circa publicā curā req̄rere,ne fortè fiscus inde minuat̄,& saluare[p] ei vndiq; q̄ p̄pria sunt.Sicut em̄ p̄uatos iniustitiā passos adiuuamus:sic & publicū ille sum manere volum⁹.Collatores nāq; oī alia[q] calūnia liberi cōseruati,facile & in p̄ptu soluēt tributa, et q̄ finita p̄⁹[r] dātes manebāt debētes adhuc fiscalia,ex nūc ipsis fiscalib⁹ exoluētes,liberabūt facile se tributis. Deīde[s] cōueniēs est te p̄uiderevt nulli populi ciuitatū alterutris[t] seditiōes faciāt:sed oēm pacē[v] esse dei ciuitatibus

l.si cui.§.ij.&.j.de pace tenē da.quasi p totū titu.qui est invsib' feudorū.

a ¶ Hinc.]id est ex hac.l.vel vt puto,ex pace.

b ¶ Seruatur.]& equitas inter homines,ad quā equitatē tenetur prēses:vt.s.iusiuran.quod prēsta.§.& primum.&.§.& equus.

c ¶ Passionis.]id est damni imminentis,& nō debet compati iniquis hominibus quī eos puniat.

d ¶ Declinatur.]sc.eqtas:vt.s.iusi.qđ p̄sta.§.& primum.

† Aīs captionis.

10e ¶ Tertiū.]meli' dixisset quartū cū tria iam dixit.sed dic vt diximus.s. §.oportet.

f ¶ Aequitate.]hoc facit p.M.q dicebat scdm equitatē & cōsciētiā iudicādū.& est pro eo.C. de iud.l.placuit.&.ff.fi. regū.l.si irruptiōe in fi.

Indicare an debeat iudex secundū cō sciētiam.

20 &.ff.de fe.l.ij.in fin.Sed Io.cōtra.nā scdm allegata dixit & dicim' iudicā dū:vt.ff.de off.p̄sidis.l.illicitas.§.veritas.ibi,& iō &c.& qđ suis legib' dicitur scdm Mar.est ¶ū qñ vt iudex habet cōsciētiā quia suā cōsciētiā vel eq tatē nō habetvt puatus.

† hoīes.

† Cōcor. c.conquerēte.cū gl. j. post prī. extra de offi. iudi. ordi.&cle. dispendio sam.de iudi. &.c.finem litibus. extra de dolo & contu.

30 sed qñ habetvt priuat', tūc nō debet ius dicere: vt.C.de le.& cō.l.j.&.j. de rap. virg.j.rñ.coll.ix.

g ¶ Breuiores.]quidā dicūt breuiores siue breues qnquaginta aureorū:vt.C.de defen.ciui.l. j. alij duorum aur.vt.ff. de dolo.l.si oleū.§.fi.&

40 ol.se.alij quīq; aureorū: vt.ff.de bo.dā.l.diu'.vel veri' centū aureorū:vt j.de iud.§.ne aūt.&.j.p ximè sequitur.

† Cōcor. c. quanto cum p̄gratiari.extra de censit. ¶ videhoc.

h ¶ Vilium.]sc.p̄sonarū & pauperū hoīm.& qđ dicit maximè abundat, sicut & aīs.ff.de le.iij.l. cū quisdecedēs.§.nuptu

50 ora.in fi.§.& ita diligenter nota duo capitula & qñ cā breuis,& qñ viliū p̄sonarū,licet cā non sit breuis.& sic sufficit alterū.Sed alij ponūt p vno casu:& qđ dicit vilū ex ponūt.s.rerū:vt de fœno vel palea: & tunc maximè non abundat.

60 oi ¶ Exnō scripto.]i. sinē libell.& licetsnīa nō det̄ īscriptis,valet tñ.aīs cōtra:vt.C.de senten.ex bre.l.fi.sunt & alij casus quos dic vt.s.vt iudices sine quoquo suf.§.necessitatē. & facit ad hoc.C. de priui.scho.l.iij.§.fin.

tatibus,dū eqtas ēt hinc[a] nostris subiectis seruatur[b],& neq; lucri neq; passionis[c] †alicuius causa ad aliquam partium declinatur.[d]

¶ *Iudices lites cum oī æqtate audire debēt,& breues lites & uiliū p̄sonarū ex nō scripto cognoscere & iudicare,& prouidere ne occasione iudicialiū expēsarū dānificētur subditi:& ne subditi p̄pter ipsorū negligētiā ad principis accedāt curiā.Bar.*

¶ Sit tibi quoq; tertiū[e] studiū lites cū oī equitate[f] audire,& oēs q̄dē breuiores[g],& quęcūq; maximè viliū[h] sunt ex nō scripto[i] decidere & iudicare & liberare oēs †alterna cōtentiōe†, & nō p̄mittere[k] nihil[l] vltra quā cōtinet̄ sacra[m] nostra cōstitutiōe,occasiōe causaliū[n] expēsarū dānificari[o],si tñ sufficiētes in datiōe cōsistāt,alioqui etiā gratis[p] †lites audire & nō permittere[q] ex negligētia de p̄uincia alicui[9] p̄sidis quēquā ad hāc currere felicissimā ciuitatē,& nobis molestū esse.Scito nāq; quia si qs veniat,& additionē nobis faciat[r] & à nobis interrogat[9] si[s] prius te adijt, deīde te dicat adijsse,& qđiustum est nō ipetrasse,& hocverūiuenia m[9]:inteīdignationē cōuertem[9] t. Si verò cū te nō adierit, venire ad hāc regiā p̄sumpserit ciuitatē, & remittemus eum cum omni correctione,& resp̄sum nō dabimus.[v]

¶ *Administratores p̄uidere debēt ne iudices & officiales de p̄cipis curia ueniētes lædāt subiectos: & eos punire debēt, & præcepta contra ius uel utilitatē publicā nō suscipere: nisi secūda iussio emanauerit, & p̄ ubertate necessariorū & operū ciuitatū diligētiā oēm adhibere, & delīquētes castigare cōpetēti uel decēti pœna: oī priuilegio cessante,& p̄uidere ne officiales subiectos iniurijs afficiāt, & malos expellere.Bart.*

¶ Deinde cōpetēs est te etiā hinc[x] veniētes siue ex magisteriano[y], siue ex quolibet foro,nō p̄mittere lędere nec superexigere[z] subiectos

a Concor. c. cū ab oī. cū glo. sup verbo expēsas.in medi. ibi, imo si pauperes. extra de vi. & ho.cle.

&.j.vt diffe.iud.§.si quis.&.s.quomodo opor.epis.§.illud.

x ¶ Hinc.]id est à nostra curia. y ¶ Magisteriano.]genera erāt magistratuū qui magistri militum vel similium dicebātur.

z ¶ Superexigere.]id est exigere vltra id quod ipse p̄ses exigit.sic s.vt iud.sine quoquo suffra.§.volumus.

noſtros.Sed siqs[a] adierit[b],tale aliqd questus[c]:hoc & exequi,& indemnitatē ei procurari[d],† & neq; permittere alicui proferēti præcepta cuiuscūq;[e] fori, hæc videlicet quæ solenniter dirigūtur[f] formarū[g] & aquæ cā,& portuū,& itinerū sternēdorū,& imaginū & muroru,& domuū[h] destructiōis tāquā in publico factę,& aliorū taliū dā nificare nostros subiectos[i].Non em volumus nec per talem[k] cām vllū eis inferri dānū:Ipse[l] verò omnium horū[m] prouidebis sine dāno omni[n] gestū[o].¶ Siquis autem cui tale aliquid iussum est[p] veniat: omnino non respicias eum nisi sacrā nostrā pragmaticam ostēdat† formā pro hoc scriptā:tunc suscipiens[q] quidem talem formā:nō autē aliquid agēs ex ea antequam ad nos nunciās[r],secūdam præceptionē nostrā suscipias.Sed etiam pro vbertate[s] necessariorū & operū[t] ciuitatū diligentiā habebis procurās ex ciuilibus[v] pecunijs partes[x] quæ[y] valdenecessarię sunt operū facere[z],& pontiū similiter & viarum & portuum in quibus omnino sunt locis prouincię cui præsides[a]:portuūq; & murorum curā habebis: & quicquid oīno est publico & ciuitatibus vtile,& cogitabis & facies & nūciabis.Habebis autē obediētes tibi & qui in prouincia sunt milites,in quibus eorum opus habueris administerium iustū.Quia si delinquētes inueneris[b],sub omni castigatione decentiinsuper ex emolumētis[c] eorum satisfieri lęsis[d] procurabis.Nō permittas priuilegijs aliquib' vti nocētes[e]:sed illud solūeis in auxiliū obseruabis, vt vndique pueri horum quæ eis inferuntur,innoxij vi

a ¶ Sed siquis.]sc.nostrorum subiectorum.

b ¶ Adierit.]i.te.

c ¶ Quest'.]i.cōquest' 10 dāmnū illatū ab aliquo à curia veniēte.

† Procurare.

d ¶ Procurari.]sc.per te oportet.Accur.

e ¶ Cuiuscūq;.]i.à quocūq; q̄ sit in aliquo foro nostrę curię transmissa.

f ¶ Diriguntur]i.dirigi cōsueuerūt & debent.

g ¶ Formarū.]sc.cā.for 20 mabat enim locus perquē aqua vt subijcit vel aliquid vtile reipublicę ducebat vel fiebat.sic & j.de eccle.ti.§.ad hoc sancimus.&.C.de sa.san.ec. l.ad instructiones.

h ¶ Domuum.]cōferri fortè volebat vt destrueret domus in publi 30 co facta,in qua destruenda expēsę sunt necessarię vt.ff.qđvi aut'clā.l.cōpetit.§.fi.& de ope.no.nū. l.fin.

† Facit ad hoc.c. porro. cū gl. iij. extra de priuil.

i ¶ Nostros subiectos.]accipe principiū & oportet te subaudi: nec permittere alicui dānificare &c.

40 k ¶ Nec p talē.]abūdat hīc negatio.sic.s.eo. §.si tibi.Vel dic nec p aliā nec p istā vt sic ad diuersa referātur.sic.s. de her.& fal.§.inordinatū.

l ¶ Ipse.]subaudi tu.

m ¶ Horum.]scilicet pōrūum & cęterorum.

n ¶ Omni.]quātum ad 50 cōllatores.Accur.

o ¶ Gestum.]i.gerēdū.

p ¶ Iussum est.]vt ipse dicit quia missus sit ad reficienda vel facienda supradicta.

q ¶ Suscipies.]sc.tu.Sed cōtra.s.de nō alie.§. quia vō verisimile.So.vt ibi sedilla cā ē fauorabilior.

60 or ¶ Nunciās.]illā primā formā:vt.C.de pag. l.sicut sacrificia.&.l.iij. Et hoc est cōtra miseros p̄latos qtimēt intātū literas dñi papę vt nō audeāt reclamare:qđ facere nō debēt:vt hīc dicit &.j.vt nulli iud.§.& hæc verò iubemus.coll.ix.&.C.si contra ius vel vtili.pub.l.& si nō cognitio.

70 nec per hoc deseruiunt legi,imo seruiunt & p̄pter hoc papę vel principi:vt.C.de appel.l.fin.in fi.

Scholares in delictis priuilegio non vtuntur. Delicta puniri rei pub. interest.

k ¶ Et nō p̄mittere.]cautè accidit ad aliud capitulum.

70 l ¶ Nihil.]aīs nō est in litera nihil:& tūc plana.si aūt habeas:dic q ne gātiō quę includitur,sit superflua:& positiuū qđ inest,remanet.nā tantùm valet nihil quantū nō aliquid.sic aliās abundat,vt.s.de hęredib.& fal.§.inordinatum.

m ¶ Sacra.]quā nō habem': sed plerūq; fit eius memoria:vt.s.vt iu.sine quoquo suf.§.volumus.&.j.vt lit.iur.§.& hoc.colla.ix.&.j.vt dif.iud. §.fi.& fortè erat eius sententia talis vt duos aureos in princ.& duos in fine acciperet iudex pro causa:vt.j.de iud.§.ne autē.

n ¶ Causaliū.]qa p causa fiunt:hoc est ipsę sportulę q̄ iudicib' p̄stabāt.

o ¶ Dānificari.]scilicet litigantes.

80 p ¶ Gratis[a].]nā ratione personarū vel rerū quędā fiūt gratis quæ aīs nō fierent:& facit ad hoc.j.vt cleri.apud propri.epis.§.j.col.vj.&.C.de epis.& cleri.l.nulli.& de epi.aud.l.de creationib'.&.C.de nup.l.si furiosi.in fi.&.j.de iu.§.ne aūt.Ac. q ¶ Et nō permittere.]sc.oportet.

r ¶ Faciat.]pter aliquā causam quā cum alio habet. s ¶ Sī.]id est an.

t ¶ Cōuertemus.]id est seuerius vindicabimus.sic inst.de ijs qui sunt sui vel alie.iur.§.fin.Alb.

v ¶ Non dabimus]facit ad hoc.ff.de app.l.imperator.&.j.de cap.§.fi.

80 c ¶ Emolumentis.]id est bōis & eis deficiētibus ex salarijs: vt.C.de executione rei iudicatę.l.stipendia.

d ¶ Lęsis.]prouincialibus.

e ¶ Vti nocētes.]& sic nō vtētur scholares priuilegijs in delictis:licet Friderichus impator gñaliter eis concessit:magistri tñ & scholares illis priuilegijs quantū ad delicta renunciauerūt:cū per magistrum vel episcopum non poterāt plenè puniri delicta,quod publicè interest:vt.ff.de fideiuss.l.si à reo.§.fin.&.ff.ad.l.aqui.l.ita vulneratus.& sic redimus ad

hoc ius,& facit ad hoc vt §.vt iud.sine quoquo suffra.§.qđ aũt.&.C.vbi de crimi.agi opor.l.j.&.ij.&.j.vt omnes obe.iud.§.ij.col.v.Accur.

a ¶ Videãtur.]i.sola impunitas eis pdest.fic.§.de defen.ci.§.nulla.in fi.

b ¶ Inuasiones.]i.rerũ immobiliũ,& apprehensiones mobilium puniet per cõsti.siquis in tantam.vel per interdictum vnde vi.& p actũ.vi bo.rap.qñ sunt mobilia: vt inst.vi bo.rap.§.pe.& C.vnde vi.l.siquis in tã tã.&.ff.de vi & vi arma.

10 l.j.j.responso.

c ¶ Puniens.]cũ ẽt merũ habeat imperiũ.vt.ff. de of.pręsid.l.illicitas.§. qui vniuersas.

d ¶ Nostras leges.].vt homicidã scđm legẽ cor. đ sic.vt.ff.ad.l. cor.de si. l.iij.§.pe.adulterum p.l. iul.de adul.cui° pœna ẽ

20 vt.C.ad le.iu.đ adul.l. quãuis.in fi.raptores.vò vt.C.de rap.vir.l.j.Acc.

e ¶ Supplicíũ.]sic collige vt aliorũ supplicíũ alios saluos faciat:vt.C. ad le.iu.rep.l.j.Sic impunitas aliquorum multos alios tradit morti & exitio.vnde dicit decretum

30 omultos tradit exitio qui liberat multorũ exitia cogitantẽ.s.occasionaliter. vt.xxiij.q.iiij.est iniusta. Et est ibi arg.q hoc ipso q quis parcit malo intelligitẽ nocere bono:vt.xxiij.q.iiij.si is qui ꝑlatus.

f ¶ Pręcipue.]la.ad hoc j.de quęstore.§.maximè

40 &.j.de iudi.§.is qui.

g ¶ Talẽ.]facit.ff.de of. pręsi.l.obseruandũ.&.§. vt iud.sine quoquo suf. §.eos.&.ff.deof.pc.l.nec qequã.§.circaaduocatos. Accur.

h ¶ Sed neq;.]Pone casum sic.Quidam timẽs vexationẽ alicui°,cõfu-

50 git ad ecclesiã petitã ꝑsi de vt ꝑmittat ei securitatẽ in rebus & ꝑsona.nũqđ hoc debet fieri? Rñ. nõ prõptè.i.passim vel sine delectu cõcedẽdũ.nã in qbusdã nõ datur:vt j. px.§.& sup hoc sit dãda vel nõ,fit quędã examinatio 'mediocris.i.semi-

60 oplena vel summatim.& si appareat danda,vltra xxx.dies nõ datur,vel si data fuerit nõ ꝓtẽditur vltra & medio tpe deducatur in ius.s.& cõuenit & cõdemnat.& ita hæc sunt vera si renũciet securitati:alʒ nõ.sed restituitur sacris locis vel termi-

70 nis:&cũ debita loci reuerentia exigitur.loquitur aũt de securitatis ꝑmissione quę dicitur iusiurãdũ,& cõsistit verbis tm̃:nõ q corporaliter tangãtur euãgelia:vt & alʒ C.si mi.se ma.dixe.l.si alterius. & fortè de ea loquitur.C.de ijs qui ad ec.cõf.l.fi.& q sit fic casus ponẽdus & litera exponẽda,probatur ex hoc & sequenti.§.in nouella.eo.titu.Accur.

Pœna vnius multorum est terror.

Casum ponit.

† Concor. sapit.& si Christus. de iureiu. extra.

i ¶ Verba.]Mirabiliter glossat'& concordat canon,sit sermo tuus, est est:non non:quod amplius est, à malo est.i.à malitia hominum inuentũ vt.ij.q.v.si quis presbyter.Accur.

k ¶ Amplius.]id est amplum siue magnum.

l ¶ Contentiones.]nam cũ interim non possit cõdemnari,patet q retardatur factum agentis contra eum:quod diu esse non debet.Accur.

m ¶ Verbo]i.habita causę cognitione:vt.§.dixi securitatẽ ei dederis.

n ¶ Aduersus eũ.]cõueniendo eum ciuiliter,alʒ enim si criminaliter non valet datum verbum:vt,j.proxi.§.

o ¶ Deduces.]s.in publico.

p ¶ Verbum.]hoc semper ponitur pro securitate.

q ¶ Si hoc non.]i.fecerit,id est hoc verbo dato absolutè non renuncia

nerit:& nõ egerit quę iudicata sunt aliâs.Accur.

r ¶ Temperatè.]faciendo missionẽ in possessionẽ pro mensura declarati debiti.& hoc ante litis contest.t.vt.j de exhib.& intro.reis.§.si verò cõl.v.C. de ijs q ad ecc.cõfu.l.fi.§.iij.Si verò iam lite conte.aufugit inia diffinitiua dari poterit,siue in tpe qũ erat sub dato verbo,vt hîc sunt si

s ue vbicunq; sit:vt.C.de iudicijs .l.properãdum. §.cùm autem.& missio tunc fiet in possessionẽ

10 rerũ prìò mobilium posteaimmobilium: & tertiò nominum:vt.ff.de re iudica.l.â diuo pio.Acc.

s ¶ Neq; custodies.] i.neq; dabis:& si dederis,non seruies.neque poterit,contra te legem vel iustitiam inuocare, quã

20 contempsit:vt.ff.de minor.l.auxilium.in fi.& qđ his specialibus casibus dicitur idem dicas si pro quocunq; maleficio fugerit vt subijcit,& §.de mona.§.si verò.

t ¶ Hoc patiẽtibus.] repete parcere conuenit.

v ¶ Lęsum.]nã vbi est vnum de contrarijs,per

30 cõsequens tollitur reliquũ.sic inst.de tu.j.rñ.& ff.de iust.l.sed & si pupillus.§.fin.

Contrariũ ꝑ aliđ tollitur.

x ¶ Cogẽtur.]s.illi qui lęsionẽ exactoribus inferunt:siue de ipsis clericis,siue de alijs.& facit ad hoc.C.de epis.audiẽ. l.addictos.&.j. vt liceat

40 ma.& auię.§.pe.col.ix. &.j.de coll.§.nulli.Et vt hęc materia plenius intelligatur, distingue in fugiente an sit liber vel seruus:& quodlibet sub distingue in tria.nam seruus vel quia dominus nimiũ seuerus est in eum, fugit:& tunc cõpellitur

50 eum bonis cõditionib° vendere:vt inst.de ijs q sunt sui vel alie.iur.§.fi. vel propter maleficium: & tunc domino restituitur:nec est ei danda securitas,nisi modicum erit maleficium,& tũc tantũ danda erit securitas:& domino restituit: vt.C.

60 de ijs qui ad eccl.conf. l.si seruus.&.l.fi.§.fi.&.j. de sanc.epis.§.siquis aũt col.ix.aut ob bonã conscientiã:vt quia monach° fieri vult:hoc casu dño restituit antę triennium venięti data ab eo securitate q suũ seruum ob

70 hoc, non puniet:vt.§.de mona.§.si verò intra.& j.de sanc.epis.§.si quis aũt ad monasticã. In libero aũt dic q aut propter maleficiũ:& tũc serua qđ in.§.neq; aũt.dicitur.aut propter functionẽ vitãdã:& tũc serua hũc.§.publicorũ &c.aut ob aliã causam:puta ciuilẽ:& tũc serua.§.§.sed neq;.& hoc in catholico.In hęretico aũt vel iudęo termini nõ custodiũtur,nisi ad fidem redeat:vt.C.de ijs qui ad ec.cõf.l.j.

y ¶ Coges aũt.]ò prędes.

z ¶ Publicos exactores.]qui de publico mittuntur vt publica exigãt tributa vnâ cum prędide vel defensore:vt.§.de defen.ciuita.§.deinde.

Susceptũ quid sit.

a ¶ Susceptis.]dicitur autem susceptũ scriptura in qua scribuntur ea

80 quę suscipiũt exactores tributorũ vel œconomi ecclesiarũ noie pẽsionũ pro locationibus factis ab illis prędatis: quę pensiones appellantur debita fiscalia,& ipsis soluẽtibus datur:vt.j de eccle.re.imo.alie.§.final. Nam cùm isti publici exactores soluebant fisco,recipiebant chartam confessionis soluti:& in hac scribebantur hęc omnia:vt.C.de fide instrum.l.plures.&.j.vt ij qui ob.perhi.res mino.§.j.colla.vj.

b ¶ In quibus.]id est pro quibus ea tributa dederunt subiecti.

c ¶ Ea dederunt.]scilicet quę dederunt.

† Significat Zygocephala iumẽtorum capita iugo illigata. hîc autẽ ponuntur pro eo qđ iuncti boues vno die exarare possunt: vt iugorũ appellatio apud Varronem & alios. †Iugaliũ. †Incustoditum.

a ¶Zygocephalorũ.]zygos iugum, cephas caput: inde dicitur zygocephalum animal portans, iugum, vt bos vel bubalus, vt puto.

b ¶Aut iugorũ.]nam & pro animali & pro ipso iugo aliquid soluebatur Romanis olim & pro corrigijs iugorũ, vt sequitur, quas iugalias appellant: cum quibus caput bouis ligatur. vel dic iugorum, scilicet de mulis: vt. ff. de ędi. edi. l. ędiles. §. ij. &. §. si fortè. Accur.

c ¶Quolibet.]repete ea quę quolibet. &c.

d ¶Quęlibet.]alia similia vt. j. de colla. in prin. colla. ix.

e ¶Prędijs.]i. possessionibus prędiorum vel p quibus hęc & quęlibet alia similia exigant.

f ¶Quantitatẽ.]repete facere in suis de susceptis manifesta.

g ¶Interminaberis.]i. interdicendo minaberis.

Manº appellatione mẽbra cętera veniunt.

h ¶Manus amputationẽ.]hoc imponitur publico executori qui nõ scribit supradicta. q̃ pœna est hodie gñaliscunq; debet incidi aliqđ membrum per. l. vt. j. vt nulli iudi. §. penul.

i ¶Declinationem.]quia aliquis dicit se non debere soluere, vel aliq &c.

k ¶Dicentes.]ipsi exactores.

l ¶Percipiat.]no. fiscũ seruari in quasi possessio ne accipiẽdi sine prędiudicio tamen exactorũ & collatorum: & facit ad hoc. ff. de publi. l. si publicanus. §. in omnibus.

Cẽsuales qui dicantur.

m ¶Cẽsualibus.]i. exactoribus. sic dicti: quia cẽsuales faciunt scripturas vt diximus. s. in princip. huius. §.

n ¶Nũcupatas.]i. p dicta relata quod illi nolunt soluere: & quare.

o ¶Datis.]s. interim.

p ¶Inferendis.]s. fisco ab exactoribus.

q ¶Hoc valere.]hoc est verũ quãdo est quęstio de ijs quæ soluũtur ad mẽsurã & in alijs exceptis dubitatiõib⁹ sup tributis metallorũ exigẽdis: quia tũc ad comitẽ sacrarũ largitionũ recurrit: vt. j. de col. §. eos aũt.

r ¶Necessitatem.]nã appellari nõ põt ab eius sententia: vt. ff. de offi. pt. l. j. §. his cunabulis.

s ¶Ordinatum.]vt. s. in princ. huius. §.

t ¶Curialibus.]qui p stabant aliquid nomine pẽsionũ quas habebant.

v ¶Censualibus.]qui cẽsum i auro vel argẽto vel similib⁹ pẽdebãt vt C. si propter publi. pẽsita. l. final.

x ¶Alias psonas.]quã doẽptores: vt quia donant vl alio titul. trãsferũt: vt C. sine cen. vel re. l. fina.

y ¶Prędia.]sine onere.

z ¶Dãno.]fisco inferẽdo: nã à possidẽte semper tributa psoluẽt: licet illi aliter pacti fuerit: vt hîc

Zygocephalorum †[a], aut iugorũ [b] aut iugaliarũ ‡aut quolibet [c] modo per regiones nuncupantur: & pro quibus hęc & quęlibet [d] prædijs [e] exigũtur: & datorum quãtitatẽ [f], siue in speciebus siue in auro. Et interminaberis [g] eis & magnũ damnũ & manus amputationem, [h] si hoc qđ pręcipitur quidẽ semper: vsq; nũc aũt custoditũ ‡est, nõ deinceps omnib⁹ modis seruet. ¶Si verò (vt assolet) declinationem [i] inueniant aliquã, dicentes [k] non posse iugorum poni quantitatẽ: maximè quidẽ eos malignari putamus: sed tñ nihil hinc lędat fiscº nec collatores. fiscus em̃ sine p̃iudicio omnia sua pcipiat [l] & solenniter celebrata suscepta pcipiat: ijs qui hęc exoluerint, nihil exigẽdis amplius. Causa verò in nullo lędatur & secundùm consuetudinẽ quidẽ tributa soluantur ab eis, & inferantur fisco. Nuncietur aũt ad gloriosissimos nostros præfectos de istis primitijs cogẽdis censualibus [m] nũcupatas [n] expositiões subtiliter dare: vt ex hoc fiat cauſę dijudicatio & sic interim secundùm consuetudinẽ quidẽ datis [o] fiscalibº inculpabiliter inferendis [p]. Quod aũt in ijs quę dubitantur, glorioſissimi nostri pręfecti iudicauerint: in ijs quę mouẽtur, hęc valere [q]: necessitatẽ [r] habẽtibus exactoribus post cognitam veritatẽ super his quæstionibus, & in illis decętero quãtitatem zygocephalorũ & aliorũ omniũ describere secundũ qđ à nobis iam ordinatũ est [s]. ¶Nõ pmittas itaq; curialibº [t] aut cẽsualibº [v] dũ vendita sunt prędia eorum aut in alias personas [x] mutatur possessio, tergiuersationibº vti quibusdã, & nõ trãsferri à vẽditoribº ad emptores prędia [y]: sed coges eos omnino facere mutationes sine dãno [z]. ¶Si verò dixerint minus idoneos esse emptores, & propterea nõ [a] fieri migrationẽ: hoc ipm examinabis [b] sine quolibet dãno: & si quidẽ idonei fuerint emptores, coges fiscaliũ pręsules [c] omnibus modis & sine quolibet dãno celebrare trãspositionẽ [d]. ¶Si verò [e] pro veritate eos inueneris non satis idoneos: coges vẽditores hoc ipm pfiteri ad gesta: quia periculo eorum trãspositio fit fiscaliũ tributorum in eos [f] qui ab ipsis emũt [g]:

&. ff. de pact. l. ius publicũ. &. l. inter. sed quãtũ est inter se valẽt illa pacta vt agãt vl prędictis ⁊bis vel alijs actionibº: vt. ff. de pac. l. epist. §. ij.

a ¶Non.]s. vellet.

b ¶Examinabis.]s. distinguendo: vt subijcit.

c ¶Prędules.]prędules appellat primos tributarios.

hoc qđ etiã in Oriente nouimus in multis fieri gentibus. Sic enim neq; fisco nocebitur, & fiscalia tributa à possessoribº inferentur. Vt autem alij quidem sint possessores alij verò collatores, esse nõ potest. Oportet enim maximè cõtra possessores fieri collationes: sed non contra non detinentes neq; possidentes terras [h].

¶*Iudices & milites siue de una prouincia ad prouinciã aliã proficiscantur: siue ciuitates suæ prouinciæ circũeant, non debent tributa gratis expendere, nec angarijs affligere collatores: sed suo salario uiuere: nec debent iudices cuiuscũq; sint dignitatis, loci seruatores mittere.* Bartol.

¶Illud tamen te volumus nosse, quia si quando præceperimus ad alias fortè proficisci te prouincias competẽs est contentum te ijs quę de fisco largiuntur ‡[i], non gratis expendere: neq; nostros subiectos atterere: sed ex quibus [k] in prouincia consistens expendebas. ex his ipsis & ad alias proficiscentem regiones facere expensas, neq; angarijs [l] collatores affligẽtem: neq; tenęq; obediens tibi officiũ: sed propriis quidẽ subiugalibº [m], propria q̃ expẽsa agereiter: hoc ipsum custodiendo vel si nõ vltra terminos properes prouincię, sed propter quãdam occasionem necessariam [n] circumeas ciuitates. Eos aũt qui vocantur loci seruatores, dare iudices in ciuitatibus p̃uincię cui prędident (licet spectabiles viri vel clarissimi vel prędides sint) omnibus interdicimus [o] modis. Sed neq; similites aliqui sequantur [p] te, neq; illos gratis permittas expendere: sed ex proprijs emolumẽtis. Si verò non hoc egerint, sed ex tributis expenderint, & angarias acceperint [q]: omne quicquid dãni ficabuntur subiecti, hoc ex eorum emolumentis [r] exigens [s] proprio periculo [t] lęsis seruabis.

¶*Præses permittere non debet occasione religionis prouinciam commoueri: & si contra laicũ crimẽ canonicũ moueatur cũ episcopo iudex laicus cognoscere debet & decidere.* Barto.

¶Neq; occasione religionum, hæ resumq; quæstionis permittas alicui [v] p̃uinciã cõmouere, aut aliter quandã perceptionẽ iniungi prouincię cui prędides. ipse verò prouidebis cũ competenti vtilitate fiscalibus, & quę alia sunt perscrutari, & non pmittere aliquid citra nostras fieri pręceptiones occasio

d ¶Trãspositionẽ.]al̃s trãsmigrationem.

e ¶Si verò pro veritate.]hîc sumit aũt. q̃ est in. C. sine cẽ. vel rel. l. ij.

f ¶Eos.]emptores. Acc.

g ¶Emũt.]nec minus à possidẽtib⁹ exigeẽ quasi res debeat magis quã p̃sona: vt subijcit. &. ff. de pub. l. imperatores. sic & al̃s sñia p̃dio dat̃. vt. ff. đ nego. gest. l. qui aliena. §. fi. & sic dico nõ esse correctã. l. C. sine cẽsu. l. pe. &. ff. de pact. l. inter. Sed nũquid in Italia hęc locũ habẽt? Quidã dicũt ⁊ nõ: quia tributa & cẽsus soli prouinciales sol uunt: vt. C. de epiſ & cle. l. de his. &. ff. de cẽſi. l. j. §. fi. Alij ⁊ sic: vt. C. de vſuc. trãſſor. l. j. & instit. de re. diui. §. p traditio nẽ. &. C. sine cen. vl re. l. cõcor. etiã fi. Prima verior est. nec obstãt duę primæ leges quia in dñio trãsferẽdo dicũt nõ esse differẽtiã vt in cẽsu. Itẽ nec tertia ęqa de puicialib. tm̃ loq̃t.

† Cõcor. c. inter cętera cum glo. super ⁊bo subministrẽt. extra de offic. iud. cõcor. etiã cum hoc §. c. cum ab omni. cũ gl. sup verbo expẽsas. post me. ibi ordinarius autem extra de vit. & ho. cle. vbi dicit ⁊ ordinarius nunquãdebet habere expensas.

h ¶Terras.]nisi in casu proposito.

i ¶Largiũtur.]s. salario.

k ¶Ex quibus.]pecunijs &c.

l ¶Angarijs †.]Est aũt angaria opa p̃sonę tãtũ. Parãgaria verò opera cũ sumptu: vt colligitur. C. de episcop. & cleric. l. ij. §. ad parangariam.

† Quidsi gnificent hę duę dictiones angaria, & parãgaria declarat Alciatus ĩ l. hac notatibus: vt. s. de defen. ciui. §. nullã. &. §. deinde.

m ¶Subiugalibº.]i. si aliquid per boues vel p aliud animal qđ portet iugũ, faciat deferri: vt vinũ vel panem, hæc suis sumptibus faciat.

n ¶Necessariã.]vt forte sedet tumultũ in ciui tatibus: vt. s. de defen. ciui. §. nullã. &. §. deinde.

o ¶Interdicimus.]fac ad hoc. s. vt iudices si nequoquo suf. §. nulli. & j. vt nulli iud. j. rñ. col. ix. &. s. de defen. ci. §. nulla.

p ¶Sequãtur.]isti qui delegantur. Accur.

q ¶Acceperint.]milites q̃ sequũtur præsidẽ.

r ¶Emolumentis.]id est stipendijs. & facit ad hoc. s. pxi. §. illud. &. ff. đ offi. p̃s. l. illicitas. §. illicita &. §. ne quid.

s ¶Exigens.]s. tu.

t ¶Periculo.]id est si non feceris de bursa militũ, facias de tua.

v ¶Alicui.]s. epo vel abbati vl alij simili p̃sonę sed hoc durũ videt, cũ al̃s tm̃ honorẽ eps habuerit vt etiã deo dixerit eũ cõicare: vt. s. quo opor. epis. §. illud. in fi. §. sed dic restringẽdũ hũc §. ad talia si dicat eps vel abbas ⁊ talis sit conuer

ſus vł monachꝰ vł quia dicat pizocaros: quaſi tã ipſe quã eiꝰ res ſint monaſterij. vt. ſ. de mona. §. illud. & ideo exẽptè ab hmõi collationibꝰ: vt. j. de ſan. epi. §. ſi qñ. col ix. & in cõſt. friderichi. §. j. vel aut œconomꝰ: vt. C. de epi. & cle. l. ij. hęc ergo cã per pręſidẽ cognoſcitur: vt hîc. ſed queſtio hereſis vnã cum epiſcopo: vt. j. §. proxi.

a ¶ Si verò.] hoc refert an id quod dixit hęreſumq; &c.

b ¶ Canonicũ.] vt ď articuliſ fidei qui ſunt. C. de ſum. tri. l. ſi. vel ſimõia à laico cõmiſſa: vt. ſ. quõ opor. epiſ. §. ſiquis autẽ. Aliud ſi clerico obijciť. vt. j. vt cleric. apud ppr. epi. con. §. fi. contra.

c ¶ Diſponere.] repete prouidebis, qđ eſt. §. px.

d ¶ Orthodoxã.] i. ſi vult cõuerti & eſſe bonꝰ alꝰ vt infamis & deo & alijs pœnis quibꝰ hęreticiſ ſunt ſuppoſiti, & hîc erit, vt. C. de ſum. tri. & fide cath. l. j. & de hęre. l. iij. de ſimõia aũt puniť: vt. ſ. qũo opor. epiſc. §. & hanc non pecunijs.

e ¶ Generi.] & legi. i. agnatis. & cognatis. q ex lege vocãtur icđm Al. vt j. de hę. abinteſ. §. ſi igit. Sed ſi dicas toti generi i. agnatis vſq; ad. x. gradum: cognatis vſq; ad vij. vt inſti. de ſucceſ. cogno. §. fi. tũc erit cõtra. j. vt nul. iud. §. fi. Itẽ quali tercũq; dicas, erit cõtra. ſ. de inceſt. nup. §. j. Sed ſolue vtrũq; cõtra. vt ibi de. ince. nup. diximꝰ. Acc.

f ¶ Illi.] i. pręſides. Acc.

g ¶ Dimittunt.] qđ fieri nõ debet: vt diximꝰ. ſ. de inceſt. nupt. j. reſponſ.

h ¶ Patrocinia quoq; iniuſta.] quę fiũt facta ceſsione in potentiorem vt. C. ne li. potẽtio. l. j. vt aliàs aſſumpto patrocinio potentis.

i ¶ Vitas.] ſ. iniuſtè, vtdictũ eſt & ad hoc ẽt. C. de aduo. di. iud. l. aduocati.

k ¶ Eí.] ſ. chẽtulo. & hoc exaudi iniuſtè: vt ſi fiat pactũ lite pẽdente: vt. C. de poſtulan. l. q; qs. § pręterea. vł etiã ſi priꝰ fiat: ſi non eſt facta ſcriptura de hoc: vt. C. de vſuf. l. j.

l ¶ Leſionẽ.] ſ. iniuſtè vt qa videat ſe iniuſtam cãm fouere: vt. C. de iu. l. rẽ nõ nouã. §. patroni. qđ tñ licet lege cauãt & ẽt vt iurẽt: vt ibi dicit tñ cõſuetudine nõ habetur ſicđm. B. qđ eſt verũ, q; ĩ hac parte vincit legẽ: vt. ff. de legi. & ſenatuſconſul. l. de quibus. &. ff. cõ. prędi. l. venditor. §. ſi conſtat. &. ff. ad. l. rhod. de iac. l. lege. Accurſius.

m ¶ Fiſcũ.] hoc. ſ. intellige vt dictũ eſt pxi. ſ. iniuſtè. Ideo aũt ſpãliter de eo ponit, ne videať neglectũ qđ ſpãlius erat cõprehẽdẽdũ: vt. ff. de iniu. l. itẽ apud labeonẽ. §. hoc edictũ. Vel dic q loquiť de eo q aduocatus fuerat fiſci: qui contra eũ in ea cã eſſe non debet: vt. C. de aduo. fiſci. l. j. & iij. niſi in caſu: vt. ff. de poſtu. l fi.

n ¶ Obijcere.] i. pmittere chẽtulo.

o ¶ Tibi.] i. pręſidi. Acc.

p ¶ Hęc.] ſ. ſupradicta.

q ¶ Dominij.] i. potẽtię. & facit ad hoc. ſ. qũo opor. epiſ. §. qđ aũt. in fi. §. &. C. ne lice. po. l. j. &. ſ. vt iud. ſine quoquo ſuffra. §. quod autẽ. in fina.

r ¶ Agricolas.] loquiť vt puto de omni laboratore ſiue adſcriptitio ſiue nõ, cũ p oẽm exactio ceſſet tributorũ terra non afferẽte fructũ ſuum: cũ ecõtra qlibet recipiẽs teneatur, vt in fi. huius. §. & facit ad hoc. C. de agric. & cenſ. l. oẽs. li. xj. &. j. vt nulli iud. §. ſi verò qs. col. ix. &. C. ne rei dñi. vel tẽp. l. j. &. C. vbi cau. ſta. l. j. &. C. vbi qs decu. vel cohor. l j. & in conſt. fride. §. fi. Et ſic no. q poteſtas vendicat ciuẽ ſuũ vel comitiuũ, vt dictum eſt: licet hęc in Italia nõ videantur habere locũ, quę tributa nõ pręſtant:

ne religionum. Si verò[a] canonicũ[b] ſit qđ queriť: vnà cũ metropoli ta puincię hoc diſpõere[c] & decernere, ſiue epiſcopi dubitẽt, ſiue alij quidã: & cauſæ dare Deo amabilẽ & docibilem terminum: qui & de center orthodoxam[d] cuſtodiat fidem: & indẽnitatẽ procuret fiſcalibus, & noſtros ſubiectos ſeruet inuiolatos.

¶ *Delinquentium bona publicari non debent: ſed generi relinqui. Bartol.*

¶ Oportet autẽ te & in hoc omnẽ ponere prouidentiam, cùm aliquis dignus apparuerit pœna, illũ quidẽ punire, res aũt eius nõ contingere, ſed ſinere eas generi & legi[c] ſecũdum illũ ordinem. Nõ em̃ res ſunt quę delinquũt, ſed q res poſsidẽt: at illi[f] reciprocãt ordinẽ. eos qdẽ qui digni ſunt pœna, dimittunt[g], illorũ autem auferũt res, alios pro illis puniẽtes, quos lex forte ad illorũ vocauit ſucceſsionem.

¶ *Patrocinia iuſtè debẽt præſtari, & ſalaria licita percipi: & hoc pertinet ad officium præſidis. Bar.*

¶ Patrocinia[h] quoq; iniuſta, quæ cognoſcimus in noſtris prouincijs fieri, omnibus corrige modis, non ſinentes vlli aliorũ vitas[i] in ſe ſuſcipere, non ampliare ſibi prædia nullo modo ei[k] cõpetẽtia, nõ in aliorũ leſionẽ[l] promittere patrocinũ, non quẽ admodũ fraudent fiſcũ[m], ſuã virtutẽ obijcere[n]. Neq; ſit tibi[o] cura cuiuſlibet ſint hæc[p] agentes dominij[q]. ſufficit † enim per omnia tibi ad perfectã fortitudinem, & lex & imperij fauor.

¶ *Nullus agricolas alienos ſuſcipere uel occultare debet in eadẽ uel aliena prouincia, & præſes prouinciæ literis publicis deſtinatis eos debet ad ſuam prouinciam reuocare. Bart.*

¶ Sed etiã ſuſcipiẽtes alienos agricolas[r] ſic odio habebis, ſic compelles citò[s] reddere qđ ſuſcipiunt ma

vt diximus. ſ. e. §. nõ permittas. Sed certè ob alia poterat reu ocare vt ſub eat. ſ. onera ciuitatis. vt. C. de decur. l. nullus qualibet. Item cõuenit vnũ quẽq; &c. vt. ſ. de defenſ. ciuita. §. ſi qua verò. & facit ad hoc. ff. de rei vẽ. l. j. ſed in nouel. de aſcriptitijs tantũ loquitur hic. §.

s ¶ Citò.] intra. xx. dies forte ſecundũ R. vt. ff. de ſeruis fu. l. j. §. j. &. ſ. eo. §. ſed neq;.

lè, vt ſi plurimũ[t] mãſerint inobedientes[v] oẽ qcqđ in onus[x] puinciæ eſt[y] illorũ[z] poſſeſsiõib⁹ imponas. Si verò in alijs puincijs agricolæ dicãt eſſe cõſtituti, literis vtêris publicis ad puinciarũ pſides vt ĩ eas fugiẽtes agricolas cõfitentes[a] aut cõuictos tradãt poſſeſsiõib⁹, & reuocent ad puinciã cui pſides, & inobedientes venemẽter corripies minꝰ idoneorũ adiectiõe[b] † Cõpetẽsem̃ eſt talia ſtudẽtẽ, hinc onꝰ & rerũ diminutionẽ in ſuã facultatẽ cognoſcere, vt miorat⁹ cognoſcat quantũ eſt lędere & delinquere in alios. Sed hoc ipm age, ſiue prędia poſsidẽtes in puincia[c] ſint, ſiue aliquorũ alijs cõpetẽtiũ gubernatores ſint. Oportet etem̃ & poſſeſſores[d] illa ſolũ habere quę eis dat lex: &. gubernatores[e] alienarũ illis pẽſſe ſolũmõ q̃ p cõductionẽ aut alĩ legitimũ eis ſunt tradita modũ: extraneis[f] aũt abſtinere: & nõ puidere eqdẽ alijs[g], lędere verò alios[h], & ſibimet lucrum impiũ ex hoc acquirere.

¶ *Nullus titulos prædijs alienis aut ergaſterijs imponere debet: nec quis arma deferre, nec populum in turbas ſolicitare. Bart.*

¶ Titulos[i] aũt ĩponere pdijs alienis aut ergaſterijs[k] in ciuitatibꝰ cõſtitutis, & ſubſcribere ſua vocabula ita pſumẽtibꝰ piculoſum eſt cias vt agnoſcãt, qa hæc agẽtes ipi ſuã ſubſtãtiã applicabũt fiſco. Si enim cãm ſoli imperio & fiſco delatã tẽtauerit aliqs arripere, in ſuis agnoſcat experimẽtũ[l] & ſuis[m] rebꝰ titulis impoſitis publicis fiat alijs exẽplũ[n] abſtinẽtię, qui ijſdẽ ĩplicant malis ſimilibus ſubdendis pœnis.

¶ Hęc igit oĩa[o] obſerua[p] ſciens noſtrã circa te volũtatẽ atq; ſentẽtiam, qualis quidẽ erit[q] delinquẽte te, qualis aũt pbato[r] & noſtra

t ¶ Plurimum.] i. multum.

v ¶ Inobedientes.] nolẽtes reddere, agricolas quos ſuſceperũt.

x ¶ Onus.] i. damnum.

y ¶ Eſt.] ob hoc q non redduntur.

z ¶ Illorum.] ſ. qui ſuſceperunt.

a ¶ Confitentes.] ſpõtẽ.

b ¶ Adiectione.] ſ. vt ĩ eo ĩ quo illi fugiẽtes minꝰ idõei ĩueniũt. hoc adijciatur illis qui eos recipiũt. ſic & aliàs. ff. de vł. oblig. l. decẽ. &. ff. ſi cert. pet. l. ſi.

c ¶ In prouincia.] ſint i. ſiue illi poſsideãt. i. habeãt pdia aliqua in ſuo dominio, ſiue nõ, ſed cõducta vel precario, in qbus prędijs receperãt ſu pradictas perſonas.

d ¶ Poſſeſſores.] i. dominos quando fuerunt coloni, vel ipſis rectoribus prouinciarum quando prius liberi: qui poſſeſſores dicuntur domini ratione iuriſdictionis, vt aliàs dicit quis ius poſsidere: vt. ff. de petit. hęre. l. regulariter.

e ¶ Gubernatores.] vt caſtaldi.

f ¶ Extraneis.] id eſt rebus ad ſe non pertinẽtibus.

g ¶ Alijs.] vt dominis pdiorum, quorũ ſunt conductores. Accurſius.

h ¶ Alios.] dominos poſſeſsionum vnde prędictę perſonę fugiunt.

i ¶ Titulos[a].] id eſt ſcripturas qualdam in quibus continetur q hoc prędium ſit talis hominis, quaſi aliquod priuilegium ante alios homines habeat: ſic & aliàs titulus pro priuilegio ponitur: vt. j. de eccleſi. titul. col. ix. Vel vexillum aliquod erat. Et vt plenè hęc intelligantur, diſtingue: aut imponit pdio alieno nomẽ ſuum, aut alienum alieno, aut alienum ſuo, aut ſuum ſuo. Prĩo caſu ſi eſt plebeius, damnatur ad mortẽ: nõ plebeius in metallũ damnatur, & omnia ſua confiscãtur. vt hîc, &. C. vt nemo pri. titu. pręſuis vel ali. l ij. & idem dicas in ſecundo caſu quãdo alienũ alieno: licet nõ tãtus videatur excel ſus. Si verò alienum ſuo, perdit illud: & alia omnia bona ſua dantur in fiſcum, & afficitur in metallũ: vt. C. de ijs quę pœ. no. l. j. Sed in quarto caſu vbi ſuum ſuo: prędiũ illud amittit: vt. C. vt nemo priua. l. j.

a Quibus modis dicit titulus vide ĩ gl. in. c. fide offi. archiepiſ. & in c. dudum. ij. e. trade ele.

† addictione. Italia tributa non ſoluit.

k ¶ Ergaſterijs.] i. ortis vacantibus in ciuitate: vel dic ſtationibus: vt j. de aliena. & emphy. §. j.

l ¶ Experimentũ.] id eſt damnum. Accur.

m ¶ Suis,] quondã. nam modo ſunt confiſcata. Sed cõtra. ſ. eo. §. oportet ſed hoc in grauioribus: illud in leuioribus. Hodie verò dic vt diximus ſ. de inceſt. nup. §. j. Accurſius.

n ¶ Exemplũ.] Felix quẽ faciũt aliena pericula cautũ. & alibi: Caſus demẽtis correctio fit ſapientis.

o ¶ Hec omnia.] quę in hac conſtitutione dicta ſunt.

p ¶ Obſerua.] tu pręſes.

q ¶ Erit.] voluntas noſtra.

r ¶ Probato.] ſcilicet te.

Ingrederis.

a ¶ Ingredieris.]aliâs ingrediens.
b ¶ Damno.]ſcilicet expenſarum.q.d.cum paruo ſumptu.
c ¶ In quibus.]id eſt cum quibus mandatis.
d ¶ Præſentem.]Not.malam grammaticam,id eſt præſens.& ſic dicas de alijs duabus partibus hîc poſitis.
e ¶ Si quidem.] i.certè.Hîc no.adhuc duo p̃cepta:vthîc,&.§.ſeq.Et eſt notabile q̃ miles nõ eſt,nõ militet:vt hîc,& C.q mili.nõ poſ.l.iij. & iiij.&.l.pe.li.xij.p̃ter angarios,q̃ potuerũt militare in omni militia p̃terq̃ armata:vt.C.neg. ne mili.l.j.li.xij.Fit aũt miles p̃ ſolennitatem quandã: vt puta p̃ examinationẽ vt.C.q mili.non poſ.l.j. & ſacramẽti præſtationem:q̃ mortem nõ euitet reipub.cã:vt.ff.exqb. cau.ma.l.pe.Item per ensis additionẽ:vt.ff.de mili. teſta.l. filiusfamiliâs. Item ſtigma.i. nota publica debet brachijs imponi vt recognoſcantur: vt.C de fabri.l.iij li.xj. & vltimus in numero aliorũ debet ſcribi:vt.ff. de mili. teſta.l. ex eo. & talibus militibus priuilegia militaria dantur, non alijs:vt.ff.de mi.teſta.l.fi.

Artem nõ exerceat q̃ illã ignorat.

Militis creatio.

† Legendũ certè, faciũt p̃ns tibi cingulũ diuturni⁹ & g̃ioſius: vt benè ſuſpicatur Accurſius. Nam cingul⁹ nõ dicim⁹,ſed cingulum.

f ¶ Super alia.] i.ſup̃ alia præcepta prædicta.
g ¶ Cum alijs.] appa-
40 ruit.Azo.
h ¶ Quatenus.]repete p̃uidebis. & ſubaudi quatenus debeas.Accur.
i ¶ Cõſtiterit.]ſubaudi tibi aliâs conſtitutos.
k ¶ Nunciare.] ſ.ad nos vel committere.
l ¶ Hoc.]ſ. debes examinare ſi fortè &c.Acc.
50 m ¶ Inquiſitione.] quia nõ cõfiteant. nam tunc nullę partes eſſent iudicis in cognoſcendo: vt arg.ff.ad.l.aquil.l. p̃ide.&. C. quorũ.ap.l.ij.
n ¶ Talibus.] ſ.hominibus vel delictis.
o ¶ DE TRIENTE ET SEMISSE &c.
60 ¶ De triente hoc expeditur.j.uſq; ad illũ.§. neq; illo.
p ¶ Succeßionibus.hoc dicitur.j.§. conſideremus.
q ¶ Et collationibus .hoc dicitur.j.eo.§.illud.
¶ Diſtributionibus. hoc j.eo.§. quod ſæpe.
s ¶ Necnon literarum.hoc
70 j.e.§.ſtudium.& §.illud quoque.

t ¶ AM quidẽ. Ex principio huius conſtitutionis vſq; ad.§.neq; illo.ſumitur aut. nouiſſima. quę eſt ſignata.C. de inoffi.teſta.l.cùm quæritur.

ſequẽte præcepta,ac legis.Moxautẽ vt ingredieris[a] prouinciã,cõuocatis omnibus in metropoli cõſtitutis (dicimus autẽ Deo amabili epõ & venerabili clero & nobilibus ciuitatis)inſinuabis hæc nr̃a ſacra p̃cepta ſubgeſtorũ iſinuatione: & propones exeplar eorũ publicè nõ ſolũ in metropoli,ſed etiã in alijs p̃uincię ciuitatib⁹ trãſmittẽs ea p̃ officiales tuos ſine dãno[b] vt oẽs cognoſcãt in q̃bus[c] ſuſcepiſti cingulũ, & videãt ſi hoc conſeruas, & noſtro dignũ temetipſum oſtendis iudicio.hęc enim cõſeruata apud te faciũt p̃ſentem[d] tibi cingulũ diuturniorẽ & gloriſioreṁ[†]. ¶ Si qdem[e] ſup̃ alia[f], neq; armis vti nõ militantẽ permittes aliquẽ. Hęc te & Deo & legibus & nobis chariſsimũ cõſtituũt. Sed & illud prouidebis,vt ſi quis eorum q̃ populum in turbas ſolicitare tentãt, aliquando ab hac magna ciuitate fugerit,aut ſol⁹ aut cum alijs[g],& venerit in p̃uinciã cui præes:quaten⁹[h] inueſtigare de hoc,& examinare cũ omni ſubtilitate & cautela cures, & vbi cõſtiterit[i],nunciare[k] hoc[l],ſi fortè digne inq̃ſitiõe[m] ſint p̃ſonę,& adduci ad hãc felicisſimã ciuitatem,& pœnas ſuſtẽtare,quas lex de talibus[n] conſtituit. Datũ calen. Maij Conſtantinop. Beliſario viceconſul.lxxviij.

TITVLVS V.

De triente & ſemiſſe[o],& ſucceſsionibus[p] filiorũ & nepotum naturalium:& collationibus[q] vel diſtributionibus[r],necnon & literarum[s] aut numerationũ atque rerum ex quibus detinent inficiationibus.

¶ *Liberis à parẽtibus triens aut ſemis ſecundũ liberorũ numerũ quoquo relicti titulo debetur, antiqua lege ceſſante:his obtinentibus in omnibus quibus quarta portio p̃ legem de inofficioſo teſtamento debetur:exceptis liberis curialiũ quibus nouem unciæ debentur:ſed liberi à parentibus uſufructu portionis debitæ defraudari non poſſunt.Bartolus.*

Imperator Iuſtinianus.a. Ioanni glorioſiſſ. præfecto ſacrorum per Orientem prætoriorum,iterum conſule & patricio,

IAm quide magnę huic, &, vt ita quis dicat,bene à Deo cõſtitutæ reipubli.(dicimus Romanorum)plurima de teſtamentis diſpoſita ſunt, & pleni legum codices de talibus cõſiſtunt,& non ſolùm ſapiẽtes antiqui hæc ſcripſerunt,aut priorũ poteſtas imperatorũ:ſed etiam à nobis[a] iam nõ aliquo priorũ principũ minus legiſlationis p̃latione p̃lati[b] ſunt. Deum vero ſemper cõſiderãtes[c], & quatenus ei placidi videamur, & aliquid[d] bonorũ dignũ in nobis agamus:nitimur aliquid adinuenire[e] ſemp̃ & naturæ cõſequẽs, & quod poſsit priora[f] corrigere. ¶ Frequẽter igitur & alia vice mirati ſumus quomodo legitimis & beneuolis[g] filijs,quibus[h] agũt gratias parentes,quibus q̃ q̃d relinquitur,iam etiam debitum[i] vocant: ſolùm triuncium[k] definierunt[l] ex neceſsitate[m] relinqui:reliquũ verò iacet in volũtate parentũ: & capiunt q̃dem cognati oĩa[n], & extranei[o],vel[p] cũ libertate ſerui[q]; filij verò licet multi cõſiſtãt,etiã ſi nihil offenderint parentes, cõfundũtur,& triunciũ diuidũt ſolũ:vel ſi decẽ fortè aut ampli⁹ fuerint,pauperes erũt[r] filij donec vixerint patres,idonei[s]. Hæc[t] nos mouerunt corrigere legẽ[v],& nõ eã deſpicere[x] ſemp̃ erubeſcẽtes:taliq; modo determinare cãm,vt ſi q̃dẽ vnius eſt filij pater aut mater,aut duorũ vel triũ,vel quatuor nõ triuncium eis relinqui[y] ſolùm,ſed tertiã[z] † p̃ priæ ſubſtãtiæ partem:hoc eſt vncias quatuor: & hãc eſſe definitam menſurã vſq; ad prædictum numerũ[a]. Si verò vltra quatuor habuerint filios:mediam eis totius ſubſtantię relinqui partẽ:vt ſexuncium[b] ſit oĩno q̃d debeẽ[c] : ſingulis ex æquo quadriunciũ vel ſexunciũ parum filijs.

a Concor. glo.in.c.paſtoralis ſup verbo lucio .in me. extra de decimis.

† Concor. c.rainuti⁹. in gl. ſup verbo, tre bellia.poſt princ. ibi, & hæc hodie. extra de teſta.

b Et honeſtè poſſet exercere artem ſuam: aliâs ſecus. per Bart. & Alex. in. §. hîc alleg.

b ¶ Prolati.]ſcilicet legum codices.
c ¶ Conſiderantes.]ſcilicet nos.
d ¶ Aliquid.]repete quatenus quod eſt.ſ.
e ¶ Adinuenire.]ſic.j.vt factæ no.con.col.v.
f ¶ Priora.]ſ.malè poſita.nam noſtras nõ piget leges emendare:vt.j. vt ſra.fil.j.rñ.colla.ix.aliâs cõtra:vt.j.quib.mo.nat. effi.ſui.§.tribus.col.vij.
g ¶ Beneuolis.]vt qa
10 grati ſunt & obſequioſi erga parentes.ſi enim eſſent ingrati, nec olim nec hodie eſt neceſſe aliquid eis relinqui: vt.j. de immen. do. in filios. colla.vij.§.fi.
h ¶ Quibus.] ſ.filijs.
i ¶ Debitũ vocant.] ſ.iuriſconſuli & impera
20 tores. Et hoc eſt naturæ inſtinctu: vt.ff. vnde libe.l.ſcripto in fi &.C. de codici.l.fi.&.ff.đ bo. dã.l.fi.in prin.Imo etiã nõ ſolùm eis debitũ dicitur,ſed etiã dñi dicunt viuo patre[a]:vt inſtit. de hære.quali.& dif.§.ſui. &.ff.de lib.& poſth.l.in
30 ſuis.& eſt ratio,cũ vnũ & idẽ eſſe præſumant: vt.C.de impube. & ali. ſub.l.fi.& inſti.de inuti. ſtipul.§.ei qui.&.§.poſt mortem.
k ¶ Triuncium.]id eſt tres vncias.
l ¶ Definierunt.]ſ.iuriſconſulti:vt.C.de inof
40 ofi.teſt.l.cùm quæritur. &.l. parentibus. &.ff.de inof.teſta.l.papi.§. quoniam autem.& inſtit.de inoffi.teſta.§.fi.
m ¶ Ex neceſsitate.] ſ.conſecutiua. nam niſi hæc faciant, rumpetur teſt.p querelã inofficioſi.ſic inſtu.de exhæ. li.§.
50 poſthumorũ.&.ff.de in iuſt.teſta.l.poſthumorũ. in fi.hodie verò ad ſupplemẽtũ agit ſi aliquid relinquitur:vt.C. de inoffic.teſta.l.omnimodo.
n ¶ Omnia.] ſ.quæ ſuperſunt.ſ.dodrantem.
o ¶ Extranei.] ſcilicet inſtituti.
60 p ¶ Vel.]pro etiam.
q ¶ Serui.] i.inſtituti: non aliâs niſi in caſu q̃â hæres volũtatem defuncti nõ cõplet, & alij nõ ſunt teſtõ nominati qui velint:vt.ſ.de hæred.& fal.§.ſi verò autem.
r ¶ Erunt.]poſt parentis obitum.
70 s ¶ Idonei.]nã ſuſtẽtabãt eos pater in neceſſarijs, q̃d facere debebat niſi filius fuiſſet opifex[b] vnde poſsit viuere:vt.ff. de lib.agno.l.ſi qs ali.§. filius.&.§.non tantùm.
t ¶ Hæc.] quia datur

v ¶ Legem.] quæ de iſta crudelitate loquebatur.
80 x ¶ Deſpicere.] id eſt præterire quin augeam⁹ illam quartam.Acc.
y ¶ Relinqui.]ſcilicet volumus.
z ¶ Tertiam.]ſcilicet partem.
a ¶ Numerum.]ſcilicet quatuor filiorum vel pauciorum. Accurſius.
b ¶ Sexuncium.]id eſt ſex vncias,vt dixerat hîc.Accur.
c ¶ Debetur.] ſ.inſtinctu naturæ:vt dixim⁹.ſ.§.pxi.nõ vi pacti.alioquin æs alienũ nõ detraheret:q̃d fit:vt.ff.de inoffi.teſt.papi.§.quarta. ſi aũt minus habet:tunc agit ad ſupplementum:vt.C.de inoffi.teſta.l. ſcimus.

t ¶ Legendũ certè, faciũt p̃ns tibi cingulũ diuturni⁹ & g̃ioſius: vt benè ſuſpicatur Accurſius. Nam cingul⁹ nõ dicim⁹,ſed cingulum.

Artem nõ exerceat q̃ illã ignorat.

Militis creatio.

v ¶ Dicimus Romanorum.]ſuperfluè dicitur,cùm Romanorũ tantùm dicatur reſpub.vt.ff.de verbo.ſig.l. eum qui. ſed impropriè etiam
80 cuiuſlibet ciuitatis:vt.ff.de publi.l.ied & hi.§.j.
x ¶ Codices.]id eſt libri.nam codex generaliter omnis liber dicitur.
y ¶ Scripſerunt.]ſ.de teſta.vt.ff.de teſta. & ſe.tit.vſq; ad tit.de bo.poſ.
z ¶ Imperatorum.]vt.C.de teſtamen.mili.l.iij.& abinde vſq; ad tractatum præſcriptionum.
a ¶ A nobis.]vt patet in finibus dictorum titulorum codicis vbi leges Iuſtiniani ſunt.

si autem nihil, tunc exhęredatus agit querela. Pręteritus si est emancipatus, per contra tabulas. Vel si suus est, dicit etiam ipso iure nullum: vt instit. de exhęre. lib. in prin. &. C. de lib. præte. l. fi.

a ¶ Et hoc.] s. qđ dixi ex æquo inter eos fieri diuisionem: nõ fit interdum quò ad effectũ, cùm in ipsa diuisione liceat contrahentibus decipere inter se re ipsa vt sequitur: vt. ff. de mi. l. in causæ. §. pe. & loc. l. item si. §. quemadmodum. Acc.

10 b ¶ Percipientibus.] ex ipsa diuisione.

c ¶ Contigerit.] s. iure successionis licet non nunquã dispar sit emolumentũ inæqualiter facta diuisione.

d ¶ In qualitate.] prout melius possunt bona fide vbi res hæreditarię

20 in specie sunt.

e ¶ Quantitate.] vbi sunt res hæreditariæ in quantitatibus: vt. ff. de verb. obl. l. stipulationũ.

f ¶ Relinquat.] not. nõ interesse quo titulo vl iure filij hæc habeãt. Sed contra: vt. j. vt cùm de app. cog. §. aliud. col.

30 viij. nam tantùm iure institutionis debetur: vt ibi dicitur. Sed solue vt ibi.

g ¶ Octuncium.] vbi fuerint quatuor vl pauciores, vel sexunciũ vbi fuerint vltra quatuor. Sed qd si sint vltra quatuor, puta decem: & qua

40 tuor tantùm vel pauciores ex his exhæredat vel præterit: nũquid tricentẽ vel semissem eis dabit suæ partis? Rñ. semissem, cùm ppter numerũ & sua legitima a sit diminuta: qđ hæc consti. velle videt. nam & aliàs dicitur nil esse adeo ma-

50 gnum quin fiat insensibile si per plures partes diuidatur: vt. j. de natu. libe. in curia b de pub. in princip.

h ¶ Natura.] id est filij qui naturaliter procreãtur: siue iure naturali: vt. j. eo. §. neq; illo. & instit. de iure natu. §. j.

60 i ¶ Accedere.] scilicet licebit patri dare in extraneos: nõ autẽ pri°. & facit ad hoc. s. de non eligen. §. cùm igitur. in fi. §.

k ¶ Hoc obseruando in omnibus.] scilicet filijs & nepotibus & cæteris inferioribus cum his omnibus detur iure veteri querela: vt. ff. de inoffi. testa. l. j. &. l. nõ enim. Sed nũquid in superioribus quarta debita olim augebatur per hanc legem? Respon. quidam q nõ: vt. j. eo. §. prohibemus, in fi. §. & in nouel. eo. tit. Item quia nõ inuenitur expresse dictũ: ergo in sua manet vetustate: vt. C. de appel. l. præcipimus. in fi. Sed contra est vt puto c: nam hæc sunt verba generalia in omnibus personis &c. ergo generaliter intelligenda: vt. ff. de aleæ lusu. l. j. §. penul. &. ff. de serui.

70 vrb. præ. l. si seruitus. in fi. constat autem patrem & cæteros superiores olim habuisse hoc ius contra filiorum testamenta: vt filij habeant contra eos: vt. ff. de inoffi. testa. l. j. &. l. nam & si. vt insti. de inoffi. test. in prin. ergo hodie illud ius augetur, vi hîc manifestè dicit. Item nunquid aliæ quartæ d per hanc cõstitutionem augentur vt in Trebellianica & iure institutionis & constitutione diui Pij in bonis arrogatoris: vt. ff. de inoffic. testa. l. papinianus. §. si quis ex his? Respon. nõ puto e, cùm hoc non velit hęc conditi. dicere. arg. C. de test. l. sancimus. &. C. de app. l. pcipimus. in fi.

l ¶ Excipiatur.] scilicet de prædictis in. §. proxi. s. Accur.

m ¶ Lex.] quam non habemus: sed eius sententia est. j. eo. quib. mo. na-

80 tũ. effi. sui. §. si quis autem. col. vij. Accur.

n ¶ Curialibus.] scilicet viris. sed hoc non videtur locum posse habere vbi duo sunt filij, scilicet curialis & nõ curialis, vel ambo curiales, vel filiæ nuptæ curiali. si enim curiali dederit nouem vncias, non remanent alijs nisi tres: cùm supra dictum sit quòd præteritus vel exhæredatus vnus, vel duo vel tres debeant habere quatuor vncias? Respon. Io. tradẽ do generalem regulam & in computatione Falcidiæ & in omnibus similibus, quòd vbi plures sunt, nec quantitatem lex definiuit, tacitè singulis decrescit pro rata portione, sicut & accrescit: vt. ff. de hære. institutio. l. interdũ. §. sed si aliter. &. §. sed si excesserit. & instit. de hæred. instit. §. si plures. Vel melius quilibet debet habere noniuncium id est tres partes eius partis quam habere debet ab intestato quando sunt omnes curiales vel filiæ curialibus nuptę, aliâs non curiales semiuncium vel quadriuncium. & secũdùm hæc omnia plana sunt. alij dicũt f quòd hîc erat tantùm vnus curialis vn

10 de habet noniuncium, vl si erat filia curiali nupta, sola erat: quod recidit in idẽ. Sed hoc plus contra dicebant: quia si legitimi essent, & huius filij curiæ dati cum illis: tunc non potest habere plus curiæ datus quã legitimus: vt. j. quib. mo.

20 natu. effici. sui. §. si quis igitur. &. §. quoniam variæ. &. §. si quis autem. licet fortè posset dici quod superiora habent locum quando omnes sunt legitimi: sed quidã erant curię obligati: alij non. Accursius.

f Et melius Iac. de bel. hîc. Fulg. & Iasõ in auth. nouissima. C. de inoff. testa.

o ¶ Scruandis.] imoui

30 dentur omnes correctę quod dic vt. j. vt cùm de appel. cogno. §. aliud.

p ¶ De ingratis.] vt. s. de hæred. & falcid. §. exhæredatos.

q ¶ Naturalibus.] vt C. de natu. lib. per totũ. sed quædam ex illis corrigẽtur aliâs: vt. j. quib.

40 mod. natu. effi. sui.

r ¶ Auximus.] vt pxi. §. Accursius.

s ¶ Occasionem.] nam quia conceditur à lege relinquere vxori vsumfructum rerũ suarum, sumebat occasionẽ vt etiã sic aufferret illum vsum

50 fructum filijs de legitima. sic aliâs: vt. s. vt iudices sine quoquo suffragio. §. deinde si volumus. &. §. an certè.

t ¶ In duram.] id est magnam. duæ partes sunt.

v ¶ Nec vt viros.] No. viros debere esse fortes & robustos. sic infra

60 de nu. §. per occasionem.

† In scriptis nris exemp. nõ habet hoc totũ quẽadmodũ ab &c. vsque ad vocem, decætero.

Virosfortes esse oportet.

x ¶ Nudam.] & illam fortè non totam.

y ¶ Testamentis.] id est testatoribus, vel subaudi in.

z ¶ Acquirere.] quod studere videntur parentes totum vsumfructum filijs admentes.

a ¶ Vnde.] interrogauatiuè lege.

b ¶ Filios habenti.] Hîc est argumentum solis liberis auctam esse portionem secundùm Albericus quod diximus supra plenè. §. hæc nos. infine.

c ¶ Relinquat.] hoc est commune in omni quarta: vt. ff. ad legem falci

70 diam. l. quod de bonis. §. fructus. &. ff. ad trebelli. l. mulier. §. si hęres. Et facit ad hunc. §. C. de inofficioso testemento. l. quoniam in prioribus. Sed contra est. ff. de vsufructu legat. l. vxori meæ. sed hæc corrigitur g: vt argumentatẽ. C. de inofficioso testamento. l. scimus. §. cùm autem. Vel ibi si rectè inspiciatur, non grauatur: quia omnium rerum proprietatem habet: quod plus est. argumentum institution. per quas personas nobis acquiritur. §. hoc quoq;. Item contra. ff. de inoffioso testamento. l. papinianus. §. quarta autem. Sed quod ibi dicit in libertatibus eum grauari vt tantùm minorem quartam habeat: dico correctum per hoc quod hîc dicitur cùm in ñullo posit grauari. sed nunquid potest aliquo casu

80 filius fraudari? Respondeo sic secundùm Ioannem, vt si habeat tantùm seruos quibus relinquit libertates: quæ competunt licet etiam abstineat filius si est in potestate patris: vt. ff. de fideicommissa. libertatibus. l. cum quasi. §. sed & si quis. &. ff. de inofficioso testamento. l papinianus. §. quarta. in fine. §.

g Idẽ Iaco. de bel. & gl. in auth. nouissima. de inof. test. C.

Filiusan possit aliquo casu fraudarile gitima.

d ¶ Neq; illo.] ex hoc. §. sumpta est auth. quæ tertiæ portionis. quæ est posita. C. de colla. super. l. illam. Accursius.

e ¶ Potestate.] repete nõ: & tũc plana. vel dic nõ suis & suis q diuersimodè

a Intellige qñ inuste sunt exhæredati: secus si iustè. Iac. de belui. & Bal. in auth. nouissima. C. de inoff. testa.

b Vix reperitur secundùm Iac. de belui.

e Idem Ia. de belui. & Angel. s. de hære. & fal. in princ.

d De materia quartarũ vide secũdũ canoni. bo. glo. in c. rainutius. sup verbo, trebellianum. extra de test. e Idẽ Bart. Iac. de bel. & Ange.

modò ſuccedebãt vt ſequit.ſi tñ ſunt ex filia nati,nõ aũt ex filia nati,dicuntur in poteſtate:vt inſtu.de pa.po.§.pe. &.§.fi. Et caueas tibi quia in duobus tantũ caſibushic.§.loquit in nepote vl nepte ex filia ſi moritur maſculus,vbi ſuccedere vnà cum auunculis vel materteris cum diminutiõe tertiæ portionis ſuę. Item ſi fœmina moriẽ de cuius ſucceſsione agitur:tũc nepos ex maſculo vel fœmina cũ dicta diminutiõe ſuccedit cũ patruis: & hoc ſubijcit in hoc.§. & dicit.C. de colſ.l.illã.& de ſuis & legi.l.ſi defunctus.& inſtu. de hęre.q̃ ab inteſt.deſe. §.diui.q̃ hodie nõ diſtinguũtur: vt hîc dicit: qa oẽs dicti nepotes habebunt integrã portionem quã erat habitur' pater vl mater. Sed nunqd dicte leges corriguñt p l.inſtu.de hære.q̃ab inteſta.§.fi?Quidam dicunt q̃ ſic.vnde hæc aut.non corrigit.cũ iamcorrectũ inueniat.nos dicimus q̃ dictus.§.loquit in quodã alio caſu & quadam alia parte q̃ dabat agnatis ex cõſtitutione Arcadij:& illud corrigitur vt ibi patet,&.C.d ſuis & legi.l.fi.vñ hic.§.corrigit dictas leges.

a Approbatur per Iac. de bel.

a ¶ Quam.] ſ.tertiam partem.Accur.

b ¶ Excipimus.]id eſt ſeparamus.Accur.

c ¶ Vlterius.] i.amodo per hanc legem.

d ¶ Paterna.]de cuius ſucceſsione nũc agit. cautè not.hęc duo capitula vt modò diximus.

e ¶ Fœminam.] id eſt natũ ex fœmina vel ętiã maſculo,cũ de ſucceſsione fœminæ tractatur.

f ¶ Generationis.]facit inſti.de exhære. libe. §.noſtra.&.C.de ſuis & legi.l.lege.xij.tab.&.C. de libe.pręte.vl exhære. l.fi.Accurſi.

g ¶ Aequalitatem.] ſcilicet in iure ſucceſsionis.

h ¶ Sed affectus.]facit.j. de nup.§. nuptias. &.ff.de re.iur.l.nuptias.

i ¶ Non faciunt.] fac. C.de do.antenup.l. fi.& de iure dot.l.iij. in hoc caſu tamen exigitur dos & matrimonium:vt j.vt li. ma.& auiæ.§. qa verò dudum diximus.

k ¶ Cõſtitutiones.] vt.C.de natu.lib.l. cũm quis.&.l.nuper.

l ¶ Crebræ.] Facit ad hoc.C.qui pot.in pigno.habe.l.fi.in prin.& ſ.de hære.& fal.in prin.

Reſponſio legenõ pbata non valet.

m ¶ Erubeſcimus.] not.nõ valere reſponſionem, quæ lege non probatur.

n ¶ Populos.]i.multitudinem quæ tota die nos interpellat.

o ¶ Ipſis.]ſcilicet naturalibus filijs,id eſt ad eorum vtilitatem. Accur.

p ¶ Dedimus.] id eſt conceſsimus.ſic inſtitut. de liber.§.fi.

q ¶ Leges poſitæ.] ſ. in quinto libro.C.in tit.de natu.libe.l.j.&.l.ij. aliàs eſt.l. humanitatis.

r ¶ Munificentijs.]vt per donationem,vel cauſa mortis, vel inter viuos,vel dotis,vel donationis propter nuptias:vt.C.de natu.lib.l. humanitatis.Sed hæc hodie ex teſtamento aliter ſunt:vt.j.quib.mod.natu.effi. ſui.§.ne igitur.&.§.ſi verò filios.colſ.vij.Accurſius.

rum dicimus aut nepotum,aut cæterę ſucceſsionis) neq; vxore legitima[x],proinde moriatur non diſpoſita ſubſtantia,& veniat cognatio[y] forſan, aut certè manumiſſor[z] bonorum poſſeſsionem[a] mouẽs & inſurgens,aut etiam noſtrũ ærarium: (nec etiam illi quantum ad hoc parcimus) ſit autem ei domi donec viuit libera mulier in habitu concubinæ cum eo degens,& filij ex ea:(talibus[b] enim ſolis hæc ſancimus,vbi omnino indubitatę ſunt ſiue concubinæ[c] in domo habitæ,ſiue[d] naturalium ibidem proles[e])& nutrimẽtum damus eis,& inteſtato parentibus morientibus duas habere vncias[f] paternæ ſubſtãtiæ,cum matre partiendas,quãticunq; fuerint filij:ita vt pro portione vnius filij mater accipiat[g]. Et hæc[h] dicimus ſi vni concubinæ cohabitauerit,& filios ex ea habuerit,aut prędecedẽte concubina morte forſan aut diuiſiõe, filij domi ſint.tũc enim damus eis ab inteſtato duarum vnciarum ſucceſsionem. Si autem confuſa concupiſcentia ita fiat,vt alias ſuperinducat priori concubinas, & multitudinem habeat concubinarum fornicantium (ſic[k] enim dicere melius eſt) & ex eis filios faciens moriatur, multas ſimul relinquẽs concubinas: odibilis quidem nobis eſt iſte qui talis eſt: procul autem omnibus modis ab hac lege expellatur. Sicut enim quis legitimæ vxori coniunctus,alias[l] ſuperinducere non poterit, matrimonio conſiſtente, & ex eis legitimè filios procreare: ſic neque poſt cognitam (quemadmodum diximus)concubinam, & ex illa filios, dabimus[m] ſi aliud opus libidinis egerit, etiam hoc ad ſucceſsionem eius introduci ſi mortuus fuerit inteſtatus. Nam ſi hoc non conſtituimus, indiſcretæ erunt mulieres, quam magis aut quem[n] minus amauerint[o]: indiſcreti[p] etiam filij: & nos [†] non præbemus luxuriantibus, ſed caſtè viuentibus legem. Non autem diſtinguimus de filijs ſiue maſculi ſiue fœminæ ſint. Sicut enim natura nihil circa hoc arte ratiocinatur: ita nec nos alteram in maſculis, & alteram in fœminis ſecundùm hoc ponimus legem. Valebit

s ¶ Præſens.] ſcilicet lex.

t ¶ De ijs.]ſcilicet]ſucceſsionibus.

10 v ¶ Sunt.] id eſt deferuntur.

x ¶ Legitima.] qa hæc noceret:ſed ipſa nõ ſuccederet niſi in ſubſidiũ:vt C. vnde vir & vxo.l.j.& his caſibus vbi filij huiuſmodi naturales repelluntur, ali debent arbitrio boniviri:vt.j.quib. mo.nat.effi. ſui.§. ſi qs igitur.circa fin.& addas vt ibi.

y ¶ Cognatio.] id eſt cognati.

z ¶ Manumiſſor.]id eſt patronus. Accur.

a ¶ Poſſeſsionem.] ſ. contra tabulas:vt inſtit. de ſuc.libe.§.j.

30 b ¶ Talibus.]interpoſitio eſt.

c ¶ Concubinæ.] ad hærens quis.Accur.

d ¶ Siue.] pro &. nec enim concubinam dico ſuccedere ab inteſtato: quia nec vxor ſuccederet niſi in ſubſidiũ: qđ eſſet iam neceſſe ſi legeres diſiunctiuè[b]: leges ergo copulatiuè.

e ¶ Proles.]ſit ſcilicet & ex illa filius.

f ¶ Vncias.] ex hac litera ſumpta eſt aut. quæ eſt.C.de natur.aliberis. l. humanitatis. quæ incipit ibi,licet pater &c. Accur.

50 g ¶ Accipiat.]&fic mater admittitur in virilem.

h ¶ Et hæc.] ſcilicet quæ dicta ſunt.ſ. hoc.§. ſcilicet vt filij naturales ſuccedant patri inteſtato mortuo in duas vncias.Sed hîc non imponimus iſtam pœnam filijs naturalibus,ſcilicet vt ſuccedant patri in aliquo,ſcilicet quando pater plures habuit concubinas.

60 i ¶ Dicimus.]id eſt habent locum.

k ¶ Sic.] interpoſitio. Accurſius.

l ¶ Aliàs.]ſcilicet vxores.

70 m ¶ Dabimus] id eſt concedemus: & repete non.Azo.

n ¶ Quem.]aliàs quã.

o ¶ Amauerint.] ſcilicet homines: ſi habes quam . ſi habes quem amauerint: dic ſcilicet mulieres.

80p. ¶ Indiſcreti.] ſcilicet erunt etiam filij. Nam tot erunt concubinæ & filij ex eis vt neſciret pater eorum qui nati eſſent ex vna, & qui ex alia. Accurſius.

b Iſta gloſ. eſt ſing.ſecundũ Bal. in.c. p tuas. de maio. & obe.& Iac. in auſ.prætera.C. vn de vir & vxor.ad hoc q̃ cõcubina nõ ſuccedit ſuo cõcubinario etiã i ſubſidiũ:licet vxor ſuccedat viro pti.vndevir & vxor.

✣ Cõcor. gl.in.c. in preſentia.ſuperverbo, publicas. extra de p ba.

Prętereita nõ reſpicit lex.

a ¶ Hæc lex.] scilicet tota vsq; ad princi.
b ¶ Omnium.] scilicet aliarum legum tractantium de hac materia.
c ¶ Hæc.] scilicet nostra lex valebit.
d ¶ Explanauit.] scilicet hæc nostra lex.
e ¶ Præterijt.] q.d. non habeat locum in præteritis. & facit. C. de testa. l. iubem⁹. &. s. vt iudi. sine quo quo suffr. §. fi. & j. deadmi. offi. §. fi. co. iij.
f ¶ Hæc.] q̃ dicta sunt
10 t. vt filij naturales succedant patri intestato mortuo, in duas vncias.
g ¶ Illud.] hinc est sumpta aut. posita. C. de col. super. l. j. aliâs incipit, ex testamento &c. Accursi.
h ¶ Earũ.] s. legũ quæ multę sunt. vt. C. d̃ col. l. ij. &. iij. &. iiij. &. v. &
20 ferè oẽs leges illi⁹ tit. sed si testm̃ faciebat, nõ fiebat collatio: vt subijcit. &. C. de co. l. j. &. l. filiam. &. C. cõia vtriusq; iudi. l. fi. j. respon.
i ¶ Dicentes.] scilicet parentes.
k ¶ Eis.] scilicet collationibus.
30 l ¶ Relicta.] s. in testamẽto: vt qa est institutus hæres cum alijs suis fratribus.
m ¶ Defendere.] puta partẽ suã hereditatis.
n ¶ Omnino.] s. nobis.
o ¶ Talẽ.] qualis dicta est supra in casu qñ ex testamẽto quis decedit.
40 p ¶ Intestatus.] qd̃ fit lex modis: vt dixim⁹ insti. de here. quæ ab intesta. j. respon.
q ¶ Oblitus.] p longitudinẽ tpis propter quã aduenit obliuio[a]: vt diximus insti. de vsucap. §. quod autem. Accursi.
r ¶ Angustiatus.] nec
50 est ei imputandũ quare se angustiauerit: licet aliâs interdũ imputetur vt. ff. si qs cau. l. ij. §. pen. qa mors inopinatè venit vt. ff. de condi. & demõst. l. j. & facit ad hoc. C. qui testamẽta facere possunt l. hac consultissima. §. at cùm. &. C. de peculio
60 eius qui libertatẽ me. l. j. Accursius.
s ¶ Huius non est.] s. donationis. Accursius.
t ¶ Omnino.] sed cùm donatio alia sit simplex vt puta donatio inter vinos: alia ob causam aliquam, vt dos donatio propter nuptias vel propter militiã vel similia: vt ff. de do. l. j. de qbus donationibus loquit hîc? Rñ. scdm Io. de omnibus. nam omnia cõferunt scdm eum: qa verba generalia sunt omnino &c. vt
70 s. dicit, datorũ &c. nec distinguit qualiter data: ergo generaliter est intelligenda: vt. ff. de ser. vr. præd. l. si seruit⁹. &. ff. de alea. l. j. §. pe. Itẽ cũ dos q̃ de bonis patris deceserit conferat: vt. ff. de col. dotis. l. fi. &. ff. ad. l. fal. l. pater. multomagis in simplici donatione q̃ in bonis patris remãsit: vt. C. de iof. do. l. ij. sed M. & Lo. & B. cõtra. Dicũt em̃ in donatiõe simplicicollationẽ nõ faciẽdã: sed in ijs q̃ ob cãm fiũt, idẽ dicũt qd̃ Io. sed ĩ simplici cõcedũt fieri in duob⁹ casib⁹, vt qñ pater hoc exp̃ssit: vt hîc ꝓbat: &. C. d̃ inof. te l. si qñ. §. j. Itẽ qñ vni ob cãm donauerat alteri simpliciter: tũc
80 oem̃ neemergat inęqualitas: etiã simplex donatio cõfert: vt. C. d̃ col. l. pe. & hoc in his vbi fit collatio, hoc est in ꝓfectitijs nõ aũt in aduẽtitijs iure illo: vt. C. de col. l. fi. siue sui suis, siue sui emancipatis, siue ecõtra. si autẽ emãcipatis emãcipati tũc nullo mõ. Idẽ qñ sunt nec sui nec emãcipati, vt nepotes ex filia: vt. C. de col. l. si emãcipati. Et qd̃ dixi emancipatũ suo cõferre: intellige in ijs q̃ tpe mortis patris habebãt, nõ q̃ postea q̃sierunt: vt. C. de col. l. nec emãcipati. &. l. ea demũ. & hoc inter se extraneis autem coheredibus nullo modo: vt. C. cõia vtriusq; iu. l. fi.
v ¶ Dispositum est.] s. eo itestato moriente. al's em̃ olim nõ fiebat còl

† Ex hoc §. est tracta aut. situata sup. l. j. C. de colł. & incipit, ex testamẽto.

a Sequitur hanc glo ss. Angel. hîc.

† qd̃ seqt̃ si res suas &c. in vetustis exẽpł. non habetur.

b Approbatur per Iac. de belui. & Angel.

c Quamuis Rapha. Ful

¶ *Collatio datorum ab intestato & ex testamento fieri debet, nisi expressim aliud dictũ sit: omnibus quæ prius de collatione dicta sunt confirmatis. Bart.*

¶ Illud[g] quoq; † bñ se habere credimus hac lege cõplecti. prioribus enim legibus volentibus in collationib⁹ si qdẽ sine testõ morerent parẽtes, collatiões scdm earũ[h] virtutẽ fieri: si verò testati nihil dicentes[i] decis[k], locũ nõ fieri collatiõibus, sed res habere ꝓ dotẽ fortè, aut alio mõ datas: & q̃ sunt relicta[l], defendere[m]: nos sancimus nõ esse oĩno[n] talẽ[o] opinionẽ: sed siue qspiã intestat⁹[p] moriat: siue testat⁹, qñ ĩcertũ est ne forsan oblit⁹[q] dat orũ, aut ꝑ tumultu mortis angustiat⁹[r], huius[s] nõ est memoratus: oĩno[t] eẽ collatiões, & exinde ęqualitatem, scdm qd̃ olim dispositũ est[v], nisi exp̃ssim designauerit ipe sevelle nõ fieri collationẽ: sed hr̃e[x] eũ q̃ cogit[y] ex lege conferre, & qd̃ iam datũ est[z], & ex iure testmti[z]: oĩbus quę prius de collationibus à nobis sancita[b] sunt, in sua virtute manẽtibus † si res suas pater inter liberos distribuere velit.

¶ *Diuisio bonorũ à parente inter liberos facta non aliter ualet: nisi in testamento fuerit facta, uel in alia scriptura parentũ uel liberorum omnium subscriptionem continente. Bart.*

¶ Et qd̃ sæpe nobis iudicantibus placuit, necessariũ credimus nunc partem fieri præsentis legis. Frequenterem̃ quidã plurimorũ filiorum[c] cõstituti patres, deinde putã latio: & ita nõ erat hîc ęqualitas. & facit ad ęqualitatẽ s. de non elig. §. fi. &. C. de iudi. l. placuit. &. j. vt exac. instan. do. §. fi. col. vij.
x ¶ Sed habere.] repete voluerit.
y ¶ Cogitur.] alias, nisi testator dixisset quòd non conferret.
z ¶ Datum est.] à patre ei, iure donatiõis puta, vel alio titu. datũ. Acc.

tes mox substantiã diuidere, vt à fraterno certamĩe eos ꝑseruent: ad maiores adhuc & seuiores eos cõtentiões adducũt[d]. Cũ em̃ oporteret, si hoc vellẽt[e] aut aptè oĩa diuiderein testamẽtis suis: aut si[f] non hoc vellent, partes facere, & eas subscribere: & sic indubitatã dare filijs diuisionem: at[g] illi nõ hoc faciũt, sed partẽ qdem aliquã per se ipsi scribunt, & neq; hãc cõtinuè, sed fortè interscriptam alterius cuiuspiã literis[h]: & in descriptione abiecta[i], & nulla custodia digna posita: residua verò pars nequaq̃ illorũ est manus, sed subscriptoris cuiuspiã fortè corrupti, aut cuiuscũq;: & hinc[k] illis litiũ occasiones decies milies[l], vtrũ hæc volũtate gesta sint pr̃is, an alicui⁹ artificis[m] operarij certaminis & cõtentiõis, & ad fauorẽ partis alicuius scribẽtis. Hæc[n] nos molestare decætero nr̃os subiectos nolentes, sancimus si qs voluerit suas res filijs aut diuidere: aut oẽs, aut etiam aliquas fortè relinquere præcipuas: has maximè quidem si possibile est, dicat in testamento[o], & indubitatam det filijs hinc vtilitatẽ. Si aũt hoc nõ[p] agat ꝓpter aliquas necessitates[q], q̃ plurimę circũasistũt hoĩbus: licet tñ descriptiones[r] facere rerũ quas partiri voluerit: & subscribere oĩbus[s] aut ipsum, aut filios vniuersos subscribere[t] præparare, inter quos res diuidet, & ex hoc causæ dare indubitatã fidem. & qd̃ scdm hanc fit speciẽ ratũ sit atq; firmũ[v], aliaq̃; cautela[x] nõ indigens. Si verò[y] aliquis hoc non egerit[z], sed dispersam (sic vt plerunque) sine testimonio subsciptionẽ fecerit: sciat nihil hinc filijs sese ꝑbiturum

a ¶ Testamẽti.] putaeã partẽ ex qua est ĩstitut⁹.
b ¶ Sancita.] q̃ nõ contradicunt ijs quę hîc sta
10 tuũtur: vt. s. in prin. huius. §. fic. s. eo. in fi. j. rñ.
c ¶ Filiorum.] etiãduorũ: vt. ff. de test. l. vbi sed hęc dictioplurimorum, tres exigit ab min⁹. Idẽ tñ credo in duob⁹. Acc.
d ¶ Adducũt.] nã magis dolet si fratri aliqd vltra partẽ datur, q̃ etiã
20 si extraneo: vt. C. de bo. quę lib. l. cũ oportet. §. j.
e ¶ Vellẽt.] i. fraterno certamine eos liberare.
f ¶ Aut.] pro saltem.
g ¶ At.] hęc aduersatio supflua est propter prędens cùm.
h ¶ Literis.] datiui est casus.
30 i ¶ Abiecta.] id est vili scriptura.
k ¶ Et hinc.] id est ex tali subscriptione.
l ¶ Decies milies.] s. ortæ sunt & facit ad hoc verbũ. s. de hære. & fal. §. exhæredatos.
m ¶ Artificis.] i. ꝑbentis operã certamini arte
40 & calliditate sua. & nota[d]. hîc diligenter argumentũ in tabellione qui recipit testes vt suspect⁹ dari nõ debeat. Itẽ & in iudice cui causa cõmittitur. & facit. C. de iud. ap tissimi & subijcit hîc.
n ¶ Hęc.] q̃ modo dicta sunt & scripta sunt: vt
50 C. fa. ercis. l. fi. & facit C. eo. l. filij. in fi. l. &. l. cogitatione.
o ¶ In testamẽto.] qd̃ in ꝑsentia testiũ septem fit siue i scriptis, siue nũcupatiũ sit: vt insti. de test. §. j. &. §. fi. Accursi.
p ¶ Hoc non.] s. testm̃.
q ¶ Necessitates.] vł
60 præoccupationes mortis: vt. s. proxi. §. vel quia testes septem habere nõ põt ꝑpter hoĩm raritatem: vt. C. de test. l. fin. & institu. de codicil. §. j. Si autẽ sit iuris necessitas qua impediẽ, facere testamentum quæ multæ sunt, vt diximus insti. qui testa. fa. possunt. §. fi. tunc nec codicillos potest facere, nec aliam legitimam voluntatem: vt. ff. de iure codicil. l. ij. §. furiosus. [r ¶ Descriptiones.] manu vnius aut plurium. [s ¶ Omnibus.] scilicet partibus.
t ¶ Subscribere] q. d. aut ipse scribat, aut filios scribere faciat: & sic habet tres vias. Et habent hæc locũ[c] qñ in scriptura vult facere suã voluntatem aliâs etiã sine huiusmodi subscriptiõe facere põt: dũmodo coram testibus etiã duobus: vt. C. fami. ercis. l. fi. &. ff. de mili. testa. l. lucius. Sed M. dixit q̃ nõ potest hodie nisi cũ huismodi subscriptione quæ hîc dicitur. &[d] dictã. l. dicit esse correctam. vt. j. de testa. imperfe. in princ. col. viij. Et habent hęc locũ cùm de prędegationibus quęritur. si verò de testamẽto inter eos habito quæratur, dic vt. j. de testa. imperfe. §. j.
80 v ¶ Firmum] inter liberos ꝑter cõem obseruationẽ dispositio ita de mũ valet si rerũ quas testator dimisit, sequit subscriptio, vel ipsius parẽtis, vel oĩm liberorũ inter quos partitio designat. Sed qd̃ si decẽ habet filios & qbusdã prælegat: nunqd & illi subscribent qbus nõ ꝑlegat? Rñ. sic: qa eos tãgit: vt. C. de aut. præ. l. fi. &. j. vt spon. larg §. ad hoc. colla. ix.
x ¶ Cautela.] id est firmitate.
y ¶ Si verò.] ex hoc §. sumitur aut. si modo. C. fami. ercisc. Accur.
z ¶ Egerit.] id est nullam trium supradictarum viam elegerit.

d Ista glo. est singu. secundũ Bal. in. c. qñ cõtra falsam. co. iij. extra de proba.

e Idem Iac. & est de mẽte omnium.

a ¶ Aliud quidem.] ſic.ſ. de non alie. §. fi.
b ¶ Maleuolentiæ.] i. negationis. & ex hoc. §. ſumitur aut. contra qui propriam. quæ eſt poſita in l. cùm fidem. C. de non nu. pecu. Accur.
c ¶ Denuo legiſlationẽ.] i. iterũ approbare legẽ aqliã latã à plebeijs aquilio rogante ſiue interrogante plebẽ: vt ſubijcit. &. ff. ad leg. aquil. l. j. & inſtit. ad. l. aquil. §. cæterum.
d ¶ Protulit.] ſ. plebs.
e ¶ Secũdùm quã.] ſ. lege aquiliam.
f ¶ Duplicibus.] nã ex inficiatiõe creſcit in duplũ cõdemnatio: vt hîc, &. C. ad. l. aquil. l. cõtra negãtẽ. &. ff. ad. l. aql. inde neratius. §. hęc actio.
g ¶ Actiones.] vt vtilis aqlia cũ dat dãnũ de corpore in nõ corpus: & econtra de nõ corpe in corp⁹. Itẽ in factũ ſubſidiaria legis aqliæ qñ datur damnũ de nõ corpe in nõ corpus: vt inſti. ad l. aql. §. pe. &. §. fi. & ff. ad dolo. l. & elegãter. §. idẽ labeo. Itẽ actio pro legato. ſ. ex teſtamento q̃ dat venerabili loco: vt inſti. de act. §. item miſta.
h ¶ Ordinem.] i. vt creſcat ex inficiatione.
i ¶ Sed paulatim.] q. d. prius nõ puniebantur adeo iudices erãt clemẽtes poſtea ſupuenientib⁹ dictis legibus extenuata fuit parum clemẽtia, & tũc talem maleuolentiã i. malã voluntatem homines tradiderunt obliuioni: quare & in p̃ſenti caſu idem conſtituendum eſt. Accur.
k ¶ Aliquis.] ſ. actor.
l ¶ Alter.] ſcilicet re⁹.
m ¶ Hæc.] ſcilicet ſcriptura. Accurſius.
n ¶ Eius.] ſ. rei. Accur.
o ¶ Aut literas.] nũc conuerte caſum in actore negãte & reo pferente. & qđ dicit non ſolutũ: ꝓpriè accipit. Itẽ qđ dicit actor. i. reus q in ꝓbanda ſolutione eſt actor: vt. C. de ꝓba. l. j. & j. vocat eum reũ ibi ſacramẽto rei: &c. & qđ dicit ī vtroq; caſu. i. ſiue in primo vbi actor ꝓtulit literas rei: ſiue in ſecũdo vbi reus ꝓtulit literas actoris. Vel dici poteſt[a] vt tota litera &. §. &. j. vſq; ad. §. ſi autẽ. loquatur in actore ꝓferente, & reo negãte: & qđ ſe quit ſolutũ. dic. i. numeratũ. Itẽ q̃ dicit actor ꝓpriè ponitur. Item qđ dicit vtroq; caſu, dic. i. ſiue reus literas ſuas & poſtea numerationẽ negauerit: ſiue factam ſibi ſcripturam confiteatur: ſed numerationem neget: vt hîc innuitur.
p ¶ Duplicem.] ſ. vt vnũ ſimplũ ſit pœna: aliud ſit rei reſtitutio: vt. j. e. §. ſi quis autem. Sed actor videtur in plus puniri, ſcilicet vt totum duplũ ſit pœna: vt. j. eo. §. ſi autem. ſed expone iſtud vt ibi diximus.
q ¶ A maioribus.] id eſt nõ ſumimus delectationem legum à maioribus, id eſt antiquis qui fecerunt legem aquil. & alias ei ſimiles.
r ¶ Sed quia.] reſpondet tacitæ obiectioni. Accurſi.
s ¶ Modo.] ſcilicet duplicem.
t ¶ Egerit.] ſcilicet aliud.
v ¶ Tenebitur.] nam facit litem ſuam: vt. ff. de va. co. l. fi.
x ¶ Sacro rei.] quem. ſ. noïauit actorẽ ſcđm primũ intellectũ huius. §.
y ¶ Voluerit.] ſ. actor deferens ei ſacramentũ: & ille nõ iuret, ſed confiteat. Et ſic no. hîc q̃ parcit ſpõtè & cõfitenti[b]. ſic. ff. de ali. iu. l. iij. §. fi. & C. de plus peti. l. j. &. j. vt li. iu. §. ſi qs col⁹. ix. &. C. ad. l. iu. ma. l. qſquis. §. fi. &. C. de ijs qui ſe dele. l. j. li. x. arg. contra[c]. ff. de fur. l. qui ea mente. & ff. vi bo. rap. l. pe. Item no. ſi releuas me in vno onere ꝓbandi, &, ego te de beo in alio releuare. ſ. in pœna dupli. ſic. ff. de iureiu. l. eum qui. j. reſpon.

vtilitatis: ſed quaſi nihil ſit factũ, diuidẽt ſubſtantiã filij, incertas & plerũq; ſine teſtimonio cõſcriptiones non ſequentes: neq; iudicibus cauſæ (quos iudices familiæ erciſcũdæ leges appellãt) has ſeq cogẽdis. Oportet em̃ prouidere ſubtiliter cautelæ filiorũ, & nõ aliud[a] qdem minuere, aliud ſub errore reliquere: qđ difficiliũ, inſuper & inſolubiliũ, crebro etiã crimina ferẽtium cauſarũ occaſionem præſtat.

¶ De ſucceſsionibus itaq; & collationib⁹ & alijs quæ prædicta ſunt, vſq; in hoc ſancitum ſit.

¶ *Lex Aquilia & eius diſpoſitio qua cautum eſt ut negans damnetur in duplum, confirmatur & ad eandem ordinem plures ſunt actiones inductæ. Angel.*

¶ Studiũ vero maleuolentiæ[b] qđ ſit ab aliqbus, neceſſariã nobis fecit plebis denuo[c] legiſlationẽ approbare, quã per quendã ſuorũ ꝓtulit[d] tribunorũ, & q̃ Aqliæ nũcupationem ab illo ſuſcepit: ſecũdũ quã[e] ꝓ abnegatione duplicibus[f] ſubdebat exactionibus maleuolentes & abnegare tentantes: vbi etiã aliæ q̃dam actiões[g] ad eundem coaptatæ ſunt ordinẽ[h]: ſed paulatī[i], mutata clementia, ablata eſt, quæ conſueuit iniquorũ enutrire maleuolentiã. quãobrem etiã nobis neceſſariũ viſum eſt indecẽtes & turpes abnegatiões ſ̃p dictę pœnę ſubijcere.

¶ Si enim † ꝓtulerit aliqs[k] ſcripturã, alter[l] aut eam negauerit, cũ hæc[m] literas eius habeat, ita vt neceſſitatem patiat̃ actor cauſas pati circa probationem eius[n]: aut literas[o] q̃dem ſuſcipiat? dicat aũt nõ ſolutum debitum ſibi & probauerit hoc legitimis modis actor cõdemnationem aduerſus eum duplicem[p] in vtroq; caſu fieri ſancimus: nõ quia à maioribus[q] legibus delectamur, ſed quia[r] lites eorum minores efficimus: quatenus timore pœnę citius dicãt qđ cõfiteri cõpetit. In talibus itaq; omnibus modis condemnationem hoc fieri volumus modo[s]: & ſi prẽter hęc egerit[t], iudicẽ ſcire q̃a trãſcendẽs legẽ ipſe tenebit̃[v] his pœnis.

† Concor. cũ hoctex. c. dudũ. cũ gloſ. ſuper verbo, idoneus extra de ꝓſump. & eſt. §. iſte ſituatus ꝓ aut. ſuper l. cũ fidẽ. C. de non nu. pecu. & incipit cõtra qui ꝓpriam.

a Approbat̃ per Iaco. de Belui.

¶ Hęc aũt dicimus niſi ꝓbationib⁹ actor abrenuncians ſacramento rei[x], nunc vſq; ad negationẽ factã ſolui voluerit[y]. Si em̃ tale aliqd egerit: ſi q̃dem mox ab initio poſt abnegationem intulerit[z] iuſiurãdũ, & ille[a] cõtinuò confeſſus fuerit: quod in negationem deductũ erit, ſine pęculo erit quantũ ad duplũ. † Si verò lõgiori facta lite tũc actor inferat ſacramẽtũ, at ille[b] ẽt ſic qđ infert̃ ꝓfiteat̃, de dupli q̃dem eũ eximimus pœna: oẽs verò[c] expẽſas[d] quę vſq; tunc factę ſunt ꝓpter probationes actori, iureiurando eius definitas, exoluere eũ q̃ ab initio quidẽ negauit, poſtea verò confeſſus eſt, iubemus.

¶ Si quis autem[c] annumerationem in ſe factam pecuniarum negans, poſtea[f] vtatur ſolutionibus à ſe factis: tali homini nullam vtilitatem horum quę vere ſoluta ſunt, eſſe ſancimus: ſed totum eũ debitũ[g] exigi prẽcipimus: & hanc ſolam ſuſtinere negationis pœnam: hoc qđ etiã q̃dam ante nos impator conſtituit[h], nullo iudicantiũ neq; ī hoc flectẽdo[i], ſed integritatẽ legis cuſtodiẽte.

¶ Si aũt etiã re⁹ ꝓferat literas actoris[k]: deĩde ille[l] eas neget: at ille probet eas: non ſolùm illud repetetur q̃d quo negatio fuit, ſed etiam tantùm aliud adijcietur. Hic quoq; de iuriſiurãdi datiõe ſimiliter[m] etiã in actore introducatur ratio. Si verò lis agatur ꝓ curatorum fortè conſtitutas perſonas quę curatores reſpiciunt hmõi negatiõis pœnę, quãdo in ipſorũ curatorum fuerit literis, nõ aduerſus eos quorum ſunt curatores[n] ſed aduerſus eos[o] ferri qui turpẽ & indecentem hanc negationẽ fecerũt.

¶ Si verò aliud condẽnationis augmẽtum aut in duplum aut in triplum aut in quadruplum ab anti-

b Concor. c. penulti. §. ſi qui. extra de hęretic.

c Ibi delictũ fuit cõſũmatũ: hîc nõ: nec incidet in pœnã: quia pœnituit anteq̃ partem aggrauaret in probatiõe. Angel. hîc poſt Bar. in contrario.

† In vetuſto, ſine pęculo dupli erit: qđ tñ in idem recidit.

† Imo vtriuſq; legis author eſt Zeno: niſi error ſit in codice impreſſo.

d Idem Ia. de belui. & Ange.

z ¶ Intulerit.] ſ. actor.
a ¶ Et ille.] ſcilicet re⁹.
b ¶ Ille.] ſ. actor vel creditor ſecũdùm primum intellectũ. vel dic reus ſecundù aliũ intellectũ.
c ¶ Oẽs verò.] nunc cõſuetit caſum: & dic verò ꝓ ſed. Item q̃ dicit actor i. reus ſiue debitor q̃ defert actori: vt hoc differat à caſu præcedenti. vl̃ dic retẽto primo caſu. ſ. actore deferente: & oĩa pone ꝓpriè. & in hoc differt à ſuperiori: quia in ſupiori ab initio fuit cõfeſſus reus qñ nullus actor fecerit expenſas: hîc aũt quando dudum poſtea. vnde reſtituũtur huiuſmodi expenſę actori: vt ſubijcit.
d ¶ Expenſas.] ſic. C. de iudi. l. ſancimus.
e ¶ Si quis autem.] ſ. debitor. Accur.
f ¶ Poſtea vtatur.] i. poſtq̃ actor ꝓbauerit ſe mutuaſſe, vult hoc cõfiteri ſed dicit ſe noluiſſe nõ prodeſt ei vt ſubijcit etiã ſi verũ dicat vt ſubijcit & facit. j. vt ij q̃ ob. ꝓ phi. res mi. §. ſi ẏ ò. & eſt hoc ꝓpter eius mẽdacium, qđ eſt puniendũ: j. eo. §. illud aliãs contra vt. ff. de reg. iu. l. bona fides. Sed nonne actor eſt in dolo q̃ petit qđ iam ſibi ſolutũ eſt? vñ potior deberet eſſe cõditio cõuenti: vt. ff. ne quis eum. l. j. in fi. &. l. ij. Rñ. actorem bona fide agentem agere prius & poſtea: aſs repellit̃, vt dictum eſt.
g ¶ Debitũ.] i. tm̃ quãtum erat prius debitum qđ verè tñ ſolutũ fuit. Sed qua actione petitur hoc ſcđo? Rñ. ꝓ cõdictionem ex hac. l. quia antiqua actio ſublata eſt ſolutiõe vt inſti. quib. mo. tol. obli. j. reſpon.
h ¶ Conſtituit.] vt Zeno: vt. C. loca. l. cõducto res. vel arcadius: † vt. C. vnde vi. l. non ab re.
i ¶ Flectendo.] ſic. C. ad legem iul. de vi pu. l. ſeruos.
k ¶ Actoris.] in q̃bus actor fuit confeſſus ſibi ſolutũ, quæ apocha vocatur: vt. ff. de admin. tuto. l. lucius. §. tutelæ. Accurſius.
l ¶ Ille.] ſcilicet debitor. & redit ad caſum illum quem habuimus. ſ. §. ſi em̃ ꝓtulerit &c. ſecundùm primum intellectum quem ibi dedimus.
m ¶ Similiter.] vt. ſ. §. hoc autem dicimus &c.
n ¶ Curatores.] id eſt perſonę procuratorum reſpiciunt curatores, vt idem in eis quod in curatoribus ſeruetur. Accurſius.
o ¶ Eos.] ſ. tutores vel ꝓcuratores & curatores. & facit ad hoc. C. de ſer. fug. l. quicũq;. §. in minorũ. &. C. vnde vi. l. meminerint. &. C. de fal. mo. l. j. in fi. &. ff. qđ quiſq; iur. l. iij. §. j. &. ff. ſi quis ius di. l. j. §. ſi procurator. &. j. vt litig. iurent. §. in cauſis. col. ix. Sed quid ſi literas eius cuius negotium gerit negat? Rñ. dnõ tenetur gerens negans, cùm nec alienas literas poſsit cognoſcere vt ſuas: imo etiam quandoq; vix ſuas: cùm aliter iuuenis, aliter ſenex ſcribat: vt. j. de fide inſtru. §. ij.

a ¶ Legibus.]vt insti.de actio.§.omnes.
b ¶ Constitutionibus.]s.in duplũ:vt.C.vnde vi.l.si quis in tantam. &.l.nõ ab re.§.fi.&.C.finiũ regũ.l. si consisterit. Item tripli & quadrupli:vt insti.de act.§.tripli.&.§.quadrupli.
c ¶ Et digestis.]in.ff.multæ actiones inueniũtur in duplum: vt serui corrupti.Itẽ in quadruplũ: vt furti manifesti, & qđ metus causa:vt.ff. de ser.cor.l.j.& qđ me.
10 cã.l.si cùm ex.§.ij.Acc.
d ¶ Hoc autem.] qđ hoc.§.dictum est.
e ¶ Melius.] cõmẽdat se.sic& aliâs insti.de hære.quali,& diffe.§. fina. Accursius.
f ¶ Conuentus.]s.rei ven.& qđ subijcit alterius.s.agentis.item& hy
20 pothecaria.& qđ subijcit alterius, dic.i. eius quẽ dicebat actor obligasse:qa habet necesse[a] ꝓbare qui agit.s.ꝙ debitor fuerit dñs tpe obligationis: vt.ff. de pig.l. & quæ nondũ.§. qđ dicitur.&.ff.de proba.l.ante omnia.& scđm vtrũq;
30 horũ modorũ hãc literam ꝑsequere.& facit.ff. de rei vẽd.l.fi.Sed cõtra in eo.tit.l.officiũ.in prĩ. Sol.ibi talis opponebatur exceptio q̃ non erat contraria ijs quæ prius dixerat ipse reus. Item tertiò põt poni in eo q̃ agit nomine curatorio.
40 Item, qđ plus est, põt intelligi hic.§.de qualibet actione in rem per quam directũ dominiũ vel quasi petit:quia ista verba sunt generalia:& ideo generaliter intelligenda:vt.ff. de ser.vrba. præd.l.fi seruit°. qualis est publiciana,& rei ven
50 dicatio vtilis, & petitio hæreditatis directa & vtilis & in similibus:vt si ago in rẽ vel publiciana:& negas me dñm,vel me emisse à nõ dño: & hoc à me ꝓbato dicis te à me emisse: & me dñm fuisse, vel dicis auctorem meũ dominũ
60 fuisse: vt absoluaris à publiciana Item qd de simplici possessiõe quæ interdũ petit̃ per condictionem:vt.ff. de cõdi.indebi.l.indebiti.§. sed & si nũmi.& de triti.l.ij.& idem vbicũq; petitur possessio quocunq; iure.licet em̃ personaliter agatur:res tm̃.i.possessio petitur, vel quasi in rẽ vel ad rem agitur:& dici potest idem.nam & rei vendicatio ratione possessionis datur:vt.C.de ali.iu.mu. causa.fa.l.j. Sed quidam dicunt hunc
70 §.in hypothecaria tantùm loqui, quam secundus creditor intentat cõtra primum:sed contra eos est in nouellis eo.tit.l.si quis rerum detentator.Accursius,

a Istud nõ est verũ generaliter secundũ Bar. in.c. cũ res C.si res ali. pignori da. fit.& Ias.in §.itẽ seruia na.co.xvij. insti.de act.

† Et sic negãs punit̃ trãslatione possessionis, vt hîc. Sic ẽt de iure canonico negãs punit̃ vt ĩ.c.vlti. cũ glos. fi. extra de solu.

g ¶ Abnegauerat.] scilicet dicendo illius &c. ne vna negatio superfluat.aliter ponitur pro simplici negatione,vt.ff.de in di. addi.l. vbi.& ff.si vsufr.pe,l.vti.j.responso.
h ¶ Alijs causis.] hoc est contra eos qui faciunt loqui in hypothecaria tantùm.
i ¶ Prioribus.]arg.simile.ff.de pig.l.fi superatus.&.ff.de regu.iur.l.si inuitus.§.cui.Accursius.
80 k ¶ Et actoris.]repete pro.
l ¶ Possessio.] Not.pœnam imponi ꝓpter mendaciũ de translatione possessionis.sic.s̃.proxi.§.&.ff.de rei ven.l.fi.& inst.de fideicõ.hęre.§.fi. &.ff.de iureiuran.l.eum,&.C.loca.conductores.&.C.vnde vi.l.nõ ãb re.
m ¶ Negationem.]id est pœnam negationis.
n ¶ Et legem.]i.legalem iustitiã.sic.ff.de acquir.pos.l.si rem.in fi, Sed qualis erit hęc iustitia quæ admittit hominem tam varia dicentem? Nã primò non illius esse dicebat,cuius nunc esse dicit:vnde videtur repelli tanq̃ sibi cõtrarius:vt.C.de fur.l.j.&.ff.de pet.hære.l.vj.Sed dic eum satis punitũ. Item in alio iudicio admittitur: licet dicat contraria ijs quæ dixerat in priore iudicio:vt.ff.de inoffi.testa.l.papinianus.§.sed nec impuberis.nam quædã alio iudicio fieri possunt quæ illo eodem fieri non possunt:vt productio testiũ quæ non põt fieri post publicationem: fit tm̃ in alio iudicio,puta appellationis:vt.j. de testi. §.& qa.coll°.vij.&.C.de temp.appell.l. per hanc
10 &.C.de appel.l. eos.§. antepe.Sed quo iure fiet hæc translatio.s. possessionis? Rñ. per officiũ iudicis,cũ iam probationibus prælũtis & super principali facto lite cõtestata hęc petatur.nam ea quæ post contingunt ad eius officiũ pertinẽt:
20 vt.ff.de ædil.edic.l.ędiles.§.item sciendum.qđ officium sibi cõpetit authoritate huius legis. non ergo datur sententia in quæstione principali:ne absorbeatur ius conuenti. Item quid si in rẽ ago, & dicat se nõ possidere: nũqd lis cõte
30 stabit̃ & iurabit̃ de calũnia super trãslatione possessionis: vt.ff. de rei ven.l.fi? Rñ.sic: quia prius non erat iuratum in actione in rem,nec lis cõtestata.nam illa quæstio s.an possideat,fit ante litẽ cõtes. vt.ff.đ inter.ac. l. qui seruum.§. in iure.
40 Vnde dic ibi đ calũ.iurari: & lit. contestat. & omnia cedere sicut moris est in causis.at hîc in causa isto non fiunt[b] hæc cùm sit causa inchoata: sed ꝓ officiũ iudicis hęc expediunt̃:vt dictum est. Licet aũt dicam litem debere cõtestari: eo ipso
50 tm̃ quòd fuit facta dicta interrogatio an possideas vel nõ, dico cõtestari litẽ super iudicio possessionis:vt.C.de lit.cõtesta.l.j.nõ aũt super iudicio in rem,cùm nõ fuerit ille animus: imo magis euitare, vt dicemus j.de exibẽ.& intro.§.fus
60 cepto verò. col.v. Sed nũquid dabitur libell° sup hoc post dictã contestationem? Rñ. non per aut. offerat̃.Sed op.ergo cõtestatio nulla est, cùm præcedere debeat libellus? Respondeo hîc non fuit petitus. Vel speciale est hîc propter negotij naturam.

b Ista glos. est singula. secũdũ Bal. in.l.fi.C.de execu.rei.iudic. & Ia.in §.oĩm.inst. de actio.

o ¶ Successiones.]i.posteros cognoscant patres vel econtra posteri cognoscunt & habeant successiones maiorum: de quo habuimus.s̃. eo.§.j.
70 &.ij.&.§. considerabimus.
p ¶ Collationes.]vt.s̃.eo.§.illud.
q ¶ Distributiones.]vt.s̃.eo.§.& quod sæpe.Accur.
r ¶ Petulantes.]id est callidè extorquentes:vt.C.de mo.mulctã.l.fina. aliâs petulantes id est superbi vel turpes seu malæ opinionis, secundùm Azonem.
s ¶ Insiliant.]i.insultũ faciãt agendo & respõdendo:vt.s̃.eo.§.studium.
t ¶ Res detinent.]vt.s̃.§.proxi.
v ¶ Mediocri.] Not. medium eligendum, id est mensuratam vitam sic.j.vt omnes obe.iudi.§.j.colla.v.
80 x ¶ Constitutionibus.] vt.C. de nat.li.l.cùm quis.&.l.nup.Acc.
y ¶ Sortiatur.]scilicet in concubinam.
z ¶ Constitutionem.]scilicet illam nuper:vt.C.de nat.lib.l.nuper.
a ¶ Recipientes.]scilicet vt prædicti filij sint legitimi factis etiam de talibus instrumentis.
b ¶ Considentibus.]id est considerantibus vel intuentibus.Accursi.
c ¶ Nõ oĩno.]i.nõ omnimodo prohibent̃: quia tm̃ cum ijs qui sunt in magna dignitate:vt.C.de inceſt.nup.l.humilẽ.Sed hodie cum omnibus

Mendacium non nunquam punitur.

Medium eligẽdum est.

¶ Possessor q̃ rem eius esse de quo actor affirmat,negauit: & post probationem actor contestetur,ad exceptionẽ decurrens:prius rei possessione priuatur,quàm de iure suo audiatur.Bart.

¶ Illud quoq; in iudicijs arbitramur oportere melius[c] q̃ oẽs ante nos determinare & cõstituere.Si q̃s em̃ cõuentus[f] fuerit res habere alterius:ille verò dicat res nõ esse illius de quo dicit actor, & cogat̃ qui actione infert,aut documẽtis, aut testibus,aut alijs vti laboribus vt ostẽdat res illius esse: postea verò is q̃ semper abnegauerat[g] illius hoc non fuisse, vti voluerit illius iure, & dicere qa ex hypotheca aut alijs causis[h] in illã psonã relatis, propinquior est q̃ ille qui cãm mouet:aliæ quidẽ sentẽtię vacẽt quæ prioribus[i] nr̃is placuerũt: mediocris aũt q̃dã & clemẽs& ipsi causę cõueniẽs pœna abnegantibus infertur. pro abnegatione nãq; circa hoc,& actoris[k] laborib° dum adhuc causa dicit̃,ad actorẽ trãsferatur† rerum de quibus est quæstio facta possessio[l]:licẽtiã habẽte eo qui hãc reddet,si qua iura habeat ex illa psona de qua prius negatio nẽ[m] passus est,cõpetentia sibi hæc ꝓponere,& legẽ[n] & iustitiam ꝓ mereri,pœnã in sola translatione possessionis cõstituta. ¶ Hęc à nobis pro successionibus & collationibus & distributionibus& litigãtium cautela,& vt multitudo litiũ minuatur,& inuẽta sunt & sancita: & decętero tenebũt:quatenꝰ & successiones[o] agnoscant & collationes[p] non ignorent:sed circa distributiões[q] nõ resultẽt: & neq; petulantes[r] suarũ literarum abnegationibus insiliant[s] malignari volẽtes,neq; annumeratiões abnegẽt, neq; postea forsan solutionibus vtãtur,neq; res ex quibus detinẽt[t] abnegent personis:sed mediocres & mites ex causis ostensis mediocri[v] etiam potiantur iudicio.

¶ Liberi ex cõcubĩa libera uel liberta uel ancilla postea manumissa nati,nuptijs& nuptialibus documẽtis interueniẽtibus legitimi efficiũtur:siue alij nati fuerint, & uiuunt: siue nati mortui sunt:siue nulli nati sunt postea.Barto.

¶ Quod aũt ab aliquibus malignè dubitatur in quibusdam nostris cõstitutionibus[x],& in iudicijs qdem plurimis motũ est:cũ sit iustũ vlterius non queri,presenti cõiungimus legi.Constituẽtibus enim nobis vt si quis respexerit aliquã mulierẽ clemẽs,& hãc sortiatur[y] absq; dotalib° documẽtis,deinde faciat filios: postea verò maritalẽ ad eã receperit affectũ, & scripserit hmõi instrumẽta,& fecerit filios: nõ solũ eos qui post hoc nati fuerint filij,sed etiã priores esse legitimos,& propter circũuenientiũ & malignè interpretãtiũ calliditatẽ etiã iam aliam scribentib° cõstitutionem[z] quia hęc volumus tenere licet secũdi nõ sint nati post dotẽ filij,aut existẽtes morianṫ:adinuenerũt quidã etiã aliã dubitationẽ, nõ recipientes[a] hæc tenere in ijs q̃ libertatibus copulãtur:cùm vtiq; rectè conijcientibus[b] nostrã intẽtionẽ,etiã hoc fuerit iam sancitũ. Si enim ad libertã non omnino[c]

poteſt dotalibus inſtrumentis cõfectis vt.j. vt li. decc.§.ſi quis autem.

a ¶ Certũ fuit.] id eſt certum eſſe debuit.

Filij legitimi alios excludũt.

b ¶ Legitimos.] Not. q̃ filij legitimi excludũt alios. Sed cõtra.ſ. de inceſt.nup.§.dubitabũ. Solu.ibi in libera cõcubina: hîc in ancila loquit, licet poſtea manumiſſa ſit. ſed hoc corrigit, nã hodie diſtinguit ſcdm M. vt.j. vt lib.dcç.§.ſi qs aũt. Et facit ad hunc.§. inſti. de ſer. cogna. in prin. &.j.qb.mo.natu. effi. ſui.§.illud. & inſti. de hę redi. quæ ab inteſt.§.j. &.j.tit.proxi. Accurſi.

c ¶ Honorauerit.] qđ & ſi non feciſſet, tamen præſumeretur: vt. C. cõmunia de manumiſsis. l.ſi.

d ¶ Vtroſq;.] interpoſitio eſt. Accurſ.

e ¶ Conſtitutionis.] vt. C. de nat. lib. l. cùm quis.

¶ Poteſtate.] oblatione curiæ. vt.j. qb. mo. natu. effi. ſui.§.ſi quis. & §.ſed itaq;. colla. vij.

¶ DE FILIIS ANTE DOTA. &c.

¶ *De filis ante dotalia. i. ante matrimonium natis: eſt mens huius conſtitutiõis quod uoluit lex illa, cùm quis. &. l. nup. poſita in. C. de natu. liber. & ad futuras coniunctiones & præteritas referri quæ non ſunt trãſactione uel ſententia ſopitæ: ut.j. eo. Accur.*

g ¶ Peruenit.] In prima conſtitutione: vt. C. de natur. liber. l. cùm quis.

h ¶ Legem.] vt. C. de natura. liber. l. nuper.

i ¶ Adiecimus.] aptãs enim ad futura tãtũ negotia traherẽt: vt. C. de legi. & cõſti. l. leges.

k ¶ Tertiã conſtitutionẽ.] vt.ſ. de inceſ. nup.§. fin.

l ¶ Conſtitutione.] quam modo vltimo nominauimus. Accur.

m ¶ Quod huius.] ſ. tertię & ſecundę. Accu.

n ¶ Hoc.] ſ. de præterito tempore. Accur.

o ¶ Superflua.] facit C. de vete. iure enu. l. j. ibi melius eſt pauca &c. & inſtit. in proœ. ibi, & cũ ſacratiſſimas &c. &.ſ. de referen. ibi, multitudo enim.

p ¶ Sit locus.] nota mirabile verbum.

¶ DE ADMINISTRANTIBVS OFFICIA IN SACRIS APPELLATIONIBVS.

hanc non lego.

r ¶ Amquidẽ.] Legem. vt. C. de temp. appe. l. finali.

nuptię prohibent: certũ[a] fuit quia etiam in illis hæc tenere volumus. Sed qm vtiq; hoc dubitatum eſt: ſancimus, ſi quis vxorẽ nõ habens legitimam, aut filios legitimos[b], ad ancillã propriã habuerit quandam meliorem ſnĩam, & filios ꝑ tulerit ex ea in ſeruitute cõſtituta: poſtea verò libertate honorauerit[c] & ancillã & natos, & ius eis aureorũ petierit annullorũ & regenerationis, & inter ingenuos ſe cũdùm iuſtos reduxerit modos, & nuptias conſummauerit, poſteaverò nuptialia cõſcripſerit documẽta, & aut fuerit filij poſtea, aut nõ fuerint (vtroſq;[d] noſtræ cõſtitutionis[e] amplectimur caſus) ſit & vxor legitima, & filij ſub ptãte[f] ipſius, & ſui, & ab inteſtato hæredes genitori: (dicimus autẽ eos q̃ ante nuptias nati ſunt) vias ꝑ quas ad ingenuitatẽ ſecundũ qđ prædictũ eſt veniãt, celebratione poſtea dotaliũ, ius legitimorum eis præbentes. ¶ Tua igitur excellẽtia quę benè nobis & ſanctè viſa ſunt, & pro noſtrorum quiete adinuenta omnibus gentibus quib⁹ præes, ꝑ præcepta propria faciat manifeſta vt agnoſcant quia nulla maxima cura per quam ſemper aliquid adijcit Deus noſtris ſceptris, extra nos cõſiſtit ꝑ eorũ ſolicitudine & prouidentia. Datũ cal. Maij Conſtantinop. poſt conſulatum Beliſarij V.C.

TITVLVS VI.

De filiis ante dotalia inſtrumenta natis.

¶ *Conſtitutio noua ad interpretationem antiquarum inducta, in eiſdem caſibus locum habet in quibus interpretatis legibus locus eſt: & ideo in caſibus pendentibus locũ habet ſententia, uel tranſactione nondum finitis. Bar.*

[1] Impera. Iuſtinianus. a. Ioanni glorioſiſsi. ſacrorũ per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconſule & patricio.

Peruenit ad nos dubitationem variam q-buſdam incidiſſe ſi quod ſancitum eſt à nobis de filijs procreatis ante dotiũ celebrationem, poſtea dotibus factis: nõ etiam in præteritũ feratur in ijs quæ nõ decreto aut tranſactione ſunt terminatæ quæſtionibus. Nobis vtique cùm particulariter poneremus leges, expreſsim in prima conſtitutione[g] quæ hoc ſanciuit memorãtibus vt ſiue ſuperſint eis matres, ſiue defunctæ ſint, nondum tamen huiuſmodi quæſtiones aut ſententijs aut tranſactionibus ſuſceperũt terminum: omnino ita iudicari ſicut noſtra dicit lex: quam cõplentes, etiam ſecundam poſuimus legẽ[h], eandẽ valere ſancientes etiã ſi nõ poſt dotes procreentur filij, aut procreati moriantur: nihilominus & ante dotes natos legitimos eſſe, & in hanc quoq; ſecundam noſtram conſtitutionem ſimiliter ad iecimus[i] oportere eius legiſlationem & ad ſeniora referri tempora exceptis illis cauſis quas aut iudicialis ſententia, aut tranſactio terminauit. Sed quoniã quidam poſt has noſtras claras leges audaci mente noſtrã præſumpſerũt malè interpretari legiſlationem & ſenſum: tertiam[k] coacti ſumus exponere cõſtitutionem per quã iuſsimus ſi quis legitimã vxorem habens, & legitimos ex ea filios: deinde ea moriẽte, aut matrimonio repudio ſoluto habuerit filios ex aliqua ad quã nuptiæ nõ inter dicunt: poſtq̃ verò hi nati ſunt, dotalia cõfecerit in eam documenta: legitimos etiã ita ei natos filios exiſtere. Sed quia in ipſa noſtra cõſtitutione[l] nõ adiecim⁹ apertè valere huiuſmodi legiſlationẽ etiã in illis quorũ patres adhuc ſupſunt aut defuncti qdẽ ſunt, cõtentio aũt neq; iudiciali ſnĩa neq; amicabili interuentione deciſa eſt: hinc qdã arbitrati ſunt nos nullaten⁹ velle ea quę in memoratis cõtinentur legiſlationibus de filijs qui ante celebrationem dotiũ nati ſunt, valere etiam in illis qui ante huiuſmodi legiſlationem nati ſunt, & maximè eò q̃ huius[m] pars in prima & ſecũda cõſtitutione poſita, ablata ſit à nobis in Codicis cõpoſitione. Quod abſurdè arbitrati ſunt. iuſtiſsimè nãq; & primæ & ſecundæ hoc[n] ſubtraxim⁹ cõſtitutioni, & tertiæ nõ adiecim⁹. in particularibus nãq; poſitis legiſlationibus neceſſariũ erat fortè hanc accipere in præterito legiſlationis relationem: in omni verò coaceruatione legum Codicis cognominis noſtri rectè abſcidere talia propoſuimus: quaten⁹ nõ multitudo ſuperflua[o] in Codice ſcriberet. Tertia verò conſtitutione non adiecimus aliqd de temporibus: cùm omnibus manifeſtũ ſit oportere ea quæ adiecta ſunt, per interpretationem in illis valere in quibus interpretatis legibus ſit locus[p]. Quia verò omnino emerſerunt quidam & de ſic manifeſtis ſe dubitare cõtendentes, velerrantes: hãc adiecimus legẽ, ſancientes in prædictis tribus cõſtitutionibus factã à nobis legiſlationẽ valere, in quibus etiã expreſsim primæ poſitæ à nobis legi adſcripſimus: hoc eſt, ſiue ſupereſſe cõtigerit taliũ filiorũ patres, ſiue mori: nondũ verò de huiuſmodi negotio aut decreto aut trãſactione finis accept⁹ eſt: ſecundũ hęc tales cauſę ad leges à nobis poſitas deducantur: exceptis illis negotijs q̃ contigit ante leges à nobis poſitas, aut decreto iudicũ aut trãſactiõe determinari. ¶ Quę igitur nobis placuerũt, & ꝑſente ſacra declarata ſunt lege, tua ſublimitas manifeſta omnibus facere ſtudeat. Datum. xv. calen. Augu. Conſtantinopo. poſt conſulatum Beliſarij. V.C.

TITVLVS VII.

De adminiſtrantibus officia in ſacris appellationibus[q].

¶ *Iudices appellationum & eorũ officiales in cauſis appellationũ in quibus officium eſt commune: in iudicio ſimul examinationem facere debent, & geſtis participare. Barto.*

[1] Imperator Iuſtinianus Auguſt. Ioanni glorioſiſsi. ſacrorum prætoriorum præfecto, iterum exconſule & patricio.

Iam quidẽ ſacrã fecim⁹ legẽ[r] de appellationib⁹ eloquẽtẽ quẽ oportet ſeruari modũ ſup eis, & vñ, ad quos fieri appellationes, quasq; deceat: quã tam ad tuã celſitudinẽ q̃ ad glorioſiſsimũ miſsim⁹ q̃ſtorẽ. Quia verò pluria facta eſt dubitatio đ miniſtrãtib⁹ eis

a Et in vnius.] vt.ff. vt iudi. sine quoquo iuf fra.§.illd.&.§.hoc quoque.in fi.Accur.

b Quoniam dum nihil.] Nota vbi legem correctam non inuenimus expresè antiquæ dimittimus figuræ. sic 20 C. de testa.l.sancimus. & .C.de appell.l. præcipimus.

officijs: cùm ij qui ex sacro quidē epistolarum scrinio sunt spectabilium iudicum, vendicarent sibi appellationis ministeriū: qui verò ex sede tuæ sunt celsitudinis, maximè dicerēt se lædi si mutato schemate nequaquā soli appellationibus ministrarētijs quę à clarissimis puinciarū iudicibus veniunt ad solum tuum iudicium, (sicut prius erat dum in diuino quidem ipse audires consistorio, ministraret verò officiū tuum) sed propter spectabiliū schema, in ordine sacri auditorij negotio moto, & pariter audiētetua celsitudine cū glorioſissimo nostro q̄store, vtriusq; partis totū sibimet applicarent: cōgregatisq; apud tuam celsitudinem & glorioſissimū nostrū quæstorem sępius & ijs qui ex sacris scrinijs appellationib⁹ ministrāt, & qui ex tuæ sedis celsitudine & officio nouissimè ad quādam formam causa perducta est, quam ex non scripto ad nos deduxistis. Causa verò nobis nō incongrua visa placuit, & interim quoniam Paphlagonia & Honoria diuisæ prius in iudices duos, in vnū eundemq; reductę sunt prętoris nomen suscipientem: hoc indubitatè placuit schema tuo competere cingulo. Hoc idem & in duobus aliquando positis, hoc est Hellesponto & pōto Polemoniaco. Nam & illic duobus constitutis prius iudicibus, nūc aūt vno moderato refacto, & decorato etiam ipso spectabilium dignitate, rursus hoc proueniebat: & ad tuum solummodo iudicium ferri appellationum lites oportebat, secūdùm terminum tamen constitutionis de appellationibus. Complacuit igitur simul ijs quidem officijs vtriusq; administrationis, simul autem vobis ambobus, insuper & nobis rectè se habere visum est, solùm officium tuæ celsitudinis talibus ministrare appellatiōibus, sicut & prius fuit, & in schemate sacri auditorij dicātur, & adsit glorioſissimus noster quæstor, & particeps sit gestorum. Sed etiam quoniam primæ Cappadociæ præses prius ad tuum cingulum respiciebat solùm, & tibi appellationes ferebantur: nunc autem in spectabilis proconsulis figuram mutatus est: nihilominus competens est & illam administrationem appellationē susciptentem, & mittentem, hic litem secundùm nostram sacrā constitutionem in ordine sacri nostri auditorij eā examinari: præsente quoq; glorioſissimo nostro quæstore, & pariter audiente negotium: solo officio ministrante tuo: quoniam & prius hoc solitum erat, nam & si spectabilis comes domuum permistus est: tamen neq; pridem multæ quædam mouebantur causæ apud eum: neque ex iudicio eius ferebat aliqua penè appellatio hic. Nunc autem quæ circa ærarij dispensationem sunt, & alijs hæc quibusdam tradidimus: & nō oportet ob hoc minui sedem tuam: sed similiter tuum ministrare officium solùm hic delatis negotijs. Hoc ipsum etiam in Armeniæ proconsule: quoniam prius administrationem eam ordinariam facientes, & tunc nihil ei addentes, in ꝓconsulis figurā mutauimus. Etenim inde veniētibus litibus tuæ celsitudinis ministrabit officiū: lite quidem in ordine sacri auditorij (sicut prædiximus) mouenda apud eos: apud autem ambos vos examinanda: nihilominus autem officio tuo ministrante causæ sicut prius fuit dum solùm administrationis ordinariæ haberet schema, maiore ordine non suscepto: quoniam Lycaoniam, & Pysidiam, & Isauriam sub iudicibus primitus constitutas, & appellationes destinantes ad sedem tuam, nunc decorari prætorum cingulo contingit: licet videatur quodammodò permistum quoddam ei etiam militare officium: quoniam prius & duxi in vtraq; harum prouinciarum fuit: necessariò nobis se habere placuit propter nouitatem soli, sedi tuæ & glorioſissimo quæstori tradere appellationum examinationem: cedere quoq; clementius tuo officio, vt ijs quæ super hoc aguntur, ministrent. vnde siue aliquid factūest tale prius, siue etiā postea fiat, eundem ordinem causæ imponi sancimus. Quia verò duę fuerunt ministrationes puræ & comitis Orientis, & iudicis primæ Syriæ: & ciuiles quidem huius administrationis appellationes ad tuam referebantur sedem, officio administrante solummodo tuo: comitis autem Orientis, vt pote spectabilis, in sacrarū auditionū figura, ad sedem tuam & glorioſissimi quæstoris veniebat, solis qui ex sacris sunt scrinijs ministrantibus. Sed hoc in hac parte nobis bene se habere visum est, in hac videlicet administratione commune dare ministerium, & ijs qui ex sacrarum epistolarum scrinio sunt, & qui ex officio tuæ celsitudinis. quòd enim prius duorum vicariorum fuit Pontica & Asia, & omnino innouatum est, & in vnius [a] administrationem solius prouinciæ mutatum (dicimus autem aliud Galatiæ: aliud autem Phrigiæ Pagasianæ) veniat qui dem tam ad tuam celsitudinem, q̄ ad glorioſissimum quæstorem: solùm autem modo ministerium suscipiat officium sedis tuæ. ¶ Illud tamen sancimus vt ex administrationibus nunc à nobis adinuentis, & mutantibus antiquum schema, siue hoc ipsum secundùm naturā ꝓpriæ iudicetur administrationis, siue etiā ex delegatione nostra: idē seruet schema: & ibi solū administrare officium tuæ celsitudinis sancimus. Similiter siue ex delegatione, siue ex singuli natura appellatio veniat: officium tuæ celsitudinis ministrare appellationibus sancimus: siue etiam ex delegatione nostra, similiter officij erit tui. In quibus autem commune (dicimus & tuorum officiorum, & sacri scrinij) ministerium similiter commune seruamus, siue ex delegatiōe, siue (secūdùm quod dispositum est) in iudicio fiat examinatio. Super illis tamen litibus quas nō spectabiles iudices iudicant, sed aduocati solùm: referatur negotium tam ad sedem tuam quàm ad glorioſissimum quęstorem, deuotissimis libellensibus ministrātibus eis: quoniam dum nihil [b] omnino super istis innouatum sit, antiquam seruamus figuram: sicut etiam in alijs omnibus non innouatis antiqua ministeria manere in semetipsis dispositimus, nulla nouitate facienda. accedens nanque nouatio aliter quodammodo oportere fieri etiam ministrantium ostendit figuram. ¶ Quæ igitur nobis placuerunt, & per hāc sacram exprimuntur legem: tua celsitudo omnib⁹ faciat manifesta, edictis destinatis à se: vt omnes cognoscant quæ nobis sunt placita.

Datum idib. Maij Constantinopoli Belisario Viro Clarissimo Consule.

De nuptijs.

DE NVPTIIS.

Legesſunt ſcientia moralis.

a PLurimę leges à nobis.] quas fecimus ſcilicet per hoc volumen. [b ¶Dantes.] Leges dico dantes viam ijs quæ nos vidimus ſe non recte habere. [c ¶Degere.] Nota legem eſſe moralẽ ſcientiam. ſic & inſtit. quibus mo. teſta. infir. §. fina.

10 d ¶A nobis.] id eſt hæc conſti.

e ¶Omnibus.] ſcilicet hominibus.

f ¶Honeſtũ.] & vtile.

g ¶Immortalitatẽ.] i. indiuiduitatẽ ex artificio iuris ciuilis. nã continet matrimoniũ indiuiduã cõſuetudinẽ vitę: vt

20 inſ. de pa. po. j. rñ. ſcdm quoſdã. Vel dic melius vt puto immortalitatẽ i. infinitatem: vt. ſ. occaſione matrimoniorũ genus humanũ perſeueret liberis ciuitatẽ ſemp replẽtibus: vt ſubijcit hîc &. ff. ſolu. mat. l. j. &. ff. de bo. dã. l. cũ ratio. §. pe. &

30 ex hoc idem genus humanum eſt hodie qđ retro fuit à mille annis: vt ff. de iud. proponebatur. &. ff. de lega. j. l. ſi grege. j. reſpon. &. l. ſi ita legatum. §. ſi domus.

h ¶Noſtre immortalitatem.] hîc ſupponit ꝓ gñe omniũ & nõ ꝓ ſe

40 tm. i. ppter noſtrã immortalitatem vitandã, ne moriatur. ſ. genus humanũ ſecundũ Azo. Vel dic ꝙ dicit de ſe qui eſt immortalis quò ad imperium: vt. §. quomodo oporteat epiſ. §. penul.

i ¶Sancita ſunt.] q. d. aliæ leges à nobis vel ab

50 aliis factę nõ ita puidẽt gñaliter humano gẽneri ſicut hęc đ nu. & ideo ampliori ſolicitudĩe de his dicit, vt ſubijcit.

k ¶Ex quo.] ſ. ſtudio.

l ¶Renouatur.] ſcilicet genus humanum.

m ¶Solo.] ſcilicet ſtudio nuptiarum. Accurſius.

Matrimonium fuit à Deo inſtitutum.

60 n ¶Ampliori.] tũ qa à deo fuit mrimoniũ factũ inter Adã & Euã: tum qa principiũ eſt & fundamẽtũ humani generis: vt hîc. vel humani ſtatus: vt. ff. de ori. iu. l. j. tũm qa homo eſt digniſſima creaturarũ: vt. ff. de ędil. ędic. l. iuſtiſſimè. tũ

70 qa oĩa alia ſunt hoĩm gratia parata: vt. ff. de vſur. l. in pecudum. & inſtitu. de iure natu. §. fin.

o ¶Maioris.] ſ. primi. nam duo fuerũt primus qui fecit illã. l. C. de ſec. nup. l. generaliter. de qua hîc loquit̃. & qđ ſequit̃ per cæteros impatores,

80 oĩ per ſcdm Theodoſiũ: vt. C. de ſecund. nupt. cũ alijs. ꝙ autem ſic fuerit, probat̃. j. e. §. nec illud. & fortè de alijs legib⁹ illũ titu. licet ſint primò poſitę in ordine quã ſupra dictę loquit̃ hîc. nam in

TITVLVS I.

De nuptiis.

¶Conſtitutio ad futura trahitur: in præteritis autem uetera iura ſeruãtur. Itẽ diſpoſitio ultimæ uoluntatis quæ legibus nõ repugnat, ꝓ lege ſeruatur: & nuptias cõſenſus facit dotalium inſtrumentorum augmento non egens. Bartolus.

Imper. Iuſtin. a. Ioanni glorioſiſ. ſacrorũ per Orientem prætoriorum præfecto, iterum ex conſule & patricio.

Collatio. iii.

PLurimę quidem iam variæq; poſitæ ſunt leges à nobis vnicuique parti pri⁹ à nobis ſancitorũ, aut diſpoſitorũ quidẽ: viſorũ aũt à nobis habere nõ rectè: ad meliora dantes b viã, & exponẽtes ſubiectis quo cõpetat degere c modo. hoc aũt qđ nũc à nobis d fit, lex quędã eſt cõis oĩbus e & ꝓpria, rebus cõpetentem ordinẽ ponens. Si enim matrimoniũ ſic eſt honeſtũ f vt humano gñi videatur immortalitatem g artificioſe introducere, & ex filiorũ ꝓcreatione renouata genera manẽt iugiter Dei clementia, quantũ eſt poſsibile noſtræ immortalitatem h donãte naturę, rectè nobis ſtudium eſt de nuptijs. Alia nãq; oĩa q̃ ſancita i ſunt à nobis, nõ oĩbus cõpetunt nec hominibus nec rebus nec temporib⁹: ſtudiũ verò nuptiarũ totius eſt (vt ita dicatur) humanæ ſobolis: ex quo k etiam renouat̃ l ſolo m & ampliori n quàm alia ſolicitudine dignũ eſt. ¶ Antiqtas eqdem non ſatis aliquid de prioribus aut ſcdis ꝓſcrutabat̃ nuptijs, ſed licebat & patribus & matrib⁹ & ad plures venire nuptias, & lucro nullo priuari: & cã erat in ſimplicitate confuſa. Maioris o aũt Theodoſij cẽporib⁹ amplior ſolicitudo facta eſt circa huius p rei tractatum, donec circũiens ꝓ cæteros imperatores, in Leo nẽ pię memorię ꝓuenit, virũ q fortiter atq; viriliter etiã de iſtis ꝓle rũq; ſancientẽ. ¶ Nos aũt in cõſtitutionũ cõpoſitione multa qđẽ & alia de iſtis decreuimus r: exiſtimauimus aũt oportere nũc cõſilijs perfectiorib⁹ cãm cõſiderãtes etiã q̃dã corrigere nõ aliorũ ſolũmodo, ſed etiã q̃ à nobis ipſis ſancita ſunt. Non em erubeſcimus s ſi quid melius etiã horũ quæ ipſi t prius diximus, adinueniamus, hoc ſancire †, & cõpetentẽ priorib⁹ ĩponere correctionem, nec ab alijs expectare †s corrigi legem. ¶ Duo igitur v hæc ꝓmittant̃ huic legi: & primũ x illã, vt oĩa qđẽ quęcũq; in priorib⁹ ſancita ſunt, ſiue à nobis, ſiue à priori bus y nr̃is, hæc valeãt ſingula ſecũdùm ꝓpria tpa z, nõ habentia vllã exꝑſenti lege a nouitatẽ: ſed & in ſuis caſib⁹ valitura atq; tractanda: & ſuos euentus exijs q̃iam poſitæ ſunt legib⁹ expectãtia: & nihil cõmunicãtia præſenti legi. Prędſentẽ verò legẽ ex nunc valere volumus in oĩbus futuris caſibus, & in oĩbus poſtea nuptijs, ſiue priorib⁹ b, ſiue deinceps, & in poſteris c aut d futuris e ſiue nuptialibus lucris f † ſiue ſucceſsionibus quæ ex filijs ſunt. etenim qđ quidẽ omne iam prędceſſit, cõſcriptis relinquimus legibus: quod verò futurũ eſt, per prędſentẽ munimus legẽ. Vnde ſiue ſecundæ ꝓuenerint g nuptiæ, ſiue parẽtib⁹ ſucceſsiões ex prioris matrimonij filijs, ſiue lucra ex dotib⁹, aut antenuptialibus donationibus, aut ex alia cauſa: ſiue exiſtẽtibus ex ſcdo matrimonio filijs, ſiue etiã non: in priorib⁹ temporibus hæc ſeruenẽ ſcdm ſua ſingula tpa: & fruantur tam viri quã mulieres prioris legiſlatione, ſiue ad alias venerint nuptias, ſiue etiam vſq; ad priores ſteterint h: ſiue ſucceſſerint filijs, ſiue aliquid omnium † egerint priores ſequentes leges. Illis em i credẽtes, & ita cõtrahentes null⁹ culpabit, quare nõ futurũ ſciuerũt: & hoc qđ videbat̃ quidẽ & tractabat̃ oĩbus modis, crediderunt: qđ verò nondũ factũ erat, nõ formidauerunt k. Vnde illa quidẽ oĩa maneãt ſuum ſeruãtia ordinem: deinceps l verò tẽpus in poſteriorib⁹ pariẽdis caſibus in vna ad hæc oĩa hac lege poſita atq; collecta reſpiciat quęcũq; de futuris (ſicut dictũ eſt) nuptijs m competũt valere. Vnũ itaq; hoc ꝓmittat̃ legi: ſcdm verò illud, vt oĩa quæcũq; ex hodierna die teſtator diſpoſuerit de talib⁹, ſiue vir n ſiue mulier conſiſtat, hæc valeant.

terdum qđ prius eſt cõpoſitũ, vltimũ eſt poſitũ in ordine vt patet. C. de iud. l. ꝓperadũ. in prĩ. & C. vt intra certũ tps. l. ſi.

P ¶Huius rei.] id eſt ſecundarũ nuptiarum.

q ¶Virũ.] vt. C. de ſec. nup. l. hac edictali. Et no

10 ta ꝙ nomen conſequẽs eſt rei, vt ſubijcit: & inſt. de do. §. eſt &, aliud. nã leo fortiſsimus eſt beſtiarum. Accurſius.

Nomen conſequẽs eſt rei.

r ¶Decreuimus.] vt C. de ſecund. nup. l. antepenul. &. l. ſi.

¶Erubeſcimus.] No. ſapiẽtis eſt in meli⁹

20 mutare conſiliũ: vt dicit Salomõ: vt hîc, &. j. vt fra. filij. j. rñ. colla. ix.

Sapiens mutat conſiliũ in melius.

t ¶Quę ipſi.] ſ. nos.

v ¶Duo igitur.] ſ. q̃ ſequunt̃: qa cõſilijs pue

†Vet⁹ exẽplar legit ſarcire q̃ſi repare dictioribus cãm cõſideran

30 tes æſtimauimus quędã oportere corrigere: igit̃ &c. ſcdm Al. Et no. ꝙ hic

†Concor. c. ab excõicato. cum gl. j. extra de reſcrip. &in. c. gra uegerim⁹. cum gl. ſu per verbo. parte. cod. titu.

40 nõ incipit adhuc, ſed incipiet. j. e. §. nuptias. Sed hęc acceſſoria & ꝓfationes ſunt q̃ ꝓſtant facilio rem intellectum ſequentium: vt. ff. de ori. iur. l. j.

x ¶Primum.] ſecundũ erit longe. j. hac col. ibi, ſecundũ verò illud &c.

y ¶Prioribus.] ſcilicet

50 temporibus.

z ¶Propria tẽpora.] ſ. ante. l. iſtã: vt ſubijcit.

†Vet⁹ exẽplar addit has duas particulas vel aliunde, quas đ ſuo adijce re videtur Accurſius ex. §. & qm̃ j. eo.

a ¶Prędſenti lege.] Ja⁹ præſenti legi.

b ¶Siue prioribus.] i. primò contractis poſt hãc. l. vel. i. prioribus poſt primas. ſic ponitur. ſ. de her. & fal. §. inordinatũ.

60 c ¶Poſteris.] i. primò naſcituris poſt hanc l. vel futuris, id eſt deinceps poſt primos. nec em̃ in ijs qui tunc erant, habet locum: vt ſubijcit.

d ¶Aut.] pro &.

e ¶Futuris.] ſcilicet volumus valere.

f ¶Lucris.] vel aliũde: vt. j. eo. §. & quoniam.

g ¶Prouenerint.] ſcilicet ante hanc legem.

h ¶Steterint.] qđ eſt beatũ: vt j. eo. §. ſoluto.

†omnino.

i ¶Illis enim.] ſcilicet antiquis legibus.

k ¶Formidauerunt.] nec em̃ peccauit antiqtas ſi nõ diuinauit: vt. C.

Diuina-

70 de teſt. l. iubemus. in fi. & ff. man. l. ſi fideiuſſor.

re nemo cogitur.

l ¶Deinceps.] i. futurũ tempus conſideret in hac. l. vt ſubijcit, quę eſt generalis: vt. j. eo. §. fi.

m ¶Itaq; hoc.] q. d. diximus de primo in prin. huius §. & nunc dicit de ſecũdo qđ huic legi prę

80 mittitur Accur.

n ¶Siue vir.] vt ſi dicat vir: nolo quòd vxor mea amittat ꝓprietatem eorũ quę lucrat̃ à me: licet cõuolet ad ſcdas nuptias. Idem econtra dicat vxor de marito: aliás

perderet quilibet niſi hæc dicantur: vt. j. eo. §. ſi verò expectet.

a ¶ Diſponat itaq;.] Quia dixi valere quod teſtator diſponit de his: itaq; &c. Accurſius.

b ¶ Vnuſquiſq;.] qui aliâs poteſt teſtari: impeditur autem. xij. modis. de quo dic vt diximus inſtitu. qui teſtamenta facere poſſunt. §. fi.

c ¶ Inſuis.] q̃ largitur: vt. j. eo. §. ſed hec. Azo.

d ¶ Vt dignum eſt.] i. ſecundũ leges & bonos mores: aliâs nõ valeret: vt probauimus inſtitut. de lega. §. ij. Accurſius.

e ¶ Pene.] ideo dicit penè: quia aliæ leges fuerant ante. l. xij. tabularũ: vt. ff. de orig. iur. l. ij. j. reſponſo. &. §. j.

f ¶ Patriã linguã.] ſic ſ. d nõ alie. §. alienatiões.

20 g ¶ Dicens.] ſ. lex xij. ta. vt. ff. ad. l. fal. l. j. in prin. & inſti. ad. l. falc. in prin. & facit. C. de ſacroſan. eccle. l. j. &. ſ. de hære. & fal. §. exhæredatos. Accurſius.

h ¶ Valente.] ſcilicet diſponere.

i ¶ Illius.] ſ. teſtatoris.

30 k ¶ Formam.] i. principis reſcriptũ. voluntas enim &c. vt. C. de teſta. l. omnium.

l ¶ Quiſpiam.] repete impetret aliud. Acc.

m ¶ Aliud.] ſ. priuilegiũ inquã pragmaticã à principe vel ab alio impetret.

40 n ¶ Omnium.] i. aliquid quod ſit in mũdo: quiſpiam dico &c.

o ¶ Aliquid.] id eſt grauatum.

p ¶ Malens.] i. magis volẽs diſponere aliquid aliter quã defunctus p̃ceperit. Sed à quo alio p̃t fieri impetratio quã

50 à principe? Rñ. à ſenatoribus q̃ ſimilẽ habẽt ptãtem: vt. ff. de legi. & ſenatuſcõ. l. nõ ambigit. &. ff. de poſtulã. l. j. §. de qua. Itẽ à p̃fecto p̃torio qui & legem facit: vt. C. de officio præfecti prætorio. l. formam.

q ¶ Si vero nihil.] No. tres caſus & in duob⁹ locũ habet hęc cõſtitutio: & in tertio nõ. Prim⁹ qñ nil dixit: vt qa inteſtat⁹ mortuus eſt. Secũd⁹ eſt

60 quando aliquid dixit præter legem, nõ contra: ſed illud dictum nõ tangit conſtitutionem hanc: ſed eſt aliud: vt de inſtituendo hęrede, vel alio facto q̃d nõ eſt contra hanc legem, & hîc & in ſuperiori caſu locũ habet lex iſta. Item & illa volũtas ſeruatur niſi cõtra alias vniuerſales & ſpeciales etiam ſit leges vt ſubijcit. Aut dixit aliquid q̃d eſt contra ſubſtantiã huius conſtitutionis: & tunc ceſſat hæc conſtitutio, & ſeruatur volũtas: vt ſupra eodem. §. j.

r ¶ Diſpoſuerit.] aliquid quod &c.

s ¶ In breui.] Not. de quo intendit tractare tota hæc conſtitutio.

t ¶ Affectus.] facit. ff. de reg. iur. l. nuptias. Et hoc ſi interueniãt verba

70 de præſenti: vt hæc: vis eſſe vxor mea? reſpondeat volo. & ecõtra illa interroget. ſec⁹ ſi de futuro, voles eſſe vxor mea? nã tũc erit vxor tũc demũ qñ ducetur ad domum mariti vt. ff. de rit. nup. l, mulierem. &. l. j. Quid ſi vadat ſpõſus ad domũ ſpõſæ cùm per ẏba futuri tẽporis fuit celebratũ matrimoniũ? Rñ. nõ ideo minus fit matrimoniũ: vt. ff. de rit. nup. l. mulierem. quia hoc raro fit: vnde nõ curatur à legiſlatorib⁹: vt. j. vt matres debi. §. j. &. ff. de legib. & ſenatuſcon. l. nam ad ea. Item domus mariti, eſt domicilium vxoris: ſed nõ econtra: vt. ff. ad municip. l. fi. §. ij. &. ff. de iud. l. exigere. In caſu tamen illo & quandoq; hoc fit vt maritus ducatur ab

80 vxore: vt. C. ſo. mat. mat. l, ſi ignorans. & hoc ſecundũm Io. Sed P. ſemper exigebat dictionem in domum mariti: licet ſint verba de præſenti; & ad hanc. l. ſic reſpondet ſolo cõſenſu, id eſt etiã ſine feſtiuitate & ſolenni tate inſtrumentorum, & anulorum datione & alijs pompis matrimoniũ poteſt fieri: vt. C. eo. l. ſi donationum. item an inter abſentes? videtur q̃ non: quia eſt actus legitimus. Sed contra eſt etiam quod aliás dicitur de contractu quòd conſenſu fit, vt vẽditio & ſimiles, qui etiam inter abſentes fiunt: vt. ff. de act, & obli. l. conſenſu. quod dic vt. ff. de ſponſali. l, ſuſcit, Accurſius.

¶ Diſponat † itaq; [a] vnuſq̃ſq; [b] in ſuis [c] vt dignũ eſt [d]: & ſit lex, eius volũtas: ſicut & antiquiſsima nobis lex & prima penè [e] reipublicæ Romanorũ diſponẽs ait: (dicim⁹ aũt duodecim tabularũ) ſcẽdm antiquã & patriã linguã [f] ita dicens [g]: vti legaſsit quiſq; de ſua re, ita ius eſto. nullo valẽte [h] citra illius [i] volũtatẽ, nec ſi ſacram impetret formã [k], nec ſi q̃ſpiã [l] aliud [m] oĩm [n] aliq̃d [o] aliter diſponere malit [p]. Si verò nihil [q] teſtator dixerit aut diſpoſuerit [r] q̃d nõ iam poſitis & valentibus præoccupatũ ſit legibus: nec aliq̃d contra vniuerſales leges ordinauerit: tũc hæc nobis lex poſita ſit oĩa quantũ eſt homini poſsibile cõprehẽdens, & trãſiens in breui [s] q̃ in priorib⁹ erãt corrigens nuptijs, & q̃ in ſecũdis nuptijs & ĩ ſucceſsionibus, & in ſolutionibus nuptiarũ ſiue ex morte ſiue ex ſeparatiõe: & quæ ante luctuoſum t̃ps ſunt, & poſt illud: & vnã quandã cõtinuationẽ faciẽs toti⁹ huius cõſcriptionis atq; legiſlatiõis: olim q̃dem inchoatã, ex q̃nq; verò p̃reciuè & q̃nquaginta & centũ annis frequẽtius motã, & particulariter collectã ſimul, & paulatim colligatã ad ſemetipſam & cohęrentẽ, cõfuſam in plurimis, & quadã ſemp egentẽ correctione, puriq̃; & conſonã ſibi oĩno declaratam. ¶ Nuptias itaq; affect⁹ [t] alternus [v] facit, dotaliũ [x] nõ egens augmẽto. cùm enim [y] ſemel conuenerit ſub puro [z] nuptiali affectu, ſiue etiã oblatiõe dotis & p̃pter nuptias donatiõis: oportet cauſam [a] omnino ſeq̃ etiã ſolutionem [b] aut innoxiã [c], aut cũ pœna: q̃ñ eorum quæ in hominibus ſubſequũtur [d], quicquid ligat, ſolubile eſt [e]. Vt aũt etiã ſuper indotatis matrimonijs diſtractiõe [f] facta, pœna meritò ſubſequat: hoc nos adinuenimus [g] primi.

¶ Matrimonia contracta publicè diſtrahuntur ſcilicet ex conſenſu mutuo, & ex cauſa conuerſionis, & ex uiri uel mulieris impotentia quadam: quæ ualet per triennium expectari. Angel.

¶ Diſtrahunt itaq; [h] in vita [i] contrahentiũ mr̃imonia. Alia q̃dẽ cõſentiente vtraq; parte: pro quibus nihil hic [k] dicẽdum eſt, pactis cãm ſicut vtriq; placuerit, gubernanti [l]. Alia verò p̃ occaſionẽ [m] rationabilẽ, quę etiã [n] bona gr̃ia vocat. Alia verò citra oẽm cãm [o]. Alia quoq; cũ cã [p] ratiõabili [q]. ¶ Scẽdm occaſionẽ itaq; ĩculpabilẽ [r], q̃ñ cõuerſationẽ † altera eligit pars, ad meliorẽ migrãs vitã, & ſub caſtitate cõuerſationem [s] cõcupiſcẽs: tũc eñ lex alia [t] noſtra dicit licentiã [v] eſſe viro & mulieri ad meliora migrãti, trãſigere mr̃imoniũ, & abſcedere, quodã breui [x] dimiſso, & oblato ei q̃ relinquit. quodcũq; eñ pacti fuerint cõtrahẽtes ex morte fieri lucrũ [y], hoc habere oportet eũ

v ¶ Alternus.] id eſt amborum viri & mulieris.

x ¶ Dotalium.] ſcilicet inſtrumentorum, vt nec dos nec dotale inſtrumentum ſit neceſſarium. Idem dico & de do. propter nup. vt hîc, &. ſ. de trien. & ſemiſ. §. neq; illo. hoc tamen fallit vt diximus. j. vt lice. ma. & auię §. quia verò dudum. colla. viij.

y ¶ Enim.] id eſt certè.

z ¶ Sub puro.] id eſt ſine dote & p̃pter nupt. donatione.

10 a ¶ Cauſam.] hoc eſt mattimonium.

b ¶ Solutionem.] Sed nunquid dicitur res indiuidua: vt inſtit. de pa. po. in prin? Reſpon. verum eſt quantum ad effectum. nam huius debent eſſe p̃poſiti vt nũquam diuidantur ſic &

20 aliàs dicitur Auguſtus & iuſtitia conſtans: vt in ſtitutioni. de iuſtitia & iure. j. reſponſo.

c ¶ Innoxiam.] id eſt ſine. Accur.

d ¶ Subſequuntur.] id eſt contrahuntur & aguntur.

e ¶ Solubile eſt.] nec

30 mirum cùm omnis noſter ſtatus ſub perpetuo motu conſiſtat: vt. ſ. de non alie. §. vt autem lex. Accurſius.

f ¶ Diſtractione.] id eſt diuortio. Accurſius.

g ¶ Adinuenimus.] vt. C. dè repud. l. fi. vĩq; ad illum. §. inter culpas.

40 & eius tenorem habebimus. j. eo. §. ſic itaq;.

h ¶ Diſtrahũtur itaque.] quia oportet ſeq̃ cauſam omnino & ſolutionem ĩnoxiã, aut cùm pœna ſcẽdm Al. itaq; &c. Et not. quatuor eſſe modos diſiungẽdi: licet vn⁹ ſit modus contrahendi.

50 ſ. conſenſu: vt. ſ. pxi. §.

i ¶ Invita.] nam quando morte alterius dirimitur, dicetur. j. eo. §. de inceps.

k ¶ Nihil hic.] nec alibi q̃d modo p̃ponat: ſed tamen alibi hoc dicitur vbi corrigitur quod hîc dicitur in hoc tit. vt li. matri & auiæ. §. quia verò ex conſenſu.

l ¶ Gubernantibus.] i. ex quo diſponunt de principali. i. de diuortio

60 conſenſu faciendo: veriſimile eſt q̃ de dote diſponant & dona. p̃pter nu. Sed quid ſi nihil dixerũt? Rñ. ſi dixerunt in cõtrahendo matrimonio aliquid in hunc caſum, idem erit: aliâs dos ad mulierem, donatio p̃pter nu. ad maritum redibit: vt. j. eo. §. per occaſionem.

m ¶ Per occaſionem.] de hoc capite dicitur. j. pro. vſq; ad. §. mitiores.

n ¶ Quæ etiam.] vt eadem iura ſeruentur quando bona gratia dicitur dirimi: vt. ſ. proxi. titu. &. C. de repu. l. ſi conſtante. Accurſius.

o ¶ Citra omnem cauſam.] de q̃bus dicit. j. eo. §. ſi verò altera. Acc.

p ¶ Cum cauſa.] alia quàm ſupradicta ibi, alia verò &c. Accur.

q ¶ Rationabili.] de quibus dicitur. j, eo. §. mitiores.

70 r ¶ Secundum inculpabilem.] ſ. diſtrahuntur matrimonia.

s ¶ Conuerſationem.] vel monachalem, vel quia ſit conuerſus: ita q̃ ſeculo renunciet: vt. ſ. de mona. §. illud. &. §. fi autem. col. j.

t ¶ Alia.] Græca, de qua habetur mentio. C. de epiſ. & cleri. l. fi, in fine. j. reſpon. Accurſius.

v ¶ Licentiam.] Hoc de iure ciuili: ſed iure canonum diſtinguitur: vt ſi cognouerunt ſe carnaliter, non poſsit vnus alterum dimittere niſi voueat caſtitatem qui in ſeculo remanet. ſi autem non cognouerint: tunc ſeruatur quod hîc dicitur: vt extra qui vo. ma. contra. poſ.

x ¶ Breui.] id eſt libello repudij ſecundùm Albe. ſed hodie etiam ſine

80 eo: vt. C. de ſanc. epiſ. §. ſi verò conſtante, & in nouel. eo. titu.

y ¶ Lucrum.] Nota q̃ ſi paciſcor de aliquo in caſu mortis: ſiue ciuilis ſiue naturalis mors aduenerit, locũ habet pactũ: vt hîc & C. de epi. & cle. l. fi. in fi. j. rñ. &, j. de ſan. epiſ. §. ſponſalibus. coll'. ix. Sed contra. ff de verb. obli. l. ex ea parte. §. ij. Solu. ibi de deportato: hîc de monacho. Item contra. ff. de dona. inter virum & vxo. l. cùm hic ſtatus. §. ſi donator. ſed ibi ſeruus fuit: hic monachus vel conuerſus. Et hoc eſt verum quod ciuiliter mortuus habetur pro mortuo quantum ad matrimonia: ſed

quantum

† Tunc deſponsio uolentis diſponentis ualet ſic̃ legitima. l. 2ª C. eo. mun. delegat.

† Concor. c. tua nos. iuncta gl. ij. circ. prĩ. extra de teſtamen.

† Conuerſionem.

quantũ ad alia nõ.ſed hoc nõ valet:quia & deportatus põt habere vxorem:de quo dicit in.d.l.ex parte.&.ff.de bo.dã.l.iiij.Sed tũ hoc eſtverũ: quia quò ad quædam hic nõ eſt mortuus:vnde põt eſſe teſtis,cùm nõ ſit prohibitum,vt.ff.de teſti.l.j.& diximus.ſ.de mona.§. cogitandum.

a ¶ Per occaſionẽ.] q .d.nõ ſolũ in ſupiori,primo caſu,ſed ẽt in iſto & ſequẽti,ſed & capti.&c.

b ¶ Scriptam.] vt.C. de repu.l.in cauſis.

e ¶ Ex nuptiarum.] 10 id eſt ex quo incepit habere vſum ad eam.

Virquis dicatur. † Facit ad hunc.§.c. ꝓpoſuiſti. cum glo.j. extra de ꝓba.& capi. laudabilẽ. de frigi.& maleſi.

d ¶ Oſtẽdat.] i.viripotẽtiã nõ exercet:ĩ veritate tũ vir eſt.nam& pupillus eſt vir,& ſenex:vt.ff. de leg.iij.l.ſeruis.Sed q dã dicũt pupillũ nõ eſſe virũ,nec nimiũſenẽ:ſed contra eſt:vt.l.prędicta.

20 e ¶ Repudiũ.] ſed in nouellis.eo.ti.dicit q ſine repudio poteſt eam dimittere:ſed intelligo, i.ſine pœna repudij.

f ¶ Vel.]pro etiã.ſed qd ecõtra ſi mulier fuit impotens?Rñ.idẽ, cùm ſit eadẽ ratio:vt.ff. ad legẽ acql.l.illud. & facit.j.vt

30 oli.ma.& auię.§.ꝑdictas.

g ¶ Nanq; ſumus.] aliàs fuimus.

h ¶ Sed etiam]non ſolùm prædicti duo.

i ¶ Eſt bona.] vt ſubijcit ſicut ibi nihil perdit nec dos nec donatio propter nup.ita nec hîc.

k ¶ In republica] id

40 eſt in ciuitate.

l ¶ Ratio.] q ratio ſtatim ſequit ſeruitute&c.

† Ser hęc. m ¶ Tranſigit.]id eſt, diſſoluitur.

n ¶ Perſonę.]Viri vel vxoris.

o ¶ Inæqualitas.] qa alter horum ſeruꝰ.ſ.qui eſt captus.vel liber,ſcili

50 cet qui remanſerit.

p ¶ Nõ ſinit.]C.de nu. l.fi.in prin.&.j.c.§.ſi verò ab initio.Accur.

q ¶ Vxorem.] ſcilicet in captiuitate.

r ¶ Quinquenniũ.] ſ.ex eo tpe cõputãdũ ex quo cepit eſſe ĩcertũ. nã hic articulꝰ tũc,extremi

60 tatẽ ſignat:vt.ff.d vul. ſubſti.l.in ſubſtitutione. &.ff.de cõdic.& demõ.l. iiij.§.fi.& ſic puto corrigi qd dicit.ff.d diuor.& repu.l.vxores.ĩ eo qd dicit cõputãdũ qnquẽniũ ex tpe captiuitatis. Vel dic hãc intelligi ſcdm illam vt ex tpe captiuita-

70 tis cõputetur:vt arg.ff. de legi. & ſenatuſcon.l. ſed & poſteriores. Item hodie videt q perpetuò debeat expectare : vt.j. vt li.mat.& auiæ.§.q autem.ſed ibi loquit in eo qui eſt in militia,hîc de capto qui etiã ſeruus eſt: vt inſti. de iure perſo.§.

80 pe.nam & hæc cõſtitutio inter hos duos.ſ. militem & captiuum differentiam facit:vt hic, & j.eo.§. nouimus autem.

s ¶ Hoc enim.] id eſt diuortij genus.

t ¶ A precedẽtibus.] qui dimittitur ab altero,ſiue vir, ſiue mulier ſit:eòq; & iſte quantũ ad matrimoniũ videt mori, aliud ꝑ alio vitæ eligens iter. ¶ Per occaſionem[a] † quoq; neceſſariã & nõ irrationabilem diſtrahitur matrimoniũ,qñ aliquis impotẽs fuerit coire mulieri,& agere quæ à natura viris data ſunt:ſi bienniũ quidem ſecundũ de hoc à nobis pridem ſcriptam[b] legem tranſcurrat ex nuptiarũ[c] tpe:ille verò quia ꝑ veritate eſt vir,nõ oſtendat[d] licebit enim mulieri aut eius parentibus diſſẽgere matrimoniũ, & mittere repudiũ[e],vel[f] ſi noluerit hoc maritus.& hic ſiqdem oĩno data dos ſit, ſequat mulierẽ: & reddet hãc vir ſi cõtingat eam accipi:propter nuptias aũt ſeu antenuptias donatio manet apud virum,nihil de ſuo damnificandũ. Hanc itaq; legem corrigimus breui quadam adiectione.nõ enim biennium numerari ſolũ ex ipſo tpe copulationis, ſed trienniũ volumus.edocti nãq; ſumus[g] exijs quæ ante† hæc prouenerũt,quoſdam ampliꝰ quã bienniũ tẽporis nõ valẽtes,poſtea potentes oſtenſos miniſtrare filiorum procreationi.

¶ *Matrimonium captiuitate alterutrius nõ diſſoluitur,niſi incertum ſit uiuere perſonam quæ ab hoſtibus capta eſt:quia tunc perſona quæ in ciuitate remanſit,liberè poſt quinquennium nubere poterit: dote & donatione ad unũquenq; redeunte.Bartolus.*

¶ Sed &[h] captiuitatis caſus talis eſt,quale eſt bona[i] gratia diſtrahere matrimoniũ.ſiue enim contingat tale infortuniũ viro,mulierem in republica[k] manẽte,ſiue rurſus mulier quidem in captiuitatem ducat, maneat aũt vir in republica ſcrupuloſa quidem & ſubtilis ratio [l]trãſigit [m] nuptias: (ſeruitute nanq; ſemel ſuperueniẽte alteri perſonę[n], fortunæ inæqualitas[o] æqualitatẽ ex nuptijs manere nõ ſinit[p]) attamen humanius talia contemplantes,donec quidem eſt manifeſtum ſupereſſe aut virũ,aut vxorẽ[q] manere inſoluta matrimonia ſinimꝰ & nõ venient ad ſecundas nuptias neq; mulieres neq; viri,niſi voluerint videri auſu temerario hoc egiſſe,& pœnis ſuccumbere,illum quidem antenuptias donationis dicimus exactioni,illam verò dotis. ¶ Si verò incertum ſit vtrum ſupereſt an nõ quæ ad hoſtes perſapientibus:vt.ff.de diuor.l.vxores.&.ff.ſolu.matri.l.ſi ab hoſtibus.

v ¶ Hic.]id eſt hoc caſu.Accurſius. [x ¶ Ex hoc.] ſcilicet diuortio.

y ¶ Ceſſione.] i.deciſione. [z ¶ Ex decreto.] i. ſententia iudicis. qui autem ſententiam dare poſſint,ſunt quatuor tantùm qui hoc poſſunt:vt diximus inſti.quib.mod.ius pa.po.ſol.cùm autem.Accur.

ſona deuenit: tũc quinquenniũ[r] † expectandum eſt ſiue à viro, ſiue à muliere:poſt quod(ſiue manifeſtum de morte fiat, ſiue incertum maneat)nubere licebit ſine periculo.hoc enim[s] & innuncupatis bona gratia tranſactionibus, à præcedentibus[t] connumeratum eſt. nos quoq; in hoc conſentimus,vt hic[v] neq; repudio fiat opus,ita perſonis diſtantibus ab alterutris,& nullus ex hoc[x] lucrabitur, neque vir dotem, neque mulier antenuptialem donationẽ: ſed vnuſquiſque in ſuis manebit.

¶ *Matrimonium non diſſoluitur alterutro in metallum dãnato:quia nemo benè natus ex ſupplicio fit ſeruus.Bartolus.*

¶ Quod aũt prius ex legum ſeueritate introductum eſt,nos clemẽti ceſſione[y] † reſoluimus.Si enim ex decreto[z] iudiciali in metallum aliquis aut vir aut mulier dari iuſſus eſſet (quale nunc eſt in compromiſſo[a],& in appellato Gypſo[b]) ſeruitus[c] quidem erat,& ab antiquis legiſlatoribus[d] ſancita, & ex ſupplicio[e] illata:ſeparabatur verò matrimonium,ſupplicio poſſidente damnatum, ſibiq;[f] ſeruientem.nos autem† hoc curauimus: & nullum ab initio benè natorũ[g] ex ſupplicio permittimus fieri ſeruum.Neq; enim mutamus nos fortunam liberam in ſeruilem ſtatũ: qui etiam dudum ſeruientiũ manumiſſores eſſe feſtinauimus[h].

¶ Maneat igitur matrimonium hoc nihil ex tali decreto læſum,vt pote inter perſonas liberas[i] conſiſtens.

¶ *Coniuge alicuius in ſeruitutem redacta nuptiæ diſſoluuntur:nuptiæ autem cum ſeruo domino ignorante contractæ, nullæ ſunt ab ipſo initio:ideo diſſolui poſſunt. Nuptiæ verò cum ſeruo uel ancilla contractæ domino expreſsè uel tacitè conſentiente,uel cum ſeruo à domino eo languente derelicto ualent:nec diſſoluuntur. Bartolus.*

¶ Si verò decretum iudiciale libertum[k] aut libertam[l],aut horum filios[m] in ſeruitutem redigat: cõſtat quidem ab initio matrimonium, poſtea verò apparens ſeruitus ſeparat eos ab inuicem,tanquã mortem ſecuta:quoniã præcedentes nos dicũt ſupuenientem[n] ſeruitutem[o] nõ procul à morte differre.idcirco hoc quidem qd propriũ eſt vnuſquiſq; [p] recipiat:placitum verò ſolum qd ex morte eſt,lit eris acqui

a ¶ In cõpromiſſo.] aſs impropriè miſſo.

b ¶ Gypſo.]loca erant ſic dicta.

10 c ¶ Seruit°.]ſ.pœnę.

d ¶ Legiſlatoribus.] Vt.C.de bo.pro.l.in metallũ.&.ff.de interdic.& rele.l.iiij.& inſti.q.mo. ius pa.ſol.§.cùm autem.

e ¶ Ex ſupplicio.] id eſt ex pœna.

f ¶ Sibiq;.] ſ.ſupplicio nõ autem eſt ſeruus fiſci

20 vt.ff.de ijs quæ pro nõ ſcri.l.iij.j,reſponſo.

g ¶ Bene natorum.] id eſt ingenuorum.

h ¶ Feſtinauimus.] Vbi feſtinauit?Rñ.vt inſti.de liberti.§. fi. &.C. de la.li.tol.l.j. per totũ. &.ſ.de mona.§.hinc ſed &.j.feſtinauit: vt.ſ.qui,

30 mo.na.effi.le.§.ij.co.vj.

i ¶ Liberas.] cũ ſint ingenui nõ ſunt facti ſerui pœnæ per metallũ.Acc.

k ¶ Libertum.] qui vxorem habebat.

l ¶ Libertam.]Quę vi † ſanctiõe-
rum habebat.

m ¶ Filios.]q vxores habebant. Sed cũ filius li-

40 berti ſit ingenuꝰ,vt inſti.de inge.in prĩc.quare hîc ponit ĩter libertos? Rñ.hic fuit ſeruus filiꝰ, & pater manumiſſꝰ: aſs eſſet cõtra.ſ.c.§.Vel dic occaſione patris & filio licet ingenuo hæc macula irrogatur: vt.j. vt oẽs † Ex hoc
obe.iudi.§.j.col.v. loco ſumi

50 n ¶ Supueniẽtẽ.] occaſione iudiciarij ſupplicij:vt dictũ eſt,vel qa reuocet ĩ ſeruitutẽ ex ingratitudine:vt.C. de li. & e.li.l.ij.& facit ad hoc ff.de reg.iu.l.ſeruitus.& ff.de do.inter vir.&vxo. l.cũ hic ſtatus.§ ſi donator.& ff.de cõ. & demõ.

60 l.intercidit.in fi.&.ff.d rit.nup.l. in eo iure.ĩ fi. Sed hic.§. hodie correctꝰ eſt ſcdm Io.cũ eiuſdẽ ſint hodie iuris liberti vt ingenui:vt ĩ aut.vt liber.decæ.§.illud.vl æqparanẽ ibi liberti ingenuis in dignitatibus ad quas prius nõ peruenie

70 bãt olim liberti ꝓpter l.viſcelliam,vt.C. ad legem viſcel.l.j.ſed hodie ſic,vt dictum eſt.

o ¶ Seruitutẽ.]ſ.pœnę.

p ¶ Vnuſquiſq;.]ſ.in ciuitate manẽs.i.libervt ſi eſt mulier q in ciuitate remanet,dotẽ habeat ſi vir q in ciuitate rema

80 net,& ille donationẽ ꝓpter nu. recipiat: qa ſua eſt,vt dicit. Itẽ & plꝰ habet q ĩ ciuitate remanet ſ.pactum ex morte:qa liber remanet vt ſeqt:licet reliqua ſubſtantia ad fiſcũ veniat vel principẽ:

vt ſubijcit. ſed hodie dño reſeruaſ: vt ĵ. vt nulli iud. §. fi. Itē ad eū q̄ ĩ ſerui tutem reuocaſ ex ingratitudine: vt. ff. de interdi. & releg. nō ſolūm. in fi.

a ¶ Famula.] id eſt ſerua.

b ¶ Dictā cauſam.] hanc. ſ. propter inæqua. &c. vt. ſ. eo. §. ſed etiam. & C. ſolu. matri. l. ſi ignorans. &. ff. de teſta. tute. l. ſi quis tutorem.

c ¶ Puram.] i. ſimplicē redditionem ſine lucro.

d ¶ Actiones cōgruas.] i. p cōd. ob cau. q̄ ob cām. i. ob matrimoniū datū: & nō eſt ſecuta: vt C. de cō. ob cau. da. l. j. & ff. de condi. ſi. cauſa. l. fi.

e ¶ Incertus.] i. quādo ignorans accepit & dñs neſciebat quod agereſ. aut enim ita eſt: aut dñs manifeſtè tradit: aut tacitè ex ſtudio: & his duobus vltimis caſibus fit libera: vt hîc, &. ĵ. proxi. ſubijcit.

† Cōcor. cū hoc. §. ca. ij. extra de cōiuga. ſer. ad quē ti. eſt p materia huiꝰ §. recurrē dū: quia in matrimonijs cōtrahendis p̄ualet ius canonicū cū agit de piculo animarum.

† Exiſtens vacat.

f ¶ Cōſenſu.] expreſſo: vt. ĵ. proxi. reſpon. Acc.

g ¶ Malignitate.] i. taciturnitate ex ſtudio: vt ĵ. ij. reſpón. Accur.

h ¶ Negligentia.] ſ. dñi vel dic accipiētis eā in vxorem. nam tūc nō debuit certiorari: vt. C. de act. emp. l. j.

i ¶ Credens.] hanc eſſe liberam: aliâs non eſſet deceptus.

k ¶ Eius autē.] ſ. dñi.

l ¶ Virum.] ſ. ſeruum.

m ¶ Mulierem] ancillam. ſed contra. ĵ. eo. §. aſcriptio. Sed aliud in aſcriptio: quia p eum terra deſereret, vt. ſ. de mā. princip. §. ſed neq;.

n ¶ Alterius.] ſcilicet ancillæ vel ſerui ſui.

o ¶ Ex ſtudio.] ſcilicet dolo malo. Alber.

p ¶ Sarciat.] id eſt litē inferat.

q ¶ Huiuſmodi.] ſcilicet talia.

r ¶ Hoc etiā.] nō ſolū ſuperiori caſu vbi dominus expreſsè dedit.

s ¶ Cōſenſit.] expreſsè.

Tacens conſentit.

t ¶ Malignatus eſt.] ſ. tacēdo. & ſic not. tacentem affirmare. ſic & aſſ. ff. de dolo. l. j. §. dolū autem. & C. ſi aliena res pig. dat. ſit. l. ij.

v ¶ Hęc valeāt.] ſ. vt ſit matrimoniū, & liberi in genui: vt. ſ. §. proxi. in fi.

x ¶ Dereliquiſſe.] dejicendo extra domum.

y ¶ Contēpſiſſe.] non prębendo curā eis ſuper hoc triplex eſt opinio: q dam eñ diſtinguūt, vt Al. inter languētes & nō languētes. primo caſu. liberi efficiunt: vt. C. de la. li. tol. §. ſed ſcimus. & hît in ſcdo poſſunt occupari, cū p derelicto ſint habiti: vt. ff. p derelī. l. j. ĩ fi. Alij dicūt indiſtinctè ſeruari hoc authēticum quicquid leges veteres dicāt vt ſit liber ſiue ſit lāguens ſiue nō: vt hîc, & C. de infa. l. j. lib. x. Tertij diſtinguūt an ipſe gerit ſe p libero: quo caſu ſerua qđ dicit hîc, &. C. de infa. l. j. aut nō gerit: ratur: reliqua verò veniant ad eū qui redigit in ſeruitutem. ¶ Si verò † ab initio putauerit aliquis liberæ iungi p̄ſonæ: illa verò famula[a] poſtea declaretur exiſtēs: † nō dicimus ſolui matrimoniū, ſed ab ipſo initio neq; matrimoniū fieri, ſecundū prius à nobis dictā cām[b], p̄pter inæqualitatis fortunā: vnde neq; lucrū ex matrimonio contemplandū eſſe, neq; aliquid tale, ſed purā[c] rerū competentiū p̄ congruas actiōes[d] redditionē. ¶ Hoc aūt decernimus: & tale nō eſſe dicimus matrimoniū ſi cauſam animus incertus[e] diſponat ſolū, neq; conſenſu[f] dñi, neq; malignitate[g] eius, neq; aliqua negligētia[h] cōiuncta. Nam ſi tradiderit tāquā liberā ſuā ancillā dñs: ille aūt liber exiſtēs & credēs[i] tradēti hāc accipit, forſan etiā dotalibus celebratis documētis, aut neq; celebratis q̄dē, eius aūt[k] volūtate cām gubernāte: nō erit iuſtū tale nō cōſtare matrimonium: ſed tacitā libertatē ſequi ſiue virū[l] ſiue mulierē[m] cū tale aliqđ à dño fit: ſancim⁹ & rapi talē virum fœminā ad ingenuitatē, & cām tā quā ſup liberis & ingenuis iudicari. ¶ Si verò ipſe q̄dē nō celebraue rit nuptias, alterius[n] p̄ſonæ dñs, ſciat aūt qđ agit, & ex ſtudio[o] taceat: vt poſtea cauſam ſarciat[p] alteri cōiunctorum: vlciſcimur huiuſmodi[q] ſi aperta p̄betur nequitia: & priuamus dñm ita malignè cogitātem: ſitq; rurſus hoc etiā[r] matrimonium tanq̄ ſi cōſenſiſſet dñs ab initio: & ille q̄dem cadat dñio: ad ingenuitatem verò ſeruilis p̄ſona rapiatur: hoc ipſo eueniente effectu, ſiue cōſenſit[s], ſiue malignatus[t] eſt dñs. Palā itaq; eſt q̄a etiā filij ex talibus nuptijs liberi & ingenui ſcđm hāc noſtrā erūt legē. ¶ Et multò potius hæc valeāt[v] ſi cōtigerit dudū ſeruum aut ancillā ſeu lāguētes dereliquiſſe[x], ſeu etiā cōtempſiſſe[y] eos, aut etiā amiſiſſe ſuper dñio aduerſus eos volūtatē. Illi nāq;, vt pote iam cōſtituti liberi, & ſcđm pro derelicto titulum ſui[z], & nō aliorū exiſtentes, nō in poſterū inquietabunt ā bijs q̄ poſſidere eos olim odio habuerunt.

¶ *Deportatio nō ſoluit matrimoniū. Bartolus.*

¶ Deportatio[a] tñ in quam migrauit vir vel vxor: & antiqua ignis & aquę interdictio, quā aquę & ignis interdictionem vocant noſtræ leges[b]) nō ſoluit[c] matrimonia. hęc eñ & ſacratiſsimo pridem placuit Cōſtantino[d] clemens quædā cauſa: & à nobis quidē probata[e] eſt: p̄ſenti[f] verò nō copulata legi. vnde neq; effectus cauſę dicendi ſunt, cùm in ſuo maneat[g] ordine.

¶ *Milite ad militiam accedente vxor ſi literas ſoſpitatis eius nō acceperit: & eū pro ueritate à duce belli mortuū eſſe audierit: & p. x. annos expectauerit: & à principe gratiā impetrauerit: licitè cum alio nuptias contrahere poterit. Bart.*

¶ Nouimus aūt & huius noſtræ felicisſimæ[h] ciuitatis conditorē diuę memoriæ (dicim⁹ Cōſtātinū[i]) ſcripſiſſe legē[i] ſcđm quā ſi q̄ſimperditus[k] fuerit, & tacuerit ad vxorē p̄ quadriennīū, & nullū ei fiat abilo ſignū ei[l] circa eā[m] affectus: tūc licētia ſit mulieri ad ſcđas nuptias veniendi, offerēti prius libellū militię principi[n], & hoc ipſum teſtificāti. & ſi hoc fiat, inculpabiliter mulier ad virū alterū tranſiet, & nō dānificabitur q̄dem de dote: nō tñ antenuptialē donationē lucrabit. Hoc itaq; ſacratiſsimus Cōſtantinus[o]. Vehemēter aūt nobis immaturè habere illa cōſtitutio videtur. actibus eñ bellicis occupato marito, vxoris priuationē inferre nonminor eſt pœna quā ab hoſtib⁹ capi[p]. Ideoq; nō prius veniat ad virū ſcđm hmōi mulier quā[q] legiſlator iſte propoſuit, quā decennij[r] trāſeat tp̄s. & hæc[s] importuna q̄dē ſit viro mittens literas, aut p̄ aliquos verbis vtēs ad eū: ille verò ſi aut ap tē renuat nuptias eius, aut abſolutè cōticeat: tunc quoq; libellum offerat aut glorioſiſsimo magiſtro militū, aut ſpectabili duci, aut clariſsimo tribūno, ſub quibus ipſe eſt miles: tunc enim licentiam damus & preces porrigere imperatori, & inde hoc p̄mereri. Sciat autē quia ſi citra hoc aliquid egerit, tanquam temerariè nubens, legitimis pœnis[t] ſubiacebit.

¶ *Viro atq; uxori ex cauſis hîc enumeratis matrimonium diſſoluere permittitur, ei tantummodo pœna imminēte qui diſſolutioni cauſam præbuit. Bartolus.*

¶ Mitiores[v] itaq; nuptiarum ſolutiōes, tanq̄ gñali quadā ratiōe ſub bona gratia factis diſiūctionib⁹, ſciendum eſt tales eſſe quodammodo[x], cætera[y] verò cauſam quærūt inſpicere[z] aut à viro aut ab vxore factā: vt dānificent temerariū[a] in

a ¶ Deportatio.] eſt enim aliud deportatio, & aliud interdictio: vt inſtitu. de capi. dimi. §. media.

b ¶ Leges.] vt. ff. đ pœ. ſ. ij. & C. de re. l. j. & inſ. de ca. di. §. media.

c ¶ Nō ſoluit.] cùm libertatem retineat, quā uisciuitatem amittat: & hoc eſt qđ lex dicit minima capitis diminu. vt hic. & ff. de bo. dā. l. iiij.

d ¶ Conſtantino.] vt. C. de dona. inter virū & vxo. l. res vxoris. non autem dicit de le. j. C. de repu. quia illa eſt Alex.

e ¶ Probata eſt.] ſ. hic & eoipſo q̄ in. C. eā poſuimus.

† Concor. c. cōſtantinus. qđ eſt pulchrum c. xcvj. diſ.

f ¶ Præſenti.] ſ. huic. licet enim tenorem aliarum legum tractantiū de diſſolutiōe matrimonij hac cōſtitutione poſuerit. ſ. & ĵ. eius tamen non poſuit, quia nō ſoluitur matrimonium: & quia non ſoluitur nec effectus cauſæ eſt dicendꝰ cùm nulla ſit cauſa. Ac.

g ¶ Maneat.] ſ. matrimonium, aliâs maneāt ſcilicet coniuges.

h ¶ Feliciſſime.] ſ. Cōſtantinopoleos.

i ¶ Legem] vt. C. de repu. l. vxor. Accurſius.

k ¶ Impeditus.] ſcilicet militia.

l ¶ Eius.] ſcilicet viri.

m ¶ Eam.] ſ. vxorem.

n ¶ Principi.] q̄ ipſa ſic facere vellet. Accur.

o ¶ Conſtātinus.] ſcilicet ſtatuit. Azo.

p ¶ Capi.] ſ. maritum.

q ¶ Quā.] ſcilicet mulierem. aliâs qualem.

r ¶ Decennij.] ſed hoc corrigit, cū teneaſ expectare quandiu ipſe ſtatuerit: vr. ĵ. vt lic. matri & auie. §. qđ autem. col. ix.

Vxor q̄diu maritū militē debet expectare.

s ¶ Et hæc.] ſ. licentia maritandi licet ſciat maritū viuere, ſed hoc corrigitur: vt not. ĵ.

t ¶ Legitimis pœnis.] quibus ſubiacent quæ malè dirimunt primum matrimonium: vt. ĵ. e. §. ſi verò altera.

v ¶ Mitiores.] hucuſque de vno genere ſolutionis dixit: nūc de alio incipit. Et dic mitiores quā alię duę q̄ ſequunt. nam ſupradictæ duę fuerunt ſine pœna. hæ quę ſequuntur, cum pœna & ſine pœna.

x ¶ Quodā mō.] quales diximus.

y ¶ Cæterę.] diſſolutiones.

z ¶ Inſpicere.] anteq̄ fiant licitè. i. ſine pœna.

a ¶ Temerariū.] temerariū vocat virū q̄ repudiat

diatvxorẽ ſine cã.vl̃ q̃ repudiaſ alã vxore cũ cã & idẽ ecõtra ĩ vxore deïde: vt amittat dotẽ vel donationẽ ꝓpter nuptias.

a ¶ In caſu.] i.amiſsiõe.

b ¶ Alias.] ſ.cauſas.

c ¶ Cõſtitutionẽ.] vt C.de repu.l.conſenſu.

d ¶ Adinuentę.] vt C.de repu.l.penul. & fi.

e ¶ Suſcipientẽ.] ſine q̃bus ſuſcipientib⁹ latro diutius latere nõ põt: vt ff. de off.preſi.l.cõgruit.

Abigeus quis ſit.

f ¶ Abigei.] nota quis ſit abigeꝰ melius quam in alia lege inueniatur.

g ¶ Multæ nãq;.] interpoſitio eſt.ſic.ĩ.vt ij q ob.in prin.col.vj. & facit.ff. de rei vendic.l. in fundo.

h ¶ Flagellis.] hoc q̃d de flagellis dicit̃, hodie ſpecialiter eſt correctũ: vt.ĩ.vt li.ma.& auię.§.ſi quis autem propriã.col. ix.nã verberabat ipſam maritus.

i ¶ Ea.] ſ. vxore. Accur.

k ¶ Dat lex.] ſ.theodoſij & hæc.ſed hodie q̃dã ex his cauſis remanent, alię remotę ſunt&correctę. Idẽ dicas econtra ſi marit⁹ vxorẽ velit repellere: vt.ĩ.pxi.nã q̃dam ex illis cauſis correctę ſunt & remanẽt alię, vt.ĩ.vt li.ma.& auiæ.§.quia verò plurimas.

l ¶ Et rurſus.] i.ecõtra.

m ¶ Sacrilegã.] ſacrilegus dicitur ille q̃ rem ſacrã de loco ſacro aufert vt not.ff.ad.l.iul.pecu.l. diuus.

n ¶ Cõpetentium.] i. nulla affinitate vel neceſsitate coniunctorum.

† Concor. in proœ. clemen. & Geñ.ca.vj. ibi, Vidẽs aũt deꝰ q̃ multa malitia hoĩm eſſet in terra &c.

o ¶ Pugna.] ſic. C. de repu.l.cõſenſu.ſic.ff. de pe.l.aut facta.§.fi.

p ¶ Sibi.] ſcilicet viro.

q ¶ Cõſciam.] vxorem.

r ¶ Tyrãnidem.] i.cõtra legem imperialem.

s ¶ Meditantibus.] i.cogitantibus.

t ¶ Sibi.] ſ.marito.

v ¶ Dat lex.] i.cõcedit lex Theodoſij: vt.C.de repu.l.conſenſu.

x ¶ Horum.] aliãs harum.

y ¶ Si verò.] hucuſq; dixit quãdo cum cauſa dimittit vnꝰ alterũ, nũc autem q̃ſ ſine cauſa.

z ¶ Ipſum.] ſ.repudiũ miſerit cauſa ſubaudi ſoluendi &c.Accur.

a ¶ Subdita.] ſcilicetdicta perſona.Accurſi.

b ¶ Pœnis.] i.amiſsiõis dotis & ante nup.donationis: & in hac pœna ęquales ſunt ambo.

c ¶ Inſup.] nũc aliã pœnã imponit fœminæ repudianti quantũ ad alia quã viro.ſ. vt matrimoniũ intra quinquenniũ cõtractum ipſo iure nõ valeat. Itẽ & infamis ſit: vt.C. de repu.l. con-

caſu[a] eorũ q̃ ab eo data ſunt dotis dicimus aut propter nuptias donatiõis. Sed harũ cauſarum antiquiores q̃dem faciebãt plurimos diuerſos q; tractat⁹. Theodoſius autem iunior alias q̃dem cauſas deindeſumens, alias[b] autẽ & ipſe adinueniens, de repudijs ſcripſit cõſtitutionem[c]: à nobis aũt & aliæ q̃dam adinuentæ[d] ſunt cauſæ quas rectè habere ꝓſpeximus ad culpã referri eius q̃ ſuccubuerit. ¶ Si igit̃ ſecũdùm Theodoſij piæ memoriæ cõſtitutionem valuerit mulier oſtendere maritum aut adulterio delinquentem, aut reũ homicidij, aut veneficij, aut ſeditionibus occupatũ, aut (q̃d peſsimũ oium peccatorũ eſt) cõicantem delicto, (dicimus aũt machinatũ aliq̃d cõtra ipſum impium) aut cõdemnatũ falſitatis, aut ſepulchra effodientem, aut ex aliqua ſacrarũ domuũ aliq̃d rapuiſſe, aut latrocinij ſectãtem vitã, aut latrocinãtes ſuſcipientẽ[e], aut vnũ eorum q̃ appellant̃ abigei[f], q̃bus eſt cura alienis inſidiari animalibus aut iumentis, & ea trãſponere alibi, aut ꝓbet plagiariũ eſſe, aut ita luxuriosè viuentem vt inſpiciente vxore cum alijs corrumpat̃ (q̃d maximè mulieres nuptas, vt pote circa cubile ſtimulatas exaſperat, & præcipuè caſtas) aut ſi inſidias ſe paſſam à viro probet circa ipſam ſalutem aut venenis, aut gladio, aut ꝓ alium aliquẽ talem modum (multæ tñ nãq;[g] hoĩbus ad malitiã viæ ſunt) aut etiã ſi flagellis[h] ſup ea[i] vtatur. Si igit̃ mulier tale aliq̃d oſtendere potuerit, licentiã ei dat lex[k] repudio vti & nuptijs abſtinere, dotẽq; ꝓcipere & antenuptialem donationem totã non ſolũ ſi oẽs ſimul ꝓbauerit cauſas, ſed etiã ſi ſecundã ſeu vnam. Et rurſus[l] licentiã dat viro mulierẽ abijcere ſi adulterã inueniat aut veneficam, aut delinquentem homicidiũ, aut plagiariã, aut ſepulchrorum violatricem, aut ſacrilegam[m] exiſtentem: aut fauentem latronibus, aut viro neſcientem vel etiam ꝓhibente gaudentem cõuiuijs aliorum nihil ſibi cõpetentium[n]: vel etiã inuito viro citra rationabilẽ cauſam foris pnoctantem, aut extra eius voluntatem circenſib⁹ cõgaudentem, & ſpectaculis inhęrentem, aut theatris aduenientem (dicimus autẽ vbi ſcena & talia ſunt, aut etiam vbi beſtijs aduerſus homines pugna[o] eſt) aut inſidias ſibi[p] facientem ex venenis, aut gladio, aut alio factas modo ex quibus circa vitã piculum eſt, aut etiã cõſciã[q] tyrãnidem[r] meditantibus[s], aut falſitatis ream conſtitutã, aut audaces eius manus inferentem ſibi[t]: ſcilicet tali aliquo facto dat lex[v] hæc viro abijcere mulierem, ſi vel vnam horum[x] & ſolam probauerit cauſam: & lucrari quidem dotem, antenuptialem verò habere donationem.

¶ Vxor ſi diuortiũ ſine cauſa fecerit, uel diuortij cauſam præbuerit: pœnas legitimas patietur: & ante quinquenniũ nuptias contrahere nõ poterit. aliãs aũt ante annum tantũ nõ licet ꝓpter ſobolis confuſionem. uiro aũt in omni caſu quandocunq; nuptias contrahere permittitur. Barto.

¶ Si verò[y] altera harum ꝓſonarũ irrationabiliter repudium miſerit & hocipſum[z] ſoluendi matrimonium, ſine ratione: ſubdita[a] erit dudum à nobis dictis pœnis[b]. Inſuper[c] etiã vxor rea omnino ex memoratis cauſis pro irrationabilis repudij miſsione facta, & in quinquennium totum ad ſecundum venire prohibetur matrimonium: & ante quinquennium nuptias non eſſe ſine reatu, neq; legitimas vocari: ſed omnis volens adeat[d] & accuſet factũ tanquã cõtra[e] legẽ præſumptũ. Si verò etiã rationabiliter mulier repudiũ miſerit[f], & in certaminibus[g] vicerit, aut vir irrationabiliter eam abijciens ſubiacuerit[h] pœnis: lucretur[i] quidem lucra primitus[k] dicta: erubeſcat autem ante annum completum ad ſecũda vota venire. Quod non obſeruandum nobis eſt in viro irrationabiliter[l] obtinente talia lucra: cũ & nõ obtinẽti[m] etiam repẽte nuptias facere licet: q̃m nulla circa ſobolis cõfuſionem[n] rõnabilis eſt ſuſpitio, q̃d in mulieribus ante anni cõpletionẽ rectè prohibeat: & tanta eſt ꝓhibitio ex hoc[o], q̃ licet bona gr̃ia diſſolui matrimoniũ[p] cõtingat cõſtitutiõe, in annum ꝓhibitio ſecundarũ nuptiarũ: tñ etiã ſic ab Anaſtaſio pię memoriæ mulieribus inſtituta eſt.

¶ Vir uxori mittere põt repudiũ ſi ſtudioſè facit abortũ: uel ſi uadit ad cõmune lauacrũ cũ uiris: uel ſi malitioſè uiueret, uel loquatur cũ alio ſe uelle nuptias cõtrahere: & tres cauſæ ꝓ Iuſtinianũ interdicũtur: & etiã uir dotem lucratur: & mulier ſuſtinet pœnas Theodoſij. Angelus.

¶ Hasitaq; cãs nobis Theodoſiꝰ explanauit: nos aũt ex veteribus legibus ſumẽtes, & alias adiecimus tres[q]. Si em̃ mulier tãta teneat̃ nequitia, vt etiã ex ſtudio abortũ faciat, ius remanet vt nõ poſsint iungi: vt inſti. de nupt.§.illud. & hoc dixi.ĩ.de reſti.& ea q̃ pa.in fi.Acc. [o ¶ Ex hoc.] i.ſanguinis cõfuſione.& facit.ff. de vẽ.inſp.l.j.§.ſed & ſi ſeruus. [p ¶ Matrimoniũ.] ſic cõſtrue. licet bona &c. tñ ſic inſtituta eſt mulieribus prohibitio in annũ ſecũdarũ nup. cõl. ex anaſtaſio pię memorię q̃ eſt in Greco. [q ¶ Tres.] vt

d ¶ Volẽs adeat.] ſ.iudicem. nam hęc actio eſt popularis: vt hîc dicit. & facit.ĩ.de nõ alie.§.fi. col.ij.&.C.de epi.& cle. l.ſi quis in hoc.

e ¶ Cõtra legem.] i.ſi cui accuſaret aliq̃d q̃d eſſet contra.l. ſed hæc pœna expectationis q̃nquennij hodie mutat̃: vt.ĩ.vt lice. ma. & auiæ. §.q̃a verò ecõtra.co.viij.

f ¶ Miſerit.] ſcilicet mulier ſi non habes, ſed ego non habeo.

g ¶ In certaminib⁹.] id eſt in iudicio contra maritum.

h ¶ Subiacerit.] iuſtè eum repulſum probans per aliquas de illis cauſis quas habuimus.ĩ.§. mitiores.&.§.ruriſus.

i ¶ Lucretur.] ſcilicet mulier.

k ¶ Primitus dicta.] id eſt donationem propter nuptias: vt ĩ.§.mitiores.in fi.

l ¶ Irrationabiliter.] q̃d fit ĩ duob⁹ caſib⁹ q̃n vir repellitur ab vxore: & quando repellit: vt in prin.huius.§. &.ĩ.§.proximo.

m ¶ Cùm & nõ obtinẽti.] ſ. marito nõ ratione habiliter talia lucra. q̃d fit duobus modis: & tũc lucratur vxor: vt q̃n iuſtè dimittitur ab vxore, & quando iniuſtè dimittit eam: vt.ĩ.§.proxi.

n ¶ Confuſionem.] q.d. hæc ratio in mulie re locum habet: & ideo ante annũ non nubit, vt dixerat: ſed in viro ceſſat. nam non portat maſculus filiũ in ventre vt fœmina. & ideo in ea poſſet oriri dubiũ an eſſet ex primo vel ex ſecũdo marito. quid autem ſi edidit prius fortè elapſis duobus menſibus: vel quid ſi elapſis.viij. vl̃.vij. menſibus nubat q̃n iam certũ eſt ex priomodo eam filiũ nõ habituram? Rñ. mulier nubere põt ceſſante ratione ſupradicta: vt hîc, & ĩ.§.ſi quis enim.in fi.§. Io.cõtra: quia eſt & alia ratio, ne q̃d malignè fecerit erga primũ virũ: vt ĩ.de reſti.& ea q̃ pa. in fi.col.iiij. nã plerũq; vbi ſunt duę rationes[a]: licet vna tollat̃ ſi alia remanet, ꝓ cõſequens etiam prima remanet: vt ſi duo ſunt ſerui frater & ſoror donec ſunt in ſeruitute: duo ſunt ĩpedimenta ad matrimon. ſeruitus & cognatio naturalis. eisma numiſsis ceſſat vna rõ: remanet altera, & ideo &

Mulier quare nõ nubit ante annum hoc de iure canonico eſt correctum, vt extra d̃ ſecun. nupt. c. cùm ſecundũ apoſtolum.

Rationes duę vĩcunt vnã. a Concor. c. cum æterni. extra de re iudi. in fi. xiij. diſt. c. j.

C.de repu.l.fi.§.inter culpas.ſed & aliqua de his abſcindeſ:vt.j.vt li.ma. & auię.§.qa verò plurimas. [a ¶ Libído.]i.luxuria, [b ¶ Eis.]ſ. mulieribus. [c ¶ Deferentibus.] ſ. matrimonij diſſolutionem.

Adſcriptitius quis dicatur.

d ¶ Adſcriptitío.]Ideo ſic dicit̃ qa ſolo inſcribit ſe,& p ſcripturā confitet̃ ſe illi ſolo velle eſſe adſcriptū:vt.C.de agri.& cen.l.cū ſcimus.lib.xj.

e ¶ Sciẽte.]ſed aliud ī ſeruo vel ancilla qñ dñs ſcit eū vel eā liberę iūgi pſone:vt.§.eo.§.ſiverò ab. ecõtra.& eſt rõ, ne terra ab hmõi colono deſeraſ:vt.§. de man.prin.§. ſed neq;.col.iij.&.C. de agri.& cẽ.l.qſqs.li.xj.nã & aſs inter ſeruũ & adſcriptitiũ eſt differentia: vt.j.de ſan.epi.§.ſiſeruꝰ. &.§.adſcriptitios.col.ix.

Adſcriptitius nõ eſt ſeruus.

Et p hoc põt colligi ſecundùm Io.q adſcriptitius[a] nõ ſit ſeruus, licet cuidã ſit ſeruitio adſcriptus:vt diximus inſti.de iure perſo.in prin.

a Adſcriptitius Spec.in tit.de li.con cep.§.nunc dicendum. ver. xxiiij. quando agitur.

f ¶ Iudicem.]qđ eſt cinilꝰ.C.de pig.l.iij.Acc.

g ¶ Plagis.]i.verberꝰ.

h ¶ Hoc.]qđ.j.dicitur.

i ¶ Correctio.]i.res q̃ dam purè correctibilis. Sed nũqd ecõtra eſt idẽ vt adſcriptitia libero iũgi nõ poſsit? Rñ.non:qa non eſt ibi ille timor vt terra à poſſeſſoribꝰ deſeraſ:cũ matris ſtatus cõſideret:vt.j.cõſti. q̃ ex adſcri.& li.in prī.rñ.ij.col. v.&.C.de agr.& cen.l.fi. li.xj.& facit ad hũc.§. C.đ ep.& cle.l.qſqs.&.l. iubemꝰ&.C.đ agri.&cẽ. l.ne diutiꝰ.&.e.li.§.vt iudi.ſine quo.ſu.§.eos aũt q.col.ij.&.j.vt lic.ma.& auię.§.isquoq;.col.viij.

k ¶ Sicitaq;.]inceptiuũ eſt,nõ illatiuũ, & circa tertiũ & quartũ modũ diſtinguẽdi:vt.§.eo.§. mitiores.&.§.ſi verò altera.nõ aũt circa primũ & ſcđm:vt.§.e.§.diſtrahuntur.&.§.ſequentibꝰ.vſq; ad.§.mitiores.Accur.

l ¶ Adinuẽtũ.]priusq̃ ab alio: vt.C.de repu.l. fi.cuiꝰ.ſ.legis ſtatim ſub ijcit ſententiã. & facit.§. eo.§.nuptias.in fi.§.

m ¶ Cõpetenti.] ſ.in pecunia non in corpore vt.j.proxi.§.

n ¶ Sníe.]i.volũtatevel affectu:aliàs ſnía multis modis accipitur,vt diximus inſti.qui.nõ eſt permiſſ.fac.teſt.§.prætęrea.

o ¶ Pręſumptiue.i. p ſumptuoſum & ſupbũ verbum erat ſic ſoluere. Vl dic melius qa p̃ſumitur p ea dimittet facilꝰ cũ dotẽ nõ habeat: vt pbãt ſequẽtia: vt.j.q.mona.eſſ.legi.§.qm̃. col.vj.

p ¶ Temerariũ.]i.qa iniuſtè diſſoluebaſ &c.

q ¶ Sequente periculo.]id eſt per leges.

r ¶ Conſtitutionẽ.] vt.C.de repu.l. fin.vſq; ad.§.inter culpas.

Matrimoniũ põt eſſe ſine dote,ſed non ecõtra.

s ¶ Poteſtate.]i.filiãſa.

t ¶ Nuptię ſunt.]qa matrimoniũ ſine dote, ſed non ecõtra eſſe põt: virũq; cõtriſtet,& priuet ſpe filiorum,vel tãta libido[a] eſt,vt etiã cũ virisvoluptatis occaſione lauetur: aut etiã dũ adhuc cõſtat matrimonium cũ viro, ad alios de nuptijs ſuis loquaſ:licẽtia daſ à nobis viris mittere eis[b] repudia, & lucrari dotes,& antenuptiales hr̃e donatiões:vtpoteetiã his cauſisrationabiliterſoluere valẽtibꝰ mr̃imoniũ: & ſub eũdẽ deferẽtibꝰ[c] ordinẽſub quem & pœnas Theodoſij diuinę definiuit memoriæ conſtitutio.

¶ *Mulier libera adſcriptitio alieno non nubit etiam poſſeſſore conſentiente:ſed ſi eo neſciente fecit:caſtigari poteſt per poſſeſſorem & iudicem loci:nec matrimonium tenet,nec dotis uel donationis datio.Angel.*

¶ Adſcriptitioꝺ aũt alieno nubeſ liberã nõ licet neq; ignorãte neq; ſciẽtẽ[e] neq; cõſentiẽte poſſeſſore: ſed licet aliq̃d tale ab adſcriptitio geraſ, licebit dño & ipſi p ſe & p̃ puincię iudiceſ[f] caſtigare plagis[g] mediocribus hoc[h] agentem adſcriptitiũ,& abſtrahere ab ea q̃ fruſtra ei cõiũcta eſt.vñ neq; nuptię ſunt, quod factũ eſt,nec oblatio dotis, nec antenuptialis donationis:ſed pura facti mali correctio[i].

¶ *Ex cauſis ſupradictis matrimoniũ ſoluitur etiam uiro & uxore uiuentibus.& ſi culpa uiri matrimonium diſſoluatur,cũ uxor indotata eſt, quartam partem uxor lucratur:dum tamen centum libras dicta portio non excedat.Angel.*

¶ Sicitaq;[k] mr̃imonia diſſoluunt̃ viuẽtibusadhucijs q̃ ea cõtraxerũt: & pecuniariæ pœnæ circa dotẽ & ſpõſalitiã cõſiſtũt donationẽ. Sed à nobis aliq̃d ẽt aliud adinuẽtũ[l] eſt,vt etiã indotata mr̃imonia irrõnabilibꝰ factis diuiſionibꝰ caſtigationi tradant̃ cõpetẽti[m].Si quis em̃ duxerit vxorẽ, aut etiã mulier ad virũ veniat,nuptiali q̃dẽ aſſumpta volũtate atq; ſnía[n] ,nõ tñ ſecuta dote aut ſpõſalitia largitate(vbi quoq; p̃ſumptiue[o] fieri ſolutiones cõtigebat,nullo ex hoc cõtra temerariũ[p] ſequẽte piculo[q])cõſtitutionem[r] ſcripſimus dicentẽ:Si qs ſub ptãte[s] cõſtitutã mulierẽ volũtate parentũ,aut etiam ſuę ptãtis fortè ducat vxorẽ,neq; dote oblata,neque inſtr̃is dotalibꝰ factis;nuptiæ quidẽ ſunt[t] ,licet dotalia ī ſtrumẽta nõ ſint conſcripta:vt nõ ob hoc vir(qđ ī multis nouimꝰ factũ) expellat domo vxorẽ ſine vlla priꝰ dictarũ[v] rõnabiliũ cãrum, quaſq; & Theodoſiꝰ[w] ,quaſq; & nos enumerauimꝰ[x] .Si q̃d aũt tale fiat,& aut vt.§.de trien.& ſemiſ.§.neq; illo.colla.iij.&.ff.de iure do.l.ij.

v ¶ Dictarũ.]vt.§.§.mitiores.&.§.has itaq;. [x ¶ Theodoſius.]ſ. enumerauit,vt ſtatim colligiſ:eaſdẽ em̃ poſuit theod.vt.C.de repu.l.cõſenſũ. [y ¶ Enumerauimus.]vt in.c.de repud.l.penul.& fi.

z ¶ Minorem.]ſcilicet ſubſtantiam habens quàm ſit.cccc.lib.auri.

a ¶ Adhuc.]ſ. tantùm damnificabitur. Accur.

b ¶ Ad maximã.]i.dicere ꝓpter illos q reſpiciunt maximã dotẽ quã poſſunt à ſcđa vxore habere. ſic dicitur in epiſtolis ad Hebr̃os:vl Corinthios,vel ſimilia.

c ¶ Pura debitís.]i.oĩ ęre alieno deductoſcđm leges etiam antiquas:vt hîc,&.ff.de verb.ſign.l. ſubſignatũ.§.bona.&.ff. de col.bon.l.cum emãcipati.in fi.j.reſpõ.& in ſti.ad le.fal.§.cùm autẽ.

d ¶ Pro cautíõe.]q. d.nõ eſt cauendum mulieri in hunc caſum, vel viro à muliere: qa ratio erit loco cautionis.Acc.

e ¶ Etſi mulier.] nũc ponit econtra.ſ. qñ per culpam vxoris hoc fit.

f ¶ Pœnis.] quibus & maritus ſubiaceret ſi eſſet in ſimili delicto de quo dictum eſt.§. proxi. Accurſius.

g ¶ Quinquenniũ.] vt.§.eo.§.ſi verò altera.

h ¶ Híc.]i.hoc caſu.

i ¶ Cuſtodiat.]ſcilicet mulier.

k ¶ Propter ſeminis.] hîc dic vt.§.eo.§. ſi verò altera.in fi.diximus.

l ¶ Perfecta.]ſed tñ p parte corrigiſ quod de q̃rta dicit̃ per hoc qđeſt j.vt li.mat. & auiæ.§.qa verò.col.viij.& facit ad hũc.§.j.vt nul.iudi.§.fi. col.ix.&.j. de exhib. & introducẽ.reis.§.qm̃.co. v.&.j.vt fra.fi.§.fin. col. ix.&.j.qui.mo.natu.effi. legi.§.qm̃.colla.vj. &.j. eo.§.ſoluto.in fi.

m ¶ Nuptiæ.] qa fictiè repudiũ eſt miſſum.

n ¶ Mittere.] ſcilicet repudia.Accur.

o ¶ Ex díuerſo.]ſ. quia mulier dabat repudium viro.

p ¶ Latenter.]ſic.C. de repu.l.dubiũ. ſic ecõtra.§.de inceſt.nupt.§.ij. in fin. ſic.C. plus valere quod agitur.

q ¶ Alter utrís.]id eſt vnus & alter. Accurſiꝰ.

r ¶ Habentes.]ironia eſt.q.d. talem gratũ habebãt parentes de beneficio.ſic & aliâs ironica eſt oratio.vt.ff.de dã. infect.l.ex damni.§.j.& C.de inoff.teſt.l.fratres.

s ¶ Scripſimus.]in grẽco vel extrauagante.vel de hac eadem dicit.ſed de iure veteri hoc erat vt.ff.de repud.l. ſi filia. & ſolu.mat.l. filiæ.

t ¶ Volẽtẽ.]legẽdico.

v ¶ Obtulerũt.]quomodo hoc? Rñ. qa pater dedit dotem,vl donationem ꝓpter nuptias obtu

lit ꝑ filio vł ꝑ filia:& in casu mortis pactus est nō diuortij & diuertūt vt sic cesset pactū:vt.ff.sol.ma.l.filię.&.l.si cū dotem. Item qđ dicit suscepe runt,planum est:quia nemo iure communi reddere compelleretur.

a ¶ Soli.] quibus casibus insolidū obligantur parentes:vt.ff.solu. mat.l. si cùm dotem.§.nunc trāsgrediamur.vlq; ad finem legis.

b ¶ Consensum.] vt insti.de nu.in prin.&.C. eo.l.nec filium.

c ¶ Lęsionē.] soluitur quidem,vt subijcit:sed pater non lęditur:vt.ff. de rep.l.si filia.

d ¶ Eos.] ſ.parentes.

e ¶ Non posse.]vt.ff. de libe.exhi.l.j.§.fi. Ac.

f ¶ Trāsigere.]id est se parare.

g ¶ Marcus.]vt.C. de repu.l.discretis.

h ¶ Secutus est.] recitando Marci sentētiā vt ꝑdicta.l.dicit.C.de repu.ḡ diocletiani est.Ac.

i ¶ Terminus.] i finis.

k ¶ Dissūctionum.] i.separationū matrimonij.Al.& incipit hic tractatus.s.e.§.distrahūtur.

l ¶ Deinceps.] hucusque de dissūctionibus factis vtraq; parte viuēte:nunc qñ altera mortua sicut pollicitus est in istis:vt.s.e.§.nuptias. &.s.proxi.§.in fi.

m ¶ Omnia.] ſ. exigo. & qualitatem secūdùm hanc legem.

n ¶ Similiter.] sicut & matrimonium.nam & mandatū:vt.ff.manda.l. inter causas.in prin. Itē societatem:vt.ff.pro soc. l.adeo.in prin. Item seruitutes ꝓsonales:vt vsus & vsusfructꝰ: vt insti.de vsufru.§.finiť.& de vsu & habi.in prin.Aec.

o ¶ Fine.] id est morte.

p ¶ Contrahentibus.]ſ.sit lucrum.Alb.

q ¶ Inęqualibus pactis]i.pacta de lucrādo sint ięqualia, licet obligationes sint inęquales. qđ vltimum corrigitur. nam quò ad omnia debet esse ęqualitas hodie vt.j. de æquali. do.§.j. col.vij.

r ¶ Conscripsit.]C.de pact. conuen. tam super dote.l.ex morte. Accur.

s ¶ Ordinauimus.]vt C.de pac.cōuen.l.lege& eius sententia hîc subijcitur.

t ¶ Minus.] ſ.quā quā titatem: vt si vnꝰ de tertia parte,alter de quarta lucranda pactū fecit de lucrando si alter prę moriatur,vt subijcit.

v ¶ Immoderatiōes.] Nota aduersandū esse immoderationi.sic.C.de do.antenup.l. cùm multæ.in fi.&.s. quomodo opor.epis.§.sed neq; effusas.&.s.de referen.§.multitudo.&.s.vt deter.sit nu.in prī.col.j. Vnde versus. Vix sine mensura durabit regia cura. [x ¶ In partibus]ſ. quotis,licet vera quantitas sit inæqualis.,vt subijcit. [y ¶ Prædictas.]ſ.per mortem vel viri vel vxoris:vt.s.proxi.§.& in nouellis.eo.titn.nec enim dicit si aljs modis soluat matrimonū qbus solui pōt:vt.s.eo.§.distrahunt.sed licet hîc non dicat,nunqđ tamen idem est? Rn.sic, quocunq; modo soluat:vt.j.eo.§.ga verò lucra.&.j.vt fra.fi.

z ¶ Perdurare.] i.ad secundū nō venire.& sic lege statim literā sequētem.sīis est lectio alīs per abnegationē:vt.ff.de dolo.l.nō debet in fi.Ac.

a ¶ Propria.] No.arg.q dña sit vxor dotis cōstante matimonio:qđ tū falsum est:vt insti.qui.alie.licet. in prin.& quod hîc dicitur est propter

Immoderationi est contrariādum.

Vxor est dña dotis,

spem. Item & hic iam erat præmortuus maritus.

b ¶ Sup secūdis.]q̄ materia secundarū nuptiarū expedieť.j.e.§.primæ.

c ¶ Lucra.]ſ.secundùm pacta super his habita vel aliter venientia. Ac.

d ¶ Differētia.]hęc dictio differētia est neutrisgnis &nūeri plūalis:&cāsus accusatiui.q.d.hęc lucra nō differūt ab alijs bonis lucratis.nam sicut in alijs pōt liberè facere qđ vult:ita in his lucris vt subijcit. & hoc circa alia lucra ꝓter circa lucrū dotis & antenu.do. licet hęc litera alitervel le videať.ſ. vt in illis sit idem qđ in alijs lucris: cùm indistinctè loquať. ista em̄ duo licet rōne ꝓprietatis lucrent ad præsens,& rōne vsusfructus tñ debent seruari filijs eius matrimonij cuius hæc fuit dos vel antenu.dona.etiam iure veteri:vt.C.de secū. nup.l. cū alijs.& iure isto: vt.j. eo.§.nec illud.&iure nouiori:vt.j.neq; virū qđ ex do.colla.viij. in alijs ergo lucris vt in legatis & fideicō.& dona.datur hæc libera administratio vt sequit̄.Sed secundùm hoc quantū est in dote & antenupt. dona. in pari iure est persona quæ transit ad secundum matrimonium: qa sibi retinet plenum vsumfructum donec viuit: vt.j. eodem.§. si vero expectet.& ea quę nō transit vt dictū est qđ nō debet esse.& ideo dictum ius immutatur vt hodie tantū habeat ꝓsona q̄ transit ad secundū matrimoniū quantūvni filiorū seruat.i. virilem habet in dotesiue in do. propter nup.vt.j. vt fra. fi.§.fi.col.ix.de qua viri li facit qcquid vult.si autem nihil disponat, videtur filijs exoneratis seruare:vt.C.de secū.nu. l.hac edictali.§.fin. &.j. hoc.§. ibi,placuit enim &c.Vł dic qđ vius est vt diximꝰ.j.eo.§. nec illud. in fine illius notulę, sed in eo,quod hîc dicit &c.

c ¶ Possessione.] i.nihil ferent ab alijs.vł dic possessione.i.à bonis à se possessis.

¶ Vixerint.] isti lucrantes.

¶ Habuerunt.] ſ.habent licētiā alienationis & facit.ff.re.amo.nō em̄ & C.de iudę.l.nemo.

h ¶ Moriantur.]ſ. personę lucrantes.

¶ Migrare.]i.trāsferre.sic & ponit̄.ff. de migrā.per totum titulum.

k ¶ Cōstitutionem.]cuius tenor hîc recitatur:vt.C. de secū.nup.l.si quis prioris.§.j.&.§.certum.&.§.tale.

l ¶ Nō ob hoc alienatę.]hoc est verum quantū est in præiudiciū filiorū:verè tamen alienat qui in alium iure institutionis vel simili modo sua bona transmittit:vt.ff.de ali.iudi.l.ex hoc edicto.§.alienare.& in insti.de hære.insti.§.sed neq;.& not.q in hoc corrigitur lex vetus:q̄ dicebat fieri alienationē etiā in præiudicium filiorū siue in parte,siue in totum extranei sint hæredes:vt.C.de secū.nup.l.si quis prioris.§.certum. quod &.j.statim plenius dicetur. ['m ¶ Sed ex ęquo.] fa.ff. de ope. lib.l.vt iurisiurandi.§.si liberi.&.C.cōmu.vtri.iudi.l.fi.§.finaūt.&.C.de bo.ma.l.ij.in fi.&.C.de bo. quæ lib.l.cū oportet.§.sub hac.&.§. si mater.

n ¶ Extraneos oēs.]& nō filios ex anteriori matrimonio.sed eis.ſ.filijs aljs modis satisfecit,vt ꝓ legat. & fideicō.vt subijcit:vt &.s.de tri.& so.

§ j.col.iij.ſed hodie iure inſtitutionis oportet eis ſatisfieri: vt.j. vt cū de ap.co.§.aliud.co.viij.

a ¶ Nō obligauerit.] alis ſine nō.& no.q̄ obligando videt auferre ſed cōtra inſt.de lega.§.ſi rē ſuā.ver.idē reſcripſerūt.

10 ſed ibi datū ſiue relictū iā erat& ab hoīe:hîc nō erat datū adhuc:ſed erat ſpes & ex hac lege pēdebat hęc ſpes: quare mitiꝰ cū lege quā cū hoīe agit vt.ff.de arbi.l.celſus. Itē & facilius impedit faciē dum quā factū²:vt.ff.de inoffi.teſt.l. papinianus.

20 §.ſi conditioni.

Lex eſt mitior homine.

a Cōcor.c. rurſus. circa fin.extra qui cler.vel vouen. ma. contrahere poſſint.

b ¶ Nō expreſsim.] nō.plus valere expreſſa ſpecialiter quā generaliter.ſic.ff. ſi qs cau.l. ſed &ſi.§.q̄ſitum.&.ff.de iniur.l. item apud labeonem.§. hoc edictum.

c ¶ Ex noſtra lege.] ſ.iſta p̄ſenti,nā nō dicit

30 de illa ſi qs prioris.§.j. &.ij. C.de ſecū.nu. imo p parte hæc corrigit illam.ſ.in eo q̄ dicebat generaliter facta inſtitutione fieri alienationem.

d ¶ Prioribus.] vt Leo nī q̄ de hoc tractauit:vt C.de ſecū.nup.l.hac edicta.§.fi. & theodoſij: vt

40 C.de ſecun.nup.l.generaliter,in fi.

e ¶ Deſcendens.] ſ.q̄ ſeruat hoc cōmodo filiorū.nā &c.& facit optiē. j.cōſti.q̄ de dig.§. illud.

f ¶ Reſpicere.] ſ.vt inducamus eos p pœnam. nā vnius pœna,metꝰ eſt multorū:vt.C.ad le.iul.

50 rep.l.j.& facit.ff.depoſi.l. bona fides. &.ſ. de mandat. princip.§.non permittas. Accurſi.

g ¶ Defuncti.] ſ.patris. alij dicūt.ſ. filij hoc eſt nepotes. ſed prima verior eſt.

h ¶ Hāc cām.] ſ.qa ex honorauit parentē.&fa

60 cit.ſ.de hære. & fal.§. exhęredatos.&.j.de immen.do.in fi.&.ff.de mino.l.auxilium.in fi.

i ¶ Seruent.] ſ.primas nuptias:id eſt nō veniāt ad ſecundas.

k ¶ Nuptię & hinc.] ſ.ex primis nuptijs.

l ¶ Ad hoc.] id eſt vſque ad hunc.§.Accur.

m ¶ Legi hos.] ſ.inſerere huic legi. Accurſi.

n ¶ Ex ambobus.] ſ. matrimonijs.

o ¶ Nuptijs.] ſ.manſerint aliqui ſine filijs.

p ¶ Oīno.] i.incōtinenti:vt.ſ.eo.§.ſi verò.& ſine metu amiſsionis lu-

80 crorū:vt.j.eo.§. ſi verò expectet.

q ¶ Mulieribꝰ.] nubētibus ſecundò & nō habentibus filios ex primis nuptijs.

r ¶ Et.] p quia: quia geſſerunt.

pient eas,cùm vtiq; non ſint hæredes parentum.Placuit enim nobis per præſumptionem, quia paterdum nō viuens alienauerit aut expreſsim obligauerit[a] aliquid harū rerum,aut moriens nō expreſsim[b] in aliū eas tranſpoſuerit, voluerit magis ſeruare filijs,tāquam ex cauſa illorum ſibimet acquiſitas, & non ad extraneos deducere: & dabuntur hæc filijs honore p̄cipuo ex noſtra lege[c],licet nō fiant hęredes aut patris aut matris,aut vtriuſq;: vel ſi q̄dem eorū fiāt hæredes, alij verò repudiēt.hocem̄ nobis reſti[ꝰ] quā priorib⁹ [d] placuit habere. Vñ ſi p̄mium eſt ex lege deſcendens[e] in eos:nulla adiectione neq; turbet neq; minuat,niſi forte cām ipſi dēt filij ſuæ diminutiōis.Si qs em̄ ex eis ingratus videtur,p̄miū hoc alijs damus:nihil tale agentibus:vt & alios corripiamus parētes honorare,& ad fratrum exemplum reſpicere[f].Vnde ſi tantū infortunium filiorum ſit ſobolis, vt omnes ingrati ſint:ad hæredes venient hæc defuncti[g],tanq̄ illi⁹ ſubſtantiæ conſtituta: non valentibus filijs ex parente à ſe exhonorato p̄miū habere:q̄d nos eis propter hanc cauſam[h] non damus.

¶ *Portio filiorum mortuorum ad quos deuenerunt lucra nuptialia uel dotes patris uel matris tranſmittitur ad eorum filios hæredes: aliàs accreſcit fratribus eorum.Angel.*

¶ Si verò filiorum alij quidem inter viuos ſint,alij verò defuncti quidem ſint,filios autē relinquāt, defuncti portionē illius damus filijs,ſi hęredes ſint patris: alioquin ad fratres deducimus. Et ideo legem noſtrā p̄ficiētes,volum⁹ hęc valere non ſup dote ſolū,neq; ſup ſponſalitia largitate:ſed etiā ſuper indotatis matrimonijs,ex cōſtitutiōe noſtra introductis lucris. nā & illud niſi ad ſcđas veniāt nuptias parētes,ſed ſeruent[i],erit filiorū quo dudum diximus modo.

¶ *Si uir intra annum ad ſecunda uota tranſierit non procreatis filijs ex primo matrimonio, ab omni pœna liber eſt:mulier autem ſi intra annum ad ſecunda uota tranſierit,pœnis hîc inſertis punitur. Ange.*

¶ Primę ſiquidē nuptię & hinc[k] lucra& obſeruatiōes,vſq; ad hoc[l] diſpoſitę ſint. Si qui verò prioribus non contenti nuptijs, etiam ad ſecundas venerint: neceſſe eſt legi hos[m] ſe ſupponere,aut ſine filijs exiſtentes ex prioribus, ex ſecundis autem filios habentes:aut etiam ex diuerſo ſine filijs quidē ex ſecundis,parentes autem ex primis: aut ſine filijs ex ambobus[n],

aut parentes ex vtroque.Si igitur ſine filijs manſerint ex prioribus aut etiam ex ambabus nuptijs[o], nulla perſcrutatio circa ſecundas eſt: ſed viri quidem ibunt omnino[p] omni obſeruatione liberi:mulieribus[q] autem ſolummodo imminebit metus,vt non ante annale tempus ad ſecundum veniant matrimonium: aut ſciant quia ſi quid tale geſſerint, &[r] immaturas contraxerint nuptias, ſubibūt pœnas:alias[s] q̄dem ſi ſine filijs ex prioribus ſint matrimonijs:maiores[t] aūt ſi etiam filij ſint. Si enim non eſt ſoboles[v],infamia mox ſequetur:&[x] erit omnino mulier p̄pter nuptiarum feſtinationem[y] infamis: & neq; p̄cipiet aliq̄d horū quę à priore relicta ſunt ei cōſortio neq; fruetur ſponſalitia largitate: neq; marito[z] ſecundarum nuptiarum vltra tertiam ſuæ ſubſtantiæ offeret partem:ſed neque extrinſecus ſentiet largitatem: neque percipiet penitus ab vllo extraneorum,non hæreditatem,non fideicommiſſum, non legatum, non mortis cauſa donationem:ſed hęc venient,aut maneant apud hæredes ſcriptos defuncti aut cohæredes eius[a],ſi poterat hæres[b] eſſe,vt pote ea nullam vtilitatem habente.Sed ſi ſcripti & alij ſint[c] hæredes,ſiue etiam ab inteſtato vocentur:ad illos venient quæ tali mulieri derelicta ſunt.nō enim fiſcus hæc vendicabit:(ne aliquo modo videamur talia corripientes, fiſci prouidere vtilitati) ſed illa quidē quæ extrinſecus ei derelicta ſunt, ad alios venient:quæ verò à priore marito ſunt ab ea ſublata, venient ad decē[d] perſonas relinquentis iure cognationis, quæ edicto continentur: hoc eſt aſcendentes & deſcendentes, & ex latere vſq; ad ſecundum gradum: gradibus in ſuo ſeruandis ordine[e]. Quibus non exiſtentibus,ad ærarium veniet[f].Sed neq; longius hæreditas abinteſtato propriorum eius[g] veniet[h] cognatorum,ſed vſq; ad tertium[i] gradum inſpiciendum vndique ſtabit ſolùm ſucceſsio eius: longius autem exiſtentes[k], alios habebunt[l] hæredes: & quæ præ alijs[m] ei pœnis infertur, dicimus autem infamiam, ſiquidem ſine filijs ex prioribus fuerit nuptijs,ſolui[n] imperatoris literis iubentibus. Si verò ei filij fuerint cuiuſcunq;[o] ſexus,licebit quidem ei[p] imperatori pro infamia ſupplicare: non tamē[q] vtilitatem aliquam reſcripto

s ¶ Alias.] ſcilicet pœnas ſubibunt.

t ¶ Maiores.] nam tūc non remittitur ei infamia de facili vt in hoc §.ibi,& quæ præ alijs.

v ¶ Soboles.] ex primis nuptijs. Accurſius.

x ¶ Et.] pro id eſt.

10 y ¶ Nuptiarū feſtinationem.] tñ tenet matrimonium : vt.j. de reſti.& ea.§.vnum.

z ¶ Neq; marito.] ſed quæ pœna eſt hoc nō dare?Rñ. magna:quia per hoc viliorē maritū habet:vt.ſ.e.§.ſi enim.Sed nunquid alijs de ſuis re

20 bus dare poterit? Rñ. ſic,cùm non inueniatur contrarium.

a ¶ Cohęredes eius.] ſcilicet mulieris.

b ¶ Hæres eſſe.] ſcilicet niſi nupſiſſet intra tempꝰ luctus.erat enim inſtituta.

c ¶ Sint.] ſcilicet relicta

30 vxori.

d ¶ Ad decem.] ſcilicet patris & matris & auí & auiæ. Item filij & filiæ ex priore fortè marito nepotis& neptis fratris & ſororis quæ continentur edicto prætoris:vt ſubijcit:& probatur inſtitu. de bono.poſ-

40 §.tertia.

e ¶ Ordine.] vt primò deſcendentes, ſecundò aſcendentes,tertiò collaterales:vt.j. de hære. ab inteſt.§.j.col.ix.Vel dic quòd frater & ſoror cū in eodem ſint gradu cū auo & auia,cum eis pariter vocantur:vt.C. de

50 ſecund. nupt.l.j.§. his etiam.ibi, quāquam & hîc &c.

f ¶ Venient.] ſ.bona.

g ¶ Eius.] ſcilicet mulieris.

h ¶ Veniet.] ſcilicet ad iſtam mulierem.

i ¶ Ad tertium.] Not. hîc mirabilē modū ſuc-

60 cedendi. nam nec vſq; ad decimū:nec vſq; ad ſeptimū gradū:ſed q̄ſi ſuccedat vſq; ad tertiū gradū fit ſucceſsio:vt.j. vt nulli iudi.§.fi.colla.ix.aliàs contra:vt inſtitu. de ſucceſsio.cog.§.fi.

Succeſsio fit quādoq; vſq; ad tertiū gradū tantùm.

k ¶ Exiſtentes.] ſcilicet cognati.Accurſius.

70 l ¶ Habebunt.] q.d.non hanc mulierem quæ ſic nubere feſtinauit:vt hîc,&.C.de ſecū. nup.l.j.§,eandem.Acc.

m ¶ Præ alijs.] id eſt ante alios.

n ¶ Solui.] id eſt diſſolui ab infamia.

o ¶ Cuiuſcunq;.] i.ſi-

80 ue maſculi ſiue fœminæ.

p ¶ Ei.] ſ.mulieri.Acc.

q ¶ Nō tamen.] & ita in hoc maiorem pœnā patitur qñ habet filios, quàm quando non habet:vt in prin. huius.§.

Donare

a ¶ Donare portionem.] scilicet non differat.
b ¶ Etiã veteribus.] vt.C.de secun.nup.l.j.&.ij.vbi dicitur fieri remissionẽ infamiæ gratis & nõ gratis.Itẽ qualiter hac donatio ad filios perueniat & inter eos diuidat̃,nõ dicitur,sed hîc adijcitur.
c ¶ Habuerit.] s.aliqua ex istis filijs quibus mulier nubẽs ante annum debet seruare dimidiam omnium suorũ bonorũ.
d ¶ Si verò oẽs.] s. filij.
e ¶ Recipiat.] s.hoc totũ
10 qđ donauit ante patrẽ: reliqua verò substantia filij venit ad matrem vnà cũ alijs legitimis,vtcũ fratribus & consanguineis ex patre tãtũ:vt.C. ad tert.l.si qs.et.l.si qua, sed hodie mater talib⁹ p̃ ferr̃ q̃ sunt cõiuncti ex altero parente tm̃:vt.j.de
20 hęre.ab ĩtest.§.si igitur defunctus.coll.ix.
f ¶ Et tres pro his.] q̃ sunt in.C.ex q.cau.infa. irro.l.decreto.&.C.de secũ.nupt.l.j.&.C.ad tert. l.si qua mulier. est & quarta quę dicit de hac materia.C.de se.nu.l.ij.
g ¶ Interpositiõe.] q̃ ẽ
30 in toto.§.isto:primę sq dẽ &c.vsq; huc.& not.q̃ easdẽ pœnas quas patit̃ hęc mulier nubens intra tempus luctus patit̃ & illa quę deserta liberorum tutela contra sacramentum & ante eius rõnem reddità trãsierit ad alid̃ matrimoniũ:vt.j.eo.§.si
40 aũt tutelã.&.C.ad tert. l.oẽm.Itẽ & illa quę parit intra tẽpus luctus vt in vndecimo mense:vt.j. de resti.& ea q̃ pa.§.fin. col.iiij.Itẽ & ea q̃ intra idẽ tps.s.annũ patit̃ stuprũ:quia plus habet luxuria quàm castitas.vt.j. eadẽ constitutione.de re
50 osti.& ea quępa.§.fi.qñ q; autẽ & postponit̃ nimia festinatio.s.qñ per culpã mulieris factũ est diuortium.quod dic vt.s̃.eo.§. si verò altera.
h ¶ Expectet.] id est differat nubere vsq; ad annum.Accursius.
i ¶ Prędictas.] vt.s̃.§.j.
60 vsq; huc.Accur.
k ¶ Dicatur etiam de nuo.] nam iam dictum est semel:vt.s̃.proxi.§.si igitur.
l ¶ Ex hoc.] id est ex secundis nuptijs.Accur.
m ¶ A viro.] s.primo.
n ¶ Omni largitate.] hîc supplerur quod semi
70 plenè dicitur.s̃.de non eligendo.§ hîc autem. colla.j.nã ibi de dote & donatione tantùm,non autem alijs lucris:vt hîc dicit:& statim latius expedit.Accursius.
o ¶ A viro.] scilicet primo.
p ¶ Cõiuncta est alij.]
80 s.viro secũdo.& hoc idẽ videtur per.l.C.vt.C.de

rũ habere.Si tñ voluerit ex imperio habere vtilitatẽ,& alijs liberari pœnis:ex priore matrimonio filijs mediã suę substãtię donare[a] portionẽ purè,& sine oĩ cõditiõe, & neq; vsum retinere:sed oĩs substãtię quã habuerit qñ ad secũdas veniebat nuptias,mediam(sicut dixi mus)cedẽs partẽ prius p̃creatis filijs.Et diuidẽt hęc filij oes ex æquo & filios qdẽ habẽtes ad suos trãsmittẽt filios.(oportet em̃ aliquid etiã veterib⁹[b] adijci legibus)si verò nõ habuerint[c] defuncti filios: defuncto rũ portiones accipiẽt oĩ no p̃ portiõe eorũ fratres:si verò oẽs[d] defuncti sint:habeat cõsolationẽ suę infelicitatis mater vt ea rursus recipiat[e].& hoc dicimus si inteſtati moriãtur filij.nõ em̃ in ijs q̃ semel facta sunt,prohibem⁹ eos testamenta cõscribere,aut ad supstites quo volũt hoc modo disponere. ¶ Igit̃ imminẽtes pœnę ante luctus nubentib⁹ tẽpus,tales quodãmodo sunt: & tres[f] pro his constitutiones prius scriptas:vna quadã hac interpositione[g] hęc nobis lex cõpetẽti p̃tulit adiectione.

¶ Trãsiens ad secunda uota post tẽpora luctus, nullas pœnas patitur,si ex primo matrimonio soboles nulla supereſt:ea uerò exstẽte priuatur dñio oĩs largitiõis quã cõsecutus fuerit à cõiuge & ipsam tenetur filijs primi matrimonij reseruare,solo usu fructu penes nubentẽ remanẽte in diẽ uitæ suæ dũtaxat.Angelus.

¶ Si verò expectet[h] qdetps mulier & p̃pterea effugiat prędictas[i] pœnas:ad scđm verò veniat matrimoniũ,priores negligẽs nuptias:si q̃ dẽ nõ habeat filios(dicat̃[k] etiã denuo)sine periculo est totũ ex hoc[l].

¶ Si verò sit soboles:& filios ex hoc exhonoratos viderit:tũc oĩ largitate à viro[m] ad eã veniẽte,eam secundũ p̃prietatis priuat partẽ,solũ ei derelinquens vsumfructũ.Et hęc sancita sunt etiã super antenuptiali donatione,& super oĩ largitate[n]:siue cũ viueret,à viro[o] ad eã veniente,aut etiam ex testamento aut mortis causa donatione,siue institutionis sit pars,siue legatum siue fideicõmissum.Et generaliter dicendum est q̃ omnis eam deserit proprietatis modus in ijs quę

tulit:vt.j.de sancti.episcopis.§.si qua mulier.collatione.ix.hodie autem planum est:quia tantùm vsumfructum habet:vt hîc,&.s̃.de non eligen. §.hoc autem.collatio.j.& pro his rebus cauebit mater filijs.quod dic vt.s̃.de non eligendo.§.alio.eadem collatione.sed paterfortè non: quia inter patrem & filium nõ potest esse cautio:vt.ff.ad trebellianũ.l.imperator.

à priori viro in eã venerũt: & filij ea p̃cipiẽt,& p̃prietatis erũt dñi scđm tps mox quo mater cõiuncta est[p] alij viro.& hęc cõis mulieris & viri[q] multa sit posita.nam si & ille filios habẽs,secũdã eis superinduxerit vxorẽ:nõ ex dote fruẽt lucris scđm p̃prietatis rationẽ:nam largitatẽ aliã à muliere percipiẽs, hãc habebit firmã:p̃terquã q̃ licet vti & frui[r] donec ad vixerit solũ.& ij quoq; filij licet sub p̃tãte cõstituti sint,sed tñ dñi scđm p̃prietatẽ taliũ erũt veniẽtiũ mox ĩ eos simul cũ scđę vxoris cõiunctione. Et nõ discernimus de dote & ante nuptias donatione,vtrũ ipsi[s] hanc dederint p̃ se cõtrahẽtes,an aliqui alij p̃ eis hoc egerint,siue ex gñe[t], siue etiã extrinsecus: licet[v] videat quodam modo cõprehẽsa & ante nuptialis donatio in dote.

¶ Lucra á coniuge primò uenientia mulier uel tur ad secunda uota transiens non alienat nec o bligat.quod si fecerit,filijs datur ea uendicãdi potestas,& eorũ successori:nisi exclusi sint præ scriptione triginta annorum:quæ eis non currit si sint alienæ potestatis,& minores ætate pupil lari.Angelus.

¶ Sed qđ sancitum est super lucris hinc[x] veniẽtib⁹ ad nubẽtes:ẽt sic ratũ sit[y]:& ita certa taliũ[z] lex[a] eis erit cauens vt neq; alienationẽ vlã permittat parentibus in talibus neq; hypothecã:sed vel si quid egerint parẽtes,mox eorũ[b] obligat[c] eis[d] substantiã,nõ vt prohibeat[e] eos[f] aliquid[g] agere in ijs quę voluerint.erubescit enim lex castigatores filios genitoribus statuere.Illos quidem erubescit[h]:interminatur autem accipientibus tanquam nihil eis qđ accipiunt prosit.& sciant ex hac nostra lege qa vel si quã à talib⁹ parẽtib⁹ cõparationẽ fecerint,vel si acceperint donationẽ, vel si q̃d oĩm egerint: taleerit quale nec gestũ nec scriptũ[i]: qđ factũ est.Vẽdicabunt em̃ ea oĩno filij hę redes q̃; eorũ & successores ab hæreribus illorũ & successoribus,non aliter excludẽdi nisi trigẽnale trãseat tẽpus,& detentatio dominos accipientes constituat[k]: incipiẽte filijs tempore currere ex quo suæ potestatis apparuerit[l] existẽtes[m],

q ¶ Etviri.] scilicet trãseuntis ad secunda vota. & facit.C.de secundis nu
10 ptijs.l.generaliter.ĩ prĩcipio.
r ¶ Frui.] s.his largitatibus.Accur.
s ¶ Ipsi.] s.viri vel mulieris.Accur.
t ¶ Ex genere.] scilicet qui dederunt vel fuerunt.
v ¶ Licet.] quasi dicat similitudine facta p
20 hoc quod dixit in dote, poterat intelligi & in donatione:sed maluit expresse dicere ne videatur neglexisse:vt.ff.de iniur. l.item apud.§.hoc edictum.
x ¶ Hinc.] id est ex matrimonio.
30 y ¶ Ratum sit.] vt ad secũda vota transiens amittat lucrum:vt in prĩcip.huius.§.
z ¶ Talium.] s.rerũ lucratarum.Accur.
a ¶ Lex.] s.ista.
b ¶ Eorum.] scilicet parentum.R.
c ¶ Obligat.] hoc per
40 tacitam hypothecã.& facit.C.de bonis quę liberis.l.cũ oportet.§.fin. & .C.de bo.ma.l.j.
d ¶ Eis.] s.filijs.
e ¶ Prohibeat.] s.filius & sic mutat numerũ,cũ vlq; huc in plurali,nunc in singulari loquatur.
f ¶ Eos.] scilicet parentes.
50 g ¶ Aliquid.] qđ ptineat ad cãm vlusfr.scđm quosdã: imo ẽt nec quõ ad proprietatẽ pertinet vr statim subijcit.& in nouel.eod.titu.
h ¶ Erubescit.] facit ad hoc.C.de bo.quę.l.cũ oportet.§.nõ aũt.& l.fi.
60 §.filij aũt.&.ff.de ar.l. qualẽ.§.fi.&.C.de obse, l.iij.in fi.&.ff.de accu.l. hi tñ.§.j.&.C.de secun. nup.l.siqs.§.fi.Arg.cõtra ff.de cõdi.cau.da.l.iij.§. si quis quasi.& ff.de tu. & cura.da.l.ijs qui.&.ff. de curato.fur.l.j.in fin. Accursius.
70 i ¶ Nec scriptũ.] ni si filius consensit maior xxv.an.vt.ff.de pig.l.fide iussor.§.pater.vel,etiam minor si iurauit de pace tenẽda:vt.j.de pa.tenen. §.fi.coll.x.
k ¶ Cõstituat.] i.effectũ dñij eis tribuat.nam
80 dñs nemo[a] sit p̃ p̃scriptionẽ,sed per vsucapionem tm̃. Bul.vt.C. de pact.l. traditionibus.Sed.M.contra:nam & vsucapione & prescriptione dominium quęri dicebat:vt hîc,&.ff.de vsucap.l.eum qui.qđ dic vt plenè diximus institu.de vsucap.§.ij.

a Concor. c.ad aures. extra de prę scriptionib.

l ¶ Apparuerint.] vl emãcipatiõe vel morte patris vel alijs modis nõ aũt pri⁹:vt hîc,&.C.de an.exce.l.j in fi.&.C.de bo.q̃ lib.l.quęcũq; .§.fi,
m ¶ Existentes.] morte parentis.

Testatur quis aliq̃ de alieno.

a ¶Facti.] emancipatione. Alb.

b ¶Aliqua impubes.] Sed nũquid sunt plures ętates impuberis? Rñ. sunt vt quinto anno & sexto, & sic de singulis temporibus: cõtra quã ętatẽ nõ currit ꝓscriptio aliqua: imo & si cõtra ꝑdecessorẽ fuerit ĩchoata tñ interim debet retardari: vt hîc, &. C. de ꝓsc. xxx. vel. xl. an. l. sicut. sed cõtra adultũ tria gña sunt ꝓscriptiõis, aut. xxx. an. vl maior & istę currũt sed restituit, aut alię inferiores: & iste ipo iure non currũt: vt. C. in q. caus. in inte. rest. nõ est necess. l. fi. & hoc extra iudiciũ. in judicio aũt currũt: sed restituitur vt triẽnium ad instantiã eandẽ: vt. C. de judi. l. pperandũ. in fine. Itẽ anni ad instantiã eandẽ: vt, ŝ. de hare. & fal. §. pupillus. coll. j. hęc vltima tam in pupillis quã in adultis locum habet: vt patet ex lege ad hoc inducta. Accur.

Præscriptio cõtra impuberes nõ currit.

c ¶Talia lucra.] quę ꝓdit parẽs transiens ad secundum matrimonium ratione proprietatis. ſ. vt ŝ. proxi. §

d ¶Prioribus nuptijs.] Sed qd si ad tertiũ matrimoniũ trãsiuit? Rñ. lucra primi matrimonij primis reddũtur filijs secundi lucra reddũtur secundis: vt. j. eod. §. nec illud.

e ¶Introductã.] ſ. deinde antiquo ante hęc iura vt. C. de secun. nu. l. gña liter. §. diuidendi. &. l. in quibus. in fi. quę lex hic corrigitur. Vel dic non rectè introductam. i. non rectè introducendam: & sic tempus ponitur pro tempore: vt. ff. de leg. iij. l. etiam. &. C. de legib. & ꝓconstit. l. j.

f ¶Electionẽ] ſ. vt vnũ eligant cui hęc cõseruẽt lucra: hoc enim fieri nõ potest: vt hîc, &. ŝ. de nõ eligend. §. prospeximus.

g ¶Similiter] i inęqualiter filijs pręmoriẽtib⁹ & sic no. ꝙ filiusfamiliâs habet hęredem: vt hoc §. &. j. de hęre. quę ab intesta. §. j. coll. ix. olim ✠ò

Filiusfamilias habet hæredem.

aut maiores facti [a]: nisi tñ aliqua [b] impubes ętas adiuuet adhuc.

¶Lucra prædicta inter filios primi matrimonij æqualiter diuiduntur & inter filios filiorum ꝑ hæreditarijs portionibus: ita tñ ut non plus capiat quã caperet pater corũ si uiueret. Ang.

¶Veniẽt aũt talia lucra [c] ad filios omnes ex prioribus [d] offensos nuptijs. Nõ enim permittimus parẽti bus non rectè introductã [e] electionẽ [f] in eos, neq; alijs quidẽ filiorũ dare: alium verò exhonorare. oẽs enim secundis similiter [g] exhonorati sunt nuptijs. Sed quẽadmodũ oĩm filiorũ similiter hęredes existunt parẽtes, & nõ alij quidẽ succedũt: alij verò nõ: cur nõ similiter & ipsi [h] omnibus ex ęquo quãtum ad hoc cõferãt [i], sed alios quidem eligãt, alios verò despiciant? Ideoq; scđm portionẽ vnusquisq; hoc lucretur: & si habeat filios, adeos [k] hęc trãsmittat: illi verò [l] hęc ĩter alterutros partiãtur [m]: ipsi [n] quidẽ scđm mẽsuram [o] quanti cõsistant, nõ tamen [p] patris transcendentes portionem.

¶Si filij primi matrimonij patri superuixerint omnis alienatio facta de lucris per patrem, ex toto infirmatur. Angel.

¶Qm̃ infirmas declarauimus [q] alie nationes à parentibus super talibus [r] factas subtiliorem imponere cõuenit causę ordinẽ. Si em̃ oẽs superstint filij ex prioribus nati nuptijs, & pręmoriatur eis parẽs: infirma omnino manebit alienatio, scđm qđ prius à nobis dictũ est [s]. Si verò moriantur omnes, & rursus ad orbitatem causa veniat: tũc ex affectu ratum erit [t] quod alienatum est. Quis enim hoc etiam infringat filijs quibus videlicet solis hoc seruauimus non existentibus? Sed hic quidã nobis pridẽ ingressus est sensus subtilis & solicitus, & mediũ vtrorũq; [v] casuũ pertractãs. Quia em̃ oĩbus quidẽ existẽtibus [x] filijs & pręmoriẽte genitore, nulla relinquebatur parseis [y] ex lucratis reb⁹: oĩbus aũt moriẽti bus, totũ in eos [z] reuertebatur: cogitauim⁹ mediũ quẽdã causę ordinẽ inuenire. vñ si plurib⁹ existẽtibus filijs moriatur vn⁹: siquidẽ habeat filios, ad illos ferri hęreditatẽ hoc quod sæpe diximus [a]. Si verò non habeat filios [b]: non omnino ad fratres totum venire, sed quantũm ex pacto non existentiũ filiorũ acquirebaẽ generanti, hoc eũ lucrari: reliquũ verò cõcedere in filij venire successores, siue fratres sint siue extranei fortẽ (qđ maximè [c] in matre cõtingit) siue disponãt [d] suas substantias, siue etiã intestati moriant [e]. & hoc nos scripsim⁹ [f] in nr̃a lege cogitãtes illud & inuenientes primi, & clemẽter sanciẽtes. Quapropter & si hoc alienauerit parens antequã ad scđas veniat nuptias, deinde moriat vnus filiorũ: intãtũ valet solũmodo qđ alienatũ est, quãtũ ad alienantẽ ex pacto nõ existentiũ filiorum peruenit: alioqui scđm alias partes quęcũq; ad filij hæredes veniunt, oĩno infirma erũt: vñ alienatione facta

h ¶Ipsi.] parentes.

i ¶Conferant.] alijs suis.

k ¶Ad eos.] ſ. filios lucrantes.

l ¶Illi verò.] ſ. filij lucrantes, ijdemq; transmittentes.

m ¶Partiãtur.] inter filios suos. Sed nõne suo arbitrio, vt vnus horũ filiorũ qui vt nepotes sunt admittẽdi, possit habere plusquã alter? Rñ. sic. vt. C. de secũ. nup. l. in quibus. in fi. Sed cõtra videtur qđ est in hoc eo. §. qđ. ŝ. pxi. nã ius eligẽdi sublatũ est. Sed rñ. nõ põt eligere: sed qui perdit per secundũ matrimoniũ. Sed isti filij qui lucrãtur quare nõ possunt vnũ filiorũ pluſquã alios honorare? certè possunt: vt. j. e. §. illud quoq;. in fi. §. Alij ostendunt ꝙ nec perdens nec lucrans potest eligere: argum. huius. §. qui dicit cessare ius eligendi, qđ falsum videtur, cũ nõ inueniatur correctum in eo casu: vt arg. C. de app. l. pręcipimus. in fin.

n ¶Ipsi.] scilicet nepotes.

o ¶Secũdùm mẽsurã.] i. ꝑ hereditaria portiõe scđm quã suo patri succesſerant. & põt ita esse ꝙ vnus haberet plus quã alter si maiori parte fuit in alijs institutus: & ita nõ corrigitur. C. de secun. nup. l. in quibus. in fi. vt modo diximus.

p ¶Nõ tamẽ] tacit insti. de hęre. quę ab intesta. §. cùm filius.

q ¶Declarauimus.] vt. ŝ. eo. §. si verò sit soboles. ibi, interminatur aũt &c. de non eligendo. §. hoc quoq;. in fi.

r ¶Talibus] i lucris. & icias quod hic. §. in dote & in donatione nuptiali loqui videt scđm Io. Et est ratio: qa ŝ. de non eligẽ. §. hoc autẽ. de his duobus tm̃ loquitur: & super eo & ad eius interpretationem hoc fit: ergo locum habet in eo in quo. & ille. ŝ. de filijs ante do. instru. n. a. in fi.

s ¶Dictũ est.] vt. ŝ. e. §. si verò sit soboles. & de nõ elig. §. hoc quoq;.

t ¶Ratum erit] ſ. in totum vt sequitur.

v ¶Vtrorũq;.] tres em̃ sunt casus: & qñ oẽs moriuntur, & qñ nullus. itẽ tertius ꝙ medius dicitur qñ alij moriũtur, alij viuunt, vt subijcit

x ¶Existentibus.] qua si dicat nullus. Accur.

y ¶Eis ex lucratis.] ſ. cõtrahẽtib⁹, videlicet patri & emptori. Accursi⁹.

z ¶In eos.] ſ. cõtrahẽtes.

a ¶Diximus.] vt. ŝ. e. §. soluto. i fi. &. §. j. & §. prio. mę. in fi. §. &. ŝ. §. veniẽt. in fine.

b ¶Habeat filios.] ſ. filius mortuus.

c ¶Maximè.] vt habeãt alia lucra à viro: nõ sic facilè vir ab ea, cùm sit auara. Accursius.

Mulier auara dicit.

d ¶Disponant.] ſ. filij.

e ¶Moriãtur.] hîc incipit nou' casus ꝙ nõ erat in. l. alia. ŝ. de nõ elig. §. hac aũt. vñ illa in hoc casu per istã suppleẽ & corrigit: & est talis hic casus vt colligit in nouellis e. ti. & hîc pacta est mulier de donatione ꝓpter nu. lucrãda tota si liberos habuerit ex eo viro. & hoc dicit pactũ i casu liberorũ existẽtiũ. si aũt nõ habuerit debet tunc mulier lucrari tm̃ tertiã & hoc dicit pactũ in casu liberorũ nõ existẽtiũ. postea habuit tres: vñ lucrifecit totã: & sua est, interim hęc nupsit secũdo marito, quare amisit totã rõne ꝓprietatis: vt. ŝ. e. §. si ✠ò sit soboles. postea verò moritur vnus de tribus: certè licet perdiderit quò ad proprietatem lucrum quod habuit ex pacto filiorũ existentium: tamen hoc habet ex alio pacto scilicet filiorum non existentium, vt habeat tertiam tertię. nã si oẽs moriãtur, haberet integrã tertiã. nũc aũt cũ vn⁹ de trib⁹ morit tertiã tertię debet habere. Idẽ dico & si duo moriãt: qa tũc duas tertias tertię haberet. ita hęc duo sunt paria, nullum natum esse, vel esse, sed mortuos esse oẽs: vel ẽt ꝓ parte quò ad partẽ. ĩ alijs aũt partib⁹ quas nõ recuperat, habet vsumfructũ tm̃: &. ŝ. eo. §. si ✠ò sit soboles. in alijs aũt bonis defuncti filij habet virilẽ: vt. j. e. §. hinc. ibi, si aũt mater &c, & ꝓ hac parte quę ad eã redit occasione scđi pacti, valet alienatio quam fecit vt sequit. idẽ ecõtra ꝑ oĩa ponas in dote lucrata à marito: qa qđ iuris est in dona. hoc & in dote debet esse: vt. j. e. §. nec illud. ibi ex rerũ vetorò &c. &. j de ęqua. dotis. §. j. col. vij. &. ŝ. eo. §. si ✠ò sit soboles. ibi, & hic cõis &c. Sed qd si pactũ nõ apponit? dic vt. ŝ. de nõ elig. sec. nub. §. cũ igit. diximus. ibi, & hãc habet firmè. Sed videt ꝙ hoc pactũ amodo nũquã sit admittẽdũ etiã si oẽs moriantur: & multò magis si nõ oẽs. nam duo diuersa pacta & cõtraria fuerũt. ergo vno habẽte effectũ, aliud nõ poterit suũ vigorẽ sortiri: vt. ff. de verb. oblig. l. si ita quis. &. ff. de condi. insti. l. si plures. &. ff. de manu. testa. l. si ita fuerit. Itẽ & tũc qñ nõ oẽs mortui sunt etiã alia rõne videt nõ habere locũ: quia quomõ habet locũ pactũ libero rum non existentium, cùm existant? nam si aliquid est in pluribus faciendum, non sufficit fieri in vno: vt. ff. de conditio. & demonstra. l. pater sepotuerinam. &. C. de conditio. inser. l. j. &. C. ad trebellia. l. iubemus. §. sinautem. ergo & hic non debet sufficere vnum mori, cùm secundùm verba pacti secundi oporteat quòd nullus remaneat. Sed respondeo: potest dici hæc iura magis esse voluntaria quàm rationabilia: quia sic volo sic iubeo, sit pro ratione voluntas: sicuti pleraque iura imperatorum sunt.

Mortuum esse & natũ nõ esse paria sunt.

f ¶Scripsimus in nostra lege.] vt. ŝ. de non eligendo. §. hoc autem. nam iure veteri de hoc pacto non erat mentio. aliâs non scripsimus: & tunc

& tunc dic de hoc casu nouo quando omnes moriuntur.

Pendere quędā dicuntur.

a ¶ In ſuſpēſo.]No. quędā eſſe in pēdenti: vt & aliās inſt. qui.mo, ius pa. po. ſol. §. ſic aḃ hoſtibus. &. ſ. de non eligen. §. hoc autem. in fin.

b ¶ Perfecte ab initio.]i. in totū non valeat. ſ. quando oēs ſuperſunt.

c ¶ Valente.]quando omnes moriuntur.

d ¶ Particulatim.]qñ ipſi filij particulariter & nō oēs moriuntur. Accurſ.

e ¶ Et ſuper his.]de q 10obus dixit. ſ. eo. §. ſi verò expectet. Accurſ.

f ¶ Percipiūt.]ſ. filij.

g ¶ Prędefunctis.] à quo nō venerunt lucra.

h ¶ Moriētis.]ad quē ꝓuenerūt: ſed poſtea cōtrahēdo amiſit proprietatē quę peruenit ad filios: vt hîc dicitur.

2oi ¶ Alij.]ſ. parenti vel dic filiorum.

k ¶ Diximus.]vt. ſ. eo. titu. §. ſoluto. ibi, & dabū tur &c.

l ¶ Cū eis.]ſ. ſuperſtitibus.

m ¶ Defuncti.]q.d. filij defuncti genitoris: vt hęc dictio filij, ſit noīati 3oui caſus. alię duę ſint genitiui caſus. & fa. ſ. eo. §. venient in fine.

n ¶ Honorantes.]ſ. nos ad pietatem. ſ. parentib⁹ exhibendam.

o ¶ Sicut enim.]nūcbre uiter rememorat q̄ dixit ſ. ab illo. §. ſoluto. & poſt ea non oīa, ſed aliqua.

40p ¶ Electionē.]vt ſ. e. §. venient.

q ¶ Denuo.]i. iterum.

r ¶ Prędia.]vt j. e. §. venient. continentur.

s ¶ Nō interimimus.]vt. ſ. eo. §. ſoluto. circa fi.

t ¶ Poſterius.]i. vltimo morięti. & iō ſufficit ſi eſt ingrat⁹ poſteri⁹ moꝛioręti qa ab eo lucrū ꝓcipit, licet ꝓpter delictum ſuū ſiue pater ſiue mater ſit. & facit ad hoc. j. vt cū de ap. cog. §. cās. coll. viij. & C. deſec. nup. l. fi. ī prī. & j. de īmē. do. in fi. coll. vij. & ſ. de hęre. & fal. §. exheredatoꝭ. col. j.

v ¶ Optimē.]vt. C. d̄ ſe. 5onupt. l. hac ędictali. vſq; ad. §. his illud.

x ¶ Quanlibet.]ſ. donationē inter viuos.

y ¶ Niſi tātū quātū.]huic cōtradicit. C. de do. āte nu. l. ſi liberis. Sol. nō teneť dotē ſuā ſeruare filijs primi matrimonij, vt ibi. ſed teneť tantū dare 7oquantū dat ſecūdo viro vndecūq; habeat vel ineniat, vt hîc dicitur.

z ¶ Quippe.]hîc manifeſtè colligit ſcđm Al. q debitū naturale & hoc bñficiū pōt habere: nec vnū perdit per reliquū, ſed vtrūq; ꝓ ingratitudinē: vt ſubijcit. & eſt rō, qa 8o vnū habet iure naturę: aliud delicto tranſeuntis ad ſecūda vota. vñ quaſi vnū pœnale, alterum rei perſecutoriū ſe non impediunt: vt & aliàs. ff. de condi. furt. l. ſi pro fure. §. furt. & ff. de furt. l. ſi pignore. §. cū furt. Accurſ.

Pœnale vnū, & alterū rei perſecutoriū inter ſe nō impedire.

¶ Quarta.]vt. C. de inoffi. teſta. l. cū quęritur. & l. parentibus.

manet cā in ſuſpēſo[a] ſequentibus cōmittenda fortunis: & aut ꝓfectè ab initio[b] infirmāda alienatione, aut perfectè valente[c], aut particulatim quidē infirmāda alienatiōe, particulatim[d] verò conſtante.

¶ *Lucra quæ ad filios primi matrimonij deuoluuntur propter tranſitū parētū ad ſecūda uota lucrantur filij ſiue parētibus hæredes exiſtāt, ſiue alteri ſiue neutri: niſi filij ſint ingrati erga ultimò moriētē: & ingratitudo aperte ꝓbetur. Ang.*

¶ Et ſuperijs[e] quocūq; lucris quæ cūq; ad ſecūda venientibus vota parentibus percipiūt[f], nō perſcrutamur vtrū hęredes exiſtāt aut præmorientis[g] parentis: aut ſcđi moriętis[h]: nec ſi alij quidem hęredes exiſtant, alij[i] verò nō: ſed ſicut ſuperius diximus[k], prędictū eisdam⁹ hoc ſiue hęredes fiāt, ſiue nō: & hoc ex ędem ꝓcipiāt ipſi quidē ſuperſtites: cū eis[l] aūt & defuncti[m] filij genitoris accipiētes partē: vbi q; tñ ingratitudine (ſicut prędiximus) impedimēta ad tale lucrū faciēte hmōi filio. Cōtra īgratos eñ poſitas nō trāſcendim⁹ legestaliter & parētes honorantes[n], & filios ad pietatē deducētes. Sicut eñ[o] e lectionē[p] prohibemus, & denuo[q] oībus ſimiliter damus talia ꝓmia[r] ſicea quę de ingratitudine ſunt, nō interimimus[s]. Palā verò eſt: quia ingratū intelligi eū oportet q̄ circa ambos parētes, aut omnino circa poſterius[t] morientem factus apertè monſtratur.

¶ *Tranſiens ad ſecunda uota non pōt relinquere coniugi pluſquā relinquat uni filiorū primi matrimonij cui minus relinquit: ſiue ſint poſiti in poteſtate, ſiue emancipati: dum tamen filio relinquatur legitima, quæ hodie eſt tertia. & ſi ultra parens reliquerit: quod eſt ultra, diuiditur inter filios primi matrimonij. Ange.*

¶ Optimē[v] verò nobis Leo diuæ memorię videť cogitaſſe de oblationibus quas in ſecunda faciunt matrimonia qui ea contrahunt. Ait eñ: quia ſi ex priori matrimonio filios habeāt parentes, deinde ad ſecundū aut deinceps veniāt matrimoniū: nō poſſunt neq; ī nouercā patres, neq; in vitricū matres ſecundū vitę tēpus quālibet[x] facere largitatē: aut in morte relinquere, niſi tantū quātū[y] vnus filius aut filia ſolus exiſtēs ex generante habeat. Si verò multi filij ſunt, & vnuſquiſq; ędalē habet portiōem:

b ¶ Nunc autē tertia.]vt. ſ. de trien. & ſemiſ. §. j. & ij. colla. iij.

c ¶ Niſi rurſus.]q.d. niſi ingratitudo repellat ab hoc bñficio qđ habet delicto alterius, ſicut repellit a debito naturę: vt proxi. §. in fine.

d ¶ Et in auo.]cùm pater vel mater nō ſunt in medio, & au⁹ vel auia magnam nouercam vel magnū vitricum mihi introducant.

nō ampli⁹ quā ad ſingulos venit, aut vitric⁹ aut nouerca ꝓcipiat. Si verò inędualia quę relinquunť, fuerint: tā tū neceſſe eſt ſolū ad nouercā aut vitricū venire ex qua cūq; largitate parētis, īquātū q min⁹ habet filius, ex illi⁹ ſubſtātia ꝓcepit aut exnouiſſima volūtate dimiſſum aut in vita datū: q̄ppe[z] dudū quarta[a] nūc aūt[b] tertia aut media ſcđm nr̄am legē portiōe oīno filio relinquēda aut dāda, niſi rurſus[c] ingratitudinis rō cōtradicat. Hoc idēob ſeruādo & in auo[d] & ī auia: & ꝓauo & ꝓauia, & nepotib⁹ maſculis aut fœminis, & ꝓnepotib⁹ ſimiliter: ſiue ſub poteſtate forſan: ſiue emācipati cōſiſtāt ex paterna vel materna linea deſcēdentes. Et hoc decernēs[c] rectè intulit[f]: qa qđ plus[g] eſt in eo qđ relictū aut datū eſt oīno aut nouercę aut vitrico, acſi neq; ſcriptū neq; relictū aut datū vel donatū, cōpetit filijs[h]: & inter eos ſolos ex ędo diuidit, vt oportet. Nāq; ex ſcđis nuptijs filios participari ét horū[i], ſcriptū quidē in qua dā cōſtitutione eſt: nō tñ ét nūc nobis placet, ſed ex priori mr̄imonio filijs, ꝓpter quos & obſeruatū eſt, deť ſolis: nulla machinatiōe neq; ꝓ ſuppoſitas[k] ꝓſonas, neq; ꝓ aliquā aliā cauſam[l] interponi valente. Hoc aūt qđ plus eſt diuident adinuicē grati filij prędefunctis parentibus: nō ingrati filij circa hos approbati, per ingratitudinē[m] hmōi obnoxij cōſtituti qualēleges q̄runt[n]. tales nāq; etiā hac vtilitate priuamus, ne forte ꝓpter ſpē huius poſſeſſionis, contra parentes accedāt & proterui ſint & naturę iniurientur leges[o]. Palam quoq; eſt: qm̄ & hic[p] ſi quis horū moriatur: ad quos qđ plus eſt deducebatur filijs exiſtētibus: defuncti filij hoc accipiēt ſcđm ꝓpriā quidē multitudinē[q], ad defuncti verò partem.

¶ *An uitricus uel nouerca habeat plus quā unus ex filijs primi matrimonij, inſpicitur tempus mortis binubi. Ang.*

¶ Quia verò hactenus legibus indiſcretū eſt q̄n cōueniat qđ plus eſt[r] inſpicere, vtrum ſcđm oblationis[s] tps, an ſcđm matrimonij ſolutionē: optimum[v] nobis viſum eſt eſſe mortis binubi[x] parētis obſeruari tēpus. Scribunt itaq; hoīes[y]

e ¶ Decernens.]ſ. Leo

f ¶ Intulit.]i. adiecit in ea. l. hac edictali.

g ¶ Quia qđ plꝰ eſt.]10ſ. qđ datur marito ſecundo vel vxori quā ſit illud quod filio primi matrimonij datur.

h ¶ Filijs.]ſ. primi matrimonij, licet aliud eſſet ꝓ aliā cōſtitutionē, vt ſeq̄ť.

i ¶ Horum.]hoc eſt dicere, quędā lex dicit ꝓ ea quę auferunť vitrico vel 20nouercę: qa plus habeat quā filij primi matrimonij: debeat dari & diſtribui inter oēs filios primi matrimonij, & ſcđi. h. d. lex quędā: vt. C. de ſecū. nu. l. q̄m ꝑteritę. q̄ eſt Iuſtiniani. ſed tm̄ modo ꝑdicta. l. corrigiť hîc. & redim⁹ ad. l. illā hac ędicta 3oli. q̄ corrigebatur ꝓ illā q̄m̄ in hoc capitul. & ita tm̄ filij primi matrimonij hîc abblata vitrico vel nouercę percipient.

k ¶ Per ſuppoſitas.]cum alij det vt ad iſtum perueniat.

l ¶ Aliā cām.]vt ſi fingat ſe vendere, cū donet. 40nam plus valet quod agitur quàm quod ſimulatè cōcipiť: vt. C. pl⁹ vale. quod agi. per totum.

m ¶ Per ingratitudinē.]ſcilicet talem.

n ¶ Querūt.]ātiq̄ leges vario mō circa hoc loquebāť. hodie aūt ſunt hęc ās ſpecificatę: vt. j. vt cū 50de ap. cog. §. cās. col. viij.

o ¶ Leges.]nō eñ debet cauſa mali oriri vñ iura naſcuntur: vt hîc, & C. vñ vi. l. meminerint. & C. de indi. vi. l. ij. ī fi. Accurſ.

p ¶ Et hic.]i. hoc caſu.

q ¶ Multitudinē.]ad hūc. §. facit. ſ. e. §. veniēt. in fi. & §. & ſuper. ī fi. & 60hęc oīa ſunt in. l. leonis. ſed qđ ſtatī ī px. §. ſequiť nō ē ī ea. ſed nouū īducit.

r ¶ Indiſcretū.]i. hęc q̄ ſtio determinata nō eſt.

s ¶ Qđ pluseſt.]ſ. datū vitrico vel nouercę quā filiꝰ ipſe habet q minorē portionem habuit. R.

t ¶ Oblatiōis.]id eſt dotionis.

70 v ¶ Optimū.]quia tertia via melior eſt duab⁹ ſuperioribus. Accurſ.

x ¶ Binubi.]i. ei⁹ q̄ ſuo delicto ad hoc eſt adſtrict⁹. delicto dico: qa adſecūdū trāſiuit matrimo.

y ¶ Hoies.]ſcđo nubētes q.d. poteſt eſſe ꝙ ſcđo nu 80bēs plus dedit ſcđo marito nolle legati vel fidei cō. vel donationis cauſa mortis, ſed certè hoc pōt reuocare vſq; ad vltimū ſpiritū vitę: vt. ff. de adi. le. l. iij. in fi. & de dona. inter vi. & vxo. l. cū hic ſtatus. §. oratio. vnde filiꝰ nō debet cōqueri adhuc. Item & ſi nolle dotis dedit ſecūdo marito: vel ſi

noīe do.ppter nup.dedit ſecūdę vxori:rehabebit eā ſol.mat.vt.ī.de equa
lita.do.§.j.colla.vij.& ſic filio poterit dare quod ſibi debebitur.Accur.
a ¶ Tranſcendit.]ſcilicet de eo quod plus eſt datum vitrico vel nouer
ce quàm filio cuilibet primi matrimonij.
b ¶ Nō ab initio.]ſed certè imo & tps donationis cōſideratur:vt.C.de
dona.ante nupt.l.ſi con-
ſtāte.in fi.contra.ī.e.§.de
augmētis.ī fi.§.Sol.in ea
diminutione quam quis
10 opōt facere ſua libera vo
luntate,vt in legato &
fideicōmiſſo ſpectat tps
mortis binubi:vt hîc,&
h.d.ſcribunt itaque ho.
&c.nam ſua ſola volun-
tate pōt fieri reuocatio.
ſed ī ea donatiōe in qua
exigitur volūtas nō ſo-
lū dātis,ſed etiā eius cui
20 datū eſt tempus dōatio
nis cōſidero:vt in dictis
ll.cōtrarijs.nāibi nō ſolū
dās ſol⁹ reuocare nō pōt
ſed etiā ſi ille conſentiat
cui datū eſt,adhuc reuo-
care nō pōt:quia eſt in
prę|judiciū filiorū primi
matrimonij.vt.C.de ſec.
nup.hac edictali.in prī.
30 Quidā tamē volūt dice-
re q.d.l.ſi conſtante.per
hanc corrigitur.qđ ni-
hil eſt,cùm & ſic contra
dicat dicto.§.ī.eo.de au-
gmētis.qui eſt poſt iſtū.
c ¶ Scriptura.]vt.ſ.de
pupil.ſub.l.ij.§.fina.
d ¶ Euentus.]Not.finē
ſiue euentū conſiderari.
40 ſic.ī.de ne.geſt.l.ſiquis
aliena.&.l.ſi pupilli.in
princ.arg.contra:vt ſuf-
ficiat, conſiderari initiū
vt eo.ti.ſed an vltra.&.ff.
de orig.iu.l.j.
e ¶ Nobis.]ſubaudi à,
vt nobis ſit caſus abla-
tiui.
f ¶ Cōſtituit.]vt.C.de
50 ſecun.nup.cum alijs.
g ¶ Exinde]id eſt ex ſe
cundis nuptijs.
h ¶ Moriatur.] duos
em̄ habuit viros,& poſt
ea ipſa deceſsit.
i ¶ Eius.]ſ.matris.
k ¶ Proprías res.]
no.eā habere bona tripli
cis generis. ppria,& in
60 his ſit ęqualis ſucceſsio.
Itē donatiōes duas ante
nup.& hęc dātur filijs
eius matrimonij cui' cā
datę fuerūt,vt ſubijcit.
Tertia vt legata & fidei
cō.à cōiuge ḡmoriēte:vt
ī.proxi.reliqua verō &c.
l ¶ Ex equa.]ſ.pro nu-
mero liberorum.
70 m ¶ Illius.]ſ.matri-
monij primi.

Tempus donatiōis inſpicitur,

Facit gl. in.c.dudū ſuper.bo. tpe. extra de elect.& c.ſcientes. in gl.ij.ex tra de cen ſibus.

Finis inſpicitur.

& horū quę habēt,amplius: ſcri-
bunt autē & minus,eueniētes aūt
fortunę,cōtrarios euētus ſępius o
perātur.Vnde vt nō circa hoc erre
mus,tēpus illud cōſiderandū eſt ſe
cundū quod binubus moritur,&
portionē inde ſumēdā:& ſecundū
eam id qđ plus eſt cōtēplantes,au-
ferre qđ tranſcendit[a] oportet,&
filijs applicare:in omnibus talib⁹
non ab initio[b] donatione aut ſcri
ptura[c] reſpicienda,ſed qui vocat
euentus[d] † conſiderandus eſt.

¶ *Si uxor ſuperſtitibus filijs primi matrimonij ad ſecunda uota conuolauerit,& ex ſecundo li-
beros ſuſceperit:ea in ſecundo matrimonio
moriente,filij primi ad lucra à primo uiro ue-
niētia uocantur:ſecūdi ad ſecunda lucra:in alijs
ſuis bonis ſuccedunt æqualiter:& idē eſt ſi uir ad
ſecunda uota conuolauerit.Angel.*

¶ Nec illud quoq; nobis[e] relinquē
dū eſt,qđ rectè habendū Theodo-
ſi⁹ pię memorię iunior cōſtituit[f]
dicēs,quia ſi mulier filijs ꝓcreatis
ad ſcdas veniat nuptias,& exīde[g]
ei naſcant filij: deinde ēt ſcđus vir
moriat[h] ei⁹[i] quidē propriās res[k]
ex ambob⁹ matrimonijs percipiēt
filij inteſtata matre moriēte ex ę-
qua[l] & ſimili diuiſiōe:antenuptia
les verò donatiōes vtraq; ſoboles
proprij accipiet patris,& ex ſoli-
do quidē prioris matrimonij filij
illius[m] lucrabuntur donationē:ex
ſolido quoq;ex ſcđis nati ſemini-
bus[n] ab illo[o] facta fruētur muni-
ficētia[p] licet nō ad tertiū illū mu-
lier matrimonium venerit[q]. Quid
em̄ hoc[r] priorib⁹[s] proſit?qd autē
inuideant priores filij ſcđis,ſi nō
& illi tertijs iniuriā paſſi ſunt nu-
ptijs?Et abſolutè vnaquęq; ſobo-
les proprij parentis accipiat ſpon
ſalitiā largitatē[t]:& oīno priorib⁹
filijs ꝓpter ſcđas nuptias accipiēti
b[v] & ſcđi liberi modis omnib⁹
eā[x] habeant:quāuis quę ſecundas
contraxit nuptias,ad tertia mini-

me migrauerit vota. ¶ Ex rerum
verò cōſequētia hoc ipſum[y] & in
patribus ſit ſecundas nuptias faciē
tibus:& ſeruetur quidem ex prio
re matrimonio filijs propter ſecun
da vota lucrata[z] dos:ſecūdis[a] quo
q; licet nō ad tertia pater peruene-
rit vota.Reliqua verò quęcunq; in
talibus lucrat⁹ eſt pater aut mater
ex ſecundis nuptijs[b] aut per lega-
tum forſan ſiue fideicōmiſſum:nō
tamē ad tertias venerunt nuptias:
hęc cōmiſta eorū ſubſtantię,& à
tertijs non mutilata matrimonijs,
maneāt apud eos immota:& ad eo
rū,velut propria,ſucceſsiones per-
ueniāt:aut etiā à ſuperſtitibus quo
volunt,diſponantur modo.

¶ *Qualitercunq; matrimonium ſit diſſolutū:ad
ſecunda uota trāſiens,omnia lucra quæ ā prima
coniuge conſecutus eſt,debet filijs primi matri-
monij reſeruare.Ange.*

¶ Quia verò lucra vbiq; ſcđm rō-
nis frequētiā in diſiūctiōes ex mor
teſanciuim[c] :breui quodā ſermo
ne & illud adijcimus,qa q̄cunq; lu
crati fuerint parētes repudio ſolu
to matrimonio, ſiue bona gratia
miſſo,ſiue etiā aliter[d] ſiue per do-
tis,ſiue per ſpōſalitiæ largitatis oc
caſionē:hęc ad inſtar ex morte lu-
crorū, oīa ſeruētur filijs,hocidem
cuſtodiēdo ēt ſuper indotatis vxo
ribus,vbi à nobis poſita conſtitu-
tio[e] procacitatē[f] punit.Et non
diſcernimus ex cuius culpa matri-
monium repudio ſit ſolutū.Quo-
cūq; em̄ mō ſe habeat cā[g] ſeruatur
etiā ſup illis[h] quod lucratū eſt ex il
lis nuptijs,filijs ex quibus proceſſe
rūt filij ſiue prima ſoluta ſint mri-
monia repudio,ſiue etiā ſecunda:
licet tertię non ſecutæ ſint nuptię.

¶ *Dos & donatio propter nuptias etiam con-
ſtāte matrimonio poteſt augeri & minui de par
tium uoluntate,niſi diminuere uolens filios ha-
beat ex primo matrimonio.Ange.*

x ¶ Eam.]ſ.munificentiam quā eorū pater fecit. y ¶ Hocipſum.]
in matre dictū.Ac. z ¶ Lucrata dos.]ſ.filij eius.Accur.
a ¶ Secundis.]id eſt filijs natis ex ſecundis nuptijs ſeruetur dos eorum
matris:ſed in eo quodhîc dicit ſeruandam ſic dotem: vt.ſ.eod.modo di-
xit.& de donatione propter nupti.ibi,ante nuptias verò &c.eſt contra.
ſ.eod.§.ſoluto.circa prin
cip.& in fin.vbi dicitur
cedere lucro ſuperſtitis
&vt ibi dicitur,poteſt ta
10 men facere quod vult ſu
perſtes.hic aūt cogit ſer
uare.Sol.dicūt qdam ꝙ
hîc tranſiuit ſuperſtes
ad ſecundum matrimo-
nium:ibi non.quod ve-
rū eſt.ſed hęc ſolutio eſt
inſufficiens.nam non va
let ad dotem vel donatio
nem ſecundi matrimo-
20 nij. Nam hic trāſiuit ad
tertiū quare nō eſt gña-
lis ſolutio.Dic ergo ſecū
dum Azo.ꝙ in dote &
dona.propter nupt.ſiue
conuolet ad ſecundū ma
trimonium ſiue nō:hoc
ſeruetur vt filijs eius ma
trimonij ſeruetur,vt hîc
& plenè diximus in illa
30 notula,hęc dicta differē
tia &c.ſed certè hęc ſolu-
tio videtur contra mē
tē illius.§.ſ.ſoluto. Dic
ergo vt puto verius,per
hanc conſtitutionem be
ne lucrabatur dotem ſi
tranſire volebat ad ſecū-
dum matrimoniū:vt hîc
dicitur.nec obſt.quod di
40 citur hîc de donatione
& de dote ſecundi matri
monij:quia hîceuenit
vt non filij primi matri
monij tantùm lucrētur
& eis reſeruentur.ſ.lu-
cra,ſed etiam ſecundis.ſ.
ratione vitandę inęqua-
litatis.& hoc innuit lex
illa cum alijs.C.de ſecū.
50 nup.& eſt arg.ad hanc
ſol.C.de colla.l.penult.
item propter inuidiam
tollendam,quę maximè
oritur inter fratres vt.C.
de bo.lib.l.cū oportet.§.
ſinautē res.&.ff.de le-
gat.ij.l.cùm pater.§.cui
ctis.& ſecundùm hunc
intellectum corrigitur
60 ille.§.ſoluto.in hoc tit.
per authent.neque virū
quod ex do.coll.vij.& ſe
cundùm hęc plana eſt li
tera illius.§.hęc aūt rō
inęqualitatis nō habet
locū in legatis vel fidei-
com.vt hoc.§.dicitibi,re
liqua vbò &c.qa nūc tm
lex curauit de ęqualita-
70 te legati vnius vel fidei
cōmiſ.quātū de vna dote
vel donatiōe propter nup. Itē & illa cōmiſta ſunt ſubſtatię, vt ſequitur.

Inuidia maximè i- ter fratres oritur.

Matrimo niū ſoluit frequētius morte.

Effectus debet ceſ- ſare ceſſan te.

n ¶ Seminibus.]i.ſecūdis nuptijs.R. o ¶ Ab illo.]ſ.ſuo patre.
p ¶ Munificentia.]i.do.ante nupt.i.quando pacta erant facta de lu-
cranda donatione prę̄moriente marito:& lucranda dote prę̄moriente
vxore.Accurſius.
q ¶ Venerit.]quod faciebat dubitationem.nam quia primi lucrabātur
n (vt ſubijcit) ſuam donationem propter iniuriam quam paſsi erant ſecū
dis nuptijs:ſecundi autem non ſunt iniuriam paſsi ex tertijs:ergo non
debent lucrari:ſed debet remanere in arbitrio deſcendentis.Nam cau-
80 ſa ceſſante & effectus ceſſare videtur.ſed tamen nō eſt ita:vt ſubijcit,&
C.de ſecun.nup.l.cum alijs.Accur.
r ¶ Hoc.]ſ.ꝙ nō tranſiuit ad tertia vota.
s ¶ Prioribus.]filijs,ſcilicet primi matrimonij.
t ¶ Largitatē.]id eſt donationem propter nuptias.impropriè enim po
nitur:ſic & impropriè ſumitur.ī.vt ſpon.largi.j.reſponſ.collati.ix.tamē
idem eſt ſi propriè ponatur.vt.C.de ſecun.nup.l.iij.&.l.cum alijs.
v ¶ Accipientibus]ſ.ſponſalitiam largitatem ſui patris.

b ¶ Ex ſecū.nup.]nā lucra ex primis amiſit etiā per ſecūdū matrimo
niū:vt.ſ.eo.§.ſi vò expectet.& ſic ēt lucra ex ſecundo amitteret ſi ad ter-
tium tranſiret matrimonium,vt ſtatim innuit.
c ¶ Sāciuimus.]ſ.ab illo.§.deinceps.hucuſq;. & hoc ppter rōnē fre-
quētię vt dicit.nā frequētius morte quā aliās ſoluitur matrimoniū.& iō
ei ſolutioni matrimonij omnes ſupradictos caſus coartauimus ab illo
§.deinceps.poſtea facit.ī.vt ſine prohibitio.matres de. & cre.§.j.collat.
8 ovij.&.ff.de legi.& ſenatuſcō.l.nam ad ea.
d ¶ Aliter.]vt cùm quatuor generalibus modis matrimonia ſoluātur:
vt.ſ.eo.§.diſtrahūtur.quomodocūq; eorum fiat ſolutio, locum habent
omnia ſupradicta quę habuimus in.§.deinceps.
e ¶ Conſtitutio.]vt.C.de repu.l.fi.in princip.& in prima parte.
f ¶ Procacitatem.]ſ.eius cuius cauſa matrimonium ſoluitur.R.
g ¶ Cauſa.]diuortij.ſ.ſiue culpa viri ſiue vxoris.
h ¶ Super illis.]mulieribus indotatis diuertentibus.

Legibus

a ¶ Legibus.]vt in.C.de dona.ante nupt.per totum vsque ad.l.si constante.
b ¶ Precepimus.]i.concessimus : vt initium accipiant etiã constante matrimonio:vt.C.de dona.ante nup.l.si constante.
c ¶ Concessimus.]vt.j eo.& si contrario.
d ¶ Nõ pepercimus.] i.non permisimus . vel dic hoc.i. huic nõ pepercim⁹ quin mutarem⁹. &
10 subaudi ideo:vt iõ &c.
e ¶ Cõstitutionem.] que est.C.de secun.nup. l.hac edictali.in princip.
f ¶ Immensam.] i.magnam.
g ¶ Dotem.]scdo viro.
h ¶ Largiatu⁹.] s.in secundo matrimonio.
i ¶ Ferat.] i.æqualiter
20 sustineat hęc lex Leonis nã vult vt cuilibet filiorũ primi matrimonij tãtum detur,cui etiã minus datur:vt dicta.l.hac edictali.&.s.e.§.optimè. Accursius.
k ¶ Abbreuiet.]i.abbreuiare permittat. qd non concedimus.Accur.
30 l ¶ Donationẽ.] vt sic fraudet filios,cũ tantũdẽ quãtũ viro dat,eis dare teneat ad minus:vt s.eo.§.optimè.Azo.
m ¶ Datũ est.]i.concessum à cõstitutiõe Leonis sed hæc diminutio cõcedit.vel dic qd datũ est.s. in scdo matrimonio: qd
40 ocũ sit magnũ datũ spera bãt filij primi matrimonij se feciss̃e magnũ lucrũ,cũ tm̃ eis debeatur quãtũ in scdm matrimoniũ cõferr̃i:qd fortè nullũ lucrũ erit si hęc diminutio sic fieri cõcedatur.
n ¶ Vitricũ.]qd nõ debet eẽ.Sed quõ lucrat cũ
50 diminuat? Rñ. sit ĩ fraudẽ.vt tãtò det minus filijs:postea aũt ex abscondito sibi reddet.Sed nũqd hęc fraus debet ꝓbari à filijs? Rñ.nõ:qa ꝓsumit.Itẽ nũqdcõtrariũ licebit ꝓbari à filijs? Rñ. nõ:qa de iure est ꝑsumptio:vt hîc,&.C.de do.
60 ante nu.l.pe.in fi.Itẽ ad hoc rñ.est cõtra.s.c.§.qa ꝟò hactenus.Sol.vt ibi.
o ¶ Voluntatem.]vt per legatum vl̃ donatio nem causa mortis vel fideicommissum.
p ¶ Lex.]vt.C.si secun.nupt. mulier.l.j. Accur.
q ¶ Vsu.]i.vsufructu.idem est & de vsu si ipse esset relictus.Accur.
r ¶ Prius.]i.per leges ẽt prius factas circa amissionem proprietatis talium rerum:vt.C.de secun.nup.l.fœminę.in princip.
70 s ¶ Et repente.]i.statim. postquam nupsit secundo.
t ¶ Illum.]s.vsumfructum.
v ¶ Fructibus.]computatis ex die qua ad secundas iuit nuptias,subaudi debeat eis reddi.
x ¶ Legi.]s.supradictę.C.quę est Valentini.
y ¶ Etiam donari.]qñq; enim cõceditur:vt.ff.de do.inter vir.& vxo. l.si sponsus.§ concessa.&.l.si quis.&.l.ꝙ si vir.licet communi iure impediatur:vt.ff.de dona.inter vir.& vxo.l.j.ij.&.iij.
z ¶ Manere.]sed quare secus in proprietate q̃ perdit:vt.s.eo.§.si verò sit soboles? Rñ.qa adeo parũ in vsufructu durat vt lex de eo nõ curaret.
80 parua enim esset pœna eũ amittere:cũ & alijs modis facilè possit amitti:vel capitis diminutione vel morte.& sic nec quęsitus videtur:cũ parum sit duraturus:vt.C.communia de leg.l.fi.§.sed quia.
a ¶ Sic quoq;.]i.sicut si non fuisset contractũ secundum matrimoniũ.
b ¶ Donationem fecit.]s.inter viuos.
c ¶ Reliquit.]in vltima voluntate:vt.ff.de tabu.exhi.l.j.in fi.Sed quid si donauit inter viuos:ita ꝙ tunc non valeat,sed morte cõfirmetur? Rñ. idem,quia donationi ab initio validè comparatur:vt.C.de don.inter vi. & vxor.l.donationes.
d ¶ Solui.]id est dissolui vel finiri,vnde dicitur:ille soluit templũ:vt in passione Christi.Accursius.
e ¶ Sed hęc.] quę proxi.§.diximus.
f ¶ Spõsalitiã.]i.donationem ꝓpter nu.pslic impropriè ponit.j.vt spon. lar.in princ.col.ix.&no. hũc.§.posse itelligi quãdo vsusfructus datur in dotem vel donationem
10 propter nuptias inter opacto:vt secũdũ pactũ debeat lucrari &nõ per dat licet ad secundumvadat matrimoniũ:vt colligit ex nouel.e.ti.sed secũdũ hęc nõ ex lege lucrat hũc vsumfructũ,sed ex pacto magis:nisi dicas ꝙ lex defendat talẽ vsum-
20 fructũ:licet alʒ iure cõi ꝓdat ꝓpter scdm matrimoniũ.Vel dic vt puto, hũc.§.loqui qñ ꝓprietas plena data fuit in dotẽ, &pactũ de ea lucrãda,& ꝓpter scdm matrimoniũ amissa ꝓprietas est. Nam vsumfr.lex seruat,& est legalis vsusfr.vt.s.e.§.si
30 ꝟò sit soboles.Idẽtñ põt dici etiã in supradicti casus positione:vt in neutro horũ casuũ possit perire vsusfr.ꝙ voũltatem testatoris.Sed nunquid & in vsufr.aliorũ lucrorũ & ꝓprietatis eritꝫidẽ vt nõ possit interdicere quomin⁹ habeat vsumf.
40 quẽ dat lex:vt.s.eo.§.si ꝟò sit soboles? Rñ.qdã, vt Azo.ꝙ nõ,imo semp põt interdicere.Alij dicũt idẽ nisi ĩ ipsa dõatione ꝓprietatis hoc dixisset vt ꝓbãt ex fi.hui⁹.§. vbi gñaliter dicit:qd eñ &c.Ego puto posse distĩgui:aut eñ est talimodo
50 data ꝓprietas ꝙ põt revocari:vt ꝙ legatũ & donationẽ ĩter viuos & inter cõiuges,quocasu põt interdicere ne lucret si ad secundũ matrimoniũ trãseant:vt.s.pxi.§.& qa est ambulatoria volũtas vsq; ad supremũ vitę exitũ:vt.ff.de adi.lega.l.iij.
60 §.fi.si autẽ ab initio tenuisset,quod est qñq; vt diximus.s.pxi.§.vnde nõ põt reuocari:tũc nõ põt interdicere,vt & in dote hîc dicitur & do.propter nupt.vt hîc,nisi in ipsa donatione hoc fuisset expressum:vt.C.de pactis.l.traditionibus.&.C.de rerum.permut.l. rebus.
g ¶ Sãcita.]& ab alijs:vt.C.de secund.nupt.l.iij. & à nobis:vt.s. eo. §. si verò sit soboles.
70 h ¶ Decies.]sic.s.de here.& fal.§.& hîc quidem.&.s.de leno.§.j.
i ¶ Ex lege.]Hîc not.argu.ꝙ iure cõi renũciari non potest[a]:qd plenè dic vt diximus.j.vt fine prohi.ma.cred.& debit.§.propterea.col.vij.
k ¶ Legũ.]i.legum tractantium de vsufr.vel dic vsusfr.legitimi.nãali⁹ constituitur pactionibus.i. stipulationibus: & in testamento vt institu.de vsufruc.§.j.alius lege constituitur qui legitimus dicitur quem habet pater in bõis filij vt subijcit & superstes coniunx in lucris ex priore matrimonio.vt.s.eo.§.si verò sit soboles.
l ¶ Cõstitutiõibus.]Tres sunt quę tractant de acquisitis ex linea materna:vt.C.de bonis matern.l.j.&.ij.&.l.fi Item due quę tractant de ac
80 quisitis ex nuptiali lucro.vt.C.de bon.quę lib.l.j &.l quęcunq;.Item due quę tractant de acquisitis aliunde:vt. C.de bonis quę lib.cùm oportet.&.l.final.
m ¶ Veniat.]scilicet pater.
n ¶ Casu.]id est amissione.
o ¶ Leges.] quas modo nominauim⁹,nã eoipso qd nõ dicit perdi,non perdit:licet ad secundũ trãseat matrimonium pater:imo etiam expresse dicunt aliquę earum legum ꝙ nõ perdat:vt.C.de bo.mater.l.fin.

musvel si vsusfruct⁹ detur per largitatẽ aut mortis causa donationem factã inviuos in quib⁹ licet etiã donari[y] ,si relinquat & accipiens ad secundas veniat nuptias,manere[z] sic quoq;[a] vsum,donec supsit qui hunc habet vsumfructũ:nisi expressim ille qui donationẽ[b] (sicut dictũ est)fecit,aut hunc reliquit[c] , siue masculus siue fœmina,dixexit velle ad secũdas veniente nuptias eo qui vsumfructũ accepit,soluid eũ,& ad suã reuerti proprietatem.

¶ *Qui lucratur usumfructũ ex dote ipsum non perdit.licet transeat ad secunda uota etiam si dans in ultima uoluntate disposuerit ꝙ eum perdere debeat transeundo.Ange.*

¶ Sed hęc[e] quidem de ijs quę per largitatẽ dantur,diximus:si autẽ in dotẽ aut in spõsalitiã[f] largitatem rerũ vsusfructus detur,nil penitus innouamus:sed dudum sancita[g] teneant:& maneant apud accipiẽtes,donec viuũt,licet decies[h] milies contrarium aliquid velint morientes.Quod enim[i] ex lege datum est lucrum:priuatus auferre modis omnibus non valebit.

¶ *Pater usumfructũ sibi per filiũ acquisitum,ꝙ transitum ad secunda uota non amittit:in castrẽsi & quasi nil innouatur.Bart.*

¶ Qm̃ oĩno ad memoriam de vsufructu legũ[k] venimus:illud quoq; miscerí legi bonum est,quod trib⁹ pridem dictũ est cõstitutionibus[l] : ꝙ oĩm pater horũ quę ad filios veniunt siue ex materna linea,siue ex nuptiali filiorũ causa,siue aliunde vsumfructũ habeat licet ad secundas veniat[m] nuptias.Vsum nãq; eorũ donec viuũt manere sine casu[n] etiam antenos oẽs voluntleges[o] hîc dicitur & do.propter nupt.vt hîc,nisi in ipsa donatione hoc fuisset expressum:vt.C.de pactis.l.traditionibus.&.C.de rerum.permut.l. rebus.

a Concor. c.si diligenti.extra de foro cõpe.

† Concor. xxviij.dist. C.de his.

a ¶ Castrensiũ.] hęc eñ & veteri & nouo iure insolidum & plenè filijs acquirunt: vt.ff.de col.bo.l.j.§.nec castrense.&.C.de bo.quę libe.l.cùm oportet.§.exceptis castrensibus. &.§.eadem obseruãdo.nec mirum: quia paterfamiliâs est quò ad hęc: vt.ff.ad macedo.l.ij.

b ¶ Reuocare.] Hîc est vna pœna secũdò nubentis inter cęteras.

c ¶ Nisi tamẽ.] No. trib⁹ ex causis tm̃ fieri reuocationem donationis, cùm alijs multis modis posit fieri & per multas ingratitudines: vt.C.de reuo.donat.l.fina.&.j.vt libe. decætero.§.j.col.vj.& facit ad hũc.§.C.de reuoc.dona.l.his solis. Nũquid idem in patre accipiẽte secũdam vxorẽ? Rñ.nõ: quia non inuenitur. nec ergo & nos â iure communi recedimus: vt.C. de appe.l.pręcipimus.§. fi.& quia nõ est verisimile q̃ mutet voluntatẽ propter vxorẽ sicut vxor propter virum, vt dicit hoc.§.&.argu.inst.de iur.§.patitur.&.C.de interdict.mat.l.curatorem &.l.antepe.& penult.

† Et sic propter ingratitudinem reuocatur donatio ī casibus expressis. & cõcor.c.p pter ei⁹.& in.c.vlt.in gl.j.in fi. extra de donatiõi.

† Totus iste.§.barbare ꝙsus est Anton. Augu. Ita & multò melius ꝙsit: Neq; sine pietate ædiuinę recordatiõis Alexãdro vltra alia multa aliorũ legislatorũ determinatũ ẽ, vt si quis ancillã manumiserit eamq; post ea vxorem duxerit, q̃ vt fit p̃ de licias, & lasciuiã dissoluerit cũ manumissore cohabitationẽ. nõ em̃ permittit ei⁹ cõstitutio eam ad secundas nuptias venire inuito primo marito: sed posteriores nuptias adulterium potius, & stuprũ existimat, nõ nupti. aut connubio nẽ, cùm ex eis indecora fiat ei qui libertatẽ dedit iniuria.

d ¶ Fortunã.] vt dicatur vel consularis mulier vel in alia dignitate ex statu pręsentis mariti & non præteriti: licet si secundũ non accepisset, dignitatẽ primi retineret licet esset mortu⁹: vt ff.de sena.l.j.&.l.fœminę nuptę.&.ꝫ.e.§.soluto in prī.& sunt hęc vera: nisi q̃n p̃ priuilegiũ habet hęc mulier: vt.ff.de sena.l.fi.& facit ad hunc §.j̃.de rest.§.finautẽ etiã &.C.de nup.l.cũ te.&.ff. ad municip.l.filij.§.j.

e ¶ Priorũ.] dignitatum quas habebat per primũ virum. Accur.

f ¶ Oblita.] nubendo secundò.

g ¶ Alexandro.] vt.C. de ince.nup.l.ij.& facit ad hũc.§.C.de ope.lib.l. libertę.&.ff.de repu.l.fi.

h ¶ Epulata.] not. saturũ nõ sic discernere vt ieiunũ. & facit institu.de succes.sub.§.fi. Accursi⁹.

i ¶ Principis.] ſ. Alexãdri pręceptũ: vt.C.vbi pupil.edu.l.j. Accur.

k ¶ Omnium.] tutorũ agnatorum, & similiũ.

¶ Dat ei ẽt hęc lex.] nõ solũ Alexã. vt.l.apud matrẽ alatur.& facit.ff. vbi pu.edu.de.l.j. Sed q̃ritur quare si contrahat secũdas nuptias, nõ permittitur educatio matricũ apud vitricũ posit esse tutela priuigni: vt.C. de contrario iu.tu.l.fin? Rñ. aliud in educatione quę posset vitę eius plerumq; insidiosa esse quã tutela. Vel ꝙ tutela permittitur, verum est à tenente nõ à iudice vel lege. Itẽ est cõtra hũc.§.j.vt lice.mat.& auię.§.illud. col.viij. Sol. vt ibi. Acc.

m ¶ Contrahẽtes.] licet matrimoniũ viri. Accur.

n ¶ Dabunt.] i. restituent.

o ¶ Ex causis quas lex.] immobiliter siue in genere hęc dictio lex, accipitur. sunt autem causę vt se & suos alat, vꝫ vt fundum idoneũ emat: vel relegato patri expensam det, vel egentem virum & patrem vel matrem alat: vt.ff.de iure dotiũ.l.mutus.§.manente. Item vt supradictas per sonas ab hostibus redimat: vt.ff.sol.ma.l.quamuis. Item vbi maritus ad inopiam vergit: vt.C.de iure dot.l.vbi adhuc.& facit ad hunc.§.ff.de relig.l.sic pro rata.§.j.&.ff.solu.matri.l.si constante.j. respons.&.j̃.de ęquado.§.illud.col.vi j. &.C. si dos constan. matri.sol. fue.l.j.

& in maternis & in alijs omnibus: & nos similiter dicimus. Castrensium[a] verò & quasi castrensium iam peculiorum excipiatur ratio.

¶ *Transiens ad secundas nuptias donationem ante collatam in filium ex causa ingratitudinis non reuocat, nisi ex tribus casibus pro omnibus liquidatis in promptu existentibus. Ang.*

¶ Mater tamen donans aliquid filio de suo, si ad secundas venerit nuptias, nõ poterit per occasionẽ ingratitudinis reuocare[b] q̃d datũ est. Non enim ex pura videtur voluntate ingratitudinem introducere: sed secundas nuptias cõsiderãs ad hanc veniſſe cogitationẽ putabitur, nisi tamẽ[c] † apertè filius aut circa vitam ipsam insidians matri aut manus inferẽs impias, aut circa substãtiæ totius ablationẽ agẽs aduersus eam aliquid declaretur.

¶ *Mulier ad secundas nuptias ueniens, prioris uiri dignitatẽ & priuilegia amittit: secundi acquirit & retinet. Bart.*

¶ Non tm̃ permittimus mulierib⁹ ad secundas venientibus nuptias, adhuc velle priorũ maritorum dignitatib⁹ aut priuilegijs vti: sed ad quale post priorẽ venerint matrimoniũ, illi⁹ ãplectãtur fortunã[d]. quę em̃ priorum[e] oblita[f] est, non rursus ex prioribus adiuuabitur.

¶ *Si manumissor ancillã quã manumiserit, ducat in uxorẽ: & postea diuertat, nõ poterit illa nubere alij, inuito primo marito: & si contra fecerit, nõ erit matrimoniũ. sed fornicatio. Ange.*

¶ Iucũdũ† quoq; illud, & nõ extra pietatẽ à diuę memorię Alexandro[g] superalios plurimos antiquorum legislatorum determinatũ est vt si quis manumiserit ancillã, deinde eam ducat vxorem: atilla (vt videtur) elata & epulata[h] soluerit circa manumissorem matrimonium non sinit lex ad secundas nuptias venire inuito priore marito: sed deinceps nuptias, fornicationem iudicat & corruptionem: sed non nuptias nec matrimonium, ex quo iniurię non decentes ei qui libertatem imposuit, fiunt.

¶ *Filius debet educari apud matrem nisi ad secundas nuptias conuolauerit. Ange.*

¶ Eiusdem quoq; principis[i] illud inuenientes, dignum putauimus partẽ nostrę facere sanctionis: q̃n omnium[k] materfide dignior ad filiorum educationem videbatur, dat ei etiam hoc hęc lex[l], nisi ad secundas accesserit nuptias.

¶ *Dotes constante matrimonio restitui non debent: aliàs donationis instar obtinent: & maximè si ad secundas peruenerit nuptias. Angel.*

¶ Dotes autem quas acceperint cõtrahentes[m], nõ dabunt[n] facilè mulieribus constantibus adhuc matrimonijs: nisi tantùm ex causis[o] quas lex enumerauit. alioqui si qd tale gesserint: instar donationis[p] quod agitur: hoc ipso esse videtur. Et si moriatur mulier: recipiẽt dotes qui dederunt[q] eas immaturè[r] mulieribus mariti ab hęredibus mulierum, cum medij temporis fructibus[s], ipsi & hæredes eorum & habebunt in lucrum secundum pactum. Et si ad secundas venerint nuptias viri seruabunt sine alienatione hęc filijs: hoc videlicet quod generaliter constitutũ[t] est. Si verò non contigerit accipere cõtrahẽtes dotes adhuc cõstante matrimonio, etiã post mortẽ vxorũ secũdũ legẽ ab illarũ pcipient[v] hęredib⁹ sicut scriptura vult dotis.

¶ *Mater deserta filiorum legitimorum uel naturalium tutela contra sacramentum, si ante rationes redditas ad secundas nuptias conuolauerit eisdem pœnas patitur, quas mulier intra tẽpus luctus nubens & dissolutionem pœnarum eisdem modis consequitur. Ang.*

¶ Si aũt tutelã gerat mulier[x] filiorũ (palã est quia impuberũ existentiũ) iurãs[y] nõ ad secũdas venire se nuptias, deinde cõtẽnens & prius cõnubiũ, & iusiurandũ ad maritũ veniat scdm, nõ prius tutorẽ[z] petens, & rationẽ reddẽs, & exoluẽs oẽ quicqd hinc[a] debet: nõ solũ q̃ ei⁹ sunt[b] ī hypothecã habere lex[c] pmittit filijs: sed etiã mariti[d] † sub stãtiã trahit[e] cũ hypothecis: ipsi[f] quoq; interdicit[g] filij succesionẽ[h] impuberis morientis: licet ex subsitutione[i] patere eã venire ad filij dixerit succesionẽ. Sed hoc quidem priores nr̃i[k]. ¶ Nos aũt miramur q̃ mulierẽ sic impiã constitutã, vt ẽt hoc ipso iusiurãdũ negligeret & sic ad imaturas nuptas deueniret; trib⁹ maximis neglectis Deo, & defuncti memoria, & charitate filiorũ: ita paruis subdiderũt pœnis: & illã q̃dẽ q̃ ante luctuosum nubitt̃s: & nec omnino mater filiorũ cõsistit, puniũt amarẽ[l]: & licet filios nõ habeat, ꝓpter solam honestatẽ[m] hoc agũt[n]: mulierẽ[o]

p ¶ Donationis.] ſ. prohibitę inter cõiuges, sed secundùm hoc semper videtur q̃ posit solui constante matrimonio. nam donatio potest reuocari vt hîc subijcit. ergo iurę compensationis potest esse securus maritus? Respond. non est ita. nam non tenetur compẽsare quę dono accepit verè vel pręsumptiuè: vt fuit hîc: nisi quantò locupletior est: vt.ff.de dona.inter vi.& vxo.l.si sponsus. §.fi.&.l.seq.

q ¶ Dederunt.] i. reddiderunt.

r ¶ Immaturè.] i. nimis citò. Accursius.

s ¶ Fructibus.] extãtib⁹ & etiã cõsumptis de qb⁹ tũ fuit locupletior: quia tantũdem aliâs de suo erat impensura: de alijs nõ: cũ nõ in plus quã sit locupletior, teneatur vt dictũ est, & probatur ff.de pe.hęre.l.sed & si lege commiſſ.§.quod autem.

t ¶ Cõstitutũ est.] vt ꝫ.eod.§.si verò sit soboles. Accursius.

v ¶ Percipiẽt.] sed nõne dolo facere videtur cũ restituturus esset: vt ff.de do.exce.l.dolo? Rñ. nõ: quia lucraturus erat maritus ex pacto. aliâs sonon habet locum: quod hîc dicitur.

x ¶ Si aũt mulier.] qd est speciale in matre. qd dic vt.j̃.de hęre.ab intesta.§.ex his.

y ¶ Iurans.] qd hîc de iureiurã. dicitur, corrigitur.j̃.vt matres de.& cre. §.fina.

z ¶ Tutorẽ.] ſ. dãdũ filijs. Accur.

a ¶ Hinc.] aliâs huic: & aliâs. hinc.

b ¶ Eius sunt.] ſ. mulieris.

c ¶ Lex.] vt.C.qñ mul. tut.offi.l.ij.§.sed ne.

d ¶ Mariti.] secundi.

e ¶ Trahit.] lex ista.

f ¶ Ipsi.] marito.

g ¶ Interdicit.] lex ista.

h ¶ Succesionẽ.] vt.C. quando mulier.tuto.off. l.ij.& insti.ad tertul.§.fi.

i ¶ Ex substitutiõe.] scilicet pupillari: vt.C. ad tertu.l.omnem.

k ¶ Priores nostri.] scilicet qui dixerunt faciendo. ll. quarum modo mẽtionẽ habuimus.

l ¶ Puniunt amarẽ.] scilicet priores nostri. vt C. de secund. nup. l. j.

† quæ hîc dicunt, recitant in glo. vnica ante fi. ibi item si trãseat. ī. c. ex parte. M. vbi bona glo. tota legalis. extra de appel.

m ¶ Honestatem.] quam corruperunt:

n ¶ Agunt.] scilicet sapientes.

o ¶ Mulierem.] tutricem.

a ¶ Vel non.]vel p ſaltē.
b ¶ Peſtifere.]i.morta liter:qa mortē ęternā ex pectat qui peierat:aliàs eſt in litera periurat.
Peieraws mortem ę ternā expe ctat.
c ¶ Prędecētes.]i.p̄ter eas quas modo diximus de ſucceſsione,& de alijs in princi.huius.§.
20 d ¶ Dixim⁹.]vt.ſ.e.§. ſi igitur.&.C.ad tert.l.ſi qua.Accur.
e ¶ Prębuimus.]vt.C. qſ̄ mu.tu.of.l.fi.& facit inſti.ad orfi.§.j.
f ¶ Conſtitutio.]vt.C. ad trebellia.l.iubemus. §.in ſupradictis.
g ¶ Patrem.]nepotis.
20 h ¶ Filio.]id eſt nepoti teſtatoris.Accur.
i ¶ Pater.]i.iſte filius.
k ¶ Cōſtituimus.] vt ſ. quomodo opor.epiſ.§. neq; autem.
l ¶ Volumus.]ſ.nunc.
m ¶ Neceſsitatē.] vt ſanguinis caliditas:vt.ſ. de nō eli.§.cū igitur.ibi,
30 ſi autē non voluerit &c. &ſ. quomodo opor.epi. §.quāta.coll.j.& facit ad hunc.§.j.de ſanct.epiſco. §.ſi verò futurus.&.§.ſi vt poſt.&.§.ſi verò lector.coll.ix.&.C.de epiſ. & cleri.l.eū qui.&.ſ.quō opor.epiſc.§.neq; vxori. coll.j.
40 n ¶ Illi⁹.]ſ.mulieris.
o ¶ Quę verò.]hîc no. circa hanc materiā quadruplex eſſe ius:vetuſtiſſimum,& vetus,& nouū & nouiſsimum.& primò ſic cauebatur,vt diſtingueremus an relinquebatur ſimpliciter vt nuberet,an vt certæ perſo-
50 nę puta Titio nuberet: an econtra ſimplicitervt nō nuberet:an vt Titio non nuberet.Primo caſu valet,cum vtile ſit reip. matrimonia fieri ad ſobolem procreandam:vt ff.ſolu.mat.l.j.Item &ſecundò valet ſi illi certæ perſonę honeſtę nubere
60 poteſt:non aliâs:vt.ff.de condi.& demon.l.eū ita legatum.§.videamus.In tertio autē non valet cōditio:&remittitur quaſi contra publicam vtilitatem inducta.Idem dicas ſi dixerit vt alicuius arbitrio nubat.At in quar to valet conditio:niſi in
70 fraudē hoc fuerit factū quia ſortèalij nubere nō p̄ōt:vt.ff.de condi.& demonſt.l.cū tale legatū.§. reſcriptum eſt.&.§.meuię.&.l.hoc modo.& his caſibus quando cōditio nō valet,nec cautio Mutiana locum habet:quæ habet locum quando in
80 non faciendo eſt conditio quę tamen valet,vt ff.de condit.& demonſt. l.mutianę.Iure verò veteri Iulius quidam miſcellus diſtinxit:aut ante annum petit legatum:& tunc iuret ſe nō nubere:
Ius eſt quadruplex.
†De caſtitate vide bo.text.in c.ij.xxvij. q.ij.

verò ſic effuſam concupiſcentijs: vel[a] nō ipſis ſubdiderunt pœnis quas ſuſtinent quæ ante lugubre tempus ad ſecunda vota declinauerunt.Ideoq; ſancimus eas quę ſic peſtiferè[b] decętero p̄ſument mulieres:ſuper dudum præcedentes[c] pœnas,& has ſuſtinere oēs quas primitus diximus[d] ſuper his mulieribus quę ante lugubre tempus nubunt:& infamiā & omnia alia his inferentes,& ſolutionem pœnarum eis dantes:eandem quā etiā illis,vt ſupplicent imperatori, & mediam portionem dent filijs ſuarum rerū,neq; vſufructu apud eas manente: & ſimpliciter æqualem ponimus propter nuptiarum immaturitatem,ei quę ante lugubre tempus nupſerit.¶ Si verò etiā naturaliū tutelam gerat filiorum (nā hoc quoq; præbuimus[e] ei)tñ ad virum veniens,& non hęc agens quę prius dicta ſunt,ijſdē ſub iaceat pœnis.Prouidentia verò ſit per prouincias quidem agentium p̄ſidibus:hic autem glorioſiſsimo p̄fecto feliciſsimę huius vrbis vnà cū p̄tore cui huius vrbis cura eſt,vt volente ad nuptias venire tutelā gerēte muliere,& ordinet minorib⁹ tutor,& ratiōes ſuſcipiant,& q̄d mater debet occaſione gubernatiōis,hoc reddatur.

¶ *Pater iuſſus dare filio legitimam in diem uel conditionis euentum non caueat ei de legato ſoluendo,niſi ad ſecunda uota tranſeat.Angel.*

¶ Placet quoq; nobis Zenonis pię memoriæ conſtitutio[f]:volens patrem[g],ſi iubeatur proprio filio[h] legatum ſub cōditione aut die dare non aliter exigi pro donatione legatorum cautionem,hāc videlicet quę legatorum ſeruādorū cauſa vocatur,niſi ſecundas pater[i] cō traxerit nuptias.ſit enim & hęc ſecundò nubentibus pœna.

¶ *Clerici niſi cantores, uel lectores ſint,nuptias non poſſunt contrahere:ſed ſi cantor uel lector ad ſecunda uota migrauerit,ad culmen ſacerdotij non aſcendit.Item laicus uxore dimiſſa in uirginitate ſuſcepta,poteſt promoueri ad ſacerdotium:aliàs ſecus.Angelus.*

¶ Sed & ſi quis inter reuerendiſsimos cōſtitutus clericos(vltra lectorem aut cantorē dicimus)omnino cōtraxerit nuptias:hūc exnoſtra cōſtitutiōe cadere ſacerdotio conſtituimus[k] atq; volumus[l].Si verò lector exiſtens & nuptias faciens,deinde propter aliquam ineuitabilem neceſsitatem[m] ad ſecūdas veniat nuptias:nequaquā ad maioris ſacerdotij aſcendet culmen: ſed illic † manebit apud mulierem aſſectū illius[n] p̄ponēs meliori puectui.¶ Si verò cū ſit laicus,ad ordinationē ſubdiaconi aut diaconi aut preſbyteri venire voluerit: deinde appareat mulierem habēs nō ex virginitate ſibi copulatam,ſed aut diſiunctam à marito:aut aliter nō ab initio mox ſibi legitimè cōiunctam:aut etiam ipſe ad ſecundas venerit nuptias:non impetrabit ſacerdotiū:ſed & licet latēter ad hoc venerit,omnino eo cadet.

¶ *Legato ſub conditione prohibēdarū nuptiarū relicto à uiro uel uxore uel extraneo,ualet:& cōditio ſeruari debet:aliàs legitimā perdit& reſtituitur ſolutū cū fructibus & acceßiōibus medij tēporis, iuratoria cautione uel fideiuſſoria p̄ſtita ſc̄m qualitatē p̄ſonarū & rerū.Ang.*

¶ Quę verò[o] nūc ſequitur cā,eſt antiqua,& multas quidē ſuſcipiēs correctiones nō ab alijs[p] ſolū,ſed etiam à nobis:non tamen ad ſummā ſui veniens rectitudinem,quā[q] nūc ſectātes,p̄ſentia[r] ſancimus. lex em̄ quę vocatur Iulia Miſcella lex antiqua,lex vetuſta filiorū procreationi præponens[s] ſtudium permittebat mulieribus,licet vir prohiberet,& aliquid ob hoc relinqueret[t] quatenus non ad ſecundas veniret nuptias:tamen & ad virum venire,& iurare quia filiorum cauſa hoc ageret: & quod relictū erat acciperet.& hanc quidem in annum dabat[v] mulieribus licentiā.Eo autē tranſeūte[x],ſi vellet accipere relictū,nō aliter licebat mulieri hoc accipere antequā cautionē[y] exponeret q̄[z] ad ſecundas non veniret nuptias.ſed hanc quoq; adiectionē[a] ipſe Iulius Miſcellus adinuenit[b]:ſed quint⁹ Mutius Sęuola hęc p̄ſanciuerat,ſuper omnibus[c] quippe pēdentibus in cauſarū p̄hibitionibus[d] huiuſmodis adiueniēs cautionē.¶ Nos igitur vidētes plurimas mulieres deſiderio nuptiarū,nō propter filiorū procreationē,ſed p̄pter neceſsitatē[e] & iurātes & nubētes & trāſcēdentes moriētium voluntates exiſtimauimus[f] prius interim ſacratiorē[g] mederi partē,& h perīuriū eis cohibere[i],nec ſinere talia ſubire iuramēta in quibus omnino periuriū promptū eſt.Nam nec illud inerat legi vt oporteret ſine filijs exiſtētes mulieres hoc iurare[k] ſacramētū:ſed etiam filios habēt-b⁹ hoc adiacebat iuſiurād⁹,q̄d deū ſimul[l] & defuncti[m] animam contriſtaret:cū vtiq; periuriū q̄dē eſſet in promptu:filiorum verò procreatio in caſu ſine muneribus[n] reiaceret[o].¶ Quia igit̄ hac[p] noſtra aut ſi nubat,ſpe filiorū, nō libidinis cānubat.aut poſt annū:& tūc caueat tm̄,nō aūt iuret vt puto licet quidā cōtradicāt ā iuramēto:vt in qualibet cōditione q̄ eſt ī nō faciē do:vt in hoc.§.in prin.vſ q; illuc.nos igitur &c.Iu
10 re ꝙ̄ nouo remittitur hmōi ſacramētū, vt ī hoc §.nos igit̄ &c.&.C.ad le. iul.miſcel.al's viſcellā.l. j.Iure aūt nouiſsimo aliter cōſtituitur:qđ dic vt in hoc.§.ibi,vñ iancimus &c.& hęc oīa tam in maſculis quā in fœminis:vt
20 C.ad leg.iul.miſ.l.fina.
p ¶ Alijs.]ſ.impatorib⁹.
q ¶ Quā.]ſ. rectitudinē vel dic quam cauſam.
r ¶ Preſentia.] neutri generis eſt.
s ¶ Prępones.]ſ.oīb⁹ alijs.& expone.i.p̄ſentis temporis.
t ¶ Relinqueret.]ſcilicet vxori.
30v ¶ Dabat.]lex Iulia.
x ¶ Trāſeunte.]ſ.anno.
y ¶ Cautionē.]ſ.Mutiana:qa cauebaī de aliquo nō faciēdo:vt.C.ad.l.iu. miſcel.l.j.in prin.&.ff.de cōdi.& demō.l.mutianę & erat hęc iuratoria, vt quidam dicunt.Accur.
z ¶ Quia ad.]& eſt hîc
40 quidā modus cautiōis.
a ¶ Adiectionē.]i.poſt annum.Accurſius.
b ¶ Adinuenit.]hîc videt deeſſe quoddā non. VP dic adinuenit quō ad matrimoniū:& tūc ſine nō legit̄.& q̄d ſequit̄ p̄ſanciuerat,quō ad inuētionem.
50 c ¶ Oib⁹.]ſ.relictis.
d ¶ Prohibitiōib⁹.]aſ's phibitiōes.& eſt ſenſus:q Sęuola inuenit hāc cautionē vt haberet locū in illis cōditiōib⁹ q̄ cōſiſtūt in phibēdo vel nō faciēdo: vt relinquo tibi ſi nō aſcēderiscapitolium.
e ¶ Neceſsitatē.]ſ.talē
60 qualē modo habuimus §.proxi.ſ.libidinis.
f ¶ Exiſtimauimus.]ſ. ante legē iſtam:vt.C.ad leg.iul.miſcel.l.j.
g ¶ Sacratiorē.]qa de ſacramēto & fa.j.vt ma. debi.& cre.§.propterea. coll.viij.
h ¶ Et.]pro ideſt.
70i ¶ Cohibere.]i.phibere iuramentū ne fiat.
k ¶ Hoc iurare.]ſ.ad ſe cūdas nō venire nuptias.
l ¶ Deum ſimul.]ſ.propter iuramentum.
m ¶ Et defuncti.]propter idē iuramētū:quia cām dederat periurandi. vel propter ſecundū matrimoniū videtur defun
80 cto facere iniuriam.
n ¶ Mūerib⁹.ſ.diuinis.
o ¶ Reiaceret.]i erat dubiū an haberet filios ex matrimonio,cū ī deo ſit.
p ¶ Hac.]ſupradicta lege ſ.ſeda ī.C.ad le.iul.miſc.

a Eis.]mulieribus.
b Offerentes.]ſi.ne vlterius iurent ſe nõ nupturas.
c Perceptionem.]ſcilicet legatorum.
d Quoniam.]interpoſitio eſt.
e Rerũ.]i.vnũ duorũ prętermiſimus vſq; nũc.ſ.defuncti volũtatẽ ſeruari.& ideo nunc dicere vult.
f Animę.]i. volũtati.
g Deficientium.]id eſt morientium.
h Relictũ eſt.]ſ.ea lege ne nuberet.
i Priorẽ maritum.] qui noluit eam nubere.
k Maritum.]ſ.prohibuerit ad aliud venire matrimonium:cui marito ſpecialiter legatũ hoc adſcripſit ſecundùm.R.
l Idẽ nãq;.]interpoſitio eſt.& qđ dicit hîc vtrinq;:ſiue vxor marito ſiue marit9 vxori reliquerit hac cõditiõevt hîc,& C.ad.l.iul.miſcel.l.finali.
m Conditionem.] id eſt electionem.
n Noluerit.]ſ.renunciare.Accur.
o Honorat.]ſ.non nubendo ſecundo.
p Suſpenſa.]donec ſecundum matrimonium expectatur.
q Exactio.]i. repetitio legati.Accur.
r Determinare cauſam.] per hanc conſtitutionem.
s Sacerdotij.]nã ex quo erit ſacerdos,nõ poterit vxorẽ ducere aliã Idẽ de quolibet in ſacro ordine poſito:vt.ſ.e.§.pxi.& ecõtra:quia mulier facta eſt monacha vel aliter vouit cõtinẽtiã:vt.j. vt li.ma.& adie.§.quia verò ex conſenſu.

Vxorem nõ ducunt in ſacrispoſiti.

t Cautionẽ.]ſ.đ reſtituẽdo legato cũ ei9 fruct9 ſi ad ſcđm venerit matrimoniũ.vt hîc ſubijcit:ibi:vt ſi ad ſcđas &c.
v Damus.]ſ. hypothecã rerũ ꝓcipiẽtis prędictũ legatũ& facit.C.đ rei vxo.act.§.vt plenius. &.C.cõmu.de lega.l.j.& C.de admin.tu.l.pro officio.& de epiſc.au.l.de creationibus.
x Reddat.]ſ.heredi vel cõiuncto,vel ſubſtituto,vel ab inteſtato venienti ſecundùm Ro.vt.j.eo. §.prędictę.
y Dari.]ſ.volumus.
z Cautio.]ſ.iuratoria.
a Hypothecis.]ſicilicet tacitis.
b Aliud.]ſ.à pecunia numerata,vt ſubijcit.
c Partẽ.]i.totã partẽ diminutã.& ſic vt totum damnũ redũdet in legatariũ.nec mirũ cũ malæ fidei eſſe pręſumatur.alias enim fructus nõ redderet:vt inſti.de re.diuiſi. §.ſi quis à non dño.Vel dic partẽ dimidiã deteriorationis:vt.ff.de ver. ſig.l.nomẽ filiarũ.§.portionis.Accur.

Re9 acto re qñq; fauorabilior eſt.

d Iureiurãdo.]hoc põt referri tã ad vſurã quã ad fructus.Et not.dari põt9 ſacramẽtũ reo quã actori:ga fauorabiliores ſunt rei:vt.ff.đ re.iu.l. fauorauiliores.&.l.nõ debet actori.nã aliđ vbi ex cõtumacia re9 dãnaf in talib9:vt.C.de iu.l.ꝓperadũ.§.ij.&.l.ſancim9.Vel qđ eſt veri9:ibi loquit de expẽſis quas fecerat actor:vñ ſibi liqđę ſunt ecõtra đ fructib9 quos re9 ꝓcepit:quare & ſibi liqdi ſunt:vñ vtrobiq; daf ſacramẽtũ ſcięti veritatẽ.ſi aũt vterq; veritatẽ ęqualiter ſciret,vel etiã vna ꝑſona plus eſt ſuſpecta quã altera honeſtiori ſacramentũ deferf:vt.ff. de re milita.l.nõ oẽs.§.â barbaris.&.ff.de legi.tu. l.legitimos.§.j.in fine.

Sacramentum honeſtiori defertur.

e Locuples.]hæc diſtinctio ſit locuples vel non in re mobili ſeruaf non in immobili.
f Si verò vſus.]hoc rõſum dicũt qdã tm đ pecunia loqui,vt ſic differat à ꝑcedẽtib9:vt in nouel.eod.tit.Vel vt puto, loqtur de vſufructu & vſuris,quo caſu non fiet traditio rei,ſed vſurarũ tm:vt.ſ.de nõ elig.ſecũ. nuben.§.aliud.in fine.§.
g Se habeat.]ſ.legatarius.
h Credatur.]alias datur:& dic.ſ.legatario.
i Soluat.]ſ.ille q fuit iuſſus pręſtare.Accur.
k Ille.]ſ.legatari9.Acc.
l Reſtitutio.]ſ.quę fit ei qui legati prąſtatione oneratus fuerit.
m Ei.]ſ.legatario.
n Hęredes.]eius.ſ.legatarij.
o Sub tali cõditione.]ſ.ne ſecũdasnuptias cõtrahat.& hoc ſi viduę relinqf vl, à marito vel ab extraneo:vt dictũ eſt.aliud ſi virgini relinquatur:tunc emnõ valet cõditio.& ſic ius antiqſimũ ſeruaf ſcđm,lo.vt ff.de cõ.& demõ.l.cũ tale.§.reſcriptũ.&.l.cũ ita legatur.§.fina.
p In prędictis.]legatario.
q In reſtituendis.] grauato.
r A nobis.]C.de indic.vidu.
s Retribuimus.]id eſt adijcimus.
t Alia.]ſ.relicta.
v Expoſuimus.]ſicolicet in alijs tractatibus puta in titul.de lega.C. & inſtitut.de hęredi.inſtituend.cum ſequent.titul.vbi de alijs relictis tractatur.
x Obſeruationes.] i.cautiões de reſtituẽdo relicto,ſi ſcđm matrimoniũ fuerit ītroductũ.A.
y Pars.]q̃ relinquit ſub ea cõditiõe,ne ſcđm ineat matrimonium.
z Hęredibus.]datui caſus ſunt.Accur.
a Relicta ſunt.]puta alicui fuit relictũ,& ille grauat9 de dãdo alicui ſi ille cui grauaf dare ſecũdũ matrimoniũ non ineat.nã legatari9 onerari põt:vt inſti.de fin.re.per fideicõ.re.§.j.Vel dic,q̃ erat cõiunctus illi legatario cui ſub hac cõditione relinquit,puta ſic,Titio ſub cõditiõe ſi nõ ſecũdũ ineat matrimoniũ lego fundũ Cornelianũ, eũdẽ fundũ Męuio lego.Nã Męuio cauebit.Et eſt rõ:qa peride erit acſi nec relictum

biliũ fuerit:tale reſtitui quale recepit:aut diminutiõis medeatur partem .Si verò pecunię fuerint,et cũ vſuris quas inde percipere valuerit:iureiurando reſtituẽtis hoc iudicando.Si verò non mutuauerit quidem,ſed vſus eſt:tertię centeſimæ reddat vſuras.Si verò non valde locuples fuerit:etiam fideiuſſorem hunc exigi.Si autem non valuerit fideiuſſorem dare:tũc ſub iuratoria cautione & hypotheca (ſecundùm qđ dictum eſt)ſuarum rerũ accipiat quidem qđ relictum eſt:mox autem vt ad ſecundas nuptias venerit,hoc ab eo qui dedit, vendicetur apud quãcũq; apparuerit perſonã,tanquã ſi ab initio neq; datũ fuiſſe videretur,qđ in omni reſtitutiõis caſu ſiue mobile ſiue immobile ſit qđ futurũ eſt reddi, valere ſancimus. ¶ Si verò vſus fuerit quod relinquitur:min9 idoneè verò ſe habeat ad fideiuſſionẽ & nec ipſe dignus ſit cui hoc creda tur:manere quidem apud illum à quo relictũ eſt:ex tertia verò centeſimę eius vſurã ꝑſtari,quã vſq; tũc ſoluat, donec aut ſecundas ille contrahat nuptias (qñ & reſtitutio prędictarũ vſurarũ ſuſcipiet facultatẽ)aut ſi fiat manifeſtũ nullatenus poſſe iſtum ad nuptias peruenire:ſiue ſecundũ modum ſacerdotij(tunc emẽ ei dabit quod relictum eſt)ſiue morte.accipient emñ hoc omnino eius hæredes ,nihil neq; de datis vſuris reddẽtes.Hãc ipſam autem introducimus obſeruantiam & eundem intellectum etiam ſi non cõiuges alterutris ſub tali reliquerint conditione:ſed aliquis alius extraneus ſiue viro ſiue mulieri ſub tali cõditiõe dari qđ voluerit,ſcilicet fortuitorũ caſuũ: ſecũdũ ſuã naturã legeſuper hiſtã in prædictis quã in reſtituẽdis cõſeruata. ¶ Hæc igitur ex iam nuper factis à nobis occaſione Iulię miſcellæ conſtitutionibus retribuimus :alia verò ſint firma ſecundũ terminos & caſus ſcđm qđ hęc expoſuimus . ¶ Prędictę autẽ à nobis obſeruationes dentur,ſi inſtitutionis ſit pars aut legatũ, hęredibus ,aut ſubſtitutis, aut illis à quibus hęc relicta ſunt.ſed ſi

tio ſub cõditiõe ſi nõ ſecũdũ ineat matrimoniũ lego fundũ Cornelianũ, eũdẽ fundũ Męuio lego. Nã Męuio cauebit. Et eſt rõ:qa peride erit acſi nec relictum

nec relictũ ſit:vt.ſ.eo.§.pxi.ibi,ſiverò nõ valdè.& tunc ei adijceretur:vt inſti.de leg.§.ſi eadẽ.&.ff.de lega.iij.l.re coniuncti.

a ¶Donatio.]ſcilicet ſit.

b ¶Hæredibus.]ſ.erit præſtanda cautio ſubaudi.

c ¶Conditionem.]ſcilicet ne ſcđm ineat matrimonium.

d ¶Subſtitutis.]ſcilicet erit præſtanda cautio.

e ¶Automnino.]ſ.de officiẽte hærede vel ſubſtituto vel cõiũcto.& facit.ſ.de hære.& fal.§.ſi quisaũt.&.§.ſeq.

f ¶Obſeruatiões.]id eſt cautiones.

g ¶Lex.]ſ.hæc.

h ¶Donationem.]ſ. reliquit.Accur.

i ¶Nullã cautelam.] quo caſu non caueť,qa cũ gratia defuncti interponaťſ.cautio iſta:ergo & ipſe poteſt remittere: vt.C.vt ī poſſ.legati.l.ij. &.l.pe.& facit.C.ad trebel.l.iubemꝰ.§.& in ſupradictis.Accurſius.

†Concor. c.nos qdẽ. ibi,& cuncta. extra de teſta.

k ¶Addita.]ſcilicet legibus antiquis.

l ¶Ediximus.]i. parũ de quadã cautela diximus faciẽda ab ea perſona cui fit legatũ ſub ea cõditione:ne ſcđmineat matrimonium:vt.ſ.proxi.§.vnde ſancimus. & §.ſi verò non valde.cuius cautelæ occaſiõe & de iſta ponet,& occaſione legis huius,& occaſione.l.leonis.ſ.de non eligẽ.§.aliđ.vt ſubijcit. Vel dic qꝫ directò dicit de illa conſtitutione de non eligen.§.aliud.quãdo dicit ediximus.

m ¶Cõſtitutionem.] loquẽtem de ſecun.nu. vt.C. de ſecund. nupt.

n ¶Ad eas.]ſcilicet ſecundas nuptias.

o ¶Reſtituat res.ſ.finitovſufructu mulieris.

p ¶Ab ea.]id eſt conſtituimus melius quãm lex Leonis.

q ¶Quod enim.]hæduæ partes ponũtur ꝓ quia:vel pro certẽ.Acc.

r ¶Adiecimus.]ſic.ſ. de nõ eligen.ſecun.nu. §.aliud.

s ¶Et ſancimus.] ſcilicet nunc.

t ¶Cõſtitutione]ſ. ī illa đ qua diximꝰ.ſ.de nõ eligen.§.ſi quis vir.

u ¶Offerat.vxori.Ac.

x ¶Vſui dominis .] hoc eſt ſicut vſufructuariꝰ cõſeruet qꝫ eſt dñs vſufructus.

y ¶Si oẽs.]hoc ſic intellige:ſi oẽs moriãtur filij ſecũdũ illã noſtrã legẽ.ſ.de non eligen.caſus filiorum non exiſtẽtium ſiue pactum in eũ caſum ſeruatur matri morienti.i.quæ nũc vltimò moritur:niſi filij dimiſerint filios . filijs enim filiorum permanẽtibus non ſeruatur matri:ſed filijs filiorum:qui ſunt hęredes filiorum vt ſubijcit.&.ſ.de non eligen.§.aliud.circa fi.&.ſ.eo.§.qm̃ infirmas.ibi,

qdẽ mortis cauſa donatio[a]:omni no hęredibꝰ[b].Siverò ex aſſe ſcđm talem conditionem[c] conſcribatur quis hęres:ſubſtitutis[d],ſi fuerint, aut omnino[e] ijs qꝫ abinteſtato vocantur ad hæreditatẽ, huiuſmodi obſeruationes[f] ꝑſtẽtur,vt vndiqꝫ lex[g] habeat propriã ꝑfectionẽ:niſi fortè teſtator & hoc ꝓcipiat,dicẽs licẽtiam habere eum cui dereliquit ſiue per inſtitutionẽ particulàrẽ,ſiue ex aſſe,aut plegatum vel fideicommiſſum,ſiue per mortis cauſa donationẽ[h],& accipere qđ relictũ eſt: & nullã cautelam[i] dare.tũc eiñ ſequẽda eſt defuncti volũtas.ſtudij eiñ nr̃i eſt,defunctorũ cõſeruare ſcđm legẽ voluntates †.

¶ *Si donatio ante nuptias in rebus mobilibus cõſiſtat:mater eã accipere debet:& uti frui arbitrio boni uiri.Si uerò cõſiſtat in rebus immobilibus:eam filijs dimittere debet:& cautionẽ accipere de ſoluendis uſuris uſqꝫ ad tertiam cẽteſimæ.idem ſeruandum eſt in parte quò ad partẽ,quod in toto quò ad totum.Bar.*

¶Et quia parũ addita[k] de cautela rerũ ediximus[l], & Leonis nouimꝰ diuꝫ memoriæ cõſtitutionẽ[m] de ſecundis nuptijs,ſi ad eas[n] veniens mulier nõ valeat dare fideiuſſionis cautelã qa filijs reſtituat res[o],tertiã partem centeſimę accipiẽs:nos cauſam adhuc melius ab ea,[p] conſtituimus. Quod enim[q] ſuper hoc ſtatutis cõpetẽtem adiecimus[r] ſubdiuiſionẽ:& ſancimꝰ[s] (noc quod pridẽ à nobis ī quadã dictũ eſt conſtitutione[t]) vt ſi quis offerat[u] res ꝓpter antenuptialem donationẽ:ſi quidem oẽs immobiles cõſtitutę ſunt,maneat earũ vſus apud matrẽ ad ſcđas venientẽ nuptias: & eadem hæc eligat,& nõ recuſet,neqꝫ exigat à filijs pro ęſtimatione earum vſuras:ſed diligentiam earũ habeat ſecũdũ qꝫ lex dat vſuidñis[x] cõſtitutis: cõſeruet aũt hec ſcđm leges filijs ſupſtitibꝰ:aut ſi oẽs[y] moriant,ſcđm noſtrã legẽ tam ſine filijs caſu morięti matri, quã remanẽtibꝰ filiorũ hæredibꝰ cõſeruato. Si verò vniuerſa cõſtituta eſt fortè in pecunijs aut alijs mobilibus rebus antenuptialis donatio:tantam[z] partẽ vſurarũ accipiente matre cũ prius ſancita cautela nõ exigi[a] à filijs aurum[b], niſi fortè ſine inuidia[c] ſit viri facultas, & habeat aurũ, & argentũ, & veſtes, & quicquid cõſcriptũ eſt matri[d].damus etenim tũc electionem matri ſi velit res accipere, & dare fideiuſſoriam cautionẽ,ſiue prędictas accipere vſuras:dicimꝰ aũt ex tertia parte centeſimę tã ſecundũ anteriores[e] leges,quàm etiã ſcđm noſtras[f]. ¶Si verò permiſtæ ſint res,& donatio tã in pecunijs quã in immobilibꝰ rebꝰ ſit:immobiles qdem omnino manere apud matrẽ,propter qꝫ alimẽta habeat exinde:in rebus verò mobilibus illa tenere qꝫ pridẽ ſanciuimus. Si verò cõtigerit in immobilibꝰ rebus oĩa antenuptialis donationis eſſe conſtituta:prouideat mulier qꝫ nõ reſpuat īmobilia,neqꝫ īminuta[g] hęc faciat:ſed qlia accepit, reſtituat[h],

¶ *Mater ad ſecũdas nuptias ueniens quãdocũqꝫ liberis ex teſtamento ſuccedit:ſicut extraneorũ quilibet:ab inteſtato aũt cũ fratribus defuncti ſuccedit:& in bonis á parte proueniẽtibus in uſu fructu tãtũ:in alijs uerò bñis filio extrinſecus quæ ſitis ſuccedit in totũ excepta antenuptiali donatiõe in quam ſuccedit in uſufructu tantùm ingratitudinis ratione ſeruata.Bar.*

¶ Hinc nos alia euocat ratio quæ de filiorũ[i] ſucceſsione eſt:quã[k] accipiẽt qꝫ ad ſcđas veniũt nuptias.[l] Iã pridẽ eiñ de his ſcripta eſt lex[m] à nobis,ad Hermogenem gloriоſæ memoriæ, magiſtrum ſacrorũ noſtrorũ factũ officiorum reſcripta[n], Beliſarij glorioſi ꝓcedẽs cõſulatũ ſeptimodecimo cal. April. ꝑ quã ſanciuimꝰ matres ad filij nõ relinquentis liberos,cũm eius qui mortuus eſt fratribus ſine cautione[o] vocari ſucceſsionem, & eius[p] cũ vſu etiam proprietatem habere firmam:ſiue priuſquã hęres relinquatur,ſiue poſtea ad ſcđas veneritnuptias,auferẽtes de hoc leges[q] qꝫ de his contrariũ qđ pręcipiebãt. Hãc aũt noſtram ſanctionem[r] firmam etiã modò manere ſupſolas perſonas parentũ quæ dudum ad ſecundum venerint matrimoniũ, ſancimus.[s] & quaſdam[t] proprиorum accipiẽtes filiorum,firmè eis ſeruantes[v] & [x] ſecundũ deinceps tps:ſiue antenuptias,ſiue poſt nuptias hæreditatẽ in eis filijs deſcendiſſe cõtigerit.De his autẽ qꝫ poſt hęc[y] ad ſecundum veniunt virum: ita nobis præſens lex diſponatur & ſanciatur . Ergo neceſſe[z] eſt

vnde ſi pluribus &c.in eo aũt qđ hîc dicitur ſi oẽs moriãtur:ita demũ pactũ in caſu filiorum nõ exiſtẽtium proficere matri:eſt contra.ſ.eod.§. qm̃ infirmas.ibi,vñ ſi pluribꝰ exiſtẽtibꝰ &c.vbi dicit etiã moriente vno vocari matrẽ ex illo pacto.Rñ.hîc loquiť recitando.recitat enim cõſtitutionem illã de non eligẽ.qꝫ in hoc capitulo.ſ.quãdo nõ omnes moriunť, ſuppletur ꝑ prædictum §.qm̃ infirmas.

z ¶Tãtã partẽ.]aliàs tm̃.alꝰ tãtã partẽ.ſ.tertiotiã cẽteſimę:vt.j.diceť.

a ¶Non exigi.] ſ.concedimus.

b ¶Aurum.] vel aliud mobile.Accur.

c ¶Sine inuidia.]i.verè habeat aurũ vel argẽtũ. nõ aũt, hîc dicitur cũ inuidia filiorũ,vt cũ fortè non habeant, tñ vt arceantur,dicãtur habere ab aduerſa parte.

d ¶Conſcriptum eſt matri.]id eſt ad vtilitatẽ matris, ſcilicet in antenup.don.

e ¶Anteriores leges. Leonis:vt.d l.hacedicta li.§.his illud.

f ¶Noſtras.] vt.d.l. oſ.de nõ elig.§.aliud.

g ¶Imminuta.]i. deteriorata. Accu.

h ¶Reſtituat.]hîc totus.§.eſt ſuperfluus. cũ in.d.l.de nõ eligẽ.ſit eiꝰ ſnĩa:ſed ideo hîc fuit poſitus:qa hæc conſtitutio omnia comprehendit qꝫ de primis & ſecũdis nuptijsſunt:vt.j.eo. §.fin.

i ¶Filiorum.]ſ.primi matrimonij.Al.idem tñ & de filijs ꝑſentis matrimonij,cũfortè adſecũdũ matrimoniũ nõ acceſſerit adhuc:vt.j.eo.§.ſi aũt īteſtatꝰ.&.§.quoniã & legas hîc paſsiuè.i.

j oqualiter filijs ſucceda tur à matre.Accurſius.

k ¶Quam.]ſ.ſucceſsionem.Accurſius.

l ¶Nuptias.] ſcilicet mulieres volumus ſubaudi.Accur.

m ¶Lex.]vt.ſ.de nõ eligen.§.cũm igitur.

n ¶Reſcripta.]ſcilicet olex præcedens conſulatum Beliſarij glorioſi. & hoc ſeptimo &c.

o ¶Cautione.]id eſt diſtinctionè.

p ¶Eius.]ſcilicet conſtitutionis.

q ¶Leges.] ſ.duas: vt C.de ſecun.nu.l. fœminæ.&.§.fin.&.C.ad ter otul.l.mater.

r ¶Sanctionem.]ſ.illam de non eligen.ſecũ. nu.§.cũm igitur.

s ¶Sanciuimus.] & tũc plana erit.aliàs ſancimus.i.ſancitum ſit intelligimus. Accurſius.

t ¶Quaſdã.ſcilicetſucceſsiones.

u ov ¶Seruantes.]nos ſcilicet.Accurſius.

x ¶Et.]pro etiam.

y ¶Poſt hæc.]id eſt poſt hanc legem.

z ¶Ergo neceſſe .]qa tradere debemus qualiter ſuccedant matres filijs:ergo primò de teſtamentaria ſucceſsione: poſtea de ea quæ ab inteſtato defertur ,dicemus:

vt ſubijcit, digniora præferenda ſint. ſic inſti. de bo. poſ. §. aliàs autem, &. ſ. de hære. & falci. §. ſi nullus eorũ. &. §. ſi verò ablata m.

a ¶ Filio.] ſ. dicere. Accur.

b ¶ Interim.] i. prius.

c ¶ Subſtantiam.] ſcilicet totam

d ¶ Hãc.] ſ. hęreditatẽ.

e ¶ Per ſcripturã] maximè ſubaudi. nam ſine ſcriptura põt facere teſtamẽtũ, cũ extraneo eã aſsimilet ſtatim. Accur.

f ¶ Licebat.] ſ. filio.

g ¶ Inteſtatus.] No. hîc cautè in quo hic. §. corrigitur. ſ. de nõ eli. §. cũ igit. & certè in omnib⁹ cõcordat, præter quã in vno. nã ſi teſtm̃ facit filius: & hæc & illa permittit matrẽ inſtitui. Item ſi inteſtat⁹ ḋcedat & hęc & illa non diſtingũt an ante mortẽ filij nubat ſecũdõ, vel poſt mortẽ: vt hîc ſubijcit, ſed in hoc differt: qa ĩ bonis tm̃ q̃ filij⁹ acquiſiuit, non aũt ĩn paternis hæc p̃mittit ſuccedere matrẽ in proprietate, licet illa ĩ oĩb⁹ & in hoc illa p̃ hãc corrigit. & ad legẽ quãdam antiquã redimus: vt. C. ad tert l. matri. ĩ fi. Sed nũquid hæ corrigunt ĵ. de hære. ab inte. §. j. & §. ij. colla. ix. vbi indiſtinctè vocantur ſuperiores ad ſucceſsionẽ inferiorũ

40 Rñ. non ſcđm Ir. qđ verũ puto: qa ibi ſecundarũ nuptiarũ nõ fit mentio. Itẽ nec eſt nouũ vt poſteriores per priores determinent: vt. ff. de legi. & ſenatuſcon. ſed & poſteriores. licet qdã cõtradicant. Item p̃ nobis C. ad ter. l. fi. in fi. & C. ſode app præcipim⁹. infi.

h ¶ Cõſtitutionẽ.] ſ. illam de non eligen. §. cùm igitur.

i ¶ Vſum.] i. vſumfructũ ſuæ partis, ſcilicet virilis. ſed certè & ſecũdũ hanc cõſtitutionẽ videt̃ q̃ in proprietate ſuccedat: vt. ſ. eo. §. qñ infir-

60 mas. ibi, ſi verò nõ habeat filios &c. quę huic ſignatur cõtraria. Sed certè ſcđm Io. hîc loquit̃ de rebus paternis de q̃bus lucrandis pactũ nõ fecerat: ibi autem de ijs quæ pacto poterant lucrari.

k ¶ Vocationem noſtrã]. quę eſt. C. ad tertul. l. fi.

l ¶ Dicimus.] aliàs dicemus; & tũc plana eſt. aliàs dicimus, & tũc ponit̃ pro dicem⁹: vt. j. eo. §. & qñ. vbi fiet quædam correctio illius legis. C. ad tertul. l. fin. Accurſius.

80 m ¶ Et hęc dicim⁹.] quæ ſancita ſunt. ſ. quia in paternis vſumfructũ: in acq̃ſitis aliunde proprietatẽ habeat mater.

filio [a] moriente ſiue maſculo, ſiue fœmina, ſiue teſtatus moriatur, ſiue ẽt ſine hoc: interim [b] ea quę ex teſtamento ſunt dicẽtes, ita ad ordinẽ q̃ ab inteſtato eſt veniamus.

¶ Si igit̃ legitimè fili⁹ teſtat⁹ fuerit, & relinquat matri ſubſtãtiã [c], ſi ue partẽ eis aliquã: hanc [d] illa accipiat p̃ ſcripturã [e] (qa vbiq; cuſtodire morientiũ volumus voluntates) & habeat qđ dimiſſum eſt aut datũ, & ſcđm p̃prietatẽ, & ſcđm vſum. Sicut em̃ licebat [f] relinquere alicui extraneorũ, & nihil hære di ſcđę mulieris nocebãt nuptiæ: ita & matri relinquens ſiue inſtitutionẽ, ſiue legatũ, rectè derelinquat & dñium & vſum, ſiue ex re b⁹ q̃ extrinſec⁹ aduenerunt, fuerit facultas: ſiue ex paternis, nihil ex hoc fratrib⁹ cõtradicere valẽtib⁹.

¶ Si aũt inteſtatus [g] fili⁹ moriatiã ad ſcđas veniente matre nuptias aut poſtea veniente: vocetur qdẽ & ipſa cũ filij aut filię fratrib⁹ ſecũdũ noſtrã cõſtitutionẽ [h] ab inteſtato ad ei⁹ ſucceſsionẽ. ¶ Sed quãta qdẽ quę ex paterna ſubſtãtia ad filiũ p̃uenerũt, eorũ ſolũmodo habeat vſum [i] ad ſcđas oĩno ſiue prius ſiue poſtea veniẽs nuptias. in reſiduis vero oĩb⁹ reb⁹ q̃ aliũde erãt filio p̃ter paternã ſucceſsionẽ, veniat ſcđm vocationẽ nr̃am [k] quãſtatim dicem⁹ [l]: quadã correctiõe et eã digẽte. Et hęc dicim⁹ [m] ĩ reb⁹ q̃ extra [n] nuptialem donationem ſunt. Quæ em̃ in illis ſancita ſunt à nobis [o], & à Leonis diuæ memorię cõſtitutiõe [p], integra cõſeruamus: in quibus ſolũ mater habeat vſumfructũ [q]. Sed & in alijs reb⁹ hæc ſancimus, & deinceps ipſi tradimus q̃cũq; poſt nuptialẽ [r] donationẽ ſunt à patre venientia filio, aut ex alijs cauſis, tã ex teſtõ q̃ ab inteſtato ſucceſsiõib⁹: rẽne cõtraĩgratos [s] filios vndiq; & ſup iſtis reb⁹ ſeruata, qñ manifeſtæ cauſæ ingratitudinis demõſtrãtur: aliorũ oĩm quę de ſucceſsionib⁹ dicta ſunt parentum in filijs, aut filiorum in parentibus, intactis manentibus.

¶ *Frater ex cauſa ingratitudinis tribus ex cauſis à fratris ſucceſsiõe excluditur his obtinentibus in futuris cauſis. Bar.*

¶ Ingratitudinẽ [t] aũt hic cõſideramus nõ ſolũm ad matrẽ, ſcđm qđ pridẽ à nobis dictũ eſt: ſed etiã ad uerſus eũdẽ ipſum fratrẽ defunctũ. Et q̃m̃ ſcimus multas fratribus ad inuicẽ factas cõtẽtiones [v]: illũ ſolũ tanquã ingratũ circa fratrẽ effectũ, participare lucrũ [x] nõ cõcedimus, q̃ mortem voluit fratri aut criminalẽ inducere cõtra eũ ĩſcriptionẽ, aut ſubſtãtiæ ei⁹ [y] p̃perauit ĩferre iacturã. eius [z] em̃ portio tã ad reliquos fratres quã ad matrẽ veniat. Et hæc lex ſup filiorũ ſucceſsiõib⁹ q̃b⁹ cũ matre ſuccedũt filij, maneat [a], illã quæ à nobis facta eſt ſubdiuiſionẽ introducẽs ijs quæ futuro tẽpore matrimonio ſcđo ſunt futurę viris de matris ſucceſsione. Quæ enim iã ad ſcđm matrimonium peruenerunt, ſucceſsionẽ ſiue p̃ teſtm̃ ſiue ab inteſtato habere firmè, & ſcđm dñium & ſcđm vſum fructũ & alienare & teſtari ettrãſmittere ſcđm quẽ voluerint modũ, nihil ſit eis ĩpedimẽto quolibet tpe ex præſenti conſtituta lege.

¶ *Mater filio in lucro aut nuptiali donatiõe nõ ſuccedit, niſi in uſufructu, his obtinentibus in caſibus futuris, & in præteritis nondum ſententia uel tranſactione finitis. Barto.*

¶ Et illud autẽ firmũ qđ ex primo matrimonio eſt, filijs [b] maneat [c]: qđ ſup his p̃ dictã à nobis cõſtitutũ eſt ſanctionẽ [d]. Quòd ſi antenuptialẽ donationẽ quã mater moriente marito lucrabat̃, contigerit ad moriẽtẽ filiũ p̃uenire [e], & propterea partẽ ei illi⁹ fieri hæreditatis: matrẽ neq; ſcđm q̃ ſuccedit filio, dominiũ eorũ, ſcilicet antenuptialis donationis rerũ perfrui: [f] ſolã aũt [g] habere horũ, quãdiu ſup eſt, vſum & vſumfructũ. Maneat igit̃ & hoc ijs qui ex prioribus nuptijs ſunt filijs cõdonatũ: niſi forte ante p̃dictã cõſtitutionẽ iudicialis ſentẽtia & trãſactio inter partes facta, de his aliquid ſtatuerit.

¶ *Mater & cum ſolis fratribus, & cum ſolis ſororibus, & cum permiſtis in uirilem portionem ſuccedit filio. Bar.*

¶ Et q̃m̃ mater excludebatur quidem à filio maſculo, hoc faciẽte ſe

r ¶ Poſt nuptialẽ.] i. ppter nuptias. Accur.

s ¶ Ingratos.] i. ratio qua aliàs repellunt̃ ingrati filij ab hmòi lucris: vt ſ. eo. §. ſoluto. ibi ſi quis em̃ ex eis &c. &. ſ. eod. §. ſuper his in fin. §. ſeruetur in hoc lucro: vt repellatur mater ſi ſit filio ingrata: vt hîc. &. ſ. de nõ eli. §. cũ igit. in fi.

10 j. rñ. colla. j. & hoc q̃m manifeſtę cãę ĩgratitudinis mõſtrãtur, vt ſubijcit, quę ſeptẽ ſunt: vt. j. vt cũ de ap. co. §. & hoc qdẽ de parentum. & ecõtra quibus exhęredãtur filij, ſunt. xiiij. vt j. vt cũ de app. cog. §. cãs. colla. viij. Sed quib⁹ repellun

20 tur fratres ſunt tres: vt j. pxi. §. & qđ ſubijcit aliorũ &c. ſic conſtrue intactis manẽtibus quæ de ſucceſsionibus dicta ſunt aliorũ oĩm parẽtũ in filijs, aut filiorum in parẽtib⁹. Sed quæ ſunt alia conſtituta quàm quæ hîc ſunt? Reſponde quando conuolaſſet ad ſecunda matrimonia. Acc.

t ¶ Ingratitudinem.] dictũ eſt ſ. proxi. §. & ſ. de non eli. §. q̃m̃ infirmas. in fi. j. reſpon.

v ¶ Contentiões.] ſic C. de bo. q̃ lib. l. cũ oportet. §. j. in fi. Accur.

x ¶ Lucrum.] ſ. ſucceſ-

40 ſiõis ab inteſtato. nec em̃ etiã ab inteſtato frater ſuccedit fratri cũ ingratus extitit, vel, aliter mater lucrata fuerit virilẽ partẽ p̃ vſufructu ĩ reb⁹ paternis: & p̃prietatẽ filijs ſeruare tenet̃ vt. ſ. pxi. §. ſi autẽ inteſtat⁹. de hoc autẽ lucro nõ

50 habebũt fratres defuncti q fuerũt ingrati. Vel põt tertio modo intelligi vt loquat̃ ĩ alio caſu ſ. q̃m̃ facit teſtamentum. nã põt exhæredare fratrẽ & turpẽ perſonam ĩ ſtituere his tribus caſibus qui ſequuntur.

60 y ¶ Ei.] ſ. fratri.

z ¶ Eius.] ſ. fratris ingrati.

a ¶ Maneat.] ſ. in futuro tempore.

b ¶ Filijs.] ſ. eſt conceſſum.

c ¶ Maneat.] ſcilicet ĩ futuro tempore.

d ¶ Sanctionem.] ſ. in

70 quęſtione Gregoria. vt. de non eligen. §. hoc quoq;. &. §. j. Accur.

e ¶ Peruenire.] qa mater ſibi donauit: vt. ſ. de nõ eligen. §. gregoria.

f ¶ Perfrui.] quaſi filio de bonis paternis hæc donatio, aduenerit. vnde ſicut mulier in alijs

80 rebus quæ peruenerũt ad filium à patre, vſumfructum habet tantùm: ita & in hac donatione vt. ſ. eod. §. ſi autem inteſtatus, Sed nunquid in totum? Reſ. nõ niſi mater retinuerit ſibi vſumfructum in donando: ſed pro virili portione: vt. d. §. ſi autem inteſtatus. &. ſ. de non eligen. §. j. &. §. hoc quoq;. Accurſius.

g ¶ Solam autem.] Item & proprietatem ſecundùm pactum non exiſtentium filiorum: vt. ſ. de non eligend. §. hoc quoq;. in fi. §.

Senatuſcõ.

a ¶Senatusconsulto.] vt isti.ad tertu.§.frater.
b ¶Cõmiscebatur.] vt cũ eis æqualiter succederet,id est mater tãtũ sola haberetquãtũ oẽs sorores defuncti:vt.j.dicit, & insti.ad tert.§.soror.
c ¶Vocamus.]vt.C. 10ad tertul.l.fi.
d ¶Portionẽ.]hoc fallit in ea muliere q̃ ante annum nupsit,quæ nõ succedit nisi omnib⁹ filijs mortuis:& hoc tũc quãdo infamia est ei remissa:vt.s̃.eo.§.si igitur sine filijs. Item fallit in bonis paternis. qđ dic 20vt.s̃.eo.§.si autẽ intestatus.Item fallit in tertio casu quãdo scilicet mulier secũdò nupsit: quo casu & in casu nõ existẽtium filiorum tantũvocatur mater ī lucris prę dictis propter secũdum matrimonium:vt.s̃. eo. §.qm̃ infirmas
30e ¶Presentia.] neutraliter.
f ¶Sancimus.]scilicet vt lucra primi matrimonij sint pdita rõne proprietatis:vt.s̃.eo.§.si verò sit soboles,at lucra secundi matrimonij perdũtur:p tertiũ matrimoniũvt.s̃.eo.§. nec illud.
40g ¶Decernim⁹.]forte mẽtionem facit de illa cõstitutiõe.s̃.de triẽ. & semis.§.j.colũ.iij.Vel dic q̃ dicit de eo quod habuim⁹.s̃.eo.§.optimè.
h ¶Ex lege.]s.debitũ.
i ¶Adjicere.]ẽt vltra id qđ necessariò dimittitur;sed hæc est suasio
50& confortatio, non coactio:vt.j.dicit hoc.§.
k ¶Festiuum.]qa festũ patri videtur quãdo eũ videt.Accursius.
l ¶Neq; ifirmare.] vt etiã quartã filijs primi matrimonij non dimittat.quod etiam contra antiquas leges esset:
60vt.C.de inof.te.cũ quę rit.&.l.parẽtib⁹. & hic subijcit.Accursius.
m ¶Facientes.] vt statim dicit.
n ¶Supra legẽ.]i.supra id qđ lex compellit dimittere.i.vltra trientẽ vel vltra semissem,vt sequitur.
70o ¶Et ingratos.]in parua portiõe:aliâs grauatos.
p ¶Dictũ est.]in hac cõstitutiõe:vt.s̃.eo.§. soluto.circa fi.&.§.si aũt intestat⁹.in fi.& in alijs cõstitutiõib⁹.vt.s̃.de hę red. & fal.§. exhæredatos.&.s̃.de non elig.
80§.cũ igit̃.col.j.
q ¶Hãc itaq; partẽ.] s.hũc.§.qui est parshui⁹ cõstitutionis.
r ¶Alioqui.]i. aliâs quando volumus sanciendodicere.
s ¶Augentes.]s. nos.

natusconsulto.[a] quod Tertullianũ vocãt:filiabus autẽ cõmiscebat[b]: nos nõ q̃rẽtes filiorũius,sed exide legitima iura dãtes,vocam⁹[c] qđẽ eã etiã cũ masculis fratrib⁹ moriẽtis in tm̃ inquãtũ numerus filiorũ fuerit,quatenus & ea ptẽ habeat tãtã quãtã vnusquisq; fratrũ. Si verò permistimasculi & fœminæ fuerit,hoc ip̃m disponẽtes. Si verò mater & filię solę cõsistãt ibi se natusconsultũ mediã qđẽ ptẽ dabat matri,residuã verò mediã sororib⁹,quãtęcũq; extitisset.Quodqm̃ nõ primit⁹ correxim⁹,mõ adducim⁹ ad cõpetẽtẽ correctionẽ, & ī isto casuvocãtes eã p̃ rata filiarũ, quatenusquãtũ vnaquęq; filiarũ habet,tm̃ solũmodo & ea accipiat: & in omni casu hic relato,ī virilẽ portionẽ[d] (hoc quod legis est) etiãmater veniat,siue cõsistãt soli masculi,siue solæ fœminæ,siue etiam permistavtraq; soboles.

¶Parentes ex principis oratione debent inter filios æqualitatem seruare:licet inæqualitatem seruare possint si uolunt,dúmodo filijs in legitima portione prouideant.Bartolus.

¶Illud quoq; sup hoc adijcere legiustũexistimauimus.Si em̃ moriat̃ vir aut mulier filios habentes & ex priorib⁹ et ex secũdis nuptijs quas post hãc nostrã contraxerit legẽ:(in his em̃ p̃sentia[e] disponim⁹ quęqđẽ sup lucris ex nuptijs seruari oportet) hoc sancim⁹[f] insuper & decernim⁹[g], portiones quas necesse est parentes legitimis & non ingratis relinquere filijs,ipsos genitores nõ erit iustũ ad secũdã oino declinare prole:& qđ ex lege[h] est,tãtũmodo relinquentes prioribus,alia oia ad secundos deducere,sed aliquid ex priorib⁹ adijcere[i].si quidem aliquẽ ex secũdis habeat nuptijs,aut etiam ex primis forsan,ita testium[k],ita dilectum,vt velit præponere cum alijs in possessione: damus licentiam hoc agendi:non tamen oino priores quidem filios minuere,secũdos autem augere:sed neq; vehementer magnificare augmetũ,nec oino obliuisci priorũ matrimoniorũ:neq; infirmare[l] ea q̃ à p̃cedẽtib⁹ nos de talib⁹ dicta sunt:sed ꝓuidere qđẽ & secũdis,ꝓuidere autẽ & primis,cogitãtes qm̃ filij ambo sunt: & ita faciẽtes[m] successionũ ī testamẽtis diuisionẽ.si em̃ intestatis eis mortuis lex oẽs ex æquo vocat: cõpetẽs esteos imitãtes legẽ,nõ vehemẽter magnis eos abbreuiare minutionibus,erubescẽtes legẽ.sic enim erũt

t ¶Resoluẽtes.] & habemus hoc.s̃.de trien.&semis.§.j.&.ij.col.iij.
v ¶Prœuenimus.]vt.s̃.eo §.duo.ī fi.§.&.s̃.§.hinc nos.& in alijs multis §§.vbi dicit̃ casus huius cõstitutionis ad futura trahi.& est hoc genere nisi cõtra.l.expresse dicat̃:vt.C.de le.& cõ.l.leges.
x ¶Tãgens.]nã quæ facta inuenit ante se,non mutat:vt.s̃.eo.§.j.in fi.
y ¶Vacantibus.]i.cessantibus.Accursius.
z ¶Pro cũctis.aliàs p cũctatis.i.dubitatis.aliàs pro cunctis.scilicet dubitationibus quæ in ea continentur,vt subijcit.
a ¶Tamẽ nihil.]s. nobis existentibus saluis nihil præponimus huic rei,hoc qđ iustũ est congregare.Vel ita,nihil p̃ponimus nisi hoc, & nihil aliud præponim⁹.
20b ¶Priorẽ.]legẽ tractantem de nuptijs.
c. ¶DE APPELLATIONIBVS &c.
¶*Not.in hoc uolumine quatuor modis de appellationibus tractari :ut in hoc titu.&.j.de ijsqui ingredi.ad appellation.in*
30*prin.col.v.&.j.ut cũ de app.cogn.§.j.&.j.de appel.col.viij.*
d ¶Debeat.]*aliàs debeant. & tũc dic.s.cõdemnari.*

¶Futura lex aliquãdo respicit.

¶Anteriorum.]Hęc. scilicet remedia. Accur.
¶Facientes.]scilicet
40nos.vt.C. de app.p̃cipim⁹.& aliâs leges vsq; ad fi.tit.&.ff.qñ ap.sit.l.j. §.biduũ.Nã sedm istave tera iura si aliquis ageret suã ppriã cãm,& victus fuisset:duo dies sibi impartiebãtur si vellet appellare.& isti duo
50siue sententiæ recitatę sibi currebant vt ibidẽ dicitur.si verò ageret p curatorio nomine, triduum habebat: & talẽ acerbitatẽ lex.C.de appel.eos.respexit:quã ī p̃ senticõsti.Iusti.emẽdat.

¶Hæc authẽ.est canonizata
anteriorũ. 1j.q.vj. da.

TITVLVS II.

De appellationibus[e],& intra quę tempora debeat[d] appellari.

¶Intra decem dies à recitatione sententiæ cõputandos potest hodie appellari,& à cuiuscunq; sententia appellatur.Ange.

Imperator Iustinianus Augustus Triboniano gloriosissimo quæstori iterum,& exconsule.

ANteriorum† Legum acerbitati plurima remedia imponentes, & maximè hęc[e] circa appellatiões faciẽtes[f],in præsenti ad huiusmodi beneficiũ peruenire duxi-

a ¶ Antiquitati.] i. antiquis legibus. vt. C. de appel. l. eos. §. finaute ẽ ſt iudicium. & ff. quãdo appel. ſit. l. j. §. biduum. &. §. dies. &. l. pe. j. rñ. & de his dicitur in prin. ti huius q̃ erant acerbæ.

b ¶ Procuratorem.] vel tutorem vel defenſorem quẽlibet: vt. ff. quando appel. ſit. l. j. §. tutores. & omnino qñ cauſa eſt ad alienũ lucrũ & dãnum: vt in. d. l. j. §. ĩ propria. & l. pe. in princ. & §. j.

c ¶ In triduum.] id eſt 10 poſt triduum.

d ¶ Incidiſſe.] ſcilicet ĩ uenimus.

e ¶ Et biduo.] nam cõdẽnati erãt ſuo nomine.

f ¶ Neceſſariũ.] Hæc nõ videt bona ratio, cũ leges nemini ſit licitum ignorare: vt. ff. de iu. & fa. ign. l. regula. & C. de 20iu. & fac. ign. l. nec conſtitutiões. imo etiã quilibet ſcire tenet: vt. C. de le. & cõ. l. leges. Sed certè nec nocere patit iuris ignorãtia. vt. ff. de iu. & fact. ignoran. l. iuris ignorantia. Nec obſtat d. l. regula. q̃a dicit nocet. i. nõ prodeſt. & iõ 30eſt bona iſta ratio. eſt & alia: q̃a poterit pleni⁹ ꝺ liberare: vt j. pxi. §. ĩ fi.

g ¶ Intra x. dierũ.] ſed qñq; duo menſes dãtur: vt. C. de tẽp. ap. l. j. q̃ huic eſt cõtra. Solu. ibi ſpeciale eſt hîc autem ius cõe erit. Vel qꝺ dicit appellationem in- 40terponendã intra duos mẽſes. i. interpoſita vſq; ad duos mẽſes finiri. & ita erit ibi ſpãlitas in alio: q̃a cõiter ĩtra annũ vel biennũ durat. vt. j. de iꝺs q̃ ingre. ad ap. §. j. col. v. ſed ibi intra duos menſes. & pbat hæc ſolutio. ff. qñ appel. ſit. l. 50j. §. qꝺ in ſententijs. & §. alia cã eſt. Itẽ eſt cõtra inſtu. de excuſ. tut. §. qui aũt. Sed ibi de excuſ. nõ de appella. loquit. Nam nõ põt appellari, vt ibi dem dicitur, niſi demũ ĩnia lata ſuper reprobãda excuſatione vel probanda: vt. ff. de appella. l. cũm in vna. §. tutor. & ff. quando ap. ſit. l. j. §. ſi quis tutor.

muſ eſſe neceſſariũ. Antiquitati[a] etenim cautũ erat, vt ſi quis per ſe litẽ exercuerit, & fuerit condemnat⁹: intra duos dies tãtũmodo licẽtiã appellatiõis haberet. ſi aũt p̃ procuratorẽ[b] cã vẽtilata ſit, in triduũ[c] proximũ eã extẽdi. Ex rerũ aũt experiẽtia inuenim⁹ hoc ſatis eſſe damnoſum: pluresem̃ hoĩes ignaros legũ ſubtilitatis, & putãtes ĩ triduũ eſſe p̃uocatiões porrigẽdas, in promptũ p̃iculũ incidiſſe[d], & biduo[e] trãſacto cãs p̃didiſſe. vñ neceſſariũ[f] duximus huiuſmodi rei cõpetẽter mederi. Et ſancimus oẽs appellatiões, ſiue p̃ ſe, ſiue per procuratores, ſeu p̃ defenſores, vel curatores, vel tutores vẽtilẽtur, poſſe ĩtra decẽ dierũ[g] ſpatiũ a recitatiõe[h] ſentẽtię numerãdorũ, iudicib⁹ ab ijs quorum intereſt offerri, ſiue magni[i], ſiue minores ſint: (excepta[k] videlicet ſublimiſſima p̃toriana præfectura (vt liceat homini intra id ſpatiũ pleniſſimè[l] deliberare ſiue appellandum ei ſit, ſiue quieſcendũ: ne timore[m] inſtãtię opus appellatorium frequẽtetur: ſed ſit omnibus inſpectiõis[n] copia, quæ indiſcuſſos[o] hominum calores poteſt refrenare.

¶ *Cauſa debet in principis cõſiſtorio agitari: & ſi ob principis ĩpedimẽtũ p̃ceres cũm audire nõ poterũt, tũc intacta ſeruatur. Ange.*

¶ Adhęc ſancim⁹, p ſi quãdo lis q ſperatur in noſtrũ ĩferri cõſiſtorium[r]: ſi forte cõtigerit imperatoriam maieſtatem occupatã[s] publicis cauſis exmũdanis proniſionibus, nõ poſſe cõuocare patres[t] quaten⁹ cã agitetur: nõ ex hoc litẽ periclitari[v]. Qꝺem vitium eſt litigantiũ ſi culmẽ imperatoriũ occupetur[x]? vel quis tantę eſt auctoritatis vt nolẽte principẽ poſſit ad cõuocãdos patres cæteros q̃; proceres coarctare[y]? Sed ſi quid tale euenerit, cã intacta p̃maneat donec imperator ſua ſponte motus, & conuocari proceres iuſſerit, & litem inferri patiatur, & omnia ſecundũm morem procedere.

¶ *Hodie in cauſis decem librarũ & infra in Ægypto & in Aſia ad auguſtalẽ præfectũ appellatur à cuius præfecti auguſtalis ſniã non appellatur. In Aſia uerò & Pontica diœceſi ĩcauſis prædictis ad ſpectabiles appellatur.* Itẽ *ad conſules comites & prætores, à quorum ſententia nõ appellatur, & faciũt litẽ ſuã: in Oriente uerò ſic appellatur ad comitẽ Orientis in prædictis cauſis. Ange.*

¶ Illud etiam in tertio capitulo[z] diſponẽdum eſt, quod antiquitas bene ſtatuit: nouitas autem neglexit. Cùm enim veneranda[a] vetuſtatis authoritas[b] ita magiſtratus digeſſerit[c], vt alij maiores, alij medij, alij minores ſint: & appellationes à minoribus iudicibus non ſolùm ad maximos iudices remitterentur, ſed ad ſpectabilium[d] iudicũ tribunal[e], quaten⁹ & ipſi

1 ¶ Pleniſſime.] q̃q̃ em̃ cõſilij moderatiõe p̃ficit, nõ cõſueuit pœnitudinis rubore p̃fundi: ſed ꝑpetua firmitate durare: vt hîc, &. j. vt uno. antenu. donatio. §. ſed neq;. col. v. &. C. de repub. l. dubiũ nõ eſt. & hîc nequem poſſe deliberare vſq; ad. x. dies & maiori tempore. nõ aliãs aũt varia tpa ad deliberãdũ ꝺant̃ p̃ motu legis & iudicis: vt. j. de exhu. reis. §. illꝺ. &. §. ſancim⁹. col. v. &. ff. de iure delibe. l. j. §. fin. &. l. ij. ff. de interac. l. qui interrogat⁹. & 10facit ff. de exer. l. j. ĩ prĩ.

m ¶ Timore.] nã ꝑpter timorẽ ne cito curreret duo vel tres dies, ſemp appellaret ẽt ab ea ſnia q̃ iuſtè lata eſt: quia tũc eſſet iratus propter ſniam qua grauat⁹ eſt, cũ verò recogitauerit, ſtabit ei ſniæ. nec ianib⁹ ſumpti 20obus ſe vexabit. & ſa. ff. de re iu. l. qꝺ calore. & ff. de diuor. & repu. l. iij.

n ¶ Inſpectionis.] i. deliberationis. Accur.

o ¶ Et indiſcuſſos.] i. non deliberatos. vnde Cato: Impedit ira animũ, ne poſſit cernere ve 30rum.

p ¶ Adhęc. i. iuxta hęc.

q ¶ Quãdo lis.] i. cãæ appellati. cui ſtatuũtur certa tpa intra q̃ debeat finiri cã appellatiõis: vt C. de tẽp. ap. l. ij. ſed hoc ꝺicit aliter, quã ꝺ. lex ꝺicat. ſtatuit em̃ hodie annus vel biennũ: vt. j. de ijs qui ingre. ad ap- 40pel. §. j. coll. vj. quę tpa ſi finiantur p̃pterea q̃a princeps q̃ cognoſcit de ap. ſupiedere non poſſit: nõ fit p̃iudicium. & hoc idẽ in quolibet alio iudice cognoſcẽte deap. vt. j. vt ſpon. lar. §. hoc quoq;. col. ix. Sed q̃d de cã principali cui trien- 50niũ ſi eſt ſimilis: ſi criminalis biennium? Rñ. ibi aliud eſt: nõ em̃ aliquo modo vltra trienniũ durat, vel vltra biennũ: vt. C. de iudi. l. properã dũ. in fi. j. rñ. &. C. vt intra cer. tem. cri. quæſtio termi. l. fi. Accur.

Senectus venerandã eſt.

r ¶ Cõſiſtorium.] loc⁹ eſt vbi ſedet iudex ordinarius in audiendo & iudicando. ſed principis vel papæ propriè dici- 60otur conſiſtoriũ: vt. j. proxi.

Conſiſtoriũ quid ſit.

s ¶ Occupatam.] propter quas occupationes nõ poteſt intendere negotijs priuatorum: vt hîc, &. ſ. de hære. & fal. j. rñ.

t ¶ Patres.] conſcriptos. i. ſenatores, vt dicunt quidã. vel ꝺic patricios q̃ ſunt loco patrũ ad imperiũ. vt inſti. qui. mo. ius pa. po. ſol. §. filiusfamilias. in fi. §. hos autem conuocabat vt eorum cõſilio iudicaret. & ita eſt argu. q̃ iudices debeant dare ſententias habito cõſilio ſapiẽtum. & hoc ipſum conſueuerũt ſcribere in ſentẽtijs. & facit. C. de leg. & cõ. l. humanũ. &. C. de ſenten. ex breui. reci. l. ij. j. reſpon.

Sententię niſi cũ ſapientum cõſilio cẽſentur.

v ¶ Periclitari.] C. de di. l. cũ à nobis. cõtra. vbi ꝺicit nullã p̃craſtinatio 70nem vel dilationẽ fieri vbi cauſa coram principe agit. Sol. ibi loquitur q̃n cauſa principalis vel appellationis fuit relata principi, vt iudicaret tm̃: omnia enim erant diſputata & cognita ab alio iudice. nam aliãs nõ poteſt fieri talis relatio: vt. C. de rela. l. j. licet hoc ipſe princeps ꝺebeat cognoſcere. hodie tamẽ talis relatio nõ permitteretur qualem̃ modo ꝺiximus: vt. j. vt iudi. non expec. ſa. iuſſi. §. j. Accurſius.

Tẽporũ tria ſunt genera.

Pręfecti prætorio priuilegia.

Appellare à multis iudicib⁹ non licet.

x ¶ Occupetur.] q. ꝺ. nullũ. & facit. j. ꝺe ap. co. viij. &. j. vt ſpõ lar. §. hoc quoq;. col. ix. &. C. de an. except. l. finali. in fin. & ff. quis ordo in bon. pol. ſer. l. ij. §. dies. &. §. in bo. Itẽ facit. C. vbi ſena. velcla. l. quoties. ĩ fi. j. reſpõ.

y ¶ Coarctare.] ſic. ff. de alie. iudi. l. & q̃a. ſic. ff. ad trebellia. l. ille. §. tẽ- 80poſtuum. ſic. ff. de arbit. l. nam magiſtratus.

z ¶ In tertio capitulo.] i. tertio caſu huius conſtitutionis.

a ¶ Veneranda.] ſic. ff de iure ĩmu l. ſemp. Itẽ ſubleq̃ter no. q̃ tres ſunt ordines magiſtratuũ. q̃ ꝺic vt ꝺixim⁹. j. vt ab illiu. & q̃. §. j. col. v.

b ¶ Authoritas.] not. pro antiquitate ſiue vetuſtate, q̃ ꝺic vt. ſ. ꝺe mo, §. fi. col. j.

c ¶ Digeſſerit.] i. ordinauerit. d ¶ Ad ſpectabiliũ.] id ad medios

e ¶ Tribunal.] Vbi ſedet iudex ordinarius in audiendo & iudicando ſed principis

Tribunal & conſiſtorium differunt.

sed principis vel papæ dicitur consistorium: vt.ſ.prox i.§.

a ¶Sacro.] i.suo proprio.

Causa minima quæ sit.

b ¶Minimis.]not.hîc q̃ dicit minima,cã quæ est minor.x.lib.auri: vt patet per sequẽtia.aliàs autẽ aliter dicitur: qđ dic vt diximus.ſ.de mã. princi.§.fit tibi quoq;. col iij.

c ¶Augustalem.]ſ.venire qui moratur in illa contracta.Accur.

d ¶Cognitoris.]id est principis.

e ¶Nulla.]hîc not.ſeocũdò appellari non posse vt in duobus sequẽti bus.§.& diximus.ſ.eo.§.j.

f ¶Emerserit.]qa prouocatio speratur.

g ¶Augustalis.] de quo superiori.§.proximo dicitur.

h ¶Cognitoris.] id est vice principis qui ioſacer cognitor est.Acc.

i ¶Simili modo.] id est sine appellationis remedio.

Appellatiõis tres casus.

k ¶Illo videlicet.] Hîc cautè no.tres casus aut eñ appellatur à spectabili:& tũc ad præfectũ & quæstorẽ.& hoc siue ex se ipsi spectabiles cognouerĩt,siue ex delegatione principis. vt hîc vſq; illuc, sed à præſidibus qdẽ prouĩciarũ &c. aut appellaſ à clariſsimis:& tũc ad spectabiles appellatur, vt ibi:sed à præſidibus &c. vſq; illuc,ſi autem vel illud &c. aut appellaſ ſoab illustri ꝺlegato à prĩcipe vel ſpectabili : & tũc ad antiquos iudices vt ibi,ſinaũt &c.vſq; illuc, omnibus alijs &c. Si autem priuato princeps committeret: tunc ad præfectum prætorio & quæstorem appellatur.C.de appel.l.præcipimus.§.huic.

6ol ¶Cùm non.] interpositio est.

m ¶Sed a minore.]ff. de arbi.nã magiſtratus.

n ¶Vtroq; officio.] id est tam suis officialibus quàm quæstoris q̃ socius suus erat.

o ¶Priuati.] ſ.adminiſtratione:non autem dignitate : ne contradicat ſupradictis.

p ¶Gradatim.]ſic.ff. de nego.geſt.l.quæ vtiliter.ĩ princ.&.ff.de mune.& ho.vt gradatim.

q ¶Spectabiles.]ſcilicet clariſsimi.veldic de duobus dici ſcilicet ſi 8oappelletur à præſide q̃ verè clariſsimus est :vt C.de priua.car.l.j.Item de iudice.ſ.priuato dato à principe : à quo ſi appelletur,ad ſpectabilem appellatur.in vtro q; ſecundùm hoc corre

ſacro [a]auditorio adhibito litem exerceret:nouitas autem hoc dereliq̃rit:euenit vt ſup minimis [b] cauſis maximi noſtri iudices inqe tenẽ & homines ꝓpter minimas cãs magnis fatigẽtur diſpendijs: vt forſitan totius litis æſtimatio ad ſumptꝰ iudiciales nõſufficeret. Ideoq; ſancimꝰ,ſi quãdo ex Aegyptiaco tractuvel adiũcta eivtraq; Libya prouocatio ſperaĩ,vſq;ad decẽ librarũ auri q̃ũtitatẽ:nõ in hãc regiã vrbẽ eã venire,ſed ad p̃ fectũ auguſtalẽ [c],q̃ audiat, & cãm dirimat vice ſacri cognitoris [d], nulla [e] ei penitꝰ poſt definitiuã ſententiam appellatiõe porrigenda.

¶Similiq; modo quoties ĩ Aſiana diœceſi vel Põtica tale aliquid emerſerit [f] vſq;ad prędictã quãtitatẽ decẽ librarũ auri,appellationes ad viros ſpectabiles, comites forte vel ꝓconſules vel prætores vel moderatores q̃bꝰ ſpãliter eaſ dẽlites pagendas deputauimꝰ,remittanĩ:quatenus & hi ad ſimilitudinẽ præfecti auguſtalis [g] vice ſacri cognitoris [h] intercedant, & cauſas ſine ſpe qdẽ appellationis, Deiti̇n & legũtimore ꝓferãt decidẽdas. Orientalẽ autẽ tractũ cauſas appellatiõe ſuſpenſas, & vſq; ad decẽ librarũ auri quãtitatẽ limitatas,advirũ ſpectabilẽ comitẽ Oriẽtis mittere:ſimili modo [i] audientiã & finem eis impoſiturũ.

¶ *A ſnũa ſpectabilis nõ ad ſpectabilẽ,ſed ad illuſtrẽ appellatur ,ſcilicet ad præfectum & ad quæſtorem:etiam ſi dictis ſpectabilibus cauſa fuerit ex principis delegatione commiſſa,à ſententia uerò clariſsimi ad ſpectabilem appellatur:& à ſententia illuſtris ad ſuperillustrem appellatur : ſaluis remanentibus iuribus & appellationibus. Ange.*

¶Illo videlicet [k] obſeruando, vt viri ſpectabiles,duces vel alij ſpectabiles iudices,non ad alios eadẽ ſpectabilitate decoratos iudices ſuas tranſmittant appellationes in litibus,quantæcunq; ſint quantitatis,(cùm non [l] oporteat ad cõpares iudices appellationes referri,ſed à minore [m] iudicio in maius tribunal aſcendere)ſed ad illuſtriſsimam præfecturam illorum appellatiões, cuiuſcunq; ſint quãtitatis(vt dictum eſt)dirigantur, quiv nà cumviro excelſo protempore quæſtore eas dirimat:vtroq; officio [n] ſubminiſtrante, id eſt tam ex ſacris ſcrinijs more ſolito, quàm prefecto prætorio. Ita tamen hæc ſancimus,vt nec à ducibus vel alijs ſpectabilibus iudicibus, quibus forte & ſi priuati [o] ſint imperialis maieſtas cauſas iunxerit,appellatio ad memoratos ſpectabiles iudices currat:ne cauſa non gradatim [p] procedere, ſed perperam videatur. Sed à præſidibus quidem prouiciarum & iudicibus à nobis datis,ſi non ſint ſpectabiles [q] iudices;intra memoratam quantitatem referetur [r]. Si autem vel illuſtres ſint dati à nobis iudices,quibus apices dignitatum ſuper ſpectabilitatẽ ſunt, vel duces [s] qui omnimodo ſpectabilitate ſunt decorati:vel ij qui à principe delegati ſunt,ſpectabilem habeant dignitatem : eorum appellationes ſub quacunq; quãtitate in hanc regiam vrbem ad competentes antiquo [t] more iudices referantur,omnibus alijs quæ de appellatiõibus ſtatuta ſunt vel ab antiqua proſapia [v], vel ab authoritate anteriorum [x] conſtitutionum,vel á noſtra [y] humanitate, intactis illibatiſq; cuſtodiendis [z].

TITVLVS III.
De conſulibus

¶*Conſules & eorum uxores & matres in ſeptem ludis & proceſsibus poſſunt ſpargere argentum , & ex argento populum muneribus honorare.aurũ aũt eis ſpargere nõ licet:quia ſoli principi aurum contemnere conuenit. Bartolus.*

Scripta Strategio glorioſiſs . comiti ſacrorum largitionum,exconſule & patricio.

[a]Conſulatus nomen & cauſa priſcis quidem Romanis aduerſus hoſtium adinuentum eſt vtilitatem: & indecretis [b] quæ eis ordinatio communis dabat reipublicæ figura [c], ſortiebantur repente prouincias in quibus [d] Romani bellũ habebant: & ſecundũ has ſortiebantur faſces [e] .ſequens verò tempus imperatorum piiſſimorum tranſponens bellandi & pacificandi poteſtatem ad largitatem , ſolam cauſam conſulibus mutuauit, & hanc temperatã & ordinatam,menſuramq; non excedentem,paulatim verò quidam ita ſumptuoſe cauſam aggreſsi ſunt, vt ſuã qdẽ ederẽt magnimitatem: non tñ cogitarẽt:qa exeplũ aliud nõ haberẽt.nõ enim ad plurimos venit ſubſtantiæ magnitudo , tranſcendens [f] etiam magnificentiam animæ , non menſura rei, ſed propria magnitudine proueniens. ¶Quia igitur videmus periclitari conſulum nomen , quod ex temporibus ita prolixis,& ad milleſimum propé annum veniens,cum Romanorum republica pullulauit: propter ea credimus oportere cauſam comprehendere , & immenſitatem eius recidentes [†], ad beneplacitas conſu-

ctum eſt quod dicitur C.de appella.l.præcipimus.§.huic.

r ¶Referetur.] ſcilicet ad ſpectabiles.

s ¶Vel duces.]repete dati ſunt à nobis.

t ¶Antiquo.]hic eratmos fortè vt à ſpectabiroli ad illuſtrem:ab illuſtri ad ſubilluſtrem appelletur. ſed ſecundùm C.appellatur ĩ caſu huius rñ.ad principem:vt C.de ap.l.præcipimꝰ.§. pe.ſed dic eam corrigi per hanc.

v ¶Antiqua proſapia.]vt.ff.de appel.vſq; 2o ad tit.de iure fiſci.

x ¶Anteriorum.]vt C.de appel.vſq; ad tit. qui bono.cede.poſ.

y ¶Vel a noſtra.vt patet in multis legibꝰ Iuſtiniani quæ ſunt ſub p̃ dictis ti.in.C.

z ¶Cuſtodiendis.]niſi per hanc cõſtitutionẽ 3o vel per alias quæ ſunt in hoc volumine poſt iſtam,inueniantur correctæ.

¶ DE CONSVLIBVS.

a Conſulatus.] hîc ponũt quidam peſsi4omam notã, ſcilicet hãc hæc conſtitutio nihilvaleat.ſed certè imo valet ad multa notabilia,vt notatur circa ipſam literam. dic ergo in primis antequam ad notabilia tituli veniamus. Conſul dicitur qui cõſulit reipublicę:vt.ff.de 5o ori. iu.l.ij.§.exactis.ij. Conſul q̃s dicitur.

b ¶In decretis. electionis.Accurſius.

c ¶Figura.]ideſt ęqualitate.

d ¶In quibus.] ideſt contra quas.

e ¶Faſces.] ideſt honores. 6o

f ¶Tranſcendens.] i.dicere,non tranſcendens menſuram rei:vt expendas plus quàm poſsis:ſed ſecundùm ꝓpriam menſuram proueniens ex animi virtutibus:quod eſt notandum.& facit.ſ.vt deter 7o mi.ſit nume.cleri.§.j. in fine..colla.j. Accurſius.

† reſcindẽdo.

a ¶ Scripta lex.] C. de consulibus .l.ij.lib. xij.

b ¶ Medium.] Nota mediũ eligendũ. vnde dicitur, mediũ tenuere beati. & illud Ouidij: Mediò tutissimus ibis. & facit.ff.de offi.procõ. l.solẽt.§.fi.& instit.de rerum di.§.cũ ex aliena. ibi, placuit media. & insti.q manumit.non pos. §.vlti.Accur.

Mediũ tenuere beati.

c ¶ Immẽsum.] No. reprobari imẽsitatẽ. sic & ʒ.vt deter.sit nu.cle.in prin.&.ʒ. derefe.§.fi.& ʒ. de nupt.§. deinceps. arg.contra.ʒ. de nõ eligen.§.finimus.col.j.

d ¶ Scriptione.] centũ lib.auri.

e ¶ Spectacula sit.] C.de spe.l.j.& de fe.l.fi.

Honores Ianuarijs calẽdis dabantur.

f ¶ Ianuarijs.] no. quẽ adipisci honorẽ in calẽ. Ianuar.sic.ff. de condi. & demõ.publi⁹.&.ff.de pet.here.item veniunt. 30.§.pridie.

† Concor. ca .j. extra de offi.custo.&.c.grẽti.de offic. eleg.

g ¶ Adorna.] gen⁹ ludi est.

h ¶ Thymelicis.] sic ff.de his qui nota.infa. §.athletas.in princi.

i ¶ Miraculum est] vnde dicitur, omne rarũ charũ: vt hîc,&.j.vt sine proh i.ma.§.j.&.ff. 40de legi.&senatusc̃o.nãd ea.Accurs.

k ¶ Cõiugis claritate. consonat quod statim subijcit. & qm̃ vxores &c. vt si maritus est cõsul:& hæc consularis dicat: licet alia ꝙesset vxor nobilioris,ei ꝓferatur: vt.ff. de se.l.j. q̃ hîc est 50signata contra & hæc sunt vera matrimonio durante seu iam dissoluto anteq̃ nubat hoîin ferioris dignitatis : vt C.de nup.cũ te.&.ff.ad muni .l.filij.§.j.&.ff. de senat.fœminæ.&.C. de dig.l.mulieres.&.ʒ.ti.j. 60§.nõ tamẽ.Accursius.

Honores superioribus deferũtur.

l ¶ Voluerit.] No. honorem deferri ad superiorẽ scilicet matrem ꝓ filium. Sed contra.ff.de sena.l.j.Sol.vt ibi quia hîc speciale.

m ¶ Nãneq; filia.] ar. contra.C.de epis.& cle. l.eũ.Accur.

70n ¶ Constitutio.] dicit de qua paulô ante fecimus mentionem : vt C.de consul.l.ij.quæ statim hîc corrigit.Acc.

o ¶ Honorare.] sic insti.de re.di.§.hoc amplius,Accursi.

Aurũ metallorũ est nobilius.

p ¶ Post aurum.] No. aurum prætiosius me- 80tallum:& post aurũ argentum.

Latinè syluarum oîum arborũ fructibus cõcinatarũ.

q ¶ Imperatori.] No ta solum principem debere habere aurum. & facit .C. de agrico . & censi .l.domini lib .xj. ccursius.

lares statuere expensas: quatenus continua sit Romanis, omnibus autem bonis viris existat accessibilis, quoscunq; huiusmodi nos dignos esse honore decreuerim⁹. Cuncta si quidem perscrutantes perspeximus quantum esse conueniat quod datur. A Martiano itaq; imperatore eximio scripta lex[a] est, quę volebat non spargere pecunias consules: & ipsa eius cõstitutionum prima fuit. Igitur & post ꝓdictã hãc constitutionẽ quoniam inuenimus quod quidã hanc sequentes, nihil spargere populo passi sunt, alij autem & vltra legem agere hæc petentes, & promerẽtes quæ petiuerunt, deinde ad sui animi respicientes mẽsuram, circa aspersionem largitatem vltra terminum celebrauerunt: quidam verò[†] medium[b] beneeligentes, mediocribus pro plurimis contenti fuerunt: quoniam etiam nos præcedentibus, quod medium est, optimum visum est esse, tanquam ex vtroq; summis periclitantibus mox ad immensitatẽ procedere: propterea existimauimus & nos de hoc definire quod decet: vt nihil nec ĩmesum[c] nec inordinatum sit, neq; nostrorum temporum indignũ. ¶ Quãtuncunq; ergo competens est dari ab eo qui à nobis eligitur ꝓ annum consul, occasione sportularum omnium, & distributionum & expensarum: hęc omnia cõpetenti scriptione[d] huic nostræ interponi sacræ iussimus legi. In legis enim hoc ponimus schemate, vt transcendenti etiam pœna quædã inferatur competens. Reditus autem eorũ immunitos oẽs esse volumus. Si enim hoc adinuẽtũ est vt spectacula[e] ad animi voluptatem agantur populo, hæc aũt à nobis determinantur in circensibus & bestiarum spectaculis & thymeles delectatione, nullo horũ noster priuabitur populus: sed erit quidem ei processus primus quo suscepit consulatum, & huius possidet codicillos, calendis Ianuarijs[f] . post illum verò se cundum aget spectaculum certantiũ equorũ (quam hippomachiã vocãt) semel exhibẽdum: & post illud quod dicitur totius diei, multa delectatione implebit populũ: hoc ꝙ vocatur græcè παγκράτιον & cum bestijs pugnãtes homines, & vincentes audacia, insuper & interemptę bestię. Quintũ queq; faciet processum, qđ ad theatrum ducit, quem adorna[g] vocant: vbi in scena ridiculorum est locus tragœdis† & thymelicis[h] choris, & spectaculis vniuersis: aut quod à iudicibus apertũ est theatrũ. rursus quidẽ spectaculũ equorũ certatiũ edit, seu quæ vocatur hippomachia. Sextũ agens hũc cõuentum, ex hoc deponit annalem hunc honorem, in depositione agens solennem editionẽ, & ita septẽ noctiũ & ꝓcessuũ cõplebit cursus: nullam specierum antiquitus statutarum derelinquens. Vnam siquidẽ aliã adinuenire hippomachiã duoq; continuare quæ vocãtur theatrũ & amphytheatrũ, & nõ priorũ horum cõtentos esse, palam est quia nihil noui vltra id quod prius agitur, habet. Sufficere itaq; ritè causa putabitur: & singulæ dantur claræ, & nõ intantũ vt iam populo etiam odibile sit. in ijs enim quæ raro fiũt, miraculũ est[i]. ¶ Hæc itaq; de consularibus a nobis scripta & determinata sint expensis. Si autem etiam vxorem cõsul habeat definita est à nobis & circa illam expẽsarũ mẽsura. decet eam frui eas & coniugis claritate[k]. Si verò non copulatus est vxori, his satis est: nisi mater eius constat iam consulatu digna & prius honorata, & velit eam vnà frui secũ tene mate: & hoc in sola matre præbemus. alia verò nõ decorabitur mulier penitus præter coniugem & matrem: & illiæ q dem omnibus modis: qm̃ vxores coruscãt radijs maritorum, hoc lege dante: matres verò, si consul hoc voluerit[l] . nam neq;[m] filia, neq; soror forte neq; vxor filij & multò magis sic nec pertinens ad genus sit. hoc em̃ purè illicitum existebat. ¶ Spargere aũt in septem his processionibus populo cõsuetum melius nos designauimus: sicut Martiani diuæ memoriæ constitutio[n] dicit: illa quidem ab negauit omnino munificentiã: nos autẽ corrigimus eã causam voluntate eius q consulatus habet honorẽ, disponentes. siue em nihil voluerit spargere: nõ cogimus, siue rursus venire ad hoc voluerit, & ex argento muneribus honorare[o] populum, nec hoc interdicimus. non tñ aurũ spargere sinimus, nõ minoris alicuius, non maioris omnino non medij characteris aut põderis, sed argentũ, sicut ꝓdixim⁹. soli em̃ aurũ spargere dam⁹ imperio, cui soli etiam aurũ cõtẽnere ꝓ stat fortunæ fastigium. argẽtum vero, quod mox post aurũ[p] pretiosissimum fiet, & alijs cõsulibus largimur decens, & hæc sinimus eos spargere quę vocantur missilia† , thymelicis, & caueis, & in quadrangulis, & talib⁹. quãtò enim minora sunt quæ sparguntur, tantò plures suscipientes erunt. sitq; rei mensura, dantis virtus, & voluntas siue nihil, siue mediocre, aut transcendens populo erogandi. hoc enim in consulatu definimus: neq; inuitos spargere cogentes, neq; volentes prohibentes. sed de argento quidem spargendo ita à nobis sancitũ sit. & si oino ad hoc accesserit, licentiã habeat distribuendi argenti munificentiam in suis ꝓcessionibus, sicuti ꝑ se rectè se habere putauerit: solo ꝓhibito aurum oîno iaculari: qđ impatori[q] tantũ tributũ est cõtigere. Aliorũ aũt quæ à nobis decreta sunt & cõscripta in descriptione quæ hac cõtinetur lege, trãscendi aliquid oîno aut addi nos nullo ꝓmittimus modo. Quod itaq; definitũ est (dicim⁹ aũt spargere) in dantis ponimus voluntate: oîno ꝓpriæ potestatis hoc eius q dat facientes. qđ verò à nobis definitũ est semel & ordinatũ, transcendi hoc nostra lex prohibet. Sed si qs ꝑsumpserit qđ definitũ est egredi, centũ libras auri ꝓsoluet pœnã, vt pote nostra ꝓuaricatus præcepta & omnem hui⁹ legis corrumpens quãtum in se

† Vide Alcia.in lib. x.C.tit.de athletis.

† Vide Alcia.in.x.li. C.titu . de athletis.

est

a ¶ Ex ſuo vocabulo.] nã nomẽ debet eſſe cõſequens rei, cũ conſul à cõſulẽdo dicat. ſic iſti. de do. §. eſt & aliud. &. C. de epi. & cle. l. decernimus.

b ¶ Per fuſtes.] ſic & in prœfforũ. circa fi.

10 c ¶ Potatiõib⁹. No. de ebrietate & potationibus. ſic. C. de adult. l. quæ adulterium.

d ¶ Spe lucri.] ſic. ff. de peti. hæredi. l. ſed & ſi. §. qđ autem quis.

e ¶ Memoriam.] ſic j. vt præponatur nomẽ imperatoris.

20 f ¶ Dignos.] No. iudices dignos honorãdos ſic. C. de of. ci. iu. l. j. Ac.

g ¶ Immortalẽ.] ſic. ſ. quõ opor. epi. §. fi. &. j. vt p̃po. no. impe. in prĩ.

h ¶ Deſcriptionis.] ji. ſcripturæ. Accurſius.

i ¶ Breuiatores.] ji. q breuiatiões ſcribũt. Al.

k ¶ Legẽ animatã.] Nota pricipẽ eſſe ipſam legem animatã ĩ terris & facit ad hoc. C. de le. & cõſti. l. digna. & C. de teſti. l. ex impfecto. &. ff. de le. & ſe. l. prĩcep. &. ff. de le. iij. l. ex impfecto. & inſtit. q. mo. te. §. j. Acc.

Princeps eſt lex animata ĩterris.

40 l ¶ Trabea.] veſtis cõſularis đ qua ſit mẽtio C. de cõſuli. l. j. li. xij. Al.

¶ DE NATV. &c.

QVirẽ. Hãc cõſti. qdã nõ habẽt. vel ſi habẽt nõ habẽt hîc. & ſolũ habẽt id verbũ notabile qđ eſt circa prĩcipiũ. nã q ĩ multitudi.

¶ Albo curię.] ĩ quo ſcribebant noia curia. vt ff. de albo ſcri. l. j. &. l. ij.

¶ Antenu.do]. qđ eſt. j. vt ſpõ. lar. ĩ prin.

¶ Abrogauiſm⁹.] vt C. de decu. l. fi.

m ¶ Hãc noſtrã.] ſic. j. qui. mo. na. effi. ſui. §. & q m̃ variè. vſq; ad. §. tri

60 bus autem.

¶ VTNVLLVS &c. Scilicet facta ſolutione vel aliquo dato loco ſolutiõis, aliàs cõtra: vt. j. pxi. conſti. §. ſancim⁹. & no. differẽtiã iter hãc & illã. illa em̃, dicit ẽt quã tã vſuram debeãt dare

70 agricolæ ſuis creditorĩ b⁹ qđ hęc nõ dicit. Itẽ hęc eſt localis: vt in prĩ. illa gñalis: vt. j. ti. proxi. &. §. ſinautẽ. & ideo hãc breuiter ptrãſens: & p̃cede ad ſequẽtem.

n PRopter.] ſic. C. ne licepo. l. ij. & ſ. vt iu. ſine quo quo ſuf. §. j.

o ¶ Anguſtia. dicẽtes terminũ cucurriſſe, vt ob hoc vſuras vel acceſſiones peterẽt ex mora, & p̃pterea retinerẽt teras loco pignoris. vt ſubijcit. Acc.

p ¶ In illyricanas.] id eſt in Sclauoniam.

q ¶ Cuiꝰ exẽplariũ. eſt, intẽtionem. Si em̃ pro hac tm̃ modo poſita eſt lex occaſiõe, ne dãdorũ ĩmẽſitate cõſulatus deſint, & p̃pterea nos ſupfluas illas donationes & expẽſas abbreuiauimꝰ, & in populũ effuſas p̃ceſſiões, & ſpectacula ad benẽſe habentem deduximus mẽſurã: ritè aliqđ decẽtius dinumerauimus cõſiderãtes, id eſt ſpargere argẽtũ & neq; quicquam dare, eorũdẽ cõſulũ dimittẽtes voluntatibus, vt nobis ſint amplius, & ſemp ex ſuo vocabulo[a] tp̃s adornẽt, qui qđ diſpoſitũ eſt, traſcẽdit: ritè, vtpote noſtrã p̃uaricatus legẽ, dignꝰ eſt pœna. ſic em̃ nobis erũt iugiter cõſules, cauſæ immenſitatẽ nõ formidãtes, nec tanq̃ certiſſimũ periculũ cõſulatum refugiẽtes & auerſantes, & propterea ſancimus legẽ hanc ſub firmitate ſeruari. ¶ Nullus igitur eam egredi p̃ſumat: nec ſi vehemẽter idoneus ſit, nec ſi noſtrorũ ſit iudicum, nec ſi maximę curiæ, aut nulli adminiſtrationi præſit. hæc em̃ oĩa nos cõſiderantes, oĩbus p̃poſuimꝰ ſup donationibus æqualitatẽ, nulli penitus licentiã dãtes exire mẽſurã quę hac cõtinetur lege, niſi in ſolo argẽto in p̃ceſſionibus ſpargẽdo, aut neq; hoc faciẽdo: qđ in eorũdẽ cõſulũ poſuimus (ſicut ſæpedixim⁹) volũtatibꝰ. ipſis quoq; qui hoc accipe cõſueuerũt, maximæ gratiæ ĩ nac nr̃a repoſitę ſunt lege. ſi em̃ periculũ erat deficiẽtibus cõſulibꝰ neq; quicquã accipe, nũc autem accipient mediocriter: multã habebunt ritè huic legi gratiã, q̃ ſufficiat p̃ nihil offerẽte. & hoc enim ip̃m nõ p̃mittere nos glorioſsimis cõſulibus aut aurũ ſpargere, aut vaſa maiora, ſed in milia reſijs & melis & caueis & quadrãgulis mediocribꝰ: & hmõi facere donationẽ: ſanctio ad humanitatem à nobis adinuẽta eſt, & populo medelã p̃bẽs. Si enim hoc egerint qui cõſularẽ edẽt munificẽtiam, & his ſolis cõcilient populares, ne quicquã de maximis lucris decertãtes, ſeditiones exercebũt adinuicẽ, & venient vſq; ad alternas plagas: quas per fuſtes b & gladios & lapides egerũt frequenter, rẽ oĩno nobis odibilem. Videbamus enim eos cõtendentes qdẽ & malis ĩnumeris implẽtes alterutros occaſiõe ſparſorũ, & ab eis arreptorũ: domũ verò referentes oĩno nihil: ſed ea die in ebrietatibus & potationibus c oĩa expendẽtes. ¶ Siverò forſitã ſpe lucri d maioris etiã præexpẽdiſſe contigerit, poſtea verò, aut nihil aut minus accipiat: etiã dãnũ & debitũ habebit, & plagis & vulneribꝰ & ex hoc malis incurrere cogetur. Si aũt mediocre ſit qđ ſpargit: nec vehemẽter contendẽt: nec quæſtus expectãtes, abũdãtia vulnera aut plagas alterutris vltra menſuram dabũt. Ideoq; cõem prouidẽtiam introduximus ex hac lege & cõi reipu. figurę, quatenus tẽpus habeat poſt imperiũ, & cõſulis iugẽ memoriã[c] atq; vocabulũ glorioſiſsimis nr̃is iudicibꝰ, & q ex maxima curia ſunt (eòq; honorare nobis placet dignos[f] nõ expẽdentes immẽſè) decẽtẽ damꝰ cõſolationẽ & noſtro populo & alijs oĩbus, licet deſperãtibus iã cãm: propterea qđ ſupfluũ eſt auferẽtes, vt cõſulatũ ĩmortalẽ[g] reip. ſtatuamꝰ. Sub iaceat igitur (ſicuti p̃diximus) noſtra diſpoſitio huic legi: cuiꝰ exẽplaria recõdentur in foro tuæ celſitudinis cum hac lege quam ad eam direximus. per tempora tm̃ glorioſiſsimos cõſules ſancimꝰ ex ſolo tuo foro exẽplar deſcriptionis[h] accipere huic ſubditæ legi, vt ſecũ dũ eũ oĩa dentur. ¶ Deſcriptionem nãq; ideo à ſede tua dari volumus, vt necipſis liceat præuaricari, nec his q vocãtur breuiatores[i], adulterare aliqđ horũ quę à nobis diſpoſita ſunt: ſed periculo cuſtodiẽtiũ hãc deſcriptionẽ in foro tuę glorię, dari exemplar eiꝰ cũ ſubſcriptione cingulũ habẽtis hoc cui nũc ipſe præſides: vt p̃ oĩa ĩadulterata maneãt quę à nobis diſpoſita ſunt. Difficultatẽ verò nullus habebit horũ qui ad cõſulatus veniũt honorẽ, ſi mediocrẽ ita faciens expẽſam in omni tpe fiet. Etenim omne quicquid hactenus conſulatꝰ habentes honorẽ, & ex foro tuæ celſitudinis, & ex glorioſiſsimis p̃fectis noſtris, aut etiã aliũde per munificẽtiam noſtram percipiebant, & nũc eis dabimus: ab eis quidẽ faciendas expẽſas abbreuiantes: à nobis autẽ largitatem non minorantes. Omnibus aũt à nobis dictis imperatoris excipiat fortuna: cui & ipſas deus leges ſubiecit, legem animatã[k] † cõmittens hominibus, eò q̃ impatori quidẽ iugis & indeſinẽs cõſulatus omnibus ciuitatibus, & populis & gentibus, in ſingulis quæ placent diſtribuẽti, aduenit: aut cũ ipſe annuerit trabea[l]: ideoq; & imperij conſulatꝰ per omnia ſit ſequens ſceptra. Tua igitur celſitudo hanc[m] noſtrã ſuſcipiens legẽ perpetuè, eã in ſua manere fortitudine procuret ſecũdũ omnem quæ in ea cõtinetur virtutẽ legis. Scriptũ exemplũ Ioanni glorioſiſsi. ſacrorũ prætoriorũ p̃fecto, iterum exconſule & patricio. Script. exemplar Longino prudentiſsi. & glorioſiſsi. præfecto huius almæ vrbis.

† Sic papa dicitur habere oĩa iura ĩ ſcrinio pectoris ſui vt in. c. j. extra de conſtit. lib. vj. vbi vide.

TITVLVS IIII.

Vt nullus mutuans agricolę, teneat eius terram.

¶ Prouiſio inducta per legem pro agricolis cõtra priuatos creditores, extẽditur etiam ad milites. h. d. Bar.

Imperator Iuſtinianus. a. Dominico p̃fecto prætorio per Illiricum.

PRopter[n] auaritiam creditorum, qui anguſtia[o] temporũ abutentes, terrulas infelicium agreſtium ſibi acquirunt, propauco frumento omnem illorum ſubſtantiam retinentes, legem poſuimus quam primò quidem in Thraciam & in omnes eius prouincias, in præſenti autem in Illyricanas[p] patrias direxerimus: cuius exemplariũ ¶ ſubdi etiam præſenti legi pręcipimus: vt ne priuati quidem homines putent legem contra ſe ſolummodo eſſe propoſitam: milites autem altiore nitentes faſtigio, legem contra ſe non eſſe prolatam exiſtiment. Vt ergo & tua magnitudo ſciat quod communis hęc lex poſita eſt & pro-

id est sicut in illa continebat quã misit ad illyricos de militibus: ita & hîc dicit vt subijcit. nec eñ facit mentionẽ de proxi. cõsti. licet qdã contra sentiãt. nã illa ad istam nullã habet cõiunctionẽ vel continuationẽ, licet loquatur de simili materia.

a ¶ Et prouincialibus.] id est ipsis paganis siue rusticis in locis illis tantũmybi ipsa locũ habet: licet sequẽs constitutio sit generalis.

b ¶ Anteriore lege.] 10 quã misim⁹ ad thracas gẽtes.

c ¶ NVLLVM &c. *id est mutuantem. sic. ff. si cer. peta. l. ij. §. j.*

d ¶ Tenere illi⁹ terrã. *ut. ẽ. proxi. in rubri. facta solutione debiti, nõ prius vt. j. eo. §. sancimus.*

e ¶ Debet vsuram.] *ff. 20 agricola. licet qdã dicat idẽ in quolibet alio: ut dicemus. j. §. sin autem pecunias.*

f ¶ Rem duram.] Auaritiã. ẽ. titu. pxi. ĩ princ.

g ¶ Cõem omnibus.] At superior fuit localis 30 quidã tñ dicũt hãc locale, scilicet in Constãtinopolitana tñ ciuitate; sed exĩde extẽdi dicũt ad alias terras: vt. j. §. finaũt pecunias. Accursius.

h ¶ Administras.] loquit Agerochio cui hęc constitutio mittitur.

i ¶ Dantes.] ff. credito 40res mutuò illis rusticis.

k ¶ Nõ minorẽ.] imo maiorẽ, cũ maior sit pœna inter hoies & vicinos cõuersari, & eorũ nõ posse vti suffragio quã si esset ab eis remot⁹: vt C. de apo. l. hi q sanctã.

k ¶ Minorẽ.] i. p incursionẽ non minorẽ quã sit barbarica. Accursi.

l ¶ Alia specie.] aliàs aliãs peciem.

m ¶ Aridis.] sunt autẽ aridi qui adinuicẽ cõmisti non confundũtur: sed liquidi confundũtur: vt vinum, mel, & similia: vt institu. de rerũ 60diui. §. si duorũ. &. §. q si frumentum. Sed nunquid hoc ius qđ est in aridis hîc constitutum, & in liquidis locum habet? Rñ. nõ: imo stamus iuri antiquo vt vsq; ad duplũ posit esse acceptio sicut in vsura nauticavt. C. devsu. l. olei. nã vt in nauti. pecunia est 70 piculũ dãtis mutuũ: ità ĩ tali mutuo si fruct⁹ medio tpe efficiunt deteriores. i. vilioris pretij, vt. ff. de naut. fœ. l. fœnerator. in fi. etiã nudo pacto: vt in illa vsura nautica: vt. C. de vsu. l. fruméti. cũ eñ hîc hoc nõ mutẽt, nec nos dictũ ius 80 antiquum prohibemus Accursius.

Siliqua quid sit.

uincialibus[a] & militibus & oĩ cĩ gulo, nulla excusatione cuidã cõpetẽte: ideo ad tuã sublimitatẽ prę sentem legẽ destinauimus: scituris militibus qui præsenti legi nõ esse obediendũ existimãt, q cingulo denudati, inter priuatos habebuntur, pœnis quas ĩ anteriore lege[b] posuimus, prius nihilominus sub iugandi.

TITVLVS V.

Nullum credentem[c] agricolę tenere[d] illius terrã, & quantã debeat vsurã[e] dare.

¶ *Nullus credens agricolæ pro debito teneat terrã eius & si crediderit aliquos fructus aridos pro quolibet modio nomine usurarũ in anno percipiet octauã partẽ modij. Si uerò pecuniã mutuauerit, pro quolibet solido accipiet unã siliquam. Ange.*

I dẽ Aug. Agerochio clari. præsidi Aemi mõtis in Thracia.

REm durã atq; inhumanã, & quæ vltra omnẽ pietatẽ & auaritiã[f] fit, pspexim⁹ lege salubri imasanare: & cõem oĩb⁹[g] deponere medicinã, non tantũ in præsentis necessitatis tẽpore, sed etiã in omni æuo futuro. Venit em ad nostras aures, quosdam in Misia scãa, puincia quã administras[h], auarẽ necessitate tẽporũ captata, quosdã fœneratitios fecisse cõtractus, & paucã mẽsurã fructuũ dãtes, [i] terrulas eorũ abstraxisse, & ex hac cã quosdã colonorũ fugæ latebras petisse, & alios fame esse necatos, & tristissimam pestẽ hoies inuasisse, incursione barbarica nõ minorẽ[k]. ¶ Sancim⁹ itaq; oẽs huiõi creditores, quãtũcunq; vel tritici vel hordei, vel in alia spẽ[l] q̃ in fructibus aridis[m] est, crediderit, hoc reddito ĩ presenti cũ parte modij octaua pro singulo modio in vno quoq; anno pstanda, terrulas[n] colonis restituere, nemine penitus eorũ audẽte terrulas detinere sub occasiõe fœneratitię cautiõis, siue ĩ scriptis, siue sine scriptis credita sint contracta. ¶ Si autem pecunias dedit: nihilampli⁹ q̃ siliquã[o] vnam pro singulo solido annuã p̃

n ¶ Terrulas.] & hoc iõ sic dicit, vt denotet vtilitatẽ rei & creditoris aua.

o ¶ Siliquã.] Siliqua est vt Isidorus interpretat xxiiij. pars soli. alij dicunt esse. viij. arg. eius qđ hic de octaua fructuũ dicitur. vel dic esse gen⁹ monete qđ verius est. vel. iiij. pars vnciæ: vt. ff. de annu. lega. l. liberto. §. filiũ. & not. q per legem statuitur cert⁹ modus vsurarũ in certo genere hoĩ: vt in rusticis: vt hîc. sic & aliàs lex statuit certas vsuras, vt. C. de his qb⁹ vt indig. l. j. &. j. de ali. & emphy. §. hoc etiã super.

p ¶ In oẽs extẽdimus.] hîc colligũt quidã q hodie vbi sunt vsurę[q] coarctãdę & accessiões per hãc cõstitutionẽ vt iã nõ valeat imo sit correcta lex. C. de vsur. l. eos. §. superbis. & facit etiã pro hoc qđ est. j. & hãc. l. cõmunẽ &c. Item facit & ibi: sciturisomnib⁹ creditoribus &c. Item facit quia & aliàs tex. est generalior quam rubrica. ita & hîc: vt. C. etiã ob chirographa. pe. pi. ten. pos. l. j. Itẽ q vsuræ odiosæ sunt: ergo restrĩgẽdæ in dubio: vt. ff. de pe. l. peñ. sed nos contra. restringimus eñ hãc legẽ tñ in agricolis: quorũ cã & alia statuuntur 20 specialia. nam tpe fationis nõ trahũtur ad munera: sed alij sic: vt. C. de agri. & cẽ. lib. xj. l. j. Itẽ & circa testamẽta. vt. C. de testa l. fi. Itẽ & circa iuris ignorãtiam: & q eis parcit: vt. ff. de iu. & fac. ig. l. regula. Itemipsa rubrica hoc euidenter 30 ostẽdit, à qualicet argumẽtari, vt. ff si cert pet. l. j. in. alijs ergo oĩbus seruatur lex prædicta, cos. quæ ponit varios modos vsurarũ. sed hodie iure canonũ aliter est. qđ dic vt no. j. de ec cle. ti. in prin. col. v.

q ¶ Initium.] nã leges 40 ogñaliter in futuro: non aũt in præterito tpe ante cõpositionẽ sui extenduntur: vt. ẽ. de nupt. §. fi. &. C. &. ff. de legib. & con. l. leges.

a Vide hoc melius ĩ ti. de vsuris. in antiquis. itẽ li. vj. decre. quia magis spectat ad forũ ecclesiasticũ quã ad secularẽ discernere de vsuris.

Agricolæ priuilegia.

r ¶ Et creditorib⁹.] sic. ẽ. de fide. §. qđ autẽ.

s ¶ Oĩbus.] nõ tñ oĩb⁹ debitoribus scdm nos, 50 sed scdm aliosetiã oĩb⁹ debitoribus. Accursi.

t ¶ Cadent.] ipso iure vt. C. loc. l. fi. Accursi.

v ¶ DERESTI. &c. *Hæc prima pars expeditur. j. eo. usq; ad. §. unum.*

y ¶ Et ea quę parit.] *hoc dicitur. j. eod. §. unũ. 60 usq; in fi. constitutionis.*

TITVLVS VI.

De restitutiõib⁹,[v] & ea quę parit[x] in. xi. mense post mortem viri.

¶ *Res restitutioni subiacentes alienari prohibentur, nisi propter cãm dotis uel donatiõis propternuptias: propter quas causas alienatio permittitur. Bar.*

I mp. Iustinian⁹. a. Ioanni glorioſi. sacrorũ per Oriẽtẽ ptoriorũ præfecto, iterum exconsule & patricio.

y DEcursio & varietas humanę nature pau latim egens curatione, non aliter ad bene se habendum reuocatur (licet prima eius[y] gubernentur principia) nisi etiã qđ particulariter ei resistit, corrigatur[z] sicq; cõstituatur sub tranquillitate & quiete, vt legi, [a] conueniens est: quale scilicet quiddam etiam nunc emergens, ad legis[b] nos op⁹ adduxit. ¶ Scim⁹ eñ q etiã dudũ de restitutionib⁹ dubitabatur: & si contigisset quasdam hypothectas obligari eius qui restitutio-

Pignoꝛl obligatũ alienarinñ potest

y ¶ Decursio.] Licet prima ei⁹. id est dicere: licet principia dentur, quæ maximæ siue regulæ appellant in dialecti ca: hoc non sufficit nisi nouæ exceptiones quæ regulas falsificãt dican 70 tur: vt hic, &. ẽ. de non alie. §. vbi aũt. col. ij. hęc aũt est regula q res quę subiacent restitutiõi, p hibent alienari. hæc autẽ est exceptio nisi in cã dotis. & do. propter nu. & facit. ff. de regu. iur. l. semp generalibus. &. ff. de le. iij. l. vxorẽ. §. felicis 80 simo. sed ecõtra regula perẽpta siue regulariter aliquo perempto, nõ est opus alia persecutatiõe deinceps: vt. ẽ. de nõ eli. §. finimus. in fi. §. col. j. &. ff. de re. du. l. fi is. §. vtrũ.

z ¶ Corrigatur.] corrigendo aliàs exceptiones quę non placent, & dimittendo q̃ placent.

a ¶ Legi.] subaudi sit, sed sine eo subaudito legi potest. Accursius.

b ¶ Legis.] quã modo ĩcipiet scilicet j. eo. §. quã ob rẽ. hîc aũt primò tres dubitatiões ponit quas nõ soluit. sed tu solue vt ibi dicim⁹ circa lite.

Periculum

a Periculum.]scilicet obligationis secundùm Albe.
b Restitutione.]hanc primā dubitationē non soluit,sed solue vt diximus insū.de leg.§.ij.&.C.cōia de le.l.j.quę dicūt ꝙ nō sunt obligatę.
c Multa.]s.quęstio:vt subijcit.& est secunda dubitatio quā nō soluit.
d Quęstio.]& erat bene faciēda hęc dubitatio cū hæc verba diuersa adinuicem significēt.Nā vbi rogat restituere qđ hęredi superit qñ moritur.s. hæres sufficit si quartā reseruet:vt.j. de restit.§.finautē.col.viij. Si verò simpliciter:tunc quarta deducta dodrātē restituere:vt.C.ad treb.l.j.&.ij.aliàs enim nisi inter verba esset vis,nō esset quęstio faciēda:vt.C. communia de le.l.ij.quę huic rn.est contraria.
e Res.]nō solùm res illius qui grauabatur restitutione.
f Post detentionē.] hoc verbum non erat necesse ꝙ testatorē dici &c.
g Et introducebant.] vt patet.C.communia đ leg.l.j.& est hic tertia q̄stio:sed hanc dicit se soluisse: vt subijcit.
h Ex inopia.]scilicet actione in rem.
i Legem.]vt.C.cōmunia deleg.l.fi.§.sed quia nostra maiestas. Accursi.
k Alienari.]irreuocabiliter.qđ verbū alienatiōis ad eos actus referē ꝓpriè ꝙ quos dñiū trāsferē:vt.C.de fun.do.l.j. sed largè & ad pignoris obligationē trahit: vt.§. de nō alie §. alienatiōis. col.ij.sed certè hęc litera videt sibijpsi contraria. Nā phibet primò alienationē:ergo si fiat, nō valet:cū qcqd fiat cōtra legē,nō valet.vt.C.de leg.& cō.l.nō dubiū. sed ītatim subijcit qđ ambulat cū ꝓpria fortuna alienatio:ergo valet.Sed dic ꝙ valet.s.interim, non aūt valet.s. irreuocabiliter. nā existētē cōdi.restiōnis īfirmat alienatio, & hoc ꝓpter phibitionē: vt patet.ff.de le.j.l.si fundū.& ff. quēad.ser.ami.l.is cui. §.fi.&.ff. de fideicō.li.l. generaľr.§.quoties.in calu tñ etiā interim nō valet,vt si velit alienare ma numittēdo.Et est rō: qa nō posset reuocari facile vt alia relicta:vt.ff.q & à l.gñaľr.§.sub cōditiōe.nisi in testō manumitteret iste rogatus: quo casu & testamēti fauore & libertatis valet:vt.ff.ad treb.l.quidam §.si quis filolium.sed cū quarta maneat apud grauatū,quare nō valet alienatio quatenus durat quarta,vt & alias .s. de nup.§.qm̄ in firmas? Rn̄.imo valet: vt ff.ad treb.l.marcellus.§.res.qđ ergo hîc dicit posse reuocari , dic esse verum si vltra quartam suam alienet vel obliget.Accursius.
l Reuerti.]sic.ff.de cōtrahen.emptio.l.alienatio.sic.ff. vt in pos.leg.l. si fideicommissorum.j &.ij.respon.
m Lex.]scilicet. C.communia de lega.l.fin.
n Lōgęuaest.]i.inueterata scđm Al.sed certè nō poterat haberevltra x.annos,vel.xj.cū illa & ista sit Iustiniani,nec ipe impauerat tpe huius legis nisi.z.annis vel parū plus:vt.j.vt ꝓpo.no.impa.§. pen. aliàs lōgęuū 8op c.annis ponit; vt.j.hęc cōsti.innouat in prn̄.col.vj.&.C.de sa.san.ec.l.fi.
o Quod prędiximus.]scilicet in prin.huius titu.
p Indigere.]aliâs ostēdere:& tūc repete ostēderet dico .l.s. illā.C. cōia de leg.l.fi. Sed quare dicit indigere quadā exceptione:imo duabus exceptionibus.s.dotis,& antenup.do.vt declarant sequentia.
q Ex his lęsi.]s. quę.s.dicuntur in dicta nostra lege.
r Dotem.]suam. s Factę.]à virò.
t Dabat.]s pactum in casu mortis viri factum:vt.j.eod.§. quāobrem.

ne grauabatur,plurimę contentionis erat negotium,siue oporteret etiam res quę restitui iussę fuerāt, periculū[a] pati,siue solas ei⁹ q̄ grauabatur restitutione[b] .& multa[c] q̄dam erat etiā circa ipsam verborū differētiam quęstio[d] ,vtrū defunctus pręcepisset res[e] quę manerent post mortem eius qui grauabatur restitutione,oporteret restitui:an absolutè restitui qđ relictum erat,post detentionē[f] legitimę partis iuberet: & introducebantur[g] etiam fideicommissi persecutiones, & ex inopia[h] in remissiones: & plurimi alij & varij & insolubiles penè prędictę in rē missionis circuli. Sed tanquā nos dudum hoc sanantes,legem[i] scripsimus,modis omnibus prohibētes restitutione grauatas res aut alienari[k] aut obligari:sed cum ꝓpria ambulare fortuna: & apud quencunq; fuerint,nō manere firmè:sed reuerti[l] ad illum cui dari iussę fuerunt . Et facta lex[m] iam quodam modo longęua est[n] ,& in iudicio approbata frequentatur, sed futurum erat quod prędiximus[o] :vt(qđ ferre omnia consueuit) tempus ostēderet indigere[p] quadam exceptione necessaria legem. Adierunt em̄ nos viri & mulieres ex his[q] lęsi. Moriente nāq; viro vxor quidē & dotē[r] exigebat & donatiōis ante nuptias factę[s] partem,seu propter nuptias, quā viri mors ei dabat[t] :defuncti verò frater aliūde vendicabat res, & patris[v] proferebat voluntatē, & trahebat[x] mulieris res[y] ,dicens fratrem quidem suum eas[z] expendisse:se verò apud mulierem videre paternas res,quas pater non exigentibus filijs restitui prece perat ei[a] & recipere ex oībus[b] eas instabat,neq; cessabat donec satisfactio legi nostrę[c] per oia ꝓueniret.Sed ingemiscebat iuste mulier,& dicebat iniustū esse quasi ꝙ deceptionē dñm quide virum fieri dotis totiꝰ: & si prę mori mulierē cōtigisset,lucrū habere scđm pactum: quia verò vir mortuus est se ignorāte restitutionē,amissionis periculū sustinere.Sed huic quidem data est negotio forma[d] quābene se habere putauimus.¶ Rursus[e] aūt alter[f] supplex[g] apparuit dicēs vxoris patrē substantiā eiꝰ substituisse[h] alijs suis filijs paruāq; partem solā apud eā iussisse manere:& magnū sibimetiminere periculum si suę quidē substātię periculū pateret,& circa dotis restitutionē, & circa totū ex dotalib⁹ instrumētis sup antenuptiali donatiōe pactū: sibi verò nihil liceret ꝓmereri horū ꝓpter sublationē & restitutionē.Hęc nos meritò cōmouerūt,& in melius arbitrati sumus nostram corrigere legē,quā subiectos despicere,periculū sustinētes, maximè in nuptijs:quarū nihil est hoī bus vtilius,tanquā solis facere homines valētibus[i] .¶ Quāobrē prę sentē ponim⁹ legē,oīa quidēal a[k] prioris à nobis positę cōstitutiōis rata manere volētes. hoc verò innouātes solūmodo,vt si qs decętero restitutionē fecerit[l] suarū rerū primū quidē seruet filio legitimā partē,nō quartā(hoc em̄[m] emēdauimus,inopiā[n] ei⁹ plurimā reprehēdētes) sed tertiā[o] † modis oib⁹, aut mediā scđm filiorū numerū[p] . deinde ex reliqua substātię pte[q] ,si non suffecerit[r] legitima pars ad

v Et patris.]testamento.i.cōis tā mortui fratris quā huius q̄ nūc petit bona ,, cauerat em̄ forte communis hic pater vt quicunq; eorum prę moreretur sine filijs,superstiti partem suam restitueret.
x Et trahebat.]ad se. y Res.]id est dotem.
z Eas expendisse.]i.consumpsisse cùm fortè dos erat inestimata,aľs em̄ esset mariti piculo. ne valeret hęc allegatio fratris.sic.ff.sol.matrim. l.estimatę.
10a Ei.]i. superstiti.
b Omnibus.]s. alijs rebus mulieris . Vel dic ex oībus.i.ab oībus.s. eas possidentibus nedum à muliere.Accursius.
c Legis nostrę.]q.d. non cessabit nisi adimpleantur ei oīa quę in lege nostra dicūtur.vt.C.cōi.
20de le.l.fi.§.sed quia nam oīa volebat. Vel dic non cessabat donec hęc lex supueniret:licet postea cessare eum oportuit.vt.j.e. §.quamobrem .
d Forma.] q. d. hæc quęstio fuit de facto& đ terminata est. sed illa determinatio non est in cor
30pore iuris.
e Rursus.]nūc cōqueritur vir.s.verò conquesta est vxor .
f Alter.]vir.
g Supplex.]i.supplicans.
h Substituisse.]i. restitutionem reliquisse.
i Valentibus.]vt.s.
40de nup.in prin. constit.
k Alia.]i.oēs alij casus q̄ sunt in.d.l.C. cōia del. l.fin.valeant prēter eum qui est in.d.§. sed quia.
l Fecerit.]id est fieri iusserit.R.
m Hoc em̄.] aľs quid em̄ &c.& tūc interrogatiuè legas.q.d.nihil esset
50qđ correxisset.s. de tri. & sem.§.j colla.iij. quod falsum est: imo correxit omnes.ll. quę dicebant quartam sufficere ad filium excludendum : vt dicebat lex.C. de inoffi. test.l. cùm quęritur.&.l. parentibus.aliàs est quidem enim. & tunc ponitur enim pro certe. Accursius.
60
n Inopiam eius.] id est paruitatem eius quartę.
o Tertiā.]s.seruet filio pater iubens fieri restitutionem suarum rerū.
† Concor. c. rainutius. in gl. sup verbo trebellianum. post princ. ibi: hęc hodie extra đ testament.
p Numerū.]qđ plene dic vt.s. de trię.& semis.§ hinc nos.
q Parte].i.complere volumus dotem antenupt.dona.
70or Si nō suffecerit.]sed nōne hanc legitimā debet habere sine omni grauamine.vt.s.de trię.& se.§.prohibemus? Rn̄.sic,& ita habuit.sed ipse filius postmodū semetipsum grauauit cōstituendo donationē,& pactum super ea donatione faciēdo.vnde nō à patre sed à semetipso hoc grauamē sensit:quare de sua legitima satisfacere debet donec durat:vt hic dicitur hęc eadem ponas ecōtra in muliere.& nota hic mirabile qa etiā vltra legitimam habet filius de bonis patris etiā cōtra velle ipsiꝰ patris.sed hoc
80per nō est ꝓpter se,sed propter dotis vel donatiōis ꝓpter nup.priuilegiū, vt subijcit:& hoc etiā nisi in fraudem nimiū se grauauerit: vt.j.eod §. hęc igitur omnia.Et hęc eadē locū habēt quādo filius dotē iam accepit,& super dona.à se data pactū fecit vt lucretur mulier,vel ecōtra mulier donationem iā accepit,& sup dote à marito lucrāda pactū fecit . Nam si hæc duo debita non possunt solui de bonis eius qui ad hoc tenetur,porrigitur manus,etiam ad restitutionē:vt.s.eod.§. adierunt. &.§.rursus.& etiā ad hunc intellectum possunt hęc verba accommodari:& vterq; intellectus verus est.Sed quid si fuerit extraneus hęres grauatus restituere? Rn̄. retinet pro dote vel do.non tamen si soluit:vt in nouella.eod.titul. Accursius.

Dos & donatio ꝓpter nnp. ſecundum perſonarū merita cō ſtituitur.

a ¶ Dotis.] aſs ad dotis,& ſcdm hāc literā pūcta ibi merita.& qđ ſubijcit excipere etiā ad reſtitutionē,id eſt de reſtitutione.ad hoc.i. ad hmōi oblationes dotis & antenup.do.Itē aſs aut dotis &c.&tunc puncta ibi excipere.& qđ ſubijcit etiāhoc ad reſtitutionē.ſ.denegādā ſubaudi.Accur.

b ¶ Merita.]ſubau.etiā.& facit.ff.ad treb.l.mulier.§.cū ꝓponereſ.& no. hīc dotē cōſtituēdam.& do.ꝓpter nu.ꝓ honeſtate perſonarum:& merita.i. patrimonij facultatem,

10 & facit.ff. de iure dot.l. quęro.&.C.de nupt.l. ſi furioſi.in fin.

c ¶ Adiectū.] neutraliter ponitur: & ſic exponę:qa primò ſatiſfiet de legitima donecdurat.poſtea verò ſubditur de reſtitutione vel ad cōſtitutionē dotis vel etiam an

20 tenup.dona. vel ad reſtitutionem:vt modo diximus.Accurſius.

d ¶ Quę cōmuniter.] ſic.ff.pro ſoc.l.actione.§. labeo &.ſ.de non alie.§. qa ẏo verſimile.ī fi.col. ij.&.C.đ cad.tol.l.j.§.fi. &.C.de iur.calū.l.ij.§. ſed quia veremur.

30 e ¶ Et ante nos.]ſ.iuriſcōſulti & imperatores q dixeruntvt licet oīa bona obliget,tn q̄dā excipiētur:ita ergohīc:vt.ff. de pigno.l.obligatiōe.& l.vel quę.&.l.deniq;. & l.ſequen.&.C.quęres pi. obli.poſ.l.j.

f ¶ Etiam ei.] ſcilicet vi

40 ro.Accurſius.

g ¶ Poſtea.] id eſt poſt hanc legem.

h ¶ Reſtitutionib⁹.] in̄n donatione.

i ¶ Nō em̄.]verè meliorem ſententiam eligim⁹ &c.vt.ſ.prox.ibi,quomodo non nos &c.

k ¶ Leſionē.]i. in frau-

50 odem huius legis.

l ¶ Augmentum.] ēt ſi non ſit dos conſtituta vel donatio ſecundūmfacultates.Accurſius.

m ¶ Vnū.] duo em̄ capitula hęc habet conſtitutio:vt patet etiam in rubri.& eſt ſimilis proceſſus hīc,&.ſ.de nu.§. duo

60 &.§.ſequenti.

n ¶ Appellant.]repete venerunt.

o ¶ Quas.] mulieres. Accurſius.

p ¶ Tres.]C.deſecū.nu. l.j).&.C.ex qui.cau. infa. irro.l. decreto.&. C. ad ter.l. ſiqua mulier.

q ¶ Legem.]ſ.de nup.§

70 primę.

r ¶ Parte noſtrę.]i. dictę cōſtitutionis.ſ. đ nu. §.ſi igit̄.vſq; ad.§. ſi verò expectet.

s ¶ Hūc.] ſcilicet virum.

t ¶ Extulit.]i. extra ciuitatem ad ſepeliēdum portauit:mortu⁹ em̄ eſt. ſic.ſ.de noneligen.§.j.in

80 prin.collat j.

v ¶ Aappareat.]ſ.nūc. nām ex eo quod nūc malè fit,ꝓſumitur[a] & tunc malè factum: vt hic,&.C.de adulter.l.ſi quis a dulterij.propterea em̄ ꝙ aliquando ſit benè vel malè,& alia vice fieri ꝓſumitur:vt.ff.de re.mili.l.non omnes.§.à barbaris.&.ff.de action.l.ſi cui. §.hiſdem.&. C.de inoffi.teſtamen.l.iij).

x Perfecto.]idē dico & ſi circa.xj.menſem erat à quatuor vel quinq; tribus vel duobus diebus in antea poſt introitum.Nam per decem menſes & duos dies poteſt portare mulier filiū in ventre,& nō plus: vt hīc, &.ff.de ſuis & leg.l.inteſtato.§.fi. Item plus quā ſex menſibus oportet ꝙ portetur:vt.d.l.inteſtato.dicitur.&.ff.de ſta.ho.l.ſeptimo. Sed quid ſi ē natus in.xiiij.vel.xv.menſe poſt viri mortē? Rn̄.idē,cùm certum ſit & ex marito non eſſe. & ante annū cōceptū eſſe: & ita inuenies ſi benè cōputes vſq; ad.xix.menſes natū

10 à.x.menſibus.ſ. nec eſſe ex marito conceptum,& ante annū conceptū, & ita habebit locum pœna hui⁹ cōſtitutionis. nam quare aliud eſſet in alio tali tpe quā iſto.ſ.xj. mēſium:ratio reddi nō pōt. ſit ergo idē:vt.ff.de ver. obli.l.à titio. in fi. ſed ſi

20 poſt.xix.menſes ſit nat⁹, pōt eſſe cōceptus poſt annum luctus. & ſic ceſſat pœna huius legis.

y ¶ Earum.] ſ. mulierū.

z ¶ Mox.] id eſt ſtatim.

a ¶ Eā amittat.]vt.ſ. đ nup.§. ſi igitur.

b ¶ Illius.] ſcilicet mulieris.

30 c ¶ Erubeſcim⁹.]dicimus tamen vt ſubijcit.

d ¶ Quia legē noſceret.]ſ.de anno lugubri, quā habemus.C.de ſecū. nup.l.j.&.ſ.de nupt.§.ſi igitur.

e ¶ Porro.]hęc pōt dici ſecūda ratio. & facit ad hāc rationē.ff.ad legē a-

40 quil.l.ſi ſeruusſeruum. §.ſi fornacarius .in fi.§.

f ¶ Quia hęc.]ſ.mulier. & loquit Iuſtunian⁹ ſanciens,in caſu quęſtionis de facto quam habebant filij cum matre:vt.ſ.§. & qm̄.vſq; huc. ſed.j.§. vñ ſancimus.ſanciens generaliter: aliâs eſſet ſuper-

50 fluum vnum eorum.

g ¶ Decies milies.] & hoc colore loquendi hyperbolicè plerunq; vtitur hic liber:vt.ſ.de hęre.& falci.§.exhęredatos collat.j.

h ¶ Caſtigationib⁹.]i. delictis in quibus caſtigantur.

60 i ¶ Stuprū.]quod inviduam cōmittit̄vt.ff.ad l.iul.de adul.l. inter liberas.§.ſtuprum.Accurſi⁹.

k ¶ Et pœnis illis.] quasſuſtinet mulier que intra tēpus luctus nubit vt probatur ſtatim.Acc.

l ¶ Parcimus.]id eſtſub

70 uenimus.

m ¶ Quā.]ſcilicetpœnam.

n ¶ Maligně.]Prę ſumit̄ tur enim non caſtè vixiſſe penes primum, & tractaſſe eius mortē:vt.ſ. e. §.ſed quid erit vbi mulier cogitur vltra annū

80 expectare: puta vſq; ad quinquennium. & ſi nupſit,perdit dotem & donationem, vt.ſ.denu.§. ſed &captiuitatis.& §.ſi verò vxorē? Rn̄. nō ita ꝓ

dit ſi ſolùm fornicaretur mortuo marito.quia hīc & alia ratio eſt.l.turbatio ſanguinis.vt.ſ.de nup.§. & inſuper.Accurſius.

o ¶ Et indubitata.]Hīc collige manifeſta nō indigere ꝓbatione.ſic.ff. de dote prę.l.j.in fin.&.ff.de verbo.oblig.l.continuus.§. cùm ita.&.ff. qui ſatiſd.cog.l.ſi verò pro eondemnato.§.qui pro rei qualitate.

Manifeſta probatione non egent.

Relinquens.

¶ *Mulier de reſtituendo grauata,non conſtituit de nouo ex rebus ſubiacentibus reſtitutioni dotem,uel uir donationem propter nuptias.Ange.*

¶ Hęcigit̄ oīa futuro cōferimus tēpori,etiam[f] poſteą[g] faciēdisreſtitutionib⁹[h] ſcdm hanc legē. nō em̄[i] illarum cōcedimus fierileſionem[k],vt ſiqua mulier paruam habens dotē,deinde legē cognoſcēs noſtrā,aut ſiquis vir mediocrem fecerit antenuptialē donationem. ad circunuentionem legis velit augmentū[l] aut dotis aut antenuptialis donationis facere:& hoc trahere ad inſidias reſtitutionū.hanc em̄ perimimus circūuentionē,nullam vtilitatem habere cōcedentes facientibus augmentum:quātum ad reſtitutionis leſionē,purā futuro tēpori noſtrā ſeruantes legē.

¶ *Mulier intra tempora luctus nubens,ita ꝙ ſit certum ex primo matrimonio ſobolem,non exiſtere:illis pœnis punitur quas patitur ſtando nubens intra tempora luctus.Angelus.*

¶ Vnum[m] ſiquidem hoc capitulū eſt preſentis legis:ſcdm verò illud de mulierib⁹ quę poſt priores nuptias ad ſcdm venerūt mr̄imonium antequā annus expleretur quē lugubrem leges appellāt[n]:quas[o] puniebāt cōſtitutiōes tres[p] ante nos imperantiū: & nos inſuper de his ſcribētes legem[q] cū quibuſdā correctionibus,etiā ſuper his ſancitain breui quadā parte noſtrę[r] legiſlationis tetigimus:ſed impudētiſſimum quoddā nūc acceſsit,qđ īnoſtris prouenire tpibus nolebamus. Quāobrem nobis rectè placuit emēdatione dignū exiſtimare. Mulier em̄ ad virū veniēs,hūc[s] extulit[t],vt appareat[v] etiā ſuperſtite eo nō caſte viuere cogitans. nōdum em̄ cōpleto anno.xj.menſe perfecto[x] peperit:vt nō eſſet poſsibile dicere quia de defuncto fuiſſet partus.neq; em̄ in tātum tēpus cōceptionis extenſum eſt.Et qm̄ etiam hęc vna eſt pœnarū earū[y] quę acerbas nuptias faciūt,vt vxor mox[z] cadat antenuptiali donatione à viro data,& repentè eam amittat[a]: & neq; vſum habeat:rectè filij ſic mirabili matris partu iniuriati, antenuptialem patris poſcebant accipere donationē,& nō lucrari valere mulierē ꝑ virū quē ſic velociter dehoneſtauit illa. Sed quomodo dicamus verba illius[b], erubeſcimus[c]. Nō dignā ſe dicebat eſſe vt caderet: q̄ legē[d] noſceret de legitimis loquētē nuptijs.ſibi verò nō fuiſſe nuptias niſi primas.porro[e] partū hūc eſſe opus naturalis concupiſcētię. Sed quia hæc[f] etiā decies milies[g] alijs ſubiaceret caſtigationib⁹[h] cōmittēdo ſtuprū[i],īdubitatum eſt, & pœnis[k] illis eā non priuabimus: interim em̄ parcimus[l] defuncti filijs. Inferimus aūt ei antenuptialis donationis amiſsionem & in hoc caſu: quā[m] cōſtituit lex ſup eis q̄ ad legitimas[l] accedūt nuptias ītra lugubre tps. Si em̄ illas lex inultas nō relīqt,licet legitimas nuptias celebrātes, eò ꝙ fortè ſuſpicio fuerit ne qua prę extiterit ſuſpicionis malignę[n] cauſa ad ſecūdum maritū,eò qđ velociter ad nuptias feſtinauit: qūo nō hic vbi cā non per ſuſpicionē eſt ſolam, ſed hoc ipſo increpatio manifeſta,& indubitata[o] ꝑbi-

a Vide de hoc.in.c.cū in iuuētute. extra de ꝓſumpti. vbi ad hoc bo. textus.

Concor. gloſſ. ſup verbo cōmunem. ī c.bonę memorię.extra de poſtu.prę.& c.licet. iūcta gl. ſup verb. vtilitas. extra de regu.

a ¶ Relinquens.] q.d.non debet relinqui inultum.
b ¶ Circa terminũ anni.] Idẽ poſtea intra.xix.menſes.vt.ſ.co.§.diximꝰ.
c ¶ Caſtitate luxuria.]i.nõ debet habere plus luxuria quã caſtitas.& facit.C.de dona.ĩter vi.& vxo.l.ſi ex volũtate.& ff.de do.inter vir.& vx. l.iiij.& ff.quod vi aut clam.l.ſeruius.& ff. ad turpi.l.j.§.accuſationem.
d ¶ Spem ſcripturę.] i.ſcriptę dona.ppter nu. vt.ſ.diximus. ibi, vnde ſancimus.
e ¶ Legitimas.i. primas
10 vt dicũt. vel die ſcđas:qa cùm nõ poſsit ipunè face re nuptias, facit hoc vt ſ.ibi, nõ dignã ſe &c. & ſic no.dici legitimas nu. ante annum:& tũ puniũ tur.& ſic no.dici aliquid eſſe legitimũ qđ pœnã mereť.ar. cõtra.C. de adul.l. gracchus.ſed certè
20 matrimoniũ hic nõ pu niť,ſed nimia feſtinantia. Item qđ dicit de ſtupro poſſe eã accuſari:ẽ cõtra C.de adul.l.ſi ea.Sed nõ eſt cõtra. Nã licet dicat ibi adulterij,exponimus tñ.i.ſtupri.ne cõtradicat ff.de adult.l. ſi vxoris.§. plane.Sed die ibi eſſe v-
30 xorem:hîc viduã.Itẽ ibi palam ſe ſubijciebat. hîc nõ:vt. C.e.l.q̃ adulteriũ. Sed quid de muliere tutrice filiorũ: nunqd erit idẽ ? Videtur ꝙ ſic:vt.ſ. de nup.§. ſi verò tutelã. Sed dic cõtra cũ hoc nõ inuenias expreſſum.vt.ſ. de admi.offi.in ſacris ap.
40 §.fin.in fin.

f ¶ DE TABELLIONIBVS &c.

g ¶ Hoc expeditur. j. codẽ uſq; ad.§. illud.

¶ Et ut protocola. hoc expeditur.j.eod.§.illud.& expone ut ibi.

h Itẽ paulo ante.] Non
50 ꝙ ſit ſcripta aliqua lege: ſed đ facto fuerat illa lis. Accurſius.

i ¶ Documentum.]id eſt charta quædam.
k ¶ Eius.]ſ. mulieris.
l ¶ Non habens.] dictum documentum.
m ¶ Ignara.] ſcilicet di
60 cta mulier.
n ¶ Tabellione.]Tabellio erat minor, tabulariꝰ maior:& magiſter ſtationis maior vtroq;.magiſtrũ aũt hũc adiuerũt cõtrahẽtes,& ipe cõmiſit tabulario audiẽtiã.tabulariꝰ aũt tabelliõi ſcribẽdũ cõmiſit.vt ꝓbãt ſequẽtia.ſũt aũt & alia multa noia horũ publicorũ ſcriptorũ.vt.C.đ tabel.ĩ ru. &.l.fi.&hoc ſihabes ĩ litera à tabelliõe & tabulario.aſs eſt & tabularij ſub ſcriptionẽ &c.& tũc idẽ eſt ſenſus.Alij dicũt ꝓ eodẽ poni vtrũq; :& dicũt, & pro .i.Sed primũ veriꝰ eſt. & ſic fuerũt duę delegatiões,vt dictum eſt.
70 o ¶ Tabulario.]à tabulario dicit cõpletũ,có ꝙ dixit vel mãdauit tabellioni ſcribendum.
p ¶ Eius.]tabellionis:vt.j.patet ibi, & ille &c.
q ¶ Oſtendens].prædictum documentum tabellionis.
r ¶ A ſe delegata.]i.dicit ꝙ nõ mãdauit vt ſcriberent q̃ ſcripta ſunt.
s ¶ Qui.]ſubaudi ille.
t ¶ Audiebat.] ſcilicet iudex &c. Accur.
v ¶ A tabellione.]ſ.cui vltimo fuit hoc mandatum ſcribendum.
x ¶ Veritatẽ.]optimè ſumitur hic arg. ꝙ iudex omnibus modis labo-
80 ret ad veritatem quęrendam.ſic.C. de eden.l.is apud quem.
y ¶ Deduxit.]aſs adduxit & aſs deduxit.i.fecit deduci.i.venire corã ſe.Azo.
z ¶ Ille.]ſcilicet tabellio.
a ¶ Cõpletiõis.]i.ſubſcriptiõis ſuę.nã ipe tabellio ſcripſit &ſubſcripſit
b ¶ Noſſe.]i.neſciebant qualiter contraxerunt.
c ¶ Horum.]ſcilicet diſcipulorum qui erat tabularius.
d ¶ Commiſiſſe.]ſcilicet dictum magiſtrum.
e ¶ Suorum.]ſcilicet diſcipulorum.

Veritatẽ ſuper omnia debet quęrere iudex.

¶ Hęc authoritas ẽ cõtra.e.qa circa extra dè biga. v bi plꝰ habet luxuria quã caſtitas:vt dicit glo.j.illius.c.& đ his pœnis quibus. j. hoc.§.dicitur de muliere nubẽte ĩtra tps luctus, vide in.c. cũ ſecundùm apoſtolũ. cum gloſ. ſuis. extra de ſecun. nupt.

ta eſt delicto,oĩm impijſsimꝰ iſte partꝰ,noxiã eã relinquẽsa ? ¶ Vñ ſancimꝰ ſiqd tale cõtigerit,& ãte luctus tẽpus pepererit mulier circa terminũb anni,vt indubitatum ſit ſoboleꝫ nõ ex priori conſiſtere matrimonio:modis oĩbus eã priuari ãtenuptiali donatiõe & ſcđm ꝓprietatẽ & ſcđm vſum:ſubdẽdã quoq; alijs oĩbus pœnis ac ſi ſecũdas eã cõtigiſſet ante luctus tẽpus legitimas celebraſſe nuptias. Nõ em aliqd amplius habebit caſtitate luxuriac † :ſed ſubijciat̃ qdẽ & ipſa pœnis,piculũq; ſuſtineat etiã circa ſpẽ ſcripturęd ꝓpter ſtuprũ: vt neq; nuptias acerbas deſideret, neq; legitimas e nuptias maiore malo circunueniat. ¶ Quæ igitur placuerũt nobis,& ꝙ hãc ſacrã declarata ſunt legẽ,tua celſitudo cognoſcẽs,ſolẽniter ꝙ ꝓgrãmata ꝓ priamanifeſta faciat vniuerſis.Data calẽ. Ianuar.Cõſtãtino.pręſe. Beliſario viro clariſsimo.

TITVLVS VII.

De tabellionibus f :&vt ꝓtocola g dimittãt in chartis.

¶ *Tabellio à partibus rogatus debet per ſe audire negotium,& ipſemet ſcribere:nec alicui delegare poteſt.In urbe tamen Conſtantinopolit. duo ſpecialia circa tabellionis officium exercentur.Angelus.*

Imperator Iuſtinianus.a.Ioanni præfect præ. iterum exconſule & patricio.

Itẽ paulo ante h audiuim⁹ pſenti legi ꝓbẽtem occaſionẽ. Expſona qui dẽ mulieris cuiuſdã ferebat̃ documẽtũi literas quidẽ eiusk nõ habensl (erat eĩ harũ ignaram) cõpletũ aũt à tabellionen & tabulariõ,ſubſcriptionẽ eiꝰp habẽs, & teſtiũ oſtẽdesq pręſentiã.dein de dũ quędã dubitatio ſup eo fieret,muliere dicẽte nõ eſſe à ſe delegatar quęchartaloquebat̃:quis item audiebat t, quęrebat à tabellionev cognoſcere negotij veritatẽ x :deniq; tabellione deduxity : atille z literas recognoſcere dixit completionis tabellionis,non tñ noſſeb aliquid horũc quæ ſecuta ſunt.nec em ſibi ab initio penitus delegata,ſed coĩmiſiſſed cuidam ſuorume hoc facere f :neq; poſtea veniſſeg ad completionẽ:ſed rurſus alijh hoc cõmiſiſſe. & isi qdẽ qui affuit cõpletionik, venit, nihil nec ipſe dicens l ſe noſſe.etem neq; ſcriptor fuit documenti:ſed ſolũ docuit quia pſente ſe hoc dimiſſum ſitm :nec cui ab initio delegatũ eſt, inuẽtusn eſt.vñ niſi p teſtes iudex valuiſſet agnoſcere cãm pure,periculũ patiebat̃o vndiq; cadẽte negotij notitia.Et illud qdẽ cõpetentẽ meruit examinationem atq; decretũp ¶ Nos autem credimus oportere vniuerſis auxiliari, & cõem in oĩbusq facere legẽ:quatenus ꝓpoſitus operi tabellionũr, ipſis pſes oĩbus modis iniũgat̃ † documentũ,vt dũ dimittitv, interſit x, & nõ aliter imponat̃ chartę cõpletio, niſi nęcy gerãtur:vt habeãt vñ ſciãt negotiũ: & interrogati à iudicibus poſsint quę ſubſecuta ſunt cognoſcere, & reſpõderez maximè quãdo lras ſunt ignorantes qa hęc iniungũtb :quibus facilis eſtc,& icõuincibilis denegatio horum q̃ pro veritate ſecuta ſunt.

m ¶ Dimiſſum ſit.] .i. mandatũ vt ſcriberetur.
n ¶ Inuentus eſt.]icilicet tabularius.
10 o ¶ Patiebatur.]ſcilicet dicta mulier.
p ¶ Decretũ] per noſtram ſnĩam quãde facto tulimus:quę & fuit ius: vt.C.de ie.& cõ.l.fi.ĩ prĩ. Principis ſententia ẽ lex.
q ¶ In oĩbus.]ſ. hõibus: & oĩbus terris vt in no. e.ti.& ſic reproba quorũ dã opinionẽ q dicũt hãc
20 conſtitutionẽ localẽ.ſed nos dicimꝰ gñalẽ:vt hîc &.j.ibi,hoc cuſtodiri &c. niſi in duobus caſibus: vt.j.eod.§.penul.
r ¶ Operi tabellionũ. ipſis tabellionibus . vt in nouel.eod.tit.
s ¶ Ipſis per ſe.]& caue tibi:qa hęc litera tria di-
30 cit:etipſi tabellio.ĩiungi ſiue mãdari inſtrumẽtũ. Itẽ & p ſe mãdat ſiue in iungit vt ipſemet ſcribat & nõ alij mãdet. Itẽ & debet audire ipſe idẽ verba cõtractus vſq; ad cõpletionẽ,vt lubijcit. & dũ dimittit &c.olim aũt nõ erat ita:ſed dũ ibamꝰ
40 ad tabellionẽ magiſtrũ ipſe nõaudiebat nos,ſed alij committebat audiẽ tiam ſivolebat,& ille auditor nõ ſcribebat: ſed alij ſcribendum cõmittebat:& ipſe tm̃ audiebat: vt.ſ.eod.in princ.Hodie aũt & cõtractũ auditvſq; ad finẽ:& ſibi iniũgitur † Facit .c.
50 odocumẽtũ vt per ſe ipſe inter dilecõponat:vt hîc dicit, & ctos . cum põt eſſe ratio quare non poſſit ſic cõmitti: qa fabo.profice cere inſtrumẽtũ nõ cõpe ret.extrađ tit iure magiſtratus, erfide inſtr. go delegari nõ põt:vt.ff. Cõcord.ẽt de offi.eius cui mand eſt c.cũ olim. iuriſ.l.j.in prin Sed nõ extra đ prine tota die videmus eſ uil.
60 ſe Floretię magiſtrũ ſta Inſtrumẽ tionis,& p eos fieri inſtru ti factio đ mẽta qui diſcipuli ſunt? legari non Rñ.ibi audit cõtractum poteſt. diſcipulꝰ,& ſibi iniũgit documẽtũ.& ideo ſcribere põt:licet & magiſter apponat ibi ſignũ ſuum rõne maioris authoritatis,vt.ff.de eden.l. ſi quis ex argẽtarijs.§.j. nam quò ſigna ſunt plura in chartis,tantò cautiora ſunt inſtrumenta:vt.j.đ fide inſtrumento.§.oportet.col.vj.

t ¶ Iniũgatur.] Hic no.ad hoc vt tabellio faciat chartã,oportet ſibi mã
70 odari à ꝓtibus ſiue ꝙbo rogo,ſiue delego, ſiue volo,ſiue ſimilibꝰ.vt hic, &.ſ.in prin.ibi,nõ eſſe à ie delegata.ſed aliud in tẽte.nã fortuitꝰ valet vt.ff.de teſti.l.ad fidẽ.niſi in quatuor caſibꝰ:vt.j.de teſti.§.& licet.ĩ fi.§. Sed nũqd ẽ neceſſe vtrũq; cõtrahẽtiũ hãc mãdare? Rñ. ſic,licet forte poſit diſtingui,an ſit gratia vtriuſq; ꝓiudiciũ:& tũc oportet vtrũq; mandare:vt hic,aut p vno tm̃:& tũc ſufficit eũ mãdare cuius ſit gratia. forte em̃ alter nũ quam mãdaret in cuius ſit ꝓiudiciũ:vt.ff.de ver.obl.l inter ſtipulantẽ.§.j & ita ſeruatur maximè in denũciationibus quę fiunt ab vno alteri ex varijs cauſis.Sed qd ſi nõ inuenit in inſtrumẽto qđ ſit mãdatum vel iniunctum à partibus? Rñ.pręſumo ſemp eſſe iniunctum. vt
80 inſtu.de inuti.ſtipu.§.ſi ita ſcriptum.& inſti.de fideiuſ.§.fina.
v ¶ Dimittitur.]i.perficitur contractus.
x ¶ Interſit.]tabellio ipſe.i.ſit pręſens.
y ¶ Niſi hęc.]i.tria quę dicta ſunt in litera:vt modo cautè notauimus.
z ¶ Et reſpondere.]ſcilicet iudicibus.
a ¶ Qui hęc.]ſ. inſtrumenta facienda. b ¶ Iniungunt.] tabelliõi.
c ¶ Quibus facilis eſt.] i.facileꝫ pñt decipi illiterati ꝓ mutationẽ ſcripturarũ, & non poterũt ꝓbare cõtrariũ:qa quãtũ ad eos res eſt ĩcõuin-

a Falluntur de ſeui illiterati. Nec poteſt illiteratꝰ bñficium retinere vt per Inno.in cacum noſtris de conceſſi. prębend.

Tabellio debet eſſe rogatus vt inſtrumentum recipiat.

cibilis si nõ potuerũt ipsi ꝓbare cõtrariũ. quare illiterati à tutela excusantur: vt insti. de excu. tuto. §. similiter. secundùm quosdam. Itẽ à postulando repelluntur: vt. C. de postu. l. ij. secundùm quosdam. Itẽ à iudicando: vt. j. de iudi. §. j. Itẽ à clericatu: vt. j. de san epis. §. j. & ꝛ. quomodo opor. epis. §. neq; ex idiota. Accursius.

a ¶ Hęc.] quę dicuntur in hac lege.

b ¶ Ciuitate.] siue ī ꝓuincijs. hîc manifestè reprobatur eorũ opinio q dicũt totam hanc constitutionem esse localem.

c ¶ Sciẽtibus.] ſ. tabellionib⁹. vel dic magistris.

d ¶ Prẽter hęc.] i. discipulis suis iniũxerũt documenta componere: vt in nouel. eod. titu.

e ¶ Et qui.] i. discipulus.

f ¶ Ad iniũgendũ.] i. audiendum id qđ erat magistro iniũctũ, Accur.

g ¶ Et interest.] id est ad audientiam.

h ¶ Sustinebit.] alʒ obtinebit. aliâs sustinebit. Accursius.

i ¶ Quale.] scilicet sustinebat magister qui &c.

k ¶ In ea.] ſ. statione.

l ¶ Ille.] scilicet magister.

m ¶ Cadet.] vt. C. de iu dę. l. iudęos.

n ¶ Vnus.] ſ. alius. si ille q delegauit magister fortè non sit idoneus. & de his dicet. j. proxi. §.

o ¶ Erit.] scilicet primus in statione.

p ¶ Ministrantiũ.] discipulorum.

q ¶ Illi.] ſ. magistro.

r ¶ Hoc agere.] i. cõuenire cũ eis q instrumẽta cõponi desiderant: vt in nouellis. eod. ti. & sic no. q nemo debet verecũdari facere artem suam.

s ¶ Ille vō.] repete q m.

t ¶ Illius.] ſ. magistri.

v ¶ Hoc egerit.] i. cõposuerit documẽtũ qđ iniũctũ erat magistro faciẽ dũ, ꝓ qđ videbaʒ eũ puniri. sed nõ punit, imò efficit primas stationis: vt dictum est. & ideo nõ punitur, vt hîc inuit: quia obsequitur imperio patris vel domini: vt. ff. de reg. iur. l. velle.

x ¶ Eis.] ſ. magistris.

y ¶ In stationibus.] aliàs super stationibus. aliâs in stationibus.

z ¶ Iniũgitur.] ſ. discipulis. & facit. ff. de inst. l. qcunq;. §. sed & cũ filio.

Vtergo oĩa hęc [a] ꝓhibeamus, ꝓ ptereа prẽsentẽ cõscripsim⁹ legẽ: & hęc custodiri modis oĩbus volumus à tabellionib⁹, siue in ipsa felicissima ciuitate [b], siue ī ꝓuincijs sint: sciẽtibus [c] qa si ꝓter hęc [d] aliqđ egerint, cadẽt oĩno ijs quę vocant stationib⁹: & q [e] ab eis dirigi tur ad iniungẽdũ [f] documentũ, & interest [g], ipse dns superstationis authoritate erit, & mutabitcã: & illeqdẽ decęteroo hoc obtinebit [h] offm in statiõe, quale [i] qĩ ea [k] primatũ tenebat: ille [l] verò cadet [m], ea autvn⁹ [n] erit [o] ministrantiũ [p] illi [q]: qm̃ ille quidẽ dedignatus est hoc agere [r] qđ erat cõcessum er: ille verò [s] scđm illi⁹ [t] volũtatẽ hoc egerit [v]. ꝓptereа nos hanc intulimus eis [x] pœnã, vt optimi fiãt circa documẽta & iusti & cautiores, & nõ ꝓpter suã requiẽ & delitias corrũpant alienas vitas. ¶ Si verò indignus sit fortè potestatẽ ī stationibus [y] suscipe is cui documẽtũ extra ea q̃ à nobis disposita sunt ꝓ ꝓsentẽ legẽ, iniũgitur [z]: tabellio quidẽ cadat oĩbus modis haccã: alter verò ꝓ eo cõstituaʒ: nihil oĩno dãnificandò [b] ex hoc statiõis dño qcũq; fuerit extraneorũ, & nõ ipe tabellio [c], neq; cadẽte lucris exinde veniẽtibus: sed illo solo q talia ꝓpetrauit, & dedignatus est suum cõplere op⁹, primatu cadẽtẽ [d]: oĩb⁹ [c] qdẽ alijs suꝑ stationis iure ĩtegris dnis ei⁹ ab ipsis tabellionibus q talia peccauerũt, seruãdis. Et nõ fingãt tabelliones occasiones, ꝓ ægritudinẽ fortè discedentes, aut occupationes hmõi. licebit em̃ eis si quid tale fuerit, euocare eos qui contrahunt, & per se cãm [f] cõplere. ꝓinde hęc quę cõtingũt raro [g], nõ ī pedimẽtũ faciẽt vniuersis, eò q nihil inter homines sic est indubitatum, vt nõ possit (licet aliquid sit valde iustissimum) tn̄ suscipere quãdã solicitã dubitationẽ [h], sed nec q̃stus [i] eorũ minores fieri per hoc, ꝓpter cõtrahẽtiũ frequẽtiã occasionẽ habẽtes: cũ meli⁹ sit pauca agere cautè [k], quã multis interesse piculosè. ¶ Vtn̄ [l] nõ vehementer eis [m] dura [n] lex esse videaʒ: nos conijciẽtes [o] humanã naturã, mediocres etiã eis leges nostras ponimus. ꝓpter tales em̃ eorũ fortè dubitationes [p] damus eis licẽtiam singulis [q] vnũ [r] ad hoc cõstituere, gestis apud clarissimũ magnm̃ cẽsus felicissimę ciuitatis [s] solẽniter celebratis, & licentiã [t] eis [v] dare vt adlegentur [x] ei ab ijs qui veniũt ad eius stationẽ & documenta, & dimissis eis interesse: & nulli oĩno alteri in statione existent: licentiã esse vt aut delegetur ei initiũ [y], aut cùm dimittuntur [z] interfit: nisi tabellioni q authoritatẽ habet, aut [a] qui ab eo ad hoc statutus est. ¶ Si verò ꝓter hoc fiat, & alter delegẽt: tunc subiacet pœnę tabellio q authoritatem habet à nobis dudum [b] definitam, ipsis tamen documentis [c] ꝓpter vtilitatẽ cõtrahentium non infirmandis. Nouimus enim quia legis metu decætero & ipsi custodiẽt quę à nobis decreta sunt & documenta sub cautela facient.

¶ *Tabellio debet primò instrumentũ in protocolo redigere, ponendo diem instrumenti celebrati, & omnia opportuna, & in ea charta contractum scribere per extensum. aliter non tenet instrumentum confectum: quod habet locum in ciuitate Constantinopolitana. Angelus.*

¶ Illud quoq; ꝓsenti adijcimus legi, vt tabelliones nõ in alia charta puraſcribãt documẽta, nisi in illa quę [d] in initio [e] (quod vocaʒ ꝓtocolũ [f]) ꝓpa glorioſissimi comitis sacrarũ nostrarum largitionum vel quando scribitur.

a ¶ Prohibeamus.] ſ. ne fiant.

b ¶ Ciuitate.] ſ. Constantinopolitana.

c ¶ Sciẽtibus.] ſ. tabellionib⁹ Constantinopolitanę ciuitatis.

d ¶ Prẽter hęc.] ſ. tabellionib⁹ Constantinopolitanę ciuitatis.

e ¶ Et qui.] ſ. tabellionib⁹ Constantinopolitanę ciuitatis.

f ¶ Ad iniũgendũ.] ſ. tabellionib⁹ Constantinopolitanę ciuitatis.

g ¶ Et interest.] ſ. tabellionib⁹ Constantinopolitanę ciuitatis.

h ¶ Dubitationẽ.] vt. C. quibus ad liberta. procla. non lic. l. final.

i ¶ Sed nec quęstus.] videbaʒ em̃ ꝙ ex quo hęc oĩa faciũt & per se, ꝙ tota die habebunt qđ faciãt: vñ min⁹ deberẽt accipere à quolibet, cũ ī alio recõpensenʒ: quia habent exercitiũ mai⁹: sed tn̄ nõ est ita: vt subijcit.

k ¶ Cautè.] Vñ Salomõ ait: Melior est bucella panis sicca cũ gaudio, quã tota dom⁹ plena victimis cum iurgio. Itẽ meli⁹ est parũ cũ iustitia quã multi fructus cũ iniqtate. & facit. C. de vete. iur enu. 2ol. j §. sed neq;. arg cõtra. j. de alie. & emphy. §. si verò contigerit. colũ. ix. Accursius.

l ¶ Vt tamen.] hîc incipit cõstitutio localis &c.

m ¶ Eis.] ſ. tabellionib⁹ Constantinopolitanę ciuitatis.

n ¶ Dura.] aliàs dira, aliàs dura.

o ¶ Cõijciẽtes.] id est cõsiderantes.

p ¶ Dubitationes.] ſ. an possent aliquẽ delegare: vl cõmodè possent facere siqua necessitate ad talia cogerentur: vt. §. eod. §. & non fingant.

q ¶ Singulis.] ſ tabellionibus & oĩbus & singulis: vt in nouellis. eo. tit.

r ¶ Vnũ.] ſ. tabellionẽ: vt in nouellis eo. ti. sed q dã hñt vnã, & tũc dicvnã licẽtiã. i. semel vnũ cõstituere. & erit idẽ telleʒ⁹

s ¶ Ciuitatis.] Quidam habent in textu huius: & dicit de Cõstantinopolitana, & bene. nã hic §. localis est: vt. j. §. fi. sed & si nõ sit ī textu hęc dictio hui⁹, tamen intelligitur.

t ¶ Licentiã.] repete & damus eis licẽtiam dare ei licentiã quem habent pro se in curia magistri census, vt delegẽtur &c.

v ¶ Eis.] i. delegatis eis ī 60strumentis: sed dic ĩter esse. ſ. cõpletioni instrumenti. ſ. illum cui delegata sunt instrumenta.

x ¶ Vt delegẽtur.] scilicet instrumenta facienda: vt statim innuit.

y ¶ Initium.] i. audientia contractus,

z ¶ Dimittũtur.] i. qñ 70cõpleʒ ipse idẽ cõtractus

a ¶ Aut.] ist est saltem.

b ¶ Dudum.] in hoc §.

c ¶ Documẽtis.] Hîc est argumentũ, imo lex expressa ꝙ tabellio non põt delegare discipulum suum ad cõponẽda instrumẽta [a]. sed si fecerit ī strumentũ, nõ vitiaʒ, sed tabellio pœnã patiʒ. Sed certè hoc est ī Cõstãtinopolitana ciuitate tm̃. Quid aũt de alijs? põt dici idẽ rõne similitudinis, vt qđ est hîc in oĩ eo cui cõmittiʒ ꝓter designatũ ad hoc, idẽ sit ibi ī quolibet. vl dicas aliud ibi: qa ibi phibeʒ, & nullo casu cõcediʒ: quare est illud ꝓpetuò phibitũ: hic nõ: vñ si ibi fiat cõtra, nõ valet instrumẽtũ: vt C. de leg. & cõ. l. nõ dubiũ. Itẽ no. hîc aliud optimũ ar. ꝙ vbicũq; tabel- 80lio ꝓdit officiũ suũ, qđ est ꝓpter multas causas: vt qa ministrauerit scripturam alienationi rei sacræ: vt. ſ. de nõ alie. §. ad hęc. & in alijs similibus casibus, ꝙ non ideo debent vitiari ī sua instrumẽta. & facit. ff. de offic. pret. l. barbarius. & hoc est verũ arg cõtra tamen est. C. de sen. paſ. l. fin.

d ¶ Quę.] scilicet res scilicet scriptura in initio chartę facta.

e ¶ In initio quidem.] scilicet habeat appellationem, vt sequitur, & facit. j. vt prępo. no. impera. §. j.

f ¶ Protocolum.] dicit à ꝓtos, qđ est primũ, & collum qđ est collatio, scilicet

Leges non deter

g ¶ Raro.] qa tabellio impediaʒ per se cõponere: nõ ideo semper hac obiecta occasione dicat se velle alijs cõmittere. Vnde legislatores de his quę raro accidunt, nõ curant. vt. j. vt sine phi. ma. debi. & cre. §. j. col. vij. minant đ Fiant ergo instrumẽta cũ cautela, & per se omnia faciant: quia etiã si facta incidunt in dubium, nedum aliâs malè facta: vt subijcit. raro accidentibus.

a Vide Bal. in. l. j. §. neautẽ. in. iiij. col. C. d ca du. tollend.

† Concor. te..cũ ca. cùm tabellio. in glo. fi. in fi. extra de fide instrumẽ.

Protocolũ qđ sit.

ſliterarū.q.d.prima collatio literarū in charta.nō aūt ideo diciť quaſi in primo collo literarū hoc fiat:qa ſi fieret primo collo chartę:ſecūdū hoc charta haberet plura colla in hoc aūt initio imbreuiatura totius cō tractus fiebat,& anni dñi,& ſimilia,vt ſubijcit.& debet ſtatim in eadem charta ſiue mēbrana fieri inſtrumētū:vt ſi eſſet dubitatio in iſtrumēto, recurrēret ad ibreuiatu

rā q̄ protocolū diciť, vt dictū eſt.ſic & diciť Adā ꝓtoplaſma: quaſi primò

Conſuetudo generalis vincit legem.

2oplaſmatus à Deo.Itē Stephanus ꝓtomartyr,quaſi prim⁹ martyr poſt natiuitatem Chriſti. hodie aūt hęc non ſunt in vſu, ſed vel ī quaterno vel ꝑ ſus alia charta fiūthmōi ꝛogationes.quę cōſuetudo cū ſit generalis,vincit hanc legem generaliter:

2ovt.ff.de leg & ſenatuſcō. l. de quibus.in fi.ſed olī in Conſtantinopolitana tātùm ciuitate ſeruabať vt.j.proxi.§.

a ¶ Habeat appellatiōnē.] .q.d.habeat charta nomē comitis ſcriptū. Accurſius.

b ¶ In talibus ſcribūtur.] ſ.in breuiaturis.nā ꝑter ea quę dicunť.j. vt ꝑpo.no.imper.colꝑa.v.& hîc ſcribitur : ibi forma contractus breuiatur .

c ¶ Et vt.] repete ꝑſenti adijcimus legi,vt protocolum non incidant.

d ¶ Sancimus.] ſcilicet non facienda.

4oe ¶ Suſcipiāt.] ſcilicet iudices.

f ¶ Adulteram.] id eſt falſam.

g ¶ Diximus.] vbi eſt breuiatura in princip.

h ¶ Decreta ſunt.] in illo.§.vt tñ nō vehemēter. & ex.§.illud . vſq; huc. nā alia cōmunia ſunt q̄ 5odiximus.ſ.cod.§.nos.

i ¶ Valere.] ex neceſsitate. Accurſius.

k ¶ Et licet.] repete , & vbi licet.i.licitum eſt negotijs intereſſe ſubaudi.

l ¶ Nō dare.] repete,& vbi non licet dare.

m ¶ Cui.] ſ.falſitati.

habeat appellationem[a],& temp⁹ quo charta facta eſt,& quęcunq; in talibus[b] ſcribūtur: & vt[c] protocolum non incidāt,ſed inſertū relinquant.nouim⁹ enim multas falſitates ex talib⁹ chartis oſtenſas & prius,& nunc: ideoq;licet aliqua ſit charta(nam & hoc ſancim⁹[d]) habens protocolum nō ita cōſcriptum,ſed aliam quandam ſcriptu ram gerens,neq;illam ſuſcipiāt[e], tanquā adulteram[f],& ad talia nō opportunam:ſed in ſola tali charta qualem dudū diximus[g], documenta ſcribāt. ¶ Hęcitaq; quę de qualitate taliū chartarum à nobis decreta ſunt[h],& de inciſione eorum quę vocātur protocola,valere[i] in hac feliciſsima ſolùm ciuitate volumus:vbi plurima quidē contrahentiū multitudo ,multa quoq; chartarum abundantia eſt. & licet[k] legali modo intereſſe negotijs,& non dare[l] occaſionem quibuſdam falſitatem committere:cui[m] ſe obnoxios exiſtere demō ſtrabunt qui prēter hęc aliquid agere preſumpſerint . Quę igitur placuerunt nobis,& per hanc ſanctam declarata ſunt legem:tua celſitudo operi effectuiq; tradere feſtinet.Datū.xix.calend.Septemb.

TITVLVS I.

De eccleſiaſticarū rerū[n] immobiliū alienatione & ſolutione[o].

¶ *Rei immobilis alienatio, & in ſolutum pro debito fiſcali cōceſſio permittitur de rebus eccleſiæ ſi ex mobilibus ſatisfieri non poßit:ſi tamen epiſcopi & cleri conſenſus accedat:pro debito uerò priuati ſolùm in ſolutum datio conceditur exceptis rebus immobilibus eccleſiæ Conſtantinopolitanæ,& aliarum ſibi ſubditarum uel recommendatarū quæ nullatenus alienantur.Ang.*

Collatio quinta.

Imperator Iuſtinianus.a . Ioanni glorioſiſsi. ſacrorum per Orientem prætoriorum prēſe. iterum exconſule & patricio.

T circa leges ſtudium ,& alia omnia à nobis , ideo quotidie cūlabore iguntur: vt vtilitatem noſtris ſubiectis ınueniamus:qđ effuſum † quidem & ımenſum[p] eſt remouentes: quod autem & optimum & metitum[q], ſubrogātes. Sępe quoq; ex ſtudio propter priorē immenſitatē etiā vltra menſurā[r],legē cōſtruximus vt qđ primitus effluebat retinentes[s],ita ęqualitatem decętero introduceremus. Nuper igitur ſcripſim⁹ [t] legē de ſanctiſsimis eccleſijs omnibus,& monaſterijs,& reliquis venerabilibus domibus,nullam eis rerū immobiliū alienationis licentiam permittētem. Videbam⁹[v] em̄ cauſam effuſam: & paulatim[x] ad alios eccleſiaſticas migrātes poſſeſsiones,neq;[y] pretijs ſolutis dignis[z]:neq; ope ınevitabili[a] ımminente alienatis[b]:ſed etiam[c] contra poſitas † iā leges decies milies circunuentiōes factas. ¶ Quò circa primā perimētes[d] viā,oībus ſimiliter ınacceſsibiles cōtra eas[e] facini⁹ circūuentiōes. ſed hinc[f] pleriq;[g] quidē ſanctiſsimarum eccleſiarūaliarūq;venerabiliū domuū vtilitatē habuerunt poſſeſsiones,nullo has ınınuere preſumēte.occurrit tn̄[h] etiā aliquid difficile.debita em aut lōgo tpe cōſtituta,aut etiam poſtea ex quadā neceſsitate,& maximè per fiſcales occaſiōes eis accidētia, ad alienatiōis neceſsitatē ſacras pduxerūt domos.mobili em nō extante[i] ſubſtātia ſufficiēti perclitabātur in nouiſsimā venire neceſsitatē harū preſules neq; vedere potētes,neq; vñ debita ſoluerē[k] habētes. Sed ꝑ talib⁹ qdē debitis poſſe ꝑ ſolutione creditorib⁹ dari poſſeſsiones eccleſiaſticas,tn̄ cū cōpetēti ſubtilitate & obſeruatiōe faciēda ſolutione,iā ſæpe permiſimus[l]:ſicut neq;[m] palā nocnoſtra pri⁹ ꝑmiſimus lege.Si verò nō priuatus aliq⁹ eſt creditor, ſed præminet † fiſc⁹ & exigit debitat,ē aūt inopia pecuniarū,accipe verò ımobilē poſſeſsionē ī poſsibile ē fiſcū hic relaxare aliq̄d,ſubtilitati legi cōpetere iudicauim⁹.Et ſi quanecēſsitas hmōi fiat:etiā alienationē

a ¶ Habeat appellationem.] .q.d. habeat charta nomē comitis ſcriptū. Accurſius.

b ¶ In talibus ſcribūtur.] ſ.in breuiaturis.nā ꝑter ea quę dicunť.j. vt ꝑpo.no.imper.colꝑa.v.& hîc ſcribitur : ibi forma contractus breuiatur .

c ¶ Et vt.] repete ꝑſenti adijcimus legi,vt protocolum non incidant.

d ¶ Sancimus.] ſcilicet non facienda.

4oe ¶ Suſcipiāt.] ſcilicet iudices.

f ¶ Adulteram.] id eſt falſam.

g ¶ Diximus.] vbi eſt breuiatura in princip.

h ¶ Decreta ſunt.] in illo.§.vt tñ nō vehemēter. & ex.§.illud . vſq; huc. nā alia cōmunia ſunt q̄ 5odiximus.ſ.cod.§.nos.

i ¶ Valere.] ex neceſsitate. Accurſius.

k ¶ Et licet.] repete , & vbi licet.i.licitum eſt negotijs intereſſe ſubaudi.

l ¶ Nō dare.] repete,& vbi non licet dare.

m ¶ Cui.] ſ.falſitati.

n ¶ DE ECCLESIASTICARVM RERVM &c.

¶ *Hic ſubijcitur.u.collatio & quod dicit alienatione ſcilicet facta prò fiſcali tantùm debito.*

o ¶ *Solutione.id eſt datiōe in ſolutum ipſi creditori etiam priuato, non ſolùm fiſco:ut.j.cod.§.ſi uerò priuatus.*

P ¶ Et circa.] imenſum . ſic .ſ. vt deſit nume.cleri. in pricip. ſic.ſ.de nup.§.deinceps. in fi. collat.iiij. Accurſi:

8o q ¶ Metitum.] ſcilicet eſt.

r ¶ Menſuram.] q. d. non cōſtrinximus quātū neceſſe videbatur:ſed diuiſimus etiā vltra mēſuram vt nō nimiū recedere videamur ab eo qđ fuerat primò cōſtitutum:vt patet inſtit.q ma.nō poſ. §.cùm ergo . Accurſius.

s ¶ Retinētes.] ideſt refrenantes.

t ¶ Scripſimus legē.] vt.ſ.de nō alie.col.ij.

1ov ¶ Videbamus.] rō quare fecimus legem illam.

x ¶ Paulatim.] repete videbamus.

y ¶ Neq;.] migrātes dico neq; &c.

z ¶ Dignus.] ſcilicet ec cleſijs.

a ¶ Ineuitabili.] imo be 2one poterat euitare illam alienationem.

b ¶ Alienatis.] ſcilicet poſſeſsionibus ſuis.

c ¶ Sed etiā.] ſcilicet videbamus:vt not.ſ. de nō alienand.§. lex ita q; . & §.ſequenti.

d ¶ Perimentes.] q.d. gñaliter etiā ꝓhibendo 3ofieri alienationē eccleſiaſticę rei.nequaquā pl⁹ timere oportet hmōi fraudes,cùm omne genus alienationis ſit prohibitū vt .ſ. de non alie.§. ſimus.in fin.

e ¶ Contra eas.] ſ. venerabiles domos:vel dic melius cōtra eas ſcilicet 4oleges.Accurſius.

f ¶ Sed hinc.] id eſt ex prædicta lege.

g ¶ Pleriq;.] ſcilicet clerici. aliàs plerūq; , id eſt frequenter.

h ¶ Occurrit tamē.] ſ.de nouo poſt ꝓdictā legē.& ideo cōſilio nouo ī digebat:vt.ff.de vētre īſ. 5ol.j.§.j.in prin.§.qđ cōſilium hîc ſubijciť,ibi ſancimus igitur &c. Accur.

i ¶ Nō extāte.] aſs nō exiſtēte,aſs non extante. illa em̄ poſſunt alienari, cùm nō inueniatur ꝓhibita alienatio in talibus vt diximus.ſ.de non ali. §.non igitur.Accurſius.

6ok ¶ Soluerēt.] volentesſcilicet vēdere repete.

l ¶ Permiſim⁹.] ſ. in reſcriptis quę nō habemus in corpore iuris. & ideo ignorauim⁹ quę fuit illa ſubtilitas hodie ſcimus poſt hanc legem:vt.j. de ali.&emphy.§ hinc inſu per.colla.ix.Accurſius.

7o m ¶ Sicut neq;.] ſ.talimodo quo palam.i.ſpecialiter priore nō pmittebatur lege:ſed generalis permittebatur hypotheca:vt ſ.de nō ali.§.ſin autem creditor. Azo.Vꝑ dic permiſim⁹ in ſcriptis fieri donationem inſolutum,ſed non permiſim⁹ 8opalam,id eſt indiſtinctè, ſed quibuſdam tantùm per illa noſtra reſcripta que legem appellant,ſcilicet ſpecialem:vt inſtitu. de iure natura.§. ſed quod principi. & nota: quia dicit ſe permiſiſſe donationem inſolutum propter debitum priuatum:ſed propter fiſcale & donationem inſolutum & etiam alienationem,vt ſubijcit,& etiam ſtatuendo dixit poſtea proxi.

† Imperator tollit qđ eſt īmēſum & effuſum. ſic papa tollit multitudinē litium.c.finem litib⁹ extrą dō. & cōtum. cum ſimilibus .

† Concor. in prœ. li. vj. poſt principiū.

† īminet.

a ¶ Perſpeximus.] ſ. in illis noſtris conceſſionibus.& idem etiam ſtatim dicã generaliter ſtatuendo.

b ¶ Eloquijs.] ſic.j.cõſtitu. quę ex adſcrip.§. fin. ſic.j.de alie. & emphy.§. ſed etiam. collat.ix.

10c ¶ Sententia.] inter locutoria.

d ¶ Apud prouincię iudicẽ.] hoc dicit propter impenſam ſcripturę quę ibi remittit: vt.j. de ali.& emphyte.§. hoc etiam.Accurſius.

e ¶ Infiſcum.] id eſt fiſco. Accurſius.

20f ¶ Subeuntibus.] id eſt ſoluentibus.

g ¶ Legem.] ſ.de non alie.§.nos igitur.

h ¶ Deponentibus.] ſic.ff. de in rem verſo.l. iij.§.in rem.ſic.ff. de re. eo.l.magis.§.ne tamen.

i ¶ Deſuſcepta.] deſuſceptum dicitur profeſſio

30 cenſualis qua ꝓfitebat poſſeſſor ipſi fiſco ſe tale ꝓdiũ à fiſco ſuſcipe,& tm̃ cenſus eo nomine ſe debere: vt. C. ſine cẽſi. vbi re. l.fi.&.ff.de cẽſi.l. formã. & plenè dixi.ſ.de mand. prin.§. coges aũt &c.col. iij. fa.j.vt hi qui obl.§.j. col.vj.&.C.de col. fund.

40pa.l.placuit. vt.j. de his qui ingre.ad appel.§. illud in fin.

k ¶ Potentibus.]i. nõ valentibus.

l ¶ Aliquibus.] ſcilicet clericis.

m ¶ Schema.] id eſt titulo pro ſoluto. Albe.

n ¶ Ad alienationẽ.]

50 Et ita not.quod ꝓ debito fiſcali ꝓmittit alienatio,& ĩ ſolutũ datio,ſed ꝓ priuato ſola datio in ſolutũ ꝓ hãc cõſtitutionẽ: ſed hodie generaliter ꝓmittit alienatio ꝓpter debitũ vel fiſcale vel priuatũ, cũ ſolennitate tm̃: vt.j.de alie.& emphy.§.

60hoc etiam.

o ¶ His autẽ.] ablatiui caſus.& ſubaudi ab.

p ¶ De hoc.]i.de rebus eccl̃iarũ Cõſtantinopolitanę ciuitatis: ſtatuimus em̃ recitãdo legẽ Leonis & cõfirmando eã: vt.ſ.de nõ ali.§.vult em̃ illa . nã d.l. Leonis tm̃ in rebus

70eccl̃iarũ Cõſtantino.ciuitatis loquit̃: vt. C.de ſac. ſan.eccle.l.iubemus .

q ¶ Eã.]i.hanc conſtitutionem.

r ¶ DE IVREIVRANDO A MORIENTE PRAESTITO.

s ¶ Emper.] Eſſe firmas

80 vt.ſ.de her. & fal.§.j. & §.ex hęredatus.Accurſi°.

t ¶ Illi.]ſ.legi.& facit.ff. de leg.j.l.nemo poteſt.

v ¶ Cũ iureiurãdo.]i. verbo tenus:vt j. in nouellis.cod. titul.

x ¶ Omnem dixit.]puta ſciatis quia centũ habeo in bonis.

y ¶ Faciẽtes.]non iuſtè dico quia ſubitãtiæ &c.

z ¶ Acquieſcũt.]ſ. vt ſint hęredes ſicut teſtator diſpoſuit:non aũt vt

10ſtẽt diuiſioni vel aſſignationi ipſius: qđ facere nõ debent:vt.j.eo.§.ſed hęc quidem.in fin.§.

a ¶ Vnã quodãmõ.] No.vnã fingi perſonam teſtatoris & hæredis : vt hic,&.C.de vſu & hab. l.antiqtas.&.l fi. de hęr. inſti.&.l.hęres.ff.de vſu.

Hęres & teſtõr ſiunt eadem perſõna.

20Et no modũ ꝓ quẽ ꝓbat ſupradicta nõ debere fieri ab hęrede.nã ꝓbando ꝙ ſit vna ꝑſona hęredis & teſtatoris: ergo hæres hoc dixiſſe & iuraſſe videt.iã ergo nõ cõtra alterius dictũ venit,ſed contra ſuũ,& ita eſt ſibi contrarius:ergo repellẽdus:

30vt.ff qñ ap. ſit.l.pe.§.ſed ſi alius. Itẽ facit.C.de nõnu.pe.l.gñaliter.&.C. đ fur.l.j.&.j.de his q ingr. ad ap.§.illud quoq;.col. v.Accurſius.

b ¶ Nullus.]ſ.hæres.

c ¶ Sibimet.]nam ſi dicam reluctari teſtatori,ꝓ cõſequens dicerem relu

40ctari ſibi: quia per verba quæ dixit teſtator , ipſe videtur dixiſſe , cùm ſit cùm eo eadem perſona.

d ¶ Dixit.]ſ. teſtator.

e ¶ Sermones.] nullus hęres edicit cõtra ſermones ſuos reluctari:& nullus hęres dicit nolle valere qđ dixit atq; iura-

50uit ratum eſſe . Accurſi.

f ¶ Aut in ſuis teſtamẽtis.]i ſcriptis vel nõ ſcriptis,vel etiam in nõ teſtamento : vt in nouel. eod.titul.

g ¶ Et iurauerit.]ſicor poraliter,planum eſt . ſi verò verbo tenus, & tũc idem dico vt in nouell.

60eod.tit.&hoc probat in eo ꝙ dicit per ſua teſtamẽta.nã adiuratio quædam eſt,ſed nõ rectũ iuramentũ:qa illud eſt tm̃ per deũ ſecundùm Ioan. & facit ad hoc.C. ſi mi. ſe maiorem dix.l. penul. Si aũt nullo modo iurauit,& tunc aut dicit prę

70 cipiendo eos eſſe cõtentos partibus deſignatis, & tũc ſtandũ eſt: vt.ff. de le.ij.l.peto.in prin.aut af firmãdo:& tunc nõ facit inter eos prę iudiciũ : qa magiſterrãdo quãvolẽdo dixiſſe videt: vt.ff.đ le.ij. l.titia.§.cai°.in fi.&.l.cũ pater.§.pater q filio.&.l.

80ofi.§.j.&.ff de leg.iij.l.cũ quis decedẽs.§.nuptura. &.§.codicillis.&.C.communia vtriuſq; iudicis. l.ſcriptura. ꝙomnes. ll. huic pñt ſignari contra. Sed ſic ſolue:qa ibi non iuravit, vt dictum eſt.

† Iſte.§. ſi tuatus eſt C.in ti.de ꝓbat. ſup l.rõnes. & incipit : Quod obtinet.& cõcord.cum hoc tex.c. cùm dilectus . iuncta gl. ſup verbo,cõfitentem. extra de ſucceſſ.ab inteſtato.

tibus. Si aũt & aliqua monaſteria ſub eadem ſctiſſima maiore eccleſia ſint,nec ea ſub prętentem facimus legẽ,forinſecis ꝓuincijs eã q

y conſtituentes ſolùm,in ꝙbus multa quidẽ eſt inopia pecuniarũ, perquã ſanctiſsimę eccleſię ſoluere ꝓ pecunias debita nõ valuerũt. Tua igitur celſitudo quæ placuerunt nobis cognoſcens,ſecundùm hęc procedere ſuper ſacris rebus alienationes cuſtodiat.Datũ.xiiij.calen.Septem.Conſtantinop.poſt conſulatum Beliſarij V.C . anno ſecundo.

TITVLVS II.

De iureiurando r a moriente prętito propter mẽſuram ſuę ſubſtantię.

¶ *Iuſiurandũ à moriente præſtitum in quo ſubſtantiæ ſuæ menſuram facit manifeſtã, inter ſuos hæredes diuidendo ab hærede ſeruandum eſt, creditoribus tñ nullum præiudiciũ generatur.* Bar.

Impera.Iuſtinianus.a.Ioanni prętore. ite rum exconſule & patricio.

Emper hanc vnam habem⁹ intentionẽ diſpoſitiones moriẽtiũ eſſe firmas s , niſi reſultẽt legi,& apertè contrarię ſint ijs quę illi t placent. Scimus igitur notum & annunciatum nobis: quia cùm iteſtaretur quidã , cũ iureiurando v ſuam ſubſtantiã omnẽ dixit x , & ꝙ hanc ſolam reliquit ſuis hęredibus. aliqui verò eorũ hęredũ ad hoc reſultant,nõ iuſtè faciẽtes y : ꝙ ſubſtantię quidẽ illius hęredes fiunt, & in hoc acqeſcũt z ijs ꝙ ab eo diſpoſita ſunt: quę verò dixit cũ iureiurãdo,nequaquã hęc ratama nere, neq; cuſtodire ea ſcđm cõpentẽ modũ volũt: cũ vtiq; noſtris videtur legib⁹ vnã quodãmodo a eſſe perſonam hęredis: & eius qui in eũ trãſmittit hęreditatẽ: ideoq; nullus b eidẽ ſibimet c edicit reluctari, & qđ dixit d atq; iurauit ratũ eſſe,hoc nolle valere,ſed cõtra ꝓprios reluctari ſermones e .¶ Sãcimus igitur ſi quis deſcriptionẽ faciens,ſiue propria manu, ſiue ꝑ alterius quidem ſcripturã à ſe aut ẽ ſubſcriptã,aut in ſuis teſtamẽtis f ſubſtãtię ſuę menſuram faciat manifeſtam,hęredibus forte alijs quidem prętentibus,alijs verò abſentibus, aut etiã oĩbus ꝑſentibus nõ licere hęredibus cõtra hoc reſultare,neq; dicere quia aliquis hęredũ celauerit res extra ea ꝙ dicta ſunt à defuncto. Sed ſi quidẽ † iuſiurandũ moriẽs ꝓbuerit, & iurauerit g

Suos

a ¶ Suos coheredes.] quid in extraneis aliqd de bonis defuncti habẽ tibus? Rñ.cõtra videt per literam iſtam.& hoc dicunt qdã.ſed dicas idẽ vt hęredes ab illis extraneis nõ poſſint repetere, qđ hîc in cohęredibus dicitur,gratia exempli dictum intellige.

b ¶ Solius ſunt.]i.quę ſolẽ cõtentionẽ cõtinẽt,nõ aũt q̃ſtionẽ ſeruorũ.

c ¶ Nullius.]ſcilicet cõ tentionis.

d ¶ Apud hæredes.] ſcilicet iuramento.

10 e ¶ Sed hæc.] .ſ.vt fiat pręiudicium ex verbis defuncti.

f ¶ Curioſi.]i.ſtudioſi ĩ adipiſcẽdis oĩbus bonis teſtatoris,nõ curãtes de iuramento eiuſdem.

g ¶ Inter creditores. i.in pręiudicium credito rum.Accurſius.

20h ¶ Declaratũ eſt le gibus.]vt.ff.de le.j.l. fi iuſſamiliàs.§. diui.&.ff. de libe.lega.l. aurelius. §.eum qui &.C. de probatio.l.rationes.&.l. exẽ plo.&.C.de teſtı.l. omni bus.&.ff. de interrogato ria actio.l.de ętate. licet autem pręiudicare non

30poſſet creditoribus,põt tñ ꝑdeſſe ſi iuraret tm̃ſe debere:qalicet nõhabeat creditor aliã ꝓbationem hoc tñ ſufficit:vt.ff.de le ga.iij.l.cũ qs.§.antep. & ecõtra ſi eſt creditor, & iuret ſibi deberitm̃.x.cũ xx.debeant:quare nõ ꝑdeſt extraneo debitori?

40Certè ꝑdeſt: imo & ſine iuramẽto ſimpliciter di cẽdo videt velle remitte re ꝑ pactũ:vt.ff. de pa.l. tale pactũ.licet qdam di xerint hanc cõſtitutionẽ habere locuminter cohę redes tantùm.

i ¶ Illís.]ſ.creditoribus.

k ¶ Oĩa.]ſ.bona defun-

50 cti, & q̃ dixit ſe habere.

l ¶ Contentos.] ſcilicet volumus.

m ¶ Negotij.]vt cadat à cauſa. Accurſius.

n ¶ Non poſſit frui.] ſic.C.de fideicõ.l.fi.in fi. ſic.ſ.de hę.& falc.§. ſi qs autem.

o ¶ Aut obedire oĩ-

60obus.]hîc reprobat particularis approbatio. ſic ff.de admi.tut.l. cũ quę ritur.&.C.de oĩ agro de ſer.l.q vtilia.li.xj.&.ff. đ acqui.hęre.l.j. &.ij.

p ¶ Seruarí.] ſ.volumꝰ.

q ¶ Tranſacto.] & iſta locũ habet etiã in ꝑteri tis factis: vt hîc dicit. &

70in nouel.eo.ti.nec mirũ: qa hoc expreſsè hîc dici tur:aliâs adfutura tm̃tra hitur:vt.C.de leg.& cõ. l. leges & conſtitutiones.

r ¶ VT PRAEPONATVR.a &c.

a Concor. cum auſ. in ter dilectos cum glo.ſu per verbo, idictionis. extra de fi- de inſtru. vbi recitat tenor iſtius conſtitutio nis.

¶ Hoc expeditur.ĵ. eod. uſq; ad.§.illud.

80s ¶ Et ut latinis.hæc dicun tur.ĵ.eod.§ fina.

t ILlud.]Pu tandum do cumentum. aliâs deeſtdo cumentũ:& tñ ſub audit. ſcãm ſua teſtamenta qa nihil eſt aliud ei prẽter hęc: hoc amplecti hęredes,ſiue filij,ſiue etiam extra nei ſint, & neq; tergiuerſari,neq; caluniniari ſuos cohęredes[a], neq; ob hoc ſeruos quęrere ad tormen ta deducere, & alia ſimilia diſcute re & perſcrutari,quę ſolius[b] ſunt contentionis, alterius autem penitus nullius[c],vt pote dũ ſubſtan tia videat eſſe tãta quãtã teſtator iurãs,hãc ſolã apud hęredes[d] inueniri voluit. ¶ Sed nęc[e] quidem inter hęredes qui curioſi[f] videtur in defuncti eſſe ſubſtantia, valere volumus: nõtamen hoc ratũ eſſe & inter creditores[g] eò quòd noſtris declaratum eſt legibus[h],quę cunq; quilibet proſe dixerit, aut ſcripſerit,hęc nihil ei ꝑdeſſe: neq; creditoribꝰ pręiudicare: ſed illis[i] licentia ſit oĩa[k] perſcrutari quo volunt modo.hęredes aũt conten tos[l] eſſe ijs quæ à teſtatore dicta ſunt. Sitq; pœna negotij[m] ĩter hæ redes,vt qui aduerſatur ijs quę re licta ſunt,eis non poſſit omnino frui[n],neceſſitate imminente aut obedire omnibus[o],aut vniuerſa cõtemnere, & non hęcquidem eli gere,his verò reſultare,ſed defun cti voluntatem ab eius ſucceſſori bus ita ſeruari[p]: vt in nullo ei con tradici pręſumatur: His valenti bus in reliquo tempore vniuerſo & in omni negotio nondũ moto in iudicio,neq; iudicialiſententia aut interuẽtione amicabili tranſ acto[q]. Tua igitur eminẽtia quę placuerunt nobis,& per hanc ſa cram declarata ſunt legem,cogno ſcens,ſolenniter per prograꝫmata propria manifeſta faciat vni uerſis.Datum,x. calen. Septemb. Conſtantinop.poſt conſulatum Beliſarij V.C.anno ſecundo.

TITVLVS. III.

Vt pręponatur[r] nomen imperatoris documentis:& vt latinis[s] literis apertius tẽ pora inſcribantur.

¶ *In omnibus inſtrumentis iudicialibus quæ ad temporis memoriam conſeruandam aguntur, uel etiam in extraiudicialibus nomen principis, & conſulis,indictio,menſis & dies ſunt apponenda:& etiam apponi debet aliud ſi eſt de conſuetudine.Angelus.*

Impera. Iuſtinianus.a.Ioanni præfe.prẽto.ite rum exconſule & patricio.

v ¶ Et geſta.]ſ ſunt honeſta putanda.aliás autem ſunt geſta quę in iudicijs geruntur,& in ſcriptis rediguntur,& eadem dicuntur acta.

x ¶ Imperij.]No. dari plurimam authoritatem inſtrumento ex memo ria principis.& facit.C.de teſtamen.l.omnium.

y ¶ Conſulis.]cõmemoratione.

z ¶ Indictionis.][b] Eſt autem indictio curſus . xv. an.vt dicit indictiõe pri ma & ſcda,put eſt ĩ hoc curſu xv.annorũ: vltra

10 aũt nõ extẽdit,ſed à pri ma incipit.Et inde habe tur ꝙ antiqtus Romani ſingulis.xv.an.recipiebãt tributũ đ toto mũdo.Et erat in primo qnquẽnio ferrũ,vt inde fierent arma militibꝰ Romanis.Se cundo qnquẽnio argẽtũ vt inde haberẽt ſtipẽdia

20 milites.Tertio qnquen nio aurum: qđ in ęrario ponebatur:vt tpe neceſſario ꝓ republica Roma norũ expenderet.vñ adhuc hodie ſeruam⁹ curſum illorũ triũ luſtrorũ ſ.horũ.xv.an.& indictio nem appellamus : qa ſic tributa indicebant anti

30 quitus.Si aũt velis eam indictionẽ colligere: accipe annos dñi qui ſunt M.ccxx. & eis addas. iij. an.qa totꝰ annꝰ érat tpe natiuitatis Chriſti.ſ.tertius indictionis: & diuide ꝑ.xv.& ſemꝑ abijcias illa.xv.& cũ habe as numerũ cõpletũ.ſ.xv. inue

40 nies te habere indictio nẽ.viij.& de hoc not. C. de iuſti.codi.cõfir.infin.

a ¶ Et quotquot.]Hic incipit oratio iſta, & tm̃ dicit ꝙ ſiqua alia ĩdicia ſunt rõne memorię tẽpo rum vel apud nos,vel a pud alios,vt ſi fortè fiat mẽtio ciuitatis : vt.j.e.§.

50 ſi qua ꝙ.vel quęſtoris: vt.ſ.de ta.§.fin. hoc non tollamus,ſed eis iſta adijciamus:vt.j.eo.§.ſi qua verò.ibi,nos enim &c.

b ¶ Indicia.]alꝫ iudiciũ & hęc eſt mala litera.alꝫ indicia:& hęc eſt bona.

c ¶ Ad vetuſtiſsima.] principia.

60d ¶ Princeps.]ſubau di iuſsit nomẽ apponi in documentis & geſtis.

e ¶ Ex quo.]ſ.tẽpore.

f ¶ Eam.]Romam.

g ¶ Romulus.]ſub.ſ. h ¶ Ille.].ſ.Romulus.

i ¶ Sumat.]reſpuenda,

k ¶ Quílíbet.].ſ.aliqs.

l ¶ Auguſtũ pium.]ſ.

70 uenire,vt ſubijcit.Acc. † toto.

m ¶ Valentem.]q.d.ea dem q̃ tunc erat.ſic.ff. đ iudi.l.proponebatur.

n ¶ Sit.] in futuro,

o ¶ Immortalis.] reſpublica.Accurſius.

p ¶ Ab illis.]ĵpatorib⁹.

q ¶ Erit.]cũ ſic poſt im ꝑatorũ noĩa talia facta q̃

80 ti qua inueniebant:vt di cit ab illo.§.fiqs em̃ vſq; huc,ergo erit abſurdũ.

r ¶ Abſolute.] id eſt indiſtinctè.Accurſius.

s ¶ Imperij.]ſub.tempore.

t ¶ Hęc.]ſcilicet documenta.

v ¶ Ciuitatũ temporibus.]puta in.x.anno à compoſitione ciuitatis: vt de imperio modo dixit:& facit.C.de feri.l.oĉs.ibi,his adijcimus.&c.

b De indictione vide bo. gl.in.c. inter dilectos. ſuper verbo indictionis.extra de fi.inſtru. vbi latè de indictione tractatur.

a ¶ Quiã.]scilicet diem,in qua die geruntur.
b ¶ Annus.]q̃ quot anni sunt q̃ illa ciuitas facta fuit.
c ¶ Nihil.]s̃.eod.in prin.ibi,& quotquot indicia &c.
d ¶ Imperiali.]scilicet nomine.
e ¶ Inchoetur.]scilicet documentum.
f ¶ Mox.] priusquam alia ponatur.Accursius.
g ¶ Authore.]puta in noïe dñi.& facit.j. de q̃store.in prin.&de armis in prin.col.vj.Sed nũqd anni dñicę incarnationis apponẽdi sunt? Rñ. hac l.vel alia nõ caueť:sedtñ dico qđ apponẽdi sunt[a] & aľs nõ valet instrumẽtum: quia est de cõsuetudine q̃ apponãť:ergo apponẽdi sunt, & aliâs nõ valet qđ agiť: vt.s̃.p. §. siqua verò.&s̃.e. in prĩ. ibi,& quotquot &c. & ẽ etiã consuetudo gñalis. vñ etiã si lex diceret cõtra,tñ deuincere eã consuetudo:vt.ff.de lẽ. & senatusc.l.de q̃bus . in fin. lex aũt nõ ĩprobat, imo probat.l.ista, quicquid de talibus fuerit :vt dictum est.
h ¶ Prima indictiõe.] fortè currebat prima indictio tp̃e quo fuit facta hęc lex:& ita Iustinian⁹ regnabat tp̃e natiuitatis Christi cũ illo tp̃e fuit ĩ dictio inuẽta:vt.s̃.in prĩ. huius tit.no.& ideo non dicit fortè de annis domini ponẽdis,cùm pauci erant eo tẽpore. Acc.
i ¶ Nostri.] s. imperij.
k ¶ Nunc.] s. quando hęc constitutio facta fuit. Accursius .
l ¶ Annũ.xj.] Not.q̃ tẽpore huius cõstitutionis Iustinianus regnauerat. xj.an. Itẽ q̃a in cal. Ap. ꝓximis fuerũt.xij. vñ in calen.Apriľ.fortitus fuit imperium.
m ¶ Decętero.] scilicet scribant.
n ¶ Harũ.]scilicetlegũ.
o ¶ In iudicijs.]i.in sẽtẽtijs,vt dicũt. Vel dic i.in scripturis q̃ fiunt in iudicio siue sẽtẽtię, siue acta vel gesta sunt, vt hîc subijcit.nã & his talia sunt apponenda:vt.s̃. eod.§.vnde sancimus.
p ¶ Incertis illis.] quędã literę erãt quę nõ poterãt ab omnib⁹ intelligi q̃ apponebanť in qualibet snĩa.vñ hîc eas non remouet:sed præcipitvt iuxta eas interpretatio apponatur., vt subijcit.
q ¶ Ab oĩbus.] sic. ff. de instĩ.l.sed si pupillus. §, pscribere.sic.s̃. de non alie.§.alienationis. sic.j. in med.lit.§. vt autem . col.viij.
r ¶ Deinde.]in hac cõstitutione . Accursius.
s ¶ Literas.]s. latinas.
t ¶ Siquidem.]ꝓ certè. & ita cõstrue.sed certè si reliqua grę̃cę vocis sunt:grę̃cis literis subdi tẽpus.& post pscriptionẽ incertarũ literarũ,puta latinarũ.i. iuxta latinas q̃ sunt incertę grę̃cis apud quos fuit factum instrumentum,ponatur interpretatio in grę̃co.
v ¶ Reliqua.]vt tenor instrumẽti.Acc.

scribaťq̃dẽ imperiũ: sequaťverò (sicut dictũ ẽ) cõsul & ĩdictio atq; mẽsis & dies scđm quã[a] gerũtur & cõscribũtur q̃ agũtur: & tũc inferatur etiã ciuitatis oĩbus modis annus[b]. Nosem̃ auferim⁹ quidem priorũ nihil[c], impiali[d] verò addi tamẽto cãm augem⁹. Et inchoeť[e] mox[f] authore[g] Deo à p̃cedẽte prima[h] indictione: ita quodã modo eisscribẽtibus,imperij Iustiniani sacratissimi Augusti impatoris anno.xj. & post consulatũ Flauij Belisarij clarissimi viri ãno.ij.ix. cal.Iunij.sicq́; in oĩbus nominentur impij anni,& nr̃i[i] inquãtum eos de⁹ elõgauerit,& decętero imperatorum.palã nãq; est q̃ anũc[k] quidẽ annũ[l] .xj.nr̃i scribũt impij: inchoãte verò Aprili mense, & prima die ĩ qua nos de⁹ Romanorum superposuit rebus.xij. annũ scribẽt: & ita decętero[m] donec nostrum De⁹ ĩperiũ extenderit:vt nobis etiã hęc causa sup̃ leges & harum[n] celebrationẽ cõtinué manet immortalis dum memoria imperij oĩbus simul interfuerit causis atq; temporibus. ¶ Illud quoq; adijcimus qm̃ ij q̃ tp̃s in iudicijs[o] designãt,cũ ĩcertis illis[p] & antiq̃s lr̃is hęc declarãt,obseruẽt in omni iudicio vt post illas lr̃as antiq̃tatis alias subdant, id est has cões & oĩbus notas,& q̃ legi ab oĩb⁹ q facilè possint,& significare gestorum tempus,vt nõ fatigent requirentes id tẽpus:deinde[r] errãtes expectent donec hominẽ quẽcunq; cõperiãt literas[s] illas proveritate lecturũ.sed siq̃dẽ[t] reliqua[v] etiam post prescriptionẽ ĩcertarũ lr̃arũ, si grę̃cę sint vocis,grę̃cis lr̃is subdi tẽpus. Si verò latin⁹ q̃dem totius chartę cõsistat ordo,latinis q̃dem perscribaťtp̃s ĩterpositis illis certis elemẽtis,clariorẽ tñ ordinem habẽtibus lr̃is,quas liceat oĩbus legereoĩnosyllabarũ latinarũ ignaris. ¶ Tua igiť eminẽtia q̃ placuerunt nobis,& per hãc sacrã declarata sunt legẽ: & in hac maxima ciuitate,& in p̃uincijs vniuersis q̃bus p̃es,manifesta cõstituat: vt nullus p̃sumat aliter numerare tẽpus aut aliud agere,sed ita sicut dudum[x] decreuimus. Datũ cal. Sep. Iu.a.c.Bel.viro cla.anno. xj.

a Anni domini cę in carnatiõis an ponẽdi sint in instrumẽtis. a Concor. glos.in.c.inter dilectos extra de fide instrum.

TITVLVS. IIII.

Scenicas non solum si fideiussores prę̃stet[y], sed etiã si iusiurandum dent,sine periculo discedere.

¶ *Iusiurandũ à scenica præstitum nõ tenet,nec fideiussoris datio,quæ expetẽs,pœnismulctatur, & iudex in illarũ extorsione negligẽs punitur.*

Imperator Iustinian⁹.a.Ioanni prę̃fecto prę̃to.iterum exconsule & patricio.

Nouimus pridem faciẽtes legem[z] interdicentem[a] nullilicẽtiã esse in scena[b] detẽtas mulieres fideiussores exigere[c] q̃a obseruabũt[d] & impiam complebunt operationem, pœnitentię tempus non habentes: & pœnas interminãtem[e] nouissimas[f] his qui tales fideiussores exigunt: insuper & ipsos fideiussores sine obligatione recedere, & nullam inferri eis necessitatem personarum harum[g] præsentationis. Sed in prę̃senti comperimus[h] crudelem quandam & importabilem calumniam cõtra studendam à nobis fieri castitatẽ. Quia enim eos[i] fideiussores accipere prohibuimus[k], inuenisse[l] illos aliam viam ad impietatem deducentem maiorem: iusiurãdum enim eas exigere[m], quia nũquam ab impia illa & turpi operatione cessabunt: mulieres[n] autem existẽtes miseras,& sic malè seductas, piè agere se putare si impiè egerint: & vt custodiant iusiurandũ, ꝓptereasuam prostituere castitatẽ: cũ oporteret agnoscere[o] q̃a huiusmodi trãsgressiões magis placẽt deo[p] quã iurisiurãdi obseruationes. Nõem̃ si q̃s ab aliquo iusiurãdũ acceperit q̃a occidet forsitã aut adulterabiť,aut aliq̃d aget tale illicitũ oportet seruari iusiurãdũ: vt pote cũ sit ita turpe & illicitũ, & ad p̃ditionẽ ducẽs. Ideoq; liceat mulieri,licet hmói iusiurãdũ iuraverit, recedere à iurisiurãdi huius amaritudine, & castè viuere sine

y ¶ SCENICAS NON SOLVM SI FIDEIVSSOR.&c. ¶ *Præstent,subaudi non,nec enim hanc uel aliam securitatem præstare habent:ut in prin.huius constitutionis.uel legas sic:Fideiussores etiam subaudi solùm non præstent:ut ita hæc dictio non,ponatur iuxta uerbum præstent.*

z ¶ Nouim⁹.] Legem . vt s̃. de lenonibus. Accur.
a ¶ Interdicentẽ.]subaudi legem .
b ¶ Scena.]i.loco turpi vt prostibulo.Aliàs dicitur scena locus vbicõsuerũt homines cõuenire & erat locus inumbratus cortinis:vt.ff. de insa .l. ij.& inde scenę dicũtur vel scenicę mulieres. Scena quid sit.
c ¶ Exigere.]Not.ꝓ verbum quod regit duosdi uersos accusatiuos: vt.s̃. de leno.§.quasdã verò earum.exigere dico : quia obseruabunt &c.
d ¶ Obseruabunt.] ꝓ dictę mulieres.
e ¶ Interminantem.] scilicet dictam legem.
f ¶ Nouissimas.]no uissimę pœnę dicuntur vltra quas nulla est ita magna.nã debet occidi talis leno:vt.ff.de pœ.l.vltimũ.&.s̃.de leno.§. p̃conizamus.similis expositio.s̃.de eccle . rerũ imo. ali.§.occurrit. Nouissima pœna est vltimũ supplicium.
g ¶ Personarũ harũ.] scilicet mulierum .
h ¶ Comperimus .] vnde & prę̃senti consilio indigemus:vt.ff.de ven. inspi.l.j.§. j. in princip.
i ¶ Eos.]scilicetlenones.
k ¶ Prohibuimus.]vt s̃.proxi.diximus.
l ¶ Inuenisse.]scilicet comperimus.
m ¶ Exigere.]s. inuenimus.& statim subijcit formam sacramenti.
n ¶ Mulieres.]subaudi comperimus.
o ¶ Agnoscere.]mulieres istas.
p ¶ Deo.certe & legi humanę vt subijcit.& facit ff.de le.j.l. si q̃s inquilinos.§.fi.&.C.de le.& cõ. l.nõ dubiũ.in fi.&. ff. de pac.l.iurisgẽtiũ.§.si pacti scar.&.ff.ad muni.l.fi.j. rñ.&.j.de iudi.§. q̃a ꝓ. vbi verò est licitũ sacramentũ,est seruandũ , nõ tñ punit nõ seruãs nisi q̃ tũ ad Deũ vt.ff. de do.l. nã sufficit.& supiori.l.& C.đ re.cre.l.ij.in casu tñ ẽt quò ad mũdũvalet,& firmat q̃đ agiť :vt si fiat á minore.xxv.an. sup̃ aliquo cõtractu.vt.j.de pateně §.fi.col.x.Itẽ & aľs vt libertus post manumissionẽ iurat se operas p̃stare:vt.ff.đ li.cau.l.fi. & đ ope.li.l.vt iurisiurãdi.vbicũq; tñ dico nõ teneri quẽ de sacramẽto licito solo:põt dici esse verum iure ordinario & ciuiliter:sed extra ordinẽ põt accusari crimine stellionat⁹:vt extra ordinẽ puniať:vt.ff.de cri.stel.§.fi.licet nõ posset dici q̃ dicta lex loquať qñ iurauit in talẽ cãm:vbi & aľs sine iuramẽto eodẽ crimine põt plecti:vt.ff.đ pig.ac.l.j.Primũ puto veri⁹:q̃a vbicunq; titulus criminis deficit,locum habet hęc accusatio:vt.ff. de crimi.stellion.l.iij, Periurij. Iusiurãdum an & quãdo teneat.

a ¶ Periurij.]subaudi.est.

b ¶ Si qua omnino est.]Sed quare dicit si qua oīno est: cū nulla sit, vt modo dixim⁹ per.l.ff.de dolo.l.nā sufficit? Rñ.interdū est nō per se solū vt dictū est, sed ex adiūcto: vt quia est infamis si veniat cōtra sacramētū & cōtra pactū qđ cōfirmauerat sacramēto: vt.C.de trāsa.l.si ex falsis.aľs nō est infamis: vt.ff.de in fa.l.luci⁹.tñ repellit̄ à testimonio: qapręsumit̄ malè dicere q aliqñ malè di
10 xit.ff.de accus.l.fi cui.§ hisdem.

Periurus à testimonio repelli tur.

c ¶ Vitam.]quam vitā ꝓinde habebit & quò ad matrimonia & quò ad alia ac si nunquā in tali praua cōuersatiōe fuisset vt.C.de nupt.l.imperialis.§.j.Sed nūquid hodie habēt necesse petere re-
20 scriptū, vt dicit dicta lex imperialis? Videtur ꝙ sic cū illa nō inueniaī correcta: vt.s̄.de admi.offi.§.j. &.C.de app.l.ręcipim⁹ in fi.Sed cōtra puto propter gñalia verba huius cōstitutionis quę dicūt ipso iure eā nō teneri. vñ quātū est in petitione re-
30 scripti, dico illam legem correctam per istam. Accursius.

d ¶ Exigendā.] pœnā prędictam subaudi.

e ¶ Tenebitur ab ea.] i.ipsa habebit eum iudicē obligatū ad tātā pœnam.& facit ad hoc.s̄.de mo.§.fi.&.s̄.de mā.prin.
40 §.neq;.ff.coll.iij.&.C. de iud.l.sancimus.in fi. &.j.de col.§.si verò scām prędictū modū: col.ix.& j̄.de ec.ti.§.si aūt qui hoc &.j.vt in priua.domi.in fi.ti.ea.colla.Accur.

¶ Heredes.]s.lite cōtestata vt quidā dicunt. Alb.vt.C.ex del.de.l.j.&
50 facit.ff.ad leg.iu.pe.l.fi. de ac.l.ex iudiciorū.Ac.

g ¶ Eius.]s.tenebuntur.

h ¶ Actionē piam.]id est actū pium.s̄.de nō ali.§.&, hoc valere.in.ij. coll.

i ¶ Exegerit.] ab aliqua puella vt ipsa nō debeat à turpi & impia cō
60 uersatiōe cessare: vt.s̄.c. sed in ręsenti.

k ¶ Memoratā.]s̄.eo.§. vnde.

l ¶ Militaris.]s.aliquis maior præside.

m ¶ Per illum.]s.militarem iudicem.nā ipse exiget à præside,& dabit mulieri.

70 n ¶ Militarē.]illi⁹ ꝓuincię.

o ¶ Maioribus.]i. habētibus maiores honores. Albe.

p ¶ Cingulis.]aľs cingulo: & dic & insuper.i. si non sit in illa prouincia iudex militaris: nec etiam metropoleos epi-
80 scop⁹, exigat ille ręses dictam pœnam ex vicinis maioribus cingulis.i.à magistratibus qui sunt in vicina prouincia. maioribus cingulis.i. qui sunt maiores per cingulos quàm sit dictus ręses.

periculo periurij[a]: magis aūt deo amabiliter pœna periurij (si qua omnino est[b] pœna) contra eū qui iusiurandū exigit, conuertēda. Vñ etiam nos repentè inferimus decē librarum auri pœnam exigentes eum qui ręsumpserit oīno taleius iurādum accipere: & hanc scilicet quantitatē ipsi infelici dari mulieri sancimus ad reliquā bonę figurę vitā[c], exigēdā[d] per administrationem prouincialē, & dandam ei scienter iudice: quia si neglexerit, tenebitur[e] ab ea deponens administrationē: hęredesq;[f] eius[g] & successores & ei⁹ substātia eò ꝙ actionem piā[h] agere neglexerit. Si autē ipse prouincię ręses iusiurādum exegerit[i], ipse etiam memoratā[k] decem librarum auri pœnā exigatur: siquidē militaris[l] iudex sit in illa prouincia, per illū[m] dāda, sicut dictū est mulieri. Si verò non habeat militarē[n] iudicem, metropoleos illius prouincię episcop⁹ hoc prouideat, causam etiam ad nos, si probauerit, referens: & insuper ex vicinis maioribus[o] cingulis[p]: & vndiq; hoc agentē[q], siue iudex, siue priuatus sit memorata castigari[r] pœna, & dari hāc ei quę quantū ad illūneq; castē viuere valeat vlterius, vt non videatur quasi peierasse. Quę igitur placuerūt nobis, & ꝓ ręsentē sacrā declarata sunt legē: tua celsitudo præceptionibus proprijs oībus faciat manifesta: vt cognoscāt nostri imperij circa castitatem studium.

TITVLVS V.

Vt non fiant pignorationes pro aliis personis: & vt sicut[s] principū donationes nō egent gestis monumentorum, sic nec a priuatis imperatoribus factę donationes indigeant.

¶ *Nulli licitū est secundùm formam pignorationis exigere alium pro alio. Item sicut donatio facta à principe priuato insinuatione nō eget: ita nec econtra. Barto.*

Imp. Iustinianus.a. Ioanni glorioſiſſ. ſacro

c ¶ Ciuibus.]i hoibus.

d ¶ Neq; invicaneis.] i.qui morantur in vicis.

e ¶ Formā.]puta cōtra xi tecū in alia regiōe, hoc acto inter nos vt si die ſtatuta non ſolueret, liceat
30 tibi hoīes meę ꝓuincię pignorare tua authoritate ſiue res eorum intromittere.& ꝓbat̄ hęc electio ex eo ꝙ dicit firmā. i.pactū firmatū verbis vt liceat sic capere.& probatur.ff.de arb.l.arbiter intra certū. Sed qđ si hoc in pacto actū nō fuerit?
40 Rñ.idē multò magis. item qđ si accepi non in pignꝰ sed in ſolutū? Rñ. idē scām Io. quare ſubaudi etiam vt ceſſent iſtę duę oppoſitiones.

f ¶ Competit.]i.nō est cōueniens. sic.s̄.de eccle. re.immo.§.si verò non priuatus.

50 g ¶ Et ſupplicia.]nā & ipſos homines capiebāt & ſuppliciacis īponebant, qđ fieri non debet.

h ¶ Sciētib⁹.]& aľs sciētiū & facit.s̄.ti.prox.§.fi.

i ¶ Geſtis monumētorum.]i.vt fiant corā iudice ordinario ꝓbētē authoritatē huic dōa-
60 tioni: quia ſufficit ipsi⁹ imperatoris ręsentia: vt &aľs.C.de teſt.l.omniū.

k ¶ Niſi tātūmodo.] q.d. fiant hmōi donationes in rei veritate,& scribātur per tabellionē: & alia fiāt quę hîc dicūtur nō aūt in ꝓsentia iudicis ordinarij est neceſſaria
70 quātacūq; sit quātitas. q̄ authoritas aľs esset neſaria: vt.s̄.de def.ciuit.§. nulla.colla.iij.& facit ad hoc.C.de donationi.l.donatio.§.in conscribendis &.l.ſancim⁹. Quid si est quantitas intra.cccc.ſoli. Rñd.nec ſcriptura est neceſſaria: ꝙ nec in priuata donatione est ne-
80 ceſſe, ſed ſimplex & nudū pactum ſufficit: vt.C.de dona.l.ſiquis argentū.§.ſinautem hoc minime ſcriptum. Accur.

Contrariorū eadē est diſciplina.

l ¶ Non enim cōſequens est.]No.eandem debere esse rationē cōtrariorum: vc hîc,&.ff.ſi vſuſfr.petat.l.penul.§.fi.&.C.de cad.tol.§.ſed vt manifeſtetur.&.j̄.vt lice.ma.& auię.§.illud.&.ff de rerū diui.l.pe.&.C. de ſacroſ.ec.l. antepenult.&.j̄.de fide inſtru.§.ſi quis.

m ¶ Nec hís.]priuilegijs, ſcilicet vt nō ſit neceſſaria inſinuatio.

s ¶ Et vt ſicut.]hoc dicitur.j̄.eo.§.illud.

t INhoneſtas. ¶ Et alię leges.vt ff.qđ met⁹ cau.l.extat. &.ff.ad leg.iul.de vi pri.l.penul.&.ff.de offi.prę.l.illicitas vt.C.vnde vi.l.ſi quis in tantam.&.l.ſi quando.

v ¶ A nobis poſitę.]vt.C.vnde vi.l.fi.&.C.locati.l.fin.& alię extrauagantes.

rū ꝑ Oriētē prętoriū pręfec. iterū exconſule & patritio.

INhoneſtas pignorationes, & odibiles ſuꝑ his exactiōes, plurimę qdē & alię leges[t] odio habēt: ꝓci puè aūt à nobis poſitæ[v], ſed neſcimus quēadmodū cauſa[x] licet tātis caſtigata legiſlationibus[y], adhuc ꝓſumit̄[z] & in republica est. & maiorē ſui ꝓbet virtutē, quā legū[a] neceſsitas. Propterea ſancim⁹ nullā oīno pignorationē in nr̄a repu. ꝓualere[b] neq; in mercatis (hoc qđ maximè ibi ꝓſumptū inuenimus) neq; in agris, neq; in ciuitatib⁹[c], neq; in vicis neq; in ciuib⁹: neq; in vicaneis[d], neq; in agricolis, neq; alio oīno quocūq; mō vel tpe, ſed ꝓſumentē aliū ꝓ alio ſcām pignorationis formā[e] aurum aut aliquid aliud exigere: qđ reddere in quadruplū violētiā paſſo: & cadere ēt ab actione quā habuit aduerſus eū pro quo exactionē fecit. Nō em̄ habet rōnē, aliū quidē esse debitorē, aliū verò exigi: ſed nec alteri moleſtū esse pro altero quodā tan quā inuaſionē aut iniuriā cōmittē tē, & alium quaſi vicaneū exiſtentem cedi aut iniuriā ſuſtinere, & aliquid pati qđ oīno nō cōpetit[f], ꝓ alio: & abſq; legitima occaſione quālibet perferre calūniam: & ſupplicia[g] ſuſtinere in corpore: ꝓſidibus gentiū ſciētibus[h] quia si nō hęc egerint, ſed in prouincijs quibus ręſunt pignorationes ręſumi patiātur, nihil erit tale qđ à noſtris eos eripiat manib⁹. Illud quoq; perſpeximus huic adijcere legi: vt ſicut ab imperio in alios factæ donationes nō egent geſtis monumētorū[i], ſed ex hoc ipſo habent virtutē: ita neq; à priuatis imperatoribus factę (niſi tantūmodo[k] ꝓ veritate fiant in publico à tabellionibus cōpletę ſubſcriptionē habētes, & eius qui fecit, & teſtium, & aliā donationū obſeruationē) nō egebūt geſtis monumētorum cuiuſcunq; quantitatis ſint. Non em̄ conſequens[l] est vt nec hís[m] fruag

a Imperium.]ſ. quando priuatus ei donat.
b Præbentur.]cùm imperator donat.
c Inęqualitas.]quę erat ante legem iſtam.
d Cõſtitutio.]vt. C. de quadriẽ. preſcrip. l. fi. §. ſed quia igitur. Acc.
e Ex vtroq;.]ſ. latere.
f Et.]pro id eſt. Accurſius.

g DE EXHIBENDIS ET INTRODVCENDIS &c.

A re quia rem debet: nõ à reatu: ut. ff. de duobus reis l. j. & hæc pars expeditur. j. eod. uſq; ad. §. illud quoq;.

h Et vt ij qui cõueniuntur.]hoc expeditur j. eod. §. illud. uſq; ad. §. ſi uerò.

i Et de ijs qnii iuratoriam.]& hoc dicitur j. e. §. ſi uerò etiã quidam uſq; ad illum. §. optimum quoq;.

k Et de hypothecis. ſ. militiarũ. & hoc dicitur j. eo. §. optimum. & expone hæc uerba ut ibi.

l Et de indotatis vxoribꝰ.]quod dicitur j. eo. §. quoniam uerò. & §. ſi uerò quaſdã. uſq; in finẽ conſtitutionis. Accurſius.

m Lurimi adeũtes.]ſcilicet nos.

n Qui.]aliàs quia. Accurſius.

o Exhibẽtur.]i. exhiberi poſtulãtur de vna ꝓuincia ad cõſtãtinopolitanã ciuitatem: vt. j. eo. §. quia verò.

p Pertrahũtur.]dicẽ aũt &c.

q Aguntur.]i. deducũtur, quę miſeria ex inopia contingit: & inopia ex peregrinatiõe: vt hîc, &. ſ. vt iud. ſine quoquo ſuff. §. illud. circa princi. & coll. ij.

r Iuſsionibus.]ſcilicet noſtris.

s Decretis.]ſ. iudicialibus. & ſic redde ſingula ſingulis.

t Qui.]ſ. actores.

v Eos.]ſ. reos.

x Exhibẽt.]i. poſtulãt exhiberi. Accurſius.

y Exigẽtes.]ſ. corã eo à quo petitur reſcriptũ.

z Ipſi.]ſ. actores.

a Remaneant.]ſ. qui conuenerunt.

b Afflígi.]i. vt affligãtur conuenti.

c Tale.]qđ reſcriptũ ad extraneum iudicẽ ſit petitũ, & cautio ſit facta de exhibendo reo. vt. ſ. dixi.

d Ipſe actor.]nã huiuſmodi tẽpora iudicialia actoris maximè & iudicis arbitrio ſtatuũtur vt hîc, &. ff. qui ſatiſ. cogantur. l. de die. j. reſpon.

e Ille.]ſcilicet reus.

f Obſeruet.]i. ſtet in iudicio., & ſic exponitur. j. e. §. ſi verò etiã qdã.

g Decẽ dies.]Sed nũquid à tpe petiti reſcripti currũt hi. x. dies, vel à tpe ex quo ad eũ extraneũ iudicẽ venire potuerit? Rñ. ex neutro horũ tẽporũ cõputari. ſed à tpe finito qđ fuerat ꝓ iudicẽ cõſtitutũ & actorẽ. aliter eñ ſiue iniuria actoris ſiue ſtipulatoris dicere nõ poſſumus: cui iniuriari in talibus nõ debemus. vt. ff. de verb. obli. l. ſtipulationũ. §. fi. Accur.

h Repẽte dimitti.]i. elapſis. x. diebus. nec obſt. C. de iu. l. ꝓpterãdum. turimperiũ à priuatis: quę ab eo prębẽtur illis. Hęc autẽ inęqualitas facta eſt ex nouitate quã Zenonis pię memorię introduxit cõſtitutio, vt imperiales donatiões non egeant monumẽtis. Quia igit imperfectius cauſa prius apparuit: ꝓpterea nos perfectionẽ imponentes ei ex vtroq; tenere hoc volumus, & in his donationibus quę ab imperatoribus in priuatos fiunt: & quę à priuatis in imperatorẽ: vt ex ęqualitate iuſtitia cauſæ adijciatur. Tua igitur excellentia quę per hanc diuinam noſtrã conſtitutionem ſancita ſunt, præceptis proprijs ſolenniter manifeſta facere ſtudeat vniuerſis.

TITVLVS VI.

De exhibẽdis & introducẽdis reis g: & vt ii qui cõueniũtur h poſt viceſimũ diẽ preſentẽtur iudicibus: & de iis qui iuratoriam i cautionẽ exponũt: & ante litis cõteſtationẽ abſentes fiũt: & de hypothecis k quę appellãtur ex caſu: & quę perſonę & quãdo hoc ius habẽt: & de indotatis vxoribus l vt habeãt quartã partẽ in ſubſtantia viri, & ipſe vir in ſubſtantia vxoris, quando inops eſt cui relinquitur.

Reus non eſt exhibendus in iudicio de una ꝓuincia ad aliam niſi prius actor fideiuſſoriã præſtiterit cautionẽ certã quãtitatẽ promittens ſi litẽ nõ exequatur, aut exequens nõ uincat: & reo cõparente ſi actor intra. x. dies nõ cõparuerit reꝰ abſoluẽdus eſt à iudicio eo exacto quod ab acto re promiſſum eſt: & ſiquid amplius reus expendiſſet. Bartol.

Imp. Iuſtinianus. a. Ioanni glorioſiſ. pretorio fũ ꝓ Oriẽtẽ ꝓfecto iterũ excõſule & patricio.

Lurimi adeuntes m noſtram docent poteſtatem: quia n exhibentur o ab aliquibus, aut etiam in alias pertrahuntur p prouincias ex ſacra nra iuſsiõe aut decretis iudicialibꝰ, & ad miſeriã qdẽ ꝓhoc agũt q: coacti verò iuſsionibꝰ r aut decretis s exhibẽt. Proíde q eos t exhibẽt u, ẽt cautiões exigẽtes x qa intra certũ tps veniẽt ad determinatũ iudiciũ ij q ab eis cõuẽti ſunt: ipſi y remaneãt z in ꝓuincia affligi a in pegrinatiõe ſumptibꝰ exhibitũ aut ꝓſentatũ relinquẽtes. Hoc igit miſerãtes ſancimꝰ ſiqd fiat tale, b & tp ſimpleat qđ in cautiõe exhibitiõis aut ꝓſentatiõis ipe actor cõſtituit: deinde ille c quidẽ obſeruet d in iudicio: actor autẽ deſit & nõ intra decẽ dies e poſtquãreus ve nerit in ꝓuinciã, actor occurrerit reũ, qdẽ ingrediẽtẽ apud iudicẽ, & hoc docẽtẽ repẽtè dimitti f iureiurãdo aũt eiꝰ g iudicet de oĩbus ex pẽſis quas ꝓtulit circa viã & circa peregrinã habitationẽ: & his h iudices addicãt i actorẽ cõueniẽtem fruſtra. Et qm̃ moſ eſt non aliter fieri exhibitiões aut ꝓſentatiões, k niſi actores fideiuſſores ad certam quãtitatẽ dederint l, qa exequẽtes cãm: & ſuſcipiẽtſniam m: hãc quidẽ quãtitatẽ oĩno eos n exigi o, & dari fruſtra calumniam paſſo. Si verò ꝓ iuſiurãdũ ẽt plus p aliquid declarauerit q (certa tñ quantitate definita à iudice: quã leges taxatio nẽ vocãt) etiã hoc ſuperexigi r, vt cognoſcãt nõ illudere s vitas alienas t, ſed in ꝓuincia u eligere iudices, & ibi contra ſuos aduerſarios litigare. Quia verò ab actoribꝰ fideiuſsiones plerũq; nouimꝰ hic datas x tãquã y in exhibẽdis ꝓſonis ſi verò in aliã deducantur z prouinciã, fortè declinare a hanc obſeruationẽ b, ſancimus hic c iudicẽ aut glorioſiſsimũ quęſtorẽ d noſtrum ſacris noſtris miniſtrantem literis, ſi quid tale e agere iubeatur, nõ aliter ad aliã exhibere ꝓuinciã reũ f antequã fideiuſſorẽ præbeat actor in iudicio in quo futurꝰ eſt reũ deducere, qa dabit ſcđm locorũ ſpatiũ aurũ g quantũcũq; becretũ h fuerit fugiẽti i, ſi nõ exequat, aut exequẽs nõ vincat cauſam k:

in prin. vbi dicit cãm ciuilẽ triennio, criminalẽ biẽnio durare. at hîc. x. dieb9: quia hoc iudiciũ nõ erat inchoatũ: quare à iudicij obſeruatione abſoluit & dimittit: nõ aũt definitiuè: tũ quia lis nõ eſt conteſtata, tum quia nõ eſt liquidũ: vt. C. de tẽpo. ap. l. fi. §. j. &. C. de iudi. l. ꝓpterãdum. §. & ſi quidẽ. nec eñ dico eſſe ibi cõteſtatã vbi fuit reſcriptum petitũ: licet vterq; ibi fuerit: qa iam ibi deberet iudiciũ finiri vt. ff. de iudi. l. vbi, &. l. de qua re. in princ. licet decretiſte aliter ſeruent.

q Exigi.]ſ. ſancimus.

r Plus.]ſ. quã fuerit ꝓmiſſa quãtitas ab actore.

s Declarauerit.]ſ. reꝰ.

t Superexigi.]ſ. ab actoribus.

v Illudere. i. deridere.

x Vitas alienas.]ſic ſ. de ta. §. j. ibi, & nõ propter ſuam.

y In prouincia.]vb i reus habet domicilium.

z Datas.]i. in hac regia vrbe qñ de prouincia aliena trahitur ad hanc ciuitatem. ſed ecõtra non ſic ſeruabitur, vt hîc ſubijcit.

a Tãquam.]expreſſi ouũ ꝓ vitatis a. ſ. qñ volũt exhiberi reos: vt. ſ. eod. §. & quoniam.

b Deducãtur.]ſ. rei.

c Declinare.]ſcilicet actores.

d Obſeruationẽ.]ſ. nouimus.

e Hîc.]i. in hac ciuitate Conſtantinopolitana.

f Quæſtorẽ.]i. cancellarium.

g Si quid tale.]ſ. ꝙ faciat prẽceptum actori de vocando reo ad extraordinarium iudicem.

h Reum.]valet aũt reſcriptum licet ante ſatiſdationẽ vti eo nõ poſſit. vnde hęc aut. malè cõtinuatur cum lege. C. de dila. l. ſi quando. Accur.

i Aurũ.]vel ꝙantitatem aliquam arbitrio iudicis illius, vt ſubijcit.

k Decretũ.]Sed à quo? Rñ. à delegato: quia ei cauſa eſt cõmiſſa: vnde & hoc per conſequens: vt. ff. de iuriſdict. om. iudi. l. ij.

l Fugiẽti.]ſ. reo ſic dicto qa fugere cõſueuit. vt. C. de iur. ca. l. ij. ī prī.

m Cãm.]ſi eñ vincit: nõ videt calũnioſè feciſſe. vbi aũt ꝓdit: tũc ẽt iure cõi deberet reddere impenſas. C. de iudi. l. ꝓpterãdũ. §. fin aũt alterutra. Quid ergo facit plus hæc cõſtitutio? Rñ. qa aliàs nõ dãnatur in expẽſis niſi

Facit ad hunc tex. c. vlti. cũ glo. ſuper verb. taxatione extra de his quæ vi metùſve cau. fi. vbi dicit ꝙ vl trataxatio nẽ non licet iurare & vide in illa gl. cõcor. iu. cano. & ciui.

a Vide in. c. ſolitæ. i gl. ſuper verb. tanquã. extra de mai. & obed.

niſi iudicivideaꝫ,ſed hīc ſemper videꝫ ſibi:vñ ſemp debet condēnari:vt ī. de iudi.§.oportet.col.vj.Itē grauaꝫ in alio hic actor:quia nō petit dilationē,ſed aduerſarius ſic:vt.C.de dila.l.ſi qñ.ſi tñ aduerſarius petat,& ipſe vtitur vt ſic habeat per aliū qđ ꝑ ſe habere non poteſt.vt.C.de tēp. in integr.reſt.l.petendę.in fine.

a ¶ Et ibi.]qñ de vna ꝓuincia vocatur ad aliam.

b ¶ In exhibitione.]i. in hac ciuitate.

10 c ¶ Decreuimus.] ſ.e.quoniam.

d ¶ Definitū.]ſ.à delegato,vt dictum eſt.

e ¶ Ab illo.]ſ.reo.

† Facit ad hūc tex.c. qñfrequēter.in glo. ſuper ver. expēſarū. extra vt li. nō cōteſt.

f ¶ Taxationē.]Not. tria:taxatio,iuramētū,& ſnīa.Taxatio,ante iuramētū ꝓſtaꝫ,nō poſt:vt.ī. de iudi.§.oportet.Iura-

20 mētū ꝙò ante ſnīam:vt C.de re.cre.l.gñaliter.§. oē igiꝫ.ſed hęcoīa q̄ dicta ſunt de vocatiōe ad extraneū iudicē,videnꝫ nō habere locū,cū qlibet in ſua debeat cōueniri ꝓuincia:vt.ī.vt oēs obe.iu. §.ſi igiꝫ.coll.v.ſed dic vt ibi diximus.

† Facit ad hunc.§.gl. iij.in capi. corā dilecto. in me. in verbo, ſiverò res. extra đ of. delegat.

30 g ¶ Machinanꝫ.] ſ. homines quidam.

h ¶ Calumniarum.]vo lebāt eñ ꝙ clemētia legum ſit calūnię occaſio. vñ illud:Oīa mala exem pla ſunt orta à bonis rebus.

Exēpla mala à bonis rebus orta ſunt.

i ¶ Libellum.]qa exvoluntate dabaꝫ,nō ex ne

40 ceſſitate:vt.ff.de edē.l. j.§.edere autem.

k ¶ Suſcipientem.]ſcilicet reum.

l ¶ Aeque decē.]q.d. vt hodie.xx.dātur,ita olim.x.dabanꝫ:vt.ī.ꝓxi.§.

m ¶ Quo.]ſ.tempore.

n ¶ Recognoſcere.]ſ. debitum.

50 o ¶ Et liberari.]ſ.ſoluendo:vt.ī.ꝓxi.§.ibi,aut fortè &c.

p ¶ Cautiōes.]ſunt au tē iudiciales q̄ iudiciū firmāt:vt iudicio ſiſti,&iudicatū ſolui,& ſimiles vt.ff.de pręto.ſtipu.l.j.§.iudiciales.ex quo ergo ſic cauebat,ab hoc iudice recedere non poterat:vt hīc dicitur.

q ¶ Noſtras leges.]vt.C.de iudi.l.apertiſsimi.& l.fina.

r ¶ Arte.]ſ.deceptiōe vel fraude.vñ Cato: Qui ſimulat verbis,nec corde eſt fidus amicus:Tu quoq; fac ſimile:ſic ars deluditur arte.

60s ¶ Adinueniētib⁹.]nā vbi intēderis,ingeniū valet.ipſi aūt executores vel viatores maximè in hmōi cōueꝛſanꝫ:vñ nihil erit qđ adinuenire nō poſſint:vt.ī.vt hi q̄ ob.§.ī.&.s̄.de nup.§.ſi igiꝫ.ibi multo nanque.

t ¶ Datum.]ſ.delegatum. v ¶ Sciētem]ſcilicet reum.

x ¶ Iudicem.]Sed hodie pōt etiā lite cepta alius aſſociari:vt.ī.in me.li. non ſi.ſa.for.§.ſuper hoc.in ſi.§.coll.viij.vnde qđ hīc dicitur per illam corrigitur in hoc capitulo. y ¶ Agunt.]ſcilicet exactores.

z ¶ Dum admonitio.]quę fit hodie per executorē deſtinatū ad domū conuenti:vt.ī.de lit.§.omnem verò.colla.viij.

a ¶ Oblata.]ſ.à iudice ordinario vel delegato,vel etiā ab arbitro.nam

70 & in arbitris dico debere dari libellū:vt.ff.de arb.l.j.&.C.de arbit.l.pe. nec ob.ī.de lit.§.ad excludendas.ibi,cauſa verò &c.quia non excipit.ibi de arbitrio,vt ibi dicemus.

a Concord. c.ij.in gloſ. vnica, extra de lib.obla.

b ¶ Offerri.]Sed à quo?Rñ.á iudice ſcđm cōſuetudinē:lege tñ nō diſtīguitur iſta vtrū à iudice vel actore pręcepto iudicis,vnde nec nos diſtinguere debemus:vt.ff.de offi.pręfe.l.iij.Accur.

c ¶ Libellū[a]]i.ſcriptā petitionē in quadā charta q̄ libell⁹ diciꝫ:iō qa ī breui charta fieri cōſueuit:& tñ valet:vt.C.de fideic.l.& epiſtola.In hoc aūt libello tria debēt eē ſcripta.res q̄ petiꝫ,& cā petēdi,& nomē actiōis. Res aūt petiꝫ ſingulariter vbi eſt ſingularis:puta peto Codicem.Itē vni

80 uerſaliꝫ ſi eſt vniuerſitas:vt hęreditas.Itē gñaꝫr ſi gñalitas petaꝫ:vt peto rōnē meorū negotiorū geſtorū q̄ admīſtraſti:vt.ff.ꝓ ſo.l.ꝓ ſocio arbiter. cā aūt eſt inferēda:vt dicā qa emi,vl̄ fi l̄em cām dicā vt.ff.de exce.rei iu. l.& an eadē.§.actiones.&.C.de edic.di.Adr.tol.l.fi.§.fi.Itē actio:vt actio ex ēpto vel ſi l̄is actio:vt.ff.de edē.l.j.ī.Forma ergo petitionē in hunc modū:peto Codicē qa emi.& hoc ꝓ actionē ex empto.& oīa q̄ plura ponunꝫ ſuperflua ſunt:niſi ſint ad ſpecificationē rei vt ita gloſatū,& in ta

Libell⁹ tria cōtinere debet

Res tribus modis peti pōt.

lib⁹ chartis poſitū:vt.ff.de rei vēdi.l.ſi in rē aliquis agat.Sed qđ dixi de actiōe,de cōſuetudine ſeruaꝫ vt non apponaꝫ:qđ etiā lege pōt ꝓbari.nam cū poſſit eſſe reus certꝰ ꝓ rē & cām,ſatis eſt.vt.ff.de edēd.l.j.ij.rñ.& hīc ſubjcit.Hic aūt libellus quare daꝫ in ſcriptis,cū & ſine eo poſſit reꝰ certificari? Rñ.qa ſi mutareꝫ in aliquo citiꝰ ꝓ ſcripturā appareret quā aliàs vt.ff.de pig.l.cōtrahiꝫ.&.ff.de fi.inſtr.l.iure.& cœpit ſic dari in ſcriptis à tpe Iuſtiniani:vt hīc.& C.de an.exce.l.vt ꝓfectiꝰ &.ī.de tē.nō ſo.pe.§.j.o

10 limaūt ꝙ nō dabaꝫ ex neceſſitate in ſcriptis:vt.ff. de eden.l.j.§.edere.& de priua.deli.l.fi.niſi in cōuētione illuſtriū ꝑſonarū:vt.C.de di.l.quoties. Quidā tñ dicūt etiā iure veteri dandū libellum ex neceſſitate.& qđ dictis legibus dicitur,verū dicūt quātū ad hoc vt in

20 ſeraꝫ nomē actionis in libello.nā hoc erat voluntatis,ſed libellū dare neceſſitatis:ſed prima verior eſt:& hoc in cauſis ciuilibus.In criminalib⁹ aūt & olim & hodie daꝫ libellus in ſcriptis etiā ī priuatis delictis ſi criminaliter agiꝫ:vt.ff.de priua.del.l.fi.&.ff.de fur.l. fi.&.ff.de accuſ.l.libello rū.in prin.&.C.qui acc. nō poſ.l.qui crimen.Qđ aūt dixi dādum hodie libellū[b] vbiq; & in ſcriptis (nā inde diciꝫ libellus) fallit in oībus illis caſibus vbi dicimus ſentētiā dari poſſe ſine ſcriptis,q

40 ſunt quatuor vt diximꝰ ſ.vt iud.ſine quoquoſuf. §.neceſſitatē.col.ij.Item fallit qñ partes adinuicē ſibi remittūt:vt.C.de tē po.app.l.fi.in fi.&.C.de priuil.ſcho.l.iij.in fi.tit. &.ī.de li. & decim.parte litis.§.ad excludendas. Nec obſtat ꝙ hīc dicitur

50 qa verū eſt:niſi partes cō ſentiant:vt.ff.de feri.l.j. &.ff.de pact.l.pactū.Alij dicūt nec expreſsè nec tacitè poſſe remitti.Argu.pro eis.ff.de poſtu.l.quos.&.C.de iureiur.propter calum.l.ij.§.ſed quia veremur.nā ſecundùm eos libellus eſt de ſubſtantia iudicij.Item fallit in tribus caſibus poſitis.C.de apoſta.l.apoſtatarum.&.C.de iudę.l.nequis.&.ff.de ſepulc.vio.l.iij.Item fallit in teſte falſo & inſtrumēto falſo.C.de teſt.l.nullū.&.C.de ꝓba.l.penult.Item in

60 leuibus criminibus:vt.ff.de accuſ.l.leuia.Vel dic ibi de plano,id eſt non ſedente iudice pro tribunali.Itē fallit in crimine notorio:vt.C.de accuſ.l.ea quidem.Itē in omni crimine vbi ſine accuſatore proceditur:vt ff.de adul.l.j.§.ſi publico.&.ff.de ſuſpe.tuto.l.tutor quoque.§.prēterea. & in dictis.ll.de probatio.l.penulti.& de teſtamen.l.nullū.& de accuſat. l.ea quidem.Item fallit in crimine falſi ſecūdùm Bul.vt.C.de fal.l.vbi. ſed Ioan.contra.dicit enim ꝙ in dicta.l.vbi non incidenter ſed principaliter fuit ibi mota quęſtio falſi.Sed licet dixerim in ſupradictis caſibus procedi ſine libello ſecundùm quoſdam:tamen ſecundùm pręceptorem meum dici poteſt,ꝙ ſi quis ſuper his velit accuſationem ſolennem inſtituere neceſſe habet dare libellum:vt hīc dicitur.

70 d ¶ Hoc eſt.xx.] Nūquid diminui poteſt hoc tēpus? Reſpon.quidē nō:qa hę inducię inducunꝫ à lege.& eſt pro eis.ī.cōſtitutio quę de dig.§. illud.&.ff.de re iu.l.iiij.§.ſi quis condēnatus.ſecꝰ ſi à iudice dilatio deꝫ vt.C.de dila.l.j.&.l.ſiue pars.ſed puto ſemper poſſe abbreuiari:quia inuenio à lege datā dilationē poſſe abbreuiari[c]:vt.ff.de iu.l.nōnūquam & ff.de re iudi.l.ij.Item cōſuetudo ſic vult & interpretatur.ergo ſeruandū eſt:vt.ff.de legi.& ſenatuſc.l.ſi de interpretatione.quare dicas ꝙ ſemper danda eſt tanta dilatio niſi iudici contra videatur.videtur enim plerumq; aliter,vt trium dierum,vel ſex,vel aliud tempus detur.& facit ad hoc verbum.ī.de iudi.§.oportet.in fin.§.col.vj.

Dilatio à lege data breuiari poteſt.

c Concor.ci: cū ſit romana.iunctagl. ſuper verbo tēpus. extra de appellat.

80 e ¶ Aliū iudicē.]ſic.ī.in me.lit.non ſi.ſa.for.§.ſuper hęc.in ſi.§.coll. viij.ſic.ī.vt diffe.iudi §.ſi verò contigerit.coll.ix.

f ¶ Plerūq; autē.]ſic.s̄.de triē.& ſemiſ.§.& quia cognouimus.Accur.

g ¶ Nullum habente.]q.d.paruum habet tempus:habet enim.x.dies qđ nullū appellatur.Sed cōtra.s̄.de app.§.j.in fi.ſed hoc eſt nullum ad obuiandum malitijs eorum qui in breui tempore facerent litem conteſtari:vt.s̄.eod.§.illud quoq;.at ibi non eſt hmōi timor.

h ¶ Perſonali fideiuſsione.]i.cautione iudicio ſiſti.ideo perſonalis di

Renũcia re pñt mi les & cleri cuseorum priuile-gijs.

† Cũm vç rõ.

sta, quia est de repñtatiõe personç in iudicio: vt insti. de satisda. §. sed hodie. Itẽ ideo dicta fideiusione: qa fideiussor dãdus est, cũ sit prętoria cautio: vt. ff. de pret. stip. l. j. & l. ptorię stipulationes. Sed cõtra. ff. de iudicijs l. ij. §. sed si dubitet. in fi. Sol. ibi est spãle in legatis. Itẽ cõtra. ff. qui satisd. cog. l. sciẽdũ. in prin. sed hęc intelligit secundũ illã: vt si habeat possessio nẽ immobiliũ rerũ, non satisdet. vt ar. ff. de leg. & senat. sed & posteriores. sed Pla dicebat istã sim 10pliciter loq. Itẽ nũqd poterit dare fideiussorẽ aliũ q̃ similiter imobilia nõ possideat: vt scholarẽ aliũ? Rñ. nõ: vt insti. de fideiuss. in prin. & insti. de repli. in fi. & ff. q̃ satisda. cog. l. j. Sed cõtra in. e. ti. l. fideiussor. in fi. j. rñ. sed dic eũ esse possessorẽ im-20mobiliũ: licet alʒ habeat priuilegiũ vel militię, vl̃ sacerdotij, cui renũciare põt secundũ iura nostra: vt. C. de pac. l. pe. Sed qd si hmõi fideiussorẽ dare nõ põt? Rñ. iuret duo. s. fi deiussorẽ dare nõ posse, & se sistere: vt. j. de li. §. ad excludẽdas ꝑter cleri 30cos, q̃ iurare prohibent: vt. C. de epis. & cleri. l. cũ clericis. quia eorũ ꝓmissioni tm̃ cõmittit: vt insti. de satisd. §. sed hodie. Itẽ qd si volo esse cõtẽt9 sola ꝓmissione etiã qñ fideiussorẽ dare teneẽ? Rñ. satis est: vt inst. de re. diu. §. vẽditę. & ff. de fideicõ. 40 li. l. iij. §. adijci. Itẽ qd erit si nolit dare fideiussorẽ, sed pignus ad qđ nõ tenetur: vt. ff. de pręto. stipu. l. ptorię? Rñ. satis est: quia facit etiã plus: vt. ff. de coll. bo. l. j. §. iubet aũt. & instit. de oblig. quę ex delic. §. furti aũt. Itẽ quid si dedit pignus, nũc vult fideiussorẽ dare, & pignus repetere? Rñ. nõ potest. Itẽ in quantum tenetur fideiussor? Rñ. si fideiusit in scriptis vel in causa publica, tenetur 50vsq; ad trienniũ, intra qđ durat causa: vt. C. de iud. properandũ. Item & plus per duos menses intra quos debet fieri contestatio, vt. j. de execu. & his qui cõ. & recõ. §. j. si autem sine scriptis, tunc vsq; ad duos mẽses tm̃: vt. C. de fideiuss. l. pe. Item in quanta quantitate tenetur? Rñ. ad interesse actoris: & hoc nisi intra certum tempus fideiusserit: vel in certam quantitatem: vt. ff qui satisda. cogan. l. ij. in fi.

a ¶ Sportulis.]i. salarijs qbusdã quę iudicibus dabãtur: vt in consti. grę ca cõtinetur: cuius sniam habemus. j. de iud. §. ne aũt. & facit ad hoc. s. de manda. princ. §. si tibi. & j. vt litigan. iu. §. pe. col. ix. & s. vt iudi. sine quo. suffr. §. volumus. & prędictabãtur hmõi sportulę tam à reo quã ab actore: 60vt in. d. l. cõtinetur. j. de iudi. & C. de prin. agen. in re. l. fi. & C. de fruc. & li. ex. l. fi. sed Pla. solum reum dicebat teneri in prędictatione sportularum sed contra eum sunt prędictę leges.

b ¶ Ars.]id est deceptio. c. ¶ Et illum.]scilicet reum.

d ¶ Litis contestationẽ.]s. narratiõe pręposita & respõsione secuta[a]: vt. C. de lit. cõt. l. j. & hoc dico aĩo ꝓcedendi in causa. secus si iudici vt amico dicã saluo iure meo: vt. ff. qui. mo. pig. vel hyp. solui. l. si debitor. §. si in vẽditione. Sed arg. contra. ff. de condi. inde. l. qđ qs. sed certè ibi nõ expressit licet in corde habuit de repetẽdo. sed cũ rñsio posit esse ꝑ sic & per nõ, & per dubiũ, puta opposita exceptione, nũquid semper fiet cõ 70testatio? Rñ. primo casu fit: sed tm̃ sunt nullę partes iudicis in cognoscendo, sed in iudicãdo tm̃: vt. ff. ad le. aqui. l. pinde. & ff. de confes. l. j. & C. de confes l. j. vnde euenit mirabile vt hæc rñsio obtineat vicem contestationis, quasi snię, vt dictũ est. alʒ eĩ nõ valeret snia: vt. C. de sen. l. prolatã. & hoc qñ libellus fuit datus vt fieret causa. si aũt extra ordinem fecit eũ interrogari, & fuit confessus: tũc fit ei vnũ ꝓceptũ de soluẽdo secũdũ cõ suetudinẽ gñalẽ & sic etiã potest intelligi. ff. ad le. aqui. pinde. Itẽ in secundo cõstat fieri cõtestationẽ. Item & etiã in tertio dico fieri cõtestationem: vt. C. de excep. siquidẽ. in fi. & colligit inst. de excep. §. j. vsq; ad. §. hęc exẽpli. nã eo ipso q̃ obijcit except. innuit se debitorẽ. vnde ęquipa-80ratur illi responsioni ac si diceret sic, nisi probet excep. vt. C. de ꝓba. l. exceptionem. & ff. de proba. l. in exceptionibus.

c ¶ In medio.]sic. C. de iudi. l. apertissimi. sic. j. de iudi. oportet. in fi. sic s. eo. §. sancimus.

f ¶ Percipere.]quod etiam postea hodie licet: vt. j. in me. li. §. super hoc. in fine.

g ¶ Amicabiliter.]sic. j. vt diffe. iud. §. si verò.

h ¶ Dãnificãdo.]s. reo nunquid ergo nihilominus currit prescriptio?

Quidam dicunt q̃ sic: & est pro eis. ff. ex qui. cau. maio. l. ait prętor. §. fin. & l. fin. & ff. de eo per quem fac. erit. l. fina. j. relponso. & hîc, & j. proxi. §. ibi ꝓ nihilo &c. Sed nos cõtra. dicim9 eĩ ꝓscr. interruptã & est ꝓ nobis C. de ꝓscrip. xxx. anno. l. sicut. §. nec sufficit. Nec obstant. d. ll. quia postea correctę sunt per .d. l. sicut. vel non fueratmissus executor in. d. ll. Item

tiã esse, & post hmõi cõtestationẽ litis intra definitos. xx. dies sic oĩa agere tãquã si neq; abinitio facta sit qędam contestatio litis.

¶ Iurãs sistere se iudicio, si postea à ciuitate abfuerit ꝓ iudicẽ ordinariũ cã summatĩ agetur: & ẽt ꝓ delegatũ q̃ examinabit in quã terrã iurãs aufugerit & si datis iducijs aufugerit, & nõ cõparuerit mittit actor ĩ possessionẽ ꝓ mẽsura debiti declarati: quã nõ recuperabit nisi oĩa dãna resarciat & fideiussorẽ præstet de sistẽdo in iudicio. Ang.

¶ Si verò semel repudians iudicẽ, aliũ acceperit: nõ sinimus ei[m] eum qui petit9 est[n], rursus repudiare[o]. Sicut eĩ eius curã[p] habemus, sic etiam per dilationẽ[q] agi aliq̃d aduersus actorẽ, modis oibus aduersamur. ¶ Si verò[r] †ẽt qdã[s] iurẽt[t] quia obseruabũt[v], & antequã cõtestatio[x] litis fiat ab hac[y] maxima dispareãt ciuitate, licẽtiã esse etiã nõ facta litis contestatione adire actorem statutũ iudicem, & hoc denũciare. Illũ[z] verò (si qdẽ administrator[a] fit) iubere oĩmodo[b] exhiberi reũ tãquã periurũ: & penè[c] sui accusatorẽ ꝓfugã factũ[d]. Si verò nõ administrat[e], sed dat9[f] sit à quodam iudice[g] siue ex sacra

nec obstat quod hîc dicitur, &. j. proxi. quia nõ damnificatur in his quę hîc dicuntur: puta quô 10minus iudicem recuset, vl̃ alium associari petat, vel in similibus in prescriptione bene nocet (vt dictum est) si admonitio fuit facta. Si qs tamen primam velit tenere sententiam: potest dicere ꝙ illa. l. sicut. quæ eos confundit, loquatur 20secundùm sua tempora. nam suo tempore nõ dabatur libellus ex necessitate. vnde dicas quod sit immutata & correcta per istam quæ constituit iudiciũ per ordinem.

i ¶ Iudicat.]quasi dicat prout iudici videbit cũ fideiussore vl̃ sine eo. vt 30 diximus. s. e. §. suscepto.

† Facit ad hunc. §. c. sup. qstionũ. §. intẽtiõis. cum gl. sup verbo, in principio. extra de offi. de leg. & ibi põdera gl. quia bona est.

k ¶ Nõ seruentur.]i. nõ detur libellus, & tẽpus deliberationis, & suscriptiõis & similia quę dicuntur. s. eod. §. lancimus. &. §. suscepto. licet de subscriptiõe nõ fit in vsu: sed certè scribitur in libro cõmuni: & ideo 40nõ est necesse poni in libello. Item & quia breue tẽpus datur iudici sarbitrio: vnde bene potest memoria retineri.

l ¶ Pro nihilo eam esse.]quantùm ad hoc vt nõ sit necesse aliũ dari libellum. nam de nouo oportebit oĩa ĩcipi: interruptio tamẽ facta est prescriptionis: licet quidam contradixerunt, vt modo proximè diximus.

50 m ¶ Ei.]scilicet reo.

n ¶ Petitus est.]Hîc collige ad petitionẽ alteri9 partis iudicẽ dari. Sed contra. ff. de iud. l. obseruandũ. Sol. hîc petit generaliter: ibi hominẽ certum. vel hîc respexit ad verecundiam petitii iudicis: vt ibi dicitur. vel hîc ambę partes simul petierunt.

o ¶ Repudiare.]Hîc no. regulã q̃ nõ possum reprobare semel ꝓbatum sic. ff. de neg. gest. l. põni9. &. C. de re. cre. l. fi. qs. &. j. de li. §. ad excluden das. &. j. vt cum de app. cog. § siue igit. &. ff. qui satis. co. l. si ab arbitro. §. fi. &. C. de nõ nu. pec. l. generaliter causam. arg. cõtra. ff. de mu. & ho. l. vt gradatim. §. pe. &. C. de profes. & med. l. grammaticos.

Approbatum reprobare nõ possú.

60 p ¶ Eius curam.]scilicet rei.

q ¶ Per dilationem.]i. per huiusmodi procrastinationem.

r ¶ Si verò.]Hîc ponitur de tertia parte rubricę.

s ¶ Quidam.]s. rei conuenti in iudicio.

t ¶ Iurẽt.]s. iudicio sisti: quia nõ potuerũt dare fideiussorẽ: vt diximus s. eo. §. suscepto. Sed qd si fideiussorẽ dederãt? Rñ. tũc duplici iure cõsulitur actori, & cõtra fideiussorẽ ad interesse: vt. ff. qui satis. cog. l. ij. §. fi. & ꝓ missionẽ in pos. vt hîc dicit. Itẽ qd si neq; iurauit neq; fideiussorẽ dedit? Rñ. adhuc habet locũ hic. §. Itẽ qd si nũquã venit coram iudice? Rñ. adhuc habet locũ gñalis cõsuetudo vt dicit q̃ est interpres legũ. vt. ff. de legi. & 70sena. l. si de interpretatiõe. Qđ ergo hîc dicit iurẽt, subaudi maximè.

v ¶ Obseruabũt.]s. iudicium. i. in iudicio sistent.

x ¶ Contestatio litis.]Sed qualiter, cũ incontinenti elapsis. xx. diebus fiat contestatio: vt. s. e. §. suscepto. in fi. Rñ. imo non statim quandoq; fortè eo retardãte: quod potest esse vsq; ad duos menses: vt. j. de execu. & his qui con. & recon. §. j.

y ¶ Ab hac.]s. Cõstãtin. maximè iõ dicit qa & alʒ gñaliter hęc constitutio seruatur: vt. j. eo. § fi. z ¶ Illum.]s. iudicem.

à ¶ Administrator.]i. iudex ordinarius: vt. j. vt defun. seu fu. eo. §. pen.

b ¶ Omnimõ.]i. re & verbo, qđ nõ facit nisi ordinarius: vt hîc. vocatio 80aũt verbo tm̃ fit à delegato & etiã ab arbitro. vt. ff. de arb. sed interpellatur. §. j. Itẽ ab ordinario fit q̃q; tm̃ verbo: vt de domo vocari: vt. ff. de ius vo. l. pleriq; & tribus sequẽtibus. legib9.

c ¶ Penè.]aduerbialiter ponitur.

d ¶ Factũ.]no. optimũ ar. cõtra seruiẽtes fugiẽtes: vt eo ipso resamissas videant subtraxisse. & fa. C. de iu. cal. l. ij. §. qđ si actor. &. §. finaũt reus.

è ¶ Administrat.]s. iudex. f ¶ Datus.]i. delegatus.

g ¶ A quodã iudice.]s. ordinario. nã delegatus nõ delegat: vt. C. de iudicijs. l. à

a Qualiter fiat lit. contestabes vltra legistas in. c. vnico. circa fi. extra de li. cõtesta.

dicijs. l.à iudice.

a ¶ Administratore.]minimo,puta à defensore ciuitatis.

b ¶ Ad illum.]delegantem. c ¶ Iudice.]s.delegato.

d ¶ Nõ valẽte.]hîc est contra.j.de lit.§.alijs.Sol.hoc corrigitur in delegato à principe.vel dic vt ibi.

e ¶ Contestatio.]extũc enim dñs litis est factus: vt.ff.de ędil.edi.l.ędiles. §.item sciendum.

10 f ¶ Illo.]s.reo.

g ¶ Legem.]istam.

h ¶ Manifestatione sua.]q̃ manifestatio est ꝓpter fugã, sicut.s.dixi.

i ¶ Omne.]nã diffiniti ua snïa dari nõ põt in eũ lite nõ cõtestata.vt.C.de tẽ.app.l.fi.§.j.nec missio põt fieri:qa erat delega-

20 tus:nec alio mõ poterat actor ad suũ peruenire.

k ¶ Exhibitione.]s.sui.

l ¶ Vt potuerit.]s.sum matim:sicut.j.statim dicitur.

m ¶ Iudex.]Nũquid ordinari⁹ tm̃ faciet istã examinationẽ,& hęc quę sequũtur,nõ aũt delegat⁹?

30 Rñ.scdm quosdã sic:qa mittere ī pos.est de misto imperio:vt.ff.de iurisdi. om.iud.l.iubere.vñ ordinario tm̃ cõpetit cui⁹ officiũ est latissimũ:vt.ff.đ iu.om.iu.l.j.necdelegari põt.ff de offi.ei⁹ cui mã. est iur.l j.in prin.&.ff.đ dã.infec.l.dies.§.duas.sed

40 tm̃ puto ꝙ etiã delegat⁹ possit hęc quę sequunt facere.Nam nõ mittit in pos.sed de mittẽdo ꝓnũciat:qđ etiã delegat⁹ facere põt:vt.ff.de offic.ei⁹ cui mã.est iur.l.cognitio §.fi.quare dicas ꝙ licet nõ possit vocare & ꝛbo & mittere in p. delegatus,vt mõ dixꝰ at:põt tm̃ hęc q̃ sequuntur facere & qđ hîc dicit iudex. s.ordinariusvel delegat⁹ intellige.& sic ex consuetudine seruatur.

forma aut iussione,aut etiã ab aliquo administratore[a],ad illum[b] rẽũciare à quò datus est,vt deducat ab illo:ne cã maneat actorivndiq; desolata,iudice[c] agere aliquid nõ valẽte[d] eò ꝙ nõdũ apud eũ facta sit litis cõtestatio[e],illo[f] cõtẽnente legẽ[g] & iuramẽtũ suũ manifestatiõe[h] sua & actorẽ extra oẽ[i] legitimũ adiutoriũ relinquẽte.¶Igit ne latẽte eo & tardata exhibitione[k] cã maneat suspensa:examinet vt potuerit[l] iudex[m] in quã terrã abijsse dicit: & det ĩducias[n] certas vt nisi intra eas occurrerit(liberã tñ[o] huius rei fiduciã habẽs,si nõ fortè studio actoris impediat,aut venire prohibeatur) tunc scdm vnã partẽ[p] examinet[q] negotium & in possessionẽ[r] mittat actorem rerũ[s] eius secundùm mensuram[t] declarati[v] debiti:ipsumq; in possessionẽ missum habere ẽt rẽ debiti seruãdi[x] cã: & tũc si ille occurrerit[y] oẽ ei prius soluet dãnũ, & tũc recipiẽs[z] res & fideiussorẽ[a] ꝓstans,psequatur cãm.¶Optimum quoq; est ẽt hoc[b] ꝓpter dubitationũ q̃stionẽ lege cõi determinare. Primùm nãq; fuerũt dubitationes plurimę,vtrum oporteat militias sub hypothecę deduci vinculis[c]; an etiã his liberas esse.sed hoc quidem iam definitũ est lege[d].& certè[e] consistunt militię quęcũq;[f] vẽdi aut obligari possunt[g].Nos aũt ex maioribus[h] causam considerantes,scimus quia ex antiquis[i] tpibus nõ erat in militijs hypotheca, sed quędã nomina[k] omnino antiqua & deficientia in talibus afferebantur.Paulatim verò imperatores interpellatniũ creditorũ miserati hęc prębebãt[l],cũ vtiq; omnis militia publica existeret,nullũ quę stũ oĩno aliũ quã ex imperiali munificentia habens.Propterea igitur sancimus ea quæ appellantur ex casu[m],nõ oĩbus promptè subiacere:nisi tñ creditor fuerit qui ad hoc ipsum mutuauit vt militia illi emeretur.alioqui alijs creditoribus nõ promptè damus hoc:sed si quidẽ filij[n] fuerint aut vxor defuncti:istos omnibus pręponim⁹ modis:vt adeant nos: & secundũ iussionẽ nostrã hoc habeant non tãquam paternam hęreditatẽ si in alijs[o] inops sit,sed tanquã imperialem munificẽtiã:vt & substantiã relinquẽtibus,& nõ habentibus, meritò solatiũ prębeamus.Si verò nullus eis neq; filius neq; vxor fuerit neq; creditor qui ad ipsam militiã mutuauit:tũc & alijs creditoribꝰ[p] prębemus hoc,ne videamur in humanũ aliquid facere,& nõ propter piã & Deo placentẽ actionẽ[q] ponere legẽ: de militia quippe spectabiliũ silẽtiariorũ ꝓpriè datis &

duum debet creditor reddere debitori quando vendet plus pignora:vt C.de iure do.impe.l.fi.§.finautem minus.

v ¶ Declarati.]i.petiti & ꝓbati semiplenè,nõ per iuramentũ calũnię actoris:vt.C.quorum app.l.j.&.C.de bo.aut.iud.poss.l.cũ proponas.nec cm̃ plenè potest cognosci cũ causę merita partium assertione pãduntur: vt.C.si per vim vel alio mõ.l.fi.erit ergo hîc speciale,vt summatim cognoscatur,sicut aliàs in

10 casibus qui his legibus denotantur.ff.de liberis agno.l.fi qs.§.fi vel parẽs &.ff.đ car.edi.l.iij.§.causę.&.ff.de prẽto.sti.l.j.§. fi.&.ff.de pet.hẽr.l.fi qs libertatẽ.§.planè.&.ff.đ vẽ.in pos.mit.l.j.§.si ea. &.ff.đ re iu.l.à diuo pio. §.si sup rebus.&.C.vbi ī

20 rẽ act.l.ij.&.ff.vt in pos. le.si is à quo.& ff.ad exhib.l.iij.§.sciendũ.& hîc sed regulariter plenè est cognoscẽdũ:vt.C.de iudi.l.iudices.quę est cõtra ad supradictas.ll.& ad istã.Quidã tñ hîc dixerũt peti tm̃& facit ꝓ eis. ff.de iur.om.iu.l.pe.§.fi.

30 sed prima opinio verior est,& consuetudine probatur.

x ¶ Seruãdi causa.]qđ leges appellãt rei seruandę cã[a]Sed nũquid fruct⁹ medij tpis lucrat missus Rñ.secundùm consuetudines terrarũ sic:sed de iure debet reddere debi-

40 tori:vt.ff.qb.ex cau.in pos.ea.l.fulcinius.j.rñ.& ff.de bo.au.iud.poss.l.ꝓtor ait.j.rñ.nisi in calu spãli:vt.ff.qui.ex cau.in pos.ea.l.fuicinius.§.fi.

a Concor. c.i.ij .&.iij. extra de eo qui mitti. in poss. cã rei seruand.

y ¶ Occurrerit.]sed vsq; ad qđ tps reuersus auditur ?Rñ.Plac.vsq; ad xxx.an.& est ar.pro eo in

50 sti.de perpe.& tẽ.ac.in prin.Sed nos dicim⁹ vsq; ad annũ tm̃:vt.C.de præscrip.xxx.an.l.si quis emp.§.pen.&.j.de liti.§.

Domin⁹ vsq; adqđ temp⁹ auditur contra missũ in possessionem cã rei seruandę.

oẽm.in fi.Sed pla.dicebat ꝓdictã.l.loqui in reali actiõe,hãc in personali.Itẽ ad aliam.j.de liti.dici potest ꝙ loquatur in actore absente:hęc in reo.Sed scdm nos qui dicim⁹ tm̃ vsq; ad annũ admittẽdum,nũquid possidet missus post annũ?Rñ.sic,quasi secundùm decretũ interueniat:vt.ff. de dam.infect.l.à quo.sed tamen M.dicebat statim in actione in rẽ missum possidere.arg.dictę.l.sicut.§.pe.sed prima placet.

60

z ¶ Recipiẽs res.]Sed nunquid primò res restituitur,quã satisdetur? Rñ.non puto,imo quasi loco pignoris donec satisdet,tenebuntur:vt hîc &.ff.de act.emp.l.iulianus.§.offerri.

a ¶ Fideiussorẽ.]s.iudicio sisti.Sed quid si possideat immobilia? Rñ. adhuc puto eum satisdare debere,vt sit speciale hoc casu,quia ex quo se mel malè fecit fugiendo postea malè facere pręsumitur:vt.ff.de re mili. l.nõ omnes.§.à barbaris.&.ff.de accu.l.si cui.§.hisdem.

b ¶ Hoc.]s.quod sequitur.

c ¶ Vinculis.]i.vtrum possent obligari.

70 d ¶ Lege.]quę dicit eas posse obligari si sunt tales quę ad hęredes transeant,vel etiam quatenus transeant:vt.C.de pigno.l.fi.

e ¶ Certe.]aduerbium.

f ¶ Quęcũq;.]id est quę.

g ¶ Possunt.]s.quę transeunt ad hęredes.

h ¶ Maioribus.]s.anticessoribus nostris.

i ¶ Ex antiquis.]i.ante dictam.l.C.de pigno.l.fi.

k ¶ Nomina.]i.quędã debita quę cõtracta fuerũt sup militijs:& tm̃ de ficiebant debita debitore non habente aliunde vnde satisfaceret.

l ¶ Prębebãt.]s.in priuilegium.

80 m ¶ Ex casu.]s.militias sic dictas:quia cadũt mortuo militante qñq; vt in.d.l.C.de pigno.l.fi.&.C.de inoffi.testa.l.omnimodo.§.imputari.

n ¶ Filij.]q repetũt dotẽ maternã,ea mortua,vl ipsa vxor,qñ viuit adhuc.

o ¶ Si in alijs.]quia hęreditas est omni ęre alieno deducto:vt.ff.de ver. sig.l.subsignatum.§.j.&.l.venisse.

p ¶ Creditoribus.]qui non ad hoc mutuauerunt:empta tamẽ fuit ex ea pecunia,vel pręsumitur.

q ¶ Actionẽ.]i.actum.sic ponitur.ī.de non alie.§.finimus.

Pignus plus debito valere debet.

a ¶ Sua virtute] qa si nõ adhoc ſpãliter accepit mutuũ cã talis militię emendę: nihilominus creditores eorũ preferũtur mulieribus. & facit C. de ino. te. l. oĩmõ. §. fi. & C. d̃ ſilẽtiarijs. per totũ. li. xij. Itẽ fa. ad hũc §. ff. de ac. emp. l. creditor. §. inter. & C. de inof. teſt. l. omni modo. §. imputari. & j. d̃ equali. do. §. quia verò. col. vij. & ff. de mi. l. iij. §. ſiquid. Itẽ & C. qui pot. in pi. l. licet. & ff. qui po. in pig. l. interdum.

† Ex hoc §. extracta eſt authẽ. quę eſt. C. vnde vir & vxor. ſuper. l. vnica. & incipit, pręterea. & concor. cũ hoc §. gl. in. c. rainutius. ſup ꝟbo, clarẽ ĩme. ibi, qñq; tñ. extra de teſti.

† Aliàs ſi ne paucio res.

b ¶ Aperta eſt.] No. legẽ apertã ad clemẽtiam nec mirũ, cũ ſit ſancta: vt. C. de le. & cõ. l. leges.

c ¶ Valẽtes.] ſ. videmus.

d ¶ Nouiſſima.] hoc colore loquẽdi plerũq; vtitur hic liber: vt no. j. qui. mo. na. effic. legi. §. illud. circa fi. col. vj. Accur.

e ¶ Etiam harũ.] ſcilicet mulierum.

f ¶ Scripſim.ꝰ legẽ.] vt. C. de repu. l. fina. & ſ. de nup. §. ſic itaque.

g ¶ Filij fuerint.] hic aliter diſtinguitur: vt. j. vt lic. ma. & auię. §. quia verò legẽ. coll. ix.

h ¶ Compleri ſic.] C. de inof. teſta. §. omnimodo. Accur.

i ¶ Conſiſtentes.] vt dicit an dicto. §. ſic itaq;.

k ¶ Si perdurauerint. vt in hoc. §. Accurſius.

l ¶ Omnibus.] repete fruantur. Accurſius.

m ¶ Similiter autem in mulieribꝰ.] & hoc corrigit. j. vt lic. ma. & auię. §. quia verò legem.

n ¶ Proprias.] q̃ paphernalia dicũtur: vt. C. de pa. cõ. tam ſuper do. l. hac lege.

o ¶ Subiacere.] ita ordina, hmõi rebus nullo modo valentibus ſubiacere creditoribus viri niſi forte &c. Alb.

p ¶ In illius.] decedẽtis quãdo mulier dicitur ꝓ diues deceſsit: & vir inops eſt ſuperſtes: vnde ſucceſsit in quartã bonorũ ſuorum cum liberis mortuę mulieris.

a Concor. e. ſemel deo. extra de regu. iur. libr. vj. vbi etiã per Io. and.

q ¶ Pauper.] Quis hîc dicitur pauper[a]? Rñ. qui habet minus. l. aureis: vt ff. de accuſa. nõnulli. Vel dic qui nõ habet. c. aureos. vt inſt. de ſuc. lib. §. poſtea. & §. ſed noſtra.

r ¶ Forſan habeat.] ſ. ſufficientem ſubſtantiã.

s ¶ Non offerentem.] ſ. mulierem.

t ¶ Dantem.] ſ. virum.

v ¶ Per ſucceſsionẽ.] id eſt vt ipſa ſuccedat cũ ſuis filijs ſi locuples eſt.

x ¶ Donationẽ.] vt. ſ. d̃ non eligẽ. §. fi. niſi in caſibus vt ibi diximus.

y ¶ Nãque hoc.] i. relinqui legatum.

z ¶ Concordãtię.] ſic C. de inoff. do. l. j. ſic. j. vt largitis eis priuilegijs in ſua virtute[z] manentibus. ¶ Quoniam verò ad clementiam omnis à nobis aperta eſt[b] lex, videmus autem quoſdam cohęrentes mulieribus indotatis, deinde morientes & filios quidem ex lege vocatos ad paternam hęreditatem: mulieres autem licet decies miliesin ſtatu legitimę coniugis manſerint, attamen eò quòd nõ ſit facta neq; dos neque antenuptialis donatio, nihil habere valentes[c] ſed in nouiſſima[d] viuẽtes inopia: propterea† ſancimus prouidentiam fieri etiã harum[e] & in ſucceſsione morientis, & huiuſmodi vxorem cum filijs vocari. & ſicut ſcripſimus[f] legem volentem ſi ſine dote exiſtentem vxorem vir dimiſerit, quartã partẽ eius ſubſtantię accipere eã: ſic etiam hic, quoniam contingit fortè paucos aut plures eſſe filios quartã partem eius ſubſtantię habere mulierem: ſiue plures, ſiue minus[g] filij fuerint[§]. ſi tamen legatũ aliquod reliquerit ei vir minꝰ quarta parte cõpleri[h] hoc vt ſicut læſas eas iuuamus: ſi fortè dimiſſę fuerint à viris indotatę conſiſtẽtes[i]: ita vel ſi perdurauerint[k] ſemper cum eis, eadem fruantur prouidentia ſcilicet omnibus[l] ſecundùm inſtar illius noſtrę cõſtitutionis quæ quartam decernit eis, etiã hic ſeruandis ſimiliter quidem in viris, ſimiliter autem in mulieribus[m] cõmunẽ nãq; etiam hanc ſuper eis ponimus legem ſicut & prędictẽ. ¶ Si verò quaſdam res ꝓprias[n] mulier in domo viri aut alibi repoſitas habuit harum actionem & retentionem habeat omnibus modis imminutam, ſubiacere[o] huiuſmodi rebus viri creditoribus nullo modo valentibus: niſi fortè ſecundũ quod in illius[p] iure ex hac lege hęres extiterit. Hęc itaq; dicimus ſi coniunctorum alter dotem aut antenuptialem donationẽ nõ faciens, inops aut vir aut mulier inueniatur: & moriens quidẽ aut vir aut mulier locuples ſit, ille verò vel illa ſuperſtes pauꝑ[q] exiſtat. Nam ſi aliunde forſan habeat[r] non offerentem[s] dotem, aut non dantem[t] propter nuptias donationem nõ erit iuſtum grauare filios per ſucceſsionem[v]: quoniam lex alia eſt noſtra dicens dotem non offerentem non poſſe res viri acquirere per antenuptialem donationem[x]: qd̃ etiam volumus hic obtinere: niſi tñ ipſe vir aut legatum ei aut aliquam partem inſtitutionis reliquerit. fieri namq; hoc[y] nullo inuidemus modo, vt omnibus modis concordantiæ[z] legum ſeruẽtur, & inopia cõiugis per diuitias[a] ſaluẽt alterius. ¶ Quæ igit̃ placuerunt nobis, tua celſitudo in omnibus valere effectuiq; contradere feſtinet per pręcepta à ſe cõficiẽda vniuerſa faciens manifeſta: quatenus ipſi ſecũdũ hãc viuãt etiam & conuerſentur.

TITVLVS VII.

Quòd cõſtitutio[b], quę ex adſcriptitio & libera natos liberos eſſe vult[c], nõ iis qui ante, ſed qui poſt conſtitutionem nati ſunt, pſit. & vt venerabilium[d] domuũ œconomi immobiliũ adinuicẽ rerũ eccleſiaſticarum commutationes faciant, decreto priꝰ interpoſito, excepta hac maiore eccleſia.

¶ *Natus ex adſcriptitio & libera poſt hanc legẽ, liber eſt. Item una eccleſia poteſt cũ alia permutare immobilia metropolitani decreto & iureiurando præſtito quod talis permutatio utriq; utilis eſt, excepta Conſtantinopolitana. Ange.*

Impe. Iuſtinianus. a. Ioanni prefecto prętorio, iterum exconſule & patricio.

IN quadã noſtrarũ[e] conſtitutionũ nihil obſcuritatis habente, motę ſunt q̃ſtiones ab aliquibus ex ſtudio & ad ſuam intentionẽ obſcuritatẽ ei introducentibus. Cũ enim libertatis amatores ſimus: nuper poſuimus legem vt non ſecũdũ antiquitatem, ſi ex adſcriptitia & libera perſona proceſſerit ſoboles, omnino eam ſequi adſcriptitiam fortunã ſecundũ ſeruilis[f] fortunę obſeruationẽ: ſic ẽt ſuper adſcriptitijs putari: & ſecũdũ ventris ſtatũ, eius etiã qui naſcitur conſiderari fortunã[g]. Ex libera nãq; matre procedere ſeruilẽ partum noſtra benefaciens noluit lex: quoniã diximus in lege, ſi quidẽ coniuncti ſunt[h] mulieribus, ſiue etiam cõiuncti fuerũt[i], & filij procreantur, ita legem in ijs qui procreantur valere. Quidã autem ſic fatuè, aut callidè interpretari auſi ſunt legem, vt etiã ſi ante conſtitutionem nati ſunt aliqui, vel ſi valde ſint ſenes, putẽt eos liberari tanquam modo natos, & nõ longe prędecẽtes legẽ: cũ vtiq; nos hunc habuerimus intellectũ, vt ſi cohęrent iam quidẽ vxoribus: & poſt legẽ filij procreati eſſent, aut nõ cohęrent quidẽ, poſtea verò nuptię fierẽt poſt legem nati haberent ex lege datã libertatẽ. Neigit̃ liceat artibus vti & malignari & poſſeſsionũ nocere dominis talibus interpretationibus: propterea ſancimus omnes qui nati ſunt à tempore legis, hos ſolutos eſſe adſcriptitia fortuna, ſi ex liberis naſcantur matribus, omne præteritum antiquę ſeruãdum legi[k]. ¶ Quia igit̃ nuper ſcripſimus legem[l] medẽtes ijs quæ de eccleſiaſti-

de. apud propri. epiſ. §. fi.

a ¶ Per diuitias.] ſic. C. de nup. l. fi. Accur.

¶ QVOD CONSTITVTIO QVAE EX ADSCRIPTITIO ET LIBERA &c.

b ¶ Conſtitutio.] quæ toeſt in. C. de ſena. claudiano. l. j. in fi. nã per Claudianũ erat libera, & eius filius erat ſeruus, vt ibidẽ dicit. nõ autẽ dicit de illa quę eſt. C. de agri. & cẽ. l. ne diutius. lib. xj. qa ibi nõ eſt caſus iſte, licet alij ſimiles ſint, ibi. vel dic ꝙ dicit de ea quę eſt
20 C. de agr. & cen. l. fin. Et no. ꝙ hęc pars expedit. j. e. vſq; ad. §. qa igit̃. Sćda aũt vſq; in fin. cõſtõnis.

c ¶ Eſſe vult.] illa cõſtitutio dico, nõ prodeſt ijs qui ante &c.

d ¶ Et vt venerabi-lium.] hoc expeditur. j.
30 c. §. qa igit̃. vſque in fin.

e IN quadã noſtrarũ. vt. C. de ſenatuſ. clau. l. j. Vel dic vt. C. de agri. & cen. l. fi. vel dic vt tertij. vt. C. de agri. & cen. l. ne diutius. Sed ſecunda verior videt̃, vel prima.

f ¶ Secũdum ſeruilis.] 40 ſubaudi hîc. ſ. ſcdm &c. ſi non habes in litera.

g ¶ Fortunã.] vt ſi venter eſt ſeruus, & part' ſit ſeruus: vt. ſ. dixi. &. C. de rei vẽ. l. partũ. & inſti. d̃ inge. §. j. ſi aũt libera. & tunc eſt filiꝰ liber, vt ſub ijcit ex libera nãque &c.

h ¶ Cõiũcti ſũt.] ſ. nũc.
50 i ¶ Fuerũt.] futuro.

k ¶ Legi.] Vbi ſit hæc lex antiqua ignoramus, nã p. l. cod. ſi ſerat cõſiderandus venter ſemper: vt C. de ſenatuſc. clau. l. j. & C. de agri. & cẽ. l. ne diutius. &. l. fina.

l ¶ Legẽ.] vt. ſ. de eccle. re. immo. aliena.

a ¶ Posità legem.]vt.ſ. de non alie.§.nos igitur.
b ¶ Etiamillud.]igitur quia ſic fecimus, etiam illud &c.
c ¶ Adijcimus.]i.q ſequitur, & per quędam &c.
d ¶ Ineuitabilem.]i.ſi iooccurrat ineuitabilis, id eſt non ſpernęda occaſio & vtilis &c. Accur.
e ¶ Domui.]accipe licẽtiam damus qđ eſt.ĵ.
f ¶ Licentiam.]i.in cõtractu emphyteuſis:vt.ĵ. ti.j.§ illud. quod tamen eſt hodie ius generale, vt ibi dicemus.
20 g ¶ Dabat lex.]vt.ſ. de non alie.§.finimus.
h ¶ Metropolitã.]id eſt archiepiſcopum.
i ¶ Pragmatico.]i.imperiali reſcripto. Alberi.
k ¶ Terribilia.]ſic.ĵ. vt ij qui ob.§.qđ ſi quis.ſic ĵ.de alie.& emph.§.quia verò.ſic.ĵ.vt immo.ante 30nup.do.circa fi.col.v.
l ¶ Et quę.]ſ. maledicta inferant ea quæ nunc diſponuntur.
m ¶ Etiam priori.]vt.ſ. de eccle.re.immo.alie.§. fi.colla.iiij.

n ¶ VT DE CAETERO COMMV. &c.

¶ Hæc prima pars expedi
40 tur.ĵ.e.uſq; ad.§.illud.

o ¶ Et vt liceat.]hęc ſecunda expeditur.ĵ.eod.§. illud.
p ¶ In priuatam.]q.d. in priuatum tantũ remaneat prohibitio.
q Egem ſcripſimus.]vt ſ.de non ali. §.nos igitur
50 &.§.vt aũt.&.§.finimus.
r ¶ Aliam ſcripſim⁹.]vt.ſ.de eccle.re.immo.al. Accurſius.
s ¶ Qua.]ſ.lege modò ꝓximè dicta:vt.ſ.de ecc. re.immo.alie.§.fina.
t ¶ Permittẽtes.]vt in prima parte dictę cõſti.
60 continetur.
v ¶ Sub ſchemate.]id eſt ordine. Accur.
x ¶ Volumus.]ſic. C.đ legi.& conſtit.l.leges & conſtitutiones.
y ¶ Permutando.]i.irritando. Accur.
z ¶ Maneant.]vt.ſ.de
70 non alie.§.finimus.
a ¶ Per medium imperiũ.]No.q non poſſum habere ex mea ꝑſona, nec ex alterius perſona habere poſſum. ſic. C. de vſur. l.cos.§.fi.&.C.qđ metus cau. l.ſi per impreſsionẽ. &.ff.de leg.j.l.ſi mihi.§. regulã.&.ff.de vſuca.l.la
80 beo.&.ff.de admi.re.ad eiui.perti.l.ij.§.j. ecõtra qñq; qđ nõ poſſum habere ꝑ me, habeo ꝑ aliũ, vt.ff.ad.l.falc.l.pœnales. §.fi.&.ff.de tranſacti.l.& poſt.§.j.&.ff.quę res pig. obli.pol.l.Ariſto.in fi.

Alius nõ poteſt mihi dare qđ ex me non poſſum.

cis alienationibus fiunt:& volentes (ſiquidem publicum debitum ſit) poſſe eas alienare cum omni ſubtilitate ſecundùm legis obſeruationem: ſi verò priuatum debitum eſt proſoluto darerem immobilem, & in nullo videri offendere poſitam legem [a]quę omnem alienationem prohibet: etiam illud [b], adijcimus [c], & per quãdam ineuitabilem[d] occaſionem & vtilem dãti & accipienti venerãdę domui[e] hoc eſt aut eccleſiæ ad eccleſiam, aut ptochotrophij ad ptochotrophium, aut xenodochij ad xenodochium, aut ſimpliciter venerabili domui ad aliam reuerendam domum: hoc eſt, aut eccleſiam ad ptochotrophium, aut monaſterium adverenandam domum, aut xenodochium, aut noſocomium, aut illis ad eccleſiam, aut alterutrum: aut vnum horum quę prius à nobis ſunt dinumerata: aut alteri cui libet venerabili domui licentiã[f] damus prędictis horum monaſteriorum per hanc legem commutationem facere, & hoc valere: & non ſolùm imperium (ſicuti prior dabat lex[g]) licentiam habere commutare, ſed etiam venerabiles domos quę regi omnium Deo dedicatæ ſunt: ſic tamen vt etiam decretum interponatur cum omni ſubtilitate & iureiurãdo: & apud locorum metropolitam[h] hoc conſiderari: & ſi revera probatum fuerit cum iureiurando: quia vtile eſt vtriq; parti hoc agi ratum eſſe & valere, & non egere neque ſpeciali iuſsione, neque pragmatico[i] diui noſtro typo: habẽtibus quippe ijs qui ad talia conueniunt, magni Dei iudicium ſiquidem prędicati fuerint horum quę cõpetunt, aut quoddam colludium fiat, aut aliquid ꝓpter vtilitatem vtriuſque geratur partis. nam etiam maledicta his omnium terribilia[k] imminebũt, & quæ[l] inferunt eloquia diuina peccãtibus: & quæ nunc eis diſpoſita ſunt. ſi quid autẽ prętermittatur, & poſtea demonſtretur malignè factum pro non facto erit.

¶ Excipimus etiã hac lege ſanctiſſimã maiorem eccleſiam: ſicut etiã priori[m]: illãnãq; in priori prohibitiõe alienationũ ſtare volumus: qm̃ & hoc ipſis gubernatoribus eius ſanctiſsimis viris videt. Tua igitur eminentia quæ nobis bene & ſanctè viſa ſunt, & per hanc ſanctam declarata ſunt legẽ, omnibus gentibus quib⁹ prędes, per præcepta ꝓpria ſoleniter faciat manifeſta.

TITVLVS VIII.

Vt de cętero[n] cõmutatiões eccleſiaſticarũ rerũ nõ fictę fiant ad piiſsimum imperatorẽ, & hoc modo ad alias perſonas legitimas tranſeãt res, ſed hęc tãtũmodo fiant ad imperialẽ domũ: & vt liceat[o] perpetuas emphyteuſes agi ab oratoriis in oratoria, decreto videlicet interpoſito: excepta hac maiore eccleſia: ne tamen in priuatam[p] perſonam trãſeat emphyteuſis.

¶ *Eccleſia cũ principe permutare poteſt, ut res apud principem perpetuò permaneant: nec ueniãt ad priuatos, his in futuris caſibus obtinentibus. Item eccleſiæ adinuicem in perpetuã emphyteuſim dare poſſunt, excepta maiore eccleſia Cõſtantinopolitana. Bart.*

Imp. Iuſtinianus.a.Mẽnę archiep. Conſtanti.

 Egem ſcripſimus[q] dudũ eccleſiaſticas quidẽ alienationes prohibẽtẽ: ſolã aũt cõmutationẽ ꝑmittentẽ ſanctiſsimis eccleſijs, necnõ ſanctiſsimę maiori eccleſiæ huius feliciſsimę ciuitatis: dũ imperiũ ac cipere aliqd ab aliqua venerabiliũ domuum voluerit: poſtea ſiquidẽ aliã ſcripſimus[r] legẽ qua[s] excepimus ſctiſsimã maiorẽ eccleſiã, ꝑmittẽtes[t] quaſdã alienatiões quas illa lex dicit. Quia verò cognouimus eò quòd aliqui prioris cõſtõnis capitulũ quod de permutatione cõpetentiũ rerũ ſanctiſsimis domib⁹ ad imperiũ ſcripſimus: ad artẽ legi cõtrariã cõuerterũt: poſtulaueruntq; nos quidem à ſanctiſsima eccleſia accipere: his autẽ hęc dare, hinc aggreſsi ſunt multi quidẽ ſimilibus petitionibus nitentes ſacrã circũuenire conſtitutionẽ. quęcunq; ergo geſta ſunt à nobis vſq; ad ꝑſentẽ diẽ, hæc ſub ſchemate[v] quod nunc eſt, valere volumus[x], nullo permutãdo[y] horũ quæ iam à nobis cum ſanctiſsima eccleſia in talibus contractibus geſta ſunt, aut cũ ijs qui hæc à nobis ꝓceperũt. ¶ De cętero aũt ſancimus nulli penitus vllam eſſe licentiã aliquid tale agere: ſed illas ſolas valere permutationes quæ ad imperialẽ domum in hoc factæ ſunt vt perpetuò apud imperiũ maneant[z], & nõ transferantur ad priuatũ: neq; illarũ ius ꝑ mediũ[a] imperiũ ad eos[b] ꝓficiſcatur. Sed ſi qđ tale fiat[c], licentiã damus[d] reuerendiſsimis œconomis res apprehendere huiuſmodi, & trahere eas rurſus ad ſanctiſsimã eccleſiã, tanquã ſi nec ab initio contigiſſet permutationes harũ ad imperiũ factas: ſed ſeruari hoc ſchema[e] in perpetuũ ex ꝑſenti die inchoatũ, omnibus quę dudũ (ſicut prædiximus) poſt priorẽ[f] legem ſecundũ modum prædictum geſta ſunt, ratis manentibus, eò q illa quidẽ quę ſic facta ſunt, à viris[g] geſta ſunt[h]. Nũc autẽ quidã volunt illorũ[i] exemplo vtẽtes, & nobis eſſe moleſti, & ſanctiſsimã maiorẽ eccleſiã huius feliciſſimæ ciuitatis circũuenire: qđ per omne tẽpus nullo modo fieri volumus. Sed & ſi fiat quolibet ſchemate, hoc

b ¶ Ad eos.]priuatos.
c ¶ Fiat.]i.permutetur res eccleſię cum imperatore, & Imperator eam det priuato.
d ¶ Licentiã damus.]ſed.ĵ.vt ſpon.lar.§.pen. colla.viij.cõtra.ſed hæc per illã corrigitur in hac 10prima parte conſtitutionis. Itẽ no.ſcđm iſtam cõſtitutionẽ q aliquis ſibi ius dicebat: vt hîc.ſic. C. vt vnicuiq; licc. ſine iu. ſe vin.l.ij.argu.cõtra.C. vt nemo in ſua cau.iud.l. j.& de iudę.l.nullus. Itẽ hîc eſt ar.q ſi rẽ meã vẽdo eo pacto ne alienes: 20q ſi alienata ſit, poſsim apprehẽdere. Vel dic hãc literã intelligi q apprehẽdent in iure ꝑ rei vẽ. vel alias actiones: vt. C. de donat. quę ſub modo l.j.ſed primũ verius puto.
e ¶ Hoc ſchema.]id eſt ordinem.
30 f ¶ Priorẽ.]vt.ſ.de nõ alie.§.finimus.
g ¶ A viris.]loquitur ſecundũ vulgare. Nã qñ inuenimus magnum factũ, nos dicimus hoc bene fuit factũ à viro, ſcilicet probo. ſimilis loquẽdi modus.ſ.de trien.& ſemiſ.§.prohibemus autẽ.
40 h ¶ Geſta ſunt.]i.ꝑfecta. vnde nunc remouere magnę eſſet tergiuerſationis: vt.ſ.de non alie. §. alienationis.
i ¶ Illorũ.]i.virorum.

a ¶ Prescriptione.] licet nisi centū annorum secundū Alb. vt. §. vt eccle. roma coll. ij. vel hodie. xl. annis: vt. j. de ecc. titu. §. pro temporalibus. colla. ix. & j. hęc constit. innouat con. coll. vj.

b ¶ Sancitis.] vt. §. de nō
1 oalie. aut permu. §. aliena tiōis. &. §. emphyteusim viq; ad. §. si autem. &. §. si verò etiam perpetuā.

c ¶ Adinuicem.] aſs ni si inter venerabilia loca non potest fieri perpetua vt hîc, &. §. de non alien. §. si verò etiam. Sed hodie communiter fieri po
2 otest in perpetuum: vt. j. de ali. & emphy. §. licentiam. Accur.

d ¶ Decreto quippe.] sic. §. tit. j. §. fin. in princ. sic. §. de eccle. re. immob. aliena. § sancimus. Acc.

¶ VT EA QVAE VOCANTVR.

e ¶ Insinuatiua.] aſs in
3 osinuata. & quid sit hoc dicitur in tex. j. eo. §. sancimus.

f [P]Lurimas] Ad tuā beatitudinē. loquitur archiepisco. regię ciuitatis cui dirigitur hęc constitutio.

4 o, g ¶ Illic ecclesijs.] i. ecclesiasticis pſonis. aſs est in litera clericis: & tunc plana est.

h ¶ In omnibus.] ſ. ecclesijs Constantinop. ciuitatis. nam localis videtur hęc constitut. vel dic in alijs ecclesijs per totum orbem.

5 o i ¶ Insinuatiua.] huius autē oblatio sic vocabatur.

k ¶ Illū.] accipientem aurum.

l ¶ Introire.] sic. §. de tabel. §. j. in fin. Accur.

m ¶ Missus est.] i. electus vt mittatur. Accur.

n ¶ Auaritię.] sic. §. vt
6 o iudi. sine quoquo suffr. §. cogitatio. Accur.

o ¶ Maioris.] repete sancimus.

p ¶ Defunctiones.] i. substitutiōes. q. d. vt vn' fungatur loco alterius defuncti. Accur.

q ¶ Et ministeria.] id est ministros. & facit. C.
7 ode epiſ. & cleri. l. si quen quā. &. §. quō oport. epiſ. §. sed neq;. col. j. sed contra. j. de sanc. episc. §. pro consuetudinibus coll. ix. sed illa fortè loquitur in episcopis tantū: hęc autē in alijs clericis. Vel illa prestantur ex consuetudine: hęc autē prēter cō
8 oluetudinē exigebantur.

¶ VT CLERICI QVI RECED.

¶ Hæc pars expeditur. j. vſq; ad. §. illud. Accur.

s ¶ Prębeāt.] ſ. qui prę etiā infirmū esse: & à sanctissima maiore ecclesia in ppetuū vēdicari: nulla ei tęporis pscriptiōe[a] in hoc obijcienda. ¶ Illud quoq; sancimus, vt alijs omnibus de iure emphyteuseos sancitis[b], & in sanctissima maiore ecclesia, & in alijs omnibus venerabilibus domibus propriū robur habentibus, licentia sit sanctissimis ecclesijs & venerabilibus domibus adinuicem[c] & emphyteusim perpetuā agere: decreto quippe[d] hic faciendo: excepta quidē hic sanctissima maiore ecclesia in hac celebrata emphyteusi: vt non ad priuatam personā extendi omnino possit. ¶ Tua igitur beatitudo, quæ iussa sunt à nobis custodiat: & ijs qui sub ea metropolitanas sedes habent, faciat manifesta, vt & ipsi quæ nobis placuerunt cognoscentes, nihil horū prętiuaricari præsumant. erit enim vniuersis à Deo iudicium & exinde pœna si quid pręter hęc aut ipsi egerint aut agi permiserint.

TITVLVS IX.

Vt ea quę vocantur insinuatiua[e] super clericis, in maiore quidem ecclesia dentur: in aliis autem ecclesiis penitus non dentur.

¶ *Insinuatiua non possunt exigi à clericis ordinatis, exceptis ijs q̄ sunt ordinati in maiori ecclesia, à qbus scđm cōsuetudinē accipere licet. B.*

Imp. Iustinianus. a. Mennæ archiepiscopo regię ciuitatis Constantinopoli.

[P]Lurimas aditiones suscipientes hanc legem dirigere ad tuā beatitudinē[f] iustū existimauimus. Qui enim ordinantur à tua reuerentia clerici in sanctissimis ecclesijs, absque tamen sanctissima maiori ecclesia omniū patiuntur crudelissima: non suscipientibus eos illic ecclesijs[g], ante quā quātū voluerint accipiant aurū. & nouimus hoc ex frequentibus aditionibus de hoc factis nobis. ¶ Sācimus igitur beatitudinem tuā hoc validissimè custodire, vt si quidē consuetudo est dare eos qui ordinantur in sanctissima maiore ecclesia, hoc eos præbere. nihil enim ex ijs quæ dantur in sanctissima maiore ecclesia, nouamus. Præterea verò in alijs omnibus[h] nulli in eis clericorū licentiam esse penitus pro ijs quæ vocā tur insinuatiua[i] aliquid ferre. Sed & si quis tale aliquid egerit, illū[k] quidē priuari sacerdotio: in illius autē officiū introire[l] qui missus est[m]: & hāc eū auaritię[n] ferre mercedē. custodire verò hoc etiā Deo amātissimos defensores sanctissimę maioris[o] ecclesię pœnā formidantes decē librarū auri si quid horū neglexerint: sed gratis omnia pcedere. Deinde[l] etenim defunctiones[p] & ministeria[q] non per venditionem, nec per mercationē fieri aliquā volumus, sed purè & citra redēptionē. sic enim rei digni fient nulla venditione ac mercatione facienda. Tua igitur beatitudo, & qui postea in pontificalibus accesserint sedibus: quę à nobis ordinata sunt, & phāc declarata sunt legē operi effectuiq; tradere festinet.

TITVLVS X.

Vt clerici[r] qui recedunt aliis pro eis subrogatis prębeāt[s] emolumēta: recedentes aūt remeare volētes nō suscipi: & vt si quis[t] ędificās ecclesiā, aut aliter in eadem seruientibus ministrās emolumēta, voluerit aliquos clericos instituere: non fortuite eos sed probatione sanctissimi patriarchę suscipiat.

¶ *Clerici continuam residentiam in proprijs ecclesijs facere tenētur: nec debēt recedere, uel alij in eorū locū subrogātur cū eorū emolumētis: et recedentes & postea remeantes suscipiēdi non sunt: nec eis emolumenta debent restitui. Barto.*

Imp. Iustinianus. a. Mēnę sanctiſ. huius regię vrbis archiep. et vniuersi eius tract[o] patriar.

[P]Lurimi sępe clerici quibus dā orationis obseruientes domibus, aut etiam fortè ab aliquibus prius instituti ministrātur eis ab aliquib[o] solēnes expensę: deinde separant semetipsos diuinis omnino[v] sacramentis ppter quas ipsi nouerūt[x] causas aut pro qualibet occasione recedunt omnino à sanctissima in quā cōstituti sunt ecclesia. Sancimus igitur non ex hoc fieri prohibitionē sacro, ministerio, sed alios subrogari à Deo amantissimis episcopis sub quibus ipsę constitutæ sunt ecclesię, & eos[y] hęc accipere. Nō em volumus aliquib[o] dari lucra[z] quæ iā eis[a] per ipsos[b], aut propter ipsos[c], expendebātur. sanctissimis ecclesijs: quoniā nolumus p quālibet occasionē lucrū aliquos facere ex aliorū fraudatiōe: sed, quę ab initio ministrabātur, semper dari, & nō sacrū ex hoc ministeriū corrūpi: nō existēte licentia postquā statuti fuerint aliqui pro priorib[o] clericis, aut à sctissimo patriarcha aut à puincialib[o] episcopis rursus recedētes denuo remeare velle[d] & expellere subrogatos, & cogi duplicia ministrare eos q̄ faciūt talē expēsā dare ēt subrogatis, & denuo remeare volētib[o]: sed illos quidē reuertētes nō suscipi. q verò post decessum priorū statuti sunt: eis dari emolumēta, nullo verò hic ministrā tibus[e] accessu talia lucrari[f] nitētibus ex sua substantia omnino præbentibus ijs qui ab eis statuti sunt, emolumenta

bere soliti erāt. vt patet j. eodem.

t ¶ Et vt si quis.] hoc dicitur. j. eo. §. fi.

v [P]Lurimi.] Diuinis omnino. quasi nō reuersuri aliud autem dico si ad
10 scholas vadant: quæ est probabilis absentia: vt ff. ex qui. cau maio. l. nec non. sed cū aliqua fortè meretricula recesit: vt subijcit ppter quas &c.

† Aliàs domini eū functiōes &c.

x ¶ Nouerūt.] id eo obscurè loquitur: vt etiam malam causam det intelligere: sic. j. quib. mo. na.
2 oeffi. le. §. & quidam. coll. vj. & ff. ad maced. l. j. ibi ne quid amplius. &c.

y ¶ Eos.] subrogatos.

z ¶ Lucra.] quę dabātur ijs qui recesserunt.

a ¶ Eis.] ſ. clericis recedentibus.

b ¶ Per ipsos.] ſ. instituētes eos: & ita hæc lex est
3 oarg. imo expressum contra ecclesias Italię quę semper habēt canonicos pauciores quā sit statutū in eis: & alij canonici vsurpant quod deficienti bus dari deberet. & facit §. de men. ordi. cle. §. j. in fi. & §. quomodo oport. epiſ. §. sed neq;.

c ¶ Propter ipsos.] ſ.
4 o recedentes.

d ¶ Remeare velle.] aliàs remeātes: & tūc dic velle. ſ. suscipere. aliàs remeare. & facit. ff. loca. l. si in lege. §. colonus.

e ¶ Ministrantibus.] Ministrantes possunt appellari deseruiētes eccle
5 o się: vt. j. §. prox. vel illi q ministrant prębēdas: qđ est verius vt ex tenore literę sequētis apparet prę sentibus &c.

f ¶ Lucrari.] vt dicat se nolle dare primis vel subrogatis.

a ¶ Aedificãs eccleſiã. ſic.j. vt nul.fa.orato. do. §.j.col.v. ſic.j. de ec.ti.§. ſi qs. ſic.j. de ſan.epiſc.§. oratorij.col.ix. Accurſi.

b ¶ Poteſtatem.] q.d. vt hoc ſit in ptãte ſua.

c ¶ Tractari.] ſcilicet conuenit, ſubaudi.

10 d ¶ Ipſius animæ.] no. ſic.ſ. vt deter. ſit nu. cle.§.fi.Accur.

e ¶ DE IIS QVI IN GREDIVNTVR. ¶ *Hæc prima pars expeditur.j.eod.uſq; ad.§.illud etiam uideamus &c.*

f ¶ Per ſcripturam.] Hæc ſecunda pars expe-

20 ditur.j.eo.§.illud &c.

g ¶ De iureiurando.] Hæc tertia expeditur j. eo.§.fi.Accurſius.

h VOlubile hoc.]id eſt varietas negotiorũ: vt ſubijcit in fine huius reſponſi.

30 i ¶ Idẽ.]ſic.j.de cõſan. & vte.fra.in princ. Acc.

k ¶ Fit quidem.] ſcilicet aliquid noui.

l ¶ Nunquam.] ſ.in idem vel in perpetuum.

m ¶ Iudicantur.]repete introducit aliquem tumultum.

n ¶ Correximus.] vt

40 C.de tempo.appel.l.fi. §.illud.

o ¶ Facientes.] ſ.ſatiſdãdo iudicio ſiſti. Et ſic no.q; ſatiſdare debet iterum in cauſa appellationis iudicio ſiſti. nec mirum: qa prima ſatiſdatio eſt finita ex quo eſt finitũ primum iudiciũ: vt.ſ.de

50 exhi.reis.§.ſuſcepto. diximus. & ita eſt p opinione noſtra q dicimus cauſam appellationis eſſe aliã à prĩa.nã & teſtes de nouo inducunt: vt. C.de app.l.eos §.ſi qs aũt. & C.de temp.ap.l.p hãc. & dicem°.j.de teſti.§.qa verò teſtes. col.vij. vel dic

60 firmat perſona.ſ.pcuratoris: quia vult agere p pcuratorem in cauſa appellationis: puta ſatiſdãdo pro eo iudicatum ſolui, & ſimilia: vt inſti. de ſatiſda.§. ſinautẽ per pcuratorem.

p ¶ Partem.]i. præſente vna parte tantũ fuit

70 pbita dicta firmatio. vl etiã p cognitionem.i. pſentevtraq; parte. vl melius vt puto, p vnã partem.i. ſiue pmittaturvni parti qđ de cõfirmatiõe iudicij pmittit: ſiue etiã per cognitionem.i. ſiue ipſi iudici fuerit promiſſum: ſiue ex cuius ſtipu-

80 latiõe vtilis actio quæritur: vt.ff. rem pup. ſal. fo.l.ij.iij.&.iiij j. reſpõ. & hoc etiã hĩc ſubijcit.

q ¶ Indifferens.]id eſt hõ refert quò ad efficacem actionem q̃rendam vtrũ ipſi parti ſit pmiſſum, aut iudici ſiue cognitori, vt dictum eſt.

r ¶ Non valenti.] id eſt victori.

s ¶ Correximus.] vt C.de tempo.appel.l.fin. §.illud.

t ¶ Deputantes.] ſcilicet nos. Accurſius.

10 v ¶ Secundum ſe.] id eſt p cauſa ſua tantũ.

x ¶ Communiter.] i. in cauſa cõi quã etiã intendere põt ſine mandato: vt. C. de conſor. eiuſ. li.l.ij. Vel dic ſecundũm ſe. i. ipſe tantũ, cõitervẽ id eſt vnã cũ altera parte ſcilicet aduerſa. Acc.

20 y ¶ Intra.]ſ.annum.

z ¶ Et mereatur.] appellans.

a ¶ Relinquat.]ſ. iudex ea q̃ ſunt iuſta: vel nõ relinquat appellans ea agenda in cauſa appellationis ſine ꝓuiſione id eſt quin prouideat vt finiat intra annum.

30 b ¶ Adijciẽtes.]ſcilicet nos.

c ¶ Annũ.]ſ.aliũ: vt ita ſint duo fata. i. duo tpa in qb° appellatio fatũ. i. mortẽ ſiue finẽ recipiat vt. C. de tẽpor. app. l. fi. §. illud. in fi. &. l. nemo.

d ¶ Cõmuni lege.] ſcilicet ſupradicta. C. de tẽ

40 po. appella. l. fi. §. illud.

e ¶ Sed plurimi.]victores.

f ¶ Denunciaſſe.]vt p cederent in cauſa.

g ¶ Appellantibus.] id eſt cognoſcentibus de appellatione. Accurſius.

h ¶ Occupationes.] ſic. ff. de pcur. l. fili. §. fi.

50 &. l. aut. &. l. hæreditas. &. l. vl iudicio. l. aut leg.

i ¶ Alij.] noui, ſcilicet appellantes.

k ¶ Nauigare.]ſic. ff. ſi qs cau. l. ij. §. ſi quis in iudicio. &. §. qđ diximus &. §. ſi quis tamen.

l ¶ Iuuaret.]puta p in integ. reſtitu forte ex ge-

60 nerali clauſula ſi qua iuſta cauſa &c. vt. ff. ex q bus cau. ma. l. j. §. fi. &. ff. de iti. ac. pri. l. j. §. ſi quis aũt propter. & facit. j. vt ſpon. larg. §. hoc quoq;. colla. ix. Vel dic neceſſe eſt aliam legem reſpicere. ſ. hanc nouam: vt. j. p-xi. §. quia enim.

70 m ¶ Legis noſtræ.] C. de tempor. appel. l. fi. & hoc niſi iuſta cauſa impediat, vt ſubijcit.

n ¶ Obſeruet.] ſ. iudicium appellationis. Al.

o ¶ Ingreſſum.]ſ. quia ingreſſus fuit & venit ſemel corã iudice appellationis: & fatalem fecit. i.

80 primũ annũ appellationis trãſire pmiſit: & nõ occurrit, id eſt nõ venit poſtea: adhuc tamẽ ſubaudi periclitet.temp°.i. currat tps cum periculo tamẽ appellantis & hoc compendio biennij.

† Concor. cũ hoc.§. c.ad audiẽtiam. extra de ec.ẽdif. cum multis alijs capitulis.

Satiſdat iterum appellans.

TITVLVS XI.

De iis qui ingrediũtur[e] ad appellationẽ: & quando per ſcripturam[f] manus proprię fiat collatio literarum, & de iureiurãdo[g] dilationis, & vt coniũgatur iuriiurando calumnię.

¶ *Appellanti ad appellationem exercendam ſtatuitur annus, ex cauſa biennium. Item appellatore in biennio cauſam derelinquente, cõceditur victori cùm unus menſis ſupereſt, eam proſequi ut ſententia infirmetur: in utroq; caſu appellatore in expenſis condemnando. neutro autem ꝓ ſequente, ſententia remanet firma: his obtinenti bus in cauſis futuris ac etiam pendentibus nondum finitis. Bartolus.*

Impera. Iuſtinianus. a. Ioanni præfecto prætorio, iterum conſule & patricio.

VOlubile hoc[h] & humanum, & qđ manere idem[i] nunquã valet, ſed fit q̃dẽ[k] ſemper, manet aũt nunquã[l]: & legiſlationibus introducit aliquem tumultũ, & ijs quæ videntur ſe habere rectè, & firmè poſita iudicant[m]. Sed & ea q̃ ſubtili obſeruatione cauta ſunt, plerunq; turbauit emergẽtiũ varietas cauſarum. Scimus enim quia dudũ correximus[n] qđ malè & doloſè circa appellationes agebatur: quia hoc ſolo vt cognitionem introducerent in iudiciũ appellantes contenti, & pſonam facientes[o] firmã, aut ꝓ vnã partẽ[p], aut etiã ꝓ cognitionẽ (nocem indifferens[q] eſt) relinquebãt cãm: & victori oĩno erat inexplicabilis victoria, nõ valẽti[r], neq; ijs q̃ erãt iudicata, frui ꝓpter appellationẽ, neq; appellationem examinari poſſe ꝓpter abſentiam appellãtis. ¶ Hęc nos† dudũ ſanciẽtes correximꝰ[s], annũ q̃dem deputantes[t] appellationẽ offerẽti, ſiue ipſi ſcđm ſe[v] ingrediẽti, ſiue cõmuniter[x]: quatenus intra[y] hũc litem exequat, & mereatur[z] quæ iuſta ſunt, & nõ relinquat[a] ea ſine ꝓuiſione. deinde ꝓpter clementiam, ſi per occaſionem iudicis appellatio prolongetur, aut per aliã quẽlibet cauſam ineuitabilem: etiã aliũ adijciẽtes[b] annũ[c]: poſt quẽ niſi litem cõpleuerint, ratã manere victoris ſententiam ſancimus. ¶ Hæc itaq; placuerunt nobis, & in cõmuni lege[d] conſcripta ſunt, & obtinere legem hãc volumꝰ & obſeruationẽ illius. Sed plurimi[e] interpellauerũt nos, dicẽtes ſe q̃dẽ denũciaſſe[f] appellantibus[g], & voluiſſe litem examinari: non tamen ab ipſis iudicibus impetrare valuiſſe, propter quaſdam forſan ineuitabiles occupatiões[h]. Alij[i] verò etiã ventorum immenſitatem accuſauerunt: & quia nauigare[k] non licuiſſet de prouincia, cõtrarijs flantibus ventis: per terram verò venire nõ valentes propter inopiã, aut certè quia in inſula commanẽtes, aliter niſi per mare venire non poterant: & propterea nõ valuerunt examinare vſq; ad finem negotiũ neq; ſecundo anno: & quidã tempeſtatũ acerbitatẽ, alij languorem ineuitabilem: quæ omnia ex ipſis agnoſcimus rebus nobis inſinuatis. Vnde nos hæc iuſtè mouerũt, & legem tranſcendere nolentes, & ijs qui per talem quandam fortunæ circunuentionem lædũtur, dare præſidium poſſibile cupientes. Quid ergo agere oportebat: niſi ad legẽ aliã reſpicere quæ dignè cauſam iuuaret[l]? Obſeruatio ſiquidem reliqua ꝓdictę legis noſtrę[m] (ſicuti prædiximus) p oĩa cuſtodiatur. Si verò pro veritate ineuitabile quiddam euenerit: & q̃ appellationis litem exequit, non obſeruet[n]: & licet ingreſſum[o] & fatalẽ fecerit, non occurat: & periclitetur biennij cõpendio tempus: tunc confirmari victoris ſententiã (quod etiã prior noſtra dicit lex)

† Concor. c.cũ ſit romana. extra de ap. &.ij.q.v.j. c.eiqui appellat.

† Occaſiones.

a ¶ Adijcimus.] id est dicimus.
b ¶ Fingentes.] id est obijcientes secundū Al. vel distrahentes his &c. vt subijcit.
c ¶ Instante.] sic. C. de iudi. l. properandum. §. huiusmodi.
10 d ¶ Superior.] id est melior in causa vel potior in iure.
e ¶ Esse sententiam.] scilicet sancimus.
f ¶ Certamina.] i. mala causam habēs & subaudi apparuerit. Accur.
g ¶ Suscipiat.] scilicet appellans. Accursius.
20 h ¶ Accipere.] qa vict⁹ victori in expensis condēnat: vt. C. de iud. l. properandū. §. sinaūt re⁹.
i ¶ Vincere.] sic. C. de iudi. l. properandum. §. sinautem reus.
k ¶ Fruatur.] absens.
l ¶ Quibus.] i. expēsis.
m ¶ Occurrit.] est ergo volūtatis qđ pxi. dixit. vt actor debeat se ingerere: sed stult⁹ est si vadat: cū eo nō eunte sntia prima firmet: vt hîc. sed fortè ire vult cū aliqua petat plura in causa appellationis: qđ potest si sunt accessoria principali: vt. C. de app. l. amplio
40 rem. §. in refutatorijs. Itē & nouas fortè vult victor inducere pbationes: vt. C. de temp. & re. app. l. p hāc legē. Sed qd si iudicis copiā nō habuit? Rn. nō currit tps appellationis: vt. j. vt spon. lar. §. hoc quoq;. Itē & ī alio casu non currit tps:
50 qū. s. appellatio est coram principe: vt. s. de appella. §. ij. Item in tertio l. quando interim tractatur causa eadem coram arbitris: vt. j. de app. §. fi.
n ¶ Et spatijs.] vt intra decem dies appellent: vt j. de appella. §. j.
o ¶ Cōtingit iam.] scilicet
60 licet ante cōpositionē huius constitutionis.
p ¶ Firmas.] scilicet leges antiquas. Albe.
q ¶ Decreto.] scilicet iudiciali.
r ¶ Eandem.] sicut dictum est. s.
s ¶ Mōstrauerint.] si actor obtinuit in prima
70 cā: & in cā appellatiōis habet pbare de iure suo sicut & ī prima. & scđm hoc litera bene stat: cùm oīa esse debeāt in pristinū statū: vt. C. de ap. l. appel. si aūt in principali cā obtinuit, & sic fuit absolutus, & actor appellauit: tūc similiter habet
80 actor pbare in cā appellatiōis sicut in prima p pallegatā. l. & qđ dicit hîc victorem pbare: put refertur ad reū victorē intellige: qđ est eoipsò q nō pbat contrariū: sic C. q mi. nō pos. l. sup ser-

sed cū quadā subdiuisione quā in præsenti adijcimus[a]. ¶ Quia em victores videmus immensitatem tpis fingentes[b] ijs qui appellationem quidē & p fatalē ingrediunt, nō tamē vlterius examinationem subire volūt, aut etiam in medijs certaminibus relinquūt eam, propterea paruo quodā victores minuentes cōsiderauimus benè fortè quod decet. Volumus etem eū qui vicit causam, si voluerit p veritate firmari sententiā: non ex circūuentione, nec ex tēpore quodā, sed ex ipsa rerū veritate (etiam deferente eo q appellationē obtulit) ingredi: & hoc ipsum accusare: & quērere desertorē: & siue inuenire eū valuerit, siue ille non appareat, suas allegationes deducere ad medium, quippe biennio instāte[c]: ad finem tn, ita vt vnus fortè superfit negotio mensis: & siquidem apparuerit superior[d], firmā esse sententiam[e]: si verò inferior circa certamina[f] (etiā eo q appellationē obtulit, & fatalē ingressus est, nō obseruāte causam) suscipiat[g] ex iure decretū: illo tantūmodo adiecto, vt siue obtineat causam is q etiam prius vicit, siue circa eā minor inueniat: expensas ei modis omnib⁹ post appellationis ingressum factas desertor præstet. Siue nanq; obtineat causam occasione expensarū: scđm hoc ipm q etiā vincit, rectè iustū est etiā expensas accipere[h], siue minor inueniat, eò q oīno ille deseruit, & cōtingit eū etiā desertē vincere[i]: expensas qdē p stet: sententia verò fruat[k], gratias agēs Deo & p̄senti legi ita iustitiā sibi seruāti, & tantūmodo in expēsas damnificanti: q̄bus[l] nō lex, sed ipse absens se dānificauit. Si verò neuter occurrit[m], neq; victor, neq; victus q etiā scđm fatalē ingressus postea deseruit, sententia victoris maneat firma: omnibus reliqs sup appellationibus scriptis legibus, existentib⁹ & in spatijs[n] temporū & in alijs, hanc em legē specialiter superijs q post ingressum fatalis factū deserūt, ponim⁹: nihil aliarū legū, aut temporū appellatiuorū, neq; perimētes, neq; permutātes: firmas igit eas etiam p hanc ponentes legem. ¶ Illud quoq; determinare optimū est: si quidē victores cōtingit iam[o] sententiā promereri firmas[p] declarantē eorū victorias: his eos frui. nihil em eorū quæ iam terminata sunt, commouemus. Si verò hactenus pēdent, biennio instāte & nondū trāsacto, & nondū

decreto[q] firmatę: etiā istę eādem[r] mereātur examinationem: & ita† potiantur victores sentētijs, si eas rectè habere monstrauerint[s].

¶ *Ex documentis publicis solis & non priuatis cōparatio fieri debet. fallit in documentis priuatis quibus aduersarius pro se utitur: & in documentis quæ ex archiuo publico proferuntur, & publicè habēt testimonium, iureiurando de calūnia præstito. Bartolus.*

¶ Illud etiam iudicauimus huic oportere adijci legi. Quia em dudum scripsimus legē[t] volētem ex proprię manus scriptura nullā fieri cōparationem: sed ex solis documētis publicè celebratis: videmus aūt causarū experimentū egere cōpetēti correctione in lege: & hoc ex ipso litigātiū inuenimus experimento emēdare eā scđm hoc volumus schema[v]. Crebro nāq; pferens quidā cuiusdam manus[x] documentū, & ex ea faciens, aut cōuentionē, aut suarū allegationū pbationē: cū eiusdem manus aduersa pars p tuliſſet literas, & legitimā pbationem exinde vellet fieri ex quib⁹ ipse aduersarius illud obtulerat: ille vtebaī lege[y], quia oportet ex publico cōfectis† documentis fieri cōparationē, & nō ex alijs quę à quoquā scribunt. Sācim⁹, si qñ aliquid tale contigerit, & quispiam voluerit secundùm eas quæ ab aduersario prolatę sunt literas, fieri examinationem[z]: nō accusetur hoc tanq̄ non rectè sit factum. Cui enim ipse credidit, & quod p tulit is contra quem[a], & ex quo suas affirmat allegationes: hoc nō accuset, neq; prohibeat cōparationem literarū ad eum fieri: licet cōtingat esse documētū manu cuiusq; cūq; conscriptū. Neq; em ipse sibi resistit[b]: & q̄ affirmauit, hęc accusabit. ¶ Si verò etiā ex publicis archiuis[c] † proferatur charta velut de susceptō[d] mēse[e] glorioſissimorū prefectorū[f]: (nouim⁹ em etiā aliquid tale q̄situm) & qđ ex publicis archiuis p fertur, & publicū habet testimoniū[g], etiā susceptibile hoc esse ad collationes[h] manuum ponim⁹. Vbiq; em falsitatis pēnā odio habentes & iusiurādū præbere discutientes, & eximētes literas sancimus, & ex publicis solummodo documentis cōparationem fieri permisimus. Quapropter valeat per omnia lex illa præsenti sub diuisione delata ei, iureiurando tamen comparantiū[i] modis omnibus p̄hibendo. ¶ Quia igitur nos p reuerentia litigantiū volum⁹ mox in principio litis iurare litigātes: actores quidem, quia nō calumniantes inferant lites: fugientes verò quia credūt satisfactionē competenter se facere, & nō causa cōtentionis: & † hāc communem posuimus legem[k] contra omnem personam, modis omnibus hoc nulli concedentes[l]. ¶ Illud quoque

a ¶ Legē.] vt. C. de fi. instru. l. comparationes.
v ¶ Schema.] i. ordinē.
x ¶ Manus.] i. priuatę. puta p ducis literas tuas cōtra me: ego eas cōfiteor, & alīs induco contra te quas dico te fecisse: & id pbo p cōparationem earū quas induxisti contra me. idem dico & si alterius literis puta Titij vtaris contra me: & ego eiusdē Titij literis volo me tueri: vt. j. subijcit ibi licet contingat &c.
y ¶ Lege.] p̄dicta. C. de fi. instr. l. cōparatiōes.
z ¶ Examinationē.] id est comparationem.
a ¶ Quem.] i. cōtra aliquem. & facit. s. de iure iur. à mo. §. j. & C. de nō nume. pec. l. generaliter. & C. de testi. l. si quis testibus. & C. de sen. & interl. penul. Accursius.
b ¶ Resistit.] i. resistere pōt. & facit ad hūc. §. j. de fi. instru. §. si verò moriātur. cum seq. §. col. vj.
c ¶ Archiuis.] hoc expone: vt. s. de defen. ciui. §. j. col. ij. Accur.
d ¶ De susceptō.] hoc expone vt. s. de mā. prin.
40 §. coges.
e ¶ Mense.] hæc mensa huius mensæ casus genitiui vel datiui si apocha fuerit plata de mensa. Accur.
f ¶ Præfectorū.] vt in no. fiat cōparatio ex publicis scrinijs. sed & qđ ex pulicis monumen-
50 tis prolatū fuerit hoc quoq; idoneū esse videatur: ad cōparationē q̄ppe cum publico testimonio confirmetur: vt in nouel lis. Alber.
g ¶ Testimonium.] nō q̄ sit publicū instrumentum. iam enim nihil adderet legi codicis: sed p
60 eo est ac si diceret publicū, vt fiat cōparatio.
h ¶ Collationes.] id est comparationes.
i ¶ Cōparantium.] id est cōparationes literarū facientium: vt. C. de fid. instru. l. comparationes.
k ¶ Legem.] vt. C. de iuramen. calum. l. ij.
70 l ¶ Concedentes.] id est nulli concedimus causā contentionis liti-

† Hoc dictū recitat in. c. quoniam contra. añ me. ibi, nam & victores. extra de p batio.

† Facit ad hoc. c. qm̄ cōtra. cum gl. sup verbo, viros. ante fi. ibi ex quocm̄ scriptura. extra de p batio.

† Concor. ca. cūcām. extra de p ba. & xxxv. q. j. c. p uenit. ibi, nos verò.

† Partica la &, vaca revidetur.

gare. Vl dic nulli remittim⁹ hoc ſacramentū: vt C.de iura. cal.l.ij.§. ſed qa.Sed cōtra.ff. de iureiu.l.iuſiurādū.& ad pecunias.§.q iuſiurādum. Dic ergo hęc corrigit illā.Vel dic illud ſpeciale cū expreſsè correctū nō
10 inueniamus: vt ſ.de admi.of.§.j. Itē cōtra.j.co. x.vt clerici iurare nō cōpel.in fi.Sed illd̄ eſt ſpāle in clericis vt nō iurēt de calū.ſcd̄m.l.Friderichi prædictam. Accurſi.

a ¶Frequenter.] vt.ſ. de iura. calum.l.j. Acc.

b ¶Putans.] probatio-
20 nem.itē & alia dicunt in ſacramento calūniæ: qđ dic vt dicem⁹.j.vt li. iur.in pri. cōſtitutionis.

c ¶Quæſierit.] hoc duos regit diuerſos accuſatiuos. Accurſius.

d ¶Nequaquā.] in eo q̄ dicit nō iurādū poſtea ex quo ſemel eſt iuratū,
30 eſt cōtra.ff.q ſatiſ. cog. l.de die.§.fi.&.ff.de edē. l.ſi qs ex argētarijs.§.exigit.&.C.de iur.cal.l.j.& ff.de iureiurā.l.iuſiurandū.§.q iuſiurādū.in prī. ſed prædicta habent locū iure veteri qn̄ ſępius iurabat: vt.ſ.e.§. Itē contra.j.de teſti.§.ſi vò de-
40 ducēs.&.C.de fi.inſtr. l.cōparationes.&.ſ.eo.§. illud etiā.in fin.pōt dici q̄ à princ.iuratū nō erat in p̄dictis cōtrarijs legibus: hīc aūt iuratū erat vt patet hīc ex ipſa litera. Vel dic q̄ iurauit ſe nō petiturū p̄batiōes ſuperfluas ab aduerſario.
50 at hīc nō iurat ſe nō p̄baturū qđ vult etiā falſo p̄ hāc aut̄. licet.per.l. codicis hoc iuret in eo q̄ iurat non calūniandi animo litē mouere. Imo etiā qđ plus eſt, nec p illā iurat ſe non calūniari niſi quò ad p̄cipiū cauſæ: vñ pōt & poſtea calū-
60 niari: vt.ff.de dā.infe.l. q bona fide.§.ſi qs ſtipulat⁹. vñ iurare debet: vt in dictis.ll.contra dicit̄. Vel verius illa ſunt ſpālia: hoc aūt generale. nō aūt placet vt hęc corrigatur. Itē no. hoc gñale q̄ ſufficit ſemel iurare: ſic
70 C.de iure deli.l.fi.§.ſed quia quidā.ar.cōtra.ff. de lega.iij.l.fideicōmiſſa.§.ſi quis decem.

e ¶VT IN PRIVATIS DOMIBVS &c. *ut.C.de epiſ.& cleri.l.cū ñeticulam.&.C.de hære. & ma.l.iij.*

f ¶T priſcis. Domi.ſ.priuatæ.

g ¶ Ditionis.] id eſt iuriſdictiōis.

h ¶ Domibus.] ſcilicet priuatis.

i ¶Extranea.] vt.C.de ſumma trinitate.l.iij.

k ¶In ſacris.] i. prędijs quoq; adijcimus, vt ſi quis probatione petierit quanḡ ſuorū ſermonū aut literarū: iuret prius q̄ non dilationis cauſa hoc agit. multi nā que ſola iniuriæ cauſa, & maximè ſup nobilibus mulierib⁹, ſiue literarū p̄batio obijciatur, ſiue alia quælibet cauſa ad iuſiurandū hoc concurrūt: vt in vno negotio frequenter [a] iuſiurandū præbeatur. ¶Sancimus igitur hanc perimentes iniuriam, & nolentes crebro in eodē negotio iuſiurandum præberi: vt vtraq; pars, dū vna q̄dem de calūnia ſacramentum præbuerit, alia verò q̄ iuſtā putās [b] reluctationē eſſe litis, adijciat quia in tota lite ſicubi queſierit [c] p̄bationes aduerſarium ſuū, nō p̄ occaſionem dilationis hoc faciat: ſed pro veritate neceſſariam ſibi à ſuo aduerſario exhibendā putās p̄bationem: & ſi hoc iurauerit ſacramētū nequaḡ [d] penit⁹ (licet crebro requirēdæ ſint probatiōes) ab alterutra parte expeti ſacramentum †: ſed dari p̄bationes: & nō crebro cogi quenḡ ſacramēta ſubire, generaliter ſemel hmōi ſacramēto p̄hibito. ¶Quæ igitur viſa ſunt nobis, & per hanc ſacram declarata ſunt legem: tua celſitudo oībus faciat manifeſta, edictis à ſe directis, vt omnes agnoſcant quæ nobis ſunt placita.

† Concor. c. præſentiū. cū gl. ſup verb. iuramētū. extra de teſti. vbi declarat hūc textum.

† Miniſteria.

† De materia hui⁹ authē. vide p̄ Inn. i.c.ad hæc extra de elec. Bal. in marga. in v̄b. capell. ver. fi. vbi tractat̄ an licitū ſit ī domo priuata habere capellā.

TITVLVS XII.

Vt in priuatis domibus [e] ſacra myſteria † non fiant.

¶*Prohibetur celebrari in domibus ſine licentia ſuperioris: oratoria uerò cauſa orationis permittitur habere, & in eis clericos conuocare. Bart.*

Imperator Iuſtinianus.a. Mennæ archiepiſcopo regiæ ciuitatis Conſtantinopoli.

[f] T priſcis † ſancitum eſt legibus nulli penit⁹ eſſe licentiā domi [f] quæ ſacratiſsima ſunt agere: ſed publicè ſinere p̄cedere in credulitatē & Dei culturā, ſcd̄m ſanctionem de his ſacratis actibus traditam. Et nos etiā hanc in p̄ſenti ponimus legē quam cum omni cautela tenere volumus. ¶Omnibus eñ intermdicimus magnæ huius ciuitatis habitatoribus magis aūt etiam totius noſtræ ditionis [g], in domib⁹ [h] ſuis habere quaſdam quaſi orationum domos: & ī his ſacra celebrare myſteria: & hinc fieri quędā catholicæ & apoſtolicæ traditioni extranea [i]. Sed ſiquidē domos ita ſimpliciter aliqui habere putant oportere in ſacris [k] ſuis, orationis videlicet ſolius gratia, & nullo celebrando penitus horum quæ ſacri ſunt myſterij. † hoc eis permittimus. Inuidua eñ nulla eſt ſi volūt circa hæc habere habitacula quædam, & in eis tanḡ in ſacris orare: alijs aūt omnib⁹ abſtinere: niſi tñ in eis voluerint aliquos ſuitare clericos hic qdem ſanctiſsimę maioris eccleſiæ, & ſub ea ſanctiſsimarum domū, voluntate ac p̄batione ſanctiſsimi archiep̄i ad hoc deputatos: in prouincia verò Deo amabiliū e⁹ [m], nulla nouitate ſedi eius beatitudinis ex præſentino ſtra lege faciendā circa exiſtētia ei quolibet modo in ordinationib⁹, aut gubernationibus, aut in p̄uincijs iura: ſed omnibus etiā competentibus ei quolibet modo & tpe, ratis nūc & in omne reliquū tēpus ſeruādis: ſancim⁹ tuā [s] hęc cōſeruare gloriā, & manifeſta oībus p̄ litteras p̄ppias cōſtituere, quatenus per omnia valeat lex. ¶Hęcem & glorioſiſsimo p̄fecto felicis huius vrbis & ſanctiſsimo archiep̄o & vniuerſali patriarchę p̄cipimus, vt ex ciuili & ſacerdotali virtute hæc p̄petuè cuſtodiātur. Sciant enim & ipſi domuū dñi, q̄a ſi nō hęc cuſtodierint, ipſi q̄dem ſub impiali fient motu [n]: dom⁹ aūt in q̄busaliq̄d tale agitur, & publicè fient, & ſub ſacratiſsimū noſtrū ærariū ducent̄ [o]. Si aūt & aliquos cōtingat [p] tale aliq̄d in ſuis habere domibus: ſciāt q̄ niſi intra tres mēſes [q] ex quo hęc lex inſinuata fuerit, hęc correxerint, & ad figurā à nobis ordinatā reduxerint, ſub prædicta pœna fient. Hæc aūt agi cū veritate, nō per aliquam calūniā volumus [r]. Veraciū eñ ſolūmō ſum⁹ amatores. ¶Hęc ſancimus tuā cuſtodire celſitudinē, & nihil tale fieri cōcedere. Scito eñ q̄a ſi didicerimus q̄ tibi tale aliquid denūciatū, deinde nō p̄hibuiſti, aut tu, aut ſucceſſores tui cinguli futuri: ipſe qdē qnquaginta librarū auri exp̄ones pœnā, & q̄ ſucceſſores cinguli tui fuerīt. parēs aūt tibi officiū, idē ſuſtinebit dānū: q̄a rē nobis ſtudioſam, & ſanctiſsimę eccleſię cuſtodientē vnitatē [s], & p̄hibentē q̄ à nobis aperte interdicta ſunt, agi latēter paſſum eſt deſpicere cōmiſſum: & circa ipſum cingulū periclitabit̄, inſup & ipſam domū in qua aliq̄d tale agit̄, fieri publicā & ſub ſacratiſsimū enire ærariū. Scriptū autem eſt à nobis & ſanctiſsimo patriarchæ felicis huius vrbis: vt & ipſe huius ponat rei prouidentiam. volumus enim ſacerdotaliter & iudicialiter hæc ſeruata durare in reliquum tempus immutilata.

TITVLVS XIII.

Vt defuncti [t] ſeu funera eorum non iniuriē tur a creditoribus, & vt conſiliarii [v] nō ſuſcipiant cognitiones abſque iudicibus.

¶*Mortuis & moribundis, funeribus eorum necnon eorum domui & rebus ac familiæ creditores iniuriā inferre p̄hibentur abſq; iudiciali decreto. Bart.*

Imperator Iuſtinianus.a. Ioanni glorioſiſſ. ſacrorum per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconſule & patricio.

QVi varietatē cārū cōijciūt, nō facile ad culpā veniūt ſiv̄itatē examinēt. quoſdā nāq; v̄ſimile eſt multitudinē legū q̄ p̄ ſingula à nobis adijciunt, culpare, nō cōſiderātes q̄a opę ſemp vocāte [x] cōſonas cāis ponere

[s] ſuis quę quantū ad Deū quaſi ſacrata ſunt.

l ¶Myſterij.] Jvt cantare miſſam vel celebrare ſacrificium.

m ¶Epiſcoporum.] ſcilicet voluntate.

n ¶Fient motu.] id eſt arbitrio ipſius Imperato-
10 toris punientur.

o ¶Deducent̄.] facit C.de epiſ.& cle.l.cōuenticulā.C. de eunu.l.j. C. de hęre.& manichę.l.iij. &.C. de fal. mone.l.j.§. cuius.&.C.de daga.l. fi.

p ¶Contingat.] tempore hui⁹ cōſtitutionis.

q ¶Tres menſes.] j. vel
20 ſactæ nouæ conſti.§. vt autem colla.v.cōtra. Solutio. hoc ſpeciale.

r ¶Veracium.] ſ amatores. aliās veritatis: ſic C.de leg.ſu.cani.tol.l.j.

s ¶Vnitatem.] ſic. C. de ſum.tri.l.iij. Accurſi.

t ¶ VT DEFVNCTI &c.
¶*Hæc prima pars expeditur.j.e uſq; ad.§. illud.*
30 ¶*Et ut cōſiliarij. hoc expeditur.j.e.§. illud. uſq; in fi.*

x ¶Vi varietatē.] Opere vocante id eſt neceſſitate imminente.

Hāc conſeruare regulam.

a ¶ Et ſeruos alios.] ergo ſerui poſſunt eſſe milites: ſed cõtra. C. qui mili. nõ poſ. l. ſup ſeruis. li. xij. ſed dico q̃ hęc dictio alios, nõ iplicat hîc ſicut in diuina ſcriptura crucifixus eſt Ieſus & alij duo nequã: ſic. ſ. de mã. 10 prin. §. oportet. col. iij. & ff. de procur. l. non ſolùm. §. queritur.

b ¶ Poteſtate.] id eſt authoritate ſua.

c ¶ Diſpoſitum eſt.] à nobis per ſententiam.

d ¶ Sãcimus igitur.] nunc repetit quęſtionẽ, vt addat.

20 e ¶ Domui omnino.] repete non.

f ¶ Omnibus.] i. ipſo iure: ſic. ff. depoſi. l. j. §. ſi pecuniam. in fi. §. & facit ad hoc. ff. de pub. & vec. l. cõmiſſa. &. C. de ijs q̃ po. no. ti. prę. aff. in. l. j. & C. vnde vi. l. ſi quis in tãtam. &. C. loca. l. fi. &. ſ. 30 vt non fiant pig. §. j.

g ¶ Hanc.] ſ. actionem. & facit. ff. ſi quis ali. te. prohibu. l. j. j. reſpon.

h ¶ Moriente.] id eſt mortuo.

i ¶ Quod.] p quia. Ac.

k ¶ Lex eſt.] vt. C. de ſepul. vio. l. fi.

l ¶ Infert lex.] vt. ſ. pro 40 xi. Sed cõtra. ff. d̃ ſepul. vio. l. iij. §. nõ perpetuò. ſed ibi ab amicis portabãt & ſcd̃m voluntatẽ defuncti: hîc autem contra voluntatem. Itẽ hîc poteſt teneri iniuriarũ hæredibus: vt. ff. de iniur. l. j. §. & ſi fortè. Acc.

† Facit ad hîc. §. c. exte. iuncta gl. ſup verbo, appellationẽ. extra de ſepul.

m ¶ Oportet.] ſic. C. 50 de hære. l. iiij.

n ¶ Dedit Deus.] ſic j. de fi. inſtru. §. j. in fi.

o ¶ Ante nos.] ſcilicet dixit fortè. Accurſius.

p ¶ Sequitur.] id eſt p̃ſequitur.

q ¶ Hîc.] id eſt in regia ciuitate. Acc.

r ¶ Conſtitutio.] nec 60 illam cõſtitutionẽ nec ſequentẽ noſtram habemus hîc: ſed huius cõſti. ſ. Zenonis habemus memoriam. j. de iudi. j. rñ.

s ¶ Conſiliarios iudicum.] i. aſſeſſores: vt. j. de iud. circa prin. ibi, noſtris em̃ &c. col. vj. quorum cõſilio adminiſtra- 70 tores iudicant: vt. ff. qd̃ quiſque iur. l. ij. &. C. de aſſeſ. & do. l. j. Accurſi.

t ¶ Per ſe.] i. ſine adminiſtratore corã quo fuit incepta cauſa. & dic q̃ ordinari⁹ ſeruauit ſibi ſententiam: qa ſi nolet ſeruare ſibi ſentẽtiam, hoc poſſet iure.

80 v ¶ Adminiſtratores.] i. ordinarios iudices: vt patet ex diſiũctione quã facit. ſ. de exhi. & intro. §. ſi verò.

x ¶ Agitantur.] id eſt agitari cœptæ ſunt vel agitari debent.

leges cõpellimur: cũ ſemper inopinabile emergat, & ab ijs quæ iam poſita ſunt mederi non valeat: quale quidem nuper eſt agnitũ deberi ſibi quidã dicens ab aliquo dum hominẽ in morte cognouiſſet eſſe conſtitutũ, milites congregans & ſeruos alios[a] plurimos, ingreſſus eſt ſuper morientẽ. verũ illeanxiatus clamare cœpit donec eũ violentia compreſſum reliquiſſet ſpiritꝰ. at ille etiã ſignacula impoſuit rebus ſua poteſtate[b], præſente nullo in cingulo conſtituto, aut quolibet omnino legali & ciuili officio obſeruato, & neq; ita receſsit, ſed etiã defunctũ iniuriare nõ eum piguit: primũ q̃dem inſiſtens nõ fieri exequias: deinde cùm vix cœpiſſet de domo deponi mortuũ, inſtabat publicè portari lectũ nõ ſinens: neque deducendũ dicens niſi debitũ perceperit, donecſponſorem accepit: & ita iam defunctũ tradi terrę permiſit. Negotium ſiquidem quo hæc cõmiſſa ſunt cõpetenter diſpoſitum eſt[c], oportere aũt iudicamꝰ etiã generali lege hæc emendare: nõ ſinẽtes hæc rurſus cõmitti ſemper ſine legiſlatione manẽtia. ¶ Sãcimus † igitur[d] ſi quis illo ſuperſtite adhuc quem putat debere ſibi, aſcendat domũ eius, & moleſtꝰ ſit ſupſtiti homini, aut qui eius ſunt, vxori fortè vel filijs, aut domui oĩno[e], aut etiã ſignacula p̃priam poteſtatem imponere præſumat, nõ prius decreto & officio legali ſeruato poſt eius qui dicitur debere mortem, actione quidem modis omnibus[f] cadat, ſiue iuſtã habeat hanc[g], ſiue nõ: quantũverò deberi ſibi dicit, tantùm aliud ſuperexigatur, & det̃ iniuriati hęredibus. Cõfiſcationẽ quoq; in tertiã partem ſubſtantię ſuſtineat (ſicut & Marcus Philoſophus imperator in ſuis cõſcripſit legibus) & infamia feriatur. Qui em̃ hoĩs naturã nõ eribuit, dignꝰ eſt & pecunijs & gloria & alijs omnibus cõdẽnari. ¶ Si verò etiã moriente[h] quodã, circa funꝰ peccet̃ aliquid moriẽtis, q̃[i] exequias p̃hibeat: ſcripta quidem iam lex eſt[k] & à noſtro patre ſup hoc: tñ ſimul etiam ex noſtris maior ſequatur delicti pœna, & ijſdem ſubiaceat q̃ preſens infert[l] lex eis qui in viuentem tale aliquid quale diximus, cõmittunt: huius rei p̃uidentiã habente præcipuè quidem gloriſiſsimo præfecto huius feciſsimę ciuitatis, cui taliũ emẽdationũ cura eſt: nihilominus aũt & glorioſiſsimo ſacrorum noſtrorũ prętoriorũ præfecto, & glorioſiſsimo magiſtro ſacrorũ officiorũ, & ſemper his obedientibus officijs. Oportet[m] em̃ cõibus exiſtentibus cõtra naturã iniurijs, cõem eſſe iudicibus ſuper his p̃hibitionẽ atq; vindictã: his nõ iſola hac feliciſsima ciuitate valentibus, ſed etiã in omnibus gentibus quarum nobis principatũ aliũ quidem ab initio dedit[n] Deus: aliũverò adiecit, & ad hucetiam etiã dabit: (ſicut ait quidã ante nos[o]) prouinciarũ quippe iudicibus, ſiue militaribus, ſiue ciuilibus huius rei p̃uidentiam habentibus. Sequitur[p] enim hic quidem iudices eorũq; officia triginta librarum auri pœna, ſi quid horum neglexerint: p̃uinciales autẽ quinque, ſi neq; ipſi ad hoc inſtiterint denunciatione qualibet, aut hic[q], aut per prouincias facta.

¶ *Iudex ordinarius occupationibus publicis impeditus, cauſam cõſiliarijs poteſt delegare: ſententia ſibi ſeruata: dummodo tñ cauſam audiat, & ſententiam proferat, & appellationem interpoſitam ſuſcipiat. iudex autem appellationis & delegatus delegare non poteſt. Bartolus.*

¶ Illud etiã recte ſe habere p̃ſpeximꝰ, nõ p̃mittere (ſicut Zenonis piæ memoriæ dicit cõſtitutio[r], & noſtra quoq; cõſiliarios[s] iudicũ ipſos cauſas per ſe[t] audire quæ apud adminiſtratores[v], aut datos à nobis iudices agitãtur[x]. Multò nãq; melius atq; perfectius coram ipſis adminiſtratoribꝰ[y], præſentibus[z] illis quorũ intereſt, cauſæ mouent̃, terrore imminente, exhibitis teſtibus[a], & omnino cauſa p̃priã habente honeſtatẽ[b], quã[c] ſi apud pedaneos iudices[d] talia decernant̃: in nullo conſiliariorũ officio diſtant ab illis[e]. Sed quoniã à nobis cõſtituti[f] ſemper adminiſtratores, occupationibus rerum noſtrarũq; iuſſionum cõprehenſi, ad hãc neceſsitatem deponuntur[g]: oportet conſonã congruãq; legem rebꝰ imponere. ¶ Sãcimꝰ † igitur cõteſtationes q̃dem litiũ oĩbus modis apud ipſos fieri adminiſtratores, ſiue maiores[h], ſiue minores[i] ſint: ſed etiã ĩ medijs litibꝰ ĩtroduci rurſus apud eos ſemel moti negotij[k] res quatenꝰ ea q̃ examinant̃, agnoſcãt. cũverò nouiſsima[l] ſnĩa p̃ferẽda eſt nullo mõ p̃ſemere cõſiliarios abſq; adminiſtratoribꝰ audire, ſed cũ cõpetẽti honeſtate quã dudũ diſpoſuimꝰ[m], p̃poſitis ſacroſctis eloquijs, ipſos adminiſtatores & audire q̃ examinata ſunt oĩa, cõſequenter & iudicare eos negotia, & ſuſcipe[n] appellatiões ſi q̃s appellauerit, ſine vlla dilatiõe, vbi lex hoc[o] fieri

y ¶ Adminiſtratoribus.] ſ. agitantur cauſę.

z ¶ Præſentibus.] ſic C. ſi p̃ vim vel alio modo. l. fi. ſic. ff. de re iudi. l. de vno quoque.

a ¶ Teſtibus.] vt poſsĩt terreri & cogi teſtimonium ferre: vt. C. de teſti. l. 10 ſi qñ. Vel aliter vt poſſint torqueri: vt. j. de teſti. §. hęc oĩa in pecuniarijs. col. vij. &. C. de teſti. l. nullũ. & de epiſ. & cle. l. preſby. qd̃ fieri nõ põt à cõſiliario: vt. j. de teſti. §. ſi verò ignoti. ſed ĩ eo q̃d dictũ eſt corã eodem adminiſtratore p̃duci te 20 ſtes, contra eſt. j. de teſt. §. & quoniã. ſed illud ſpeciale qñ abſentes ſunt.

b ¶ Poteſtatem.] aliâs honeſtatem, & aliâs poteſtatem.

c ¶ Quod ſi.] hoc reſpicit ſuperius verbum perfectius. Accur.

d ¶ Iudices.] id eſt delegatos. 30

e ¶ A bíllis.] ſ. pedaneis iudicibus. q. d. ſiſes ſunt cõſiliarij pedaneis iudicibꝰ. vñ ſi ita obtinet in pedaneis: ergo ita & in conſiliarijs loco ſumpto à pari, vel à cõiter accidentibus: vt. ff. de publi. l. eum qui. j. rñ. ſed fallit 40 in eo q̃ pedaneus interdum eſt ordinari⁹, vt de cenſor ciuitatis: vt. C. de peda. iud. l. fi. &. ſ. de defen. ciui. §. & iudicare. & iſte poteſt cognoſcere de tota cauſa ſuo iure ſine commiſsione alicuius.

f ¶ Sed quoniam à nobis conſtituti.] aliás 50 à nobis ſtatuti.

g ¶ Deponuntur.] id eſt deducuntur ſiue deueniunt vt non poſsint per ſe audire. aliâs ergo non poteſt fieri delegatio vel commiſsio reſeruata ſentẽtia ſibi: vt. C. de peda. iudi. l. placet. & j. de iudi. §. j.

60 h ¶ Síue maiores.] vt præſides vel procõſules.

i ¶ Mínores.] vt defenſores ciuitatis qui & pedanei dicũtur, vt modo diximus.

† Concor. c. ſup quæſtionũ. cũ gl. ſup ꝟb. in prin. extra de off. dele. & vide illã gl. quæ bona eſt ponens differẽtiã inter legei & cano.

k ¶ Moti negotij.] aliás motum negotium.

l ¶ Nouiſsima.] ſcilicet 70 definitiua.

m ¶ Diſpoſuimus.] vt. C. de iudi. l. rem non nouam.

n ¶ Et ſuſcipere.] aſs punitur qui nõ ſuſcipit: vt. C. de app. l. iudicibus. &. l. ſi quis p̃uocationẽ.

o ¶ Lex hoc.] aſs & lex hoc &c. nõ aũt permittit 80 lex qñq; vel ratione p̃ſonę iudicãtis: vt. ſ. de appel. §. j. vel ratione rei vt ſup poſſeſſorio: vt diximus. C. ſi de momen. poſſeſſ. l. j. vel qa occurrit tẽpus appellationis faciendæ: vt. ſ. de appella. j. rñ.

Iudices

a ¶Iudices.]vel delegati quibus cauſa appellationis committit, vel ordinarij.ad hoc.ſ.de appel.§.illud.&.§.orientalē.col.iiij.Sed quid ſi ordinarius q̄ de appellatione cognoſcit, impedit publicis occupationibus? Rñ.idem qđ in eo q̄ de principali cauſa cognoſcit:vt ſicut ille in eū caſum tm̄ qñ ſic impedit poteſt audientiam cōmittere:ita & iſte:vt ſtatim hîc ſubijcit.&.ſ.pxi.ſed aliud in delegato etiam quocūq;,vt tm̄ p̄ ſe cognoſcat:vt.j. eo.§.fi.ſed 10 alij dicūt p̄ idem in iudice appellationis qđ in delegato.i. vt tantū per ſe audiat etiam ſi publicis occupationibus impediatur.

b ¶Noſtram.]quas duas non habemus.

c ¶Falſitatis.]i.iniquitatis:ſic inſti.qb.ex cau. 20 ma.nō poſſumus.§.ſemel.Nam falſitas eſt immutatio veritatis: vt.j. de fi.inſtr.in prin.co.vj.

d ¶Occupationes.] ſcilicet concedunt veniam,vt ſubijcit.

e ¶Adminiſtrationē.]i.nullam ordinariā iuriſdictionem: delega- 30 tam tm̄ habent:vt.ff.de offi.eius cui mā.eſt iur.l. j.in fi.eo qđ dicit tranſferri in delegatū iuriſd. vt.ff.de iuriſdi.om. iud. l.more.Sed quidā dicūt delegatū nullam habere iuriſdictionem: vt.ff. de re iu.l.ait prætor.ſed certè verbū notionis qđ 40 ibi ponitur,p̄ arbitrio adijcitur.Item eſt p̄ eis ff.de offic. eius cui man. eſt iu.l.j.§.fi. in eo quod dicit proprium nihil habet.ſed dic.ſ. ordinariū. vel dic q̄ nō habet proprium propter hoc quia cito pōt reuocari: vt.C. cōia dele.l. fi.§.j.&.ff.de 50 iud.l. iudiciū ſoluitur.

f ¶Egerint.]i.non audierint cùm reſeruauerint ſibi ſententiam.

g ¶Cum eis.] ſcilicet adminiſtratoribus.

h ¶Per omnem.] id eſt per totam litem.

i ¶Audiāt cauſam.] ſ.à principio vſq; ad fi. 60 & ita delegatus à principe non delegat, vt hic Sed contra. C.de iud.l.à iudice. Sol. hic exaudit Io.ſi velit ſibi definitionem retinere. nam hîc per ſe tantùm audire debet negotiū: licet ſecus ſit in ordinario: vt.ſ.dictum eſt. Si verò totum 70 vellet alij committere, poſſet:vt ibi.nam & hîc & ibi de delegatis à prīcipe loquitur. alius em̄ nullo modo delegat: vt ibi,&.ff.de offi. procon. l.legatus. vel ſic, ibi loquitur de iudice ordinario delegato: hîc verò de eo delegato qui non 80 erat ordinarius: & hoc poteſt dici per verba illa quæ hîc ſunt ſcilicet, alios autem omnes &c. vel hęc corrigit illam ſecundùm Irnerium vel aliter hîc non prohibetur delegato delegare permittit: & rurſus appellationis iudices [a] modis oibus per ſe audire negotia,nullo agere aliter præſumente:ſed ſi quid tale fiat, ipſis quidē adminiſtratoribus viginti librarū auri formidātibus pœnā: conſiliarijs autem qui tale aliquid agere p̄ſumpſerint,ſi quidē aduocati ſunt expellēdis ab eloquentiſſimorum aduocatorū collegio.ſi verò aduocati nō ſunt,ſed alij quidam:etiā cingulo (ſi quidē habēt) priuādis,& decem librarūauri caſtigandis pœna.Nō enim oportet eos qui Zenonis piæ memorię cō tempſerint legē,& dudū noſtrā [b] & p̄ſentem,arbitrari vtvnq̄ falſitatis [c] huius fugiā pœnas.Erit enim curæ per tempus glorioſiſſimi comitis ſacrorū noſtrorū priuatorū, huius rei habere p̄uidentiam,& exigere pœnam,& inferre ærario, dum tale aliqđ cōmiſſum fuerit: cognoſcēte etiam ipſo quia de ſuo fiſco cōplere debeat,niſi huius rei habuerit cōpetentem p̄uidentiā.

¶ Sed hoc quidem in adminiſtratoribus decernimus:quibus publicè,& circa noſtras iuſſiones occupationes [d],vt nō per ſe audiāt cauſas,concedunt veniam. Alios aūt omnes qui nullā [e] adminiſtrationem habent,cauſas autē ex iuſſionib⁹ noſtris audiūt,aut in hacfeliciſſima ciuitate,aut in alijs:ſi tale aliquid egerint [f],& eos qui in officio cōſiliariorū cū eis [g] audierint, adhuc vehemētioribus affligimus pœnis:niſi per omnē [h] eōſequētes litē,ipſi cū ſuis cōſiliarijs audiāt [i] cauſam.nam & dignitatum caſum eis interminamur [k],& pœnā vicenarū librarū auri:& eorū conſiliarios ex ipſa pelli ciuitate ī qua hoc egerint:inſup etiā ipſos proprio cadere honore.¶ Tua igitēminētia quæ viſa ſunt nobis,& p̄ hanc diuinā declarata ſunt legem,omnibus faciat manifeſta,ſecundū ſolēnem modū edictis per prouincias vtēs: vt nullam gentium lateat aliquid,qđ à nobis ſancit.in hac em̄ felicisſima ciuitate glorioſiſſimus præfectus vrbis hoc proponet.

TITVLVS XIIII.

Vt immobilia antenuptialis donationis [l],neque hypothecę dentur, neque omnino alienentur a viro,nec cōſentiente [m] vxore:niſi poſtea ſatisfieri poſsit vxori:hęc verō [n] etiam in dote valere.

¶*Donatio propter nuptias in immobilibus cōſiſtens,etiam muliere conſentiente non alienatur nec obligatur,niſi elapſo biennio mulier ſuū cōſenſum cōfirmet:nec tūc ſibi nocet ſi uir aliud in bonis nō habet ex quo mulieri ſatisfieri poſsit. contrahenti tamen cum uno ius ſaluum eſt contra cum ad reliqua ſua bona. Item dos alienari poteſt:& omnia priuilegia doti data ſunt firma. Angelus.*

Idem Imperator Iuſtinianus.a. Ioanni glorioſiſsi.Orientalium prætoriorum præfecto, iterum conſule & patricio.

Auſam [o] miſerandā fieri cognoſcentes, coram nobiſipſis negotio moto:illud q̄ dem correximus cōpetenti modo [p]:lege autem generali † emendamus huiuſmodi negotia(hoc qđ moris [q] eſt noſtri) & ſancimus.Si quis conſcripſerit antenuptialem, aut propter nuptias donationem (ſic enim eam oportere magis vocari decreuimus [r])ſiue ipſe pro ſe hoc faciens, ſiue etiam altero ſcribente [s], aut patre,aut matre,aut cognatis,aut extraneis fortè.Si quis igitur [t] tale aliquid fecerit,& ſcripſerit donationem in qua etiam aliquid immobilium eſt:interdicimus eī [v] aut decætero ſupponere [x] rem cōſcriptā in antenuptiali donatiōe, aut alienare omnino. Quod em̄ ſemel vinculis ſponſalitiæ [y] largitatis obligatum [z] eſt,non erit conueniens alienari vt mulier forſan in lucro qđ ei cōfert [a] antenuptialis donatio [a],difficultatem patiatur, nō inueniēs rē in viri ſubſtātia,cū ſit alienata alijs aut ſuppoſita, vt potētibus [b] fortè perſonis:quatenus [c] illi p̄pter huiuſmodi cauſas, aut ſit omnibus modis inhabilis vendicatio, aut difficilis: & litibus egeat dum ex hoc ipſo [d] ſit adiuuanda. ¶ Quapropter hoc obſeruetur [e]: & qui poſthac [f] contraxerit:ſciat quia ſiue emptionē ſiue hypothecam habeat,nihil horum vtilitatis habebit [g] omnino, ſed æqualia erunt non ſcriptis [h] nec dictis, quæ ſuper hoc ſcripta ſunt aut conuenerunt: vt ſeruetur vxori lucrum. Non enim videntur nobis immoderatè [i] feciſſe quidam noſtrorum iudicum q̄ etiam ipſam in rem [k] actionem mulieribus poſt matrimonij tranſactionem in ſponſalitia largitate dedērūt.qđ rectè inchoatum,deinde à poſteris iudicib⁹ quaſi p̄ ſupuacanea quadā ſubtilitate cōtēptū eſt: & nō quaſlibet vias & artificioſas prorſus:ſed non poſſe litem conteſta.tantùm audire, ſed rurſus in medio ſemel,in fin.omnia. & hæc eſt eadem cū prima ſolutione q̄ eſt ipſa veritas.Accur.

k ¶Interminamur.] id eſt interdicendo minamur.

¶ VT IMMOBILIA ANTE &c.

1 ¶*Donationis.hæc prima pars expeditur.j. eo. uſq; ad.§.& multò.*

m ¶*Neq; conſentiente. nedum ea inuita.Albe.*

n ¶*Hæc uerò.Hæc ſecunda pars dicitur.j.eod.uſq; 20 ad.§.& multò.Accurſi.*

Auſam miſerandam.]i.miſericordia dignam.

P ¶Competenti modo.]id eſt per ſententiā definitiuam. †Concor. clemē. vni ca de īmu. eccle.cūſi.

q ¶Moris eſt.]vt.ſ.ti 30 tu.j.in prin.&.j.de fid. inſtru.§.quia igitur.

r ¶Decreuimus.] vt C.de do.antenup.l.fi.& facit inſti.de dona.§.eſt & aliud.

s ¶Scribente.] ſcilicet prædictam donationem propter nup. & facientem eam.

40 t ¶Si quis igitᵉ.]repetit vt procedat vltra.

v ¶Interdicimus ei.] ſcilicet marito ſcribenti talem donationem.

x ¶Supponere.] id eſt obligare pignori.

y ¶Sponſalitiæ.] i.dona.propter nupt. impro priè enim ponitur: vt.j. 50 vt ſpon.larg.j. reſpon.

z ¶Obligatum.] eò quòd facta eſt in dominio mulieris.

a ¶Donatio-] per pactum de lucrando. Acc.

b ¶Potentibus perſonis.]quibus pares eſſe non poſſumus:vt.ff.de ali.iu.l.iij.

60c ¶Quatenus illi.] ſcilicet mulieri.

d ¶Dum ex hoc ipſo.]id eſt iure cōmuni:vt ex illo edicto de alie.iudi.mu.cau.fa.vt.ff. de ali.iu.l.j.& ij.

e ¶Obſeruetur.]ſ.qđ in.l.iſta continetur.

f ¶Poſthac.]id eſt poſt 70 hanc legem.

g ¶Habebit.] in re mobili antenuptialis donationis.

h ¶Non ſcriptis.] datiui caſus eſt. & facit.ſ.cōſtitu.quę ex adſcrip.§.fi. in fine.

i ¶Immoderatè.] ſed moderatè.Accur.

80 k ¶In rem.]ſ.ſolut. mat.vt ſubijcit.& etiam conſtante eo ſi maritus vergat ad inopiam:vt.j. de ę qua.do.§.illud.& facit.ſ.vt decæte.cōmutatiōes.§.j.&.ſ.de nō alie. §.ſi quis igitur emere.

† Concor. gl. sup. ℣b. alienat. in me. in. c. ex parte. extra de consue. vbi dicit q̄ non valet alienatio fundi dotalis etiam muliere cōsentiente.

a ¶ Inueniant.] scilicet creditores.
b ¶ Scripſimus.] vt. C. ad velleia. l. ſi mulier.
c ¶ Et ſi cōſentiat.] ſ. ſemel tantùm:
d ¶ Indemnis.] ſcilicet mulier.
e ¶ Cōſenſum.] ſ. ſecū 10 dū. Et ſic no. duplicem conſenſum interdū plus opari q̄ vnū: vtĥîc, &. C. de nō nu. pec. l. in cōtractibus. §. j. &. C. ad velle. ſi mulier. in fi. aĺs cōtra vt. ff. de ℣. ob. l. q̄ bis. ſed q̄d hîc dicit de duplici mulieris conſenſu circa fideiuſsionē præiudica- 20 re, videt correctū: vt j. vt nulli iudi. §. & illud verò p̄uidimus. colf. ix. vel dic vt ibi diximus.
f ¶ Auditu.] i. cōſenſu.
g ¶ Delinquuntur.] id eſt fiunt in præiudicium eius. Acc.
h ¶ Decepta.] ſ. ſemel.
i ¶ Aliæ res.] in hoc ſo 30 lo addit hoc authē. legi codicis advelle. l. ſi mulier. ſecundùm 10. q̄d ſic intelligo in hoc ſolo eſt plus in cōſenſu circa antenup. donationem quā circa fideiuſsionē eius.
k ¶ Rationem.] vt nō præiudicet ſibi. Accurſ.
l ¶ Lucrū ſub caute- 40 la.] ſic ſ. de nupt. §. & ita circa talium &c.
m ¶ Satiſdationes.] i. ſcdm has cautelas quas dedimus mulieribus vt poſsint vendicare res ſu pradictas.
n ¶ In dote.] ſ. in eſtimata: q̄ fundus dotalis dicitur: vt. C. de rei vxo. act. 50 §. & cū lex. ſcdm. Azo. [aliâs ſcdm Mar.] & ſecundū Al. q̄d putoverū. Pla. verò generaliter in quolibet p̄ nobis eſt. C. de iur. do. l. quoties. Itē eſt p̄ nobis q̄d hîc ſubij cit. iam enim &c. vbi expreſsè dicit de dicta. l. C. de rei vxo. act.
60 o ¶ Valebunt.] ſ. q̄ in p̄hibēda alienatione dixit, nō aūt de p̄mittenda. nam licet milies mulier cōſentiat: nō tñ p̄judicat ſibi ſcdm Io. vt inſti. qui. ali. li. in princ. Alij cōtra. Sed Io. vt dixi aliud in dote quā in dona. p̄pter nup. dixit: & 70 aliud in remittēda hypotheca à muliere in rebus mariti. C. ad velle. l. iubemus. Item & alia eſt ratio quare ſit aliud: qa oīa priuilegia dotis debēt eſſe ſalua. vt. j. §. pxi. niſi erat res mobilis in dote in qua p̄dicta fortè poſſent ſaluari ſcdm Io.
80 p ¶ Sancita ſunt.] vt. C. de rei vxo. act. §. & cùm lex iul.
q ¶ Volumus.] ſic. ſ. de nō alie. §. ſi quis igit emere. &. §. ſeq.
r ¶ Viris.] id eſt cōtrahentibus cum viris.

inueniāt[a], ſumētes hypothecas, præparando mulieres conſentire, & ita proprio cadere iure. Conſenſus enim in talibus aut in hypothecam, aut in vēditionem, aut in aliā alienationem cōſcriptus, p̄cipienti omnino nō proderit † ſi ſemel conſenſus fiat: ſed ſicut in interceſsionibus ſcripſimus[b], vt oporteat biennij tempore exiſtente, & rurſus aliam profeſsionem ſcribi cōfirmantem conſenſum: & tunc ratum eſſe q̄d factū eſt: ſic & in hoc fiat. Et ſi conſentiat[c] mulier, ſecūdùm ſpeciē in interceſsionibus, ſit omnino indemnis[d], niſi etiam ſecundū (ſicuti prædiximus) celebraverit conſenſum[e]. plura nanq; ex primo mox auditu[f] delinquunt[g]: muliere quippe mariti ſeductionibus facile decepta[h], & propria negligēte iura. cū verò in plurimo tēpore cogitauerit pro negotio, fiet forſan cautior. Veruntamen neq; hoc ſimpliciter damus: ſed tūc mulierem ex ſecūdo conſenſu damno ſubmittimus, dum ſunt aliæ res[i] ex quibus poſsibile eſt ei ſatisfieri pro re vel rebus immobilibus q̄ę in antenuptiali donatione cōtinētur, & q̄ ab alio detinentur propter alienationis aut ſuppoſitiōis modū: alioquin ſi nihil aliud ſuper ſit, neq; ſic lęſionem ſuſtinere mulierem permittimus: ſed licet ſecundò vel frequenter conſentiat, cauſa ad interceſsiōis feratur rātionē[k], & ſit omnino ei lucrum[l] ſub cautela poſitum: niſi apparuerit relictum aliud ſufficiens ad antenuptialis largitatis quantitatem. Et hæc dicimus non ſolùm parcentes mulieribus, ſed multò potius viris talia facientibus: ſiquidem & multis & penè pluribus caſibus communibus filijs antenuptialis donationis ſeruantur res: & rurſus hæ manēt apud ſubſtantiam viri eiuſq; ſucceſsionem ex hac obſeruatione: ideoq; vtilis eſt lex vxori & marito ſecundùm has ſatiſdationes[m]. ¶ Et multò potius hæc in dote[n] valebunt[o], ſi quid dotis, aut alienetur aut ſupponatur: iam em̄ hæc ſufficienter delimata atq; ſancita[p] ſunt. ¶ Sed neque ipſos contrahentes omnino negleximus. Nam etiam ſuper his obligationem, quantum ad mulieres neque dictam neque ſcriptam eſſe volumus[q]: & ipſos viros in alijs earum rebus obligari volumus occaſione alienatiōis aut hypothecę, mulieribus q̄dem ſeruantes in ipſis immobilib⁹ reb⁹ ſp̄ſalitię largitatis ius innouatū: viris[r] aūt cōpetēs ius ex documentis, quantū in alijs rebus ſuis[s]: oīb⁹ priuilegijs iam dotidatis[t] à nobis, in ſua firmitate manentibus quando mulier mouerit[v]. alijs enim omnibus præter mulierem, huiuſmodi priuilegia nec ex antiquo dedimus, neq; nūc damus. ¶ Tua igitur eminentia quæ placuerunt nobis, & per hāc ſacram declarata ſunt legem, omnibus faciat manifeſta, ſecudùm ſolennem modum edictis, præceptis per prouincias vtens: vt nullam gentiū lateat quæ à nobis ſancita ſunt. in hac enim feliciſsima ciuitate glorioſiſsimus præfectus vrbis hæc proponet.

s ¶ Suis.] ſ. viris. & vt oīs abſurditas repellaſ, nō vt mō primū ſint obligati viri cōueniunt. ſed vt à principio obligati nūc mō incipiūt poſſe conueniri. nā & actio ignoratitia ſoluto dbito intentaſ, licet & prìò nata fuerit ſcdm Plac. vt ff. de fideiuſ. l. ſi qs p̄ eo. §. ſi nummos. Accur.
t ¶ Doti datis.] vt. C. q̄ po. in pig. ha. l. aſsiduis. & inſt. de ac. §. fuerat. &. C. de rei vxo. act. & facit ad hūc. §. ff. de priuil. cre. l. dabim⁹. &. j. vt fratrū ſi. §. ij. &. j. neq; virū 20 q̄d ex dote. §. fina. &. j. vt exac. inſtan. do. §. j.
v ¶ Mouerit.] ſcilicet actionem.

¶ VT FACTAE NOVAE CONSTITVTIONES &c.

TITVLVS XV.

De noui operis nunciatione maritimi aſpectus.

¶ *Nulli licet ædificare in hac regia ciuitate vltra terminos à iure permiſſos ſi principaliter noceat. Bartolus.*

Imperator Iuſtinianus. a. Longino huius almæ vrbis præfecto.

Auſam quę dolosè fit in hac regia ciuitate circa domuū ędificia, cohibere & emēdare iuſtū credimus. Quia em̄ certis menſuris diſtare domos abinuicem, Zenonis pię memoriæ cōſtitutio dicit: nos etiam aliq̄d tale ſancimus. Sequit aūt, in hac regia vrbe nō poſſe aliquid vltra centū pedes p̄hibere maris aſpectum, rem gratiſsimā. Oportebat q̄dem forſan & exampliari menſura aſpectus eius partē, & nō eos p̄hibere. Sed tñ hoc inopinabili quadā machinant̄ arte. Quidā em̄ centū pedum relinquentes menſurā, aut etiā parū aliquid huic addentes, deinde ædificāt: nihil aliud habentes, ſed tanq̄ aliq̄d velum tetenderint: & cū abſtulerint maris aſpectū p̄ omnem poteſtatē, & nō repugnātes legi p̄pter centū pedum ſpatiū, interim ędificant ſine p̄hibitiōe: & dū q̄d quęrūt potiunt̄, deponūt illud qū p̄pter vtilitatē ab eis iniunctū † eſt. ſed ita ſchema circun- † inuctū. uenientes omni volūtate, extraneas poſſeſſorū conſtituunt domos: q̄d decętero fieri nullo modo volumus. Sed ſi qs voluerit tale aliq̄d excogitare & malignari, nō taliter ludat: ſed ſi hoc egerit, pro veritate domū totā ædificet: & vſq; ad ſpatiū totū (centū dicimus pedū) tendat, ædificia faciēs tanq̄ neceſsaria ſibi, & ineuitabilia futura, nō aūt p̄pter vicini læſionē cōſtruat parietes, & velut ex quadā pictura talē extendens machinationē, priuationem aſpectus arripiat. Sicut em̄ eis q̄ aliena diripiunt, directè aduerſamur, & pœnis dignos putamus: ita & hęc molientes nihilomin⁹ & malitiā eorū q̄ alienas res abripiūt, ęſtimauim⁹. Vnde ſi paruā aliquā ſemp̄ domū abreptionis auferre præſumenti, beneficio vi bonorum raptorū conquadruplat̄ pœna: quomodo nō hunc neceſſe eſt q̄ tale aliquid agit & cogit q̄d ab eo factū eſt, alia maiori pœna multari? hoc eſt decem librarum auri inferendarū theatralib⁹ tuæ celſitudinis, vt nō malus vicinus (hoc q̄d in ſermone) cōſtitutus, vadat deridens legē, tanq̄ inualentē eum p̄prijs inhibere diſpoſitionib⁹. Quæ igitur placuerūt nobis, & p̄ hanc ſacrā declarata ſunt legē: tua celſitudo in hac feliciſsima ciuitate operi terminoq; cōtradere, & in perpetuū vnà cū obedienti officio ſeruari feſtinet: eadem decē librarū imminente pœna cōtra hæc præuaricātes, aut præuaricari ſinētes.

TITVLVS XVI.

Vt factę nouę constitutiones post insinuationes earū post duos menses valeant. parcit autem nō custodientibus subtilitatē constitutionum sup testamentis in relinquendo quadrante aut nō subscribēdo nomē hęredis, aut non dicendo.

Constitutio quinta.

Lex post insinuationem ligat in ciuitate Constantinopolitana: in prouincijs uerò post duos menses à die publicationis. Ange.

Imper. Iustinianus Ioanni gloriosiss. sacrorū per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconsule & patricio.

Emper legū nobis occasiões, motorum negotiorū præbuerunt causę. Pluribus enim nobis aditionibus factis [a] occasiõe nostrarum cõstitutionū quas sup successionibus scripsim⁹: (quale est [b] vt oporteat testatorem ꝓpria manu hæredis scribere nomen, & ex quantis [c] vncijs reputari oporteat Falcidiã quã filijs parentes relinquunt, siue ex tribus, siue ex quatuor, siue etiã ex pluribus, & multis propter hoc periclitantibus testamẽtis cadere, ne cõplerẽtur q̃ in eis scripta sunt: qã licet factę sint leges [d] tamen nõ sunt cognitę, aut ꝓuincialibus, aut etiã hic nondũ fortè ꝓpositæ, nulliq; manifestatæ [†] necessariũ existimauimus talia lege breui corrigere. ¶ Sãcim⁹ igit̃ ex illo nostras constitutiones q̃ pro testamentis sunt, valere [e], ex quo in cõmune factæ sunt manifestæ. In prouincijs aũt ex quo discretè per metropolitas palã factę sunt, vel postea factę fuerint: ne legũ ignorantia (secundũ qđ dudũ tenuit) testamenta homines facientes, videant̃ præuaricari legem. Vt aũt apertius adhuc causa declaret̃, sancimus si scripta fuerit huiusmodi lex [f], hanc post duos menses dati ei temporis valere, & in republica tractari, siue in hac felicissima ciuitate, siue in prouincijs post insinuationem, sufficienti hoc tempore omnibus manifestã eam cõstituere, & tabellionibus eius cognoscentibus virtutem, & subiectis agnoscentibus, legẽq; seruantibus. Sic nulli omnino erit declinatio, vt nostram custodiat legem. Nõ em̃ volumus deficientiũ infringi volũtates: omnibus siquidem studem⁹ modis ratas eas cõstituere. Cur enim culpabimus eos qui positas nostras ignorauerint constitutiones: vel si post paululũ fortè quàm scripta lex est & adhuc ignorata decesserint testatores, & ꝓptere a in testamentis, aut nõ scripserint ꝓpria manu hęredũ nomina, aut etiam tres vncias solùm reliquerint filio, & non quatuor: ĩ quo legem, aut nõ posita esse cõtigit, aut posita, & eò q̃ nõdũ ꝓposita fuerit, iuste ignoratam? Igit̃ etiam hactenus, licet antiqua cõstitutio sit, & incognominis nostri posita constitutionũ codice, q̃ scribi propria manu hæredis [g] nomen disposuit: tñ plurimi ꝓter eius testati sunt virtutẽ, ignorãtes eius legislationẽ & hactenus talia ꝓtermissa denũciantur nr̃æ potestati: & oĩb⁹ semp talia poscẽtib⁹ veniã dedim⁹: qm̃ nondũ fieri has manifestas euenerat, & sacras sup his fecim⁹ formas [h] iustam eis largiẽtes veniã. ¶ Ne igitur importunitatem patiamur de his per singulos dies, & formas scribere cogamur: ꝓpterea sancimus (sicuti dictũ est) seniorem [k] quidẽ in Iustiniano posita codice legẽ valere, hic quidem ex quo insinuata est: in ꝓuincijs autem ex quo directa & palam facta est in vnaquaq; metropoli aut alia ciuitate. Tempore nanq; plurimo transeunte, & nostro codice vbiq; directo, nõ rectè ignorabitur. Alterã [l] verò nouellã quæ inter cõstitutiones post codicem posita est, decernẽtem qđ filijs relinquatur, valere & in hac felicissima ciuitate & in ꝓuincijs post duos menses insinuationis, sicut prædiximus: eò q̃ factis à nobis [m] vniformibus cõstitutionibus de mẽsura institutionis filiorũ, alia quidem Græcorũ lingua conscripta, propter multitudinis frequentiã [n] alia verò Latina, q̃etiã firmissima ꝓpter reipublicæ figurã est: illa qdem calendarũ Martiarũ habet conscriptionis tunc diem: noua aũt tunc insinuata est: alia verò est Latina voce [o] conscripta ad Solonium gloriosissimum apud Aphros sacrũ præsulem tũc prætoriorũ, calend. Aprilis. Quia verò neq; Græca lingua cõscripta, mox palam facta est & directa, deniq; etiam q̃ hic ad gloriosissimos ꝓfectos sacrorũ nr̃orum ꝓtoriorũ cõscripta est, id est Greca lingua, Maio mẽse insinuata est in eadẽ sedeatq; directa: ideo sancim⁹ oportere eius legislationem quæ de mensura institutionis filiorum eloquitur, valere hic quidem ex calendis Maijs, vt duos menses ei seruemus: in prouincijs autẽ ex quo hæc palam facta est, etiã ibi duobus mensibus post insinuationem seruandis. Si verò nondum hactenus in omnibus prouincijs destinata [p] est: velociter & eam & alias quæ fortè non missæ sunt adhuc, aut etiam postea comitante Deo à nobis faciendas, mitti nunc vel mittendas esse quatenus nostræ constitutiones in metropolitanis ciuitatibus fiant vel faciendæ sint manifestæ. ¶ Prouinciarum verò præsides ipsos mittere eas, & missuros esse per oẽs ciuitates sub vnaquaq; prouincia constitutas: vt nullus decætero occcasionem sumat cuiuslibet ignorationis. Vnde præteritum omne iustam habeat veniam, valeantq; [q] defunctorum voluntates & dispositiones vel sinu per factæ sunt, sicut eas illi fecerunt, vel si secũ dùm prius tenentẽ legislationem literis ꝓprijs nõ scripserunt hæredũ appellationes, aut testib⁹ eas nõ fecerũt manifestas, aut tres vncias & non amplius reliquerunt filijs. Nõ enim infringi (sicuti prædiximus) defunctorũ volumus dispositiones: sed ratas eas esse per omnia declaramus: vt si vel proximè scripta sint testamenta post positionem legis, nondũ verò contigerit cõstitutiones factas innotuisse: & supuiuentibus fortè testatoribus nõ sunt mutata: maneant etiã sic institutiones quæ ab initio secũdũ tũc certas extantes factæ sunt leges, ꝓpriam virtutem habentes, & nõ accusandæ eò q̃ tempore quo supuixerũt, illi eas nõ mutauerũt. Nõ enim omnia sunt in nobis, nec semper quibusdã tempus fit testandi repentè. plerunq; enim incidunt hominibus mortes,

a Concor. ca. si romanorũ. xix. dist. & .c. si dormierit. xxxj. q. j. ca. quia circa. extra de priuil.

a Emper.] Factis. pẽ det vsq; illuc, necessarium existimauimus.

b Quale est.] vt. C. de testa. l. iubemus.

c Ex quantis.] vt. s. 10 de trien. & se. §. j.

d Leges.] scilicet prę dictæ duæ. Accursius.

e Valere.] scilicet in regia hac ciuitate. Acc.

f Huiusmodi lex.] sup testamentis: vt. s. tit. pxi. dictum est. Sed nunquid idẽ in alijs? Dico q̃ sic: vt patet ex rub. in 20 prin. cuius verba sunt gñalia: & ita hoc intelligę generaliter[a]: Vt. ff. de aur. & ar. le. spẽs. & ff. de iu. & fa. igno. l. pe. & fi. Sed contra: vt. s. vt in priuatis do. in fi. vbi dicitur q̃ intra tres menses sed illud speciale: vt ibi dixi. Itẽ cõtra. j. vt neq; 30 miles neq; fœ. §. sint igit̃. sed illud speciale similiter: hoc aũt gñale.

g Heredis nomen disposuit.] vt in. d. l. C. de testamẽ. l. iubem⁹. & facit insti. de testa. §. j.

h Formas.] dãdo rescripta extra corp⁹ iuris.

i Importunitatẽ.] 40 sic. s. de hære. & fal. §. j.

k Seniorẽ.] scilicet. l. iubemus.

l Altera.] vt. s. de trien. & semis. col. iij.

m Eò quòd factis à nobis.] i. eò quòd fecimus vniformes constitutiones. & ita ablatiui casus in accusatiuos resol- 50 uant̃: & qđ dicit factis, dic id est fecimus: sic. j. vt ij qui ob. j. respõ. ibi, nõ existente &c.

† Concor. c. j. cũ glo. supverbo, solẽniter. extra đ postul. ꝑla. q̃ gl. recitat tenorẽ huius. §.

n Frequentiam.] sic s. de non alie. §. alienationis.

o Voce.] id est lingua. Albe.

p Destinata.] aĺs est 60 insinuata. Accursius.

q Valeant q̃.] sic. j. hæc cõstit. interpre. pri. con. colp. vj. & j. de ijs q̃ ingre. ad mona. colla. vj. sic. s. constitutio quæ ex adscriptitijs. §. j. Accur.

r Mortes.] tã in terra quã in aqua: vt. ff. de dona. cau. mor. l. senatus consulto. §. ij.

a ¶ Innotescerent] sic.j. vt cũ de ap. cogno. §.j.colla.viij sic.j. vt in me.li.§.j.col.ea.

b ¶ Supplemẽtum.] sic.ff.de cõtrahen empt. l.rutilia.

c ¶ Fiat.] nã sic erat iure veteri: vt.C. de inof.tes. l.cũ ḡrit.&.l.parẽtibus.

d ¶ Sancitũ est.] vt.s. de trien.& se.§.j.col.iij.

e ¶ VT NVLLVS &c. *Hæc prima pars expeditur.j. eo. usque ad.§.illud quoque.*

f ¶ *Et ut episcopi.hoc dicitur.j.eo.§.illud.*

g ¶ *Et de alienatione. hoc dicitur.j.e.§.quoniã uero.*

h ¶ EA quæ.] Legibus. q̃ suntin.C.& j.&.s.in hoc volumine.

i ¶ Negotia.] j de sanctiss.epis.§.si quid.

k ¶ Et rursus.] &p.i.

l ¶ Accedunt.]ad eas 30 faciendas.

m ¶ Eas.] s.ecclesias.

n ¶ Orationem.] sic.s. de mona.§. hinc. &.j. de ecc.tit.§.si qs aũt.col.ix.

o ¶ Medentur.] i.se dicunt mederi velle.

p ¶ Aedificare.]s.concedimus.

q ¶ Priusquã.] sic in 40 decr.xviij.q.ij. quã sit j.de san.epi.§.si quis.Ac.

r ¶ Luminaria.] scilicet in ecclesia.

s ¶ Multæ.] interpositio est vsque illuc licebit ei &c.

t ¶ Modo.] scilicet forte ab ijs qui eas antiquitus ædificauerant.

50 v ¶ Eorum.] scilicet clericorum.

x ¶ Agenda.] sic.s. vt cleri. qui rece.§.fina.

y ¶ Legem.] vt.s. quomo.opor.epis.§.j. &.§.illud.& facit.j.de san.epi. §.interdicimus autem.

z ¶ Deo amabiles.] vt.s.vt cle.q re.§.j.col.v.

60 a ¶ Multum.] s.vltra annum: vt.s. quomodo opor.epi.§.illud. Sed aliâs dicit multũ qn quẽnium: vt inst. de lit.ob. §.multũ. &.ff. de sepa.l. j.§.qđ autem dictũ est.

b ¶ Etipse.] s. eps. & qđ subijcit inde.i. ex eis & qđ subijcit ei s.eccle-

70 siæ. Item qđ subijcit obseruare: duo significat: prout enim refertur ad illud verbũ inde, dic obseruare.i. habere. Itẽ prout refert ei, dic obseruare.i. relarcire. s. de suo ipsi ecclesiæ, ad vtrunq; enim refert. Nec mirum q verbũ semel positum

Verbũ semel positũ ad diuersa referri potest.

80 ad duo diuersa refertur vt & aliâs.ff.de of.pcon. l.ij. Item qđ subijcit nõ patiatur, dic.i nõ valeat, vel non possit. & ita est plana litera.

c ¶ Legem.]vt.s.quo-

testãdi eis potestatem auferentes. Quãobrem ab initio factũ rectè, eò q̃ nõ fuerit mutatũ, nõ arbitramur postea mutari, aut aliquo modo infringi: sed immutilatã manere quæ tũc placuit testatorib⁹ sententiam, valideq; seruari. Erit nãque absurdum, vt qđ factum est rectè, ex eo q̃ tũc nõ erat factũ, postea mutetur. ¶ Collectiuè igitur dicendũ percipiant filij relictas sibi (si ita contigerit) à patribus tres vncias ex testamẽtis ita factis, aut ante legis positionem, aut post positionem legis, anteq̃ hæc tamen apud iudices innotescerent[a]. Si verò adiectum sit testamentis oportere qđ reliquum est, eis impleri secundũ qđ tunc legibus debebatur: hoc percipiendũ secundũ antiquas leges, vt si qđ deest tribus vncijs, secundũ illas supplemẽtũ[b] fiat[c], nõ in quadrũcio, qđ postea quidem sancitũ est[d])nondũ tamẽ tũc agnitum. ¶ Quæ igitur placuerũt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem: præceptis proprijs tua eminentia omnibus faciat manifesta, & qui in hac maxima ciuitate, & quiforis inhabitãt: quatenus oĩ bus fiant palã quę à nobis p omnium cautela sancita sunt. Datum calend. Mart. Constantinop. Do. Iusti. præfect. Aug. anno.xj. & ho. Io. vicecon. R. lxviij.

TITVLVS XVII.

Vt nullus[e] fabricet oratorii domos prẽter voluntatẽ episcopi, & vt deputet prius quę circa diligentiam & statum in fabricando oratorio sufficiant, & vt episcopi[f] nõ desint suis ecclesiis, & de alienatione[g] ecclesiasticarũ rerum immobilium.

¶ *Nulli licitum est ecclesiam uel monasterium uel oratorium ædificare sine episcopi uolũtate: episcopo ædificiũ inchoante: qui statuit clericorum mensuram, & expẽsas necessarias, & opportunas. sed si ædificare uolens non est ad hoc sufficiens episcopi consensu unam ecclesiam uetustate corruptam uel neglectam ædificare poterit. Bartolus.*

Imper. Iustinianus.a. Mennæ sanctiss.& beatiss.archiepo Cõstantinopolitano, & vniuersi eius tractus patriarchæ.

EA q̃ de sanctissimis ecclesijs sunt, multis cõprehendentes legibus[h], adhuc etiam alia lege egemus, ad exorta negotia[i] & rursus[k] emergẽtia sufficiente. Plurimi nanq;, nois causa, nõ ad opus sanctarũ ecclesiarũ accedũt[l]: deinde eas ædificãtes, nequaq̃ curam ponunt vt expensas quoq; eis deponãt decentes & ad luminaria, & ad obseruãtiũ alimẽta, & ad sacra ministeria: sed deserũt eas[m] etiã in nudis ędificijs cõstitutas, & aut destruendas, aut oino sacro ministerio defraudandas. ¶ Sãcimus† igitur præ oĩbus quide illud fieri, & nulli licẽtiam esse neq; monasteriũ, neq; ecclesiã, neq; orationis domũ incipere ędificare anteq̃ ciuitatis Deo amabilis eps oratione[m] in loco faciat, & crucẽ figat, publicũ p̃cessum ibi faciẽs, & cautam manifestam oĩbus statuens. Multi enim simulãtes fabricare quasi oratiõis domos, suis medentur[o] languoribus, non orthodoxarũ ecclesiarũ ædificatores facti, sed speluncarum illicitarum. Deinde nõ aliter quempiam ecclesiam ex nouo ædificare[p], prius q̃[q] loquatur ad Deo amabilem ẽpm, & definiat mensurã quã deputat & ad luminaria[r], & ad sacrũ ministeriũ, & ad incorrũpẽdæ dom⁹ custodiam, & obseruantiũ alimẽta. & si sufficiẽter habere videtur, faciat prius donationem eorũ quæ futura sunt deputari: & ita dom⁹ ędificet. Si autem non sufficiat quidem aliquis ad hoc nomen fortè desiderans quò & ipse fabricator ecclesiæ vocetur, & vult aliquid tale facere (multę[s] enim & in hac regia ciuitate & in prouincijs ecclesiæ sunt, in quibus competenti quidem administratur modo[t]: periculum verò ruinæ patiuntur per vetustatem, aut etiam paruæ cõstitutæ & inordinatæ secundùm desiderium eorum[v] qui in eis deputati sunt) licebit ei vnam taliũ ecclesiarum accipienti, hanc ædificare: & hic voluntate Deo amabilis orthodoxorum episcopi res agenda[x] est. sic enim poterit & sacræ domus fabricator vocari, & nihil de suo superexpendere, deputatis iam circa hoc expensis oblatis ab eis qui etiam prius has expendebant. ¶ Illud quoque sancimus, quatenus secundùm iam à nobis prolatam legem[y] Deo amabiles[z] episcopi in suis ecclesijs maneant, & nõ relinquant quidem eas, tempus verò multum[a] hic morentur, & cogant per prouincias œconomos expensas sibi transmittere, & sanctissima ecclesia expendat quod & ipsæ[b] indeei ob seruare non patiatur. ¶ Sancimus igitur iam à nobis positam legem[c] in sua manere virtute, siue defuerit[d] Deo amabilis episcop⁹ ecclesiæ suę amplius tẽpus[e], nullam ei mitti expensam de prouincia: sed illam quidem circa actus pios & sanctissimam ecclesiam expendi: ipsum verò hic errantem nõ expensis sanctissimam ecclesiam prægrauare: cùm certũ sit quòd si plurimo tempore[f] defuerit: quæ iam à nobis super eisdem sancita sunt valebũt[g]. ¶ Quoniã verò[h] contigit† iam nos sanxisse, si qua in prouincijs alienatio rei immobilis ecclesiasticæ facienda est secundũ decretum hanc p̃cedere, si cuti dudũ p̃lata à nobis cõstitutio dicit: agi verò decretũ[i] nõ solũ præsente Deo amabili ẽpo ciuitatis, eiusq; clero, sed etiã metropoleos episcopo[k]: necnon & illud ĩsup est sancitũ[l], si metropoleos sanctissim⁹ ẽps futur⁹ est vẽnũdare, siue eius ecclesię sanctissimi œconomi[m],

quid oporteat

modo opor. epis.§. & illud.Accur.

d ¶ Defuerit.] scilicet per annum.

e ¶ Amplius tẽpus.] scilicet annni.

f ¶ Plurimo tpe.]scilicet vltra annum. Albe.

g ¶ Valebunt.]s.vt ex 10 pellatur â clero episcoporum, & choro clericorũ: vt.s. quomodo opor. epis.§.& illud.

h ¶ Contigit.]vt.s. de ecc.re.immo.ali.

i ¶ Decretum.] s.præsidis volum⁹ in dicta cõstitutione. & facit.j. de ali.& emphyteu.§. hoc 20 etiam.

k ¶ Metropoleos episcopo.] id est archiepiscopo.

l ¶ Sancitum.]i.sanciẽdum. & ita tempus pro tempore ponatur: sic.ff. de leg.iij.l.etiã. Vel dic sancitũ.s.in constitutiõe Græca vel extrauagan-

30 ti. nec enim in illa.s. de non alie.vel in alia.s. de eccle.re. im alie.vl aliâs iste casus habetur.

m ¶ Oeconomi.] quibus res ecclesiasticæ gubernandæ mandant: vt C. de sacr.sanc.eccle.l.iubem⁹.in prĩ.scilicet episcopi voluntate: vt.C. de

Oeconomus qs sit.

† De hac materia vide in.c.ad audientiã. j. & .ij. cũ suis glo. extra de ecc. ędifi.

† Concor. p to tit.de re.ec. alie. vel non.in anti.&lib. vj.decr. & cle. & .xj. q.ij. p totam illam quę suonẽ.

epiſc.& .cle.l.omnes qui vbique.§.ho .nihilominus.Accurſi.

a ¶ Adjcimus.] ſ.per hanc conſtitutionem.

b ¶ Interſint.] qd adijcit hæc conſtitutio? Pōt dici vt duo epi ĩterſint. Alij dicunt q hoc erat etiam dictū ĩ cōſtitutione cuius hîc facit mentionē:& dicūt hîc adijci q iſti duo epi debeant eſſe de ſua ſynodo[a]:hoc eſt de ſuo archiepatu.

a Synodus quid ſit habes in.c. ſicut.extra de accuſa.&.c. ſuper his.de mai.& obe.

c ¶ Secundū ſe.] id eſt in ſuo contractu.

d ¶ Ipſe.]archiepiſcop⁹ prębens authoritatē epi ſcopo ſub ſe poſito.

e ¶ Ei.] ſcilicet epiſcopo.

f ¶ Præſens.]archiepiſcopus.

¶ VT AB ILLVSTRIBVS &c.

g ¶ Vęcūq;.] Hinc. ex legibus inde nomi-natis.

h ¶ Cōſtitutionib⁹.] vt.C.de procura.l.qcunque.&.C.vbi ſenato.vel cla.l.fi.in prin. &.C. de accuſa.& inſcrip.l.cōuenit.Accurſius.

i ¶ Clariſſimorū.] & per conſequens nec ſpectabilis, nec illuſtris.

k ¶ Comites.] vt ſunt comites ſine comitatu.

l ¶ Igitur vſq;.]inclu ſiuè poniť.ſ. vt illuſtres & ſuperilluſtres cōtineā tur.&illuſtriū multa genera ſunt:vt.C. vt dign. or.ſer.l.ij.in prin. li.xij.

m ¶ Mouere.] vel ſuſ cipe: vt.C.đ iniur.l.fi. & facit inſt. de iniu.§.pe.

Iudex iudicādo ſedere debet

n ¶ Sedere.]not.hîc ex pſsè iudicē debere ſedere cū iudicat&aduocatū ſiue litigātes ſtare dū dicit.&facit.C.de poſtu.l. qſqs.ĩ fi.&.C.vbi ſc. vel cla.l.fi.§.ſedēti. &.C.de of.ci.iu.l.j.&.C.đ of.di. iu.l.fi.Itē facit.C.de dila.l.j.&.l. à procedente. Sed contra inſt.de liber. §.multis. ſed ibi eſt ſpeciale fauore libertatis.

o ¶ Exvtroq;.] ſ.latere.

p ¶ Incuriam.]aſs iniuriā,& poniť pro ruſticitate.&ita no.nos debere eſſe curiales in jnuitād aliquo probo& nobili homine adſedēdum: ſic C.de offi.di.iu.l.j.

q ¶ Procedente.] qđ erit ſi aduocati ſiue litigantes iuxta iudicem debeāt ſedere.ne ergo hoc contingat, litigetur per procuratorem ex parte illuſtris.

Magiſtratuū habentiū ordinariā iuriſdictionē qnque genera.

r ¶ Magnificētiſſimos.]Hîc no.qnq; gña magiſtratuū habētiū ordinariā iuriſdictionē,vt ſupilluſtres.Itē illuſtres, & iſti litigāt p pcuratorē tīn:vt hîc.& ſunt illuſtres, vt p̄fectus p̄torio quid oporteat fieri:etiā hoc adijcimus[s],vt duo ex ſynodo q̄ ſub eo eſt,Deo amabilium epiſcoporum quoſcunq; elegerit,ipſi iterſint[b], & alia omni obſeruatione cuſtodita q̄ iam ſancita eſt,p̄ſentia duorū Deo amabiliū eporū adijciat: vt ſcđm ſe[c] videat cū ſua ſynodo rem agere: & ſicut ipſe[d] rem facit credibilē & ſufficientē ei[e] qui ſub eo conſtitutus eſt dum præſens[f] eſt: ita & ipſi quæ ſub eo eſt ſynodus p̄ſens,per duos Deo amabiliū eporū videbit rem præbere cautiſsimā, ſumentem ex huiuſmodi ſynodo teſtimoniū. ¶ Hanc itaq; noſtrā legem,& ad ſedem tuæ beatitudinis & ad cæteros ſanctiſsimos patriarchas miſſam,ipſi p̄ literas p̄prias ſub vos metropolitis facietis manifeſtā,vt illi palā faciant ſub ſe conſtitutis epis:vt nullū lateāt, quæ à nobis cōſtituta ſunt.

TITVLVS XVIII.

Vt ab illuſtribus & qui ſuper ea dignitate ſunt,omnimodo ſuper pecuniarijs cauſis,ſed & iniuriarū crimina liter,p̄ pcuratorem dicātur: clariſsimus aūt ĩ pecuniarijs licere eis & per procuratorem & per ſe litigare.

¶ *Illuſtres & ſuperilluſtres in cauſis pecuniarijs & in crimine iniuriarum nō per ſe,ſed per procuratorem litigare debent.cæteris uerò dignitatibus inferioribus licitè cōceditur ut per ſe uel per procuratorem litē exerceant. Bartolus.*

Impera. Iuſtinianus.a. Ioanni glorioſiſ.prætoriorum per Orientem præfecto,iterum ex conſule & patritio.

Qvæcūq; p̄cedunt q̄dem quaſi honoris cauſa ſchematis melioris ſunt: qđ autē hinc[g] euenit nō honorē,ſed forſan etiā quandam læſionem inferens,hoc benè habere iudicamus breui,mederi lege.Fertur em quibuſdā cōſtitutionibus[h] vt nulli clariſsimorū[i] liceat per ſe litem exercere, ſed p̄ pcuratorem omnino.ſed hāc q̄dem antiquitas p̄ dignitatū honore ſcripſit:multos aūt conſpicimus dignitates q̄dem adeptos, & inter clariſsimos inſcriptos, aut comites[k], aut tribunos, vel ſi qui alij cōſiſtūt huiuſmodi:ſubſtantiæ verò minoris dominos, vt penitus nō ſufficiant ad p̄curatores ordinādos: & propter hoc agendas expēſas. ¶ Sancimus igitur vſq;[l] ad magnificētiſsimos illuſtres hęc valere, & modis oīb⁹ eos per procuratores pecuniarias exercere cauſas,necnon etiam iniuriarū p̄ p̄curatorē criminali modo mouere[m];ſcđm qđ datū eſt eis ſuper hoc priuilegium:ne cogantur aut ſedere[n] cū iudicib⁹ cū iudicāt: aut ſtare rurſus tanquā litigātes.ex vtroq; eorum[o] cā videt incauta, aut dignitatib⁹ iniuriā p̄ſuſtinētibus[p] aut iudiciali ſchemate indignè procedēte[q]. ¶ Poſt magnificentiſsimos igitur illuſtres,omnib⁹ licētia ſit volentibus[s] procuratores ordinare[t], & per ſe lites exercere,nulla ex hoc neq; prohibitione[v], neq; damno,neq; pœna inferenda eis. ¶ Tua igitur eminentia quæ viſa ſunt nobis,& per hās ſacrā declarata ſunt legē,omnibus faciat manifeſta,q̄ moris ſunt ſup his agēs. Datū pridie nonas Iul. Conſtantinop.Imperij D.N.Iuſtiniani.a. p̄.p̄.anno.xij.Ioāne V.C.Conſu.

TITVLVS XIX.

Vt ordinarię p̄fecturę vrbanę & p̄toriane duę[x] & p̄fecturę quę ĩ cingulo,& quę in actu ſunt, ſole,non etiam honorarie liberent a curiali fortuna.

¶ *Sola collatione dignitatis & adminiſtrationis etiā ante adminiſtrationem ſuſceptam curiales liberantur à curiali fortuna:ſed ſola collatione honoris ſeu dignitatis abſq; adminiſtratione non liberatur:ſed remanent curiales ſolum honorem ex tali collatione conſecuti.Bartolus.*

Impp. Iuſtinianus.a. Ioanni glorioſiſ. Oriēta liū p̄toriorū p̄fecto,iterū excōſule& patricio.

Plurima horum quę olim ſancita ſunt,neglecta,& non facilè in republica tracta ta,omnino viſa ſunt abſq; lege & ſine legiſlatione cōſiſtere[y]. Nouimus enim q̄ antiquitus erat quædam præfecturæ figura quam honorariam[z] vocabant, codicillis[a] ab imperio ſuper ea collatis.hanc autem ita nominabant, vt nihil aliud niſi purū honorē ijs quibus præbebatur conferret: quæ[c] curiales nō liberabat à fortuna curiali,niſi quis eam ipſo opere[b] miniſtraſſet. & ſicut de glorioſiſſimis magiſtris militum videbim⁹, quia nullus ex magiſterio armorū[d] eripitur fortuna curiali, niſi cum opere geſſerit[e]:(nam & magiſterium militiæ præfecturam eſſe nr̄æ dicunt leges:puri verò magiſtrorū militiæ codicilli ſolā p̄bēt dignitatē,fortuna nō liberantes) ſic etiā in ipſa p̄fectura ſi futur⁹ ſit aliquis[f] liber hmōi fieri fortuna:neceſſe eſt in ipſo cingulo deſignatum[g], ab ea curiæ vinculis liberari. ¶ Renouam⁹[g] igiť hmōi legē,ſanciētes ſi qñ viſum fuerit Impio honorare curiale vt etiam liberet fortuna,dare ei codicillos[h] adminiſtrationem.

Orien.& Illyrici. Itē vrbis Romæ.Itē alij ſunt ſpectabiles qui poſt illuſtres ſunt:vt p̄conſules, p̄fect⁹ egypti q dicit auguſtal.alij ſunt minores vt clariſsimi & p̄fides p uinciarū:vt.ſ.de ap.§.illud.&.§. ſimiliq; mō.& §.orientaſ.&.C.de rap. vir.§ ſinaūt poſt.&.ff.de priua.car.l.j.§.j.ibi,&viris clariſsimis &c. Itē & alij ſunt minimi q nec nomē habēt vt pedanei: ordinarij tñ ſunt:vt defenſores ciuitatū & municipiorū:&de minimis iudicant cauſis:vt. C.de peda.iud.l.fi.&.ſ.de defen.ciui.§.& iudicare.§. audient.colla.ij.

Rigor iſti⁹ textus obſeruat ĩ parlamentis Frācię.

s ¶ Volentibus.] non autem neceſsitas ĩponitur procuratorem ordinare. Accurſius.

t ¶ Ordinare.] qđ cōmune ius eſt in omnib⁹: vt inſtit.de his per quos age.poſ.§.fi.

Procuratorē conſtituere quis non cogiť.

v ¶ Prohibitione.]nā lex illa qcūq; p̄hibet & damnū.ſ.amiſsiōis cauſę imponit ei: & pœnā etiā imponit iudici.xxx. librarum auri.ammodo ergo hęc ceſſant niſi in illuſtribus: vt hîc diciť.

¶ VT ORDINARIAE PRAEFECT. &c.

x ¶ Duæ.] imo nō duæ tm vt.j.cōſti. q̄ de dig.§. generaliter.&.§.palā verò.colſ.vj.nā & epiſcopatus liberat:vt.j.de ſanct. epiſco.§.curialem.

¶ Plurima.] conſiſtere. hîc/pōt not. argu.ad excuſationem papę Innocen. qui in ſuo concilio multa de antiquis repetijt:quia quaſi neglecta erāt.& facit.ſ.de fideiuſ. in prin.&.C. de anno.l. fi.lib.x.

z ¶ Honorariā.]i.ſine actu & adminiſtratione.

a ¶ Codicillis.]ideſt literis imperialibus.

b ¶ Opere.]ſic.C.de de cu.l.fi.ſic.j.cōſti.quæ de digni.§.generaliter.

c ¶ Opere geſſerit.] ſ.cum effectu ſine adminiſtratione. Accurſius.

d ¶ Magiſteriū.]interpoſitionem facit notando bonum ſimile eſſe.

e ¶ Aliquis.]ſ.p̄fectus.

f ¶ Deſignatum.] per adminiſtrationem ſibi collatam.

g ¶ Renouamus.] ſic.ſ. vt eccle.ro.§. renouamus.colla.ij.

h ¶ Codicillos.] id eſt imperiales literas.